

399

W. E. DUTTS.

Edw. S. Co.

1880-1881

Digitized by the Internet Archive
in 2014

18754

DE LEVENS EN WERKEN

DER

HOLLANDSCHE EN VLAAMSCH E

KUNSTSCHILDERS, BEELDHOUWERS. GRAVEURS

EN

BOUWMEESTERS.

AA. (II. VAN DER) Door dezen meester is eene titelplaat, te vinden voor *Het leven van Gustaaf Adolf, Koning van Zweden, enz., te Leyden, bij Boulewijn van der Aa*, 1698, geteekend en gegraveerd, doch de platen in het Werk-zelf zijn door J. VAN AVEELE gemaakt; alsmede eene zeer goode plaat in folio voor de opdracht van een Werk over de Kloosters en Kasteelen in Brabant. — Zie over dit Werk op ERTINGER. (FRANCISCUS) — Nog kennen wij als zijn werk den Titel voor *A. Pars, Index Batavicus. Leiden*, 1701, naar de teekening van WILLEM VAN MIERS.

Wanneer men op prenten vindt n. v. AA, dan wordt dezelfde meester bedoeld, daar deze, en meest allen van dien naam, schreven: VANDER AA, en alzoo geeft dit slechts twee letters V. A.

AA, *de Jonge*, (JACOB VAN DER) was een Hagenaar van geboorte, die op de lijst der Confrerie-kamer aldaar als meester staat vermeld in het jaar 1769, en er, in de kracht van zijn leven, ten jare 1776, is overleden, zoo als *Pieter Terwesten Ms.* berigt, als ook, dat hij de kunst bij zijn oom, waarschijnlijk DIRK VAN DER AA, heeft geleerd; voorts heeft hij Italië bezocht, om zijne kunststudie voort te zetten, waar hij twee jaren vertoefde, om zich vervolgens als portretschilder enz. in zijne geboorteplaats te vestigen. Hij heeft geen grooten opgang gemaakt, en ook geen Italiaanschen stijl in zijne kunst getoond.

AARTMAN. (A.) *Twee Rhyngezigten, gestoffeerd met Beeldjes, Gebouwen, Geboorte en diverse Vaartuigen; uitvoerig met O. I. inkt, door A. AARTMAN*, vind ik van hem vermeld op eene Verkoopning van kunst, nagelaten door *T. van Duysel*, te 's Hage, en in 1784 te Amsterdam verkocht, onder Nr. 397 van den Catalogus. — Voorts: *de vier stonden van den dagh, door huislyke bezigheden vertoond, met verschillende stoffagie; uitvoerig met sapperwen geteekend, door DENZELVE*, op eene dergelijke Verkoopning van *Mr. Pieter Hasselaar*, mede te Amsterdam; 1797. Catal. bl. 32. Nr. 51.

AARTMAN, MATTHIJSZ. (NICOLAAS) Waarom, gelijk *Inmerzeel* deed, slechts met een paar doode regelen over dezen meester te spreken, zonder den aard van zijne kunst te vermelden, als er toch van zijne werken bekend zijn? — In den *Kunst-Catalog van R. Weigel* wordt, onder Nr. 1173, eene teekening gevonden, zijnde

Prachtige gebouwen met figuren; — en in het *Conversations-Lexicon für Bildende Kunsten*, wordt in zijn levensberigt gemeld, dat hij een aantal teekeningen heeft vervaardigd, waaronder eene voortreffelijke, zijnde eene *Kermis*, die door SCHAUDE in het koper is gebragt.

AARTSENS (PIETER) heeft met goed gevolg het glasschilderen beoefend, zoo als *M. Fokkens, Beschryving van Amsterdam*, bladz. 191, in de uitgave van 1662, in 12°, mededeelt: „In de Kerk (de Oude) ziet men ook ten Noorden nog eenige heel oude geschilderde glazen, met haar schoone doorschijnende verwen, waarin de groetenis van den Engel aan de H. Maagd Maria, de blijde boodschap der Engelen aan de herders op het veld, en de komst van dezelve tot Bethlehem; ook in een ander glas het sterfbed van Maria, daar zij sterft, en dit is heerlijk en overkünstig geschilderd van LANGE PIER, die ook in deze kerk begraven ligt.” — Het oude Grabschrift luidde:

Den konstige schilder Lange Pier

Met bey zijn Zoonen leggen hier.

Toen het in 1675 genoegzaam was uitgesleten, werd er een vernieuwd op geplaatst. Zie verder *Dapper, Beschr. van Amsterdam*, *ibid.* 1663, bl. 378, en *Wagenaar*, *idem*, *idem*, II. bl. 101. in folio. Bij den laatstgenoemde komt, in deel III, bl. 207, zijn naam voor als voornaam burger dier stad, te weten PIETER ARNOUDSZ., in de wandeling genaamd *Lange Pier*. *Jacobus Kok, Vaderlandsch Woordenboek*, geeft hem op onder de Regeringspersonen, als genaamd PIETER ARNOUDSZOON, die in de XVI. eeuw de schilderkunst beoefende. Zie *Koks* Bijvoegsel op CORNELIS ANTONISZOON. Daar zijne werken zelden voorkomen, zoo laat ik hier de beschrijving volgen van een historisch stuk, vermeld in den *Catalogus van Pieter Locquet, Amsterdam*, 1783, onder Nr. 191: *Dit is eene Bybelsche ordonmantie vol gewoel van beelden, en vertoont de Aanbidding van het opgerigte beeld door bevel van Nebucadnesar; verder ziet men de drie jongelingen in den gloeyenden oven; alles is krachtig en meesterlyk geschilderd.* h. 44, br. 33 duim. Dit stuk kon toen slechts f 8,50 opbrengen. — Er gaat eene prent uit in fol. langwerpig formaat, in mijn bezit, voorstellende eene *Markt*, alwaar vele verkoopers van groenten, vruchten, potten, enz. aanwezig zijn, door J. MAETHAM *gesneden en uitgegeven*, naar zijne schildery. — *Guicciardini, Beschryving der Ned., Arnhem*, 1617, blz. 126, van hem sprekende, zegt: „PEETER AERTSEN, anderszins LANGHE PEETER van *Amsterdam*, een seer vermaert ende weerdich meester, die de overschoone grote Tafel met heur bytafelen (altaarstuk met deuren, *Triptychon*,) in onser Vrouwen kercke t' *Amsterdam* ghemaect heeft, welcke schildery met het cieraet omtrent twee duysent croonen gecost heeft.” — Zie bij mij op ARNOUDSZOON, (PIETER) want hij is, hoewel met eenig verschil in de naamspelling, één en dezelfde persoon.

ABBÉ. (H.) Een portret van PETRUS VAN BREDAEL, die als kunstenaar voorkomt in *Het gulde Kabinet van Cornelis de Bie*, is fraai door hem geteekend en door C. LAUWERS gegraveerd, zoodat men aldaar van zijn werk kan zien. *Bryan* zegt, op grond der berigten van *M. Christ*, dat hij te *Antwerpen* is geboren, alwaar eenige prenten door hem, in den jare 1670, uitgegeven zijn. Hij wordt ook bij *M. Heineken* vermeld, die alleen gewag van hem maakt, als hebbende eenige teekeningen vervaardigd voor de *Metamorphoses van Ovidius*, door *Barrier* uitgegeven.

ABEELLE. (JODOCUS SEBASTIAAN) Deze hoogst bekwame Gentenaar, reeds bij *Inmerzeel* geboekt, is, in Maart 1855, in het krankzinnigenhuis overleden. „Sedert eenigen tijd waren zijne geestvermogens aangetast, en verloor hij het schoon talent, waarmede de hemel hem had begaafd. Zijne zoo heerlijk gerezen kunstster werd, zoo wij zegau, te vroeg met nevelen overdekt, en ging in den laatsten tijd

bijna geheel en al schuil, ja, eindelijk, onder. De eens zoo gelukkig, geniale Gentenaar bezweek onder rampen, in zijnen ouderdom. Hij laat eene weduwe en verscheiden onderjarige kinderen achter. Zijne werken zijn zeer geacht; een zijner taferelen, een landschap uit Italië voorstellende, viel, ten gevolge eener kunstverloting, aan Koning *Leopold* ten deel. Die voorstelling beviel wijle de Koningin *Louise* zóó zeer, dat zij haren vorstelijken gemaal verzoocht, er hare slaapkamer mede te tooijen. In het kabinet van den Ridder *De Coninck* is het fraaije stuk, de *Samenkomst bij de fontein*, aanwezig, hetwelk de vrucht was van zijne Italiaansche studiën, en het eerst, wat hij bij zijne terugkomst te *Gent* heeft vervaardigd." — Zie *Astrea*, IV, bl. 467.

ABEELE. (PIETER VAN) Bij het bericht van *Immerzeel*, die eenige medaljes opgeeft, door dezen verdienstelijken stempelsnijder vervaardigd, voeg ik, dat die, welke hij voor de stad *Amsterdam* heeft uitgevoerd, in afbeelding voorkomen in *Bizot, Medalische Historie der Republiek van Holland*, enz. in 4°. bl. 35. Zie, overigens, *Astrea*, IV, bl. 66.

ABEETS. (A. F.) Deze Vlaming is een zeer vermaard beeldhouwer geweest, die te *Brussel* woonde, en, in den jare 1762 den fraaijen lessenaar voor het groote koor in de kerk *la Chapelle*, aldaar, heeft vervaardigd. Deze is zaamgesteld uit een groep van twee kinderen, die een globe omvatten, waarop een arcad met uitgestrekte vleugelen, die het blad van den lessenaar draagt. De twee kindertjes of geniën zijn bevallig en welgevormd; het een houdt een muziekboek en het ander een cartouche, waarop in 't midden de allegorie van den pelikaan; rond beiden zijn muzikinstrumenten aangebragt. Zie *Splendeur de l'art en Belgique*, etc. bl. 211.

ABTS (WOUTEN) was een kunstschilder, die weinig bekend is, als alleen daardoor, dat hij, als meester in de kunst, ADRIAAN DE WIE tot leerling heeft gehad, zoodat hij in het begin der XVII. eeuw, waarschijnlijk te *Lier*, in België, bloeide.

ABTSHOVEN of ABSHOVEN. Zie APSHOVEN. (FERDINAND VAN)

ABTSHOVEN. (THEODOORUS? VAN) *Bryan* meldt, dat deze Antwerpsche kunstenaar in 1648 is geboren en overleden in 1690; hij voegt daar tevens bij, dat zijn doopnaam, die niet bekend scheen te zijn, *Theodorus* is geweest, en dat zijne kunst, die in den stijl van TENIENS en BRUKELENSKAMP valt, bij de Vlaamsche liefhebbers in hooge achting wordt gehouden. — Zie op FERDINAND VAN APSHOVEN. — Zoo *Bryan-Stanley* den naam van *Theodorus*, — gelijk als ik dien van *Ferdinand*, — goed heeft gelezen, dan is dit een blijvend Artikel; anders zal men één en denzelfden persoon daarvoor moeten houden; alhoewel hij bij F. VAN APSHOVEN denzelfden naam weder voert, zoo als ik dien heb opgegeven. Zie aldaar.

ACCAMA (BERNARDUS) is met zijnen broeder MATTHIJS reeds bij *Immerzeel* beschreven, en ik voeg daarbij, dat zijn portret, door hem-zelven geschilderd, hoog 19½ d. br. 15¼ duim, in de beroemde kunst-nalatenschap was van *Van der Marek*, te *Leyden*, in 1773 te *Amsterdam* is verkocht, en onder Nr. 394 van den *Catalogus* vermeld staat.

ACHTSCHELLING. (LUCAS) *Bryan* zegt, dat hij om den jare 1570 te *Brussel* geboren, en in 1631 overleden is; verder, dat in de *St. Gudule-kerk*, aldaar, drie groote *Landschappen* aanwezig zijn, die door hem voortrefflijk werden geschilderd. Zijn werk bekleedt eene eerste plaats in de verzamelingen der liefhebbers. Hij zou de kunst geleerd hebben bij LODEWIJK DE VADDEB, een beroemd meester van dien tijd, die slechts 10 jaren ouder was dan hij, en onder wiens leiding hij een der bekwaamste kunstenaars geworden is.

ACK. (JAN) Zie HAECK. (JEAN) *Guicciardini* noemt hem JAN ACK, met weglating van de H, gelijk hij bij vele namen doet. Hij was een Italiaan, en bijna

alle vreemde auteurs gaan aan dergelijke feilen mank; vandaar ook de vele moeilijkheden in dat opzigt bij *Vasari*, die zoo noodige bron voor de Kunst-geschiedenis.

ADAMS. (C..) *Brulliot* zegt, dat deze graveur, naar alle waarschijnlijkheid, in Holland heeft gearbeid. Men vindt zijne naamletters C. A. dooreengevlochten, op eene prent, voorstellende een *portret van den Generaal Coehorn (Menno Coehoorn)*, ten halven lijve te zien in een ovaal; hij heeft eene groote paruk op het hoofd en een harnas aan. Hij is naar de regterzijde gewend, alwaar men, in het verschiet, het beleg eener vesting ziet. Boven in het ovaal leest men: DEDERANT INCENDIA LUCEM. *Metam. Ovid.*, en van onderen: *Der Bomben Schlag, des Feuers Macht, hat Dem den schönsten Glanz gebracht.* Aan den kant vindt men den naam en de titels van den Generaal, en geheel van onder de genoemde letters van den graveur. — Het is ook mogelijk, dat het c. APENS aanduidt, een graveur van *Groningen*, die in 1670 arbeidde en portretten heeft gegraveerd. — Verder zegt hij: dat hij het niet kan verzekeren, wie van beiden de maker is van het gemelde Portret, daar zij beiden c. A. hebben geteekend, dewijl hij geen ander dan dit werk heeft gezien, om daaruit meer beslissend te kunnen oordeelen. Voor het overige heeft dit Portret weinig bijzonders voor de kunst. Ofschoon het vrij wel met het burin werd behandeld, is de manier droog en hard.

ADAMS. (PIETER of PETRUS) Deze bouwmeester werd te *Utrecht* geboren, en heeft zich in zijne jeugd beijverd, om tot die vereerende roeping in de maatschappij, door zijne onvermoeide vlijt en volharding, te geraken, zoo als hij dan ook daardoor met zijne bekwaamheden op een standpunt is gekomen, dat hem tot roem verstrekte. Reeds in 1816, werd hij Correspondent van het Kon. Ned. Instituut, 4. Klasse, en daar hij zich die theoriën der bouwkunde had eigen gemaakt, die tot de leer der constructiën noodig zijn, zoo maakte men van zijne bekwaamheden aan de Militaire School, te *Delft* gebruik, en werd hij vandaar beroepen als Architect der stad *Rotterdam*. Vele zijner werken hebben een goed uiterlijk en iets grootseh en stevigs, doch de verbeeldingskracht, zoo noodig bij een bouwmeester, die alles moet *vóórziën* en niet *nazien* — want dan toch is het te laat! — was niet altijd zijne leidsvrouw, zooals het *Stadhuis* te *Rotterdam* ons bewijst. Hoewel niet alles naar zijn plan zijnde, zoo is echter de gevel aan de zijde der Kaasmarkt zijn werk, en dáár ziet men kolossaal, op eene schrikbarende hoogte ontworpen, wat men *au rez de chaussée* moest aantreffen: het ondoelmatige daarvan is genoegzaam hierdoor bewezen, dat de hoofdingang nimmer wordt gebruikt. — Het laatste van zijne werken was, toen hij reeds de vermelde betrekking had verlaten, het *Koopmans-winkelhuis van A. Sinkel*, bij de Waag, te *Utrecht*, welks geheel, op zich-zelf beshouwd, van eene goede architectuur is; doch, Cariatiden, die een gevel dragen, is onzin. Die verbasterde smaak der XVI. eeuw werd reeds lang verworpen; ook is het geheele aanzien niet dat van een Manufactuurwinkel. Hij is in Junij 1846 overleden.

ADAMS (R..). Een kunstenaar, dien ik nergens vermeld vind, dan in den *Catalogus van prenten van den Grave Von Fries te Weenen*, verkocht te *Amsterdam*, 1824, op bl. 136, Nr. 23: „*Zes stuks Landschappen, door R. ADAMS,*” en deze zijn aldaar, zooals ik moet aannemen, met kennis van zaken, onder de Etswerken der Nederlandsche meesters gerangschikt. Er wordt gemoend, dat hij in de tweede helft der XVII. eeuw bloeide. De genoemde landschappen zijn geheel in de Hollandsehe manier, fraai geëtst, doch de stoffaadje is zeer grof en op eene zonderlinge wijze, in evenredigheid van het landschap, uitgevallen. Ze zijn *oblong*. Ik moet hier bijvoegen, dat *Bryan-Stanley* zekeren P. ADAM noemt, als een

Engelsch graveur, die omstreeks het jaar 1620 bloeide, en zegt: „wij bezitten enkele geëtste landschappen, in een armoedigen smaak en stijl geordonnanceerd. In een er van is een figuur, op eene bank gezeten, gegraveerd in de manier van MELLAN, zonder eenige kruisstrepen. Zijn gewoon merk is P. A.” Verder vindt men zekeren PETER ADAM, een Duitsch graveur, die omstreeks den jare 1730 bloeide. *Heineken* maakt gewag van zes stnks landschappen van een meester van dien naam, waarschijnlijk dezelfde. Er wordt voorondersteld, dat hij eenige schilderijen heeft gemaakt, die hetzelfde Monogram voeren. — Nu vraag ik, of R. ADAMS niet dezelfde als de laatstgemelde kan wezen, omdat, in zijn Monogram, r. en a. dooreengevlochten zijn en alsdan ligt een r. voor een a. kan worden aangezien, zoo als ik-zelf bij het nauwkeurig beschouwen der zes genoemde landschappen dit niet duidelijk heb kunnen opmaken, maar toch tot de r. zou overhellen. Ook is zijn naam ADAM.

ADMIRAAL, (B.) een Nederlandsch kunstenaar, die in den jare 1662 bloeide, zoo als uit eene schilderij, door hem vervaardigd, is gebleken, waarop dezonaamen en jaarteekening voorkomen, voorstellende *de ingang eener stad, met een aantal figuren, waaronder velen in oostersche kleederdragt*. De schildering is in den stijl van WEENIX en THOMAS WYCK, doch zijn werk is minder delicaat van penseelbehandeling, dan dat van de twee laatstgenoemden. Dit is volgens de opgave van *Bryan-Stanley*. Hij kan alzoo wel van hetzelfde geslacht zijn als de bekende gebroeders JAN en JACOB L'ADMIRAL: deze geringe naamsverandering toch kan men ligtelijk aannemen, als bij vreemde auteurs menigmaal plaats vindende.

ADRIAANS (JAN) is waarschijnlijk een Hollander, die in het begin der XVI. eeuw heeft gebloeid. Ik vind in een ten jare 1599 gepasseerd Testament *Ms.* van Mr. *Jacob Buyck* van *Amsterdam*, zijnde toen Kanonik van St. Maertens-kerk, te *Emmerik*, het volgende legaat: — „Item legatcer den susteren van sinte Ceecilïu in 't cleyn convent tot *Carcar*, vijf en twintig engelsehe rosenobels, en 't *Beelde van 't Crucefix* door JAN ADRIAENS *geschildert*.” — Zie verder over dit Testament op VAN LEUVEN QUINTIN.

ADRIAANSEN. (ALEXANDER) Deze Vlaamsche kunstenaar, omtrent het jaar 1625, to *Antwerpen*, geboren, staat reeds bij *Immerzeel* vermeld. Voeg hierbij, dat hij aldaar overleden is in 1685. Opgave van *Félic Boguarts*, *Esquisse d'une Histoire des Arts en Belgique, depuis 1640 jusqu'à 1840. Tom. I. Anvers, 1841; kl. 8°. bl. 100.*

ADRIANS. (LUC) In de rekeningen der Hertogen van Bourgogne, die in de Archives te *Rijssel* worden bewaard, vindt men op den 16. April des jaars 1467 aangeteekend: — „A *Luc Adrians*, païé, pour X jours à XII S... VI L.” Zie over deze werkzaamheden, mede door hem als schilder verrigt, voor het groote feest van het Gulden Vlies, te *Brugge*, op DARET JACQUES.

ADRIEN, LE PEINTRE. In de gemeente-archiven van *Oudenaarde* vindt men, in de Registers der Rekeningen over de XV. Eeuw: „A^o. 1496 en 97, ADRIEN, LE PEINTRE, peint des bannières, des Blasons, etc. pour une grande Solennité.” — Deze is eenmaal genoemd *Adrien van Peghem*. — Zie *le Comte de Laborde, les ducs de Bourgogne, etc. Paris 1851, in 8°. Tome II, pag. 398.*

AFLBERTS. (GERRIT) Zie bij mij op ALBERTS. (GERRIT)

AELBRECHT SZ (M.) was een bekwaam bouwmeester, die, in het midden der XVI. eeuw, te *Utrecht*, bloeide. Zoo vindt men in de kameraars-rekening van 1557 het volgende: „Betaald aan Mr. M. AELBRECHT SZ 25 L. van dienste deser stad gedaen, in 't maecten van verscheiden patronen ende concepcten, waernaese stad tot hoer versckerheyde ende sterkte soude moghen doen maken, die nye poorte,

geordineert, omme te leggen op 't bequaemste tusschen beyde die Tholsteghe poorten, misgaders v. d. nye brugge over 't water." Het is de laatst gesloopte poort, waarvoor thans een open ingang en nieuwe brug is gelegd, doch de brug, waarmede men de oude gracht kon invaren, voor zoo verre die nog bestaat, heeft bij het genoemde ontwerp behoord. De poort-zelve was in den trant van SIMON DE VRIES bouwstijl, met halve kolommen, buitengemeen rustiek met blokken en banden, zeer arsenaalachtig, aan de beide voorgevels versierd.

AELGOOT. (BARTHOLEMÉE) In de Rekeningen *Ms.* van het *O. L. V. Hospitaal* te *Oudenaarde* vindt men aangeteekend op het jaar, 1477—78: BARTHOLEMÉE AELGOOT sculpte dcux basreliefs, et NICOLAS LE PEINTRE exécute plusieurs [travaux de peinture. Zie over deze Rekeningen op HOEN JACOB.

AELS. *Bryan* meldt, dat de naam van dezen graveur voorkomt op eene prent, voorstellende *St. Joseph, die het kind Jezus bij de hand leidt*; de achtergrond is een landschap. Het is wel waarschijnlijk, dat deze prent het werk is van NICOLAAS VAN AELST, dewijl ik onderscheiden prenten bezit, door hem in Italië gesneden, waar ook de naam N. AELS op voorkomt, en echter N. VAN AELST moet zijn. Vreemde lettergraveurs hebben gruwelijk tegen de naamspelingen gezondigd, en daardoor den navorschers der geschiedenis niet weinig moeilijkheden veroorzaakt. Ik ben alzoo, dien ten gevolge, in mijne meening gesterkt, dat destijds de meesten dezer graveurs, die alleen voor dit werk werden gebezigd, noch lezen, noch schrijven konden: want op tien prenten, die tegelijk werden uitgegeven, en door hen met letterschrift waren voorzien, kan men bijna zeker stellen, dat—Holland hiervan uitgezonderd—bij den vreemde er de helft met verschillende namen, die echter dezelfde moeten zijn, zullen voorkomen.

AELST. (EVERHARD VAN) Zie bij *Immerzeel* op AELST. (EVERT VAN)

AELST, (NICOLAAS VAN) dien ik *den Oude* moet noemen, is reeds bij *Immerzeel* vermeld, doch die wel zijne geboorte, in 1526, maar niet zijn sterftijd opgeeft; trouwens deze is niet juist bekend, maar er staat vermeld, dat hij van het jaar 1550 tot 1600 als graveur en, vooral, als uitgever werkzaam was. *Bryan* zegt, 1612? Na zijnen dood, is zijn verbazend groot kunstmagazijn van gegraveerde platen in handen gekomen van *de Thomassin* en *Johan de Rubeis de Jonge*. Zie *Ch. le Blanc*, die tevens de volgende werken van hem beschrijft, als: *De aanbidding der Herders*. — *Ruiterstandbeeld van Hendrik II. naar DANIEL RICCIARELLI*. — *Landschappen in den omtrek van Rome*. — *De Fontein Felice, te Rome*. — Ik ben in het bezit van de laatst-genoemde prenten, doch ze zijn in kunstverdienste verre beneden het middelmatige.

AELST, *de Jonge*. (NICOLAAS VAN) Onder dezen naam bestaat er graveerwerk, hetgeen van veel later dagteekent, dan dat het van dien van denzelfden naam zou kunnen zijn, bij *Immerzeel* vermeld, als geboren 1526, en die, volgens *Brulliot* en *Heller*, in 1590 nog leefde; want voor een folio-werk: *Perspective dat is: de Doorsichtige van Samuel Marolois enz. in de Nederlandsche Taal overgeset, enz. te Amsterdam, by Jan Jansson, 1638*, staat eene fraaije titelplaat in folio, op die kunst zinspelende, door hem vervaardigd: N. VAN AELST *fecit*, en die tot de goede boekprenten van dien tijd behoort. Deze plaat en onderscheidene van dien graveur, bij *Immerzeel* genoemd, en in mijn bezit, hebben geen zweem van eenige overeenkomst, en zouden als dan ook in 1630 niet door hem kunnen zijn vervaardigd, daar hij in 1526, is geboren, zoodat ik vermeend heb, dezen voor een zoon te kunnen houden, en hem alzoo NICOLAAS VAN AELST *den Jongen* te mogen noemen, ter onderscheiding van den hierboven vermelde, hetgeen voor velen eene meerdere duidelijkheid zal geven, om het werk van twee gelijknamige kunstenaars in zulk een ruim tijdvak te huis

te brengen, daar het anders, zonder de gegeven voorlichting, onmogelijk moet schijnen, dienaangaande tot eenige zekerheid te geraken.

AENEÆ. (P.) Een bij ons onvermeld graveur in mezzotinto, alleen bij *Heineken* genoemd, die zegt, dat hij een Duitscher(?) was, doch alleen werk opgeeft, dat juist in Nederland, en wel in *Franeker*, is vervaardigd en uitgegeven, als: *het Portret van Nicolaus Blancardus M. D. P. AENEÆ fecit et eacudit*. Dezo was Professor aan de Academie, te *Franeker*, en toen 67 jaren oud. Nog voeg ik hierbij, en mede in mijn bezit, het Portret van een zelfden Hoogleraar aldaar, *Hermanus Alexander Roell*, met eenzelfde adres en naam beteekend. Het laatst-genoemde is minder goed bewerkt, dan het eerste en zijn pendant. Welligt zijn er nog meer van die Professoren door hem vervaardigd. Hij zal alzoo van 1650 tot 1700 hebben gebloeid. Later vind ik nog de volgende door hem vervaardigde *Portretten* vermeld, als dat van *L. W. Graaf*, — *H. Huber*, — *J. Rhenferdius*, — *Henricus Casimirus, Nass. Princeps*. H. 402, Br. 327 strep. *Dezelfde kleiner*. — *Amelia Anhaltina, Nass. Princeps*. — *Dezelfde kleiner*; beiden wedergâ der twee voorgaande. — *D. Wilhelmus van Haren*. — *Bryan*, die het bovengenoemde van *Heineken* aanvoert, heeft er P. AENEAS voorgeschreven.

AERENDTS (GHIJSELBRECHT) was beeldhouwer en lijstenmaker, die in de eerste helft der XVII. eeuw te *Oudenaarde* bloeide. In de Archiven van het O. L. Vrouwe Gasthuis aldaar vindt men in de rekeningen op den jare 1635 vermeld: „Item aen GHIJSELBRECHT AERENDTS, voor 't maecken van een tabernaekle ende poortaal jviiij lib. par. — Item aen den voorn. GHIJSELBRECHT AERENDTS, van eene aultaere-tafele van onse L. Vrouwe iijxxxvi lib. — Item van twee inghelen... xviiij lib. par. — Item an GHIJSELBRECHT AERENDTS, van het schrijwerk ghemaect in de capelle ende moluren van schilderyen... iijciii^{xx} xvi lib. par.” Hij is den 14. Mei van het jaar 1641 overleden. — Zie over dit berigt de aangehaalde bron aan het slot van *Pierard Delehaye*.

AERTS. (J.) Volgeus *Le Blanc*, een kunstgraveur, die om den jare 1700 te *Antwerpen* werkzaam was.

AERTS. (ROCU) Deze wordt door *Felix Bogaerts* opgegeven onder de Belgische beeldhouwers, die in het laatst der XVII. eeuw bloeide en in den jare 1721, overleden is.

AGNEN. (HIERONYMUS) Zie BOS. (JERONYMUS)

AKEN, (JAN VAN) reeds bij *Immerzeel* vermeld. Voeg daarbij, dat *Bryan* zijn geboortejaar in 1614 stelt. — Het is hier de plaats, om op te doen merken, dat een kunstenaar van gelijken naam, bij *Van Mander* beschreven, niet met onzen JAN moet verward worden, want die is een Keulenaar, reeds in 1556 geboren, en schreef zich JOHANN VON ACHEN, bij *Van Mander* als HANS VAN AKEN geboekt, weshalve hij in onze kunstschool niet wordt opgenomen.

AKEN. (T. VAN) *Bryan* noemt dezen als een bloem- en vruchtenschilder, gelijk ook van stillevens, enz. Geene bijzonderheden zijn van hem bekend, doch zijne stukken voeren den naam van T. VAN AKEN, of zijn Monogram.

AKERSLOOT. (J.) In den Catalogus van *Gerrit Muller*, Verkoopung van April 1827, te *Amsterdam*, komt voor, op bl. 21, N°. 45: *Een landschapje, door J. AKERSLOOT*. — Daar deze tekening zich onder die der oude meesters in deze kostbare verzameling bevindt, zoo heb ik verneend, haar hier te moeten vermelden.

AKERSLOOT. (WILLEM) Een zeer verward artikel werd door *Immerzeel* overgenomen uit *Van Eynden* en *Van der Willigen*, met weglating van eenige jaartallen, doch niet van zaken, die evenwel tot anachronismen leiden. De bloeitijd van AKERSLOOT wordt door *Van der Willigen* uit de jaarmerken 1608 tot 1626 duidelijk

op de — door hem — *vermelde prenten gevonden*, en hij beweert daarmede, dat AKERSLOOT, volgens *Basan*, in zijn *Dictionnaire des Graveurs*, niet in 1624 zou geboren wezen. Maar, ter zake. Het jaartal 1608 staat *duidelijk* op de prent, *Amalia van Solms met hare beide dochters tenwoeten uit*. Bij *Verstolk van Soelen* was deze prent in den *Catalogus* op N°. 254, doch daar wordt *Frederik Hendrik er bijstaande* opgegeven. Is dit nu weêr een andere prent? Dit kan ik niet beslissen. Bij ons wordt in de geschiedenis geene andere *Amalia van Solms* vermeld, dan die bekend is als de gemalin van Prins *Frederik Hendrik van Nassau*, geboren 1602, gehuwd in 1625, zoodat zij met hare beide dochters, als kinderen, zieh eerst omstreeks 1634 heeft kunnen doen afbeelden, of welligt veel later, daar de leeftijd der dochters niet wordt vermeld, zoodat of deze voorstelling niet waar is, of het jaarmerk fout. — Wat de prent, *de verloochening van Petrus* aangaat, die het jaar 1626 voert, en naar PIETER MOLIJN is gesneden, zoo is de vraag, naar welken MOLIJN, den vader of den zoon? naar den eerste zeker niet: want deze was een landschapschilder, en tevens een bekwaam etser; alzo naar den zoon, die het historievak beoefende; zoodat *Basan*, welligt terecht, een WILLEM AKERSLOOT als in 1634 geboren opgeeft, doch welke laatste veel vroeger moet vallen. Intusschen mag men hieruit toeh besluiten, dat er en vader en zoon van dien naam zijn geweest. De door *Ampzing*, in zijne *Beschryving van Haarlem*, 1. druk, 1628, opgegevene, is alzo de vader, die ook eenige prenten in het gezegde Werk heeft gegraveerd, en reeds in het laatst der XVI. eeuw zal zijn geboren. — Men ziet nog werk van dien naam, den titel in folio voor het Werk van *Samuel Marolois, Opera mathematica, etc. Amsterdam*, by *Jan Janssen*, 1662, hetgeen als bewijs kan strekken voor het bestaan van twee graveurs van dien naam.

ALAERT, (CLAES) van *Utrecht*, is een bekwaam kunstgraveur geweest, die in de eerste helft der XVI. eeuw bloeide. Hij kopieerde, naar LUCAS VAN LEYDEN, *Hans Sebald Beham*, en heeft eene prent naar ANDREA MONTEGNA gesneden. Op eenige zijner prenten staat nevens zijn Monogram *Vtrich*, de vermoedelijke woonplaats van dezen kunstenaar, te lezen; ook is er nog eene prent bekend, die het jaar 1562 voert, zegt *Rathgeber*, die verder eene beschrijving geeft van al de bekende prenten, door hem gesneden, meestal mythologische en gewijde geschiedenis voorstellende, en die tot de beste werken van zijnen tijd behooren, zoo als de kundige *Heller (L.)* zulks verklaart. Men moet dezen kunstenaar niet verwisselen met AART CLAASZON, ook wel AARTGEN van *Leyden* genaamd, die gelijktijdig bloeide; want die is niet als graveur bekend, en wordt door *Brulliot* niet genoemd. Naar mijn inzien, is deze ALAERT CLAES dezelfde persoon, van wien *Van Mander* spreekt, als bij wien PIETER AARTSENS, anders LANGE PIER genaamd, in de leer werd besteld. Hij was, zegt hij, „ten dien tijde een der beste schilders te *Amsterdam*,” daar kon hij zieh later ook wel hebben gevestigd. — In eene noot, door *De Jongh* op *Van Mander* daar bijgevoegd, bevestigt hij, dat deze tevens een kunstgraveur was, en haalt daar eene prent aan, waar *de Moorman door Philippus gedoopt* wordt. Hij noemt zijn Monogram, zijnde eene gothische A met eene kleine c er tussehen in, en het jaarmerk 1524, op deze prent beteekend. Het is dezelfde prent, die in de opgave bij *Rathgeber*, voorkomt. — Zijn Portret is op plaat V, No. 1, in de 8°. uitgave van *Van Mander*, te zien.

ALBERT SIMONZ. Dat, zoo als *Immerzeel* zegt, deze Haarlemsehe historieschilder, geboren 1523, een leerling van JAN MOSTERD was, is juist. Ik kom dáárom hierop terug, dewijl deze schilder bij de meeste auteurs voor een discipel van ALBERT VAN OUWATER wordt opgegeven zoo als voornamelijk *Sandrart*, die eene grove dwaling heeft begaan door te zeggen, dat onze ALBERT in den

1504, zijn leermeester VAN OUWATER, toen een zestigjarigen, achtienswaardigen man, heeft bezocht. In de meeste beschrijvingen van die personen wordt dit berigt, als eene tijdszaak, die over den leeftijd VAN OUWATER en ook van onzen ALBERT inlichting geeft, dus verkeerdelijk toegepast. Zie bij mij de geheele teregtwijzing op OUWATER. (ALBERT VAN)

ALBERTS, (GERRIT) en niet AELBERTS, zoo als door *Immerzeel* verkeerd wordt gemeld. Wij zagen van hem een levensgroot geschilderd *Vrouwenportret*, en met grooto letters den eerstgemelden naam, en het jaartal 1706, daarop geplaatst. Het is helder en fijn van kleur, en behoort tot de goede kunst van dien tijd.

ALBRECHT. (CLAES) *Le Blanc* noemt hem een liefhebber, die de graveerkunst omtrent het einde der XVIII. eeuw in Holland beoefende, en meldt drie prenten van zijn werk: — *Gesigt aen de Glip buyten Haerlem*. — *'T Mallegat by Catnyk aen den Ryn, en een Landschap met eene Rivier en eene brug*, 1765. Meer is mij op dezen naam nimmer voorgekomen, tenzij nog eene prent bij *Brulliot*; doch ik betwijfel of dit welrigtig is, te meer daar de bij hem hierop volgende H. VAN ALDE, schilder en graveur, die omstreeks den jare 1750, te *Amsterdam*, werkzaam was, mij vermoeden versterkt, dat de bedoelde persoon moet zijn H. VAN ALDEWERELD, die eene eeuw vroeger als zoodanig werkzaam is geweest en door mij beschreven wordt. Zie hieronder. — De aanleiding tot dit verschil bestaat daarin, dat hij zijnen naam schreef H. VAN ALDE en dan eene geteekende *wereld* er naast stelde, hetgeen door velen niet wordt opgemerkt. *Brulliot* noemt ook zekeren NICOLAS ALBRECHT, welke naam hem is voorgekomen op eene geëtste prent naar ADRIAEN VAN OSTADE, voorstellende *Boeren met eenige kinderen voor een huis, luisterende naar een op eene clarinet spelenden muzikant*; in 4° in de breedte; links van onder, leest men aan den kant A. V. OSTADE, *del.* en aan de regter zijde N. A. *Fec.* Verder zegt hij: „wij hebben geene andere werken van hem gezien, om tot meerdero inlichting te kunnen dienen. Naar zijnen naam te oordeelen, is hij van oorsprong een Duitseher geweest, die op het einde der XVIII. eeuw kan hebben gewerkt.” — Dit laatste zal toch wel niet aannemelijk zijn, want ook in ons land hebben legio ALBRECHTEN bestaan, en die er nog in overvloed zijn. Daar al het bekende werk, hier bovegenoemd, zoo geheel Hollandsch is, zie ik geene reden, om, zonder verdere verbetering, de opgave van *Le Blanc* zelfs zwaarder te doen wegen dan die van *Brulliot*, welke laatste, zoo hij de eerstbedoelde prenten had gekend, zijne reeds in de schaal gelegde gissing misschien tot die van *Le Blanc* zou hebben doen overhellen. Hier moet ik nog bijvoegen, dat er een portret van NIC. ALBRECHT bestaat, borstbeeld regts, geteekend met rood krijt, door P. LOUW, in 8°, onder N°. 72 van den *Catalogus van Portretten van F. Muller* voorkomende, die daar bijvoegt: „Haagsch Boekhandelaar en Schilder” (1735), hotgeen niet weinig daarvoor pleit, dat bij wel bij ons kan te huis behooren.

ALDE, (H. VAN) door *Bryan* en *Le Blanc* aldus verkeerd gesteld, moet zijn ALDEWERELD. — Zie aldaar en op ALBRECHT. (CLAES)

ALDEWERELD. (H. VAN) Vreemd is het, dat noch de naam, noch de werken van dezen bekwaamen kunstenaar staan geboekt. Hij heeft zeer fraaije portretten geschilderd, waarvan wij-zelfen er twee in orde hebben gebragt, namelijk, dat van *Gerard Koek* en vrouwe *Geertruid van Schuilenburg*, in 1639 gehuwd, en op dien tijd zeker geschilderd, welke afbeeldingen thans in bezit zijn van Jonkheer J. J. P. *Alewijn*, te *Utrecht*, tot wiens voorgeslacht deze personen behooren. Het sehijnt, dat hij uit liefhebberij de kunst heeft beoefend, en welligt tot den aanzienlijken stand behoorde, daar hij dergelijke personen heeft geschilderd, en er van zijne werken zoo zeldzaam

voorkomen. Wij bezitten van hem een Portret, zijnde *Casparus de Carpentier*, waarschijnlijk een zoon van den Gouverneur-Generaal van Neêrlandsch Oost-Indië, Pieter Carpentier (1623—1627), door JAN BROUWER gegraveerd, waar de naam, half in letters en half in figuur, op staat, als: H. VAN ALDE en een geteekende *wereld*. Zoo merkte hij ook zijne schilderijen. Nog is mij van hem voorgekomen: — een *Soldaat zittende voor eene tent zijne pijp aan te steken, met verder bijwerk*. Men vindt slechts ééne schilderij in de Catalogussen van *Hoet en Terwesten*, voorstellende *de geboorte Christi door ALDERWERELD*. — Ook heeft hij het *Portret van Jan Evertsen, M. H. Tromp en van M. Adriaansz. de Ruyter*, of geschilderd of geteekend, dat door MICHEL MOUZIYN is gegraveerd, zoo als N°. 485 van den Prent-Catalogus van *Verstolk van Soelen*, — te *Amsterdam*, in 1847, verschenen — aanwijst: „MOUZIYN. (...) *Le portrait de M. Adriaansz. de Ruyter; forme ovale, avec un trophée d'armes, d'après ALDERWERELD,*” en met f 35,— betaald. — *Bryan* noemt hem, in het voorbijgaan, doch slechts bij den naam van H. VAN ALDE: het *wereldje* is hem ontsnapt; zoo ook bij *Le Blanc*, en bij anderen.

ALEMANS. (N.) *Bryan-Stanley* vermeldt dezen als een miniatuurschilder van Portretten en Beesten, die zijne kunst meestal te *Brussel* heeft uitgeoefend, doch noemt geen tijd, wanneer zulks plaats had.

ALEN (JAN VAN) is reeds bij *Immerzeel* beschreven als een kopïist van M. DE HONDEKOETER, doch *Bryan* merkt te regt op, dat hij ook de werken van andere meesters van dit tijdvak zoo bedrieglijk nabootste, dat die stukken voor originelen doorgaan. Ook meldt hij, dat JAN VAN OLIS of VAN OLEN bij vele auteurs voor denzelfden persoon als JAN VAN ALEN doorgaat, waarmede ik mij echter niet vereenig. Zie op OLIS (JAN) en OLEN. (JAN VAN)

ALEMANIA, (JOHANNES DE) een Nederlandsch kunstenaar, die op de helft der XV. eeuw bloeide, en in Italië, gelijk alle Nederlanders, of *Fiamingo*, of *de Alemania* in het algemeen, werd genoemd, gelijk ook JUSTUS VAN GEND als JUSTUS DE ALEMANIA staat beschreven. Trouwens, de naam des meesters was, naar het gebruik van dien tijd, alleen de doopnaam, met bijvoeging van dien des vaders: zoo, bijvoorbeeld werd iemand JAN GERRITZOOON of JOAN JANSOOON genaamd, betgeen 't zeer moeilijk maakte, om hem te onderscheiden, en bijgevolg werd de naam van stad of land er dan bijgevoegd, zoo als die auteurs vermeenden, dat de grenspalen waren; doch zij hebben dikwijls daar in gedwaald. Ook bij ons was destijds veelal het gebruik, vreemdelingen naar hun land aan te duiden. — Nopens dezen JOHANNES DE ALEMANIA nu vind ik aangeteekend, dat hij, gemeenschaplijk met ANTONIO VIVARINO VAN MURANO, heeft gearbeid aan eene schilderij te *Venetie*, in de kerk van S. Georgio-Maggiore aanwezig, voorstellende *den H. Sebastiaan*, en *den H. Stephanus*, met het volgende onderschrift: 1445, JOHANNES DE ALEMANIA et ANTONIUS DE MURANO, P. Meer is mij van zijne werken niet voorgekomen, en het ligt buiten twijfel, dat deze naam in verband staat met den een of anderen JAN, die onder de bekende kunstenaars zal hebben bestaan, en alzoo welligt later eene meer juiste aanduiding nog kan bekomen, zoo zulks eenmaal mogt worden ontdekt. Daar eenige auteurs, op grond van den genoemden naam ALEMANIA, hem voor een Duitscher boeken, zoo heb ik dien-zelfden als meester JOHANNES DE FIAMINGO aangeteekend gevonden, en om die reden hem hier eene plaats verleend, tot dat betere bescheiden dit oordeel zullen bevestigen, of wijzigen.

ALEWIJN (DIRK) was een zoon van den bij *Immerzeel* vermelden W. ALEWIJN, die, hoewel hij zich aan de studie der Regten had gewijd, echter de Kunst voor uitspanning beoefende. Bij wijle den Heer Van Barneveld *van Est en Opijnen*, te *Utrecht*, die een zijner vrienden was, zagen wij een *Landschap met stoffagie*,

door hem, in 1834, zeer verdienstelijk geschilderd en eene plaats in diens kunstverzameling overwaardig. Hij was geboortig van *Amsterdam*, waar hij, omstreeks 1842, in den ouderdom van nagenoeg 42 jaren, is overleden. Tijdens zijne Akademische studiën te *Utrecht*, in 1820—1825, heeft hij het eerste kunst-onderrwijs van mij genoten. — Sedert het schrijven van het hovenstaande is de genoemde verzamelaar mede overleden, en diens nagelaten kunst bij zijnen broeder, den Heer Van Barneveld van *Meteren*, op het Huis *Meteren*, onder *Geldermalsen*, geplaatst.

ALEXANDER. (W.) Deze is waarschijnlijk een Nederlander: want van hem zagen wij een *Volksdans op Java*, gegraveerd door RENIER VINKELES, een werk, dat niet zonder verdienste is.

ALKMAAR (ZACHARIAS VAN) wordt door *Van Mander* als een leerling van KORNELIS KORNELISZEN VAN HAARLEM opgegeven, die zijn kunstbedrijf waarschijnlijk buitenslands heeft voortgezet, zoodat hij op het laatst der XVI. eeuw bedoeld onderwijs heeft genoten.

ALKOK. (...) Dezen naam vind ik vermeld in den Catalogus van schilderijen van *D. Vrydag, Amsterdam, 1825*, onder N°. 67: — *Een Mansportret door ALKOK*. Verder is mij deze naam nog nimmer voorgekomen, en ik hetwijfel de juistheid daarvan in bedoelden Catalogus.

ALLAR, (F.) een weinig bekend teekenaar of graveur, die, naar het karakter zijner werken, te weten een aantal boekprenten, te oordeelen, in geenen deele van verdienste onthloot was, en, daar hij zelden zijnen naam op dergelijk werk plaatste — hetgeen de onbekendheid van dezen meester heeft veroorzaakt — zoo vond ik dien echter voluit, hoewel bijna onmerkbaar, op eene prent in de hoogst-zeldzame uitgave van *D. R. Camphuyzen Stichtelyke Rymen*, enz. te *Amsterdam*, bij *Jacob Colom*, 1647, in groot-4°. oblong-formaat. Hierin vindt men vele zinnebeeldige voorstellingen, die verdienstelijk zijn gegraveerd en geordonnanceerd.

ALLARD, (ABRAHAM) reeds door *Immerzeel* genoemd, heeft ook de schilderkunst beoefend, zoo als gemeld wordt, dat in *Die Dessauer-von-Hilfsche Sammlung* voorkomt een *Gezigt aan een Meer*, waar eenige vaartuigen op te zien zijn; aan de regter zijde hooge rotsen, waarop gebouwen; op den voorgrond eenige visschers, die hunne visschen op het straud te koop hebben gelegd. Onder zijne graveerwerken komen voor *Caricaturen van Boeren en Boerinnen*: CARL. ALLARD *exc.*

ALLARD. (ANTOINE) *Le Blanc* geeft, onder al de ALLARD's, ook dezen nog op, die hij ons niet bekend is, en, zegt, dat hij, ongetwijfeld, een Hollander was, die omstreeks den jare 1693 werkte en vele *gezigten van Friesche steden* heeft gegraveerd. Ik bezit eene prent in f^o. gelijk aan den titel voor een Bijbel, waarop vijftien vakken met voorstellingen uit het Oude en Nieuwe Verbond, en in 't midden het opschrift: *Balans des Ouden en Nieuwen Testaments, of de Tree Zulen van de algemeene Kerk*, enz.; A. ALLARD, waaronder nog een vierregelig vers, mede geteekend A. A. Alles is in den stijl van JAN LUKEN bewerkt, vrij goed uitgevoerd, en schijnt mij toe, ook door hem geordonnanceerd en geteekend te zijn. Of deze prent nu van hem of van ABRAHAM ALLARD is, durf ik niet beslissen.

ALLARD. (CAREL) Deze verdienstelijke kunstenaar wordt terloops, met ABRAHAM en HUGO ALLARD, als graveur en uitgever bij *Immerzeel* genoemd, zonder meer. Wanueer alleen hooge kunstwaarde moet vermeld worden, dan zijn de grenzen spoedig genoeg bepaald; — doch, de Kunst heeft nog uitgestrekter grondgebied, waarop mede merkpalen staan voor hare geschiedenis hij alle volkeren, en dit zoowel ten aanzien van het verledene als van de toekomst. Daartoe heeft ook CAREL ALLARD

het zijne bijgedragen door een — *Hollands lustpark besluitende zyn Brittanische Majesteits Hofgebouw tot Honslaardyk met al deszelfs prachtige byzonderheden. Naar het wezen afgebeeld in 't licht gegeven door CAREL ALLARD, tot Amsterdam, enz. in groot-f^o.* en het is dit werk, hetwelk wij oordeelen, niet onverdienstelijk te wezen; terwijl dergelijke zaken, wanneer zij getrouw afgebeeld en goed uitgevoerd zijn, al mogen ze dan ook geene Kunstvervaardheid hebben, die dan toch wel voor de Geschiedenis kunnen verkrijgen, gelijk met het Kasteel *Hondsholredijk* het geval is geworden, en om die reden bij mij dus wordt bewaard. — Ook heeft hij in zwarte kunst gegraveerd, en wordt door de liefhebbers van prentkunst het *Portret van de Hertogin van Cleverland*, naar P. LELY — en de *Kwakers-vereeninging*, naar zijnen tijdgenoot EGBERT HEEMSKERK voor goede kunst gehouden en bewaard. — Bij *Le Blanc* vind men nog de volgende gravuren vermeld, als: *Gevecht tusschen een Hollandsch en Fransch Admiraalschip*, naar STORK. — Een *Fransch Admiraalschip van den Eersten rang*. — Een *Hollandsch Admiraalschip van 96 stukken*, naar A. STORK. — Een *Engelsch Admiraalschip van 104 stukken*. — *Portretten van Her Highness the Lady Ann*, naar P. LELY. — *Sophia Bulkeley*. — *Carohus Hispaniarum Rex*. — *Catharina, reine d'Angleterre*. — *Madame Davis*, naar LELY. — *Madame Ellen Gwinn*. — *Louis, Dauphin*. — *Ludovicus XIV*. — *Louise Dutchess of Portsmouth*, naar P. LELY. Volgens genoemden auteur was hij omstreeks 1750, te *Amsterdam*, werkzaam.

ALLARD (HUGO) wordt bij *Immerzeel* genoemd, doch er moet nog bijgevoegd worden, dat hij, volgens *Brulliot*, teekenaar, graveur en uitgever was, die omstreeks het midden der XVII. eeuw, te *Leyden*, bloeide. Men vindt zijne naamletters H. A. L. zaamgevoegd op prenten, door PIETER NOLPE gegraveerd, onder anderen, voorstellende *Gezigten in Holland* en *de Blokkhuizen voor Amsterdam*, — daar staat: *et des blocus devant Amsterdam*. — *Fussli* spreekt ook in zijn *Allgem. Künstler-Lexikon* van een stel van acht *Jacht-stukjes*, die de letters H. A. inv. voeren. *Van Eijnden* en *Van der Willigen*, enz. deel I. bl. 66, zeggen nog het volgende: „Zijn naam vindt men op onderscheiden prenten, onder anderen, op verbeeldingen van paarden naar P. POTTER, die door hem uitgegeven en misschien ook gegraveerd zijn.” Daar gaan, volgens berigt van *Bryan-Stanley*, eenige Portretten uit, door hem gegraveerd, zoo als dat van *David Gloxin, I. V. D.*; en dat van *Adrianus Pauw, Legat. Holland.*, beiden met zijnen naam beteekend. — De laatste is *Adriaen Pauw*, Heer van *Heemstede*, een der Nederlandsche vrede-onderhandelaars van 1648, te *Munster*. Nog vindt men de volgende, door hem gegraveerde prenten vermeld, als: *Aemilia, Hollands Admiraalschip*, naar W. VAN DE VELDE. br. 532, h. 390 streep, plaat N°. 1. „Wij hebben,” zegt *le Blanc*, „de volgende van deze uitgave niet gezien: — *Floraes Gecks-kap, of afbeelding van 't wonderlycke jaer van 1637*; br. 529, h. 355 streep. — Deze prent vindt men ook gevoegd bij die van den beruchten *Actie-Handel* enz. in f^o, onder den titel van: *Het groote tafereel der dwaasheid. enz. Gedrukt tot waerschouwinge voor de nakomelingen, in 't noodlottig jaer, voor veel zotte en wyze, 1720*, doch met den naam van den maker weggenomen, en met eenige opschriften, als bijvoegselen, in de prent aangebragt, om hier in deze uitgave, die ruim eene eeuw later verscheen, weder te gebruiken, — even als de daarin voorkomende groote prent *Bellona, zegenpraalende voor de Bondgenooten, ofte deszelfs vasten-avonds-triomp, over de vyandelyke gdwonge vasten. et baCCho et MartI festa parare vide* (1707), beteekend *Apud Carolum Allard, cum Priv.*, eerst, tijdens de oorspronkelijke uitgave, daarna in 1707 en voorts weder in 1720 heeft gediend, doch met den naam als ook de inschriften weggenomen, en daaronder in plaats gesteld: *strijd tuszen de smullende Bubbel-Heeren, en de aanstaande armoede, welke dubbele prenten in mijn exemplaar,*

hier boven genoemd, voorkomen. Verder nog vindt men de volgende *Portretten* vermeld, als: *Karel Gustave, kon. v. Sweede.* — *Karel XI., k. v. Sweede.* — *Christina, koningin v. Sweede.* — *Carolus Gustavus Wrangel.*

ALLEN. (FOLBERT VAN) Op het stedelijk Archief en Verzameling van Oudheden, hoofdzakelijk betrekking hebbende op de stad *Utrecht*, bevindt zich eene schilderij, in den jare 1849 ten geschenke gegeven, voorstellende een *Gezigt door de Kortnieuwestraat naar het Munsterkerkhof en Domtoren en Kerk te zien*, beteekend F. VAN ALLEN, *Pinx.*, en door den kunstenaar genomen van af de gewezen Pauluspoort, waarboven eene kamer was, daar hij op zijn gemak zulks kon verrigten. De bedoelde poort heeft gestaan aan het einde der genoemde straat, met den eenen gevel in de lijn der Romer- of Hamburgerstraat, aansluitende bij het aldaar staande hoekhuis, en de verdere gebouwen, die in dezelfde lijn, thans het hek, bestaan hebben, doch alle, zoowel als de gezegde poort, zijn gesloopt, bij den bouw van het paleis van Justitie, door mij op de oude grondslagen der *Paulus-Abdij* ontworpen en voltoerd. Het geheel van deze schilderij is in eene goede manier behandeld, doch draagt meer de sporen van het werk van een bekwaam liefhebber, dan van een geoeffend schilder, te meer, daar de stoffagie zeer goed is, en door eene andere hand dan van VAN ALLEN sehijnt to zijn geschilderd, en wel in den trant van die van DROOSLOOT, doch fijner van kleur. Het is voor dat Museum eene belangrijke bijdrage, om daarin de gedaante der huizen enz. van dien tijd zoo juist afgebeeld te kunnen zien. De meester moet dit tafereel geschilderd hebben vóór het jaar 1674, daar de Domkerk, nog in haar geheel bij den toren aansluitende, er op is voorgesteld. Het stuk is op doek en circa hoog 7, breed 9 palmen. Tot nog toe was mij deze naam onder de oude kunstenaars nimmer voorgekomen, doch welligt worden er meer van zijne werken ontdekt, die alsdan mijne meening zullen bevestigen, dat hij waarschijnlijk een Utrechenaar is geweest. — Het een en ander is mij later gebleken, zeer gegrond te zijn, door een hoogst zeldzaam *Portret*, thans in mijn bezit, zijnde de afbeelding van *Justus van der Nyppoort*, — zie aldaar — door hem in zwarte prentkunst fraai bewerkt in kl. f^o. — waaruit, door het onderschrift, blijkt, dat zij beiden vrienden en stadgenooten waren: — *Nobili et insigni viro D. FOLBERT AN OUDEN ALLEN Ultrajectensi belyæ, Sacæ. Cusæ. Majitæ, camera Pictori &c. hanc suam Eijngiem dicat delicatque Justus van der Nyppoort.* Hieruit blijkt, dat hij een zeer bekwaam figuurschilder moet zijn geweest, door zijne betrekking als hofschilder van den keizer van *Oostenrijk*, en zou bijgevolg mijne hierboven gemaakte bedenking vervallen, namelijk, aangaande de figuren op de schilderij in het genoemde Archief, en hij dit tafereel buiten zijn vak vervaardigd hebben, waardoor de zaak nu anders-om moet worden beschonwd. — Zijn gewoon merk op zijne knustwerken zal hij, gelijk zoovele anderen deden, verkort, F. VAN ALLEN, gesteld, en het woord *Ouden* alsdan weggelaten hebben. *Bryan* noemt een FLOPPART VAN ALLEN, een Duitsch teekenaar en kunstgraveur, die omstreeks den jare 1636 bleide, en de teekeningen heeft gemaakt, *Gezigten op de stad Weenen* voorstellende, welke MULLER in 1686 heeft gegraveerd; en dat hij zelts eene groote plaat heeft gesneden, zijnde een *Gezigt op de stad Praag*, van weinig verdienste, met eenige figuren, en met zijnen naam, VAN ALLEN, beteekend. Hoeveel overeenkomst deze namen hebben, zoo kan ik als nog niet toestemmen, dat mijn VAN ALLEN een-en dezelfde zou kunnen zijn, tenzij hij zich later in *Duitschland* hebbo gevestigd, hetgeen niets vreemds is en welligt de oorzaak kan zijn geweest, dat zijne kunst bij ons zeer schaars voorkomt. Doch, dit is zeker dat hij noch bij *Brulliot*, noch bij *Helber* wordt gevonden.

ALLET. (J. C.) Wij zagen eene folio-titel-plaat met groote beelden, — *Sacrum Theatrum Bibliorum* — die geheel de Vlaamsche school kenmerkt, door dezen meester gegraveerd en zeer goed gesneden. Daar ik hem nergens vermeld vind, zoo boek ik hem onder de Nederlanders, totdat betere besehiden dit of tegenspreken of bevestigen.

ALMELOVEEN, (JAN) bij *Immerzeel* vermeld. Nopens dezen kunstenaar moet ik hier nog bijvoegen, dat, daar het bekend is, dat hij als portret- en landschapschilder geboekt staat en alleen landschappen fraai heeft geëetst, hij ook het Portret van *Paus Clemens X.* en van *Gysbertus Voet* in 't koper heeft gebragt, waarvan op de verkooping van *Verstolk van Soelen* vier exemplaren waren, en wel drie onderscheiden drukken en uiterst zeldzaam, die met *f* 13,70 zijn betaald. Ook heeft hij in zwarte kunst gegraveerd, blijkens een Portret, zijn eigen afbeelding, door hem vervaardigd, die zeer zelden voorkomt. *Heller (L.)* zegt, doch zonder grond, dat hij te *Gouda* is geboren. Ik vind op de regeringslijsten van *Utrecht*, als raad vermeld: CORNELIS VAN ALMELOVEEN, overleden 1658, zoodat hij wel in 't *Sticht* kan te huis behooren. *Le Blanc* geeft ook op, dat er Portretten, door hem gesneden, uitgaan, als — *Clemens X* en *Gisbert Voet*, beteekend J. J. ALMELOVEEN, *Inv. et fec.* zeldzaam. — In den *Catalogus van Portretten* door *F. Muller* komt voor, onder N°. 83: „J. AB. ALMELOVEEN, *Hervormd Predikant, te Mydrecht.* ob. 1678, aet. 62. Borstbeeld van voren, met 4 regels vers (op dit portret in *Ms.*): *Die door het levend woord, enz.,* zwarte kunst, door zijn zoon J. ALMELOVEEN in 4°. Proefdruk vóór het vers.” Hieruit zou men kunnen afleiden, dat deze Leeraar bestendig te *Mydrecht* heeft gestaan, en alzoo zijn zoon — het geen, naar allen schijn, zeer aannemelijk is, — dáár wel kon zijn geboren. Verder vindt men nog van zijne graveerwerken vermeld: *Twaalf stuks Hollandsche landschappen*, naar HERM. SAFTLEVEN, h. 70—72, br. 52 streep, zijnde, *Capel, Jaarsveld, Langerack, Krimpen, de Hoek van Klein-Ammers, Lopick, Thienhoven by Ameyde, Groot-Ammers, Schoonhoven, Lekkerkerck, Lecxmond* en *Streefkerk.* — *De vier Jaargetyden*, naar HERM. SAFTLEVEN: ruitvormig (*losanges*) br. 106, h. 93 streep. — *Zes stuks landschappen*, br. 151, h. 91 streep. De eerste vijf dezer afdrukken zijn ingevoegd in den *Spiegel der Natuur. Amsterdam* (1790?) in 8°. doch waarvan de letters weggenomen zijn. — *Eene groote rivier*, in het midden van het landschap, op den voorgrond, regts, een man met een pak op den rug, in gesprek zijnde met een ander man, die voor hem staat. — *Eene rivier tusschen bergachtige oevers*, in het midden daarvan een huis, waarvoor verscheiden figuren zijn. — *Eene rivier, waarop drie vaartuigen*, die aan de regterzijde in beweging zijn; aan den oever, een boom bij een huis. — *Eene breede rivier, die den regter oever bestrijkt*; op de linkerzijde verscheiden menschen bij eene herberg. — *Eene breede rivier regts*; in het midden is een eiland met eene hooge rots, waarvoor links een boom, bij eene herberg; zonder naam. — *Een waterval*, op de linkerzijde bij de rotsen; in het midden vooraan zijn vier mannen met elkaër in onderhoud; zonder naam. — *Vier stuks landschappen*, br. 154, h. 103 str. 1. *Eene kleine rivier, met eene schuit, die door een man wordt getrokken.* 2. *Eene kronkelende rivier*, de linkerzijde uitlopende onder eene brug met drie bogen. 3. *Een idem in het midden, aan den voet van een heuvel*, regts eene stad, op den voorgrond twee mannen, die in gesprek zijn. 4. *Eene rivier, in twee stroomen gescheiden*; die aan de regter zijde loopt onder eene brug, waarbij men een dorp ziet. — *Vier stuks riviergezigten* naar HERM. SAFTLEVEN, br. 155-162, h. 140 str. van onder regts genomerd. — *Zes stuks landschappen*, br. 188—192, h. 138—142 str. — Van deze prenten zijn de koperen platen te *Weenen* nog voorhanden.

ALOYER. (JEHAN) In de rekeningen der Hertogen van *Bourgogne*, die in de Archiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men, op den 16. April, 1467, aange- teekend: „A JEHAN ALOYER, païé pour VI Jours qu'il a ouvré, au pris de V. S. III d. par jour. XXXII S." Zie over deze werkzaamheden, mede door hem als schilder (?) verrigt, voor het groote feest van het Guldenvlies, te *Brugge*, op REGNAULT. (ARNAUD)

ALOST. Zie JANSONIUS.

ALPHIEN. (P. C. VAN) Deze jonkvrouwe, van den beroemden *Hieronymus van Alphen* afstammende, heeft, in navolging van dien kindervriend, een bundel Kindergedichtjes uitgegeven, en zelve de teekeningjes voor de daarin geplaatste prentjes vervaardigd.

ALPHIEN. (WILLEM VAN) Deze wordt door *Bryan-Stanley* als een portret-schilder opgegeven, die in 1620 bloeide.

ALSLOOT (DANIEL) wordt door *Bryan-Stanley* vermeld als een landschapschilder, die te *Brussel*, in 1550, werd geboren, en in 1608 overleden is.

ALSLOOT (DENIS VAN) was een uitstekend landschap- en portretschilder, die, volgens *Bryan-Stanley*, omstreeks den jare 1612 bloeide. Hij kan dus wel de zoon zijn geweest van den Brusselschen landschapschilder DANIEL ALSLOOT, hoewel de *van* in den naam verzebilt.

ALTENA (MAAS VAN) is een teekenaar geweest, dien wij leerden kennen uit eene groote prent, door J. W. STRUNCK gegraveerd, naar zijne teekening, voorstellende den *Aanval op de stad Muiden door de Pruisische troepen enz. in 1787.* — Meer is ons van hem niet ter kennis gekomen.

AMBERES. (FRANCESCO DE) Zie ANTWERPEN. (FRANS VAN)

AMBROSIUS. Diens naam is als kunstenaar genoegzaam niet bekend voor het vak, in een Catalogus van schilderijen (1780) aldus beschreven: *op een tafel staat een flesch met geele, roode en witte roozen, tulpen en andere bloemen, uitvoerig geschilderd*, hoog 12, breed 9 duim. Het komt mij voor, dat zijne kunst goed moet zijn, daar dit stukje *f* 14 heeft opgebracht, terwijl er toen gelijktijdig voor een-zelfde stuk van JAN DE HEEM *f* 20, en voor een idem van Pater SEGEAS slechts *f* 30 betaald werd. — Welligt is het de doopnaam van een liefhebber, die dezen alléén op zijne werken plaatste, zoo als in den geestelijken stand veelal het geval is, ook door een kloosternaam aan te nemen, en zich alzoo te schrijven: Pater of Frater *Ambrosius*; even als Pater *Abraham van St. Clara* dezen naam voor zijne geestige geschriften gesteld heeft, doch wiens namen echter *Ulrich Megerle* waren.

AMELSVOORT (...) vind ik in den Catalogus van *J. A. van Kinschot, Delft*, 1767, onder N°. 84: — *Een Pomona en Vertumnus* door AMELSVOORT, h. 1 vt. 3 d. br. 1 vt. Deze is blijkbaar door de tijdsbepaling, hier vermeld, een ander, dan die bij *Immerzeel* wordt beschreven; en of deze nu degene is, die bij *Van Mander*, 1. deel, blz. 232 in 8°, EVERT VAN AMERSFOORT wordt genoemd, — hoewel de spelling van den naam eenigzins anders is — durf ik niet beslissen. Zie op AMERSFOORT.

AMERSFOORT (EVERT VAN) was, volgens het berigt van *Van Mander*, 1 deel, blz. 232, in 8°, een leerling van FRANS FLORIS, die door hem onder de bekwaame meesters wordt vermeld. Zie AMELSVOORT.

AMANN. (JAN) *Le Blanc* geeft dezen op als een kunstgraveur, die in den jare 1623, te *Amsterdam*, werkzaam was, en noemt van zijn werk, *de Passie*, eene reeks van 64 prenten. *Bryan* spreekt van een JAN AMMAN, die mede *de Passie* in een netten en geestigen stijl in hout heeft gesneden, een werk, dat groote verdienste heeft, en te *Amsterdam*, in den jare 1623, met Latijnsche verzen er bij

gevoegd, is verschenen. Hij zegt tevens, dat hij een Duitsch graveur was, die, omstreeks den jare 1640, te *Hanau*, bloeide. — *Brulliot* noemt een van denzelfden laatstgemelden naam, doch schildert te *Neuremberg*, bekend door den toenaam van *Pieter Leverworst*, die omtrent denzelfden tijd, als bovengemeld, bloeide. In *Duitschland* zijn een *JAN*, *JEREMIE* en *JOSSE AMMAN* als graveurs bekend, en dat nu *JAN* zich te *Amsterdam* had gevestigd, zou ligtelijk het geval hebben kunnen zijn. Wat hiervan zij, al het duistere, dat verder over dezen kunstenaar bestaat, is nog wel het helderst te *Amsterdam*, en wij zullen hem dus dáár vooreerst maar laten werken, totdat zijn ware vaderland nader bepaald aangewezen wordt.

AMSTEL. (*JAN VAN*) Van dezen kunstenaar wordt gezegd, dat hij in het schilderen van landschap zeer heeft uitgemunt, hetgeen door hem met eene groote menigte figuren in den stijl van *VAN EYCK* gestoffeerd werd. De tijd wanneer, noch de plaats waar hij werkzaam is geweest, wordt vermeld; doch meer dan waarschijnlijk was hij een Hollander, die in *Italië* zich heeft gevormd en daar gebleven is. Er wordt wel gezegd, dat een stuk van dezen schilder in het bezit van een Engelschman te *Genua* was, — zoo als *Guarienti* in de uitgave van zijn *Orlandi* bevestigt — voorstellende de *Kruisiging*, die nagenoeg met meer dan 200 uitmuntend geschilderde figuurtjes was verrijkt. Het is wel vermoedelijk, dat aan een meer bekend schilder, onder vermomming van dezen naam, die werken moeten worden toegekend. Zie *Bryan-Stanley*.

AMSTERDAM (*SIMON VAN*) was een leerling van *FRANS FLORIS*, zoo als *Van Mander*, 1. deel, bl. 231 in 8°, hem opgeeft onder de bekwame kunstenaars van zijnen tijd.

ANCKER VAN ZWOLL (*J...*). *Bryan* noemt hem een oud Duitsch graveur, die omstreeks den jare 1500 bloeide. Men meent, dat hij een leerling van *ISRAEL VAN MECKENEN* is geweest, wiens graveerstijl hij heeft nagevolgd, doch daar verre beneden is gebleven. Zijne ordonnantiën zijn gedwongen en verward, en de figuren schraal en onregelmatig geteekend. Het werk van dezen ouden meester is thans zeer zeldzaam, en voor de verzamelaars dáárdor eerder belangrijk, dan wel door de wezenlijke verdienste, welke het bezit. — Verder laat *Stanley, Bryans Commentator*, hierop volgen: „Wat aangaat het woord *ZWOLL* of *ZWOTT*, daar zijne prenten meden geteekend zijn, dienaangaande blijft steeds een verschil van meening. Verscheiden auteurs evenwel zijn van gevoelen, dat het den naam zijner geboorte- of verblijfplaats aanduidt, terwijl anderen hem noemen *J. ANCKER DE ZWOT* (niet *ZWOLL*), *Il Maestro alla Navetta*, en het woord *ZWOTT* in oud-duitsche (gothische) letters schrijven. Nu ter zake. Wij zijn door *Jacobus Koning*, in zijne *Bijdragen tot de geschiedenis der Boekdrukkunst, Haarlem*, 1820, 2. stuk, bl. 162, volkomen voorgelicht, dat *zwot*, *zwitt*, *zwolt*, en *zwott*, alle van dezelfde beteekenis zijn en de stad *Zwoll* aanduiden, en dus bij gevolg door den graveur, bij verkorting van *Zwollensis*, zijne naamletters *J. v. A. ZWOLL* op zijne prenten geteekend zijn. Zie over al zijne gebruikte Monogrammen, *Heller (L.)*, bl. 909 en *Brulliot*, I. deel, bl. 422. Het is meer dan waarschijnlijk, dat hij een bewoner van het *Fraterhuis* te *Zwoll* kan zijn geweest, hetwelk de vertaler van de Hoogduitsche uitgave in f^o. van *GEORGE RATHGEBERS Annalen der Niederländischen Malerei u. s. v. Gotha*, 1844, in zijne aantekeningen op dit Werk, *Amsterdam*, bij *Binger*, I. deel in 8°. bl. 414, met goede gronden aanvoert. Behalve in *Kist* en *Roojaards Kerkelijk Archief*, d. II, bl. 278, vindt men ook veel over die Instelling in *Delprat, Verhandeling over Geert Groete en de Fraterhuizen*, uitgegeven door het *Provinciaal Utrechtsch genootschap*, bl. 65, en geplaatst in het VII. deel der *N. Verhandelingen*. Hoe dit ook zij, het is zeker, dat de beteekening op zijn werk

Zwoll, hem in de Nederlandsche kunstschoon eene plaats toewijst, alhoewel geene bescheiden, die trouwens zeer veelvuldig zijn, doch ook zeer uiteenloopen, ten deze iets bepaalds beslissen. Ik laat hier eenigen zijner Prenten volgen, zoo als die allen met genoemd merk zijn beteekend, en bij *Bartsch*, deel VI, beschreven worden. — *De aanbidding der wijzen*, — *Het laatste Avondmaal*, — *Christus op den Olijfberg*, — *Christus in den hof gevangen*, — *Christus gekruist tusschen twee moordenaars*, — *Hetzelfde onderwerp, anders voorgesteld*, — *De graflegging van Christus*, — *Christus in eene staande houding, hebbende een opgeslagen boek in de eene hand, en met de andere den zegen gevende*, — *De Maagd met het Kind, houdende een kruis*, — *De Maagd met het Kind, dat in een boek bladert*, — *St. Augustinus, gezeten tusschen de standbeelden van St. Jeronimus en St. Laurens*, — *St. Christoffel te paard, dragende den Verlosser op zijne schouders*, — *St. Joris, den draak verstaande*, — *St. Joris celebreert de Mis*, — *St. Anna met de Maagd, het Kind en eenige figuren als engelen*, — *Een jongeling, in onderhoud met een bejaard pelgrim*, — *Een geraamte in een grafkelder*, — *De afbeelding, in Gothischen bouwstijl, van het bovengedeelte van een Altaar, met beelden en wapenrokken*.

ANDELES. (A. en E.) In de belangrijke historische bijdrage over de *Stempelgraveurs en Stempelgravure in de Nederlanden*, door *Dr. Wap*, vind ik — *Astrea*, IV. Jaarg. blz. 194 — aangeteekend, dat *Heinrich Bolzenthall*, in zijne *Skizzen zur Kunstgeschichte der modernen Medaillen-Arbeit u. s. v.* — *Berlin*, 1840; 8°, — zich met een enkel woord van A. ANDELES, als van een onbeduidenden kunstenaar vlug afmaakt. „Intusschen (zegt *Dr. Wap*) moet hier opgeteekend worden, dat in het V. stuk van het vervolg op *Van Loon, Beschrijving van Nederlandsche Historie-penningen enz.*, gowag wordt gemaakt van eene Medalje op de stichting van het Oude-Mannen- en Vrouwenhuis der Diaconie van de Nederduitsehe gemeente te *Leeuwarden*, gegraveerd, en, in 1758, uitgegeven door E. ANDELES, een Frieschen stempelsnijder, die te *Leeuwarden* zijne woonplaats had, en (blz. 384) wordt opgegeven, als welligt de zoon te zijn van A. ANDELES, van wien eenige Gedenkpunningen in dat werk voorkomen en beschreven zijn.”

ANDRIESEN. (JURRIAN) Bij het levensberigt van dezen verdienstelijken kunstenaar, door *Immerzeel* vermeld, voeg ik alleen, dat zijne afbeelding, op jeugdigen leeftijd, vereenigd met die van ISAAK SCHMIDT en REYNIER VINKELES, door *hem geschilderd en geteekend*, en door R. VINKELES in 1765, gegraveerd, in mijne verzameling berust. Deze prent, en die met de Portretten van JAN DE BEIJER JAKOBUS BUYS en HENDRIK POTHOVEN, zijn in gelijken trant en vorm vervaardigd, als die in het werk van *Jan Van Gool* voorkomen, doch niet bij de uitgave daarvan verschenen, en zeker als bijprenten gemaakt zijn, om de liefhebbers in de gelegenheid te stellen, die in hunne exemplaren te voegen, waardoor het zeer zelden voorkomt, dat deze afbeeldingen in *Van Gool's Werk* worden gevonden. — Nog vinden wij zijn Portret, op 70jarigen leeftijd afgebeeld, in het bekende prentwerk van J. E. MARCUS, die dat, blijkens de prent, in Januarij, 1812, gegraveerd heeft.

ANDRIESENS (HENDRIK) is bij *Immerzeel* vermeld, doch zonder er bij te voegen, dat hij in de wandeling meest onder den naam van *Manke Hein* bekend was.

ANGEL. (D...) Dezen naam vind ik duidelijk in den *Kunst-Catalogus* eener Verkoopning te *Leipzig*, 1849, vermeld, waarin voorkomen twee schilderijen, aldus beschreven: — „Deze twee schilderijen verbeelden *binnengezichten van Boerenwoningen*; de eene is gestoffeerd met verscheiden keukengereedschappen, als potten, pannen, manden, melkemmern, vaten en ander versebillend huisraad, en ter zijde een rustende buisman; de andere verbeeldt *een stal*, waarin eenig vee, waarbij koperen ketels, emmers en ander gereedschap; alles is natuurlijk en wil

behandeld; — hoog 20, breed 32 duim, Amst. maat." — Of deze nu dezelfde is, als die bij *Houbraken*, deel II, bl. 4, in de Noot, onder den naam van P. ANGELS voorkomt, durf ik nog niet beslissen.

ANGEL. (P.) Dat de P. ANGELIS, bij *Immerzeel* vermeld, dezelfde persoon moet zijn, en die naam aldaar min of meer gelatiniseerd is, kan wel wezen; doch ik laat hier volgen wat mij afzonderlijk op *P. Angel* is voorgekomen. Ik vind hem, namelijk, als Graveur vermeld in den *Catalogus* der Prentverkoop, den 26. November, 1849, te *Leipzig*, van *Rudolph Weigel*, onder Nr. 157: *Borstbeeld van een gebaard oudman*, door P. ANGEL. Ik heb nimmer van zijn graveerwerk gezien, en kan alzoo dienaangaande niets mededeelen; en de bij *Houbraken* aangehaalde P. ANGEL, die den *Lof der Schilderkunst* heeft beschreven — zie dl. II, blz. 4 — is waarschijnlijk dezelfde persoon, en dien ik nu te gelijk als kunstenaar kan vermelden, daar ik bij *Hoet* aangeteekend vind, dat op eene verkooping, te 's *Hage*, in 1742 gehouden, onder Nr. 27 voorkomt: *Een boer met eenige vogels*, door P. ANGEL, 1665, *fraai geschilderd*, hoog 4 voet 2 duim, breed 6 voet 2 duim, welk stuk toen f 21,— heeft opgebracht, hetgeen een goede prijs is, naar evenredigheid dat, op die-zelfde verkooping, een stuk van PHILIP WOUWERMAN f 32,— een LINGELBACH, f 32,— . *Een konstig Portret van REMBRANDT* slechts f 3,— enz., heeft gegolden. — *Le Blanc* noemt mede dezen graveur en dezelfde prent, boven vermeld; hij voegt daarbij, dat hij in 1637 in Holland werkzaam was, — zoodat deze wel de vader van den bij *Immerzeel* vermelden PIETER ANGELIS kon zijn geweest, als ook van diengenen van dezen naam, welken ik verder-op heb geboekt. Later vind ik bij *Brulliot*, dat hij dien naam als een ingekorten (*abrégé*) beschouwt, en dat deze gevonden wordt op eene geëtste prent, die onder degenen wordt gerangschikt, die het naast aan het werk van REMBRANDT grenzen, voorstellende *de Buste van een grijsaard*, van voren te zien, het lijf een weinig links gewend, met weinige haren nog op de kruin, en een vierkanten baard met knevels; hij is in eene japon gekleed. In den grond, links, ziet men strepen, die van boven naar beneden gaan, en leest men in de hoogte, dwars door die strepen: P. ANGEL, 1637. Hoog 2 duim, breed 1 duim 11 strepen. *Bartsch*, *Catalogue de Rembrandt*, etc. T. II, p. 179, Nr. 102, meldt, dat *P. IJver* geloofde, dat deze prent naar JAN LIVENS gegraveerd zou zijn, zonder ons echter te zeggen, waarop zijne meening steunt. — De beschrijving dezer prent, is naar allen schijn, dezelfde, als de hier aan het hoofd gemelde.

ANGELIS of ANGELES. (J... DE) Dezen naam vind ik op eene titelprent, behoorende voor een Latijnsch werk, en voorstellende *Apollo met de Muzen*, waarvan eene het strand nadert, om een boek aan te nemen, hetwelk een uit zee komende *Dolphijn*, in zijn bek houdende, haar aanbiedt. In de lucht de *Faam*, aan vier bazuin een banier zwaait, met het opschrift: *Delphini sacra*, en in hare linkerhand eene rol, waarop te lezen staat: *Reporto*. Dit alles is door hem geordonnanceerd, en door BERNARD PICART geteekend en gegraveerd, in 1730. Wanneer de volgende en deze één-en-dezelfde persoon zal moeten zijn, is hier de naam ANGLES gebrek-kig gelatiniseerd, en bij den volgende ANGLES kan de M. misschien wel voor *Monsieur* moeten worden gelezen.

ANGLES. (M... [*Monsieurs?*] DES) Van dezen bekwamen kunstenaar kennen wij het door hem geschilderde Portret van BERNARD PICART, door J. VAN DER SCHLEY gegraveerd, groot-f^o.-formaat, met zinnebeeldig bijwerk, en dat onder de fraaije prenten van dien tijd behoort. Deze meester wordt door *Hoet* genoemd als een Portretschilder en Crayoneerder, en een door *Van Gool* overgeslagen Nederlandse schilder, welk verwijt bevestigt, dat hij, en om zijn talent, en als tijd- en land-

genoot had behooren te zijn opgenomen in den *Nieuwe Schouburg der Nederlandsche Kunstschilders enz.* door *J. Van Gool*. Of nu deze dezelfde is, als *J. DE ANGLIS* — zie aldaar — durf ik niet beslissen. Nog vond ik, dat er een Portret uitgaat van den kundigen zedeschrijver *J. van Effen*, overleden 1735, 51 jaren oud, naar *DES ANGELES*, door *P. TANJÉ* gegraveerd, in 8°.

ANGLES, (*MATHEUS DES*), een onvermeld kunstenaar, die in het laatst der XVII. en in de eerste helft der XVIII. eeuw bloeide. Hij is voor alsnog alleen bekend door een van *ANOLES* geteekend Portret, waaronder *geschreven* staat: „*MATHEUS DES ANGLIS, Schilder en Beeldhouwer, geboren 1667, overleden te Amsterdam, 1741.*” *Zie Navorscher V. Jaargang enz.; Amsterdam, 1855, bl. 257*, en toen was de bezitter hiervan iemand, die zich aldaar teekent *W.* — Ik maak de bedenking, of het *schrift*, onder de bedoelde teekening geplaatst, wel juist is, te meer daar ik vroeger reeds een *M... DES ANOLES* — zie aldaar — heb aangeteekend, en de letter *n*. gemeend heb, voor *Monsieur* te kunnen aannemen. Zoo die schrijffout werkelijk niet bestaat, dan is het laatstbedoelde Artikel, even als dit, geldig voor één-en-denzelfden persoon.

ANNEESSENS (*J. A.*) is een Belgisch Architect geweest, die de teekeningen heeft gemaakt voor de *twee Fonteynen*, die zich op het binnenhof van het stadhuis te *Brussel* bevinden, en waarvan elk tot voorwerp heeft *Een riviergod, liggende tussehen riet en rustende op een urn; en twee dolphijnen, die Tritons dragen, die het water doen uitspringen, dat in eene groote schelp valt.* — *Zie, Splendeur de l'art en Belgique. enz.*

ANNES. (*JEAN*) Deze naam is zonder twijfel *JEANNES* of beter *JOHANNES*, die in de Archiven van *Lissabon* als Vlaamsch kunstenaar voorkomt, en aldaar den 7. Julij, 1454, als aan het Hof verbonden, vermeld staat. *Zie, le Comte de Laborde, les dues de Bourgogne, etc. Paris, 1849, in 8°. Introduction pag. CXXXII.*

ANRAAT. (*PIETER VAN*) Betrekklijk het door hem geschilderd Regentenstuk voor het Huuszittenhuis, op de Bredstraat, te *Amsterdam*, dat door *Immerzeel* vermeld wordt, kan het volgende tot narigt dienen. — „Dezo schilderij, bij de opheffing van dat huis, in 1808, opgerold en in eene kist bewaard, is nu (1848), na 31 jaren duisternis, eerst weder in het licht gebracht, en gelukkig gaaf en ongeschonden bewaard gebleven.” — *Zie, Jaarboek van het K. N. Instituut, 1848. bl. 131*, zoodat men thans 's mans kunstbedrevenheid weder kan aanschouwen.

ANSE (*HUGOERT VAN*) wordt door *Le Blanc* opgegeven als graveur au burin, die omstreeks den jare 1712 in *Holland* arbeidde. Hij noemt van zijne werken 116 platen, *l'Histoire du vieux et du nouveau Testament... par le Sieur de Roycaumont, suivant la copie imprimée à Paris, (Hollande), 1712, in f°. bl. 341.* Hij is welligt aan *L. ANSE* vermaagschapt.

ANSE (*L...*) was een kunstgraveur, wiens bekwaamheden te weinig bekend zijn, en die, zoo wij meenen, in het midden der XVII. eeuw gebloeid heeft, te oordeelen naar een fraai prentje, voorstellende, hoe *Jonas uit den muil van den walvisch op het strand wordt geworpen, en, op den achtergrond, hoe hij over boord in zee geworpen werd.* Naar ordonnantie en teekening te oordeelen, behoort hij te huis in de Nederlandsche school van het begin der gemelde eeuw. Meerdere berigten aangaande dezen meester zijn ons niet voorgekomen. — Hij is wel waarschijnlijk aan *HUGOERT VAN ANSE* verwant.

ANSPACH. (*JOH. of JACON*) Hoewel een Duitseber van geboorte, heeft hij echter zijn meesten tijd in de Nederlanden doorgebracht, en van stad tot stad zich tijdelijk gevestigd tot het vervaardigen van Portretten, in crayon of pastel, die goed gelijkend en zeer gewild waren in die dagen, toen deze kunst zeer

schaars, en, over het algemeen, op geen hoog standpunt geplaatst was. — In vele aanzienlijke huizen vindt men soms een aantal van zijne werken, welke men dan ook voor zijne beste mag houden, als hem ruimer beloond geweest zijnde, dan door de burgerklasse, voor wie hij zich óók dienstbereidvaardig betoonde. — Ik herinner mij zeer goed, dat ik, als jongeling, te *Utrecht*, veel naar zijn kunstarbeid kwam zien; dit was in 1811, en dat ik in hem een vriendelijken, hupschen, vluggen en eenvoudigen kunstenaar aantrof, van wien ik eenige jaren later niets meer heb vernomen. Er zijn eenige zijner Portretten in het koper gebragt, als dat van *Henr. Hoogeveen*, Nederduitsch en Latijnsch Dichter, overleden 1791, in het 79. jaar zijns ouderdoms, door P. DE MARE, *sculp.* in 4°. Borstbeeld met paruk, links, in ovaal. — *Willem de Vos*, Doopsgezind Predikant, te *Amsterdam*, en wijsgeer, overleden 1828, oud zijnde 83 jaar. Borstbeeld links, met groote paruk, in ovaal, door R. VINKELES *sculp.* in 8°.

ANTHOINE. (....) In de Archiven te *Rijssel* vindt men in de oude Grafelijke rekeningen der Hertogen van Bourgogne, op het jaar 1425—26, het volgende aangeteekend: — „A ANTHOINE le peintre, demourant à Lille, la somme de dix-huit livres du pris de XL gros, monnoie de Flandres la livre, à lui deue, pour la façon et estoffes de son metier de dix-huit tables des blasons aux armes de Guiot, bastard de Bourgoingne, et de IIII. autres gentilz hommes, que MdS avoit ordonnez avec ledit bastard pour l'accompagner ou voiage que par l'ordonnance d'icelui S il devoit faire avec et en la compagnie de mons^r. de Roubaix, chevalier, son conseilier et premier chambellan au saint sépulchre en Jhérusalem, au pris de XX S. dicte monnoie chascune table valent ladicte somme de XVIII l., si comme il puet apparoir par mandement de descharge de MdS sur ce fait, donné à Midelbourg en Zélande le Ve. jour de fevrier l'an mil CCCXXV, garni de quittance dudit ANTHOINE et de certificacion dudit mons. de Roubaix sur le pris desdits blasons selon le contenu d'icelui mandement tout cy rendu; pour ce XVIII l. de XL gros. — Zie, *le Comte de Laborde, les ducs de Bourgogne etc.* Tom. I. 2e partie, pag. 234. *Paris*. 1849. in 8°.

ANTHONIS (PAUWELS) was een kunstschilder, die in het midden der XVI. eeuw te *Oudenaarden* bloeide. In de Archiven van het O. L. Vrouwe-Gasthuis aldaar vindt men in de Rekeningen op den jare 1549, dat hij, bij overeenkomst, groote afbeeldingen van St. Ursula heeft geschilderd. Dus leest men daar: „Item betaelt ANTHONIS F^s. PAUWELS, schildere, van geschildert hebbende naer de heersche (naar den eisch) van den wercke, de groote beelde van St. Ursule, bij bespreke ende voorwaerde de somme van — xvij lib. vij sch.” Zie over dit bericht de aangehaalde bron aan het slot van DELEHAYE. (PIERARD)

ANTIQUUS (JOHANNES) wordt reeds bij *Immerzeel* beschreven, doch zonder er bij te voegen, dat hij zijn eerste vak van glasschilderen bij GERARD VAN DER VEEN heeft geleerd. Er komen weinig van zijne werken voor. Als teekenaar hebben wij van hem de afbeelding van het beroemde *Grafmonument van Engelbert van Nassau*, naar hetwelk B. F. IMMINK, in 1744, de groote plaat heeft gesneden, die voorkomt in *Van Goor, Beschrijving van Breda enz.* in f°.

ANTONIANUS. (SILVIUS) Zie SILVIUS. (ANTHONIJ)

ANTONIE VAN BRUSSEL. Zie BRUSSEL. (ANTONIE VAN)

ANTONIO. (DON) Zie HEUVELE. (ANTONIE VAN DEN)

ANTONISSEN. (HENRICUS JOSEPHUS) Bij het bericht van *Immerzeel* voeg ik nog, dat hij ook heeft geëst. Zie *Weigels Kunst-Catalog*, No. 5499: *Een watergezig met koeijen op eene landengte, geëst naar A. CUYP, door H. J. ANTONISSEN, schilder van Antwerpen. A^o. 1767. qu. fol.*

ANTONISZOOM, (CORNELIS) of ook wel CORNELIS TEUNISSE genaamd, is reeds bij *Immerzeel* vermeld. Ik meet voor de geschiedenis der kunst hier nog bijvoegen, wat in het vervolg op *Kok, Vaderl. Woordenboek*, op zijnen naam, voorkomt en uit *Wagenaar, Beschryving van Amsterdam*, ontleend is: ten eerste, dat hij de afbeelding der stad *Amsterdam*, niet zoo als *Immerzeel* zegt, in 1482 heeft geschilderd, maar in 1536, zoo als die zich toen vertoonde. Dit stuk was ten tijde van *Wagenaar*, in 1667, nog aanwezig op de Thesaurie ordinaris der stad, en vertoent de gebouwen en huizen, in hunne natuurlijke gedaante. *Wagenaar* heeft eene afbeelding in prent daarvan in zijn Werk geplaatst. — Zie I. deel. bl. 17 in ^o. — Ten tweede berigt hij: „voorts zijn er van dezen zelfden schilder nog eenige oude schuttersstukken voorhanden, en onder anderen, een, met seventien schutters aan eene tafel, hangende in den gang voor de kleine krijgsraads-kamer. Het is in 't jaar 1533 geschilderd. Men noemt het in 't gemeen, de *Braspennings-maaltijd*.” — Dit had vermeld moeten zijn, te meer daar zulks in *Van Dijk's Beschryving der schilderyen op het stadhuis te Amsterdam*, *ibid.* 1790, in 8°. ook duidelijk wordt opgegeven, en hetwelk ik om der geschiedenis wille hier laat volgen. — No. 1. „Dit stuk hangt in de gang voor de krijgsraads-kamer, aan de rechterhand en is gemerkt S en geteekent C $\frac{4}{11}$ T, geschildert 1533, 't is bekend onder de *Braspennings-maaltijd* (maar op deeze vertelling is zoo veel staat te maken als op vele anderen.) In dit stuk zyn verbeeld seventien schutters, zittende aan een tafel, daar twee gebrade vogels in een schotel leggen, waarvan 't eene een gebrade Gans is, doch de andere is niet bekend, of het moest een buitengewone groote houtsnep zijn. Op de tafel leggen drie toellegesjes, (ik denk dat dit knipmessen zullen zijn) niet grooter als onze pennemesjes nu zijn, alsmede rode geschilderde tafelborden, en een dekzel-glas, zonder andere glazen, ook zonder vorken, lepels en servetten, waardoor men zien kan, dat de toenmalige maaltijden veel schraalder dan de tegenwoordige geweest zijn. — Deeze seventien schutters zijn alle in eenparige kleeding, de rechterzijde is groen, de linkerzijde rood, van 't hoofd tot de voeten met zwarte inboordzels om de hals en handen, en met euderwetsche Mutzen of Barretten op het hoofd; in het gebouw is een St. Joris, als op een vensterglas geschildert, afgebeeld, waardoor ongetwijfelt beteekent word, dat deeze maaltijd in de St. Joris Doelen, en door de schutters derzelver gehouden is. Het is geschildert door CORNELIS TEUNISSE of CORNELIS ANTONISSE. Wij zullen daarna als wij de schilderijen in de Thesaurie ordinaris bezien, verder van hem spreken. — N°. 2. Boven de deur van de krijgsraatskamer hangt een stuk met sestien schutters, zynde van denzelfden Meester, dat niet alleen aan het penseel, coloriet en ordonnantie te zien is, maar ook aan de landschappen (zoo die niet van JAN SCHOREL zijn). Men kan uit deeze stukken genoegzaam erkennen, dat de meesters van dien tijd niet veel op de evenredigheid hebben gelet, want de landschappen zijn klip- en bergachtig met onde antique gebouwen en ruïnen, en daarbij voegende stoffagie, zulks men zoude meenen, (als men de beelden der geschilderde personen na de landschappen zou beoordeelen,) dat het Romeinen en niet Amsterdamsche hand- of voetboogschutters waren. Bij dit stuk is noeh iets merkwaardigs, zender dat het den aanschouwer in de oogen kan vallen, naamlyk: achter op dit schilderij staat, met olyverf penseelschrift, geschreeven: — *De persoon met het kelkje in zyn hand*, is Claas Graaf, *over-overgrootvader van den Heer Burgemeester N. Witzem*.” — Verder nog in de Thesaurie ordinaris, boven de deur van het besogne-Cabinet N°. 40: „De afbeelding der stad *Amsterdam*, in dien stand als zy zich vertoonde in haar eerste bemauring, die in 1482 begonnen is. Dit stuk is door CORNELIS ANTONISSE, in

't jaar 1536, toen ter tyd schutter der voetboogs-Doelen, en in 't jaar 1547, Raad dier stad geworden, (en vind hem in 't jaar 1544, als schepen opgeteekent, in de Handvesten van Amsterdam, met den naam CORNELIS ANTONISZ. schilder) na 'tleeven gemaakt. — Dit stuk is in *cavaliers-perspectief* geteekent, zeer uitvoerig geschildert, zoodat men alle kerken, kloosters en andere openbare gebouwen, niet alleen wel kan onderscheiden, maar bovendien zyn de namen van ieder byzonder zoo als die toen genoemt wierden, geschreven, op het dak van ieder gebouw; zulks dit stuk dubbel waardig is in prent gebragcht te worden. — Hy heeft ook datzelfde oud-Amsterdam, met deszelfs kloosters, kerken, en andere gestichten, in twaalf platen, houtsnee gebragt, doen drukken, en aan keizer *Karel* den vyfden toen Graaf van Holland, opgedragen, die dezelve met octrooy bestempelde tegens 't namaken, waarvan noch afdrukken onder de Minnaars der oudheden berusten." Zie ook *Houbraken*, deel I., bl. 22.

ANTWERPEN (FRANS VAN) heeft meestal zijne kunst in Spanje geoefend, en veel schilder- en beeldhouwwerk voor kerken vervaardigd, zoo als hij in den jare 1502 het schilderwerk van den Altaarmuur van St. Eugenius, in de Domkerk te Toledo, heeft uitgevoerd. Zie *Fiorillo*, *Geschiede der Malerci in Spanien*, bl. 62, alwaar hij, ook als beeldhouwer, onder den Spaanschen naam van *Francisco de Ambéres* voorkomt; — alsmede onder dien van *Fratos Flores*, bij *Rathgeber*, Hollandsche uitgave, bl. 195, waaruit men zou kunnen afleiden, dat hij tot de eene of andere geestelijke Broederschap behoord heeft.

ANTWERPEN. (GILLES VAN) In de L. V. Kerk te Antwerpen zijn onderscheiden beelden, die tot sicraad van dit prachtig gebouw strekken, vervaardigd door GILLES VAN ANTWERPEN; doch het is mij nog niet voorgekomen, in welke jaren die daar zijn geplaatst, en alzoo is de bloeitijd des vervaardigers hier niet te bepalen. Zie *Messenger des Arts etc. de Gand*. 1851; bl. 322.

ANTWERPEN. (RUDOLPH VAN) Zie RUDOLPH VAN ANTWERPEN.

ANVERS. (GOVART D') In de rekeningen van de Hertogen van Bourgogne, die in de Archiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men op den 16. April des jaars 1467 aangetceekend: — A GOVART d'Anvers, paie pour x jours qu'il à ouvré, compris sa venue, à xiiij pour jour vij l." Zie over deze werkzaamheden, mede door hem als schilder verrigt, voor het groote feest van het Gulden vlies te *Brugge*, op DARET. (JAQUES)

ANVERSA. (HUGO D') Zie HUGO VAN DER GOES.

ANVERSA, (LIVIENO DA) zie LIEVEN DE WITTE, want beide namen duiden één-en-denzelfden persoon aan. Naar de meening van *Fiorillo*, II. deel. bl. 312, is deze naam met opzet of bij vergissing vermeld in het wereldberoemde Brevier, weleer in het bezit van den Cardinaal Grimani, geheel met miniaturen beschilderd door HANS MEMMELING, GEERART VAN DER MEIRE, en LIVIENO DA ANVERSA, hetwelk hij van meester ANTONIO voor 500 ducaten had gekocht, en dat, bij geschenk, in 1523, in de St. Marcus-Bibliotheek te *Venetie* geplaatst is. Doch, dit niet zoo zijnde, dan zou LIEVEN van Antwerpen een kunstenaar zijn geweest, met wien en met GERARDO DA GANT (hetgeen zijn moet GEERART VAN DER MEIRE, van *Gent*.) MEMMELING wel een werk van dien aard gezamenlijk heeft willen vervaardigen, dat omstreeks het jaar 1479 is uitgevoerd.

ANVIEN. (J. B. V of J. E. V.) Een onvermeld graveur, die echter niet in de vergetelheid behoort te blijven, daar er van zijn werk, dat vrij goed is, gevonden wordt in het *Theatrum Pontificum, Imperatorum, Regum, Ducum, Principum, etc., Antverpiae, apud Petrum de Jode*, 1651. in groot 4°, bevattende 180 Portretten, door onderscheiden graveurs vervaardigd, waarvan ik een exemplaar met schoone

afdrukken bezit. Daarin komen er twee voor, als J. B. V. ANVIEN *sculpi curavit*, A^o. 1646, *Pet. de Jode, exe.*; en een J. E. V. A. *sculpi curavit*, *Antverpia apud Pet. de Jode*, 1648: zijnde de afbeelding van *Philipp. Christ. D. G. Archiep. Trevirensis. Prine. elect. Episcop. Spiriv.*; — *Maximilien Wilib. Teouches Hered. du St. Empire, comte de Wolfegg, Baron de Waltbourg, Segr. de Waltsee, Marechal. Lieut. General Colonel et Gouverneur a Linde*; — en *Anselmus Casimirus D. G. Archiepiscop. Mogunt. s. R. imp. german. Archicancel. Princ. Elect.* A^o. 1646. J. B. V. ANVIEN *sculpi curavit, etc.* Uit zijne graveerwijze af te leiden, zijn een aantal onbeteekende portretten in dit werk, zeker, van zijne hand.

APENS. (C.) Bij *Bryan* wordt dezo als een Nederlandsch kunstgraveur vermeld, die, omstreeks 1673, te *Groningen* gevestigd was. Hij noemt een door hem gegraveerd Portret van den Theoloog *Samuel Maresius*, (*Systema theologicum. — Groningae*, 1673) in 4°. *Brulliot* zegt, op gezag van *Heincken*, dat een Portret van *Menno Coehoorn*, waar de naamletters C. A. doorceengevlochten, en *fec. Amst.* op voorkomen, het werk van onzen C. APENS kon zijn, doch dat het ook C. ADAMS — zie aldaar — kan aanduiden. Heo dit zij, zooveel is zeker, dat voor alsnog alleen genoemd Monogram bekend en het dus niet bewezen is, of al het genoemde werk van APENS of van ADAMS zal moeten zijn, of wel, dat het misschien één-en-denzelfden persoon moet aanduiden.

APOL (JAN) is de naam van een Belgisch kunstenaar, die op de helft der XVI. eeuw bleef, blijkens eene gravure door F. VELIJN, zijnde het Portret van *Jonkheer Jan van der Noot*, naar zijne teekening vervaardigd. Dezen kunstenaar vinden wij nergens vermeld, en welligt is de naam van APOL een bijnaam, aan dien van JAN toegevoegd, en in die dagen genoeg bekend geweest; echter gelooven wij, dat bij den naam van JAN nog wel, tot meer bepaald aanduiding, die van eene of andero plaats behoort. Dit is zeker, dat de voor zijnen tijd mot roem bekende letterkundige en dichter *Van der Noot*, die tot een der rijkste en oudste geslachten van België, te *Brussel* gevestigd, behoorde, zich wel door een bekwaam kunstenaar zal hebben doen afbeelden, zoo als ook het Portretje door VELIJN doet zien, en waarschijnlijk is gevolgd naar een, dat misschien in zijne letterkundige Werken voorkomt, zoo als in het *Kort begryp der XII boeken Olympiadus*, met gekleurde platen, 1574 en 1579, of welligt naar een ander uit den *Lofzang van Brabant*, 1580, *Gedichten*, 1582, 1585 en 1589, alle in f^o. gedrukt te *Antwerpen*, in het Nederduitsch en Fransch. — Wij zouden zelfs wagen, eene meening hier te uiten, of wel dezo geheele naam APOL JAN niet dezelfde kan zijn als de dichter *Jonker Jan*, die, om zijn talent boven het gewone Jonkerschap wetenschappelijk te verheffen, door de Rederijkers *Jan Apol* werd genoemd, en bijgevolg in kunsten en wetenschappen alzoo teekende; in welk voorondersteld geval hij dan ook de beeldende kunsten zou hebben beoefend. — In de *Roomsche Bent* komt de naam van *Apol* alleen op FRANCISCUS DE WITT voor.

APOSTOOL. (CORNELIS) Dit artikel, bij *Immerzeel* behandeld, vordert oenige toelichting aangaande het begin van 's mans loopbaan. Als *Le Blanc* teregt aanwijst, dat hij de Graveerkunst, op het laatst der XVIII. eeuw, te *Londen*, beoefende, dan voeg ik hierbij, dat de kunst destijds zijn bestaan, en wel geen ruim, uitnaakte. Onder het bestuur van Keizer Napoleon I. was zijn verblijf te *Amsterdam*, en heeft hij toen het Portret gemaakt van *Carel Wouter Visscher*, als Maire van *Amsterdam*, borstbeeld regts en profiel, in ovaal, in 4°. C. APOSTOOL *sculp.* Hij was alzoo tijdens de omwenteling van 1813 in ons land werkzaam, en kon, dewijl zijn persoon en voorkomen daartoe zeer geschikt waren, destijds dan ook van dienst zijn, tencinde onze weggovoerde kunststukken uit de Louvre te

Parijs weder voor ons terug te halen, in welke Commissie tevens een oude dienaar van het kunstkabinet van Prins Willem V. noodig was, om die stukken te doen herkennen, en in welk gezantschap APOSTOOL zich door zijnen kunstvriend WIJNAND KOOPMAN, van *Utrecht*, deed verzellen, van wien ik vele bijzonderheden dienaangaande vernomen heb, — onder anderen, dat, toen *de Stier van P. POTTER* uit de Louvre zou worden vervoerd, zulks is geschied onder een militair geleide van meer dan honderd man naar de plaats zijner bestemming, omdat het volk alle vreemde kunstwerken wel wilde missen, doch *dit éénige kunststuk van de wereld* ongaarne zag weggaan, en werkelijk van het lage doel zwanger ging, om het liever eerst te vernietigen, dan het vervoeren er van te dulden, weshalve dan ook de gemelde voorzorg noodig was, om het in het land zijner geboorte ongeschonden terug te kunnen bekomen. *Le Blanc* noemt de volgende graveerwerken in *aqua tinta* op, die, door hem in Engeland vervaardigd, zijn verschenen: „*The Beauties of the Dutch School, selected from interesting Pictures of admired Landscape-Painters. London, 1793, in-fº.*, — bestaande uit 14 platen; — 15 platen voor de *Wiews in he south of France... by the author of the Rhetian Alps* (Albanis Beaumont). *London, 1794, in-fº.* — en 16 platen voor de *Travels trough the maritime Alps... by Albanis Beaumont. London, 1795, in-fº.* — In den *Catalogus van Portretten van F. Muller* komt, onder Nr. 130 en 131, zijne geteekende afbeelding voor, en wel eene door H. W. COUWENBERG, naar C. H. HODGES, en eene andere zonder naam des teekenaars. — Er is ook nog een zeer slecht Lithographieportret in fº. van hem uitgegeven, bij *Jobard le Jeune, te Brussel*, naar de schilderij van A. W. PINX., daar hij gemanteld, met de Ridder-orde versierd, in de wolken zich vertoont!

APPEL (JACOB) is bij *Immerzeel* beschreven, doch ik voeg daarbij, dat zijn afbeeldsel voorkomt bij *Jan Van Gool*, deel II. bl. 158: AART SCHOUMAN *del.* PIETER TANJÉ *sculp.*; waarnaar dat, wat in het Werk van *Descamps* wordt gevonden, gevolgd is.

APPELIUS. (JEAN) Deze wordt slechts ter loops door *Immerzeel* genoemd als kunstschilder, zonder vermelding van eenig stuk werk. — Wij echter kunnen aanwijzen een fraai Portret in groot-fº., kunstig gegraveerd door REINIER VINKELES, naar zijne schilderij, zijnde — *Jacobus Willemsen, Hoogleraar en Predikant in zijne geboortestad Middelburg.* — Het is van dezen Willemsen, dat er afbeeldingen bestaan, kunstig in *Biscuit* vervaardigd, en *medaillon*, en *en buste*, op pedestal, met sierlijk bijwerk, welk een en ander bij ons in bezit, en door een Nederlander gemaakt is, dewijl daarop staat *Door J. D. M.* hoewel men het voor het werk der beste Fransche fabrieken zou aanzien. Welligt is het naar een boetsersersel van den beroemden stempelsnijder en kunstdrijver MULLER (?) vervaardigd. *Bryan-Stanley* zegt verder nog van hem, dat hij *Historie* (?), Portret en Landschap schilderde, en dat zijne stukken gewoonlijk groot zijn, en het talent van een kunstenaar aantoonen. — Van het eerste en laatstgenoemde kunstvak is mij intusschen niets voorgekomen. Het Portret van *Adr. Steengracht, Raadpensionaris van Zeeland*, overleden in het jaar 1770, oud zijnde 39 jaar; Borstbeeld links, in gekleeden rok, ovaal, is door J. HOUBRAKEN, naar zijne schilderij, gegraveerd. Dit Portret is niet uitgegeven. Zie den *Catalogus van Portretten van F. Muller*, Nr. 5136.

APPELMANS, of APPELSMAN. (G...) Deze Hollandsche kunstenaar bloeide, als graveur, omstreeks het jaar 1670. Hij werd voornamelijk gebezigd tot het graveren van portretten en andere boekprenten voor den handel. Onder anderen

heeft hij gegraveerd het Portret van *Thomas Bartholinus* en eenige platen voor de 8°-uitgave van diens Werk: *Anatomia Bartholiniana, etc. Lugd. Batav.* in 1674, verscheenen. Deze zijn met zorg bewerkt, doch wat stijf en te schools behandeld. Zie *Bryan*.

APSHOVEN. (FERDINAND VAN) Aldus heb ik den naam van dezen kunstenaar gezien, die, in het onzekere, ABTSHOVEN of ABSHOVEN, zonder zelfs den voornaam te noemen, vermeld staat als leerling en schilder in de manier van DAVID TENIEAS den *Jongc*. — Desnietteenstaande lees ik in den *Catalogus* eener Verkoopung, te *Gent*, in den jare 1779, gehouden: N°. 1. JEAN ABSOVEN, *Une cuisine, avec toute sorte de Gibier etc.*; in hoeverro dit juist kan zijn, wil ik niet beslissen, want dezo is stellig dezelfde bedoelde kunstenaar. Zijne werken zijn zoo goed in den stijl van zijnen meester behandeld, dat het eene bron van welvaart voor den vroegeren kunsthandel was, zijne stukken voor die van TENIEAS, aan onkundigen, als originelen te verkoopen, gelijk er dan ook, wijd en zijd, zoodanigen in de kabinetten steeds op den naam van TENIEAS beschreven staan. Hij heeft eveneens getracht, den stijl van BREKELENKAMP te volgen, doch hierin is hij niet geslaagd. Zie ook op ABTSHOVEN. (THEODORUS VAN) Ik geloof, dat de schrijffletter F, die zeer ligt voor een T kan worden aangezien, wel alleen tot het verschil in den doopnaam geleid zal hebben.

AQUANUS. (CORNELIUS) Zie WATER. (CORNELIS DE)

AQUILA is dezelfde persoon als ARNOUD, of beter AREND, VAN HALEN, — zie aldaar — die zijn voornaam in het Latijn voerde, AQUILA, zooals deze op nl zijne prenten, in mezzo-tint door hem vervaardigd, voorkomt en reeds door *Basan*, in zijn *Dictionnaire des Graveurs*, is medegedeeld, en dus niet te verwisselen met de Italiaansehe schilders en graveurs van dien naam. Wij berigten hierbij, dat een van zijne beste werken is het Portret van den vermaarden kunstliefhebber *Jan Pietersz. Zomer*, naar de schilderij van A. VAN BLOMMEN, in mezzo-tint behandeld. Ook het Portret van den dichter *Jeremias de Decker* is, naar REMBRANDT, in gemelden trant, door hem in 4°. gegraveerd. Hij heeft de kunst voor uitspanning beoefend, zooals een zijner tijdgenooten, *Brouërius van Nidck*, vermeldt in het levensberigt van *François Halma*, geplaatst voor zijn *Tooneel der Vereenigde Nederlanden*. Deze zegt, namelijk, aldaar: — „Eene tweede afbeelding van *Halma* is later ontworpen door den onvermoeiden kunstoeffnenden liefhebber, den Heere A. VAN HALEN, en in zijn *Pan poëticon* onder de Nederlandsehe Dichters geplaatst. Ook heeft het dien schraander geest gelust, onzen afgestorven *Halma* in een zwarte konstprint af te schetzen, berustende, door zijne verplichtende vriendschap, onder mij eene der twee proefdrukken van die prent enz.” — Het Portret van *Halma*, dat voor zijn Werk *Tooneel der Vereenigde Nederlanden* staat, is niet van VAN HALEN, maar van A. BOONEN *pinx.*, F. OTTENS *sculp.*, en stelt hem daar jonger voor. — Het genoemde *Pan poëticon Batavum*, dat bij *Immerzeel* in het levensberigt van ARNOUD VAN HALEN is vermeld, wordt aldaar opgegeven, uit twee honderd portretjes met zinnebeeldige voorstellingen te bestaan; doch, dat is niet zoo. — Zichier de ware opgavo. Op den *Catalogus der kunstverkoopung in het huis met de Hoofden*, bij C. S. Roos, te Amsterdam, in April, 1818, gehouden, bestaat het uit ruim drie honderd en vijftig stuks Portretten, waar nog bij was: — eene schilderij van QUINCKHARD, waarbij deze schilder verbeeld wordt, het Portret van *Vondel* aan VAN HALEN, voor deze *Verzameling*, te overhandigen, met het Portret van VAN HALEN, door denzelfden. — Dit *Pan poëticon*, hetgeen in het bezit is geweest van het Loydseho Dicht-geuootschap *Kunst wordt door arbeid verkregen*, is ook in druk verscheenen onder dien titel, met aanmerkingen door L. Billoo, Amsterdam, 1720. in 4°.; en later vond ik nog

eene uitgave vermeld: *Verheerlijkt door lofdichten en byschriften; grootendeels getrokken uit het stamboek van Mich. de Roode, Leyden. 1773 in 8°.* Ook heeft VAN HALEN zich met de letteren onledig gehouden, als daar van hem is: *J. Lydius en Joh. Lomeier, Spreekwyzen ontleent uit de stryden der Grieken en Romeinen; overgezet en vermeerderd door A. VAN HALEN. Rotterdam, 1703 in 8°.* Zijn Portret, zeer uitvoerig geschilderd door CHRISTOFFEL LUBINIETSKI, was in de kunstnalen-schap van *Mr. Johan van der Marck, Aegidz., te Leyden*, en werd, in 1773, te Amsterdam verkocht, onder N°. 415 van den *Catalogus*: „*Deze konstminnaar is verbeeld in een nis, by zich hebbende deszelfs kunstwerken en het Pan poëticon, versierd met veel bywerk. h. 21⁵/₄, br. 16⁵/₄ dnm.*”

ARENT, (MEYSTEN) een der oudst-bekende kunstenaars, die, te midden der XIV. eeuw, te Utrecht bloeide. Het is alleen in de *Gildeboeken van St. Lucas* aldaar, dat zijn naam, met nog eenige anderen, van af 1369 tot 1396 staat vermeld, en hij is de eerste, die genoemd wordt, op den jare 1369, MEYSTEN ARENT, *Beeldsnijder*. Van 1396 tot 1525 zijn er geene notulen of aantekeningen gevonden. — Ik ben in de gelegenheid, de Naamlijst der kunstenaars te kunnen nagaan, dewijl die gedrukt voorkomt in een hoogst zeldzaam stukje, dat niet in den handel is verschenen, en zich in mijn bezit bevindt: — „*Kort verhaal ter elucidatie voor de Heeren leden van de Commissie van Kunsten en Wetenschappen, bijéénverzameld uit de Notulen, door den Heere VAN DER PUYL, Lid van het Schilders-collegie, Konstschilder en Directeur-Generaal en Perpetuël van het Stads Teken-Academie te Utrecht; en op verzoek van de Heeren Medeleden der Commissie, ten dien einde benoemd in de Vergadering van Dingsdag den 7 November 1806.*” — Achter dat verhaal, heeft VAN DER PUYL het gelukkige denkbeeld verwezenlijkt, om uit de *Gildeboeken*, die toen onder zijn bereik waren, de namen en jaren der ingeschreven kunstenaars er bij te voegen, hebbende aan het hoofd daarvan geplaatst het volgende: „*Naamlijst der kunstenaars, dewelke in deze stad geboren; door dit Teekenschool aangekweekt; of naar verkregen burgerrecht in St. Lucas-Gild, thans Schilders-Collegie's Notulen zijn ingeschreeven, en volgens de deszelfs rechten voldaan hebben, bij derzelver permissie hun Kunst in deze Stad Utrecht en Vrijheid geëxerceert hebben.*” — Hierdoor zijn alzoo tot den jare 1807 de inschrijvingen bewaard gebleven, want, helaas! geen spoor van *Gildeboeken* is er thans meer aanwezig; van geene bekende corporatie, hoegenaamd, is er iets op het stedelijk archief meer voorhanden: dit alles is in de woelingen des tijds en bij het vernietigen der Gilden verloren gegaan; die bij de Dekens werden bewaard, zijn daar blijven liggen en bij afsterven enz. onder de voden verloren geraakt, zoo als bij VAN DER PUYL mede het geval wel zal zijn geweest, dewijl nimmer, naar mijn weten, eenig *Gildeboek*, bij de overdracht van het Stads-collegie aan het Genootschap *Kunstliefde*, te Utrecht, is meêgekomen of zelfs gevonden. Ik heb dit hier omstandig vermeld, teneinde als bron te kunnen dienen voor meerder kunstenaars, in dit Werk voorkomende, en die naar ARENT (MEYSTEN) verwezen zijn.

ARENTZEN. (D. R.) Van hem is eene schilderij op paneel, als een kabinetstukje behandeld, voorstellende *de Samaritaansche vrouw met Jesus, bij de put*, en, op den tweeden grond, met eenige figuren verrijkt. Het geheel is in den stijl van GERARD HOET, dien hij waarschijnlijk tot kunstonderwijzer heeft gehad, zoo als de gemelde schilderij dit aanduidt. Toen ik dit stukje in orde heb gebragt, ontdekte ik den naam van D. R. ARENTZEN, *pinx.*, doch zonder jaartal, hoewel alles tot het bedoelde tijdvak behoort.

ARENTZOEN. (CLAES) Volgens eene mededeeling van *Van Eynden* en *Van der*

Willigen, I. deel, blz. 4, zou het uit de Gilden- en Stadsbeschrijvingen van *Utrecht* blijken, dat deze, in den jare 1378, aldaar als schilder bekend was. Dit is juist: volgens de opgave van de Naamlijst der kunstenaars, uit het *Gildeboek* getrokken, vindt men: „1378 CLAES ARENTZOEN, Schilder.” Zie over dit *Gildeboek* op ARENT, (MEYSTEK) die wel de vader van dezen kan geweest zijn.

ARIAENSZ. (JOAN) *Karel Van Mander* heeft in de uitgave van zijn *Schilderboek*, door hem-zelfen ter perse gelegd, in 1604, een Bijblad gevoegd, waarin hij een door hem begaan verzuim dus tracht te herstellen: — „Verdienstlyk had behoort onder de eonstige Schilders gedacht te wezen JOAN ARIAENSZ VAN *Leyden*, die seer geestich is van landtschap, en ander deelen der Consten, wonder versierigh van aerdige gebouwen, heeft veel Lande besocht: woont te *Leyden*, een Man in 't besto van zijn leven.”

ARNOUDSZOON (PIETER) wordt door *Kok*, in zijn *Vaderlandsch Woordenboek*, opgegeven als een Regerings-persoon, te *Amsterdam*, die in den jare 1547 den post van voorzittend schepen bekleedde, en alzoo in de XVI. eeuw de schilderkunst beoefende. Zie aldaar het *Bijvoegsel* op CORNELIS ANTONISZOON, of CORNELIS TEUNISSE, waar hij zegt: „Niet onbestaanbaar met dien aanzienlijken rang onder zijne medeburgers wierdt het beroep geoordeeld, welk hij waarnam; 't was dat van de Schilderkunde, waarin hij, nevens drie anderen, allen insgelijks *Amsterdammers*, of te *Amsterdam* woonagtig, in de Zestiende Eeuwe, uitmuntte. Deeze waren DIJK JACOBSZOON, PIETER ARNOUDSZOON EN DIJK BARENSZOON.” — Zie bij mij op AARTSENS, (PIETER) want deze is, hoewel er eenig verschil in de naamspelling bestaat, één-en-dezelfde persoon.

ARRENIUS of ARENIUS. (FREDERIK) Ofsehoon van *Stokholm* geboortig, heeft hij toch lange jaren te 's *Gravenhage* gewoend, waar hij ook met eene fatsoenlijke jufvrouw, Croese genaamd, in het huwelijk trad. Hij was een zeer ervaren portret-schilder, gelijk blijkt uit vele zijner werken, te 's *Hage* en elders voorhanden; zoo als *Pieter Terwesten* zulks in zijn *Ms.* vermeldt, en zijnen bloeitijd op het jaar 1731 stelt, als ook berigtende, dat hij later met zijn gezin naar zijne geboorteplaats vertrokken, en aldaar hofschilder van Adolf Frederik, Koning van *Zweden*, geworden is. Toen hij dit sehreef, meende *Terwesten*, dat hij waarschijnlijk was overleden, of destijds (1776) zeer oud zou moeten zijn. — Ik bezit zijn Portret, door hem-zelfen geteekend, met rood krijt.

ARRIGO, (NICCOLA) FIAMINGO, wordt bij *Vasari* genoemd *Meeester glas- en olie-verweschilder*, uit *Vlaanderen*, die in Italië vele werken heeft vervaardigd, tijdens *Niccolo dell' Abate*, — die in 1509 of 1512 geboren, en in 1571 overleden is. -- Hij heeft te *Perouse* (*Perugia*), in wedstrijd met GIO. BAPTISTA, *de aanbidding der wijzen* geschilderd, een stuk, dat schoon had kunnen worden genoemd, zoo de zamenstelling niet een weinig verward, en niet wat overdreven in kleur was, hetgeen bij de beschouwing hindert. Hij heeft meer talent getoond in het beschilderen der glasramen van de kapel van St. Bernardo, en in St. Lorenzo, te *Perouse*. Later ging hij naar *Modena*, waar hij, met eene zeldzame bekwaamheid, voor St. Piëtro, twee groote stukken schilderde, waarbij hij in tafereelen de *geschiedenis van den Apostel Petrus en Paulus* heeft aangebragt. — Volgens *Rombert*, zou ARRIGO FIAMINGO, HENRICUS VAN MECHELEN zijn. Zie aldaar. Zoo is dan de naam van *Hendrik*, volgens den Italiaanschen tongval, in *Harrigo* of *Ar-rigo* veranderd; als dit plaats kan hebben, dan zou deze NICOLAAS HENDRIKSZ. kunnen, (of liever, inderdaad,) dezelfde persoon zijn geweest, te meer daar de plaatsen, waar door *Vasari* zijne werken worden beschreven, dezelfde zijn, welke de Abt *Lanzi* opgeeft, als die van ARRIGO FIAMINGO te wezen, dat wel geene

verwondering behoeft te wekken, daar het mij gebleken is, dat zulke vreemdsoortige afwijkingen in eene menigte Biographiën voorkomen. — „In de derde Kapelle van St. Laurentius-in-Lucina, te Rome, alwaer eene Confrerie van het Alderheyligste opgericht is, ziet men een Autaerstuk in olie door ARRIGO, eenen Nederlander, geschilderd, representerende de alderheyligste Maegd Maria met de Maen onder haere voeten, waerbij eenige Engelen; onderwaerts ziet men den H. Martelaer Laurentius, den H. Franciscus en den H. Hiëronymus, knielende.” Zie *Korte beschryvinge van Roomen*, enz. *Antwerpen*, 1775; twee deelen in 8°.; I. dl. blz. 252. — Het is mij nog niet gebleken, of er in de Nederlanden van zijne werken aanwezig zijn.

ARTOIS (JAQUES D') is bij *Immerzeel* geboekt; doch voeg daarbij, dat zijn Portret voorkomt in *De Bie, Gulden Cabinet*, enz. JOAN MEYSSENS *pinx. et excud.* en PETR. DE JODE *sculpfit*, in 4°.

ARTS. (HENDERICK) Wat al Kunst wordt er ontmoet, als men dit aandachtig gadeslaat, waarvan noch de makers, noch hunne werken zijn beschreven! Zoo heb ik voor mij eene groot-f^o.-plano prent, voorstellende eene bij uitstek rijke *Gothische herk*, met eigenaardige stoffagie enz. en daarop met sierlijk schrift beteekend: HENDERICK ARTS *Inventor*. JOANNES LONDERSEEL *Scultor*, bij *Claas Jansz. Visscher*, te *Amsterdam*, uitgegeven, en wel, naar den bloeitijd van J. LONDERSEEL te oordeelen, in het begin der XVII. eeuw. — Met juistheid kan ik over dezen kunstenaar niets mededeelen, maar mijne meening is, dat hij een broeder van PIETER AARTSENS kan zijn geweest, of wel tot dat geslacht zou kunnen behooren.

ASCH. (PIETER JANSZ. VAN) In het jaar 1849 zagen wij, op het Stadhuis, te *Delft*, eene zeer groote schilderij, ongeveer drie ellen hoog, bij twee en een half el breed, die, toen eerst kort verleden, aan de stad ten geschenke gegeven was. Zij stelt voor een *gezicht op de stad Delft*, zeer in de nabijheid, voor een gedeelte genomen, zoodat men de torens enz., op de eene zijde van het tafereel, nog zeer groot ziet afgebeeld; het overige gedeelte is hoog geboomte, en op den voorgrond planten enz.; zeer fraai gestoffeerd met beelden, door HENDRIK VERSCHUURING; zij voert voluit de beide namen met het jaarmerk 1669. — Deze schilderij is in de kunstgeschiedenis, tot zelfs bij *A. Houbraken* onbekend. Van 's mans werken is, gedurende het tijdsverloop van 1684 tot 1768, zoo verre de berigten van *Hoet* en *Terwesten loopen*, slechts ééne schilderij, op eene Verkoopung, te *Delft*, in 1736, voorgekomen, gelijk verder een paar kleine stukjes op de Verkoopung bij *Brentano*, in 1822, die te zamen f 82.— hebben opgebragt. Maar het zal genoeg zijn, de groote bekwaamheid van dezen uitmuntenden landschapschilder slechts naar de bovengenoemde schilderij te beoordeelen, — niet bruin en kleurloos, zoo als bij *Immerzeel* wordt vermeld, dat eenige zijner kunstwerken zijn geworden, maar frisch en flink in de verw, zelfs zóó, dat men, bij de eerste beschouwing daarvan, het voor het werk van PIJNACKER zou aanzien. — Over 't geheel is het eene uitmuntende schilderij, maar ik geloof ook wel, dat dit stuk, 's mans geboortestad voorstellende, zijnen ijver daardoor in hooge mate heeft doen klimmen. — Ik bezit zijn Portret in zwarte kunst, buste van voren, met eene teekening in de hand, door JOHANNES VERKOLJE (?), in kl. 8°. waarnaar dat, wat bij *Houbraken* en *Descamps* voorkomt, genomen is.

ASPERE (PIETER VAN) WAS een bekwaam beeldhouwer, die, in de tweede helft der XV. eeuw, te *Oudenaarde*, bloeide. In de Archiven van het O. L. Vrouwe Gasthuis aldaar vindt men, onder de Rekeningen, op den jare 1465, vermeld, dat hij de sieraden heeft gebeeldhouwd der twee portalen, die door MATHEUS ALGOOT vervaardigd waren; zooals hier volgt: — „Item PIETER VAN ASPERE van de voegen,

an beide (beide) de portalen to snydene... xxx vijf sch." Zie ook over dit berigt de bron, aan het slot van DELEHAYE (PIERARD) vermeld.

ASPRUCK. (FRANS) *Le Blanc* geeft dezen op als een kunstschilder, zilversmid en graveur van drijfwerk, die, omtrent het jaar 1601, te *Brussel*, zijne kunst uitoefende, en noemt *eene reeks van 14 platen, met de opdracht, 1601.*

ASSCHE. (HENRI VAN) Naar verdienste is deze bekwame landschapschilder door *Immerzeel* vermeld. Wat bij de geschiedenis van zijn persoon nog moet worden opgeteekend, is, dat zijn Portret in den jare 1826 door EUGÈNE JOSEPH VERBOECHEVEN gelithographieerd, en bij *Devasme*, te *Brussel*, nitgegeven werd; doch een zeer fraai *idem*, zittende in een landschap te teekenen, is vervaardigd door BAUONIET EN FOURMOIS; *Brussel*, 1838.

ASSCHOONEBECK. (ADRIAN) *Bryan* meldt, „dat deze een geboren Hollander was, die omtrent het jaar 1690 bloeide. Wij hebben van hem eenige slecht geteekende etsen, voorstellende *de vlugt van Jacobus II. uit Engeland.*” — Ik moet hier bijvoegen, dat, hij, meer dan waarschijnlijk, één-en-dezelfde persoon zal zijn als ADRIAAN SCHOONEBEEK, — zie aldaar — en dat op de prent, wellicht bij vergissing, een tweede S, enz., bij den naam kan zijn ingeslopen, waardoor dit Artikel bij *Bryan* is ontstaan, hoewel hij A. SCHOONEBEEK ook afzonderlijk heeft opgenomen.

ASSELBERGH of ASSELBERG. (CORNELIS) In het meêgedeelde, betreffende dezen bekwamen Brabantschen beeldhouwer, wordt niets van zijn werk door *Immerzeel* vermeld, en toch heeft hij in *Teylers Stichting*, te *Haarlem*, voltooid, wat door JAN SWART was opgezet en begonnen, doch hetwelk deze door zijnen dood niet heeft kunnen voleinden, te weten, het fraaije, marmere Gedenkteeken voor den grondlegger van gezegd Genootschap. Hij heeft dezen arbeid bijgevolg verrigt na zijne terugkomst uit *Lyon*, daar JAN SWART in 1793, te *Amsterdam*, overleden is.

ASSELIJN (JAN) wordt bij *Immerzeel* beschreven, doch voeg daarbij, dat zijn Portret door REMBRANDT in groot 4°. is geëts. Hij is bijna van voren, staande, ten halven lijve, in een mantel gewikkeld, voorgesteld; zijn hoofd, met lange haren, is door een hoogen hoed gedekt; in de linkerhand houdt hij een handschoen, en leunt met de rechterhand op eene tafel, waarop zijn palet en verscheiden boeken liggen; de grond is wit, zonder eenige beteekening; hoog 6 d. 11 str. br. 6 d. Er zijn twee verschillende proeven van dit Portret, bestaande daarin, dat in de eene op den achtergrond een schilderezel staat, met eene schilderij, voorstellende een stuk architectuurwerk: zeer zeldzaam; de andere, hierboven vermeld, is in den grond geheel wit. Het houtsneê-portret, bij *Immerzeel* te vinden, is naar de gemelde ets gevolgd; ook bezit ik nog een *dito* gegraveerd Portret, in een gecartoneeerd ovaal voorgesteld.

ASSELIJN. (T....) Hoewel deze niet bekend staat, als de kunst beoefend te hebben, zoo heeft hij door de letteren, daaraan gewijd, eenige aanspraak bij zijne kunstbroeders, om te worden vermeld, en wel door de mededeeling van zijn Werk: — *Broederschap der Schilderkunst, ingevydt door Schilders, Beelthouwers en deszelfs Begunstigers; op den 21. van Wynmaent, 1654, op St. Joris-Doelen, in Amsterdam.* — *t' Amsterdam by Paulus Matthysz. in de Stoofsteeg. (1654), gedruukt in-f^o.* Dit boek is zeer zeldzaam. Als oprigters van gemelde Broederschap worden bepaald genoemd M. KRETZER, B. V. D. ELST, N. VAN HELDT STOCKADE, J. MEURES; en als uitgever van het genoemde Werk T. Asselijn. — De naam van B. V. D. ELST moet zijn of B. V. D. NELST, of P. V. D. ELST. Zoo het een dezer twee schilders moet wezen, dan heb ik — het Werk-zelf niet bezittende — die mededeeling alleen kunnen doen volgens opgaven, die niet zelden onnaauwkeurig zijn. Het was op dit Sint-Lucasfeest, hetgeen fraai was opgesierd en met zinspelende

gedichten pronkte, dat een honderdtal schilders, poëten, liefhebbers der beide kunsten, waren genoodigd, waaronder de groote Vondel, die, aan het hoofd der tafel, in een verheven zetel, was geplaatst, en wien door een van het gezelschap, Apollo verbeeldende, een lauwerkrans op het hoofd werd gezet. Ook was er een regel of tafel-wet opgesteld, die, bij wijze van toespraak tot de genoodigden, dus begint:

*Liefhebbers, Konstenaars, die, op de Voetboogzaal,
Staat met den anderen, om 't middagmaal te houden:
Het dronken drinken zy geschuwt van dezen dag;
Die drie gezontheên heeft blootshoofs voldaan, vermag,
Indien hy meerder wiert gevegt, die neêr te zetten;
Den genen die meer lust, en zal men 't niet beletten,
Zoo slegs geen overdaad aan tafel wort gepleegt.*

Als de vierde en vijfde regel op feesten overal eene wet waren, dan zou dit rijm het tegendeel bewijzen der misbruiken, die, veelal ten onregte, bij wijze van spinrokpraatjes, betrekkelijk onze vroegere kunstbroeders worden verhaald. Zie verder hierover *Houbraken*, III. dl., blz. 330, en het Werk-zelf, bij *Rudolph Weigel, Kunst-Catalog*, Nr. 12806, als zeer zeldzaam, voor 4 Thlr. opgeteekend.

ASSEN (JAN VAN) wordt bij *Immerzeel* vermeld. Ik moet er nog bijvoegen, dat zijn werk weinig voorkomt, en daarom wil ik hier aanwijzen een stuk, in den stijl van GERARD TERBURG, zijnde een bejaard Heer, in een leuningstoel gezeten, met eene rotting in de hand, en verder bijwerk; op een groen gordijn, in den achtergrond, is het geslachtswapen van *Haupt* geplaatst. — Het is fiks, doch wat vlug behandeld, zoodat vele partijen, door den tijd, te dun in de verf zijn geworden. Het berust thans onder de portretten der Familie Huydekoper van *Nichtevecht*, te *Utrecht*.

ASSEN. (JAN, WALTER VAN) Zie CORNELISSEN of CORNELISZ. (JACOB) van *Oostzaan*. — Deze naam van WALTER VAN ASSEN zou één-en-dezelfde persoon zijn als JACOB CORNELISZ. VAN OOSTZAAN, volgens den *Kunst-Catalog* van *Weigel*, Nr. 16, blz. 75; — en in het *Conversations-Lexicon für bildende Kunst*, op het Artikel ASSEN, wordt dezelfde genoemd: JOHANN WALTER VAN ASSEN, en gezegd, dat deze beroemde figuursnijder één-en-dezelfde persoon is als JACOB CORNELISZ. VAN OOSTZAAN, in *Waterland*, en die bloeide te *Amsterdam*, omstreeks 1517. Dit alles wordt, in navolging van een aantal vroegere schrijvers, gezegd. Het is ons echter tot heden nog niet mogelijk geweest, te ontdekken, op welke gronden deze Duitse Heeren die naamspelling hebben aangevoerd. Welligt is het mogelijk, dat een kunstenaar en tijdgenoot van JACOB CORNELISZ. dien naam heeft gedragen, en dat hunne werken zooveel overeenkomst kunnen hebben, dat zulks daartoe aanleiding mag hebben gegeven; doch dit is onzer zijds eene gissing, die zich alleen grondt op de duidelijkheid van beide de namen en voornamen, die niet zoo ligt geheel worden verwisseld; want ASSEN en OOSTZAAN, JACOB en WALTER, en dan nog met een JOHANN er voor, is niet wel te rijmen; ook de legio namen uit de XV. en XVI. eeuw leveren zulke afwijkingen niet op, of op andere gronden. *Brulliot* (1817) haalt daarover het volgende aan: *Le Comte et Marolles expliquent cette marque Waer van Hossanen ou Ossanen*"; — hij meent daarmede *Oostzaan*. — Wij zullen dezen meester dus, alsnog, voor denzelfden als JACOB CORNELISZ. van *Oostzaan* moeten aannemen, hoewel ik het er stellig voor houde, dat de tijd wel zal doen ontdekken, dat het twee personen zijn geweest. — *Le Blanc* is ook van mijne meening, dat de ware familienaam niet duidelijk is gebleken, en wil, met het algemeen, dien van VAN ASSEN vooreerst behouden. Verder beschrijft hij 91 stuks van zijne graveerwerken, en, dewijl *Bartsch* niet meer dan 21 stuks ver-

meldt, zoo is het voor de geschiedenis der graveerkunst, mijns oordeels, van belang, dit aantal hier met eenige woorden, zoo als hij ze opgeeft, mede te deelen, tot gerief der kenners, die deze oude vaderlandsche kunst op hoogen prijs stellen. — Eene reeks van 60 (?) prenten, voorstellingen uit het *Oude en Nieuwe Testament*, waaronder er eenige zijn met het jaarmed 1521. Deze voorstellingen zijn als volgt: 1. *Adam en Eva bij den boom des levens*; zijn monogram staat van onder regts. 2. *De verdrijving uit het paradijs*; zijn teeken is van onder regts. 3. *Maria-boodschap*; zijn teeken staat in het midden, eenigzins naar den linkerkant. 4. *Het bezoek der H. Maagd bij Elizabeth*; zijn teeken staat van onder links. 5. *De aanbidding der wijzen*. 6. *De aanbidding der herders*; zijn teeken staat van onder links. 7. *De opdracht van J. C. in den tempel*; zijn teeken staat op de trede van het altaar. 8. *De vlugt naar Egypte*; zijn teeken staat van onder regts. 9. *J. C. in het midden der schriftgeleerden*; zijn teeken staat van onder regts. 10. *De doop van J. C.*; zijn teeken staat van onder regts. 11. *J. C. drijft de koopers en verkoopers uit den tempel*, zijn teeken staat in het midden; naar den linkerkant het jaarmed 1521. 12. *De verzoeking van J. C. door den satan*. 13. *J. C. aan het hoofd zijner discipelen*. 14. *J. C. wekt Lazarus op*; zijn teeken staat op de graftombe. 15. *J. C. geneest den blinde*; zijn teeken staat van onder links. 16. *J. C. en de Romeinsche hoofdman*; zijn teeken staat van onder, in 't midden, een weinig naar den rechter kant. 17. *Magdalena stort den kostbaren olie over de voeten van J. C.*; zijn teeken staat van onder links. 18. *De hemelvaart van J. C.*; zijn teeken staat onderaan regts. 19. *De intrede van J. C. in Jerusalem*; zijn teeken staat boven aan regts. 20. *Judas komt J. C. bij den hooge priester verraden*; zijn teeken staat in de hoogte regts. 21. *De voetwassing*; zijn teeken staat onder aan regts. 22. *Het Avondmaal*; zijn teeken staat van onder links. 23. *J. C. biddende in den olijftuin*; 1521. 24. *J. C. wekt zijne discipelen in den olijftuin*; zijn teeken staat van onder regts. 25. *Judas verraadt J. C. met een kus*. 26. *De soldaten vallen verstomd voor J. C. neder*; zijn teeken staat van onder in het midden. 27. *J. C. wordt door de soldaten weggeleid*; zijn teeken staat van onder regts. 28. *J. C. voor Cajaphas gebragt*; zijn teeken staat van onder regts. 29. *J. C. voor Cajaphas*; zijn teeken staat van onder regts. 30. *J. C. voor Pilatus gebragt*; zijn teeken staat van onder regts. 31. *J. C. voor Pilatus*; zijn teeken staat van onder regts. 32. *J. C. aan het volk vertoond*; zijn teeken staat van onder links. 33. *Pilatus wast zijne handen*; zijn teeken staat omstreeks het midden van onder. 34. *De verloochening van Petrus*; zijn teeken staat van onder links. 35. *J. C. aan de Joden overgeleverd*; zijn teeken staat van onder links. 36. *De geeseling*; 37. *J. C. bespot*; zijn teeken staat van onder links. 38. *De krooning met doornen*; 39. *J. C. Koning der Joden*; zijn teeken staat van onder regts. 40. *De kruisdraging*; zijn teeken staat van onder regts. 41. *Veroniea*. 42. *J. C. wordt van zijn overkleed ontdaan*; zijn teeken staat van onder links. 43. *J. C. wordt op het kruis genageld*; zijn teeken staat omstreeks het midden van onder. 44. *J. C. aan het kruis*; zijn teeken staat van onder links. 45. *J. C. wordt met de lans doorstoken*; zijn teeken staat van onder regts. 46. *J. C. aan het kruis tussehen de H. Maagd en den H. Johannes*; zijn teeken staat van onder links. 47. *Mater dolorosa*; zijn teeken staat van onder regts. 48. *De heilige Vrouwen omringen het ligchaam van J. C.* 49. *J. C. wordt in het graf geleyd*; zijn teeken staat van onder regts. 50. *De heilige Vrouwen bij het graf*; zijn teeken staat van boven regts. 51. *Opstanding van J. C.*; zijn teeken staat van onder regts. 52. *De nederdaling van J. C. ter helle*; zijn teeken staat van onder links. 53. *De verschijning van J. C. aan de H. Maagd*; zijn teeken staat van onder links. 54. *De verschijning van J. C. aan*

Maria; zijn teeken staat van onder links. 55. *De verschijning van J. C. als hovenier*; zijn teeken staat van boven links. 56. *J. C. gaat naar Emmaus*; zijn teeken staat van onder regts. 57. *De maaltijd van J. C. en zijne Apostelen na de opstanding*; zijn teeken staat in het midden onder aan. 58. *De ongeloofigheid van den H. Thomas*; zijn teeken staat van onder in het midden. 59. *J. C. in den Hemel, tusschen de geknielde Maagd en St. Jan*; zijn teeken staat in het midden van onder, naar de regter zijde. 60. *Het Pinksterfeest*; zijn teeken is van onder regts. — Verder de *Passie onzes Heeren*, 1517, een Boekje van 12 prenten, rond, door lijstwerk omgeven, 232 streep (Ned.) middellijn. Deze prenten zijn, veel later, onder den volgenden titel verschenen: *Historia Christi patientis et morientis, iconibus artificiosissimis delineata per JACOBUM CORNELISZ.; Bruxell., apud J. Mommartium, 1651, in f°. zijnde de voorstellingen: 1. Het Avondmaal. 2. J. C. op den olijfberg. 3. J. C. gevangen. 4. J. C. door de Joden bespot. 5. J. C. gesmaad in het regthuis. 6. De geeseling. 7. De krooning met doornen. 8. J. C. aan het volk vertoond. 9. De kruisdraging. 10. J. C. aan het kruis. 11. De graflegging van J. C. en 12. De Opstanding.* — Nu volgen *afbeeldingen en onderwerpen van Heiligen*, als: *St. Hubert*, 1510. — *St. Quirinus te paard en naar de regterzijde gewend*; zijn teeken staat onder aan, een weinig naar den regter kant; h. 320 (?) br. 25 (?) streep. — Zeven stuks *Zinspelingen: De godgeleerde deugden en de hoofdzonden*. Deze prenten zijn aangehaald door *Huber en Rost. Eindelijk Costumes: De Graven en Gravinnen van Holland*, 10 (?) stuks, die eene reeks sehijnen te zijn, om, aan een gehecht, als een fries te dienen, br. 260 à 303, h. 179 streep. Deze buitengemeen zeldzame prenten zijn even belangrijk voor de *Costumes*, als merkwaardig voor de uitvoering van dien tijd. Zij berusten in het Prentkabinet van *Parijs*. De afbeeldingen zijn als volgt. 1. *Vier ridders, de eerste, wiens hoed met groote puntige pluimen is versierd, wendt zich naar de anderen*; van onder in het midden staat zijn teeken. 2. *Een ridder, eene dame, die een scepter voert, en twee ridders*. Twee prenten, om aan een te voegen, zonder naam. 3. *Eene dame, met eene bloem in de hand, en drie ridders*. Twee prenten, om aan een te voegen, zonder naam. 4. *Vier ridders, de eerste bijna van voren te zien*, zonder naam. 5. *Vier ridders, waarvan de eerste een gevleugelden helm op het hoofd heeft*; zijn teeken staat van onder op de linkerzijde. 6. *Vier ridders, waarvan de eerste een opgeheven stok in de regterhand heeft*, zonder naam. 7. *Twee ridders, eene dame en twee ridders*. Twee prenten, om aan elkander te hechten, zonder naam. 8. *Vier ridders, waarvan de derde het hoofd gedekt heeft door een hoed met een breeden rand*. Twee prenten, om aan elkander te hechten, zonder naam. 9. *Vier ridders, waarvan de laatste eene dame geleidt*. Twee prenten, om aan elkander te hechten; zijn teeken staat van onder naar den regter kant; en 10. *Vier ridders, de derde trekt zijn sabel uit de schede*. Twee prenten, om aan elkander te hechten, zonder naam. — In hoeverre al de bovengemelde prenten voor echt moeten worden gehouden, zal alsnog voor rekening van *Le Blanc* dienen te blijven, die, trouwens, wel in de gelegenheid is, om de koninklijke verzameling te *Parijs* tot zijne studie te bezigen, en voor ons in vele gevallen den weg tot meerdere kennis der Graveerschool te openen; doch daarbij behoort ook nog scherpzinnige kennis en ondervinding, om alles zoodanig met zekerheid te kunnen beslissen, dat het onvoorwaardelijk aan te nemen is; echter, in vele andere gevallen, is het mij duidelijk gebleken, dat het laatstbedoelde bij hem niet altijd het geval mag zijn.

AST, (BALTHAZAR VAN DER) en niet BARTHOLOMEUS VAN DER AST, zoo als bij *Immerzeel* verkeerdelijk staat geboekt. Op al zijne werken, die in den handel zijn voorgekomen, wordt de naam vermeld, zoo als die hier aan het hoofd staat geplaatst.

ATTEVELD (DIDERIK VAN) was waarschijnlijk verwant met den hierachter volgende kunstenaar, en heeft welligt, even als die, de kunst voor uitspanning beoefend. Men kent van zijne werken alleen uitvoerig geteekende, oudheidkundige voorwerpen, waarvan FRANS VAN MIERIS zich bediende, om al de *Bisschoplijke Zegelen van Utrecht*, welke hij, tot opheldering der *Bisschoplijke Munten*, voor zijne beschrijving noodig achtte, door hem keurig te doen afteekenen, te meer daar de bezitter dier voorwerpen, eveneens als onze DIDERIK, te *Utrecht* woonde, hetgeen voor den beroemden oudheidkundigen navorscher een groot gemak opleverde. Het is door het Voorberigt van genoemd Werk, dat wij aan dezen ATTEVELD kennis kregen. Wij lezen daar, namelijk: „Tot wier verklaring hunne pragtigste zegels, voor een gedeelte, uit de verzaameling van den gemelden Hoog-Welgebooren Heer *Daniel de Milan Visconti* ontleend; en naar de oprechte oude stukken, door den konstigen Heer DIDERIK VAN ATTEVELD, op het naauwkeurigste getekend (en wier lof ik daarom niet heb willen verzwigen) tot dat einde hier neven gevoegd zijn: op dat zy ter ontdekking der onbekende, en tot bevestiging der kennelyke munten mogten strekken.” Zie *Beschryving der Bisschoplyke Munten en Zegelen, enz. door Frans van Mieris, Leyden, 1726.* in f^o., waar de gravuren, naar de genoemde teekeningen keurig bewerkt, voorkomen. Die teekeningen-zelve zijn, zeker, ware miniaturen, en den lof van den genocinden auteur overwaardig, terwijl deze-zelf bij ons bekend staat als een kunstschilder, die zijn penseelwerk tot de hoogste uitvoerigheid heeft gedreven, even als zijn vader WILLEM en zijn grootvader FRANS VAN MIERIS, alhoewel het in kunstwaarde niet bij dat van dezen heeft kunnen halen.

ATTEVELD (J. VAN) is een bekwaam teekenaar geweest, die omstreeks het einde der XVII. en in het begin der XVIII. eeuw bloeide. Ik bezit eene teekening van hem, die vrij wel bewerkt is, en waarop in oud schrift staat te lezen: *De Geuzenpenning en 't Geuzenapje, zoo als 't zelve gevonden wierd in 't Kabinet van den Hr. Milan-Visconti, Hr. van Nyveld, en naar 't zelve geteekend door J. VAN ATTEVELD*, waarvan men dezelve voorstelling ziet geplaatst in *Van Loon, Ned. Hist.-penningen*, Dl. I, blz. 83, figuur VI, die naar deze teekening genomen is. Daar de genoemde edelman te *Utrecht* woonde, in 1686 tot Raad dier stad werd verkozen, en aldaar in 1741 overleden is, zoo kan de teekenaar wel een Utrechtsch liefhebber der kunst zijn geweest, welk vermoeden versterkt wordt, dewijl ik nog vermeld heb gevonden, in den *Catalogus van Barchman Wuytiers, Utrecht, 1792*, blz. 120: *Portrait van Cornelis van Duverden, Burgemeester van Utrecht, op pergament gewassen, door J. VAN ATTEVELD.* — *Een vrouwenportret, op dito, door denzelve.* Genoemde van Duverden was Burgemeester in 1604, en overleed in 1633. Nog een, van dienzelfden naam en rang, werd in 1634 verkozen, en is in 1670 overleden, zoodat de bedoelde portretten wel die van den laatstgemelde en van zijne vrouw zullen zijn geweest, waaruit men alzoo den tijd van des kunstenaars werkkring kan afleiden. Het is meer dan waarschijnlijk, dat deze en de hiervóór gemelde DIDERIK VAN ATTEVELD met elkanderen verwant waren.

AUDENAERDE. (ROBERT VAN) *Immerzeel* zegt, dat al de graveerwerken van dezen meester bestaan uit 44 stuks. — Ik voeg daarbij, dat men bij *Le Blanc* 150 stuks beschreven kan vinden. Hij heeft dikwijls geteekend n. v. a. *Goudensis sculp.* — Het is hier de plaats, om te doen opmerken, dat *Immerzeel* meldt, dat hij geboren is in 1663, en overleden in 1717, zoodat hij alsdan den ouderdom van 54 jaren zou bereikt hebben; — doch alle auteurs, zoo als *Brulliot, Heller (L.), Fiorillo, Bryan* en anderen, zijn het wel eens met het jaar der geboorte, maar

stellen zijn overlijden in 1743, dus in 80jarigen ouderdom. Het is ongetwijfeld eene schrijf- of drukfout, bij *Immerzeel* ingeslopen; zoo niet, dan had hij de hewijzen voor zijne vooronderstelling moeten aanvoeren, al de gemelde schrijvers naar behooren wederleggen, en aldus de zaak op goed gezag teregt brengen.

AUGUSTINI, (JACOBUS LUBERTI) zoon van JAN AUGUSTINI, werd in den beginne door zijnen vader in de kunst onderwezen. Hij heeft, onder andere zaken, fraaije zinnebeelden, in halfverheven beeldwerk (*basrelief*), vervaardigd, doch in later tijd de kunst laten varen, en in *Haarlem* den Boekhandel voor zijn bestaan aanvaard. Zie *Van Eijnden* en *Van der Willigen*, Dl. II., blz. 192.

AUGUSTINI (JAN) wordt bij *Immerzeel* opgegeven als te *Haarlem* overleden, in 1773, en zulks gevolgd naar het herigt van *Van Eijnden* en *Van der Willigen*, welke laatste veel vertrouwen als Haarlemmer verdient; echter zijn tijdgenoot *Pieter Terwesten, Ms.*, die door den kunsthandel, dien hij dreef, ten deze wel opmerksaam zal ziju geweest, meldt: „dat hij telkens te 's *Gravenhage* kort verblijf hield, en dan weder naar *Haarlem* vertrok, alwaar hij althans A° 1776 nog woonde.” Verder, dat hij een leerling is geweest van PHILIP VAN DYK.

AVED. (JAQUES ANDRÉ JOSEPH) Hoewel deze in zijnen tijd beroemde portretschilder, in 1702, te *Douai* is geboren, en te dezer plaatse dus geene vermelding zou behoeven, zoo kwam het mij toch goed voor, dat, wat *Pieter Terwesten Ms.* van hem meldt, hier letterlijk te laten volgen: — „J. AVET (AVED), een Franschman van geboorte, zijnde een voornaam Portretschilder en Raad der Koninklijke Societeit der schilderkunst te Parijs, hier ontboden, om zijne Doorl. Hoogh. den Heere Prince Erfstadhouder Willem de Vierde, te portretteeren, zoo als hij zulks ook nog weinige dagen voor 't overlijden van Hoogst denzelve gedaan, en vervolgens nog diverse portretten daarvan, zoo voor eenige Collegien, als andere aanzienlijke en particuliere personen gemaakt heeft, den 27. *November* dezes jaars 1752, op de (*Haagsche*) Confreriekamer ter maaltijd genoodigt zijnde, en, na behoorlijke onderrigting van 't recht derzelve Kamer, ook *verzoekende*, „als Meester en meede Lidt derzelve geaccepteert en aangeteekent te mooge worden, met beloften, van dan ook een door hem geschildert Portret van Hoogst Gedagte Zijne Hoogheid, tot een Gedagtenisse aan de Confreriekamer te zullen vereeren en bezorgen; zoo is vervolgens, bij Resolutie der toen gezamentlijke Regenten, *dezelve als Meester en honorair Lidt der Kunst-Confreriekamer en Teeken-Academie* en erkend en verklaart geworden; en voorts ook daarvan aan denzelven, op den 20. *Februarij* 1753, behoorlijk extract, met herinnering van zijn gemelde gedaane beloften, toegezonden en bezorgt; doch heeft denzelven *echter verzuimt zijn gemelde belofte te praesteeren*, en is, zoo men vernomen heeft, Anno 1769 of 1770 (1766?) te *Parijs* voornoemt overleeden; zijnde het door hem geschilderd portret van Hoogst gemelde Vorst, dat zich altans op de Confreriekamer bevind, door Regenten derzelve in der tijd, op een gehoude verkooping aldaar, voor gemelde Kamer gekogt.” — Alzoo was er in veertien jaren tijds nog niet aan zijne belofte voldaan: eene echt-Fransche promesse!

AVEELEN, (J. VAN) en niet VAN DEN AVELEN, zoo als bij *Immerzeel*. — Onder de fraaije werken van dezen meester kan men noemen de platen in het *Leven van Gustaaf Adolf, Koning van Zweeden. Leyden*, 1698. in-8°, door hem geordonnanceerd, geteckend, geëst en gegraveerd, waarvan onderscheiden in den geest van JAN LUIKEN bewerkt zijn; op deze prenten staat voluit J. VAN AVEELEN, door hem-zelven daarin geëst. Echter zijn al de voorkomende platen, toch ook door hem gegraveerd, met den naam van J. VAN DEN AVELEN beteekend, maar

werd deze door lettergraveurs er op gesteld, en die hebben er eene E minder in gebruikt, of ook wel de N weggelaten. — *Le Blanc* zegt, dat hij van het jaar 1702 tot 1725 te *Stokholm* werkzaam was, en dit kan wel zijn, daar zijne kunst hier te lande weinig voorkomt, hetgeen anders met boekprentvervaardigers het geval niet is. Hij noemt hem JOHANNES VAN DEN AVELEN, of AVELEN. — Later heb ik een fraai stuk werk van hem gezien, zijnde een zeer groote *Platte-grond der stad Utrecht*, van boven met den opstal dier stad, en van onder, allergeestigst gestoffeerd, eene jagtpartij, koets met zes paarden bespannen enz., tot sieraad en toelichting dezer landstreek, er bij gevoegd, en beteekend J. VAN DEN AVELEN, *inv. et fecit*. Deze zeer weinig voorkomende *Platte-grond* wordt thans bewaard op het Utrechtsch Stedelijk Archief, dat er eerst in 1854 in 't bezit van is gekomen. Hij heeft ook werken van grooten omvang, als *Plaatwerken*, vervaardigd: zoo bezit ik, onder anderen, de volgende: *Afbeelding van het schoone Sorgvliet, by 's Gravenhage*, bestaande uit: 1°. *Plan van het schoone Perk* enz. in plano formaat. — 2°. *General gesigt van het schoone Perk van Sorgvliet*, idem. — 3°. *Een der schoonste gesigten van 't vermaarde Perk* enz. idem. — 4°. *D'Orangerie van 't Perk van Sorgvliet, een der schoonste van Holland*, idem; en 35 *Gesigten* op de genoemde plaats-zelve afgebeeld, in 4°, allen beteekend J. AB AVELEN, *delin. et sculp.* of J. VAN DEN AVELEN, *getekent en geëst*. Dit werk is van groote verdienste voor dat kunstvak. Bij genoemd getal prenten zijn nog 8 stuks gevoegd, doch niet beteekend, — namelijk, *de Vazen in het groot*, die op de plaats aanwezig waren, zeker, door hem vervaardigd. — Verder: *het vermaarde Perk van Anguin*, — groot plano; — en 16 stuks *Gesigten*, in dat Park genomen, in 4°, allen beteekend J. V. AVELE. Hiernit ziet men duidelijk, dat de fouten in de naamspelling door de lettergraveurs werden gomaakt, niettegenstaande beide deze werken bij *Nicolaas Vischer*, te *Amsterdam*, zijn uitgegeven: zóó weinig werd er destijds op de namen-zelve acht geslagen. — Nog vind ik aangeteekend bij *Le Blanc*, dat hij de platen heeft vervaardigd voor *Lili Giraldi Opera, Lugd. Bat.* 1696. in-f°; — *Succia antiqua et hodierna*; — *Gesigten op 's Gravenhage*. — Hij noemt ééne prent van het bovengemelde werk van het *Perk van Sorgvliet*, zonder meer. Later, zag ik, dat eene titelprent: *Philologus Hebraeo-Mixtus, Auctore Johanne Leusden. Lugd.-Batav. etc.* 1698, beteekend werd: JOH. VAN DEN AVELE, *inv. et fecit*, zoodat zijn doopnaam, door *Le Blanc* opgegeven, goed is.

AVERCAMP (HENDRIK VAN) werd reeds naar verdienste door *Immerzeel* vermeld; doch voeg hierbij, dat eene teekening, voorstellende een *Wintergezig, rijk gestoffeerd met wandelende en schaatserijdende beelden, dun en fraai door hem geteekend*, met f 80 is betaald, op eene Verkoopng, in het Huis met de Hoofden, te *Amsterdam*, op den 5. Januarij, 1818, zijnde Nr. 3 van den *Catalogus, Kunstboek A*.

AVESNES. (JEHAN D') In de Archiven van *Rijssel* vindt men in de oude Grafelijke rekeningen der Hertogen van Bourgogne, op het jaar 1432—33, het volgende aangeteekend: A JEHAN D'AVESNES, peintre, quo M. S. lui a fait baillior, pour avoir paint un bastel et la voille. — VI francs." — Zie *le Comte De Laborde, les ducs de Bourgogne etc.* Tom. I, 2e partie, p. 266. *Paris*, 1849. in-8°.

A. V. L. B. Ik bezit eene teekening van CORNELIS TROOST, in 4°, voorstellende *de Buste van Jacob Campo Weyerman*, den vermaarden en tevens beruchten bloemenfruitschilder, meer nog door zijne hekelschriften bekend. Het borstbeeld is geplaatst op een overdekt voetstuk, waarachter eene draperie, en waarbij twee kindertjes, die het denkbeeld van *Haercliet* en *Democriet* uitdrukken, en

op den voorgrond twee jonge satertjes, die naar hen luisteren, terwijl verder in dit tafereel een kindje, bij een schilderezel, op een bloemstuk wijst, enz. alles in een ecretempel voorgesteld, fraai met rood krijt geteekend. Hiernaar is nu eene gravure gemaakt, met eene kleine verandering bij den ezal, daar het kind hier verf wrijft. Deze prent is bij uitstek goed en zuiver gesneden en beteekend c. TROOST *inv. et delin.*: A. v. L. B. *fecit.* Tot heden toe is het mij nog niet gelukt, den naam van dezen verdienstelijken graveur te ontdekken. De genoemde naamletters worden zelfs bij *Brulliot* niet gevonden.

AVONT. (PIETER VAN DEN) Als eene bijzonderheid voeg ik bij dit reeds door *Immerzeel* vermelde artikel, dat hij met JAN BREUGHEL schilderstukken heeft vervaardigd, zoo als mij zulks is gebleken uit den *Catalogus der rijke kunstverzameling*, nagelaten door den Conferentie-raad *Bugges*, te *Kopenhagen* (1837), onder Nr. 429, voorstellende: *De vlugt van de H. familie in Egypte, waarbij de jeugdige Johannes met het Lam, door JAN BREUGHEL en PIETER VAN DEN AVONT.* In hoeverre dit juist zal zijn, kan ik niet beslissen. Meer is het bekend, dat hij gezamenlijk met DAVID VINCKEBOONS schilderstukken heeft vervaardigd. — Onder het aantal, door hem gegraveerde prenten zijn de voornaamste door *Bryan* gemeld: *De Maagd Maria met het Kind Jezus, St. Jan en St. Anna*; — *De Maagd geeft de borst aan het kind, waarbij St. Jan en een Engel*; — *De Maagd en het Kind in de wolken*, met het bijschrift: *Regina Coeli*. — *De hemelvaart (?) van Magdalena*; PET. VAN AVONT, *inv. et exc. etc.* — *Vier en twintig prenten met kindertjes*; op elke prent een kind met een engel. Deze zijn bij het stel, of bij het boekje uitgegeven, getiteld, *Pædopegnion*, door *W. Hollar*. — *De vier Elementen, voorgesteld door vier kinderen*, — *Twee bacchenale onderwerpen met kindertjes*: het een, waar Bacchus in een wagen wordt geholpen; het ander, waar Bacehus door vier kinderen wordt getrokken; PET. VAN AVONT, *inv., fec. et exc.* — *Le Blanc* zegt, dat hij het zeer betwijfelt of al de prenten, die op zijn naam staan vermeld, wel door hem zijn vervaardigd, en laat daarop volgen, dat hij slechts deze twee voor zijn werk erkent namelijk: 1. *Twee Kinderen en een Faun*, het een draagt druiven op zijn linker arm, terwijl het ander op zijn schouder steunt, en een vinger van zijne rechterhand hem in den mond legt. Op den grond, tusschen de voeten der twee kinderen, is een slapende Faun, rustende op zijn linkerhand. De letters P. v. A. sc., verkeerd of achterstvoor geplaatst, staan van onder. — 2. *Een Genius op de wolken*, beteekend zoo als boven werd gemeld. — Dit alles is door *Le Blanc* geheel uit *Brulliot* ontleend. — *Heller (L.)* noemt bij de twee gemelde nog *de vier Elementen*, door kindertjes voorgesteld, in 12°.

AVRY (. . .) Het schijnt, dat deze een Nederlandsche stempelgraveur is geweest, die in de laatste helft der XVII. eeuw in Holland bloeide. Ik vind hem vermeld onder den penning, op den moord, aan *Johan en Cornelis de Witt*, te 's *Gravenhage*, gepleegd, den 20. Augustus des jaars 1672, waar op de eene zijde gemeld broederpaar voorkomt, *en profil*, naar elkander gewend, terwijl zij op de keerzijde, door wild gedierte, onder den vorm van een veelhoofdige gedrogt, worden afgemaakt, met een aantal om- en bijschriften, zoo als die in *Van Loon, Nederlandsche Historie-penningen.*, Dl. III., bl. 87, geboekt staan, groot over middellijn 7 duim Ned. Hiervan komen zilveren en bronzen exemplaren voor. — Ik maak de bedenking, of de vinding van dezen penning en het voor den graveur welligt vervaardigd boetseerwerk niet van den zeer bekwamen beeldhouwer P. XAVERY — zie aldaar — kan zijn, en of hij de letters AVRY misschien niet voldoende kan hebben geacht, om hem aan te duiden, of wel om hem niet aan te duiden, al naardat de omstandigheden het meer of minder noodig maakten,

als vervaardiger er van bekend te zijn. Hoe dit zij, nimmer is mij méér werk van een AVRY voorgekomen; doch, naar de gemelde medalje te oordeelen, heeft de vervaardiger er van zich toch stellig méér in de kunst bewogen.

B.

BAAN. (JAN DE) Uit eigenhandige naamteekeningen, in het *Haagsche Gildeboek der Conferiekamer van Pictura* voorhanden, waarin hij als Hoofdman van dat Gild, onderscheiden malen, de jaarlijkse rekeningen mede heeft gesloten, blijkt, dat hij zich schreef J. DE BAEN. Zie aldaar, en op J. DE BAAN, bij *Immerzeel*.

BAAREN, (PHILIPPE VAN DER) een bloem- en fruitschilder, die mij nog niet is voorgekomen dan in de beschrijving der *Weener Kunst-galerij*, alwaar hij wordt opgegeven als *geboren in de Nederlanden, omstreeks 1600*. — In gemelde Galerij zijn twee schilderijen, een *Fruit- en een Bloemstuk*. Men ziet in het midden van elk stuk eene vrouwenbuste, in eene nis geplaatst, zijnde in het graauw geschilderd. — Hoog 1 voet 10 duim, breed 1 voet 4 duim. — De kunstwaarde dezer stukken is wel waarschijnlijk van dien aard, dat het goed werk moet zijn, te oordeelen naar de keizerlijke plaats, die er aan werd toegekend. — Denkelijk is het van iemand, die de kunst voor uitspanning heeft beoefend. Hoe dit ook zij, vreemd is het, dat werk van een zoo bekwaam schilder maar zeldzaam voorkomt, en ik blijf nog in twijfel, of de naam wel juist is, daar men de meeste vreemde auteurs te dien aanzien zoo weinig vertrouwen kan.

BAARSEL. (C. VAN) Eene fraaije *Kaart van wijk I der stad Amsterdam*, met sierlijk bijwerk, werd voor de gravure door hem geteekend, en behoort tot de werken van het begin der XVIII. eeuw. Zij berustte in de historische verzameling van wijlen den Heer G. Lamberts, Directeur van het Trippenhuys-Museum, te *Amsterdam*.

BAARSEL, (W. C. VAN) te *Amsterdam*, den 17. April, in den ouderdom van 63 jaren, overleden, heeft zich als uitstekend aardrijkskundige, vooral door het teekenen en graveren van Land- en Zeekaarten, bekend gemaakt. *Konst- en Letterbode*, Nr. 16; 1854. Hij kan wel een kleinzoon zijn geweest van C. VAN BAARSEL. Zie aldaar. De aard der wetenschap en zijn werkring hebben overeenkomst genoeg, om dit vermoeden ligtelijk te doen ontstaan.

BABEUR of BABUREN. (THEODORE) *Le Blanc* meldt, dat deze Utrechtsche kunstenaar ook graveur is geweest (Bij *Immerzeel* en anderen komt hij als zoodanig niet voor): — *Christus wordt in het graf gedragen*; THEOD. BABUREN, naar de schilderij, berustende in de kerk van *S. Pietro in Montorio*, te *Rome*; eene zeldzame prent, hoog 295 millim., breed 214, beteekend THEOD. BAB. *pinx. sup. licentia*. — *Bryan-Stanley* voegt er nog bij, dat hij werd geboren in 1570, en een leerling was van PETER NEEFS (dan zeker van den ouden?), in wiens manier hij het inwendige van kerken schilderde, en dat hij in 1624 overleden is.

BABUER (THEODOOR), Zie BABEUR of BABUREN.

BACHMANN. (GEOROE) *Bryan-Stanley* vermeldt dezen als een uitmuntend Nederlandsch of Duitsch Portretschilder, die omstreeks het jaar 1660 blocide, en in 1681 gestorven is. Ik heb zijn werk niet aangetroffen, en kan alzoo ook niet beslissen, of hij tot onze kunstschool behoort.

BACKER of BAKKER (ADRIAEN) is reeds bij *Immerzeel* vermeld, doch men voege daarbij, dat er een Portret in gravure nitgaat, door hem geschilderd, te weten, dat van *Barth. Prevotius*, Remonstrantsch Hoogleeraar en Predikant, te *Amsterdam*, in 1669, æt. 87, overleden; borstbeeld, links, met groote calot, lang haar, breede bef en mantel, en een vier-regelig vers van G. Brandt; u. BARY sculp. in 1°.

BACKER. (CATHARINA) Dat er zooveel kunst wordt gevonden, waarvan de makers geheel in het onbekende zijn gebleven, en die echter het penseel met goed gevolg hebben gehanteerd, is, mijns inziens, hierdoor veroorzaakt, dat velen de kunst slechts voor uitspanning beoefenden, en, daar zij in een hoogen stand geplaatst waren, niet in de rij der kunstenaars wilden geschaard worden, terwijl zij vooral door hunne betrekkingen daarin verhinderd werden, die vreesden, dat in de toekomst hieruit ligtelijk zou kunnen worden afgeleid, alsof hun geslacht tot die klasse behoord had. Dit is ontgensprekelijk veelal het geval geweest in de XVIII. eeuw, en deze meening wordt hier duidelijk, dewijl de gemelde CATHARINA BACKER de echtgenoot was van den zeer aanzienlijken Heer *Allart De la Court van der Voort*, te *Leyden*, die een der rijkste kunst-kabinetten van ons vaderland heeft bezeten, welke verzameling, eerst na den dood der weduwe, den 8. September, 1766, te *Leyden* is verkocht. — *Terwesten*, in zijn *Catalogus van Schilderijen, enz.*, heeft ook dezen *Catalogus* medegedeeld, en zegt aan het slot: „Nota. Dus verre was deeze *Catalogus* — 142 nummers — volgens 't Berigt, voor dezelve geplaatst zynde, volkoomen gevolgt na een Frans manuscript, onder de papieren van de Overleedene Vrouwe Weduwe *De la Court* gevonden, en voorts is na derzelve Overlijden daar by geformeert: *Vervolg van 't voorige Kabinet Schilderyen, welke in eene Bovenvertrek zyn geplaatst geweest.*” — Dit zijn nog 79 stuks. Dit *Fransche Manuscript* is ook tijdens de verkooping in die taal gedrukt, en ik bezit een exemplaar er van. — De geschiedenis nu is deze: dat het eerste Kabinet in het woonhuis tot sieraad was geplaatst, doch het tweede op een bovenachtergedeelte bij de stallingen, dat geheel voor hare studie was ingerigt, en waar zij, in haren weduw-staat, genoegzaam altijd haar verblijf hield, en zich geheel aan de kunst toewijdde, zóó zelfs, dat, zij voor het oog der wereld als niet meer bestond. Wat nu hare kunstwerken aangaat, zoo verklaar ik, dat zij een aanzienlijke hoogte heeft bereikt in het vak van bloemen en vruchten, die fiks en in een stijl zijn behandeld, dien men stout kan noemen. Ook heeft zij nog andere onderwerpen geschilderd, alle welke in de uitgebreide vertakkingen van dat geslacht worden bewaard, zoo als ik eenige er van bij wijlen den Heer *Mr. J. G. Swelengrebel*, Raadsheer bij het Provinciaal Hof, te *Utrecht*, heb gezien, alwaar ik tevens al de gemelde bijzonderheden, haar betreffende, heb vernomen en opgeteekend. — Het ligt in den aard der zaak, dat deze kunstgeschiedenis geheel verloren zou zijn gegaan, wanneer ze niet door mijne tusschenkomst voor de toekomst ware opgehelderd, zoodat, als er nu stukken uit hare familie in het openbaar mogten voorkomen, men niet meer behoeft te vragen, wie was C. BACKER? — Het is aan de Familie *De la Court* dat de kunstenaars VAN MIERIS een Leydschen Mecenas hebben gevonden, hetwelk dit Kabinet kon getuigen, zoo als ik zulks op de gemelde kunstenaars heb aangetoond.

BACKER (JOHAN JACOB) was een broeder van ADRIAEN BACKER, volgens *Fiorillo, Geschichte der Malterey in Grossbritannien u. s. w.*, blz. 499, die, op gezag van *Descamps*, aldaar berigt, dat deze BACKER, een Antwerpenaar, zoo als de laatstgenoemde auteur verzekert (?), ten jare 1697, in gezelschap van GODFRIED KNELLER, naar *Brussel* ging, om bij het vervaardigen van het Portret van den keurvorst van *Bcijeren*, op een wit paard gezeten, de behulpzame hand te bieden. Zijne kunstverdienste is beneden die van KNELLER. Nu ontstaat de vraag, wie is deze BACKER, die bij onze auteurs niet wordt vermeld gevonden? *Immerzeel* noemt eenen NICOLAAS DE BACKER, die, mede te *Londen*, als portretschilder, werkzaam was, en zulks tot zijnen dood toe, die in 1689 (?) zou zijn voorgevallen, zijnde hij toen 41 jaren oud. — Ook bij *Bryan-Stanley* vindt men een N. BACKER, en nog eens NICOLAAS DE BACKER, die

in alles één-en-dezelfde persoon is als N. BAKKER, en hij voegt aan het slot er bij, dat het, naar alle waarschijnlijkheid, dezelfde kunstenaar zal zijn, welken *Nagler* noemt JOHAN JACOB BACKER, die met KNELLER, in 1690, te Londen was. — Zonder al deze bedenkingen, was het mij reeds duidelijk gebleken, dat de genoemde drie verschillende personen slechts één-en-dezelfde zijn, zoo als ik dien hier aan het hoofd heb geplaatst; en het misverstand is alleen daarin gelegen, dat de auteurs dikwijls, zoo do doopnaam niet bekend is, er een N. voor plaatsten, als onzekerheids-teeken, en daaruit is meermaalen eene onhandigo gediensstigheid voortgevloeid, om er NICOLAAS van te maken, zoo als ook hier het geval is geweest. — *Houbraken* noemt allereerst een DE BACKER; *Weyerman*, sehrijft hem na, maar zet er een N voor; do latere vreemde auteurs, welko *Immerzeel* wederom op zijne beurt afschrijft, maken er NICOLAAS van. Zeker is het, dat geen der drie namen in het *Gildeboek van St. Lucas*, te Antwerpen, voorkomt, en dat dezo JOHAN JACOB BACKER, even als zijn broeder ADRIAEN, en zijn neef JACOB BACKER, in ons land te huis behoort.

BACKER. (FRANÇOIS DE) Deze fortunlijke kunstenaar is, zonder twijfel, een afstameling van een der beroemde schilders van dieu naam, doch van wiens loopbaan weinigméer bekend is, dan dat hij een tijd lang in dienst was van Johan Wilhelm, keurvorst van de Pals, voor wien hij een aantal schoono tafereelen en vooral portretten vervaardigde, terwijl hij tevens do bescherming van diens gemalin, Prinees Anna Louisa do Medieis, genoot. Na den dood van den keurvorst (1716), keerde do keurvorstin naar het hof van haren vader, Cosmos III, to *Florence* terug, alwaar DE BACKER weder in 1721 to voorehijn trad. In dat zelfde jaar had hij te *Rome* zijn eigen afbeeldsel gemaakt, hetwelk hij do keurvorstin ten geschenke gaf, en dat, op haar bevel, in do to *Florence* aanwezige Galerij van kunstenaarsportretten geplaatst werd. Onder dit portret is met kleino letters gesteld: F. DE BAKKER P. ROMÆ 1721. — Nog wordt vermeld, dat hij kamerschilder geweest is van den keurvorst van Mainz, en door dezen met een gouden keten is vereerd geworden. — To *Florence*, in de genoemde Galerij, wordt dezo DE BACKER als een Vlaamsch kunstschilder vermeld, op do lijst der drie honderd een en twintig portretten van Kunstenaars, door hen-zelven geschilderd, en dio aldaar worden bewaard.

BACKER, (JACOB DE) zoo als *de Bie* hem noemt, of wel BACKER. — Kunstwerken, dio op openbare plaatsen aanwezig zijn, moet men, zooveel mogelijk, vermelden, om, met een historisoh oogmerk, de talenten van onze Nederlanders steeds voor ons en voor do toekomst levendig te houden. In de hertogelijke Kunstgalerij van *Salzthalen*, wordt in do beschrijving opgegeven: Van JACOB BACKER. *De Cananaïsche vrouw ligt biddend geknielt aan de voeten van den Heiland, een kind staat tussehen hen in, en heeft een stuk brood in de hand; achter Christus staat Petrus, enz.* Do figuren levensgroot tot aan de knio. Hoog 4 voet, 5 duim, hr. 6 voet 2 duim, op doek. — Van *idem*: — *zijn Portret in een geel gewaad; in de eene hand, waarmede hij op een stoel leunt, heeft hij eene fluit.* Half figuur, levensgroot, en nog een *Mans- en Vrouwenportret*. — In het Museum-Napoleon, 1801, was van hem *het laatste oordeel*, eene ordonnantie van een groote menigto beelden. Dit stuk is waarsehijnlijk teruggegeven in 1813, want in 1834 heb ik het aldaar niet gezien, en het stond ook niet in den Catalogus vermeld. — *Het Portret van Nicolaas Hasselwar*, door J. HOUBRAKEN gegraveerd, is door hem geschilderd, en komt in den tweeden druk van *Wagenaar, Vaderl. Historie* voor. Als proef van zijn portretwerk zie men do fraaije gravuro van T. MATHAM, zijndo do afbeelding van den schilder JAN VICTOR, met diens spreuk: *semper victor*, en een Latijnseh vers (van *Persenius*); alsmede door

idem, naar hem, dat van *Vop. Fortun. Plempius, Med. Dr. te Amsterdam, Prof. Med. Lovan. Latijnsch dichter, in 1643, ct. 42*, in kl. fol; en nog, naar hem, door S. SAVERY gesneden: de afbeelding van *Rein. Wybz. Wybma, Doopsg. Pred. te Amsterd.* geb. omstreeks 1593, in kl. fol. — *Eene slapende Venus* is in koper gebragt door M. MOSYN, fol^o. waaruit men zou kunnen afleiden, dat hij alleen de natuur, zoo als hij die vond, heeft gevolgd, zonder in eenige deelen der antieke vormen te vallen. — Op de genoemde plaat, in mijn bezit, staat: J. A. BACKER *Inventor*, eerst bij C. en later bij D. *Danckerts* uitgegeven, en nog daarna bij P. *Schenk Junior*. — Hij heeft ook in koper geëtst, en *Le Blanc* noemt twee prenten, *Eliëzar en Rebecca*, — en *slapende Nymphen, in een landschap, bij een korf met vruchten*. — Ten slotte, kan ik hier nog bijvoegen, dat thans een kapitaal *Regenten-stuk* van hem, in het *Museum Van der Hoop, te Amsterdam*, aanwezig is. — *Bryan-Stanley* zegt, dat zijn dood door andereu in 1641 wordt gesteld, dus 10 jaren vroeger als bij *Immerzeel* gemeldt wordt.

BACKER (JAQUES DE) wordt reeds bij *Immerzeel* vermeld, die zegt, dat deze schilder, nog jong zijnde, bij zekerer ANTONIS PALERMO, een kunstkooper, te *Antwerpen*, ging inwonen, en voor hem steeds werkzaam bleef, en dat deze daardoor groot voordeel behaalde. Ik betwist niet, dat PALERMO kunsthandel dreef, maar beweer, dat hij-zelf ook wel deugdelijk de kunst beoefende, en DE BACKER ze alzoo van hem geleerd heeft; immers, in het *Gildeboek van St. Lucas van Antwerpen* staat duidelijk aanteekend: ANTONIO PALERMO, ontfangen als *Meester Schilder*, 1545. — Diende als Deken 1555—56, 1561—62 en 1570—71. — Doch, daar onze JAQUES DE BACKER niet in het *Gildeboek* genoemd wordt, maar wel een aantal van dien naam met andere doopnamen, zoo is dit eene vreemde zaak; want hij zou dáár, van 1545 tot 1560, moeten voorkomen, dewijl het laatstgenoemde jaar voor zijn overlijden is gesteld: anders toeh was het niet mogelijk, er de kunst te mogen uitoefenen, en evenmin leerlingen aan te nemen, zonder aan het regt der Gilden te hebben voldaan. Het is waar, er worden in het genoemde *Gildeboek* eenige aanteekeningen gemist, en onze DE BACKER kan dus wel op die verloren bladen zijn ingeschreven. — Onder de werken, die van dezen JAQUES nog openbaar aanwezig zijn, behoort het *Monument van Christoffel Plantyn*, den beroemden boekdrukker, te *Antwerpen*, in de *Cathedrale van O. L. V.* aldaar, waarin is geplaatst *een laatste oordeel*. Dit stuk is verkeerdelijk door *Descamps* aan JACOB BACKER van *Harlingen* toegeschreven, want bij hem was onze JAQUES niet bekend. Immers, hoe lang had dan het *Monument*, dat in 1590 werd opgerigt, niet naar de schilderij moeten wachten, daar JACOB eerst in 1608 is geboren, en men dezen toch wel niet uit *Amsterdam* naar *Antwerpen*, waar steeds zooveel schilders waren, zou hebben laten komen, om dit tafereel te vervaardigen. Als *Descamps* zulks had overwogen, en *Van Mander*, die immers een JAQUES DE BACKER van *Antwerpen* noemt, daarop gelet had, dan zou hij niet in zulk eene dwaling zijn vervallen, waardoor hij bijna alle buitenlandsche auteurs heeft misleid. Men ziet op de genoemde schilderij, op de regter deur *St. Jan en de vrouw van Plantyn met hare dochters*; op de linker, *St. Rochus en Plantyn met zijn zoon*. De portretten en het schilderwerk op de buitenzijden der deuren zijn van een ander kunstenaar van veel minder verdienste, zegt *Descamps, Voyage pittoresque*. p. 147. Nog berigt die auteur, ib. bl. 177, dat in de kerk der geschoeide Carmelieten, te *Antwerpen*, in het marmeren *Monument van Pieter Goetkint*, mede een *laatste oordeel*, door DE BACKER geschilderd, voorkomt, en zegt daarvan, „dat de ordonnantie verward is, en de figuren op den tweeden grond grooter zijn dan op den voorgrond; echter is het goed van kleur en geestig getoetst: het is eene lieve schilderij.”

BACKER. (HENRY LE) In de Archiven van *Rijssel* vindt men in de oude Graaflijke rekeningen der Hertogen van Bourgogne, op het jaar 1456—57, het volgende aangeteckend: — „A HENRY LE BACKER, orfevre demourant à Brouxelles, la somme de IIIe VI l. III S. de XL gros a lui deue pour une croix d'or qu'il a faicte par l'ordonnance de MdS, qui estoit hault eslevée à ung crucifix et les ymages de Nostre Dame, et saint Jehan d'un costé et d'autre avec les IIII euvangélistes et les IIII docteurs de sainte église esmailliés d'or moulu. Et au piet de ladite croix qui estoit large estoient les représentacions de MdS, et madame de Charollois de leurs armes et présentées. Assavoir: MdS par l'ymage de saint George et madicte dame par sainte Elisabeth et tenoit madicte dame, avec ses heures, la figure d'un petit enfant en maillocl. Tous lesquels personnages estoient eslevez, pesant ladite croix II^m VIe XV esterlins d'or au pris de X florins de Rin de XL gros pièce, chascune once qui valent IIe XXVII l. X S. Et pour la façon de ladiete croix, laquelle MdS, a donné et envoyé en l'église de Nostre Dame à Seranezande — s'Gravezande — en Hollande, XII l. de gros qui valent LXXII l. — Item pour avoir refait la couverture d'une salière d'or d'esmail de plistre où il avoit rompu I fleuron de fleur de lis au-dessus, où il mist de son or ung esterlin, IX S., et pour sa façon, XVI S. — Item pour avoir refait, de fin or, ung angèle dodans ung grant tableau d'or, lequel angèle avoit esté perdu à la gesine de madame de Charrolois, pesant icelui V esterling et demi d'or fin, qui, à XI S. l'esterlin, vault LX S., et pour sa façon dudit angèle, deux escus d'or XLVIII S. — Montent ensemble ces parties à ladiete somme de IIIe VI l. III S. — A lui pour avoir refait le petit enfant de ladiete croix d'autre façon et y mis ung noble d'or plusque devant qui vault L S., et pour sa façon ung escu d'or, XXVIII S., sont LXXVIII S.” — *Zie le Comte De Laborde, les dues de Bourgogne etc.* Tom I. 2e partie, p. 467. *Paris*, 1849, in 8.

BACKER. (P. DE) Deze naam komt voor als die van een portretschilder onder de afbeelding van *W. v. d. Borch*, of *G. à Castro*, een Nederlandsch Dichter, geboren te *Brussel*, in 1622, *wt.* 21; kniestuk, zittende links voor eene tafel, een spiegel in de hand houdende, waarop: *Nosce te ipsum*, met een tweec-regelig Latijnsch vers van *Ericius Puteanus*, door A. VAN DER DOES gegraveerd naar de schilderij van P. DE BACKER. *Zie, Catalogus van Portretten van Frederik Muller*, No. 964. — Dat dit portret door den *Harlinger* JACOB BACKER, of ook wel DE BACKER, zoo als *De Bie* hem noemt, is vervaardigd, zou ik geneigd zijn, te gelooven, en dat de P. voor de J. door den lettergraveur bij vergissing op de plaat is gesteld, want, nog nimmer heb ik verder de letter P. als die van een kunstenaar vóór den naam van BACKER aangetroffen.

BACKHUYSEN (GERARD of GERNIT) was een broeder van den bij *Immerzeel* vermelden LUDOLF BAKHUYZEN, *den jonge*, en alzoo de kleinzoon van den grooten zeeschilder van dien naam. Het is deze LUDOLF, die zijnen broeder GERRIT tot erfgenaam heeft gemaakt, ook van zijne tegelbakkerij te *Rotterdam*, welke fabriek hij gedreven heeft. Voorts wordt er gemeld, dat hij voor liefhebberij de schilderkunst beoefende, zonder eenige bepaling van den aard zijner werken. Ik ben in het bezit van eene proef daarvan, namelijk, het portret van *Wilhelmus Vink*, Med. Doct. enz., te *Rotterdam*, door hem geschilderd, groot-f^o. in, koper gebragt door P. TANJÉ, en dat zich goed in de kunst aanbeveelt, onder de voortbrengselen van dien tijd; alsmede de afbeelding van den voorstander van Willem den IV., in 1747, *Cornelis van Oeveren, wagenmaker, op het Haagsche veer, te Rotterdam*, door hem geschilderd, en door P. TANJÉ in 4°. gegraveerd.

BACKHUYSEN. (LUDOLF) Deze beroemde zeeschilder is door *Immerzeel* naar

waarde vermeld, doch men vindt bij hem den naam geheel verkeerd gespeld. — Alleen wenschte ik er nog bij te voegen, dat 's mans geniale voortbrengselen ook elders dan bij ons, in openbare en bijzondere Galerijen, prijken, zoo als ik er te *Parijs* heb gezien, waar vier stukken van hem bij die onzer school zijn geplaatst, als: — *een Hollandsch Escader*, — *de Haven van Amsterdam*, en *twee gewone Zeestukken*, waarvan het tweede hier genoemde uitmuntend is. — In de rijke Galerij te *Dresden* vond ik slechts één stuk — *een Zeeslag tusschen eene Hollandsche en Engelsche vloot*, niet van zijn besten tijd; — en te *Berlijn* slechts kleine stukken, doch fijn van toon, het één, *een Storm met schipbreuk bij eene zeehaven*, — het ander *eene ligt golvende zee, met groote en kleine vaartuigen enz.* Maar twee uitmuntende schilderijen zag ik in de zeldzaam-rijke verzameling van *Sir Robert Peel*, te *Londen*, voorstellende: — 1°.) *den mond der Theems, bij onstuimige zee en hevigen wind; een Hollandsche Pakketboot zoekt er in te loopen*; hoog 3 vt. 2 dm. br. 4 vt. 4 dm. Ongelooflijk veel waarheid heerscht in dit tafereel, dat de kenners verrukt, daar de kunst de natuur zóó kan nabootsen. De overeenstemming van het geheel bij eene zuivere uitvoering stempelt het tot een werk van 's mans besten tijd. Trouwens, middelmatige stukken, van welken meester ook, worden in deze éénige verzameling niet aangetroffen. — 2°.) *Een Zeegezicht op de kusten, bij bewolkten hemel en stevige koelte; op den oever eenige figuren, en een schip*; hoog 1 vt. 2 dm. br. 1 vt. 7 dm. Alles is in een fijnen graauwen toon, en beide stukken kenmerken, behalve zijn eigen talent, ook dat van zijn lecrmeester, WILLEM VAN DE VELDE. — In de *privaat-verzameling van Koning George IV.* is een juweel van BACKHUYSEN's werk, aanwezig: — *een Zeegezicht bij en op de stad den Briel, met schepen, en vooral eene boot, waarin eenige visschers bezig zijn met hunne netten uit te werpen.* Dit stuk is van eene buitengewone helderheid en harmonie van kleur, en vooral het water onverbeterlijk voorgesteld. — Verder zag ik nog bij den Heer *H. T. Hope* drie schoone stukken van zijn goeden tijd, — zoo als er ook nog bij *Lord Ashburton*, en in de *Bridgewater-Galerij* schoone stukken van hem voorhanden zijn. — In het Museum te *Brussel* mogt ik slechts één gewoon stuk van hem ontmoeten; — en ik vind aangeteekend, dat in de Galerij te *Weenen* een groote schilderij bestaat: *een gezicht op Amsterdam met een menigte schepen, benevens een jacht op de voorzee, dat zich door zijne schoonheid onderscheidt.* Breed 6 vt. 6 dm. hoog 5 vt. 3 dm. — *Gault-de-Saint-Germain* geeft als hoogsten prijs op, die hem van BACKHUYSEN's werken bekend is, van 5 tot 8000 liv. — Tot eene bijdrage voor de geschiedenis der kunst laat ik hier volgen de beschrijving van eene tekening in drie bladen, die geheel vaderlandsch is, en in de nalatenschap was van wijle den Baron *Verstolk van Soelen*, verkocht te *Amsterdam*, den 22. Maart, 1847, zijnde N°. 656 van den *Catalogus*: — „LUDOLFE BAKHUYZEN et JACQUES VAN KALL. A^o. 1702. — Quand Czar *Pierre le Grand*, lors de son séjour en Hollande, visita la ville d'*Amsterdam*, il se délassa de son travail au chantier de la Compagnie des Indes orientales, en faisant mainte excursion sur l'*Y*, soit à la voile, soit en bateaux à rames. *Jonas Witsen*, qui à cause de ses talents dans la construction des vaisseaux et des écluses, jouissait de l'estime particulière de *Pierre le Grand*, a voulu transmettre à la postérité, pour honorer la mémoire du Czar, la représentation d'une des dites excursions. A cette fin le Bourgemestre *Witsen*, ayant choisi le célèbre peintre de marine LUDOLFE BAKHUYZEN et JACQUES VAN KALL, fameux architecte de la ville, pour réaliser son projet, ces artistes s'en acquittèrent à merveille en exécutant ces trois magnifiques dessins coloriés, qui forment un ensemble, et rendent parfaitement des rues prises de l'*Y*, sur la ville d'*Amsterdam*. Au premier

plan, parmi une multitude d'embarcations, le yacht de la ville, portant le pavillon municipal, et sur lequel se trouve Czar Pierre, entouré de plusieurs grands personnages; plus de côté le yacht du Czar, avec les armoiries impériales de Russie, au miroir, et tout près le grand yacht de l'admirauté. La nature du sujet, le dessin superbe des vaisseaux, le portrait fidèle des édifices, le ton transparent et le grand fini d'exécution, doivent faire considérer ces dessins comme de véritables monuments, non seulement du haut degré de la prospérité des Pays-Bas, à l'époque indiquée, mais aussi de la gloire des artistes du temps". — Men zal met mij toestemmen, dat het bovengemelde, voor het nageslaeht, wel behoort bewaard te blijven, en voeg hierbij, dat de Makelaar *Brondgeest* deze merkwaardige teekeningen voor do aanzienlijke som van f 2206,00 aldaar heeft gekoelt. Het is mij niet gebleken, of zij in ons vaderland zijn gebleven. Zij waren afkomstig uit de beroemde verzameling van C. *Ploos van Amstel*. — Ik heb aan het hoofd van dit Artikel 's mans naam gesteld, zoo als het mij is gebleken, dat die geschreven moet worden, en niet BACHUIZEN. Zelfs *Houbraken* heeft hierin gemist. — Nog zij hier gemeld, dat hij ook taferelen uit de gewijde geschiedenis heeft vervaardigd, zoo als er een in de verzameling van *Pieter Locquet, Amsterdam, 1783*, in den *Catalogus*, onder Nr. 7 voorkomt. — Dit stuk verbeeldt Christus, met eenige Discipelen in het schepje, op het Galileische meer; ter linkerzijde ziet men dit vaartuig, door het woeden der golven geslingerd, in het uiterste gevaar; de Heiland wordt door zijne Discipelen, die met ontsteltenis vervuld zijn, uit den slaap gewekt; het scheepsvolk is ijverig bezig, om het zeil, dat reeds gescheurd was, neder te halen. De woestheid der zee, door het ijstijk geweld der stormvinden bewogen; de donkere wolken, waaruit bliksemstralen schieten, schijnen den schrik der Discipelen te verdabbelen, om bijstand in dit gevaar te smeeken; ter rechter zijde is een bergachtig landgezicht, waarbij een vaartuig in nood; de akelige duistere lucht, tegen het schuim der woedende golven, geeft eene natuurlijke en verwonderlijke uitbrekking: de beeldjes en het verder bijwerk zijn uitvoerig gepenseeld. Hoog 23, breed 28 dm., door *Ploos van Amstel* gekoelt voor f 325,00. — Ik bezit een klein prentje als titel van een boekwerk, waaronder staat: — *De Spanjaerd binnen Rotterdam. L. B. invenit fec.* — Naar een en ander te oordeelen, komt het mij voor, van onzen L. BACHHUYSEN, te zijn, en dat hij het op 't laatst van zijn leven heeft geëst. Het stelt voor een Gezicht op eene poort, alwaar eene schermutseling plaats heeft; op den voorgrond de stedemaagd, die met geweld door een spaanschen woestaard met een zwaard wordt bedreigd; alles omgeven door een rand van zinnebeeldige figuren. Of dit echter werk van een kleinzoon van dien naam kon zijn, durf ik niet te bepalen. — In den *Catalogus van Portretten van Frederik Muller* komen de volgende afbeeldingen van hem voor, waarvan ik er ook eenige bezit — als: drie Portretten, borstbeeld, in 1662, oud 30 jaar; 1696, 65 jaar; 1707, 77 jaar; met zijne vierde vrouw, *Anna de Hoogen*, in medaljon; hierbij veel bijwerk, en van achter eene zeer fraaije teekening in O. I. inkt, naar BACHHUYSEN zelf, door J. STOLKER, gr. f°; op de keerzijde eene historische aantekening. — Idem borstbeeld, links, teekening met zwart krijt, in ovaal, 4°. — Idem oud 71 jaar, borstbeeld, rechts, nagenoeg als voren, doelt met hef, en een vierregelig Latijnsch vers van *Brockhuizen*; zwarte kunst in 4°. zeldzaam; komt voor in zijne *Ygezichten* (volgens *Bartsch*, vermoedelijk, door J. GOLE gegraveerd.). — Als voren borstbeeld, links, in medaljon, door J. HOUBRAKEN, in 8°. — Verder bestaat er nog een portret van en door hem-zelf geëst, dat hoogst zeldzaam is. — In de *Zusätze zu Adam Bartsch's le Peintre Graveur von Joseph Heller; Nurnberg, 1854*, in kl.-8°. vindt men, op LUDOLF BACHHUYSEN, bl. 16, vermeld het vers,

door hem gemaakt voor de *Allegorie op Amsterdam*, waarvan bij *Bartsch* de geëtste prent is beschreven, en in zijn geheel dus luidende:

„Zoo bouwt men hier aan 't Scheeprijk Y
De Moerbalk van den Staat en Steeden,
Ten besten van 't gemeen, en Leeden
Van de Indiaansche Maatschappij:
Zoo brengt men peerlen, wyd van teen in 't ander Landt;
Daar kristus Leer, geleert, gesticht werd, en geplant.”

LUDOLF BAKHUIZEN.

BACRE. (JEHAN EN COLIN DE) In de rekeningen der Hertogen van Bourgogne, die in de Archiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men, op den 16. April des jaars 1467, aange teekend: „A JEHAN DE BACRE, païé pour v jours qu'il a ouvré, en ce comprins sa venue et alée à son hostel, au pris de X S. pour jour. L. S. A. COLIN DE BACRE païé pour semblable v jour, à VIII S. XL. S.” — Zie, over deze werkzaamheden, mede door hen als schilders (?) verrigt, voor het groote feest van het gulden vlies te *Brugge*, op REGNAULD. (AMAND)

BAEN. (JAN DE) — Zie, BAAN (JANDE), bij *Immerzeel*. — Deze voortreffelijke portretschilder schreef zich DE BAEN en niet DE BAAN. Ik bezit zijne eigen handteekening, zooals die in het *Haagsche Schilders-Gildeboek* voorkomt. — Ik ben niet van meening, dat de Nederduitsehe taal zóó gekuiseht en opgesierd moet worden, dat eigen- of geslachtsnamen daaraan óók eijnsbaar zouden moeten zijn, en om die reden, heb ik, zooveel mogelijk, dat misbruik traekten te herstellen: want niets heeft in de Kunstgeschiedenis meer tot verwarring van personen geleid, dan het sehrijven van namen, alleen op de klanken af, zonder vergelijking met het oorspronkelijke-zelf. — Ik voeg hier nog bij, dat er eene door hem geëtste prent uitgaat, voorstellende *den Brand van het oude Stadhuus te Amsterdam*, in 1652, in 4°; breed 333 str., hoog 267 str. waarvan de eerste drukken, zonder het jaartal, zeldzaam zijn, en bij *Weigel* ruim *f* 13 staan genoteerd. Meer prenten geloof ik niet, dat er van hem bekend zijn, en zoo DE BAEN deze bij gelegenheid van den genoemden brand heeft vervaardigd — dat wel het geval kon zijn, dewijl het eene gelegenheidsprent is, — zoo was hij toen 19 jaren oud, en als leerling bij BACKER te *Amsterdam* geplaatst. — Mij is geene andere afbeelding van JAN DE BAEN voorgekomen, dan alleen in den *Catalogus* der Verzameling van *Van der Marck, te Leyden*, verkoekt te *Amsterdam*, in 1773; onder Nr. 395: „door hem-zelf zeer schoon geschilderd; hoog 16½ dm. br. 14¼ duim.”

BAER (JOHANNES DE LA) zou, volgens sommigen, de eigenlijke naam wezen van JAN BARRA. — Zie bij *Immerzeel* aldaar; — zoo niet, dan is deze JOHANNES DE LA BAER een andere persoon, wat wij vermeenen, hier onder te zullen kunnen bewijzen. — *Descamps* schijnt de schuld van al die verwarring ten aanzien van den vermelden JAN BARRA te zijn, daar de kunstgeschiedschrijvers steeds hem hebben gevolgd. Onze JOHANNES DE LA BAER was een Antwerpenaar, een zeer bekwaam glassehilder, en welligt ook de graveur, die onder den naam van JAN BARRE voorkomt, doch overal wordt opgegeven, als te *Londen*, in den jare 1634, overleden te zijn. Is dit juist, en hij alzoo in 1574 geboren, dan is de bovengenoemde DE LA BAER een andere en onderscheiden van den graveur, zoo als blijkt: want, in de kerk van St. Gudule, te *Brussel*, en wel in de kapel van O. L.-Vrouw, zijn de vier glasramen geschilderd door J. D. L. BAER, zoo als duidelijk is gebleken, in den jare 1773, toen op de kluiswelfen van deze kathedrale, onder een ouden rommel, de oorspronkelijke teekeningen der genoemde glazen gevonden zijn. Op een er van staat: *Johannes*

de la Baer, *Antverpiensis pictor. Designatus a Theodoro van Thublen. Anno 1656, habitante Silva-Ducis.* Al deze teekeningen dienden tot model of patroon voor de genoemde geschilderde glazen en hebben de juiste grootte der glasramen-zelven, dewijl het gebruikelijk was, om het glas daarop na te snijden en te verlooijen, gelijk dergelijke patronen ook nog in de kerk te *Gouda* van die uitnuntende glazen worden bewaard. — Alzoo leefde deze bekwame kunstenaar nog in 1656, hetgeen door het bedoelde afdoende berigt volkomen is bewezen, dus 22 jaren later dan de vermelde dood van *NARRA*, waaruit wij dus gerust durven besluiten, dat het twee onderscheiden personen zijn geweest. — Verder zegt nog wel *M. A. Gessert, Geschichte der Glasmalerei*, dat *JEAN DE LA BARRA* in *Antwerpen*, benevens het glasschilderen, ook de graveerkunst beoefende: doch deze compilateur volgt in alles alleen het gezag van zijne voorgangers, zonder grondige, in kunstzaken zoo noodige, zelfoverweging en vergelijking, en dan nog verward: want *BARRA* wordt door hem als *Hollander* vermeld, en *DE LA BAER* is immers van *Antwerpen* geboortig.

BAERLL. (*ADRIAEN VAN*) In de geschiedenis der *Nederlandsche Stempelgraveurs en Stempelygravure*, door *Dr. Wap*, en in zijne *Astrea* geplaatst, vindt men, op bl. 216 van den IV. *Juargang*, het volgende: „Van *ADRIAEN VAN BAERLL* heb ik geene bijzonderheden, zijne levens- of kunst-geschiedenis betreffende, kunnen opsporen. Alleen vond ik van hem een Gedenkpenning (1781) op het zeegevecht bij *Doggersbank* vermeld, onder Nr. 4093 op blz. 230, I. Dl. van den *Catalogus van het Penning- en Munt-Kabinet, nagelaten door den WelEdelen Heer P. Smidt van Gelder, te Zaandam*. Die Medalje wordt daar beschreven als voorstellende twee schepen in gevecht. Van het eene gaat uit: *Hoczee de Brit ruimt zeel* op den 5. der Oogstmaand, 1781. Aan de keerzijde leest men dit kreupel rijn:

„ô Batavier God staaft uw regt
Daar Zoutman met zijn helden vegt
Herstelt hij de Eer der vrije vlag
Trots overmagt in eenen slag.”

Hij heeft een zoon nagelaten, die hier volgt.

BAERLL, ADZN., (J. VAN) Zoon van *ADRIAEN VAN BAERLL*, hier boven vermeld. Ik laat hier volgen, wat bij dat artikel, in bovengemelde *Astrea*, door *Dr. Wap*, nopens dien zoon berigt wordt: — „In dien zelfden *Catalogus* komen, onder Nr. 4103 en Nr. 4130, twee Penningen voor, gegraveerd door *J. VAN BAERLL ADZN.*, en die betrekking hebben, de eerste op het sluiten van het *Commercie-Tractaat tusschen America en de Stad Amsterdam*, en de tweede op de *Alliantie tusschen Frankrijk en de Nederlanden tegen Engeland*, door de *Rotterdamsehe burgers* uitgereikt. *Mercurius* strikt de wapens van *Frankrijk* en *Nederland* aan eene kolom. Daarbij staat te lezen: *Gaudete Batavi. Hoc monum. dupl. felic. d. d. grati civis Rotterodamenses 24 April. 1786.* Aan de keerzijde komt een Eenhoorn op de neêrzittende *Nederlandsehe Maagd* aanrennen, en van boven een *Arend* toegeschoten: doch, zij wordt beschermd door eene hand uit de wolken, met het wapenschild van *Frankrijk*. Daarbij heet het: *Hoc defensore beata.* — Dat wil zeggen: „Gelukkig, wie *Frankrijk* beschermt!” — hetgeen echter hier niet al te best bewaarheid is geworden.”

BAESTEN. (*MARIA*) Zie *MYIN.* (*MARIA JACOBA*)

BAETS. (*ANGE DE*) In eene aankondiging uit *Brussel*, den 26. April, 1855, wordt gemeld, dat de hooggeachte kunstschilder en Leeraar aan de *Academie te Gent*, *A. DE BAETS*, aldaar in 60jarigen ouderdom is overleden. — Bij *Immerzeel*

vindt men zijz levensberigt en 's mans beroemdste werken, naar verdienste, vermeld.

BAGELAAR. (ERNST WILLEM JAN) In de levensberigten, door *Immerzeel* opge- maakt, is eene fout ingeslopen, namelijk, dat hij etste naar JAC. JACOBSON: dit moet JAC. JANSON wezen. — Als toevoegsel kunnen wij daarbij nog vermelden, dat wij eene fraaije teekening van hem bezitten, voorstellende *het Kampement bij Zeyst*, zoo als het tijdens den Generaal Marmont zich vertoonde, met een gezigt op de Piramide, waar-achter-op door hem geschreven staat: E. W. J. BAGELAAR, 1st. Luitenant 2 1/2 brigade Batt. Infanterie, delin. 1803; — en verder dat zijne Verhandeling over het vervaardigen van Prentteekeningen enz., in 1816 door de Ned. Huishoudelijke Maatschappij bekroond, onder hare Werken, in 1817, is uitgegeven, te *Haarlem*, bij *A. Loosjes Pz.* in 8°. beslaande 30 blz. — Tot verder narigt diene, dat hij, op eene bedrieglijke wijze, de zes kleine koetjes, door ALBERT CUYP geëtt, heeft gekopiëerd, doch met een titel van eigen vinding, waarop men leest: *VI stüek Koitjes Geëtt door A. CUYP*, bij eene hut door eenige boomen omringd. Zie *Catalogue de F. Brulliot, Munich*, 1827. — Ik bezit zijn portret, geteekend; als mede een idem, door hem-zelven geteekend en geëtt, dat zeer zeldzaam is; h. 50 br. 40 str., zonder de *marge*. Ook heeft hij dat vervaardigd van den land- schapschilder HERMANUS VAN BRUSSEL, VAN JACOB ERNST MARCUS, den graveur, en van JANUS SECUNDUS.

BAILLEUL. (BAUDIN DE) In de Archives van *Rijssel* vindt men in de oude Graaflijke rekeningen der Hertogen van Bourgogne op het jaar 1419—20 het volgende aangeteekend, alwaar eene reeks van onkosten voorkomen, die gemaakt zijn voor de eerste lijkdienst van Hertog *Jan den Onversaagden*, in de kerk van *St. Vaast te Arras*, en waarbij men leest: — „A BAUDIN DE BAILLEUL, peintre, pour XLVIII grans escuz de bature mis autour du cuer et des portaulx de la dicte église pour chascun VI S. paris is valent XIII l. VIII S. — A lui pour C et IIII moyens escus faits à bature à IIII S. la pièce sont XX l. XVI. — A lui pour 1e et demi de petis eseuçons pour mettre autour de torsses à VI d. la pièce sont LXXV. — A lui pour XLVIII grands escus de coulleur, sans or, pour mettre aux pillers de dehors le cuer, pour chascun II S. sont IIII l. XVI S. — A lui pour III banières et deux penons de bature sur soye, pains d'un costé et d'autre, pour chascune banière et penon IIII f. et demi sont XXI l. XII S. — A lui pour avoir noirey tous les chandelliers et les parques des escuz et sa paine et travail pour tous III l. XVI S. — A lui pour ung millier de fin or, chascun cent XXXII S. sont XVI l. — A lui pour VI^c d'argent XXXII S. — A lui pour cendal vermeil III aulnes et pour XI aulnes de bleu VI l. VIII S. — A lui pour deux livres d'asur d'Alemargne III l. XVI S. — A lui pour LIII aulnes de samit estroit et XXVIII aulnes de large LIX f. et demi sont XLVII l. XII S.; pour tout à lui monnoie royal VII^{xx} VI l. VIII S. paris is.” — Zie *Le Comte De Laborde, les ducs de Bourgogne etc.* Tom I. Seconde partie; pag. 164. *Paris* 1849. in 8°. — Nog vond ik op pag. 172. vermeld — en meer dan waarschijnlijk denzelfden persoon — „A BAUDECON DE BAILLEUL, peintre, pour auoir noirey et armoyé aux armes de MdS la chayere de la chambre du conseil, en sa ville d'Arras. XVI S.”

BAILLY. (DAVID) Bij het reeds door *Immerzeel* vermelde voeg ik nog, dat *Le Blanc* hem ook opgeeft als graveur, alsmede dat eenige van zijne prenten beteekend zijn D. B. Sc. en noemt deze: *Suite de planches, intitulée: Bambocci diversi.* Van zijne fraaije, op parkement geteekende portretten gaan er eenige in prent uit, zoo als dat van *De Poëct G. A. Brederode*, door J. DE FREY, f°. 1801, waarvan ik een uitmuntenden druk bezit; voorts *Caspar Barleus, J. Cocceus, Alb. Kyperus, J. Meer-*

man, J. Neander en anderen, die door SUYDERHOEF enz. in koper zijn gebragt. — Zijn portret komt voor in *De Bie*, door hem *pinx.* COENR. WOUMANS *Sculp.*

BAILLY of BAILLI. (PIETER) Het is waarschijnlijk deze, nog onvermelde PIETER BAILLY, dien wij *den oude* zouden kunnen noemen, doch die in de kunst geen bestaan genoeg kon vinden en dus andere middelen aanwendde, om hierin te voorzien. — Zoo lezen wij, dat hij, in 1577, van *Antwerpen* zich met der woon te *Leyden* heeft gevestigd, in 1581 als schrijfmeester aldaar voorkomt, en in 1597 zich heeft verbonden als hulponderwijzer in de schermkunst, welke school was opgerigt door den vermaarden *Ludolf van Ceulen*, Mathematicus en hoogleeraar aan de Academie te *Leyden*, aan wien een octrooi daarop was toegekend. De verschillen (omdat BAILLY ook lessen gaf buiten de school), daarover ontstaan, zijn aan den Magistraat van *Leyden*, in 1602, ter beslissing gesteld, die BAILLY heeft verboden, buiten de scherm-school lessen te geven. — Zie hierover eene Bijdrage van den Heer *Rammelman Elsevier*, in het *Hist. Gezelschap.* blz. 351. te *Utrecht*, bij *Kemink*; 1846; 8°. Het is zeer waarschijnlijk, dat deze de vader van den reeds vermelden DAVID BAILLY is geweest.

BAILLY of BAILLIU, (PIETER) dien wij *den jonge* zouden kunnen noemen, heeft zijnen naam aldus geschreven, en wij vinden ook op zijne gravuren den naam BAILLU, en BAILLIEU, gelijk ook nog P. DE BAILLIU. — Van zijne werken heeft men eenige fraaije portretten in f^o. met zinspelend bijwerk, naar ANSELMUS VAN HULLE — zie aldaar — die voorkomen in het Werk: *Pronkbeelden der vorsten en vredehandelaars van Munster enz.* in atlas-formaat, *Rotterdam*, 1798; zijnde N. 68 *Matthaus*, voor *Brandenburg*; N. 103 *Hermannus Mylius*, voor *Denemarken*: en N. 127 *Henricus Herdingh*, die allen wedijveren met het werk van een DE JODE, PONTIUS, GALLE en anderen. — In *Het Gulden Cabinet van C. De Bie* vindt men het portret van *Jan Bronckhorst*, en in *De Konstkamer van A. van Dyck*, dat van *Anthoniüs van Bourbon, Graaf van Moretanus etc.* naar *A. van Dyck*, waarop staat *Petrus Bailly sculp.* — Zelf in het bezit dier werken zijnde, zoo was ik in de gelegenheid, om deze aanwijzingen te kunnen doen. — Bij *Le Blanc*, die hem BAILLIU noemt, vindt men 40 nummers van zijne voortbrengselen beschreven.

BAKE (WILLEM) was een zoon van wijlen den Generaal-Majoor Bake. Hij had zijne eerste leiding in de kunst van den verdienstelijken Belgischen kunstenaar J. J. EEKHOUT ontvangen, en reeds vroegtijdig bewees hij, door zijne schetsen, veel aanleg voor het historische vak te bezitten. Te dien einde is hij, om zijne studiën grondig voort te zetten, naar *Rome* gegaan; en CORNELIS KRUSEMAN, die destijds zijne *Prediking van Johannes den Dooper* aldaar vervaardigde, en er hem gadesloeg in het beoefenen der kunst, schreef menigmaal aan zijne vrienden hier te lande, dat BAKE's talent zeer veel beloofde, vooral voor het vak der historic-schilderkunst. Doch zijn licht mogt slechts kort schijnen, daar hij, zwak van gestel zijnde, reeds op den leeftijd van 28 jaren, in 1846, to *Rome*, bezweken is. Zijne laatste levensdagen werden verkwikt door den Heer KRUSEMAN en diens Echtgenoot, die zijn ziekbed bijna nooit hebben verlaten.

BAKHUIZEN. (LUDOLF) Zie BACKHUYSEN.

BAKHUIJZEN. (HENDRIKUS VAN DE SANDE) Deze door *Immerzeel* naar waarde vermelde en steeds roemrijk voorwaarts strevende schilder van landschap, met beelden en vee gestoffeerd, mogt de hooge onderscheiding genieten van door Koning Willem II — den 6. December, 1847 — tot Ridder der Orde van den Nederlandschen Leeuw te worden benoemd.

BAKKER. (.....) Onder de Belgische kunstenaars wordt deze door *Felix Bogarts* als een portretschilder genoemd, die in de XVII. eeuw bloeide. — Of

hij dezen voor denzelfden als ADRIAAN BAKKER heeft gehouden, kunnen wij niet beslissen, doch moeten daarbij doen opmerken, dat ADRIAAN te *Amsterdam*, en de eerstgenoemde in *België* te huis behoorde.

BAKKER. (ADRIAAN) *Houbraken*, en daarna *Immerzeel*, noemt hem DE BAKKER, zonder een doopnaam er bij te voegen en dus bij hen onbekend, zoo als de laatstgenoemde dit ook meldt. Wij voegen hier bij, dat deze BAKKER tot voornaam had ADRIAAN, en ook niet DE BAKKER, maar alleen ADRIAAN BAKKER heette, gelijk blijkt bij zijn huwelijk met *Eliza Kolyn*, gevierd den 27. Augustus, 1669, uit het vers, daarop gemaakt van *Gaspar Brandt*, — zie diens *Poëzy. III*; blz. 69; *Amsterdam*, 1723, in 4°. — en aldaar nog blz. 334 een vierregelig vers *Op 't Geregt van Hertog Karel van Borjonje*, door A. BAKKER *geschildert*, door hem daarop gemaakt, den 12. Maart, 1669. Ook vermeldt *Brandt* in het aangehaalde *Bruilofsvers*:

o Bruigom, die veel dagen sleet en jaren

Te Rome, 't school der grootste Kunstenaren, enz.

waardoor wij onderrigt worden, dat hij, tot volmaking zijner kunst, aldaar lang heeft vertoefd. Verder zijn wij van meening, dat deze welligt de zoon van JACOB BAKKER kan zijn geweest, die zijne kunst te *Amsterdam* uitoefende, daar de letters C en K, in later tijd, zoo ligt verwisseld werden.

BAKKER. (C.) Ik vind dezen als portretschilder, of welligt miniatuurteekenaar, vermeld op een paar gegraveerde portretten, naar zijn werk vervaardigd, als op de afbeelding van *Hermanus van Hasselt*, Hervormd Predikant, te *Amsterdam*, overleden 1806. Borstbeeld regts (de oogen zeer scheel ziende), naar C. BAKKER, door H. ROOSING *Sculp.* in 4°, en *Jac. Rysdyk Takens*, Hervormd Predikant, te *Amsterdam*, overleden 1804, *at.* 52; in 1795 Predikant te *Gouda*, Borstbeeld in ovaal in 4°. door denzelfden graveur naar denzelfden. Zie Nr. 2204 en 5267 van den *Catalogus van Portretten van Frederik Muller*.

BAKKER, (BAPTIST DE) reeds bij *Immerzeel* als teekenaar en graveur vermeld; — doch ik voeg hierbij, dat hij ook boekprentjes heeft geëst, geheel in den stijl van JAN LUIKEN, doch op verren afstand in verdienste van dezen feniks der boektoelichters, en wijs daartoe aan *W. Shuïters Zomer- en Winter-leven enz. Amsterdam, bij J. Morterre, 1767.* in klein 8°. waarin het prentwerk, in den genoemden geest, en vooral de titel, het best gevolgd is. — De volgende Portretten zijn door hem gegraveerd, als dat van *J. Boskoop*, — *J. Covyn*, — *D. van Gesscher*, — *W. Koolhaas*, — *R. Perizonius*, — *W. Shuïter*, — *J. Temmink*, — *P. A. van der Werf*, — en meer anderen, die echter meestal verkleinde kopijen zijn, naar GUNST, HOUBRAKEN, TANJÉ en anderen genomen.

BAKKER (FRANS DE) is als teekenaar en graveur door *Immerzeel* reeds vermeld. Ik voeg echter daarbij, dat de letter F. FRANS moet zijn, zoo als die naam voluit staat onder eene groote plaat, voorstellende *het Stadhuis te Amsterdam van voren te zien*, door FRANS DE BAKKER, naar de Teekening van RENIER VINKELES, in de *Kunstverzameling van Hr. Cornelis Ploos van Amstel Jacobs Cornelisz.*, voorkomende in het II. dl., blz. 6 van *Jan Wagenaar, Beschryving der stad Amsterdam, ibid.* 1765 in f^o. — *Immerzeel* noemt van zijn werk het portret van *Prins Willem I*, gemerkt 1752; doch dit is fout, het is dat van *Prins Willem V.*, in 1752 voorgesteld, ten halven lijve van voren, staande met den kommando-staf in de hand en een bandelier om, onder een boog, waarin twee wapens, met een zesregelig vers van *A. Rotterdam*, door F. DE BAKKER *sculp.* in 8°. — Zie Nr. 342 a * *, *Supplement van den Catalogus van Portretten van Frederik Muller*.

BALDEUS, of BALTIUS (J.) heeft het historiële vak der schilderkunst be-

oefend, en zulks waarschijnlijk als liefhebber, daar er zeer weinig werken van hem voorkomen. Mij is berigt, dat *eene heilige familie* door hem geschilderd is, als uit de school van REMBRANDT, zoodat hij diens leerling kon zijn geweest. Ik vind ook van hem onder Nr. 15 van den *Catalogus* der verkooping, gehouden te Rotterdam, in 1730: — *St. Paulus*, door BALDEUS, hg. 2 vt., 1 dm., br. 1½ vt. en aldaar met f 40— betaald, hetgeen veel is to noemen, dewijl er tegelijk verkocht werd Nr. 41: een *Mans-portret*, met eene bonten muts op, door REMBRANDT, voor f 18— enz.

BALEN (MATTHIJS) staat bij *Immerzeel* vermeld, doch niet, dat hij ook portretten heeft geschilderd en geteekend, zoo als die voorkomen onder de afbeeldingen der Gouverneurs-generaal van Neêrlandsch-Indiën, bijv. van *Pieter Carpentier* en *Hendrik Brouwer*, de eerste door H. F. DIAMER, en de laatste door J. LEDEBOER gegraveerd. Hiernaar te oordeelen, is dit werk zeer middelmatig. Verder gaan nog naar zijne werken in prent uit, de volgende portretten als: *B. Both*, *Jan Pietersz. Coen*, *Ant. van Diemen*, *Rycklof van Goens*, *M. de Haan*, *J. van Hoorn*, *C. J. van der Lyn*, *J. Maetsuyker*, *W. van Outhoorn*, *L. Reaal*, *G. Reynst*, *A. van Riebeeck*, *C. Rymerz*, *J. Specks*, *C. Speelman*, *H. Zwaardkroon*, en *C. van Zwoel*. Zie *Catalogus van Portretten van Frederik Muller*.

BALEN. (VAN) Onder de Meesters en Gebroeders van *St. Lucas-Gilde*, te Antwerpen, vindt men nog, behalve de reeds vermelde HENDRIK VAN BALEN, *den oude*, en zijne drie zonen, HENDRIK, JAN EN JASPER, de volgende ingeschreven: „PETER VAN BALEN ontfangen, als meester, 1464. — PEETER VAN BALEN, ontfangen by Gozenwyn van Heryst, 1532. — FERDINANDS VAN BALEN, ontfangen als schilder by Peeter Aertssens, 1546, meester 1561.” — Van die allen heb ik geene werken vermeld gevonden.

BALEN, (HENDRIK VAN) *de oude*, is reeds bij *Immerzeel* beschreven; ik voeg hier alleen bij, dat hij in het *St. Lucas-Gilde*, te Antwerpen, is ingeschreven: „HENDRIK VAN BALEN ontfangen als meester 1595, Deken 1609—1610, 18 October.” — Tijdens den meergenoemden Raadsheer *Mols Ms.*, (1775) was er van hem „in de Cathedrale kerk van O. L. Vrouw, te Antwerpen, het Grafmonument van de *Van Heemsens*, verbeeldende Maria met het kindje, en verscheiden Engelen, op differento instrumenten spelende, het bijwerk door den *stuweele* BREUGHEL geschilderd, op de deuren nog andere Engelen; — en *St. Jans predicatie*, in de Capelle van de schrijnwerkers achter het Coor.”

BALEN, (HENDRIK VAN) *de jonge*, was een der drie zonen van den beroemden HENDRIK VAN BALEN. In het *Gildeboek van St. Lucas*, te Antwerpen, vind ik hem ingeschreven op het jaar van het overlijden van zijnen vader: — „HENDRIK VAN BALEN meesters zoonen, ontfangen 1632, sterft 1661 schilder.” Van hem zijn werken bekend, geheel in den trant van die zijns vaders geschilderd, volgens het *Ms.* van den meergemelden Raadsheer *Mols*.

BALEN (JAN VAN) is bij *Immerzeel* vermeld, doch ik voeg daarbij, dat hij in het *Gildeboek van St. Lucas*, te Antwerpen, staat aangeteekend, als: „JAN VAN BALEN, ontfangen 16... schilder, sterft 1654.” — *Houbraken* gedenkt hem in het levensberigt van zijnen beroemden vader HENDRIK, doch voegt daarbij, dat hij in den jare 1662 nog in leven was. — Dezo misslag vindt zijn grond in de afbeelding van JAN, door hem-zelfen geschilderd, W. HOLLAR *sculp.* J. MEYSSENS *exc.*, die bij *De Bie* voorkomt, waar onder staat: „il fut né en Anvers l'an 1611, où il eutient mentinant;” — doch de meeste portretten, die in het *Gulden Cabinet van De Bie*, dat in 1662 is uitgegeven, voorkomen, zijn daarvoor niet vervaardigd, maar voor het werk: *Images de divers Hommes d'esprit etc.* door JEAN MEYSSENS, — zie

over dit zeldzame werk aldaar — in 1649, te *Antwerpen*, uitgegeven, en toen leefde onze JAN nog, — terwijl *De Bie*, op blz. 120, zijn dood vermeldt, en *Houbraken*, zonder oordeel, deze bladzijde zelf aanhaalt, doch waar men immers juist het tegendeel leest: „VAN BALEN (*die in Const ook seer ervaren was, — En brocht het leven schier (door Const) in doode asch, — 'T gen' hy met d'eel pinceel seer geestig maelden af*) — *Is door de bleecke doodd ghetrocken naer het graf.*”

BALEN, (JASPER VAN) een der drie zonen van HENDRIK VAN BALEN, *den oude*. In het St. *Lucas-Gild*, te *Antwerpen*, vind ik hem ingeschreven op het jaar van het overlijden zijns vaders: — „JASPER VAN BALEN meesters zoonen ontfangen 1632, Schilder.” — Van zijne werken schijnt niets bekend.

BALEN (THIERRY VAN) — of wel DIRK OF DIEDERIK — wordt door *Felix Bogaerts* als een Belgisch kunstenaar opgegeven, die een leerling van FRANS HALS is geweest, en in de helft der XVII. eeuw bloeide; doch van zijne werken wordt niets genoemd.

BALLAERT (HEYNDRIK VAN) was een beeldsnijder en steenhouwer van *Gendt*, die, in de tweede helft der XVI. eeuw, te *Oudenaarden*, werkzaam was. In de Archiven van het O. L. Vrouwe-Gasthuis, aldaar, vindt men in de rekeningen op den jare 1571 vermeld, dat hij heeft aangenomen het maken van een tabernakel voor het altaar van St. Agnes, en onderscheiden ornamenten, zoo voor de kapel als voor het kerkhof. Men leest daar, namelijk: — „Item betaelt HEYNDRIK VAN BALLAERT, beeldesnydere ende steenhoudere van Ghent, van tabernacule van St. Agneeten ende andre chyraet in de capelle ende up 't kerkhof, in alles. cxii lib. xi sch.” Zie over dit berigt de aangehaalde bron aan het slot van DELEHAYE. (PIERARD)

BALLIU. (BERNHARD VAN) Dezen naam vind ik bij *Le Blanc* vermeld, als van een kunstgraveur, geboren te *Antwerpen*, omstreeks 1645. Voorts dat hij te *Rome* en later weder in zijne geboortestad heeft gearbeid. — Verder vermeldt hij twaalf nummers van zijn werk, meestal gewijde geschiedenis en portretten voorstellende. — Ik ben van meening, dat de bij *Immerzeel* geboekte BAREND BAILLU of BALLIU — hoewel hij geene plaats zijner geboorte opgeeft en het jaar 1625 daarvoor stelt — en de bovenvermelde één-en-dezelfde persoon zal wezen.

BALLIU. (PIETER) Zie BAILLY, (PIETER) *de jonge*.

BALLU. Zie BAILLY.

BALTHAZAR (FLORIS) bloeide omtrent het einde der XVI. eeuw en was een beroemd plaatsnijder en vervaardiger van landkaarten in zijnen tijd. Hij heeft drie zonen gehad, die hetzelfde vak met roem hebben gedreven; als: CORNELIS FLORISZ, FRANS OF FRANÇOIS FLORISZ en BALTHAZAR FLORISZ, die wel de voornaamste, was. De eerste en de laatste komen ook voor onder den naam van BERKENRODE, — zie bij mij op BERKENRODE (BALTHAZAR) — en zouden te *Delft* hebben gewoond; immers, den *ouden FLORIS* vindt men vermeld in het Register van *Huwelyks-aanteekeningen*, 1584—1596, op het Stedelijk Archief te *Delft*: „FLORIS BALTHAZAR, goutsmit, jonckgeselle, woonende aen den ouden Langendyck, en Dircktgen Zymans van Overvest, jonge dochter, woonende in de Bruynvisch an de Voldersgraft.” en werd in de Nieuwekerk te *Delft* begraven, in December, 1616. — Zie verder de zoo belangrijke verhandeling over de genoemde personen, van den Heer Mr. *Bodel Nijenhuis*, te *Leyden*, in het *Tijdschrift van het Instituut*, 1846, geplaatst, zijnde, eene Voorlezing in het genoemde Instituut, den 30. Januarij, 1845, gehouden. — Van zijne werken, die zeer zelden voorkomen, zag men op de verkooping van Prentwerken enz., nagelaten door wijlen den kunstlievenden Heer *A. van der Hoop*, verkocht te *Amsterdam*, door *Frederik Muller*, in Januarij, 1856, op blz. 48, onder Nr. 595 van dien *Catalogus*, vermeld als volgt: „Hoog-Heemraadschap van Schieland, gegraveerd door FLOR. BALTHAZAR,

gezworen landmeter en plaatsnijder, begonnen 1609, geëindigd 1611. In 11 bladen, aan elkander geplakt. *Gekleurd exemplaar, uiterst zeldzaam.*"

BALTHAZAR. (PIERRE) Wij moeten vooronderstellen, dat deze een andere is, dan de bij *Immerzeel* beschreven PIETER BALTEN, hoewel zij beiden tijd- en stadgenooten waren; zoo niet, dan is het volgende eene wetenswaardige bijdrage: het is, namelijk, aan dezen, dat wij de eerste goede afbeeldingen der Graven van Holland, Vlaanderen, enz. in gravure voor boekwerken te danken hebben. — Zichier de opgave van zijne werken, die ons hem te gelijk in al zijne bekwaamheid doen kennen: — *La Généalogie et ancienne descende des Forestiers et Comtes de Flandre, etc.* werden door hem vervaardigd en uitgegeven, te Antwerpen, bij *Jean Roberts Vrients*, in 1598, en zijn fraai geteekend en gesneden. — Ook zagen wij de eerste uitgave van het jaar 1578, en bij *André Baz*, te Antwerpen, gedrukt voor *Pierre Balthazar Peintre*, doch de opdracht aan Matthias, Aartshertog van Oostenrijk, is geteekend 1580, en liet Privilegie 1578. — In een *Carmen* van *Jean van der Noot*, op zijn werk, lezen wij: „*Comme a fait cest Autcur (Pierre Baltens scauant, un des mielleur esprits de nostres heurcux Brabant.) Non seulement gentil en l'art de la peinture, — mais aussi Rethoricien, et prompt en l'écriture, etc.* — uit welk werk blijkt, dat de *Principes Hollandic et Zelandic, domini Frisic etc. Michael Vosmero*, by *Plantyn*, te Antwerpen, 1578; en nog eene idem uitgave van 1586, mede door hem zijn vervaardigd, doch alleen met een gelijkkluidenden titel, in het Fransch, en gedrukt voor PHILIPPE GALLE. — De tekst is mede in het Fransch; dit exemplaar heb ik in bezit. Nog is er eene uitgave van *ibid.* 1608, in kl.-f^o. zoodat hij toen dan nog te Antwerpen woonde(?) — Ingevolge eene mededeeling door den Heer Mr. *Hodel Nijenhuis*, in zijne *Verhandeling over FLORIS BALTHAZAR*, enz. — zie aldaar — woonde hij in 1580 te Antwerpen, doch in 1598 niet meer: zie blz. 3. *Tijdschrift van het Instituut*, 1846: aldaar zegt genoemde Mr. *Bolel*, in eene noot: „*Zie de Afbeeldingen der Forestiers en Graven van Vlaanderen*, geteekend „door CORNEILLE MARTIN, *Zelandoys*, Antwerpen, 1580. f^o.” — Dit is dus de uitgave, die hier boven werd vermeld, van 1580; of is dit weder eene andere, welke ik niet heb gezien? dit zou ik moeten gelooven, omdat ik den naam van c. MARTIN op de platen niet als teekenaar heb gevonden, maar die echter onder die der Hollandsehe uitgave kan staan, doch hetwelk ik niet kan beslissen; wel dat er op *zijn* naam eene idem uitgave, *ibid.* 1612, in kl.-f^o. is verschenen; zie op MARTIN. (CORNEILLE)

BALTIUS. (J.) Zie BALDEUS.

BAMESBIER. (JAN) *Bryan* boekt dezen als een portretschilder, die een leerling is geweest van LAMBERT LOMHARDUS, en zegt, dat hij in 1500 geboren en in 1598 overleden is, zoodat hij, bij eene goede gezondheid, heel wat portretten heeft kunnen vervaardigen; maar ik geloof, dat in het jaartal welligt eene fout mag zijn ingeslopen: anders toeh zouden zijne werken, en bij gevolg ook zijn naam, wel meer bekend zijn, dien ik evenwel hier voor het eerst vermeld vond.

BAN. (AERNKIN VAN DER) In de rekeningen der Hertogen van Bourgogne, die in de Archiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men onder de betalingen van den XVIIJ. dag van April tot den VIJ. dag van Mey in het jaar 1468 door den betaalmester *Fastret Hollet* gedaan, aangeteekend: „*A AERNKIN VAN DER BAN, tailleur d'ymages, pour IJ jours, par accort fait avec lui.*” — Hier staat de prijs niet ingevuld; zijn voorganger CLAES DE URNE, die hetzelfde vak van beeldsnijder uitoefende, kreeg VJ s. per dag, met inbegrip van zijn kostgeld, hetgeen ook wel het loon voor hem zal zijn geweest; misschien is het bij den druk weggevallen. — Zie *le Comte de Laborde, les Ducs de Bourgogne etc.*; Paris, 1851, in 8°. Tome II. blz. 362.

BANCK, (JOHAN VAN DER) dien men *den oude* zou moeten noemen, in onderscheiding van een van dien-zelfden naam, en die, waarschijnlijk, zijn kleinzoon is geweest, — was een zeer bekwaam portretschilder, die omtrent het jaar 1644, te *Londen*, bloeide en welligt vroeger zich eerst te *Parijs* heeft opgehouden; immers, de hieronder volgende PETER was denkelijk een zoon van hem, die met roem de graveerkunst beoefende, en in het jaar 1649, te *Parijs*, geboren werd.

BANCK, (JOHAN VAN DER) *de jonge*, bij *Immerzeel* reeds vermeld, was vermoedelijk een zoon van PETER VAN DER BANCK, den voortreflijken graveur en kleinzoon van den, door mij vermelden, *ouden* van dien naam, en een der voornaamste portretschilders onder de regering van George I en II, koningen van *Engeland*; ook was hij zulk een bekwaam teekenaar, dat het te betreuren valt, — zegt *Fiorillo* in het levensberigt, door *Walpole* vermeld, — dat deze kunstenaar, die eene zoo stoute en krachtige teekenstift voerde, en wiens teekeningen in den *Don Quixotte* genoeg bewijzen, hoeveel geest en kennis bij bezat, aan de gevolgen van een ongeregeld leven, in den ouderdom van 44 jaren, in 1739, is overleden. — *Bryan-Stanley* zegt, dat hij bloeide omtrent 1740 of 1750. Hij had een broeder, wiens voornaam niet geboekt is, en die de kunst beoefend heeft, — waarschijnlijk PETER VAN DER BANCK. — Zie aldaar. — De vermelde teekeningen voor den *Don Quixotte* bestaan uit 68 stuks, en zijn in koper gebragt.

BANCK (JORYS VAN DER) was een beeldsnijder en schrijnwerker, die in het eerste begin der XVII. eeuw te *Oudenaarden* bloeide. In de kerk van St. Walburg aldaar heeft bij de Stales ten afzonderlijken gebruike voor de Priorin en andere geestelijken van het O. L. Vrouwe-Gastbuis vervaardigd, zoo als zulks in de rekeningen, op den jare 1601, in de Archiven van gemeld gesticht voorkomt: „Item betaelt JORYS VAN DER BANCK van tzelve zittene te makene XLIII lib. par.” — De plaats, waar bij deze gestoelten heeft vervaardigd, werd door de prioeres daartoe van de kerkmeesters gekooht: „Item betaelt *Adriaen van Bakele*, als kerckmeester van St. Walburghe-kercke, voor de plaetse die bij mevr. in kercke vercocht ofte verleent heeft om een huusekin te makene omme mevr. met alle hare religieusen te zittene. — XXX lib. par.” — Zie over dit berigt de aangehaalde bron aan het slot van DELEHAYE. (PIERARD)

BANCK, (PETER VAN DER) waarschijnlijk een zoon van JOHAN VAN DER BANCK (*den oude*), was een voortreflijk graveur. Wij bezitten een zeer groot portret van *William Temple*, *Engelsch Ambassadeur in de Nederlanden*, door den Ridder LELY geschilderd, en door hem uitmuntend gesneden. Hij schijnt het meest te *Londen* te hebben gearbeid, en is volgens de rangschikking van *Fiorillo* bij den jongen JOHAN VAN DER BANCK geplaatst, dien hij als eenen Nederlander opgeeft, hoewel een Engelsch auteur hem voor zijn landsman houdt. Het een en ander kan echter zamen gaan, als men aanneemt, dat JOHAN *de oude* als Nederlander zich aldaar heeft gevestigd, en er in 1644 bloeide; zoo kon hij, even als zijn zoon, in 1690, te *Londen* arbeiden, en JOHAN *de jonge* en diens niet genoemde broeder, — zie aldaar — die mede de kunst beoefende, zonen van den hier gemelden PETER zijn. *Bryan* zegt, dat hij van Vlaamschen oorsprong was, en te *Parijs*, in 1641, werd geboren. Hij was een leerling van FRANCIS DE POILLY, onder wiens leiding bij een uitstekend kunstenaar geworden is. Omstreeks het jaar 1674 ging hij naar *Engeland*, met den schilder HENRY GASCAR, en vervaardigde aldaar eene menigte portretten van de aanzienlijkste mannen uit zijnen tijd. Bij gemelden schrijver vindt men eene opgave van veertig stuks, door hem gegraveerd, alsmede eenige historieële, zoo gewijde als ongewijde onderwerpen. Hij is te *Londen* in den jare

1697 overleden. Dewijl hij zoo geheel van Nederlandsche ouders afstamt, heb ik hem hier, om der geschiedenis wille, eene plaats ingeruimd.

BANHEINING, (CORNELIS) of, volgens *Le Blanc*, BANHEIMING, die hem tevens als graveur opgeeft, hetgeen bij *Immerzeel* niet vermeld wordt. Hij beoefende de kunst omstreeks den jare 1650, in *Holland*. Ook *Füssly* noemt hem als een Hollandsch graveur, die, omtrent het jaar 1650, naar P. DUBORDIEU, zou hebben gewerkt.

BAPTIST. (JACOB) Deze graveur is reeds bij *Immerzeel* vermeld; ik voeg er bij, dat *Le Blanc* opgeeft, dat hij te *Deutecum* is geboren, en, omstreeks het jaar 1700, te *Amsterdam*, werkzaam was. Tevens vermeldt hij elf nummers van zijne graveerwerken, zijnde zoowel portretten als historische onderwerpen. Verder kan men als van zijn werk zien den titel voor: *De Roomsche Monarchy door A. Bogart, Utrecht, 1697, in 4°.*, naar de teekening van JAN OOEERE, door hem gegraveerd, die, in den volsten zin, onder de fraaije boekprenten gerangschikt worden kan. Hij heeft ook een gedeelte der platen, naar de teekeningen van BERNARD PICART, gegraveerd voor de *Figures de la Bible etc.*, die redelijk wel zijn uitgevoerd.

BAPTISTE. (HENNEQUIN) In de rekeningen der Hertogen van Bourgogne, die in de Archiven, te *Rijssel* worden bewaard, vindt men op den 16. April des jaars 1467 aangeteekend; — „A HENNEQUIN BAPTISTE, païé pour XIII jours qu'il a ouvré, à VI S. par jour . . . LXXVIIJ S.” — Zie over deze werkzaamheden, mede door hem als schilder (?) verrigt, voor het groote feest van het gulden vlies te *Brugge*, op DARET. (JAQUES)

BARATA. (LAZART) Het volgende berigt maakt ons met een onvermeld kunstenaar bekend, die in het midden der XVII. eeuw te *Utrecht* bleiede. Het afschrift uit het hieronder gemelde Ms. luid als volgt: „Op heden den 19. October 1629, „compareerde etc. LAZART BARATA, Schilder, wonende binnen *Utrecht*, ende „verelaerde schuldich te zyn aan *David Symonsz*, burger te *Utrecht*, de „somma van 37 gulden, voor 14 maanden huishuur ende eenich verschoten „penningen etc. belovende deselve binnen 3 maanden te sullen betalen etc., „beloofde mede den comparant sekere schilderyen die hy onder handen heeft, „wesende een stuk van musicanten, binnen den voornoemden tyd op te maken, „mitsgaders noch 3 klynder schilderytjes die hy mede binnen den voorn. tyd „beloofde te voltrecken ende in handen van den voorn. *David Symonsz* over te „leveren. Aldus etc. get. LAZART BARATA.” In het protocol van den Notaris *Ruysch*. — Of nu deze BARATA verwant is geweest aan LAURENS BARATTA ROMANUS, bij *Immerzeel* vermeld, die in 1629 in het Schilders-collegie, te *Utrecht*, als meester werd aangenomen, kan ik niet beslissen; zeker is het, dat het verschil in de naamspelling, volgens de onnaauwkeurige schrijfwijze van dien tijd, geen zekeren grond voor het tegendeel kan opleveren.

BARBEZIEUX (...) is een Belgisch architect, die, in October, 1844, van Rijkswege werd toegevoegd aan de kolonisten, die naar *St. Thomas*, in *Guatemala*, verhuisden, teneinde voor hen den bouw dier kolonie te regelen.

BARBIERS, BARTSZ. (PIETEN) is reeds bij *Immerzeel* beschreven; ik voeg alleen daarbij, dat, behalve zijn portret, hetgeen voorkomt in het bekende etswerk van J. E. MARCUS, in 1812, door dezen vervaardigd, — zijnde hij toen oud 40 jaren — er nog een grooter na zijnen dood is verschenen, met dat van zijne vrouw MARIA GEETRUUDA SNABELLE, die mede de kunst beoefende, door hunnen zoon PIETER BARBIERS, *Junior*, gelithographieerd, in 4°.

BAREND(DOOVE) was de vader van den beroemden kunstenaar DIRK BARENDZEN. Van *Mander* zegt van hem, „dat hij een tamelijk goed schilder was, doorgaans geheeten DOOVL BAREND, van wien op het stadhuis te *Amsterdam* gezien wordt (1604) een

tafereel, verbeeldende de opschudding, door de wederdoopers verwekt, die in den jare 1535, uit eene onzinnige drift, die stad dachten te vermeesteren, in welk stuk, voor dien tijd niet kwalijk behandeld, de woede van dien miltzuchtigen hoop, zeer vreemd en verschrikkelijk uitgebeeld is." — Het portret van dezen DOOVE BAREND is op Plaat V, Nr. 2, in genoemd Werk, in-8°. te zien.

BARENSEN (DIRK) is dezelfde persoon als DIRK BERNARD. — Zie bij mij aldaar. — Deze is verkeerdelijk bij *Immerzeel* geboekt, want zijne twee personen zijn slechts één-en dezelfde persoon. Beter ware het, om, zoo als men in dien tijd schreef, en gelijk ook op zijne stukken staat, DIRK BARENTZ. te schrijven. *Immerzeel*, die zijn levensberigt heeft gegeven, duidt slechts twee zijner werken aan, ofschoon er toch veel in *Amsterdam* voorhanden zijn, en voor de geschiedenis der kunst aan verdere vergetelheid wel onttrokken mogen worden. — *Jan van Dyk, Beschrijving van alle de schilderyen op het stadhuis* (thans het Paleis) *van Amsterdam, enz. ibid* 1790, in-8. geeft ons eene duidelijke beschrijving van eenige zijner werken; als één, voorkomende onder Nr. 3: „voor den ingang der krijgsraadskamer op de linkerhand, tegenover Nr. 1. hangt een stuk gemerkt C. zonder jaartal, geschildert door DIRK BARENTZ. In dit stuk zijn veertien Boog-schutters, alle in 't zwart gekleed, een van hun heeft een briefje in de hand, daar op geschreven staat. — *In vino veritas.* dat is: *In de wyn is de waarheid*; waaruit ons oud Hollandsch spreekwoord zijn oorsprong wel mag ontleent hebben: *Een dronken mond, — spreekt 's herten grond.*” En verder: — „Tegen over het voorgaande hangt een stuk Nr. 6. van DIRK BARENZE, met negentien Schutters, alle in 't zwart gekleed, met Baretten of ouderwetsche mutsen. Ik vinde buiten den naam van den meester, niets merkwaardigs om aan te teekenen”. En nog Nr. 9: „Dit stuk heeft agtien mannen die aan een tafel zitten, benevens een vrouw, zynde naar alle gedachten een toenmalige Casteleynesse in een van de Doelens; dat stuk is van DIRK BARENTZE, waarvan hier voren gesproken is op Nr. 4. en gemerkt 15 L 66; zynde op een gantsch andere manier geschildert, als die van CORNELIS TEUNISSEN en DIRCK JACOBSZ., niet alleen van houding en ordonnantie, maar ook van coloriet en wyze van schilderen.” — Zijne afbeelding komt voor in de 8°.-uitgave van *Van Mandcr*, en deze is gevolgd naar die vroeger, met het Latijnsche gedicht van *Lampsonius*, — zie aldaar — is verschenen, en waarvan door *H. Hondius* een derde druk in groot-8°. is uitgegeven. De vertaling van het Latijnsche vers luidt dus: —

„Een wys en deftig man, beroemde kunsten-vrind,
Uit de eedle schole van een TITIAAN gesproten,
Om zyn geleerdheid van een ALDEGOND bemind
En LAMPSON, de echte waag van zyne kunstgenoten.”

BARKENWERD (WILHELM) was een Utrechtsche architect, die den bouw der St. Victors-kerk, te *Xanten*, heeft geleid, van af den jare 1487 tot 1492; zijn voorganger was *Meester Gerhard von Lohmar*, uit *Keulen*, en zijn opvolger, *Meester Johannes van Langenberg*, uit *Keulen*. Dit berigt zijn wij verschuldigd aan het Werk: — *Auszüge aus den Baurechnungen der S. Victors-kirche zu Xanten, etc. herausgegeben von Dr. H. C. Scholten. Berlin; Gropius; 1852. S. VII.*

BARLAER. (A.) Van dezen kunstenaar lezen wij in *De la Rue, Staatskundig en Manhaftig Zeeland*, blz. 142, dat hij het portret geschilderd of geteekend heeft van *Cornelis van den Brande*, overste van een regiment infanterie, overleden 1652, dat door *RENIER VAN PERSYN* is gegraveerd, en in prent uitgaat. — Meer weten wij niet van hem, die vermoedelijk een Zeeuw is geweest, en in de eerste helft der XVII. eeuw heeft gebloeid. In den *Catalogus van Portretten*

van *Fredrik Muller* staat, bij de beschrijving van genoemd portret: „naar A. v. BOLAAR.” (?) Zie Nr. 665 a.

BARNEVELDT, (HENDRIK VAN) geboren te *Utrecht*, omstreeks den jare 1759, en aldaar in 1833 aan de cholera morbus overleden, was een zeer bekwaam behangselschilder enz., die de achting van zijne stadgenooten in ruime mate genoot. Hij gaf onderwijs in de eerste beginselen der teekenkunst, zooals zulks bij hem ook door mij genoten is. Ik bezit zijn door hem-zelfen geteekend portret.

BARRA. (JAN) Zie BAER, (JOHANNES DE LA) en bij *Immerzeel* op BARRA. (JAN) Ik voeg hierbij de opgave van eenige door hem gegraveerde prenten, als: *Portretten van Christiaan II. Hertog van Saxen*; J. BARRA, fec. et exe. 1605. — *Prins Maurits van Nassau*, — *Joachim Graaf van Ortenburgh*, — *Lodewijk Hertog van Richmond en Lenox*, 1624, — Gemengde onderwerpen: — *Iluste van een man, met twee figuren, voorstellende de schilderkunst en de letterkunde*; jaarmerk 1622. — Een landschap, daar *Phaëton aan Apollo verzoekt, om zijn wagen te mogen roeren*. — Vier landschappen, in drie waarvan de *geschiedenis van Tobias*, en in het vierde waar *Christus en zijne Discipelen naar Emmaus wandelen*. — Een landschap, met *Susanna en de boeven*; JAN DE LA BARRA fecit, *Londini*, 1627. — Een landschap, waar twee personen een boomstam dragen. *Susanna en de boeven*; H. GOLTZIUS, inv.; BARRA sculp.; 1598; zeer raar. — *Bathseba in het bad*, naar een schilder, wiens initialen zijn G. W. — Ik bezit een idem exemplaar in f^o. doch zonder de letters G. W. en JOHN BARRA sculp. A de Later exe. en nog een, waarop, doch, blijkbaar bij later adres, *II. Pocken exe.* — *De gelijkenis van den Zaaijer*, naar ABRAHAM BLOEMAERT; — *Herodias met het hoofd van Johannes den Dooper*; naar JAN VAN AKEN. — Eenige Grottesque ornamenten van NICASIVS ROUSSEEL, beteekend JOHN BARRA, sculp. *Londini*.

BARRY of BARY. (HENDRIK) Deze bekwaame graveur is reeds door *Immerzeel* vermeld, maar noch bij dezen, noch bij anderen vindt men zijnen leermeester genoemd; ook meldt genoemde auteur, dat hij, in den jare 1625, te *Antwerpen*, werd geboren, doch *Heller (L.)* zegt, in *Holland*, waarmede ik mij kan vereenigen op de volgende gronden. *Joachim Oudaan* meldt in zijne *Roomsche Mogenheid* enz. *Amsterdam*, 1664 (volgens den prenttitel, terwijl de gedrukto het jaartal 1670 voert) in 4°. aan het slot zijner voorrede, over de prenten in zijn Werk enig berigt gevende, het volgende: „Gelijk aan allo deze Afbeeldingen haar konst en vlijt betoont hebben de konstrijken *Renier van Persyn*, benevens zynen geweeste *Leerling*, HENDRIK BARY, die zijn's Meesters voetspoor met geen ongelyke stappen natreed.” — Dit Werk, in 1664 uitgegeven duidt dus aan de vermoedelijke bekendheid van den auteur met de genoemde personen, en stelde ons in staat, het ontbrekende hier aan te vullen. — Betrekkelijk dezen verdienstelijken plaatsnijder is het volgende nog meldenswaardig. — *Gaspar Brandt* heeft een lofdicht gemaakt op de door hem vervaardigde gravure, zijnde het portret van ERASMUS, en zegt: „*Gy volgt de snee van Vorsterman*,” zoodat dit fraai werk moet zijn, hoewel ik het niet heb gezien. — Op dezelfde bladzijde staat nog een vers van hem, op de afbeelding van ERASMUS, die voorkomt in zijno *Historie der Reformatie*, doch daar is zij door LAMSELD gegraveerd, naar een etsdrnk, waarschijnlijk naar dien uit het bekende Werk: *Konstkamer van A. van Dyck*, alwaar dat achtbaar hoofd door VAN DYCK-zelfen geëst is. Zie *Brandts Poëzy*, *Amsterdam*, 1725. I. blz. 77. — Als het fraaiste werk, hetwelk wij onder een aantal zijner voortbrengselen van hem kennen en bezitten, meenen wij het portret in-f^o. van *Leo ab Aitzema*, naar JAN DE BAEN, door hem in 1666 gesneden, te mogen

noemen. De hier volgende portretten zijn door hem naar onderscheiden meesters gegraveerd, en komen op den naam, geheel beschreven, voor in den zoo nuttigen *Catalogus van Portretten van Frederik Muller*, als: *Willem I.* — *L. van Aitzema.* — *Jac. Batelier.* — *J. D. Brouwer.* — *D. W. Crabeth.* — *Simon Episcopius.* — *Desid. Erasmus.* — *W. J. Baron van Gent.* — *H. de Groot.* — *W. de Groot.* — *R. Hogerbeets.* — *A. Huttenus.* — *C. Ketel.* — *T. de Lantman.* — *Catachiseermatres Maria.* — *P. van Marnix.* — *G. de Mey.* — *J. van Oldenbarneveld.* — *B. Paludanus.* — *B. Prevostius.* — *M. A. de Ruyter.* — *T. Rykwaert.* — *J. Schellhamer.* — *S. P. Schellhamer.* — *Simonides.* — *R. Tapper.* — *J. Taurinus.* — *C. Tromp.* — *D. Vlugh.* — *G. à Wassenaar.* — *F. A. Westphalen.* — *J. de Wit,* en *H. Zas.*

BARTIUS, of BARTZIUS, (...) een kunstenaar, wiens werken weinig voorkomen, die waarschijnlijk voor uitspanning de kunst beoefende, en in de eerste helft der XVII. eeuw heeft gebloeid. In den *Catalogus van G. Hoet*, I., blz. 421, komt een stuk van hem voor *Samson en Dchla* — en in de Kunst-nalaten-schap van *E. P. Cremer, Jr.* te Middelburg verkocht, Mei, 1837, (zie op Nr. 2 van den *Catalogus*) het volgende: BARTZIUS, A^o. 1638, hoog 92, breed 113 duim Ned., op doek. — Op den voorgrond van een rotsachtig boomrijk landschap, bevindt zich eene aanzienlijke dame, op een prachtig getoomd wit paard gezeten, wie door een' herder eene drinkschaal wordt aangeboden; naast hem eene sierlijk gekleede herderin en een zittende windhond; ter linkerzijde, op den tweeden grond, de overblijfsels van een prachtig gebouw, waardoor eene soort van waterval, waaraan zich twee huislieden staan te verfrisschen, zichtbaar is; in het afloopende water staat een jongen de hoofdgroep met aandacht aan te staren; voorts bevinden zich op den derden grond nog eenige huislieden met schapen; zijnde dit alles meesterlijk behandeld en van een goed effect." — Het was noodig, deze beschrijving in haar geheel over te nemen, om den aard van het werk dezès onbekenden kunstenaars voor de toekomst te bewaren.

BASSE, (W.) een kunstgraveur, die waarschijnlijk in de eerste helft der XVII. eeuw bloeide. *Brulliot* zegt, dat er hoegenaamd geene melding van hem is gemaakt, doch dat hij van hem onderscheiden etsen kent, beteekend w. BASSE fecit; maar er slechts één heeft aangetroffen met het monogram WB. F. voorstellende de *Offerande van Gideon*, die, geknield voor een altaar, naar de regter zijde ziet, alwaar een Engel boven de vlammen des offers verschijnt. Zijne vrouw ligt aan zijne linkerzijde geknield, en achter hem staat een groote boom. Het lettermerk is beneden, regts, bij eene offervaas, geplaatst. Hoog 9 d. 11 l., br. 7 d. 9 lijnen. Er zijn van deze prent vier onderscheiden proeven, de eerste zoo als de boven beschrevene, de andere voerende de namen van HENDRIK HONDIUS, HUGO ALLAERT en van R. en J. OTTENS. — Ik kan hier nog bijvoegen, dat hij eenige fraaije platen voor boekwerken heeft gemaakt, en wel in het volgende Werk: — *Der zee-vaart lof, handelende van de gedenckwaardigste zeevaerden met de daeraenklevende op en onderganghen der voornaemste Heerschappyyen der gantscher wereld: zedert haere beginselen tot op den dagh van huyden, in VI boecken beschreven door E. Herckmans, tot Amsterdam, by I. P. Wachter, op den Dam, 1634.* in f^o. waarin vele bladen, door w. BASSE gesneden, voorkomen, en zelfs een oorspronkelijke ets van REMBRANDT, voorstellende de *wufte Fortuin*. — *Weigel, Catalog. van Kunstsachen etc.* Nr. 2926, zegt, dat in de 4°.-uitgave van *J. H. Krul, Pampire wereld. enz., Amsterdam, 1681*, vele platen door hem zijn gegraveerd. — Ik bezit dit Werk, als ook de uitgave in f^o., *Amsterdam, 1644*, doch op geene gravure vind ik den naam van w. BASSE geteekend, zoodat ik moet vooronder-

Willen Saxtius werd in 1034 t. Ark-
maar in het schuldengeld opgenomen.
en komt voor hem, een middelnatig geslacht,
died schulderstuk aldaar voor.

stellen, dat *Weigel* dit naar de graveerstift heeft afgeleid van eenige daarin voorkomende prenten: want stellig zijn de prenten van dat Werk door onderscheiden meesters vervaardigd.

BASSEN (B. . . VAN) is vermeld als een schilder van kerken, zalen en dergelyken, met stoffaadje, en als zoodanig bekend, doch minder, dat er van hem vele stukken bestaan, geheel in den zoogenaamden modernen stijl, huislyk tafereelen, enz. die thans onder andere namen doorgaan. Mij zijn er een aantal voorgekomen in Catalogussen van vroeger dagen, toen het nog de moeite niet waard was, kunststukken te verdoopen. Zichier de beschrijving van eenige: — *Een binnenvertrek, waarin eene vrouw zit bij groenten en dood wild; een jager inkomende met een haas in de hand, en vergezeld van twee honden; natuurlijk en fraai behandeld. — Een idem, daar een vrouwtje een ketel zit te schuren, met verder huislyk gereedschap, groenteu, enz.; een jager ziet men de deur ingaan. — Twee stuks binnenhuizen, in het een zit een heer met twee dames aan eene tafel kaart te spelen, — en in het ander een heer en dame met een kind bij de wieg; — nog een idem, waarin op een verkeer-bord wordt gespeeld.*” enz. In het Museum to *Berlijn* is een fraai stukje van hem: — *in eene zaal, rijk met beeld- en schilderwerk versierd, bevindt zich een klein gezelschap, van welke een paar de menuet danst.* enz. — Mij is gebleken, dat zijne beste werken het jaartal 1624 voeren. Ik bezit eene zeer groote schilderij van hem, en wel eene zijner rijkste compositiën, voorstellende *eene zaal*, welke men in het Engelsch een *Hall* zou noemen, waar de pracht van architectuur en meubelen van dien tijd tot de hoogste weelde is opgevoerd. Daar zijn aan eene tafel, bij de zijlichten, gezeten drie dames en twee heeren, een banket gebruikende, terwijl op den voorgrond twee dames en een heer uit muziek-boeken zingen, en door een op de eithor spelenden heer worden geaccompagneerd; verder, bedienden en eigenaardige stoffaadje, alles zeer uitvoerig, doch niet zoo malsch en fijn van kleur, als men zulke onderwerpen onder de goede werken van *DIRK VAN DEELEN* aantreft. — Er is eene zeer zeldzame gravure, te weten eene *kerk*, naar *VAN BASSEN* door *G. HOEGGEEST* — zie aldaar — in prent gebragt.

BASSEVELDE. (JEAN VAN) In de rekeningen van de Hertogen van Bourgogne, die in de Archiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men op den 16. April, 1467, aangeteekend: — „A JEAN VAN BASSEVELDE, paicé, pour VIII Jours, comprins sa venue, au pris de x S. pour jour, iiii l.” — Zie, over deze werkzaamheden, mede door hem als schilder (?) verrigt, voor het groote feest van het Gulden vlies to *Brugge*, op *DARET*. (JAQUES)

BAST' (PIETER) was een zeer bekwaam Nederlandsch teekenaar en graveur, dien ik nergens beschreven vond. Naar mijne meening, kan hij wel een Zeeuw geweest zijn, en op het laatst der XVI. en in het begin der XVII. eeuw gebloeid hebben. Zijn graveer- en tekenwerk is zeer uitvoerig, in den stijl van *H. WIENIX*, en zelfs in den trant van *GEORGEFENCZ*, doch uiterst zeldzaam. Ik bezit van hem eene afbeelding van *het Raadhuis te Middelburg* in klein-^o, waar boven aan de prent staat *Medioburgensis Curia*, en van onder: — *Het Raethuys der vermaerde Coop-Stadt Middelburg in Zeelandt, gebout in den Jare 1469 onder de Regeringe van Graef Carel van Bourgoingnen.* v. *BAST delinearit; Z. Roman excud.* (Deze was nog in 1647 Boekverkooper aldaar, *in de vergulde Bibel op de Burcht.*) — Af te leiden naar andere werken, door hem vervaardigd, zoo heeft hij dezo prent ook *gegraveerd*. — Nog heb ik van hem een oblong-8°. keurig prentje, hetgeen mij toeschijnt, voor te stellen eene Zeeuwsehe bemuurde stad, die zich op den tweeden grond, geheel in water gelegen, vertoont, terwijl, op den voorgrond, de geschiedenis van *Tobia*.

met den Engel voorkomt, waarschijnlijk zinspelende op het hoofdbedrijf dier stad; en verder eenige weidende lammeren, met een hond, op een stuk land, dat door een ringdijk van het water is gescheiden; daar onder staat P. BAST *f. Claes Jansz Visscher ex.* 4 Van deze prentjes zijn er mij nog maar twee bekend, als bij *Van Hulthem* in zijn *Catalogus* van Prenten, op blz. 152, twee *stadsgezigten*, P. BAST *inv. et sculp.* 1598, hetzelfde formaat. Aldaar wordt gemeld, dat een dezer gezigten *Francker* voorstelt, en dat hij voor het *Depot* van *Visscher* heeft gearbeid; welligt heeft het adres *Visscher ex.* hem tot dit berigt geleid, maar zulks is niet zoo: immers, *Visscher* was, toen deze prentjes zijn vervaardigd, een jongeling van slechts 18 jaren; doch waarschijnlijk heeft deze later de koperen platen gekocht, en toen zijn naam er opgezet, daar deze letters blijkbaar van eene andere hand en van later dagteekening zijn, en dus dit werk vóór dien tijd zal zijn verschenen. Nog heb ik gevonden, dat hij *Leeuwaarden*, in plan, in het koper heeft gesneden, 1603. Zie *Atlas der Vereenigde Nederlanden enz. in 82 deelen verzameld door M. Brouerius van Niedek*, verkocht te *Amsterdam*, in 1743. — Afdeeling *Vriesland*; bl. 19. — Later vind ik (echter met een ?-teeken) bij *Le Blanc* vermeld, dat zijn werk van 1598 tot 1614 is gemerkt, en dat hij voor de *Nederl. Historie van Van Meteren* in *f.*, 1614, 16 stuks prenten gesneden heeft. Naar mijne beschouwing van dat exemplaar, zouden er wel portretten van zijne graveernaald bij kunnen wezen, en dan die de fijnste van snede zijn; doch niets hiervan is zeker.

BASTIN. (HENRIC) In de Rekeningen der Hertogen van Bourgogne, die in de Archiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men op den 16. April, 1467, aangeteekend: — „A HENRIC BASTIN, paicé pour x Jours à XII S. VI l.” — Zie over deze werkzaamheden, mede door hem als schilder (?) verrigt, voor het groote feest van het Gulden vlies te *Brugge*, op DARET. (JAQUES)

BATTAILLE. (JAN) Deze, reeds bij *Immerzeel* beschreven verdienstelijke kunstenaar had op de Tentoonstelling te *Mechelen*, in 1846, eene schilderij, voorstellende „*Fayd'Herbe, het standbeeld van de H. Maagd voltooiende*,” dat de aandacht van het publiek zeer tot zich trok. — Zie over dit geschiedkundig tafereel, bij *Immerzeel*, op FAYD'HERBE. (LUCAS)

BATTEM (J. VAN) heeft in den trant van GERARD VAN BATTEM gearbeid, zoo als uit den *Catalogus* der Teekeningen van C. Buys, verkocht te *Amsterdam*, in 1828, op blz. 15, onder Nr. 3, blijkt: *een boschrijk landschap, waarin een talrijk gezelschap zich vermaakt; fraai met dekverwen, door J. VAN BATTEM.* Tot nog toe zijn mij geene kunstwerken van dezen meester voorgekomen, en, zoo de Redactie van de verkooping, die in het *Huis met de Hoofden* zijn gehouden, mij het vertrouwen niet gaf, van met oordeel gevoerd te worden, dan zou ik aan vele namen, die mij in zulk een ruim tijdvak voorkwamen, zeker, moeten twijfelen; doch nu durf ik, zoo voor wat deze, gelijk meer andere opgaven betreft, gerust naar de genoemde openbare beschrijving, te mijner verantwoording, verwijzen. — Later zag ik denzelfden naam onder eene teekening vermeld, voorstellende: „*hoe de Wijzen uit het Oosten het kind Jezus aanbidden en geschenken offeren*, vergezeld van allerlei gevolg; zeer fraai, in eene grijze kleur, met dekverf behandeld en met wit gehoogd, door J. VAN BATTEM.” Zie *Catalogus van Schilderijen enz. van Mr. Pieter Cornelis Hasselaar, te Amsterdam verkocht, in November, 1797.* blz. 17.

BAUDEWIJN (GILLIS) was een kunstschilder van *Brugge*, die, in de tweede helft der XVI. eeuw, te *Oudenaarden*, werkzaam was. Zie de Archiven van het O. L. Vrouwe-Gasthuis, waar men in de Rekeningen op den jare 1570 het volgende aangeteekend vindt: — „Item GILLIS BAUDEWIJN, sehildre van *Brugghe*, voor tverehieren ende vergulden van den Sacraments huuse onser capelle mitghaders ooc

Hatten, Graaf. werd by Sommer, al wie u by
Kraam, inh. geheel niet vermeld. In de S. R. N. 11
4 1 5^e is niet meer, het is u naam het een toe komt
by zijn huwelyk, den 10 April 1676. Utricht met Altagau
Schepers, d. gestoten in de aanwinsting daarvan heet hij senen
wonderde in Rotterdam, h. huwelyk en id der 17^e uit gestoten. In
hy te Rotterdam, bleef u man, blijft uit de aart zeninge, mede
Deeld in de Alderomsche historisch blad, volgens welke by 7^e februari
1663 een procuratieperjurye, als rechtgenoot van Altagau
Schepers, met zijn twee zonen en den eigendom van een aan-
zienlyk huis op de Graauwsche kade het schiedt van Frankryk
ocheiten overte dedgen, den 29^e Januari 1675. en in hy 120.
voor het verlijten van de schiedt van de Beert; op 24 Octo-
ber 1684. werd hy begraven in u oer de locu in de Lomba straat.
Het museum Lyons is van leerdagen in het berit van de
francossche soldat stuk en p. 111. kamer 111. en stellende, uwa in
alle nietlyke, uwa schap duwa ra. k. en k. uwa wa in sliepe,
Lynn. Uwa is zeer uwa, k. uwa in de uwa uwa idem en
met uwa uwa uwa deeld licht

verchiere van den voet van den altaire tafele, te samen volgens den contracte, ... iij^{xx} xvj lib. par. — Item den zelven van overwerekte boven den contracte an den altaire beelden. xxx lib. xvij sch." — Zie over dit berigt de aangehaalde bron aan het slot van DELEHAYE. (PIERARD)

BAUDOUX of BEAUDOUX. (ROBERT) Deze bekwame kunstgraveur had tot monogram B. B. en was tegelijk prentkunsthandaar in *Holland*, omstreeks het jaar 1620. Hij heeft naar LUCAS VAN LEYDEN, H. GOLTZIUS en anderen gegraveerd. Het bovengemelde teeken wordt, onder anderen, op eene gravure gevonden, voorstellende: *Cadmus, die, op raad van Pallas, de tanden van den door hem gedooden Draak in den grond zaaide, en die gewapende mannen voortbragten*; — met het merk van H. GOLTZIUS. Hij heeft ook met vele bekwame kunstgraveurs gewerkt aan het kolossale Boek: *Académie de Girard Thibault d'Anvers etc.* 1628. — Zie op SCHELTUS à BOLSWERT over dit Werk, waar eene prent van hem in voorkomt, die zeer goed en stout is gesneden. Daaronder staat in sierlijk schrift: NOB. BEAUDOUX, *Bruxel: Sculp.*, zoodat hij zich aldaar dan ook opgehouden of er welligt gewoond heeft.

BAUDUINS. (ANTHOINE FRANCISCUS) Zie bij mij op BAUDOIN. (ANTHOINE FRANCISCUS)

BAUDOIN. (ANTHOINE FRANCISCUS) Ik vermeen, dat dit de naam is van den Vlaamschen schilder en graveur, die bij *Immerzeel* voorkomt als ANTHOINE FRANCISCUS BAUDUINS, op grond van eene gravure, in mijn bezit, zijnde het portret van *L. A. De Goutaut Due de Biron, Pair et Maréchal de France, Chevalier des Ordres du Roy, Colonel du Régiment des Gardes Françaises*; waaronder op de plaat-zelve voluit staat geteekend: *Gravé par le Comte de BAUDOIN, Brigadier des Armées du Roy, Capitaine aux Gardes Françaises*; ten halven lijve, van voren, in harnas, met ordelinten enz. voorzien, in een ovaal gevat, waaronder het wapen van *Biron*, en een epitaafsteen, waarop het gemelde inschrift. Hieruit worden wij tevens met zijnen rang en betrekkingen bekend, en alzoo zal deze edelman de kunst voor uitspanning hebben beoefend. Naar het vermelde portret te oordeelen, — dat in plano is gegraveerd — zou men kunnen besluiten, dat zijne graveerstift minder voor zulk werk geschikt was, dan de daarin veel gebezigde etsnaald voor zijne stads- en landgezigten, gelijk ook voor die met fraaije paarden, naar de teekeningen van zijnen meester ANTOINE FRANÇOIS VAN DER MEULEN; en dat hij dit portret, in zijne militaire betrekking tot dien persoon, als iets bijzonders, bij zijn gewoon kunstbedrijf heeft uitgevoerd, ofschoon het altijd onder de goede werken van die soort mag gerangschikt worden. — Hij heeft ook vele afbeeldingen van kloosters en kasteelen vervaardigd, waarvan men er vindt in een Werk over de Heerlijkheden en Kasteelen in *België*. — Zie daarover op ERLINGER. — *Hebert*, in zijn *Dictionnaire pittoresque*, zegt, dat het twee gebroeders waren, geboren te *Brussel*, en noemt hen FRANÇOIS en ANTOINE BAUDOIN. Zulks vindt men alleen bij genoemden auteur vermeld, en ik geloof, dat deze twee voor als nog wel bij één persoon zullen moeten blijven, en dan doelen op den Brusselschen landschapschilder ANTHOINE FRANÇOIS BOUDEVENS — zie aldaar — die dikwijls, gelijk ook *Brulliot* zegt, met onzen BAUDOIN verward wordt, zóó zelfs, dat de geëtste prentjes, gemerkt A. F. B., met de eerste twee letters aan elkander gehecht, — zoo als ik die bezit — naar den genoemden VAN DER MEULEN, verkeerdelijk ook aan A. F. BOUDEVENS worden toegeschreven.

BAUDRIGHEM (D.) was een kunstenaar, die in de eerste helft der XVII. eeuw in ons land bloeide, en, daar ik nergens iets van zijn leven of werken geboekt vind,

zoo moet ik hier eenige Portretten, door hem geschilderd en in gravure tot ons gekomen, mededeelen, gelijk die in den *Catalogus van Portretten van Frederik Muller*, op hunne namen, voorkomen, als: *Constant l'Empereur ab Oppyck*, Prof. Theol. *Lugd. Bat.* Orientalist, Raadsheer van Prins *Jan Maurits* in Brazilië. Overleden 1648, oud 57 jaar. Afgebeeld 50 jaren oud. Borstbeeld regts, in ovaal, met 8 regelig Latijnsch vers van *A. Thysius*. Naar BAUDRIGHEM, door SUYDERHOEF. Met adres van *J. Lauwyck*. fol. — *Thom. Maurois*, Waalsch Predikant, te *Amsterdam*, gedurende 35 jaren; overleden 1646, oud 62 jaar. Ten halven lijve, van voren, met calot en mantel, de regter hand op de borst houdende, in ovaal, met Latijnsch randschrift, en 2 regelig Latijnsch vers van *F. Bassecour*. Naar D. BAUDRIGHEM, door F. MATHAM, in f°. — *J. Polyander à Kerckhoven*, Theol. Prof. *Lugd. Bat.*, overleden 1646, oud 78 jaar. In 1640 afgebeeld, borstbeeld regts, in toga, met fluweel omzoomd, met calot, ringkraag en zwarten baard, in ovaal. Met Latijnsch randschrift en spreuk: *Pie et prudenter*. Met 8 regelig Latijnsch vers van P.S., waartusschen eene opdracht van het portret aan zijnen zoon. Naar BAUDRIGHEM, door J. SUYDERHOEF. Met adres van *J. Lauwyck*, te *Leyden*, 1641, in fol. — Hiervan is nog eene andere gravure, geheel als boven, door C. VAN DALEN, naar denzelfden, in f°. — *E. du Pré*, Hervormd pred. te *Leyden*, vroeger te *Wesel* en *Delft*. Afgebeeld in 1641, oud zijnde 61 jaar. Borstbeeld links, met calot, in toga, met fluweel, in ovaal, met Latijnsch randschrift, en een 4 regelig Fransch vers: *Arrière et loin d'ici, enz.* Naar BAUDRINGIEN (?), door C. VAN DALEN, f°. Met adres van *J. du Pré*. Pendant van *Polyander*, hier boven vermeld.

BAUDUIN..... In de Archiven van *Rijssel* vindt men in de oude grafelijke rekeningen der Hertogen van Bourgogne, op het jaar 1448—1491, het volgende aangeeteekend: — „Payé à BAUDUIN, le painctre, que MdS lui a de grace donné pour une fois pour considération de frais et depens qu'il a fait et soustenuz à estre venu par devers lui en la ville de *Bruges*, où il a longuement séjourné et esté, pour lui monstren certains patrons qu'il avoit fais et pains sur la forme de certaine tapisserie que MdS fait présentement historier de la Thoison d'or. XXXVI l. de XL gros.” Zie *Le comte de Laborde, les Ducs de Bourgogne etc.; Tom I. 2e. parti*, pag. 394, *Paris*; 1849; in 8°.

BAUDUINS. (ANTHOINE FRANCISCUS) Zie BAUDOUIN.

BAUGNIET. (KAREL) Van dezen voortreflijken steentekenaar bestaat een bijzonder levensberigt, onder den titel van *Baugniet en Angleterre*, zijnde eene bijdrage tot het bedrijf van dezen kunstenaar, gedurende zijn verblijf aldaar, en te vinden in *le Messager de Gand*, 1844; pag. 181. — Hij heeft eene reeks van uitmuntende portretten van beroemde kunstenaars, enz. in lithographie, gr. f°. vervaardigd, als dat van *Matth. Ign. van Bree*. — *J. J. Eeckhout*. — *A. R. Falck*. — *B. C. Koekkoek*. — *J. B. Madou*. — *H. Leys*. — *N. Pieneman*. — *P. de la Roche*. — *A. Schelfhout*. — *C. P. Serrure*. — *H. Vernet*. — *J. F. Willems*, enz. en ook dat van zieh-zelfen, in 1840, met eene teekennen in de hand.

BAUR. (H. A.) Ik vond dezen naam als schilder onder een Portret van *E. J. Greve*, gegraveerd door R. VINKELES, dat voorkomt in het *Vervolg op Wagenaars Vaderlandsche Historie*. Is deze nu weder een andere dan J. A. BAUR, — zie aldaar — of is er welligt in de voornaamletters eene fout ingeslopen, dat ligt het geval kan wezen? alsdan zouden de beide vermelden één-en-dezelfde persoon moeten zijn.

BAUR (JOHAN ANTHONIUS) was waarschijnlijk een Vries, die te *Harlingen* woonde, tijdens de geboorte van zijn zoon NICOLAAS, den bekwamen zeeschilder,

wiens leermeester hij geweest is. Zijn kunstvak was portret-schilderen, en hij heeft van eenige aanzienlijke personen, zoo als van den geschiedschrijver *Simon Styl*, het afbeeldsel vervaardigd. Dit portret is gegraveerd door R. VINKELES. — *Van Eynden* en *Van der Willigen*, over dezen meester sprekende, noemen hem alleen ANTHONIUS, en halen het vermelde portret van *S. Styl* aan, waaronder echter duidelijk J. A. BAUR, te lezen staat. — Zoo komen de verwarringen in de wereld!

BAUR of BAUER. (WILLIAM) Dezo komt voor als een zeer bekwaam en geestig teekenaar, blijkens een prentwerkje, in mijn bezit, voorstellende kleederdragten en gebruiken van onderscheiden volken, onder den titel van: *Livre nouveau de diverses Nations*, door *P. Maricette le fils* en *F. L. D. Liartres*, te *Parijs*, uitgegeven. Het is meer dan waarschijnlijk, dat de teekeningen voor deze prentjes van veel vroeger dagteekening zijn dan de uitgave, zoo als de kleederdragten aantoonen, die tot de XVII. eeuw behooren. Ik mag evenwel nog niet besluiten, om hem onder de Nederlanders te stellen; — doch *Heller (L.)* spreekt van een JOHAN WILHELM BAUR, of BAUER, Duitsch schilder en graveur, in den genoemden tijd levende. *Brulliot* noemt dienzelfden JEAN GUILLAUME BAUR, in hetzelfde tijdvak, als zijnde van *Straatsburg*, en te *Weenen* overleden; en *Weigel* geeft een WILHELM BAUR op, als voornaam graveur, die voor de uitgave van *Famiani Strade de bello Belgico, etc.* de gravuren heeft vervaardigd, en die hoogst zelden in den druk van *Rome*, 1640, 2 dln. voorkomen, zoo als *Van Hulthem*, op Nr. 26357, ook vermeldt. Waarschijnlijk werden zij er wegens de fraaiheid uitgeligt, als zijnde naar teekeningen van onderscheideu Vlaamsche meesters, als JAN MIEL en anderen, genomen. Tot zoolang betere bescheiden mijne meening (welke men ook nagenoeg bij *Ch. le Blanc* vinden zal) noch bevestigen, noch wederleggen, blijf ik hem hier behouden. Als werk van zijne kunst vond men, op eene verkooping van schilderijen, te 's *Hage*, in 1713, onder Nr. 144: — een *watervcrfje, verbeeldende den Toren van Babel, met ontelbare kleine beeldjes soo kunstig en onbegrypelyk gedaen, dat men het nauwelijks met geen oogen in syn volkomenheid kan beschouwen*, door J. WILL. BAUR, *Roma*, 1634; hetgeen toen f 37,- heeft opgebracht; — en, in 1725, nog drie stuks geschiedkundige onderwerpen, mede in watervcrw, to 's *Hage* verkocht, voor circa f 50,-. — Naar een berigt bij *Lanzi*, zou hij in 1640, volgens de opgave van *Sandrart*, zijn overleden. Veel doet het af, dat *Gerard Hoel* hem in een scherp verwijt aan *J. van Gool* voorhoudt als een bekwaam Nederlandsch kunstenaar, dien hij had behooren te beschrijven in zijn *Nieuwen Schouwburg*. — Ook daarom heb ik hem hier gaarne eene plaats ingeruimd.

BAUT. (FRANÇOIS) Deze naam wordt door *Felix Bogaerts* opgegeven als van een Belgisch kunstenaar, die omtrent den jare 1660 bloeide. Hij noemt hem een Brusselselaar, die in den trant van BREUGHEL en van TENIERS werkte; ook zegt hij, dat er in het Museum te *Brussel*, onder Nr. 209, eene schilderij is, voorstellende *den brand van het oude Hof, te Brussel, in 1731, door VAN HEIL; de figuren zijn van BAUT*. — Verwarring! doch die voor mij strekken moest, om alles weder in het regte spoor terug te brengen: want, van de drie broeders JAN BAPTIST, DANIEL en LEONARD VAN HEIL, is alleen DANIEL bekend als dergelijke onderwerpen te hebben geschilderd, en kan dus deze-alléén hier bedoeld worden. — Maar al de genoemde VAN HEIL's waren reeds meer dan 60 jaren begraven, toen de gedachte brand, in 1731, plaats had! — *Bogaerts* heeft in zijne beschrijving geen ander, dan DANIEL VAN HEIL en PIETER BAUT, of wel BOUT kunnen bedoelen, daar het bekend is, dat BAUT de schilderijen van HEIL heeft gestoffeerd, terwijl *Bogaerts* ze tot het jaar 1660 opvoert. — Hoe is het nu toch mogelijk, dat men geschiedenis schrijve,

wanneer men tot zulke anachronismen vervalt! — En wat nog meer is, het aangehaalde Nr. 209 van het gezegde Museum is, in den *Catalogus* van 1846 en 1850, niet eens op dien naam te vinden, ja, zelfs niet in het geheele boek! — Doch dit doet bij *Bogaerts* weinig ter zake: — de schrijver heeft misschien zóó iets elders aangetroffen, of 't verkeerdelijk voor het *oude Hof* aangezien, of, zoo die voorstelling al waar is, den naam van den maker (welligt F. J. DERONS, — zie aldaar —) niet gekend, en toen het stuk maar gedoopt, en nog wel met fouten in de beide namen!

BAUT. (PIETER) Zie BOUT. (PIETER)

BAUVAIS. (...) Geen ander berigt over dezen kunst-graveur is mij voorgekomen, dan hij *Le Blanc*, die, in het begin der XVIII. eeuw, *Amsterdam* opgeeft als de plaats, waar hij toen zijn kunstbedrijf uitoefende, en voor den *Bijbel*, door *B. Picart*, in 1706, uitgegeven, mede gearbeid heeft.

BAY. (JEAN BAPTISTE JOSEPH DE) Volgens besluit van den Koning der Belgen van 15 Junij, 1845, zal een gedeelte der van Staatswege jaarlijks aan de schoone kunsten toegelegde gelden worden gebruikt, om door de beste kunstenaars te doen vervaardigen historische standbeelden en schilderijen, bestemd, om het Palais der Natie (Kamers der Staten-generaal, 1. en 2.) te versieren. Ten gevolge dezer beschikking zijn zes beeldhouwers met het vervaardigen van standbeelden belast; zoo DE BAY met dat van *Keizer Karel V.*, te beitelten uit Franschen steen, en, met het plint of platte voetstuk, 2 el 40 duim hoog.

BEAUREGAER (A.) wordt mij medegedeeld als bloemstukken te hebben vervaardigd, in den trant van WILLEM VAN AALST. — In hoeverre hij Nederlander was, is mij nog niet gebleken, ook betwijfel ik, of zijn naam wel naauwkeurig werd afgeschreven. Welligt is hij slechts een kunstliefhebber geweest, waardoor hij en zijne werken zoo weinig zijn bekend.

BECK of BECKS (DAVID) wordt door *Immerzeel* vermeld, doch voeg daarbij, dat er eene gravure uitgaat naar een door hem geschilderd Portret, zijnde dat van *Louys de Geer*, aanzienlijk koopman op *Zweden*, te *Amsterdam*, geboren te *Luik*, en overleden te *Amsterdam*, in 1652, oud 65 jaar, en die 56 jaren oud was, toen zijne afbeelding, borstbeeld, regts, met calot op, in dagelijksch gewaad, door DAVID BECK werd geschilderd, en door J. FALCK gegraveerd. *Stokholm*, 1643, kl. f^o. in ovaal. Zie *Catalogus van Portretten van Frederik Muller*, Nr. 1807. — Zijn eigen afbeeldsel, door hem-zelfen geschilderd, vindt men in *De Bie, Gulden Cabinet* enz., op bl. 161, door ANT. COGET zeer fraai gesneden, in 4°. Het stelt hem voor, bij eene tafel staande, als kamerheer van Christina, Koningin van *Zweden*, wier portret op een schilders-ezel daar nevens staat, en waarop hij wijst met de regter hand, waarin hij een rol papier heeft, terwijl hij met de andere hand de gouden medalje, die aan eene gouden keten om zijn hals hangt, en waarop de beeldtenis dier Vorstin voorkomt, den aanschouwer vertoont. — Dat, hetwelk men in *Houbraken* vindt, is, voor wat het hoofd betreft, daarnaar genomen. Onder meerdere zeldzaamheden, bezit ik eene eigenhandige naamteekening van hem, welke hij op den titel van een boekwerk, als eigenaar daarvan, heeft geschreven, en daar leest men: DAVID BECKS. Het is een Werk, hetwelk hij zeker voor zijne studie heeft gebruikt, en dat zeer zeldzaam is. De titel luidt: *Della Architettura di Gio. Antonio Rusconi, con centoscessanta figure dissegnate del Medesimo, secondo i Precetti di Vitruvio, e con chiarezza e brevità dichiarate etc. Al serenissimo Sig. Duca d'Urbino. In Venetia, appresso J. Gioliti. M. D. X^c. in f^o.*

BECKE. (A. VAN) Volgens *Immerzeels* levensberigt, zou deze kunstenaar omstreeks het jaar 1700 hebben gearbeid; doch men moet er bijvoegen, dat

hij, volgens bestaande aantekeningen, op de helft der XVII. eeuw bloeide. Ik vind nergens van zijne kunst melding gemaakt, dan in den beredeneerden *Catalogus* in de Galerij te Weenen, door den kundigen Directeur *Chrét. De Mechel*, op blz. 196, Nr. 42: *eene schilderij, voorstellende eene met karnozijn fluweel overdekte tafel, waarop een bord met geopende oesters en citroenen, zilveren vleesch, een zakhorlogie en een groot glas, gevuld met witten wijn* enz. — Hij heeft dit stuk geteekend A. v. B. met aan elkaër verbonden letters. Ik ben niet vreemd van het denkbeeld, dat de bij *Immerzeel* vermelde VAN BEEKE, die, voor *uitspanning, vruchten en doode vogels* schilderde, en in het midden der XVII. eeuw Schout te *Bodegrave* was, dezelfde persoon zou kunnen zijn als onze VAN BECKE, te meer omdat ook van dezen de stukken zeldzaam voorkomen, en de naam zoo ligt VAN BEEK voor VAN BECK kan worden gelezen, of andersom; hoewel onze VAN BECKE bij *Immerzeel* als een Vlaming wordt opgegeven, terwijl *De Mechel* hem een Nederlander noemt.

BECKER (C. H.) was een teekenaar en graveur *au burin*, die, in de tweede helft der XVII. eeuw, te *Leuven*, zijne kunst uitoefende. *Le Blanc* noemt van zijne werken *de Geslachtwapens van Van der Noot*, met dit devies: *Respice finem*; — 4 stuks *idem wapens*, en 5 stuks *platen* voor een Werk over de *Mechanica*.

BECKERS (PIERRE DE) was een hoogst bekwaam kunstenaar als zilverdrijver, metaalgieter enz., te *Brussel*, wiens naam is verbonden geworden aan het uitmuntend kunstgewrocht, waarvan hij de maker is, te weten het *Mausoleum voor Maria van Bourgogne, in de Lieve-Vrouwe-kerk, te Brugge*, welk werk hij, op last van Philippus den Sehoone, van af den jare 1495 of 1496 tot 1501, met behulp van zes gezellen, voor wat zijne taak betrof, heeft volbragt, terwijl het geheel in het daaropvolgende jaar voltooid werd. De keerhekkén (*Custode*) zijn naar het plan en de teekeningén van JEAN HERVY, schilder van *Bruggen*, vervaardigd. — Zie op HERVY. (JEAN) — Vroeger stond deze tombe in het koor met die van *Karel den Stouté*, doch maakt thans het sieraad der kapel, genaamd van *Laenhals, uit*. — Zij is gemaakt van zwart marmer, en al de versierselen zijn van verguld koper. Zij heeft den vorm van een langwerpíg vierkant, met kroonlijst en voetstuk, waarop genoemde prinses in rust ligt afgebeeld, met het hoofd op een kussen geplaatst, de handen zaamgevouwen, en de voeten tegen twee rug aan rug liggende honden uitgestrekt; terwijl voorts de beschrijving hieronder aanwijst, welk werk hij daaraan heeft verrigt, en waaruit tevens blijkt, hoe de betalingen gehaperd hebben, en hij, na vele opofferingen van zijn eigen vermogen, om alles te volbrengen, met veel moeite karig werd beloond, hetwelk een en ander zijne gezondheid zoodanig knakte, dat hij in een verlamden toestand zijn overig leven slijten moest. Dit alles en wat meer nog over deze geschiedenis te mijner kennis kwam, is men aan de navorseling van den Heer *Alexander Pinchart*, Commies bij het Rijk's-Archief, te *Brussel*, verschuldigd, die zulks als eene *Mededeeling aan den lezer*, op bl. 227, Nr. 8, Tome XVIII van het *Bulletin de l'Académie Royale etc., Bruxelles*, 1851, heeft geplaatst, waar tevens voorkomt de oorspronkelijke Huisrekening, zoo als die in het Archief aldaar voorhanden is, betrekkelijk de gedachte zaak. Ik laat ze, om het geschiedkundig belang, hier volgen. — *Pieteren De Beckere, goutsmet, wonende in deser stadt van Bruessel die somme van IIIje. ponden, ten pryze van XL grooten vlemsch 't pont, de welcke onsen heere, die Keyseré, alsdoen noch coninck van Castillien, enz., by zynre Maiesteyts openen bezeghelen brieven, van der daten des XJen daeghs van julio, anno XJc XIX, hem geordeneert, geotroycert ende geacordeert heeft ghadt, van zunderlingen gratien, connerven van zynre Maiesteyt te*

hebben, in gereeden penningen, by handen van desen ontfangen, ende dair toe noch eene pensie van zesse stuyvers 's daighs zyn leven lanck gedurende, dairmede opte doleancie ende requeste die de voirschreve Pieter zynre Maiesteyt gedaen hadde, van dat hy, over XVIII of XX jairen geleden, gewrocht, gesneden ende vergult hadde die Tombe ende sepulturen van wylen vrouwen Marien, hertoginnen van Oostrycke ende van Bourgongnien, enz., staende in den hoogen koor van onsen Lieven Vrouwen kercke, in der stad van Brugge, den grooten arbeyt by hem zesse oft zeven jaeren lanck, mit vïve oft zesse gezellen, dair omgedaen die groten siecten ende debilitacien van zynen lichame ende van den selven zynen gesellen die hen van den wercke van den voirschreven vergulden ende den fenynne dat men dairtoe besigen moeste, gecomen waeren, dair af eenige van den selven zynen gesellen waeren gestorven; ende die groote schade ende interest die hy ter saken van den voirschreven wercke geleden hadde, mitsdien dat hy commer hadden moeten maecken ende zyne patrimoine vercoopen ende belasten om penningen te fineren, die materien ende stoffen van goude en andere dingen dair mede te coopenen ende zyne gesellen te betalen; gemerct dat hy noyt meer dan II^m III^c l. art. (Artois) dair op ontfaen en hadde, dat hy hadde moeten recouvreren by diversen assignatien ende overcomen ende appointeren mitten voirschreven Pieteren De Beckere, in de stad van twee duysent des voirschreven ponden ende eene pensie van negen oft thien stuyvers s' daighs, die hy by zynre voirschreven requeste den selven onsen heere den Keyser heysschende was, ende dat voor zynre volle betalinge, soe wel van zyne loone ende arbeyte met den wercke ende verguldenen van der voirschreven tomben ende sepulturen, als ook van der materien ende stoffen van goude ende andere dingen daer toe verbesicht, behoudelic dat die voirschreven Pieter overleveren soude extract wter cameran van der rekenningen te Ryzsele, by den welcken blycken soude dat hy om der redenen voirschreven niet meer ontfangen en hadden dan die voirschreven somme van IJ^m III^c l., ende oick mede quitancie absolute van der voirschreven somme van vier hondert ponden, inhoudende gelofte dat mits der zelver somme ende der voirschreven pensien oft provisien van zesse stuyvers s' daighs, hy onsen voirschreven heere den Keyser quythouden sal ende doen quythouden, ende volcomelyck ontlast, mitsgaders oick zynre Maiesteyt, hoir erfgenamen, landen ende ondersaten, van allet 't gene dat hy der selver zynre Maiesteyt nu oft hiernamaels emmermeer souden moigen quereleren en heysschen ter saken van den wercken ende stoffen der voirschreven tomben, mit oick van den pynen, arbeyte, costen ende lasten by hen ende anderen dair om geleden, ende andere dingen in den voirschreven ons hieren des Keyzers oepenen besegelden brieven begrepen, gelyck dit allet meer in 't lange vercleert is by den selven oepenen brieven dair af copie autentieke hier wordt overgegeven, alsoe hier by maechte van dien mit quitancie absolute van den voirschreven Pieteren, inhoudende die voirschreven gelofte ende den extracte van den voirschreven cameran van der rekenningen te Ryzsele, voere gemencioneert, die voirschreven somme van III^c ponden. (Compte de l'épargne, du 1. Octobre 1518 au 30 Septembre 1519, fol. 18, V^o). — In dezelfde Rekenkamer komt hij meermalen voor als gouden en zilveren werken te hebben geleverd aan het Hof; en zijn naam staat mede op verschillende wijzen in de Huisrekeningen, die in het Archief van Rijssel worden bewaard — en dus waarschijnlijk door een ander zijn geschreven, dan die te Brussel aanwezig zijn — als DE BACKERE, DE BACKER, of DE BACCRE vermeld.

BECKX (J. . . .) was een bekwaam portretschilder, dien ik nergens vermeld vond. Ik bezit een 4°. portret in gravure van SAMUEL DE SWAAF, ook wel SUAVIS genoemd, door hem geteckend, en gesneden door een zeer verdienstelijk kunstenaar,

1. SARRAOON genaamd, die mede niet is geboekt. Uit het geheel af te leiden, zoo behoort deze prent onder de Nederlandsche vermeld te worden, daar de genoemde DE SWAAF — zie aldaar — een geboren Zeeuw was, en te *Middelburg* plaatsnijder en drukker geweest is. Hij is voorgesteld oud zijnde 30 jaren, in 1627, zoo als in den grond achter het portret gesneden staat.

BECQUE. (JOES VANDER) In de Rekeningen der Hertogen van Bourgogne, die in de Archiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men op den 16. April, 1467, aangeteekend: — „A JOES VAN DER BECQUE, païé pour V jours qu'il a ouvré, en ce comprins sa venue et alée a son hostel, au pris de X S. pour jour, — L S.” Zie over deze werkzaamheden, mede door hem als schilder (?) verrigt, voor het grootte feest van het gulden vlies te *Brugge*, op REGNAULT. (AMAND)

BEECK. (PIETER VAN) Deze is de kunstenaar, die bij *Immerzeel* verkeerdelijk op den naam van PIETER VAN BEER is vermeld, — zie aldaar — en moet alzoo de tekst bij hem slaan op dezen persoon.

BEECKEN. (JOHAN BAPTIST VAN DER) was een Vlaamsch kunstenaar, die in de kerk van St. Jacob, te *Antwerpen*, in de Communiciekapel, een glasraam heeft geschilderd, voorstellende *de Kruisiging van Christus*, een schoon stuk werk, vervaardigd, zoo als *Fiorillo* ons berigt, naar de teekeningen van HENDRIK VAN HALEN.

BEECQUE. (JEHAN VAN DER) In de Rekeningen der Hertogen van Bourgogne, die in de Archiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men op den 16. April, 1467, aangeteekend: — „A JEHAN VAN DER BEECQUE, païé pour VI jours, à VIII S. XLVIII S.” Zie over deze werkzaamheden, mede door hem als schilder (?) verrigt, voor het grootte feest van het gulden vlies te *Brugge*, op DARET. (JAQUES) Hij kan wel een voorvader zijn geweest van den glasschilder JOHAN BAPTIST VAN DER BEECKEN. — Zie aldaar.

BEEK (J. L. VAN) wordt verkeerdelijk hij *Immerzeel* VAN BEELE genoemd. Hij is een kunstgraveur geweest, blijkens eene grootte, goed gesneden plaat, voorstellende een *Gedenkteeken voor Parijs in 1782*, door W. KOK inv. et del., en door TH. KONING en J. L. VAN BEEK sculp. — In hoeverre VAN BEEK deel heeft aan dit werk, is moeilijk te bepalen, doch het blijkt uit den aard der zaak, dewijl TH. KONING zijnen naam als medearbeider aan deze plaat heeft toegevoegd, dat, zoo wij de werken van KONING daarmede vergelijken, het goede van deze graveur, naar onze meening, waarschijnlijk aan VAN BEEK moet worden toegerekend. Hij heeft ook zelf geordonneerd en geteekend, blijkens eene prent in 4°, voorstellende *Plegtige offerhande der Canadaanen, ter eere van Quitchi Manitou*, door hem fecit. Nog zagen wij van hem de *Executie van den post van den Nederryn*, daarin voorkomende op blz. 1090, henevens eene afbeelding van het *Gevangenemen der naaktloopers te Amsterdam*, door hem gesneden, en onder de goede hockprenten behoorende. Nog heb ik van zijn graveurwerk gevonden het Portret van *G. de Haas*, Hervormd Predikant, te *Amsterdam*, overleden aldaar in 1817, oud 80 jaren, ten halven lijve, in ambtsgewaad, ovaal, wt. 50 jaar, in 1788, door J. L. VAN BEEK, in-8°, zijnde eene verkleinde prent naar die van R. VINKELES, in-f^o. gegraveerd naar J. C. MERTENS pinx.

BEEK. (A. VAN DER) Deze graveur, die tijdens H. W. CASPARI hlocide, heeft eene grootte plaat gegraveerd, voorstellende het portret van een tot het Christendom hekeerden Rabbijn, in leeraarsgewaad, — (daar deze prent een proefdruk is, zoo ken ik voor als nog zijn naam niet) — door den vermelden CASPARI geschilderd; het werk-zelf behoort tot het middelmatige in kunst-verdienste. Nog komen van zijne portretten de volgende voor, als: *P. Chevalier*, *A. V. S. Luiscius*, *D. C. van Voorst*, *J. Vitus Meyer*, *G. Noordenhout* enz.

BEEK, (P. v. D.) een onvermeld kunstgraveur, die in het begin dezer eeuw werkzaam was: immers heb ik voor mij een portret in een ovaal van *Gebh. Lebr. von Blücher, Koninklijk Pruisische Generaal-Veldmaarschalk*, in pointilleer-manier in 't koper gebragt, in 8°., beteekend: *Gegraveerd door P. v. D. BEEK. Uitgegeven door H. C. A. Thieme, te Zutphen*, waarschijnlijk een boekprent. Het geheel heeft middelmatige kunstverdienste.

BEELDEMAKER. (A. C.) Bij den Heer *Gerardus Goossens*, te *Delft*, zag ik eene schilderij, voorstellende *een meisje met een hondje voor zich*, zijnde een portret, in den trant van N. MAAS, en mij werd verzekerd, dat het van BEELDEMAKER zou wezen. Naar den hond te oordeelen, zoo was daarin blijkbaar meer kunstbekwaamheid dan in het beeldje aan den dag gelegd. Het teeken op de schilderij bestond in drie letters A. C. B., die door elkander gevlochten waren, hetgeen de naam van A. C. of C. A. BEELDEMAKER zou kunnen zijn. — Bijgevolg is het niet JOHANNES, noch diens zoon FRANÇOIS, maar welligt dezems ongenoemde broeder, die mede de kunst beoefend en bij zijn vader JOHANNES geleerd heeft. — Dit artikel wordt hier alleen geplaatst, om daardoor betere bescheiden er over uit te lokken.

BEELDEMAKER. (FRANÇOIS) *Pieter Terwesten* meldt in zijn *Ms.* het volgende: — „Gebooren te 's *Gravenhage* A^{o.} 1669, was eerst een discipel van zijn vader JOHANNES BEELDEMAKER, dog, geen lust of genegenheid hebbende in het schilderen van jagerijen, dieren en andere voorwerpen als zijn vader, wierd vervolgens een discipel van WILLEM DOUDYNS, en naderhand nog van AUGUSTINUS TERWESTEN; verder ook na *Romen* gegaan zijnde, wierd aldaar in de Bent *Den Aap* gedoopt. Naar een kort verblijf aldaar weder geretourneerd zijnde, heeft diverse plafonds en andere historiestukken, zoo hier als elders geschilderd; — vervolgens A^{o.} 1717 van hier — 's *Hage* — buiten *Rotterdam* zijnde gaan wonen, is eindelijk ook aldaar in een hooge ouderdom overleeden.”

BEELDESNIJDER. (JACOB DE) *Screvelius* in zijne beschrijving van *Haarlem*, blz. 23, van den bouw der Groote Kerk aldaar sprekende, zegt: „en soo haest het gebouw van de kerek cenigh fatsoen kreegh, en de vloeren nu geleyt waren, soo is daer een Prediek-stoel om hoogh opgerecht, vol wercks en kunst, in den jare 1432; de naem wordt ook niet verswegen van de Meester; heete JACOB DE BEELDESNIJDER.”

BEELE. (J. L. VAN) Zie, BEEK. (J. L. VAN)

BEELT, (... DE) is de naam van een onvermeld kunstenaar, zoo als die voorkomt in den *Catalogus* eener kunstveiling, gehouden te *Rotterdam*, den 18. April, 1816, der nalatenschap van den Heer H..., onder Nr. 45: DE BEELT of P. DE BOUT: *Een zeestrand, gestoffeerd met figuren*, Hg. 9 d. Br. 13 d. Doch, PIETER BOUT is bekend, maar het verschil ligt hier in den aard van het werk. Aangaande de naamspelling kan, mijns inziens, geene tweeledige vooronderstelling bestaan.

BEEN (G. VAN) was een kunstgraveur, die door *Le Blanc* wordt opgegeven als omstreeks 1640, in *Holland*, werkzaam te zijn geweest, en van wien uitgaat *De jong gehuwde in verkwisting* en *De jong gehuwde in armoede*, als ook een *Ezel, die gewasschen wordt*. Zie hierover op BOCKEL, want laatstbedoelde prent is niet door VAN BEEN gegraveerd.

BEENEVELT. (JACOBA) Van deze kunstenaressc is mij zeer middelmatig schilderwerk voorgekomen, en echter heeft zij een Altaarstuk durven ondernemen, voorstellende *Christus verheerlijking op den berg Thabor*. De beelden zijn klein leven, als ook de Apostelen aan den voet van den berg; de figuren in de lucht zijn bijzonder zwak van kleur, in een woord, alles is zeer behangselachtig

geschilderd. Van onder is het stuk beteekend, met grootte letters: JACOBA BEENEVELT, fecit 1763.

BEER. (JOOST DE) In het *Gilleboek van St. Lucas te Utrecht*, vind ik op den jare 1550 als schilder ingeschreven JOOST DE BEER. Het is deze, die door *Immerzeel* op den naam van JOZEF DE BEER is vermeld geworden, als geboren te *Utrecht*, in den jare 1550, overleden 1596, en die een leerling van FRANS FLORIS is geweest; — doch, hoe komt hij aan dat geboortejaar? *Van Mander*, die de bron voor dit alles moet zijn, noemt volstrekt geen geboorte- of sterftijd, zoodat zulks maar weder uit *Pilkington* genomen werd! Het is buiten alle bedenking, dat deze onze DE BEER dezelfde is als die door *Van Mander* onderscheiden malen vermeld wordt, terwijl het zeker is, dat hij in 1550 reeds als schilder bloeide. Zie over het genoemde *St. Lucas Guild* op ARENT. (MEYSTEN)

BEER. (PIETER VAN) Zie bij mij op BEECK. (PIETER VAN)

BEERENDRECHT. (J. P.) Volgens *Le Blanc* is deze een kunstgraveur en uitgever van prentwerken enz. geweest, ongetwijfeld een Hollander, die, op het midden der XVII. eeuw, zijn bedrijf ook in *Duitschland* uitoefende. Hij beteekende zijne prenten J. P. B. exc. of J. P. BEER exc., zooals dit op etsen van DROOGSLOOT, VAN SCHEYNDEL, JESAIAS VAN DER VELDE enz. voorkomt. De volgende werken zijn door hem uitgegeven: — *De Besnijdenis, Rembrandt fecit, Beerendrecht ex.*; — 32 stuks *Kunsten en ambachten*, naar *George van Scheyndel, Hendrik Goltzius*, en eenige naar *C. Saftleven*. — *Le Blanc* noemt eene prent, die zeker door hem is gegraveerd: „Une femme sur un cheval, qui galope vers le fond de la dr., où l'on remarque plusieurs paysans. Larg. 133. millim. Haut 76.”

BEERINGS (GREGORIUS) staat reeds bij *Immerzeel* vermeld als een bekwaam kunstenaar, in den jare 1500, te *Meehelen*, geboren en aldaar overleden in 1570. Ik voeg daarbij, dat hij den toenaam had van IN DES CHAER (in de Schaar) en dat er de volgende, niet onaardige viuding in nood van hem verhaald wordt, namelijk: toen hij zich te *Rome* eens zonder geld bevond, beschilderde hij een groot doek van boven met lucht en van onder met water, waarop de ark van Noach dreef, doch zonder bijvoeging van eenig figur. Toen hij dit stuk aan het publiek vertoonde, vroeg hem een ridder, die een liefhebber van kunst was, wat die schilderij beduidde? waarop hij hem antwoordde: den zondvloed. Waar zij nu dan de menschen, vervolgde de liefhebber? „Mijnheer, hernam de schilder, het troebel water belet ons, de doode te zien, die op den bodem liggen, en de levenden zijn de ark ingegaan.” Deze trek behaagde den ridder zoodanig, dat hij hem geld gaf, en voor zich liet schilderen. Zie *Roland le Virloys*.

BEERSTRAATEN, en niet VAN BEERESTRAATEN. (ALEXANDER) De voorletter A., die bij alle auteurs allen vermeld staat, vind ik bij *De Burtin, Traité des connoissances nécessaires aux Amateurs de Tableaux, etc. Bruxelles, 1805*, in 8°. als ALEXANDER ingevuld. Dat die beroemde kunstverzamelaar soms in de gelegenheid is geweest, dezen voornaam op zijn werk te vinden, zou ik mogen vooronderstellen, daar ik bij hem de namen der kunstenaars, zonder eigendunklijke wijzigingen of bijvoegselen, steeds vrij wel geschreven vind. — Zie vooral op JAN BEERSTRAATEN de teregtwijzingen der werken, die niet van A. BEERSTRAATEN zijn, maar van JAN, en in kunstverdienste zeer veel verschillen. Het *besneeuwd Winterstuk, het Slot van Muyden* voorstellende, door *Immerzeel* vermeld, bevindt zich, terwijl ik dit schrijf, op mijn ezel, zoodat ik van nabij in de gelegenheid ben, dit werk met dat van JAN te kunnen vergelijken: het staat, om het zoo eens uit te drukken, als SOOLEMARER tegen over BERCHEM.

BEERSTRAATEN, en niet VAN BEERSTRATEN, (JAN) zoo als hieronder blijken

zal. Niets bevreemdt mij meer, dan dat deze uitmuntende zee- en stadsgezichtschilder nergens vermeld wordt: hij is toch een der eerste penseelkunstenars van den tweeden rang, wiens werken nog al voorkomen, en in kunstwaarde verre boven die van A. BEEERSTRAATEN, die dezelfde schildervakken heeft beoefend, moeten worden gesteld. Over het algemeen schijnt men slechts op den naam en niet op de voorletters der doopnamen te hebben gelet, waardoor al het werk, dat bekend is, alleen op den naam van BEEERSTRAATEN wordt genoemd. *Immerzeel* heeft, na *Van der Willigen*, alleen A. VAN BEEERSTRAATEN, opgenomen, en nog wel bepaald de fouten met kracht voortgeplant, daar hij zegt, dat in 's Rijks Museum te *Amsterdam* drie stukken van hem aanwezig zijn, als: de *Zeeslag tusschen de Hollandische en Engelsche vloot*; afkomstig uit de verkooping van *G. van de Pot*, te *Rotterdam*, (in 1808); — doch, in den Catalogus van genoemde verkooping staat wel duidelijk J. BEEERSTRATEN, als ook voor het stuk: *De Y-kant te Amsterdam, de Schippersbeurs en Nieuwe-brug voorstellende* enz., hetwelk met f 500 is betaald, mede in gemeld Museum aanwezig, en in den Catalogus daarvan staan ook deze beide, alsmede het derde stuk, *Gezigt op de ruïne van het oude Stadhuis te Amsterdam* enz., op den naam van J. BEEERSTRATEN; zoodat alleen het stuk: *het Slot van Muiden bij winter voorgesteld*, door *Immerzeel* vermeld, van A. BEEERSTRAATEN is. — Ik ben van nabij in de gelegenheid geweest, vier stukken van de beide genoemde meesters naauwkeurig te vergelijken, en het springt, dunkt mij, dadelijk in het oog het hemelsbreed onderscheid van penseelsbehandeling, kleur en vooral van stoffagie, waardoor de voorkeur boven A. aan J. moet worden toegekend; vooral wordt dit duidelijk in een *Havenhoofd bij eene stadspoort met vaartuigen en rijk met beeldjes gestoffeerd* door A. VAN DE VELDE, *bij stormachtig weder*, J. BEEERSTRATEN fecit. 1662. Dit stuk is als van L. BAKCHUYSEN. Daarbij was nog een groot stuk, zijnde een *gezicht op den Haringpakkers-toren te Amsterdam, bij winter, met een gewoel van schaatsenrijders, schepen en ander rijke stoffagie*, dat uitmuntend mag worden genoemd. Op al deze stukken staat duidelijk BEEERSTRAATEN. In het Koninklijk Museum te *Madrid* is een stukje aanwezig, dat in den Catalogus met den naam van BEEERSTRAATE bestempeld wordt.

BEEEST. (S... VAN) Dezen kunstenaar vond ik nergens vermeld, dan in den Catalogus van *Hoet*, te weten: *Een Keukentje*, door VAN BEEEST. — *Een korte Gaerdetjen, van denzelfden*, en *Een Binnenhuisje, daar een vrouw bezig is met slagt van een varken schoon te maken*, 1643, — als ook *eene Markt, vol gewoel*, welk stuk, in 1743, te 's *Hage* f 18,— heeft opgebragt. — Hoewel zijne werken zeldzaam voorkomen, zoo zag ik toch eene zeer langwerpige schilderij, zijnde een *Landschap* met groote figuren, die mij voorkwamen, portretten te zijn; het geheel had wel overeenkomst met den trant van JAN VAN GOOYEN, doch was wat meer groen van kleur. Ik kan hier nog bijvoegen, dat hij waarschijnlijk een Hagenaar is geweest, dewijl hij mede een der zeven-en-veertig kunstenaars was, die eene nieuwe Kamer van Pictura, in den jare 1656, te 's *Hage* oprigttten; — dat hij van 1660 tot 1662, bij name als Hoofdman der genoemde Kamer, voorkomt, en op de lijst der Confraters als oud-Hoofdman nog vermeld wordt in het jaar 1665, doch na dien tijd niet meer, zijnde of naar elders vertrokken, of in 1666 overleden. Er waren ter Kamer van zijn werk, in 1657, *eene Varkenmarkt en eene Fabel van Aesopus, daar de Sater wegloopt, omdat de Boer heet en koud blics uit éenen mond*.

BEGA. (ABRAHAM) Deze onvermelde kunstenaar heeft verscheiden nuttige werken uitgevoerd, — als: eene zeer groote *Afbeelding van het Lustslot Honsterdyk*, door hem geteekend, en door A. BLOOTELING gegraveerd; verder *idem*

Generale Afbeeldingen van 't Hof tot Cleef, alsmede de Stad met deszelfs vermakelyke gezigten, door hem naar het leven geteekend, en uitgegeven door G. Valk. Er zullen nog wel meer werken van hem bestaan. Ik ben van meening, dat al het bovengenoemde van ABRAHAM BEGYN kan wezen, als wiens vak het juist was; doch dan zouden zijne tijdgenooten BLOOTELING en VALK zich moeten hebben vergist, en dit is niet wel aan te nemen, hoewel *Pieter Terwesten, MS.* duidelijk opgeeft: „ABRAHAM BEGA of BEGYN, zoo als ook *Houbraken* en *Van Gool* den laatstgemelde noemen.” Er schijnen meerdere dwalingen aangaande den naam van BEGYN te bestaan, daar *Fiorillo* reeds opmerkte, dat op een Landschap, in den manier van BERCHEM, de naam van A. BEGEYN staat; dáár schijnt hij zich dus weder anders te hebben geschreven. *Brulliot* noemt een CORNELIS ABRAHAM BEGA of BEGYN, als landschapschilder, die te *Leyden* geboren werd, en te *Berlijn*, in 1696, is overleden, 74 of 75 jaren oud. — Ten slotte deelt gemelde *Terwesten* nog mede, dat hij te *Leyden* is geboren, 1650, en dat er verneend wordt, dat hij een volle neef was van CORNELIS BEGA, wien *Houbraken* tot vader geeft een' PIETER JANZE BEGYN, Beeldsnijder; — zie I. deel, blz. 349. — waaruit men weder zou kunnen opmaken, dat hij deze beide namen naar goetvinden gebruikte. Later vind ik nog vermeld: *Cinquante diff. vues et paysages, dessinés dans Paris et ses Environs, à la plume et lavés de bistre, par ABRAHAM BEGA, et 6 autres, représ. diff. barques et nacelles sur l'eau, en tout 56 petites p. en trav. dans un petit in-4. en trav.* — Zie *Catalogue des livres et dessins etc. de feu M. P. Wouters, Chanoine de St. Gomar, à Lierre etc. Bruxelles, 1797, in-8., pag. 306.*

BEGA. (CORNELIS) Aangaande zijne etswerken meldt *Le Blanc*, dat er in de vorige eeuw eene derde uitgave kwam van zijne etsen, en, naar het papier te oordeelen, misschien wel door BERN. PICARD bezorgd, onder den volgenden titel: *T^e werk van de beroemde schilder C. BEGA, alles door hem zelve geinventeerd en geëst.* — Zijne afbeelding vindt men in *Houbraken*, in *Descamps* en bij *Immerzeel*, die allen hem op dezelfde wijze met den hoed voorstellen; doch in de verzameling van *Van der Marck*, te *Leyden*, verkocht te *Amsterdam*, in 1773, was, onder Nr. 396 van den *Catalogus*, het *Portret van CORNELIS BEGA*, dat zeer fraai op doek, in 't graauw was geschilderd, hoog 4 dm, breed 3½ dm.

BEIJER. (JAN DE) Dezo voor de vaderlandsche geschiedenis, in afbeeldingen daarvan, zoo hoogst verdienstelijke kunstenaar is reeds door *Immerzeel* vermeld. Ik wil er iets over zijne afbeeldingen, bijvoegen hetwelk ik vermeen, dat niet algemeen bekend is, en waartoo ik in staat ben gesteld, dewijl ik een aantal portretten met veranderingen, hem verbeeldende, bezit, en die tot de zeldzaamheden behooren. — Het schijnt, dat er lang na de uitgave van *Van Gool, Nieuwe Schouwburg enz.* nog eene bijplaat is vervaardigd door H. POTHOVEN *del.* en P. TANJE *sculp.* zijnde de afbeelding van 1) JAN DE BEIJER, 2) JACOBUS BUYS, en 3) HENDRIK POTHOVEN, allen nog in leven, toen *Van Gool* zijn werk sloot. Nu heeft er eene verwisseling van het portret van JAN DE BEIJER plaats gehad, want ik heb eenige exemplaren, waar hij op middelbaren leeftijd is afgebeeld, een exemplaar, waar het blad papier, — dat tegen een kunstboek rust — waarop hij is voorgesteld, nog geheel wit is, en waarop het eerstgenoemde portret Nr. 1 als een klep of luikje gehecht, en als eene zeldzaamheid door P. V. D. B. (PIETER VAN DEN BERGHE?) van achter beteekend werd. — Maar nu bezit ik nog een exemplaar, waar niets van dat alles meer aanwezig is, en vervangen door eene veel oudero afbeelding, doch wel dezelfde persoon, waaronder is bijgevoegd bij Nr. 1. VINKELES *sculp.* — Dit laatste is dus in veel later tijd geschied; — maar, waartoe hebben beiden gediend, en waar komen die voor? Ik heb ze nimmer in *Van Gool* aangetroffen; welligt zijn er exem-

plaren, waar die door de eigenaars zijn ingevoegd; — maar geschiedde dit dan ten tijde van R. VINKELES? — In den *Catalogus der Portretten van Fredrik Muller* komt zijne afbeelding voor: *Borstbeeld regts, met punthoed. Teekening in zw. kr. door J. GREENWOOD*, kl. 4°. doch dit is, meer dan waarschijnlijk, het portret van HENDRIK POTHOVEN, dat het voorste op de bovengenoemde prent voorkomt, maar met Nr. 3 is beteekend; en welligt is de plaatsing van den naam, die de eerste *in marge* staat gedrukt, dus de aanleiding van het misverstand. Men zou een van mijne genoemde exemplaren er bij moeten hebben, om de zaak voor goed te kunnen beslissen. Het portret met den punthoed, levensgroot, door hemzelve geschilderd, zooals het in de bovengemelde prent voorkomt, is mede in mijn bezit. — CORNELIS PRONK heeft ook zijn portret met potlood geteekend. Hoog 8, br. 5^{1/2} duim Rhijnl. maat. Zie den *Catalogus van der Marck Aegidz.* Teekeningen enz. verkocht te *Amsterdam*, in 1773, bl. 220, Nr. 1796.

BEIJEREN (ABRAM VAN) wordt alleen genoemd als een bekwaam schilder van zee- en riviervisch, zonder meer, en met den naam ALBERT VAN BEIJEREN geschreven, hetgeen trouwens algemeen bekend en opgemaakt is uit de letter A, waartoe *Fuessli* de eerste aanleiding heeft gegeven, en die alzoo gevolgd is. Het volgende is uit het *Ms.* van *Pieter Terwesten*: het jaar van zijn geboorte schijnt niet bekend; echter is hij vermoedelijk een Hagenaar, dewijl hij een der zeven-en-veertig kunstenaars is geweest, die de nieuwe Kamer van Pietura, in 1656, te 's Hage oprigttten. Uit het *Gildeboek* van gemelde Kamer blijkt, dat hij A^o 1663 aldaar, „een door hem geschilderd stuk met een *Roemer wijn, voorts druiven, geschilde citroen en opgedane oester op een bord, alles op eene steenen tafel staande*; en (N. B.) wijl nu dito geordineerde schilderstukken diverse malen, wel op de naam van de zogenoemde *Albert* zijn voorgekomen en verkocht, zoo is het zeer praesumtief, dat ALBERT eigendlijk ABRAHAM VAN BEIJEREN, en dus dezelfde is, die hier gemeldt wordt.” — Daar hij niet voorkomt in het bestuur van bedoelde Kamer, zoo is de tijd van zijn overlijden niet te bepalen; „egter consteert, hy op de lijst der confraters van 1665 ook nog als een toen levende confrater voorkomt en dus na dien tijd moet overleden zijn.” — Ik heb werk van dezen meester, dat zoo voortreffelijk, natuurlijk en van zulk een stout penseel is, dat men niet genoeg zijne verdienste in dat vak kan waarderen. Het stelt voor eene bank of tafel, met alle soort van voor de keuken toegereede zee- en riviervisch enz., in natuurlijke grootte.

BEL. (JEAN BAPTIST LE) Op het einde der XVII. eeuw leefde deze Vlaamsehe kunstenaar, die Portretten schilderde, doch bijzonder uitmuntte in die van oude mannen en vrouwen, welke hij deels naar de natuur, deels uit eigen vinding, schilderde. Een zoodanig portret was in het bezit van een geleerde te *Florence*, en werd, in den jare 1737, — toen door de Teeken-academie, als gewoonlijk, bij het St. Lucasfeest, de schoonste kunstwerken werden teutoongesteld, — openlijk, met algemeenen bijval, beshouwd. — In de beroemde Portret-galerij van kunstenaars te *Florence* bevindt zich zijne afbeelding, die ook in prent uitgaat, door DREWET, in 1700, gegraveerd; en in de beshrijving dier Galerij der 321 stuks Portretten van beroemde schilders, door hen-zelven vervaardigd, wordt hij ook als Vlaamseh kunstenaar opgegeven.

BELLE. (JACOB EN LOYS VAN) In de Rekeningen der Hertogen van Bourgogne, die in de Archiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men op den 16. April, 1467, aangeteekend: — „A JACOB VAN BELLE, paíé pour IX jours, à VIIJ S. pour chaecun jour LXXIJ S.” Zie over deze werkzaamheden, mede door hem als Beeldhouwer verrigt, voor het grootte feest van het gulden vlies te *Brugge* op

Abram van Beyeren, werd in Oct: 1657 in het St. Lucas
gild van Delft opgenomen; in 1674 werd. hy te. Hkmaar
ingeschreeven, waaruit blijkt dat hy langer leefde dan
Kraam. opgoest, hetgeen ook blijkt uit een schilderij van
zyn hand te Hamburg dat gedateerd is 1673 -

DARET (JAQUES); — en op den 18 Junij, 1468: — „A. LOYS VAN BELLE, Tailleur d'images, pour VI jours, à III S.” — Zie, *le Comte de Laborde, les Ducs de Bourgogne etc. Paris*, 1851, in 8°. Tomo II pag. 341 en 366.

BELLECHOSE (HENRI) is waarschijnlijk een hoogst bekwaam talent in de kunst geweest, dewijl er aangeteekend staat, dat hij, in den jare 1415, Kamerdienaar en Hofschilder was van Jan den Onversaagde, Hertog van Bourgondië, en ook dat hij, na diens gewelddadigen dood, bij zijn zoon Philippus den Goede, die hem in 1419 opvolgde, diezelfde vereerende betrekking bleef vervullen. In den jare 1415, heeft hij voor de Karthuisers te *Dijon* twee schilderstukken vervaardigd, het een voorstellende: *Het leven van den H. Dionysius*; en het ander *De dood van de H. Maagd*. Het berigt van 1415, vindt men bij *le Comte de Laborde, les Ducs de Bourgogne etc. Paris* 1849. Tomo I; Introduction, bl. LXIX. Ook in *Les splendeurs de l'art en Belgique; Bruxelles*, 1848, in-8°. pag. 127; — en dat van 1419, in *Fiorillo, Geschichte der Malherey in Frankreich; Göttingen*, 1805, in-8°. bl. 95, in de Noot, die zulks ontleend heeft uit de *Mémoires pour servir à l'histoire de France et de Bourgogne etc. Paris*, 1729 in-4°. bl. 242. — In het *Conversations-Lexicon für bildende Kunst, Leipzig*, 1846, wordt verkeerdelijk gemeld het jaar 1419 voor dat van zijne geboorte, terwijl daar dezelfde bladzijde wordt aangehaald als de bron, welko *Fiorillo*, boven vermeld, heeft aangevoerd; — dus alweder de zaken onjuist overgebracht, waardoor de dwaling legio vermeerderd, en den navorscher zooveel noodellooze moeite berokkend wordt!

BELLEVOIS of BELLVOE (II.) was een zeer bekwaam zeeschilder, die in geheel Europa door zijne werken bekend is, zonder dat evenwel aangaande het verdere van zijn leven, als de plaats zijner geboorte enz., ergens iets beschreven werd. — Daar zijne kunst geheel den geest van WILLEM VAN DE VELDE en BACKHUYSEN ademt, zijne schepen naauwkeurig naar de natuur zijn geteekend, zijn penseel malsch en zilverachtig van toon, en de perspectief van zijne zeehavens naar waarheid voorgesteld is, zoo doet dit alles het vermoeden grond winnen, dat hij zeker zijne kunst in de Nederlanden heeft beoefend, en het is daarom, dat ik hem hier invoeg. — *Pilkington* stelt zijn sterfjaar op 1684, en *Bryan-Stanley* voegt er bij, dat hij te *Hamburg*, waar hij zich met der woon had gevestigd, overleden is. — In het *Real Museo, te Madrid*, is onder de Nederlandsche School een stuk van hem, Nr. 1291 van den Catalogus van 1850, voorstellende *Eene Turksehe galei, in eene Hollandsehe haven, die goederen en volk ontscheept*; — hier wordt als voorletter van zijn voornaam n. vermeld, en hij-zelf BELLEVOIS genoemd. — In de *Hertoglijke Gallery te Salztalun*, vind ik in den Catalogus van 1716, onder de Nederlandsche School Nr. 37, bl. 168: — J. BELLEVOIS, — *Een Zeestorm. Een gestrand schip wordt door de schepelingen verlaten; de overigen worden nog door de golven heen en weder gestingerd; links is eene hooge rots, waarop een kasteel staat, enz.* Hoog 3 vt. 7 dm. br. 5 vt. 2 dm. — Slechts enkele malen vond ik van zijn werk in ons land vermeld, als in den Catalogus van *D. van Dyl, Amsterdam*, 1813, onder Nr. 7: *Twee stuks, een woelende zee, waarbij een schip in gevaar van tegen eene rots verbrijzeld te zullen worden*; — het ander *een stil water met zeilende schepen; op den voorgrond aan strand een boot met eenige zeelieden; beiden natuurlijk en dun gepenseeld; hoog 8 $\frac{3}{4}$, breed 11 $\frac{1}{2}$ dm.* door BELLVOE. In een *idem's Hage*, in 1753, onder Nr. 73: *Een kapitaal zeestuk door BELLEVOIS f 10.* — in een *idem* van *J. Zaanen, ibid.* 1767, onder Nr. 48: *Een woelend water met schepen en in 't verschiet de stad Dordrecht, door denzelven, f 20.* —

BELLINCS. (JOES) In de Rekeningen der Hertogen van Bourgogne, die in de Archiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men op den 16. April, 1467, aangetec-

kend: — „A JOES BELLINC, païé pour I jour et demi à VI S. IX S.” — „A JOES BELLINGS, le peintre de *Louvain*, païé pour VI jours qu'il a ouvrié au pris de X S. pour jour: LX S.” Zie over deze werkzaamheden, mede door hem als schilder verrigt, voor het groote feest van het gulden vlies te *Brugge*, op DARET (JAQUES) en REGNAULT. (AMAND)

BEMME, JANSZ. (ADRIAAN) is, den 10. Januarij des jaars 1753, te *Delft*, geboren, volgens *Van Eijnden en van der Willigen*, enz. III. Dl. bl. 187; doch Dr. *Wap* in zijne *Astrea*, IV. Jaargang, bl. 460, zegt, dat hij te *Rotterdam* geboren werd. — Zeker is het, dat hij daar was gevestigd toen zijn zoon JOANNES BEMME, ADZ., in 1775, werd geboren; zoo als tevens eerstgenoemde auteur heeft geboekt, en op wiens gezag *Immerzeel* zulks heeft gevolgd, en ook het verdere, dat „hij gansch niet onervaren in de Teekenkunst was, en ook eenige Medaljestempels heeft gegraveerd,” bepaaldelijk in eene Noot heeft medegedeeld. Voor wat zijne verdienste als stempelsnijder aangaat, deze is door Dr. *Wap* in gezegd berigt opgegeven, tot het middelmatige te behooren, maar toch in de reeks der geschiedenis van dat vak te moeten worden vermeld. Afzonderlijk wordt er van zijn graveerwerk niets genoemd, doch dit zal onder dat der BEMME's (in 't algemeen gezegd) mede begrepen zijn. Zie op BEMME ADZ. (JOANNES)

BEMME ADZ. (JOANNES) staat reeds bij *Immerzeel* vermeld. Ik voeg daarbij, dat hij afzonderlijk als Medaljeur in het geschiedkundig berigt door Dr. *Wap* (in verband met den vader) in zijn werk *Astrea*, vermeld staat. Zie bij mij op BEMME JANSZ. (ADRIAAN) Ik laat hier volgen wat over beider werken door laatstgenoemden Schrijver gezegd wordt. „Onder andere proeven van het werk der BEMME's treft men voornamelijk aan: een Penning op den dood des Stichters der Maatschappij tot *Nut van 'tAlgemeen* (1806), en op den veldslag bij *Quatre-Bras* (1815); een op het III. eeuwfeest der Reformatie (1817), een (uiterst-zeldzaam) op het overlijden der *Douairière* van Prins Willem V (1820), en de beide (grootte en kleine) Prijsmedaljes voor het Genootschap onder de zinspreuk: „*Hierdoor tot Hooger,*” te *Rotterdam.*” — Behalve het door hem vervaardigd Portret, bij *Immerzeel* genoemd, zijn nog de volgende als van zijn werk bekend, namelijk, dat van *P. H. Klaarenbeek*, *Haarlemmer*, die eenige dichtwerken heeft geschreven, en kunstliefhebber, te *Utrecht*, in 1830 overleden; *afgebeeld ten voete uit*, regts, wandelende in *Haarlem*; geestige teekening in kleuren door BEMME, kl. 8°. Zie *Catalogus van Portretten van Frederik Muller*, Nr. 2931. De kunstenaar heeft hem afgebeeld, zoo als men hem te *Utrecht* zoo menig malen, eenzaam, in mijmerende houding, steeds door zijn koetsier op eenigen afstand verzeld, heeft zien wandelen, waardoor hij als een niet regt bij zinnen zijnde zonderling in het algemeen doorging; doch, de brave christen verkeerde in een toestand van gedurige vrees, die noch zijne vrienden, noch iemand, wie ook, bij hem kon doen verdwijnen, namelijk, een *idée fixe*, dat men hem vergiftigen wilde, hetwelk de schrik, wegens het zoo schielijk verlies van zijne gade en eenige dochter, welke hij waande vergiftigd te zijn, hem tot zijn dood deed bijblijven; en het is dus op die wandeling, dat BEMME, tot gedachtenis daarvan, zijne afbeelding vervaardigde. — *Abr. Rutgers*, hervormd Predikant te *Haarlem*, en Dichter, die zeventien der Evangelische Gezangen heeft vervaardigd, *obit* 1809, *æt.* 58; ten voete uit, teekening in kleuren door BEMME, in 12°. *J. Scharp*, Hervormd Predikant, te *Rotterdam*, en Dichter, *ob.* 1828 *æt.* 72. Borstbeeld links, naar voren ziende, in toga, met gepoederd hoofd, *æt.* 58, naar J. SMITS, door J. BEMME *sculp.* in f^o.

BEMMEL. (VAN) Het behoort zeker tot de zeldzaamheden, dat een geslacht, bij gedurige opvolging, onafgebroken de Kunst met roem beoefent; en dit is het

geval met het schildergeslacht van VAN BEMMEL, dat van Bourgondischen oorsprong is. De bloedige vervolging, onder de dwingelartige regering van Philips II. van Spanje, noodzaakte meerdere protestantsche familiën, haar vaderland met al hare bezittingen te verlaten, en in het toen rustige Holland een toevlugts-oord te gaan zoeken. Op deze wijze kwam ook het adelijk geslacht van VAN BEMMEL, van de protestantsche religio, naar *Utrecht*, en heeft daar onderscheiden militaire ambten bekleed. — In deze familie behoort WILLEM VAN BEMMEL, reeds bij *Immerzeel* beschreven, als de stamvader van een schildergeslacht te worden beschouwd, in *Utrecht* geboren, ten jare 1630, en overleden in 1708. Zijn vader was GERHARD VAN BEMMEL, ritmeester in Hollandsche dienst.

WILLEM VAN BEMMEL, geb. 1630. † 1708.

JOHANN GEORG, geb. 1669. † 1723.		PETER, geb. 1685. † 1754.	
JOEL PAUL, geb. 1713. † —	JOHAN NOACH, geb. 1716. † 1758.	CHRISTOPH. geb. 1707. † —	JOHAN CHRISTOPH.
GEORGE CHRIST., BURKARD ALBRECHT, KARL SEBASTIAN, SIMON JOSEPH., JOHANN CASPAR. GOTTLIEB I. geb. 1742. † 1752. geb. 1743. † 1796. geb. 1747. † 1791. halve broeder. geb. 1738. † 1794. geb. 17 . .			
GEORG CHRIST. GOTTLIEB II, geb. 1765. † —		M. D. BEMMEL: deze is onzeker.	
GEORG CHRIST. GOTTLIEB III, geb. 1788. † —			

WILLEM VAN BEMMEL is te *Neurenberg* gehuwd, en bekwaam eene talrijke familie, waarvan echter slechts twee zonen in leven bleven, JOHANN GEORG en PETER. Hij is in een eervollem ouderdom, te *Wöhrd*, eene kleine stad, nabij *Neurenberg*, waar hij zich op het laatst van zijn leven heeft opgehouden, ten jare 1708, overleden. De hier op de Geslachtlijst voorkomende VAN BEMMEL's hebben allen met min of meer lof de kunst beoefend, in het vak van boschdieren, jagen enz.; zij zijn meest allen te *Neurenberg* en *Bamberg* geboren, en hebben in die streken hunne kunsttalenten ten toon gespreid. — Zie nog bij mij, op BEMMEL, (JOOST VAN) de aanmerking op dit geslacht.

BEMMEL. (JOOST VAN) In het *Gildeboek van St. Lucas te Utrecht*, vind ik op den jare 1654 ingeschreven: „JOOST VAN BEMMEL, kunstschilder.” Het is meer dan waarschijnlijk, dat deze verwant is geweest aan den bekenden Utrechtschen landschapschilder WILLEM VAN BEMMEL, die in genoemd Gild op den jare 1675 staat geboekt. — Ik moet hier eene bedenking maken, of het geboorte-jaar van WILLEM, 1630, niet wat vroeg schijnt opgegeven, te meer daar hij in 1703, volgens *Immerzeel*, doch in 1708, volgens de genealogische tafel van dat geslacht, door *Fiorillo* geleverd, overleden is; — zie deze bij mij op BEMMEL. (VAN) — en bovendien, dat hij in 1675, en dus op zijn vijf-en-veertigste jaar, eerst als schilder zou zijn ingeschreven, is mede niet zeer aannemelijk, want vóór dien tijd kon hij zijn bedrijf niet openbaar uitoefenen, dewijl eerst aan de Gilderegten moest worden voldaan.

BENDORP. (JOHANNES CHRISTIAAN) Deze met roem bekende kunstgraveur, die een 84-jarigen ouderdom heeft mogen bereiken, is, den 15. November, 1849, in zijne geboorteplaats, *Dordrecht*, overleden. Het Stads-Courant-berigt zegt verder: — „voor al zijne kunstbroeders was hij steeds een getrouw vriend, den jongeren een bereidvaardig voorlichter; door allen die hem kenden, werd hij naar waarde hooggeschat. Diep betreuren zij, met 's mans eenig overgebleven zoon, zijn

verlies, en zijne nagedachtenis zal bij hen en bij alle beminnaars der kunst lang in een levend aandenken blijven." — Een uitvoerig berigt over hem kan men lezen in de *Algemeene Konst- en Letterbode*, Nr. 26—28 van 1850, waarin hij, behalve als kunstenaar, ook als mensch met regt wordt geroemd.

BENIC. (SIMON EN LIEVINA) Zie BENNINGS.

BENNINGS. (SIMON EN LIEVINA) SIMON BENIC, volgens *Fiorillo*, in zijne *Geschiede der Mahlerey in Grossbritannien u. s. w.*, BURGENS, volgens *Guicciardini*, en, volgens anderen, weder BORGHEST genaamd, was met zijne dochter, in 1530, te *Londen*, werkzaam, en, even als zij, van *Brussel* afkomstig; alzoo zijn het dezelfde personen, hier aan het hoofd vermeld. In hoeverre de naam van BENNINGS goed is, kan ik als nog niet beslissen; ten minste als zoodanig is hij mij nergens, dan alleen bij *Immerzeel*, voorgekomen. — Zie op BRUGGE. (LIEVINA VAN)

BENSEKAM (FRANS VAN) wordt door *Le Blanc* als kunstgraveur opgevoerd, doch zulks later, en met regt, door hem herroepen, daar deze de bekende FRANS VAN BEUZEKOM moet zijn, reeds bij *Immerzeel* vermeld. — Zie op dat artikel bij mij. — *Le Blanc* meldt tevens, dat hij niet alleen te *Amsterdam*, maar ook te *Londen*, kunsthandel, in het midden der XVII. eeuw, gedreven heeft.

BENTFORT, (KAREL) geboren te 's *Gravenhage*, in het jaar 1758, heeft eerst bij BENJAMIN BOLOMEY, vervolgens bij den hofschilder P. F. C. HAAG, en het laatst bij den keizerlijken historieschilder ANDREAS LENS, te *Antwerpen*, het onderwijs in de kunst genoten. Hij schilderde historie en portretten, en oefende zich nog vlijtig in den jare 1779. Het is *Pieter Terwesten*, Ms. die dit berigt mededeelt. Verder is mij niets over hem of zijne werken voorgekomen.

BENTINCK. (ARNOUT) Bij het levensberigt van dezen verdienstelijken kunstenaar, door *Immerzeel* gegeven, moet ik iets voegen, wat niet algemeen bekend is, namelijk, dat hij ook de graveerkunst heeft beoefend, en wel de *Mezzo-tinto*-manier van zijnen leermeester NICOLAAS VERKOLJE, waarvan de afdrukken weinig voorkomen. De aanleiding daartoe heb ik gevonden op een portret van NICOLAAS VERKOLJE, dat in alles bijna hetzelfde is als het bekende, door J. HOUBRAKEN gegraveerd, alwaar hij met de regterhand, als redenerende, wijst; in ovaal, 4°., met een vers van *S. Feitama*; doch alles wat grooter, en wat ouder in de gelaatstreken, zijnde er bijgevoegd eene portefeuille, die op het ovaal rust, en welke hij met zijne hand vasthoudt, en in de gemelde hand, eenigzins verdraaid, een penseel, zonder eenig bijschrift. — Doch achter op dit portret staat door eene hand van dien tijd geschreven: „N^o. VERKOLJE ipse pinxit. — ARNOUT BENTINCK fecit 1758, zijnde een discipel van A. BOONEN en vervolgens van N^o. VERKOLJE;” dus twaalf jaren na den dood van zijnen meester vervaardigd, doch hij heeft niet de hoogte van dezen in dat vak bereikt. Dit portret is zeer zeldzaam en in mijn bezit. — Er wordt nog een portret, in *idem* manier gegraveerd, doch niet genoemd, wien het voorstelt, naar C. TROOST, door *Brulliot* vermeld, die tevens er bijvoegt, dat hij, te *Berlijn*, in den jare 1761, is overleden. Zijn monogram zijn twee trekletters A. R. f.

BENTINCK. (CAROL FRÉDÉRIK CURTENIUS) Deze verdienstelijke kunstenaar heeft zich een gunstigen naam als een zeer bekwaam Steenteekenaar verworven. Hij is te *Amsterdam* geboren, in den jare 1814, en heeft te *Utrecht* de eerste gronden der kunst gelegd, en aan de Stads-Academie onderscheiden prijzen behaald, ook in het bouwkundig vak, welk onderwijs hij van mij, als Directeur, heeft genoten, en een prijs daarin behaald. — Na eenigen tijd aan eene Steendrukkerij te *Utrecht* en *Dordrecht* verbonden te zijn geweest, heeft hij zich naar 's *Hage* met der woon begeben, en zich aldaar bij een beter établissement vervoegd, waar hij onafgebroken, met go ed

gevolg onderscheiden fraaije platen vervaardigde, onder anderen, naar schilderijen uit de Galerij van Z. M. Koning Willem II., zoo als ik hem aldaar bezig vond, in 1847, aan de beroemde *Leda* van LEONARDO DA VINCI. — Die overleden Vorst was bijzonder gesteld op laatstgenoemde schilderij, en moedigde hem aan, om toch dat werk spoedig te voleinden; — doch, helaas! beiden hebben het niet voltooid gezien, daar BENTINCK den 9. April, 1849, te 's Hage, is overleden, slechts drie weken na den onvergetelijken Meeenas der Kunst, die den 17. Maart door zijnen dood het vaderland in diepen rouw stortte. — Aan BENTINCK was ook de vereerende taak opgedragen, om het portret van H. K. H. de Princes van Oranje, door N. DE KEVSEK geschilderd, op steen te brengen. — Hij was een hupsch, vriendelijk, voorkomend mensch en bij velen zeer geacht, zoodat een aantal kunstbroeders de laatste eer aan hunnen talentvollen mede-kunstenaar hebben bewezen. Onder anderen, gaan de volgende gelithographieerde portretten van hem uit, als dat van *W. Bilderdijk, Dr. Wap, D. H. Baron Chassé, J. C. Koopman, G. J. Pool, H. J. Roijaards, E. J. Thom. a Thuessink, D. J. Vermasen*, enz.

BENTINCK. (J. C.) Deze is waarschijnlijk een liefhebber geweest, die voor nitspanning de etskunst beoefende, en over wien mij geene berigten zijn voorgekomen, evenmin als over zijne prenten; echter heb ik eenige koperplaten in handen gehad, die door hem waren beëtsd. Op één er van was een *Rabijn in buste*, waarop J. BENTINCK fecit 1781. — Nog een was het afbeelden van *Aly Bey Roy d'Égypte, 1773, d'après N. p.* (naar de natuur door J. C. BENTINCK; uit alles te oordeelen, waren het kopiëren naar of in den geest van REMBRANDT bewerkt, die echter vrij wel zijn behandeld. Welligt bestaan daarvan afdrukken, waaruit de verdienste beter zou zijn te beoordeelen. Later zijn mij vijf stuks afdrukken geworden, waarvan twee der bovengenoemde platen, en nog een *Rabijn in profiel, J. B. fecit, 1781*; een *Romeinsch Manshoofd, J. B. fecit, 1782*, en een *Landschapje, in de manier van WEIROTTER, J. BENTINCK f. 1781*. — Dit laatste is bijzonder fraai bewerkt, doch de genoemde *Aly Bey* is in den volsten zin meesterlijk in REMBRANDT's manier behandeld.

BENTUM, (JUSTUS VAN) een leerling van GODFRIED SCHALKEN, geboren te Leyden, in den jare 1670, en overleden in 1727, heeft in den trant van zijnen meester geschilderd.

BERBÉ, (JEAN) een ander persoon dan, en niet te verwarrèn met JEAN-BAPTISTE BARBE, zoo als *Le Blanc* opgeeft, die, in de eerste helft der XVII. eeuw, te Antwerpen, de graveerkunst beoefende; hij noemt de volgende prenten als zijn werk: — *De Maagd met het kind Jezus in eene nis, Sincerus Amor. T. Gall. ex.*, en *La S. Famille*.

BERGH VAN HEEMSTEDÉ. (Jonkheer J. L. C. VAN DEN) Deze kunstliefhebber beoefent met goed gevolg de teeken- en etskunst, te Leyden. *Le Blanc* geeft de volgende werken van hem op: — *De Discipelen van Emmaus; v. REMBRANDT*. — *Eentafercel uit het beleg van Antwerpen, ouder den Generaal Chassé*. — *Een blaas, gegraveerd in de manier van REMBRANDT*, en beteekend J. L. V. D. B. V. H. — *G. Dou* is beteekend v. D. B. f. — Ik ben van meening, dat deze en J. VAN DEN BERGH — zie aldaar — een-en-dezelfde persoon zal wezen.

BERCHEM. (HENNEQUIN VAN) In de Rekeningen van de Hertogen van Bourgogne, die in de Archiven te Rijssel worden bewaard, vindt men op den 16. April, 1467, aangeteekend: — „À lui (JEHAN BONEM) paicé, pour HENNEQUIN VAN BERCHEM, pour les dits IX jours, à VIII S. pour jour, LXXII S.” Zie over deze werkzaamheden, mede door hem als beeldhouwer verrigt, voor het groote feest van het Gulden Vlies te Brugge, op DARET. (JAQUES)

BERCHEM, (NICOLAAS) Zie over den naam BERCHEM op BERCHEM. (PIETER CLAASZE) Deze beroemde landschapschilder is door *Immerzeel*, op het spoor van *Houbraken*, verder beshreven, die beiden zijn overlijden op den 18. Februarij, 1683, te *Haarlem*, en den 23. daaraanvolgende in de *Westerkerk* zijne begrafenis hebben opgegeven. *Houbraken* is de bron van dit berigt; hij zegt: „NICOLAAS BERCHEM. Deze gestorven in 't jaar 1683, als ons aan zijn begraafnisbriefje gebleken is, toen ruim 60 jaren out, wees ons het spoor tot zijn geboorte jaar 1624.” — Zie II. deel, blz. 109, en verder op bl. 114, aan het slot van het levensberigt: „Hij is in 't jaar 1683 op den 18 van Sprokkelmaant gestorven, en op den 23 begraven in de *Westerkerk*, te *Haarlem*.” — Het bevreedt mij zeer, dat *Houbraken*, die reeds in het laatst der XVII., of zeker in het begin der XVIII. eeuw, van *Dordrecht* met der woon naar *Amsterdam* was getrokken, en in 1719 het genoemde Deel van zijnen *Schouburg der Schilders en Schilderessen* aldaar deed verschijnen, bij het zamenstellen van het levensberigt van BERCHEM, niet heeft opgemerkt, dat er wel eene *Westerkerk* te *Amsterdam*, maar niet te *Haarlem* bestaat, waar, zoo als hij meldt, BERCHEM zou begraven wezen; en *Immerzeel* is evenmin op dat punt wakker geworden. Hoe het zij, op het gemelde doodbriefje staat alleen de dagteekening en het jaar van 's mans overlijden en tevens zijn ouderdom uitgedrukt, zonder meer; zoo dat *Houbraken* eene fout heeft begaan, om *Haarlem* in plaats van *Amsterdam* als de stad van zijn overlijden te noemen, hetgeen uit de volgende autentieke stukken blijkt en volkomen bevestigd wordt; namelijk, in de *Haarlemsche Courant van den 27. April*, 1683, *Nr. 16*, wordt deze aankondiging gevonden: „op Dingsdag den 4den Mei, te *Amsterdam*, ten huize van de weduwe wijlen NICOLAAS BERGHEM, in zijn leven konstrijk sehilder, op de Lauriergraecht, over de Burgemeester *Huydecoper*, sal verkopen deszelfs nagelaten schilderyen, bestaande in capitale en konstige stukken, van verscheidene voorname meesters, alsmede een groote schoone spiegel met vergulde lyst.” — Nu zou men kunnen opperen, dat zijne nalatenschap wel te *Amsterdam* kon zijn verkoekt, en hij daarom evenwel te *Haarlem* kan zijn overleden; doch het is niet wel aanneemlijk, dat de weduwe, slechts twee maanden na den dood van haren man, zieh op de Lauriergraecht te *Amsterdam* zal hebben gevestigd, maar wel denkelyk, dat, daar te *Haarlem* geen *Westerkerk* bestaat, hij, als dan wel, waar die aanwezig is, er in begraven, en ook wel in die stad, nâmelijk te *Amsterdam*, overleden zal zijn. Het ligt toeh in den aard der zaak, dat hij steeds met der woon aldaar zal zijn gevestigd geweest, gelijk zoovele talenten naar dat oord van welvaart stroomden, om er in den overvloed te deelen. — Op de genoemde verkooping sehijnen alleen de nagelaten schilderijen te zijn geveild, die, welke hij als eene verzameling van andere meesters had, en geene van zijne eigen werken, waaruit men zou kunnen afleiden, dat die of niet voorhanden waren, of dat de weduwe ze heeft behouden. Evenmin vindt men zijne teekeningen en etsen enz. ten verkoop aangekondigd, maar wel alles, wat hij van dien aard verzameld had, zoo als in de *Haarlemsche Courant van den 30. November*, 1683, *No. 47*, wordt gevonden: „dat op Dingsdag den 7 December, 's avonds ten 4 ure, de wed. NICOLAAS BERGHEM, te *Amsterdam*, zal verkoopen alle zyne nagelate papierkonst, bestaande in uitstekende teekeningen en schoone drukken van prenten, bysonder RAPHAEL D'URBINO, BAROZIUS, CAZAZI, GUIDO enz. Een ongemeen boek met prenten van meer als 1300 stuks, van A. TEMPEEST, modellen, altemarynen, verolen, en 't geen voorts meer door billetten is bekend gemaakt.” — Er wordt gemeend, dat hij al zeer vroeg de etskunst heeft beoefend, zoo als *Bryan*, in zijn levensberigt, het bekende boekje van zes stuks met de koetjes, met den titel genaamd *Het vrouwtje met de*

melkimmers, c. BERCHEM *fec. et exc.*, 1634 tot 1644, aanhaalt, en daarbij voegt, dat, zoo die jaartallen juist zijn, hij als dan reeds op zijn tiende jaar deze kunst beoefend heeft. — In den *Catalogus van H. de Winter*, bl. 23, hieronder vermeld, wordt alleen het jaar 1644 genoemd, dat op den titel van genoemd boekje voorkomt. Of er nu nog andere drukken bestaan, waar 1634 op staat, kan ik niet beslissen. — Nog moet ik hier bijvoegen, dat zijn werk, geheel volledig zoo als het is beschreven bij *Hendrik De Winter, Beredeneerde Catalogus van alle de prenten van NICOLAAS BERCHEM enz. Amsterdam*, 1767, in 8°. en voorts bij *H. Bartsch*, D. V, bl. 253—281, Nr. 1—56, zijnde van vele nummers twee, drie en meerdere proeven, waarvan verscheidene als éénig kunnen worden beschouwd, terwijl sommige slechts ten deele werden afgewerkt, en die aldus bij geene auteurs vermild zijn; en, eindelijk, drie geteekende portretten, alles volgens daarbij gevoegde beschrijving, de somma van f 3025,00 heeft opgebragt op de verkooping van *Jacob de Vos, Amsterdam*, 1833. Op de verkooping, te *Parijs*, in December 1853, der nalatenschap van den heer *Thoral*, gehouden, heeft eene ets van hem gegolden 830 franes. — De laatste berigten over cenigo zeldzame en onvermelde etsen van onzen NICOLAAS vindt men op bl. 27—29 bij *Joseph Heller* vermeld in zijn *Zusätze zu Adam Bartsch's le Peintre Graveur, Nürnberg*, 1854, in kl. 8°. — In de meeste Museums van Europa zijn vele van zijne werken geplaatst, te veel, om ze allen te noemen; echter moet ik hier nog laten volgen, dat ik te *Londen* in de Galerij van *Lord Grosvenor*, met belangstelling, heb gezien het portret van N. BERCHEM en zijne vrouw, door *REMBRANDT geschilderd*; de vrouw voert het jaartal 1644. Hij is met een breed geranden hoed gedekt, zeer natuurlijk, wat zwaar en graauw van toon in de schaduw; zij is in het volle licht, zeer helder en vleezig van kleur, bijzonder de handen, die tot het uitvoerigste gedeelte behooren. Elk hoog 2 vt. 8 d.; br. 2 vt. 2 d. Zijne afbeelding in gravure is niet algemeen, en ik bezit er slechts ééne, die door E. RICQUET naar de schilderij van SAVERY in koper is gebragt. — Op de kunstverkooping van *Daniel Wade Aeraman* van *Bristol*, te *Clifton*, in *Engeland*, in den jaro 1842, gehouden, was eene schilderij van onzen BERCHEM, „zijnde de aankomst van muil-ezeldrijvers. Deze compositie wordt beschouwd als een der meesterstukken van dezen kunstenaar, en is voor 1,570 guinées gekoecht door *M. Nieuwenhuys*, voor den koning van *Beijeren* of van *België*. Men verhaalt, dat, bij de toewijzing van deze koop, nog eene expresse op de verkooping is aangekomen, die commissie had tot de som van 2,500 pd. sterlings — ongeveer f 32,500,00 — voor rekening van den Ambassadeur van *Pruissen*.” — Zie *Le Cabinet de l'Amateur et de l'Antiquaire*, Octobre 1842; bl. 424. — Ik geef dit zoo als ik het heb gevonden, en tot eene bijdrage van de geestdrift, die *Europa* bezielt, om een stuk werk van den man van de *Lauriergracht* te mogen bezitten. — Voordat ik dit artikel sluite, moet ik het oordeel van een vreemde, en dus zonder eigenliefde geuit, over dezen altijd beroemden meester mededeelen, dat allezins juist zijne bijzondere en eigenaardig-bevallige manier schetst, om, zoo door de keuzo zijner onderwerpen, als door de fraaije natuur met zulke schoone hemels na te tooveren, de aanschouwers dusdanig te verrukken en te vervoeren, dat zij niets vuriger verlangen, dan die tafereelen bestendig voor oog en te hebben. Dat oordeel luidt aldus: „En voyant ses paysages aimables, l'imagination ne les peuple point d'amours, de génies, de fantômes plaintifs, ou d'amans malheureux; elle n'y voit jamais Palès, ni la fière Diane, ni la blonde Cérés, ni le bel Adonis. Sans doute BERCHEM étoit heureux, et il avoit beaucoup plus d'esprit que de sensibilité. Ses bergers n'ont point la bonne et agreste simplicité des pâtres flamands; ils sont moins encore ces pasteurs favoris des

Muses, qui, sous des chênes sacrés, charmoient les nymphes des bois par la douceur de leurs chants; il n'ont point eux-mêmes préparé leur tendres chalumeaux: leur flutes ont été faites par les luthiers des grandes villes; et s'ils sont inspirés, ce n'est point par les jeunes driades. Il n'a pas donné aux bœufs la bonté vénérable, la majesté patriarcale de ces rois des pâturages. Ses vaches, ses chèvres, sont des coquettes toutes remplies d'agrément; ses moutons ne sont point les bonnes et innocentes bêtes, dont PAUL POTTER a si bien rendu l'attachante naïveté; ce ne sont que de jolis petits maîtres: ses ânes même sont des petits maîtres; et il ne leur a pas donné leur simplicité et la patiente résignation à tous les emplois dont on les fatigue, que mal à propos les hommes ont appelé bêtise;" — en verder, aan het slot van dit artikel: „On pourroit comparer BERGHEM au Guarini, qui, malgré tout ce qu'on lui reproche, fait les delices des gens de lettres de toutes les nations. Sans doute le luxe affecté de l'esprit est un défaut; mais lorsque cet esprit est bien neuf, bien piquant, on ne peut se dispenser d'en pardonner la prodigalité; on ne peut même s'empêcher d'aimer ceux qui ne peuvent s'empêcher de l'avoir. Quelques reproches qu'on puisse faire aux ouvrages de BERGHEM, ils réunissent tant de parties, qu'on est forcé de lui donner parmi les grands peintres une place tres-distinguée." — Zie bl. 112-114 van het Werk: *Observations sur quelques grands Peintres, dans lesquelles on cherche à fixer les caractères distinctifs de leur talent, etc. par Taillasson, etc. Paris, 1807, in-8°.*

BERCHEM (PIETER CLAASZE) was de vader en eerste leermeester van den beroemden NICOLAAS BERCHEM, meer bekend onder den naam van PIETER CLAASZE, die de schilderkunst te *Haarlem* beoefende, en eerst „visschen en naderhand kleine stukjes schilderde, daar doorgaans een tafeltje in kwam met allerhande soort van suikerbanket, in eene zilveren schaal of porceleinen schotel, enz." zoo als *Houbraken*, II deel, blz. 110, ons berigt, doch die aldaar den naam van BERCHEM, zoo als hij dezen goed aan het hoofd van zijn artikel over NICOLAAS heeft geplaatst, uit dien van BERGHEM (*red hem*), naar een voorval van diens jeugd, wil afleiden, als zou zijn naam daarvan zijnen oorsprong hebben verkregen. Dergelijke mondelinge overleveringen heeft die auteur maar al te gereedelijk opgenomen en geboekt, waarvan mij in zijn Werk, in vele gevallen, het fabelachtige is gebleken. — *Hendrik de Winter*, die een *Beredeneerde Catalogus van alle de prenten* van NICOLAAS BERCHEM, enz. heeft geschreven, en te *Amsterdam* in 1767, in-8°. uitgegeven, zegt in de *Voorreden*, bij de overweging van zijnen naam: „doch het waarschijnlijkste daaromtrent is, dat zyne voorzaten, afkomstig zynde van een vlek of dorpje in *Braband*, *Berchem* genaamd, anderhalf uur van *Brussel* gelegen, hy, in nabootsing van anderen, den toenaam daarvan heeft aangenomen, zoo als my door wylen den Heer IZAAK WALRAVEN, voornaam konstschilder en konstminnaar dezer stad, is onderrigt; en hetgene deze onderstelling bevestigt, is, dat BERCHEM dien naam altoos, tot het einde zyns levens, op dezelfde wyze en evenzoo geschreven heeft, als het meer gemelde vlek of dorpje genaamd is: dat is te zeggen niet *Berghem*, maar *Berchem*." — Dit aangevoerde bevestigt deze zaak op een aangemelijke wyze. — Verder moet ik hier bijvoegen, dat BERCHEM eenige prenten, als: de zeldzame *Pissende Koe*, zelf heeft beteekend C. P. BERCHEM, *inventor et fecit*, zie Nr. 2 en 4 van den genoemden *Catalogus*, en op Nr. 64 wordt zijn naam NICOLAUS P. BERCHEM *pinxit* gevonden; waaruit blijkt, dat hij zich NICOLAAS PIETERSZ. schreef, hetgeen niet weinig daarvoor pleit, dat de vader wel eveneens PIETER CLAASZ. BERCHEM kan hebben geschreven; doch menschen van dien stand en in dien tijd, werden gewoonlijk in den omgang bij hunnen doopnaam genoemd, met verdere aanduiding, wiens

zoon zij waren; en de geslachts- of aangenomen naam, die destijds in gebruik begon te komen, zal door onzen NICOLAAS eerst voor goed, bij zijn verschijnen op het groot tooneel der kunst, voor zich noodig zijn geacht en voor goed ingevoerd. Zijn grootvader kan welligt onder de duizenden behooren, die, in den trenrigen tijd der kerkelijke woelingen, van nit *Vlaanderen* naar de *Nederlanden* getogen zijn.

BERCKENS of BERCKINS. (MATHIEU) Deze kunstgraveur wordt door *Felix Bogaerts* opgegeven onder de Belgische kunstenaars te behooren, die op het laatst der XVII. en in het begin der XVIII. eeuw hebben gebloeid. Men heeft van hem onderscheiden *au burin* gesneden prenten, naar RUBENS en andere meesters, doch die voor het grootste gedeelte kopijen naar andere gravuren zijn.

BERCKHEY. (JOHANNES LE FRANCO VAN) Van dezen verdienstelijken landgenoot, reeds bij *Immerzeel* vermeld, moet ik hier eene bijzonderheid betrekkelijk een zijner kunstgewrochten mededeelen, dat in de kunstverzameling van *Pieter Hasselaar*, in 1797, te *Amsterdam* verkocht, bewaard werd, en onder Nr. 10 van den *Catalogus* aldus beschreven staat: — „*Een zeer fraai natuurlijk voorwerp, levensgrootte: verbeeld eene zwangere vrouw, met de ligging van de vrucht en byliggende deelen, van pleister gegoten, en vervolgens in olyverf met kleuren beschilderd, en met oplichtende dekstukken; alles door J. LE FRANCK VAN BERCKHEY zelven vervaardigd, en een kunststuk, eenig in zijn soort.*” — In 1852 hebben de hoogschatters van BERCKHEY zich trachten te verstaan, om voor hem een standbeeld te doen oprigten.

BERENT, een der vroegst bekende kunstenaars, die in het *Gilde-Boek van St. Lucas, te Utrecht*, als beeldsnijder op den jare 1370 staat vermeld. Zie over dat Gild op ARENT. (MEYSTEN)

BERENTS. Zie BHERENS. (JACOB)

BERESTYN of BEERENSTYN. (C. V.) *Le Blanc* vermeldt hem als een teekenaar en graveur, die, omstreeks 1650, in *Holland*, werkzaam was, en zegt, dat zijne prenten van de hoogste zeldzaamheid zijn. Hij noemt er zeven, meest onderwerpen van *Landschappen met reizigers* enz., waarvan eenigen het jaartal 1650 voeren. — Ik voeg hierbij, dat hij waarschijnlijk een Haarlemmer zal zijn geweest, af te leiden naar een-en-denzelfden naam van iemand, die aldaar in 1595 is overleden, en bekend staat als onderscheiden werken uit het Spaansch in onze taal te hebben overgebracht, waarvan ik er eenige bezit, en die vele jaren hofmeester was geweest van den Marquis Astorges in *Spanje*, welk aanzienlijk ambt de zijnen waarschijnlijk in staat stelde, de kunst voor nitspanning te beoefenen, en waardoor het genoemde werk ook zoo zeldzaam is.

BERG (H...) is waarschijnlijk een kunstliefhebber geweest. Van hem zag ik een geëst prentje, het *St. Petronella's Kapelletje, op de Bilt, bij Utrecht*, zijnde eene kopij naar dat van RADEMAKER, doch met weinig kunstverdiensce. Welligt, evenwel, bestaat er beter werk van hem.

BERG (A. VAN DEN) is een weinig bekend teekenaar, doch van wiens werk mij is voorgekomen het portret van *Jan Scharp, Predikant te Rotterdam, door hem ad vivum del. M. de Salicth Sculp.* Groot-^o, ovaal. Daar de persoon jeugdig is voorgesteld, en, naar mijne meening, reeds door VAN DEN BERG werd vervaardigd, vóór des Predikants beroep in gemelde stad, zoo moet de kunstenaar in de tweede helft der XVIII. eeuw hebben gebloeid. Men verwarro niet een *idem* portret op gelijke grootte, door den miniatuur-schilder G. VAN DEN BERG vervaardigd, en door J. SNOEK gegraveerd, maar dat zeker door Scharp en zijne vrienden als een mislukt graveerprodukt is beschouwd, zoodat het eerstgenoemde portret dit zal hebben moeten vervangen.

BERG. (CORNELIS VAN DEN) Deze Haarlemsche kunstliefhebber, die tevens de teeken- en etskunst beoefende, is reeds door *Immerzeel* vermeld. Onder de etsen, welke hij heeft vervaardigd, komt voor die, waar *Pieter van Laer voor zijn ezel zit te schilderen*, in-4°, 1765. De kop is genomen naar die ook in *Houbraken* voorkomt, en het verdere van de figuur door hem er bij gemaakt, als mede het overige bijwerk, dat veel te wenschen overlaat. Hiervan heb ik afdrukken in verschillende staaten, doch die niet tot de goede etskunst behooren, evenmin als zijn eigen portret in-8°, bezig zijnde met teekenen, hetgeen door hem in 1764 is vervaardigd, waarvan ik ook een afdruk (anders om), min afgewerkt bezit, als ook nog alleen de kop, in-12°, in 1759 door hem geëtsd, en een *idem* vóór de letter.

BERG (NICOLAAS VAN DEN) was een Vlaamsch graveur, naar men meent, van *Antwerpen* geboortig. Hij heeft eenige prenten geëtsd naar RUBENS, welke hij beeteekende N. V. D. BERG; onder anderen: het *portret van Justus Lipsius*, eene prent van middelmatige grootte; het *portret van een biddend persoon, met een crucifix*, ten halven lijve.

BERGE (PIETER VAN DEN) wordt bij *Immerzeel* genoemd VAN DEN BERGHE, met bijvoeging, dat hij dien naam later, in *Frankrijk* zijnde, in DE BERGE veranderd heeft. De reden waarom wij hier eenige regels over hem boeken, is om te vragen, of hij zich niet altijd BERGE, zonder eene H er in te voegen, heeft geschreven, en op welke gronden die naam veranderd zou zijn? — Wij bezitten een aantal werken van dezen meester, die allen, hier te lande, door hem zijn vervaardigd, en waar overal dezelfde naam P. V. D. BERGE op voorkomt. — Behalve de reeds opgegeven werken, heeft hij nog een aantal boeken met prenten versierd. Het beste, wat mij van hem voorkwam — daar zijne werken, over het geheel genomen, het middelmatige in de graveerkunst maar slechts even kunnen halen, — is: *Verzameling van Teekeningen en Schetsen van GERARD DE LAIRESSE, in 't koper gebragt enz. door PIETER VAN DEN BERGE, Amsterdam, 1695, bij hem-zelfen, in de Calverstraat, by de Capel in den Groenen berg.* — Er gaan ook eenige portretten, door hem vervaardigd, uit, als, dat van *Jacq. de Beaulieu, J. Brandt, Gzn., D. Munter, G. van Reede, Jan Six, J. de Wilde, M. de Wilde, J. van der Hoeven, C. Ekama, enz.*

BERGE (NICOLAAS VAN DER) was een kunstenaar van *Brugge*, die met veel smaak portretten en gezelschapsstukken vervaardigde, en in de helft der voorgaande eeuw bloeide. Van zijne werken is mij niets voorgekomen, om daarover mededeeling te kunnen doen; evenmin eenig verder levensberigt; doch, dat hij om zijn talent hoog wordt gewaardeerd, bewijst, dat zijn portret, door hem-zelfen geschilderd, geplaatst is in de Galerij van *Florence*, in die afdeling, waar 321 stuks portretten van de beroemdste kunstenaars, meest door hen-zelfen vervaardigd aanwezig zijn. — In de beschrijving dezer afbeeldingen wordt hij genoemd NICOLAS VANDERBRACH (van) *Messine*. Dus ook hier werd weder, gelijk met zoovele Nederlandse kunstenaars het geval is, de naam dermate verhaspeld, dat men ongelooflijk veel moeite heeft, om op het spoor van den bedoelden persoon te geraken. — *Le Blanc* noemt hem CLAAS VAN DEN BERGH, schilder en graveur, geboren te *Antwerpen*, in het jaar 1725, leerling van BALTHAZAR BESCHEY, en geeft de beschrijving van vier prenten, door hem gesneden, als: 1. *Magdalena, gezeten aan den voet eener rots*: P. P. RUBENS. 2. *Een Geestelijke voor een Crucifix*: P. P. RUBENS. 3. *Justus Lipsius*; en 4. *Michel Ophorius*: P. P. RUBENS.

BERGH. (CLAAS VAN DEN) Zie, BERGE. (NICOLAAS VAN DEN)

BERGH (J. VAN DEN) wordt in den *Kunst-Catalog. van R. Weigel* genoemd als een Hollandsch kunstliefhebber, alwaar, onder Nr. 16818, eene gravure of ets voorkomt, *de Discipelen van Emmaus, naar REMERANDT.* waarschijnlijk de voorstelling zooals die ook in *Houbraken* gevonden wordt. Ik ben van meening, dat *Jonkheer J. L. C. VAN DEN BERGH van Heemstede* — zie aldaar — een-en-dezelfde persoon zal zijn.

BERGHE (IGNATIUS VAN DEN) was een kunstgraveur, die, waarschijnlijk, te *Antwerpen* is geboren: immers, hij heeft aldaar de kunst geleerd bij PHILIPPUS KEMINCKX, doch heeft zich later te *Londen* gevestigd, waar hij in 1820 nog leefde. *Le Blanc* bevestigt deze meening, daar hij den 17. Augustus 1752 als zijnen geboortedag te *Antwerpen* opgeeft, en tevens dat hij ook in *Engeland* bij HARTOZZI de kunst geleerd, alsmede te *Parijs* en *Antwerpen* zijn bedrijf geoefend heeft. — Hij geeft 14 stuks prenten op, alle historische onderwerpen en portretten, naar oude en latere schilderijen.

BERGHE (JAN VAN DEN) wordt ook wel bij anderen JAN VAN RUYSBROECK genoemd. Zie aldaar. — In de rekeningen *Ms.* van het *O. L. V. Hospitaal, te Oudenaarden*, vindt men aangetekend, op het jaar 1462—63: „Item *Clessenaere* vorseid ghereden den xiijsten in ouste te *Brusselle* by meester JANNE VANDENBERGHE, omme te wetene te wat tyde hy dwere van den ogiven ende ooc den steeghere leveren zoude, metghaders ooc een bewerp van den tarreckne maken; ende was nte iij daghen met twee paerden; verteed xlvij sch. par.” — Zie over deze rekeningen op HOEN. (JACOB) — Het is mij nog niet gebleken, wat de reden kan zijn, dat hij een tweeledigen naam zou hebben gevoerd, terwijl dit toch, naar men meent, het geval moet zijn geweest. De eenige gissing, welke ik hieromtrent kan maken, is deze, dat zijn geslachtsnaam VAN DEN BERGHE moet zijn, daar deze in de genoemde rekening staat vermeld; en welligt, dat hij een huis of landgoed heeft bezeten, hetgeen *Ruysbroeck* was genaamd, dat wel het geval kan zijn geweest bij zulk een gevirden meester, die in den gulden tijd voor kunsten en wetenschappen, onder Hertog Philips den Goede, zulke groote werken heeft volvoerd en de bouwmeester was van genoemden Bourgondischen Vorst. Misschien zullen nadere bescheiden het een en ander of wijzigen of bevestigen. — Later vond ik nog vermeld, in dezelfde Archiven op den jare 1443, onder meerdere werken, door hem voor genoemd gesticht vervaardigd, ook het volgende: — „Item noch ghequommescapt jeghen den zeiven JAN VAN DENBERGHE VI. staende beelden te makene, te weten: drie Graven van *Vlaanderen* en drie grafneden, ele also by behoeren te staen met eene schiide vor hemlieden. — Item noch VI pointe van sittende beelden in de ghevele staende te wetene: in d' eerste ons Vrouwe met hare kinde up haren soet, ende een van den drien kueninghen daer boven knielende; in d' ander den anderen kuenine, int derde den derden kuenine, ele van den kueninghen met haren parden ende wercke alsoot behoert; int vierde, sent Jooris te parden metter maecht, drake ende eastel alsoot behoort. Int vyfste de roede van Jesse, ende int zeste. *Triestran* ende *Ysandde*. — al dit vors. were te leveren van goeden witte steenen naer de behoort van den wercke ende al up zynen cost t *Audenaerde* te sceps-boerde te leverne, van welken wercke de vors. JAN hebben zal cvij lib. par.” — Zie over dit berigt, uit dezelfde bron als voren geput, op DELEHAYE. (PIERARD)

BERGHE. (WILLEM VAN DEN) in de rekeningen *Ms.* van het *O. L. V. Hospitaal, te Oudenaarden*, vindt men aangetekend op het jaar 1461—62: „Item WILLEM VANDENBERGHE, JANSZONE, van *Bruesele*, van den oruusveinsters staende up de zaele naest de bottelryen, de welke hy t *Audenaerde* leverdde met alle de bauten,

haecken, siegen ende passetten diere toebehoorden, van alzulcken fautchoene als zyn vadre dandre geleverd hadde in zine taswerck; item van welkere vorseide veinstre den zelven WILLEM betaalt... xxx iij lib. par." — Zie over die rekeningen op HOEN. (JACOP) — Uit deze nota blijkt, dat zijn vader te *Brussel* te huis behoorde, die ook in de volgende nota onder JANNE VANDENBERGHE — zie aldaar — te *Brussel* voorkomt, en door den berigtgever dezer rekeningen voor denzelfden persoon wordt gehouden als de meer bekende en heroemde bouwmeester van het stadhuis te *Brussel*, JAN VAN RUYSBROECK.

BERING. (J. H.) Een onvermeld portretschilder, van wien ik slechts eenmaal eene gravure naar zijne schilderij heb gezien, zijnde de afbeelding van *Gilles Schey, Vice-Admiraal van Holland en West-Friesland*, kniestuk van voren, en links, geharnast, met een mantel over den schouder vastgehecht, naar J. H. BERING, in zwarte kunst, door PETRUS SCHENCK, kl. f^o. In den *Catalogus van Portretten van Frederik Muller* vindt men haar ook vermeld, onder No. 4788.

BERKENRODE. (BALTHAZAR) Van dezen hekwamen graveur, die ook onder den naam van BALTHAZAR FLORIS — zie aldaar — voorkomt, vond ik in de belangrijke verzameling der *Uitgebeelde geschiedenis van de stad Amsterdam* enz. van wijlen den Heer G. Lamberts, eene zeer groote fraaije *Kaart der stad Amsterdam*, bestaande uit zeven bladen, die door hem in den jare 1625 vervaardigd, en hoogst zeldzaam is. — Later bij het verschijnen van het Werk van *Le Blanc*, zag ik, dat hij ook *Amsterdam* als zijne verhlifplaats stelt; doch deze vreemdeling is hier al weder op weg, om de namen onjuist op te geven, noemende hem B. F. BEREKERO, en meldt het volgende werk, waardoor hij kennis aan hem gekregen heeft. — *Delineatio Abitvs Magnae Britanniae Reginae ex Hollandiâ in Angliam, cum 29 Jan. an 1643, Scheveningâ solveret.* Over dit werk laat hij dit oordeel volgen: „Zijne teekening is geestig, en zijn stift breed en ferm." — Het is mij voorgekomen, dat hij ook een goed teekenaar is geweest, voornamelijk van steden, dorpen, kasteelen enz. zoo als ik in den beroemden *Atlas der vereenigde Nederlandsche Provincien* enz. van Mr. Mattheus Brouërius van Nidek, verkocht te *Amsterdam*, 1743, onder Staats-Brahandt vermeld vind eenige afbeeldingen, als: 't *Huys Bronsmeer*, — *Kerk te Eykendonk*, 1629, — 't *Huys Helvoort*, — 't *Dorp Hintem*, — *idem Nemelaar*, 1622, — *De schans St Antoni*, — *Idem Isabel*, — 't *Huys te Berkel*, 1629 enz., allen door BERKENRODE geteekend; zie bl. 9, 10 en 11 van den *Catalogus*. Verder vind ik nog aldaar, op bl. 17, *Rotterdam*, in platten grond, in 4 bladen, 1626, door BERKENRODE.

BERKENRODE. (CORNELIS en BALTHAZAR) Zie hij mij op BALTHAZAR (FLORIS), en BERKENRODE. (BALTHAZAR)

BERKHEYDEN. (JOB en GERARD) De portretten van dezen reeds bij *Immerzeel* geschreven heroemden kunstenaar zijn in den tweeden druk van den *Schouburg der Ned. Konstschilders* enz. door J. Houbraken er bijgevoegd, waarvan GERARD alleen door *Immerzeel* zeer onjuist is overgenomen. Om der geschiedenis wille, voeg ik hier nog bij, dat er in de heroemde verzameling van *Van der Marck*, te *Leyden*, verkocht te *Amsterdam*, in den jare 1773, onder Nr. 397 van den *Catalogus*, het volgende staat te lezen: „JOB BERCKHEYDEN. Deze kunstenaar ver-
toont zich met een vrouwe-portretje in de regter hand en een palet en pi-
ceelen in de linker; zittende voor een tafel, waarop twee konsthoecken, een dik
penseel en een fles met vernis: hangende een papegaay in een kooy aan de
zolder. Fraay op doek door hem zelve geschilderd. h. 17, br. 14½ duim. — Nr. 398
DEZELVE op een ander manier. Hy is verbeeld in een kamer, zittende een Dame
uit te schilderen: staande op de voorgrond een tafel met eenige kunstboeken, en

verder bywerk. Mede zeer natuurlyk, door hem zelfs geschilderd, op doek. h. 22 $\frac{1}{2}$ b. 20 duim." — In eene der zalen van de Galerij te *L'orenee*, alwaar de portretten der meest-beroemde kunstenaars, grootendeels door hen-zelfen geschilderd, verzameld en door den Kardinaal *Leopold* vervolgd zijn, bevindt zich onder het aantal van 321 stuks, ook dat van dezen meester, en wordt in de beschrijving daarvan in den *Catalogus* genoemd dat van *JOB BRECKBERG, Harlem, n. 1637, m. 1695*. Dit is dan toch wel te grof, om de letters zoo geheel te verplaatsen, daar het hier immers niemand anders geldt, dan den bovengenoemden persoon.

BERKHUYS. (. . .) Deze is een zeer bekwaam teekenaar geweest van stads- en dorpsgezigten, die, waarschijnlijk, in het oude graafschap *Zutphen* te huis behoort, en in het begin der XVIII. eeuw bloeide. — Ik heb een groot aantal teekeningen van hem verneld gevonden — alle gezigten in de steden, dorpen, kasteelen enz. van het genoemde graafschap voorstellende — in den *Atlas der vereenigde Nederlandsche Provinciën enz. in 52 deelen van Mr. M. Brouërius van Nidek, te Amsterdam, 1743*, in het geheel verkocht voor *f 5000* aan *Willem Hengskes*.

BERKMAN, (M. . .) een onvermeld teekenaar, van wien men eenige land- en watergezigten geteekend vindt, onder anderen *Gezicht op de Jachthaven by de gewezen oude-stads Herberg aan het Y, verplaatst in 1780 en 1781*, door hem toen geteekend, in prent gebragt in 4°, en opgenomen in den *Mercurius, October, 1781*, l. stuk, blz. 144.

BERLAM. (JENNIN DE) In de rekeningen der hertogen van *Bourgogne*, die in de Archiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men op den 16. April 1467 aangeteekend: — „A JENNIN DE BERLAM, païé pour V jours qu'il a ouvré en ce comprins sa venue et alée à son hostel, au pris de X S. pour jour. L. S." Zie verder over deze werkzaamheden, mede door hem als schilder (?) verrigt, voor het groote feest van het Gulden Vlies te *Brugge*, op *REGNAULT. (AMAND)*

BERNAERD. (NICAISE) Van dezen Antwerpenaar is weinig bekend, zoo aangaande zijne werken, als voor wat zijn persoon betreft. Hij is in 1608 geboren, en heeft de kunst geleerd bij *FRANÇOIS Snyders*, wiens geest, behandeling en kleur hij in zijne werken nabootste; als schilder van boschgedierte was zijne verdienste weinig beneden die van zijnen meester. *Pilkington* stelt zijn sterftijd in den jare 1663, als toen 70 jaren oud zijnde; doch *P. Bogaerts* geeft daarvoor op het jaar 1678 en zegt, dat hij te *Parijs* overleden is, hetgeen ook door *Bryan-Stanley* wordt gemeld, die daarbij aanteekeut, dat andere schrijvers zijne geboorte in 1593, en zijn overlijden in 1663 stellen, hetgeen óók den ouderdom van 70 jaren oplevert.

BERNAERTS of BERNARD (BALTHAZAR) wordt bij *Immerzeel*, die hem *BERNARDS* noemt, ter loops vermeld. Ik heb onder zijn graveerwerk hem ook wel *B. BARNARDS* beteekend gevonden. Hij heeft aan de Bijbelprenten van *Picart* medegearbeid. Ik bezit van hem ook graveerwerk op losse bladen, als, onder anderen, eene prent in plano-formaat, voorstellende het portret van *Lucas Ahuys, Pastoor in Amsterdam* enz., door *c. Troost* geteekend, en door *B. BERNARTS* gegraveerd. Hieruit kan men zien, dat hij wel dengdelijk in sommige gevallen zeer goed werk heeft kunnen leveren. Het geheel is in den stijl van *TANJÉ* gegraveerd, doch het vleesch wat meer en wat te veel gepointilleerd; echter zijn de kleederen en verdere zaken stout en fiks gesneden, zoodat ik, alleen om dit werk, hem onder de bekwame graveurs van zijnen tijd eene plaats inruim. Verder vindt men nog de volgende portretten door hem gegraveerd, als dat van *Anna van Brunstoyk, W. Denrhoff, A. Relandus, De Superville, enz.*

BERNARD. (DIRK) *Immerzeel* geeft dezen kunstenaar op als in *Amsterdam*

geboren, die, na zich aldaar in de kunst te hebben bekwaamd, naar *Engeland* vertrok, en er historiële onderwerpen schilderde voor de hoofdkerk te *Chichester*. als mede de reeks portretten der koningen van *Engeland*, tot aan Hendrik VIII, vervaardigd heeft. Dit is het eenige, zegt hij, wat hij van dezen schilder heeft vermeld gevonden. — Het ware te wenschen, dat hij over zulk eene duistere zaak zijne bron had aangewezen, die hier in dit geval zeer betwijfeld worden moet: want, bij geen Engelsch auteur, dien men eenig gezag mag toekennen, vindt men iets van genoemde werken op dien naam vermeld. Hun zouden, voorzeker, de reeks portretten, die, na hem, door andere schilders, tot op George II, voortgezet, en niet in de vergetelheid geraakt zijn, wel niet ontgaan wezen, vooral niet *Walpole*, die met alles zoo van nabij bekend was. *Fiorillo*, in zijne *Geschiede der Mahlerey in Grossbritannien u. s. w. S.* 204, noemt slechts de namen van eenige kunstenaars, die tijdens HANS HOLBEIN in *Engeland* werkzaam waren, waaronder een THEODORE BERNARDI, en voegt in eene noot daarbij, dat „*Vertue* dezen houdt voor den beroemden T. BERNARDI, dien men onder de Vlaamsche schilders vindt vermeld.” Doch dit moet dan slaan op onzen DIRK BARENDSEN, en die is, voor zoo verre ik weet, nooit in *Engeland* geweest. Is dit echter zoo, dan zijn de beide genoemde een-en-dezelfde persoon. Doch er zijn destijds meerdere schilders in andere landen geweest met den naam van BERNARD, die welligt het eerstgenoemde werk kunnen verrigt hebben. — *Brulliot* bevestigt, mijns inziens, dit mede, daar hij zegt, dat DIRK BERNARD EN DIRK BARENT OF BARENTSEN een-en-dezelfde persoon is, en voert eenige zijner beteekeningen aan, zooals die op zijne werken worden gevonden, als: THEOD. BAERN, T. BERN *invét.*, THEODOR. B. *Amst. invét.*, T. BER. *inv.* T. B. *Amst. in. enz.* — Deze auteur berigt ons tevens, dat hij ook zou hebben gegraveerd tijdens zijn verblijf in *Italië*, en wel eenige landschappen naar die van zijnen meester TITIAAN; — hij heeft zulks getrokken uit een *Ms.* van den beroemden kunstkenner *Marieite*, die Direeteur was van het koninklijk Prentkabinet in *Frankrijk*. — Onderseheiden graveurs hebben zijne werken in koper gebragt, waarvan J. DE GHEYN EN JAN SADELER wel de voor naamsten zijn. Zoo bezit ik, onder anderen, eene zeer groote prent, voorstellende eene der gelijkenissen van Jesus, uit Matth. XXIV. genomen; maar dit gelijkt wel een wulpsehen maaltijd der Goden, waarbij echter, in den achtergrond, de zondvloed met de ark van Noaeh is afgebeeld, en beteekend THEODOR BERNARD *invenit*, JOANNES SADELER *sculp. et excudit Antverpia*.

BERNARD. (JEAN) Bij het reeds door *Immerzeel* vermelde voeg ik nog, dat hij ook de etsnaald heeft behandeld, waarvan men als proef kan zien den *Titel voor den Catalogus der kunstverkoopij van Louis Meayer Ph.z., Amsterdam, 1799*, die vrij wel is uitgevoerd, met zinnebeeldig bijwerk. Verder moet ik hier nog vermelden, dat hij ook figuren, en wel portretten, heeft geteekend, zoo als de volgende: *Jan Kobell*, beroemd veeshilder, ten voeten uit, links, in gewone kleeding, zittende te schilderen in eene kamer; zeer fraaije teekening in O. I. inkt, in f°. Zie den *Catalogus van Portretten van Frederik Muller*, Nr. 2961. — Nr. 5480. *Wouter Joannes van Troostwijk*, kunstliehebber en beoefenaar, ten voeten uit, van achteren gezien, zittende voor eene schilderij; teekening in rood krijt; in f°. 1809; en Nr. 5842. *Jacob de Vos*, voornaam kunstminnaar, te *Amsterdam*, borstbeeld links; teekening in potlood, 4°.

BERNARD VAN BRUSSEL. Zie bij mij op ORLY. (BAREND VAN) Dit artikel is bij *Immerzeel* geheel verkeerd vermeld, zijnde BERNARD OF BAREND VAN BRUSSEL een-en-dezelfde persoon als BAREND VAN ORLY, die te *Brussel* geboren werd. — Wij hebben bij geen klassiek auteur eenige gronden voor het tegendeel gevonden,

zoodat de twee artikelen bij den gemelden schrijver voor één kunnen worden gelezen, en al de daar voorkomende historische berigten, bij gevolg, dubbel zijn. *Vasari* is, waarschijnlijk, de schuld van dit misverstand, daar deze gewoonlijk den doopnaam met dien der geboorteplaats verbindt, en men alzoo wel met omzigtigheid en met kennis van zaken dezen en allen, die hem hebben nageschreven, moet raadplegen. Ook begrijpen wij niet, waarom men de namen niet getrouw teruggeeft, zoo als de oorspronkelijke tekst die ons vermeldt: immers. *Carcl van Mander* is hier van gezag, en noemt hem BAREND. Het is onraadzaam, de taal in alles te willen zuiveren; velen zijn niet in staat, het onderscheid zoo vlot weg te kennen, en vermeenen daardoor wederom over andere personen te lezen. — Het bedoelde artikel van *Immerzeel* is eene vertaling uit *Pilkington*, die ook al geen weg heeft geweten met dezen naam, want hij schrijft BERNARD (VAN BAUSSELS) ALZOO VAN BRUSSELS BERNARD.

BERNARDS, (J. H.) geboren te 's *Gravenhage*, in 1708 of 1709, was een leerling van PHILIPPUS VAN DYK. Hij schilderde portretten, doch heeft in dat vak slechts het middelmatige mogen bereiken, en is in het jaar 1765 of 1766, te 's *Hage*, overleden. Uit *Pieter Terwesten. Ms.*

BERNARDS (S.) was, volgens *Le Blanc*, een kunstgraveur, te *Amsterdam*, die in de eerste helft der XVIII. eeuw als liefhebber werkzaam was. Hij vermeldt eene zijner gravuren — *la Parabole de l'Économe infidèle: JON. VAN LUYKEN.* — Is dit nu kopij naar LUYKEN? Regt begrijp ik het niet.

BERNART. (PIERQUIN) In de rekeningen der Hertogen van *Bourgogne*, die in de Archiven te *Rijszel* worden bewaard, vindt men op den 16. April, 1467, aangeteekend: — „A PIERQUIN BERNAAT, peintre de *Ypper*, païé pour III jours, comprins sa venue et alée, a X S. pour jour. — XXX S.” — Zie over deze werkzaamheden, mede door hem verrigt voor het groote feest van het Gulden Vlies, te *Brugge*, op REGNAULT. (AMAND)

BERNINCK. (J.) Bij *Immerzeel* vindt men vermeld een H. BERNINCK, die een gelijk kunstvak als de eerstgenoemde heeft beoefend, namelijk, die bloem- en fruitstukken vervaardigde; hij heeft zulks getrokken uit *Van Eynden* en *Van der Willigen*, die echter in den voornaamelijkbaar hebben gedwaald, terwijl zij een stuk van zijn werk aanhalen uit het kabinet van *Gildemeester*, dat juist aldaar op naam van J. BERNINCK voorkomt, en hetzelfde is, hetgeen, ook met dien naam, in 1792, in de nalatenschap van *Jan Pekstok*, te *Amsterdam*, voor *f* 147 is verkocht, alwaar tevens een idem stuk, door H. BERNINCK, met slechts *f* 20,— betaald werd; zoodat, naar mijne meening, er twee kunstenaars van dien naam zijn geweest, doch die verward geboekt werden.

BERNINCK. (LEVINA) Zie BRUGGE. (LEVINA VAN)

BERNINK. (SIMON) Onder de oudsto schilders van *Brugge* wordt deze opgegeven tegelijk met HUGO, ROOER, LANCELOT EN POURBUSSE, die tot roem dezer bakermat der kunsten hebben gebloed; hij heeft eene dochter gehad, LEVINA VAN BRUGGEN genaamd — zie aldaar — welke hij, zeker, in de kunst heeft opgeleid, en die zoe vermaard was, dat zij aan vorstenhoven, met luister, haar talent tentoonspreidde. — Naar de rangschikking der gemelde namen te oordeelen, noemt *Sanderus* hem het eerst, als den ondsten in rang van kunst, zoodat hij, dientengevolge, in de XV. eeuw heeft gebloed. — Zie den gemelden schrijver in zijn *Verheerlykt Vlaanderen*, I. blz. 5.

BERNTROP. (P. J.) Een teekenaar, van wien mij slechts eenmaal kunstwerk is voorgekomen, zijnde eene *Buste van Esculaap*, met eene slang om het voetstuk, door hem *del. c. c. FUCUS. sc.* Het behoort tot de middelmatige kunst,

doch welligt bestaat er beter werk van hem. De genoemde graveur, die, omstreeks 1850, te *Amsterdam*, in ongeveer 60jarigen ouderdom is overleden, doet ons zijn bloeitijd nagenoeg kennen.

BERNTSZ (HERMAN) was een glasschilder te *Utrecht*, die in het laatst der XVI. en in het begin der XVII. eeuw aldaar bloeide, doch waarvan mij niets anders is voorgekomen dan het volgende originele stuk, dat mij regtigt, om hem hier eene plaats in te ruimen. Het luidt aldus: „RYER VAN ZYLL borger en glasschryver t *Utrecht*, ende heeft voor hem ende zyn huysfrou, daar hy blykende geboorte bij heeft, overgegeven aen HERMAN BERNTSZ, mede glasschryver, borger dezer stadt, zekere huysinge ende hofstede gelegen tusschen de Romerburger ende Gaertbrugge.” Transportbrief, 17 April, 1605, berustende in de Archiven der Hypotheken van de stad *Utrecht*. — Zie verder over dit stuk op ZYLL. (RYER VAN)

BERSELAIRE. (JEHAN VAN) In de rekeningen der Hertogen van *Bourgogne*, die in de Archiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men op den 16. April, 1467, aangeteekend: — „À JEHAN VAN BERSELAIRE, peintre de *Ypper*, païé pour III jours au dit pris de XII S. pour jour. XXXVI S.” Zie over deze werkzaamheden, mede door hem verrigt voor het groote feest van het Gulden Vlies te *Brugge*, op REGNAULT. (AMAND)

BERTERMAN (JOHAN BAPTIST) is een kunstgraveur geweest, die bekwaamheid bezat, en in het laatst van de XVII. en in het begin der XVIII. eeuw, te *Brussel*, bloeide. De voornaamste van zijne werken zijn naar schilderijen van J. DE ROORE, N. CORTENS, C. EYKENS en andere meesters, die de geschiedenis voorstellen van het *Miraculeuse Sacrament in de St. Gudule te Brussel*. — Zie *Histoire du St. Sacrement etc. Bruxelles*, 1720 in 12°. Nog kan men als proeve zijner fiksche behandeling van het burin zien eene plaat met wapens, lambrekijns enz. geplaatst voor de opdracht van het Werk van *Cornelis de Bie, van Lier: Echos Wederklanck enz. voor synen vriendelycken Adieu aan de wereld. Anno 1706, Brussel*. — Dit Werk is van denzelfden auteur, als die het *Gulden Cabinet* enz. heeft geschreven, en toen 79 jaren oud was. — *Le Blanc* vermeldt 27 nummers van zijn graveerwerk, en noemt hem ook schilder (?). Onder andere prenten van hem bezit ik eene *II. Maagd, die een kruis draagt, dat door Engelen ondersteund wordt*, in 4°. door hem *Sculp. Brux.* 1696, vrij behandeld en tot de goede kunst behoorende.

BERTHELOMI. (...) In de rekeningen der Hertogen van *Bourgogne*, die in de Archiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men op den 16. April, 1467, aangeteekend: — „À BERTHELOMI de verlicter d' *Ypper*, païé pour III jours, comprins sa venue et alée, à V. S. pour jour XV. S.” Zie over deze werkzaamheden, mede door hem verrigt voor het groote feest van het Gulden Vlies te *Brugge*, op REGNAULT. (AMAND) — Op den jare 1468 den 9 Mei vind ik weder vermeld het volgende: „À missire BERTHELOMY, chappelain et ouvrier de cyrrre, païé pour VI jours, quil a ouvré, et chacun d'iceulx jours célébré messe au plus matin, en lostel devant les dits ouvries, afin qu'ils n'eussent cause d'aler hors et afin qu'ils fussent plus diligens sur l'ouvrage, à VI S. pour jour XXXVI S.” Of nu deze een andere is, dan de eerstgemelde, hetwelk men uit het verschil van betrekking zou gelooven, het geval te zijn, kan ik niet beslissen; zeker staat hij aldaar onder de schilders en beeldsnijders vermeld. Zie over het laatstgemelde, *le Comte de Laborde, les Ducs de Bourgogne, etc. Paris*. 1851, in 8°. Tome II. bl. 363.

BERTONE. In het *Gildeboek van St. Lucas te Utrecht*, staat onder de oudstbekende kunstenaars zekere BERTONE als schilder op den jare 1380, en een beeldsnijder van dienzelfden naam op het jaar 1381 geboekt. Zie over het genoemde *St. Lucas-Gild*, op ARENT. (MEYSTEN)

BERWINCKEL, (JOAN) een onvermeld kunstgraveur, die, naar ik gis, in het begin of op de helft der XVII. eeuw in *België* bloeide. Ik bezit een klein prentje, zeer uitvoerig in den stijl van WIERIX gegraveerd, voorstellende *het kind Jezus tusschen Joseph en Maria*, waar boven *de H. Geest en God de Vader in de wolken*, waaronder, *Jesus Matris deliciae, Jesus Patris solatium*, en beteekend, JOAN BERWINCKEL sculpsit. Peter van Laekveld excedit. Hoog 65, br. 44 streep Ned. Het kind is van eene aanvalligheid en eene gelaatsuitdrukking, die buitengewoon genoemd mogen worden. Het is waarschijnlijk een boekprentje.

BESAEN. (CHRISTOFFLE) Uit het volgende blijkt, dat reeds in 1411 het olie in de verwen mengen voor gewoon gebruik zeer algemeen was, zoo als ik onderscheiden malen heb aangevoerd, dat zulks al meer dan eene halve eeuw vroeger, en wel in 1368, bewerkstelligd werd. Zie ook hierover bladz. 391 van de *Geschiedenis der Heeren en Beschryving der Stad van der Goude*, enz. door de Lange van Wyngaerden, Amsterdam, 1813, in 8°. I. deel. — Wat onze BESAEN heeft verrigt, vindt men in de „*Comptes de l'hôtel d'Antoine, due de Brabant, pour les années 1411—12* (No. 1786 de l'inventaire de la Chambre des comptes de Bruxelles): — „Item, CHRISTOFFLE BESAEN, mijns voirsereven heeren seilder om twee bancyeren, II. wimple, VI. bannieren, en tot myns voirsereven heeren trompetten gewrocht met finen goude ende met olyen op ziden laken, voir elc van den voirsereven bannieren X cronon ende voir elken wympel X cronon, ende voir elke bannieren van trompetten V cronon. — Zie *Le Comte de Laborde, les Dues de Bourgogne, etc. Paris*, 1851, in 8°. Tome II. pag. 292.

BESOET. (JAN) Hoewel deze graveur wel bij *Immerzeel* wordt vermeld, door het zonderlinge levensgeval, aan hem overkomen, zoo wordt daar echter geen van zijne werken genoemd. Intusseken bevordert men het belang der kunstgeschiedenis meest door eenig werk aan te wijzen, om tevens daaruit licht voor de geschiedenis in het algemeen te trekken, en bovenal de bekwaamheid eens kunstenaars te kunnen beoordeelen. — Van dezen onfortuinlijken graveur bestaat eene zeer groote plaat, *De afbeelding van het vorstelyk vuurwerk, hetwelk te 's Hage in den Hof-vyver is afgestoken den 13 Juny 1748*, welk prachtig vuurwerk gemaakt en uitgevonden was door P. DE SWART, architect van *W. C. II. Friso*, prins van Oranje. — *Het paradebed van prins Willem IV.* — en *H. D. Lijkstatie*. Onder de portretten, door hem gesneden, is wel het voornaamste dat van *Johan van der Does*, van voren te zien, regts, in ovaal, in 8°. Hij heeft zich ook vermeten, een onderwerp af te beelden, waarvoor de beroemdste geniën zijn teruggedeinsd, namelijk: *Het afbeetsel onses saligmaaker Christus Jezus in den P'leesche naa de beschryving van Publius Lentulus getrocken uit de Jaer boeken der Rominsche Raadsheeren by Eutropio te vinden*. Dit staat boven de afbeelding, en van onder de geheele tekst van genoemden auteur, alsmede hetgeen *Nicephorus*, Lib. I. Cap. XI, desaaangaande nog geboekt heeft. — Jezus is staande afgebeeld, ten voeten uit, in een landschap, dragende den wereldbol met beide handen, hemelwaarts ziende naar den H. Geest; aan zijne linkerzijde ziet men zijne geboorte te *Bethlehem*, en aan de regter de kruisiging op *Golytha*; beteekend J. BESOET del. *Fecit*, in gr.^o. een werk van middelmatige verdienste als kunst beshouwd, doch, wat het teruggeven van *Lentulus* brief betreft, beneden alle kritiek.

BESSCHEY. (BALTHAZAR) Deze historie- en portretschilder was de vader van den landschapschilder JACQUES F. BESSCHEY. Hij werd te *Antwerpen* geboren in den jare 1709, en is aldaar in 1776 overleden. In het Museum te *Antwerpen* zijn twee historische onderwerpen van zijn werk, *Joseph, door zijne broeders verkocht*, en *Joseph, onderkoning van Egypte*, van gelijke grootte, h. 2.64, br. 1.95 Ned. maat; —

en nog zijn *Eigen portret*, borststuk, levensgroot, door hem-zelfen geschilderd, in de kleeding van dien tijd, met een gepoederde paruk, enz. Hij heeft het palet en penselen in de linkerhand, bezig zijnde te schilderen aan een tafereel, *Venus en Cupido* voorstellende. — BESSCHEY werd deken van St. Lucas in 1756.

BESSELING. (ALBERTUS) Bij dit artikel moge men nog voegen, dat hij waarschijnlijk een Utrechenaar is geweest, daar ik gevonden heb, dat H. en J. BESSELING te Utrecht boekdrukkers en uitgevers waren. Het portret van *Joost van Vondel*, door hem gegraveerd, is in het jaar 1754 bij hen uitgegeven. — Zie *J. van Abkoude, Naamregister van Boeken; Leiden, 1754. I. deel, VI. st. blz. 23.* — Ook is de titel voor het Werk *Beschryving van de stad Grave en den Lande van Cuyk*, door PARINGET en P. VAN ALEN, Utrecht, bij HERMANUS en JOHANNES BESSELING, in 1752 in-4°. uitgegeven, door hem geteekend en gegraveerd in 1752. — Werken, vroeger uitgekomen dan die van 1743, te Utrecht, staan alleen op naam van *Hermanus*, zoo als het bekende Werk in 4°. uit het Engelsch vertaald, *Algemeene Historie van het begin der wereld af tot den tegenwoordigen tyd toe*, enz.

BESSEMERS, (MAYKE VERHULST of MARIA VAN) van *Mechelen*, is de huisvrouw geweest van *Peeter Coeck van Aelst*, en heeft ook de schilderkunst beoefend, waaraan ik, bij het lezen van de *Winementheyt des vrouwelicken geslachts* enz. van *Joh. van Beverwyck*, op bl. 199, werd herinnerd.

BEST (...). Een onvermeld kunstgraveur, van wien ik alleen geboekt vind, dat hij, naar de teekening van JACOBUS SCHOEMAKER DOYER, een *Gedenkzuil* voor den dichter *Rhynvis Feith* in koper heeft gebragt. Zie *Catalogus van Portretten van Frederik Muller*, No. 1658.

BETH (GILLIS JANSZ.) werd in den jare 1561, te *Amsterdam*, geboren, en was de zoon van *Jan Jacobsz. Beth*. Men vindt in zijne huwelijksaankondiging van den jare 1589 vermeld: GILLES JANSZ. BETH, *Schilder*, oud 28 jaren, met *Neeltje Willems van de Bossche*. — Hij behoorde tot den aanzienlijken stand, want, bij de verandering der stedelijke regeringen, door Prins Maurits, in 1618, volbragt, die dus ook te *Amsterdam* plaats had — terwijl de mannentaal, door den oud-Burgemeester Conelis Pietersz. Hooft, over deze daad gevoerd, voor ons bewaard is gebleven — werd hij, bij de verkiezing van het nieuwe bestuur, waarvan er terstond negen-en-twintig van het oude weder werden verkozen, het eerst benoemd van de zeven, die de ouden vervingen. Het is wel waarschijnlijk, dat de beruchte handelaar aldaar, *Jan Beth Janszoon*, die in 1570 een schandelijk bedrog pleegde tegen den Staat, tot zijn geslacht behoorde, doch niet zijn vader zal zijn geweest. Zie *Wagenaar Beschryving van Amsterdam* in f^o. I. blz. 320 en 471. — Noch van zijne Kunst, noch over den aard er van heb ik ergens iets vermeld gevonden; maar, dat hij werkelijk kunstschilder was, is buiten kijf, en duidelijk bij zijn huwelijk vermeld, zoodat de vraag in den *Navorscher, VI. Jaargang, 1856. bl. 138*, of men hierdoor moet verstaan of hij „Huis- of Kunstschilder was?” uit den aard der zaak en het gebruik van dien tijd mag worden beantwoord, dat hij kunstenaar geweest is, te meer dewijl het zoogenaamde verwen destijds wel deugdelijk door verwers werd verrigt, welk bedrijf door de daarin aan den dag gelegde bekwaamheden, vooral in de vorige eeuw, aan het kunstmatige grensde, zoodat die stand den naam van Schilders heeft bekomen, of aangenomen, en zelfs thans — zoo als het met alles gaat — deze ambachtslieden op hunne werkplaatsen en adressen den weidschen titel van Kunstschilder of Kunstverlakker voeren, zoodat er nu, als het ware, geen eigenlijke titel van onderscheiding voor de mannen van het echte Schildertalent meer bestaat.

BETS, (JOHAN) een geboren Hagenaar, schilderde landschappen en gezigten;

hij is mede lid geweest der Confrerie-kamer te 's *Gravenhage*, uit welk Gildeboek blijkt, dat hij in den jare 1665, volgens opgave van *Pieter Terwesten, Ms.*, reeds overleden was. — Denkelijk is hij dezelfde, dien men bij *Weyerman* vermeld vindt, als, omstreeks het jaar 1662, waarschijnlijk onder de Haagsche kunstenaars: JOHAN BETS, over wien hij deze twee regels berigt:

„Nog BETS, nog zijn *Penseel*, zyn ons in 't minst gebleeken,
Des ik dien *Konstenaar* zal voor- nog tegenspreken.”

BETTEVAL. (HACQUINET) In de rekeningen der Hertogen van *Bourgojne*, die in de Archiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men op den 26. Junij, 1468, aangegevend: — „A HACQUINET BETTEVAL, peintre, païé pour XXXI jours, qu'il a ouvré, à IIIJ S. VI d. pour jour VI l. XIX S. VI d.” Zie *le Comte de Laborde, les Ducs de Bourgojne etc. Paris*, 1851, in 8°. Tome II. pag. 378.

BEUCHOLT. (T. of L. T.) Van dezen portretschilder bestaat eene afbeelding van *Dom. W. Eversdyk, leeraar te Rotterdam*, door hem geschilderd, en in f°. gegraveerd door A. DE BLOIS. Van *Eynden* en *Van der Willigen* vermelden reeds dezen meester, echter, zoo als ook bij mij het geval is, zonder zekerheid, of hij een Nederlander is geweest, doch die stellig zijne kunst alhier geoefend heeft. De gravure heeft zijn talent wel niet verhoogd, want alles is plat en stijf bewerkt.

BEUCKELS. (PIETER) Ik vond, dat deze kunstenaar waarschijnlijk een Zeeuw is geweest, en wel te *Veere* kan hebben gewoond, dewijl de regering aldaar, bij de toebereidselen, welke zij maakte voor de inhuldiging van Prins Willem V., als Markgraaf, in 1766, zag dat de werkzaamheden niet op den vereischten tijd met het personeel, ook reeds van elders ontboden, — zie op CRIMS (A.) — afgedaan zouden zijn: „zoo heeft zij om die reden den kunstschilder PIETER BEUCKELS, die ook te voren de eerepoorten, ter inhuldiging van Prins Willem V. beschilderd en daarmede geenen geringen lof behaald had, ten spoedigste van *Brugge* ontboden, teneinde hem vervolgens het voornaam bestel in dezen toe te vertrouwen, gelijk geschiedde.” — Zie blz. 22. bij *J. van Iperen, Inhuldiging van P. Willem I. te Veere enz. Middelburg*, 1667, in f°. Op de daarin voorkomende platen staat alléén zijn naam als vinder en schilder, zoodat hij wel de hoofdpersoon zal zijn geweest, die hier noodzakelijk geacht werd. — Daar bij gelijke werkzaamheden met goed gevolg voor de huldiging van Willem IV. had volbragt, en dit een twintig jaren vroeger geschied was, zoo kan men zijnen bloeitijd op de helft der XVIII. eeuw stellen.

BEUGHEN (D. VAN) is een kunstgraveur geweest, die in 1694 te *Amsterdam* werkzaam was, zoo als blijkt uit een portret van HALTHAZAR BEKKER, door hem in het genoemde jaar gegraveerd. Zie *Le Blanc*.

BEUKELAAR. (JOACHIM) *Immerzeel* geeft 1530 als zijn geboortjaar, en 1610 als dat van zijn overlijden op. — Hij schenkt hem alzoo een leeftijd van 80 jaren, ofschoon hij er slechts even 40 heeft bereikt, gelijk *Van Mander*, zijn tijdgenoot, zulks duidelijk vermeldt en wel met bijvoeging, dat zijn dood voorviel „ten tijde hy voor den krijgs-oversten, *Vitelli* genaamd, schilderde, toen den Hertog van *Alba* het laatst in de *Nederlanden* was.” — Meer bewijs is er niet noodig, om een slechts 40-jarigen leeftijd aan te nemen. Zijn portret, door H. HONDIUS, in kl. f°. gegraveerd, met het vers van *D. Lampsonius*, is dat, waarnaar het in *Van Mander's* 8°.-uitgave voorkomende, werd genomen.

BEUKELAER (ALIFE VAN) was een Leekbroeder van de Augustijner-orde te *Antwerpen*, die op het laatst der XVIII. eeuw nog leefde. Hij heeft de schilderen heeldhouwkunst beoefend, waar nog van te zien is de fraaije leesstoel, in het

refectorium der Augustijnen aldaar, door hem vervaardigd. — Op de verkooping der nagelaten kunst van *Barchman Wuytiers*, te *Utrecht*, 1792, vind ik op blz. 58 van den *Catalogus*, eene teekening vermeld van BEUKELAER, naar de schilderij van CAPELLE, voorstellende *een stil water, met vele schepen enz.*; dit zal waarschijnlijk wel werk van den bovengemelden kunstenaar zijn.

BEURS. (WILLEM) Bij het reeds vermelde betrekkelijk dezen landschapschilder, voeg ik nog deze bijzonderheid, dat hij als schrijver in 1692 een Werk heeft uitgegeven onder den volgende titel: *De groote wereld in het klein geschilderd*, — waarvan in 1693 een druk in de Hoogduitsche taal is verschenen. *Weyerman* steekt met dat Werk den draak. — Nog heeft hij in hetzelfde jaar 1692, te *Amsterdam*, uitgegeven: *Over de hooftverwen en haar tempering* in 8°. — Zie *Van Abcoude, Naamregister van Boeken* enz. I. dl., 3. stuk, blz. 23. — Beide deze Werken zijn mij nimmer voorgekomen.

BEUSEKOM. (FRANS VAN) Deze kunstenaar heeft onderscheiden belangrijke werken gegraveerd, als, onder anderen, 1. „*Pompe funèbre de Frédéric Henri de Nassau le 10 mai 1647*. br. 515 str. h. 368 streep. — De eerste druk voert het adres van F. VAN BEUSEKOM; de plaat heeft de hoogte van 425 str.; — op den tweeden is de naam van VAN BEUSEKOM weggenomen, en de plaat verlaagd tot 395 str. — 2. *De bedroogen Hoop, aan de vreedelievende Hollanders 1665.*, br. 300 str. h. 248 str. — 3. *Franciscus de Andrada Leitao Ambassadeur van Portugal*; h. 296 str. br. 194 str. — 4. *Aloysius Contareno... Legatus*; h. 298 str. br. 195 str. — 5. *Johannes Georgius à Merckelbach... Legatus...* h. 298 str. br. 200 str. — 6. *Henricus d'Orleans Dux de Longeville...* naar ANSELMUS VAN HULLE; h. 300 str. br. 194 str. (dit is dus de kopij naar PAUL PONTIUS, voorkomende in de *Munstersche vredehandelaars*. — Zie op HULLE. (A. VAN) — 7. *De Admiraal Tromp en Vice Adm. de Wit*, portret naar elkander gewend; br. 295 str. h. 198 str. — 8. *Hugo Friedr. Eltz*. — 9. *Henri Prince d'Orange*. — 10. *Abel Servien*. Zie *Le Blanc*.

BEVEREN, (CHARLES VAN) te *Amsterdam*, die steeds op een vast spoor zijne talenten door het penseel bleef staven, werd als zoodanig meer en meer met roem bekend, en mogt, als een blijk daarvan, ontvangen de vereerende benoeming tot Correspondent der vierde klasse van het Kon. Nederl. Instituut, die bij Koninklijk besluit van den 22. April, 1850, bekrachtigd werd. Doch, hoe weinig tijd heeft hij daarvan moge genieten, daar men toch reeds spoedig hierna het treurig berigt las, dat hij, op den 16. September daaraanvolgende, in de kracht van zijn leven, zijnde, 41 jaren oud was overleden, ten huize zijner schoonouders, aan wie hij door zijn huwelijk slechts sedert een jaar mogt verbonden zijn. Eene zeldzame ongesteldheid (maagkanker) overviel hem plotseling, en deed hem weldra bezwijken; doch zijne werken zullen zijnen naam bij dit en de volgende geslachten doen stand houden. Ik bezit, behalve eenige schetsteekeningen van hem, zijn portret, door G. CRAEYVANGER geteekend.

BEYLBROECK (M.) is een Vlaamsch graveur geweest, die zich, omstreeks 1713, in *Engeland* heeft gevestigd. Hij heeft eene plaat gesneden, voorstellende *de dood van Dido*, naar SEBASTIAAN BOURDON, die te *Londen* is uitgegeven, bij *James Grame*, en opgedragen aan den Hertog van *Devonshire*. — Zie *Bryan*.

BHERENS. (JACOB) *Gerard Hoet Jr.* noemt hem BERENTS, doch zonder voornaam, als een zeer bekwaam miniatuurschilder, door *Van Gool* niet vermeld, en dien hij op zijne uitgegeven lijst, als aanmerking op *Van Gool's* Werk, heeft geplaatst. Ik ben in het bezit van een zeer lijvig boekdeel in kl. 8°. *Ms.*, waar buiten op den perkamenten band geschreven staat: *Handboek van den Heer JACOB BHERENS*,

Miniatuur-schilder en Mathematicus, ter gedagtenis te bewaren. 1747. 's Haage. -- Het bevat legio aantekeningen van gemengden aard, doch, voornamelijk, over het bereiden en gebruiken van de water- en miniatuurverwen. — Hij is dus dezelfde, die tijdgenoot was van den genoemden *Hoel*. — Do bewaarder van dit boek, die in betrekking heeft gestaan met onzen J. BHERENS, en zich A. V. B. toekent, heeft op het sluitblad het volgende geschreven: — „De Heer JACOB BHERENS is, tot *Hamburg* in het jaar 1679 op den 1 Kersdag, uyt eerlyke ouders geboren, die door ongelukken op zee met den koophandel op 't laatst veel verloren hadden en vroeg kwamen te sterven, die hem in de schryf en cyferkonst deftig hadden laten onderwijzen als ook in de Teeken- en Miniatuurschilderkonst bij eenen CORNELIS VAN SCHEL, die een goed meester was. Hij heeft ook geleerd de Mathesis en Ingenieurie, Bouwkunde, Perspectief, enz. Syn ouderen overleden zynde, raakte onder voogdye van syn oom die Capitein op een koopvaardyschip was, terwijl hy in die teere yeugd soo kundig was, dat hy met voordeel een goede Teekenschool hield. Syn oom met het schip door storm gebleven synde, kreeg hy lust syn fortuyn in den oorlog te zoeken als Ingenieur, daar gelegenheid toe kwam; want een Regiment naa de *Nederlanden* trekkende, verkreeg (hy) op gemeen tractement een ample Acte van den bevelhebber, onder den titel van Ingenieur des Regiments, en dat niemand sig mogt laten onderwysen, in het Regiment behorende, als door hem: welke acte ik gezien heb. Tot *Breda* in guarnisoen gekomen vond geen middel om tot Ingenieur te geraken, wyl vreemd was; nam syn afscheid van 't regiment, en schilderde wat; dog sulks geen daaglijks geld opbrengende, begaf sich ook tot den verfpot voor korten tijd, als wanneer hy kwam te trouwen een dochter van een eerlyk borger, die de koopmanschap in kousen hanteerden, Bosch genaamd, van de Lutersche gemeente gelyk hy ook was, daar hy in huis een Teekenschool opsetto met veel discipelen, behalve die hy aan huys ging onderwysen. Synde omtrent het jaar 1695. (?) Ondertusschen dagelijks schilderende tot in het jaar 1696, op sig selven ging wonen, en so meerder in kennis komende heeft veele in syne wetenschappen onderwesen." — Ik geloof, dat de laatste zinsnede zijn huwelyk zal moeten gelden, of wel het begin van zijne loopbaan, als zijnde hij toen, 1695, slechts 16 jaren oud. — Meer wordt er niet in gevonden, hoewel ik geloof, dat het vervolg er nit verloren is geraakt. Ik ben in de golegendheid, om eeniger mate over zijn talent te kunnen oordeelen, daar er eene teekening in het boek is gehecht, 4°. formaat, zijnde eene schets, gelyk hij dit noemt, doch als miniatuur is dat zoo, maar als teekening in kleuren is zij genoeg afgewerkt en met kennis geteekend. Zij is voor de geschiedenis van groot belang, vooral wat de kostumes betreft, dewijl het oorspronkelijke in dien tijd is vervaardigd, want onder de teekening staat geschreven: — *Dese ruwe schets toont: hoe Koningin Elisabeth van Engeland, van seker ambassade op het basse-court tot Richemont, aangesproken veert; en daarboven: na de ordonnantie van juffrou PAULINA VAN DEN HONIG, Staatsjuffer van Koningin Elisabeth.* — Er komen meer dan vijftig beeldjes op voor, als ook de gezant, op eene knie gebogen voor Elisabeth, enz. Achter op heeft A. V. B. het volgende geschreven: — „*Dit is seer fraay afgeschilderd als Mr. BHERENS nog te Breda woonde, in 't laast der voorgaande eeuw voor den Heer Lansbergen wiens soon het nog bezit, die heden resident van den staat tot Ceulen is, en in dien tyd nevens my syn diecipel was.*

BIDLO. (N. . .) Een kunstenaar, die bij *Immerzeel* niet wordt vermeld, doch als portretschilder, welligt in miniatuur, heb ik zijnen naam, N. BIDLO *pinxit*, gevonden onder de afbeelding van *Michael Fortgens*, Leeraar bij de Menoniten-gemeente, door J. FOLKEMA gegraveerd, in 12°, te vinden in het Werk en Aanhangel onder den

titel: *Geschiedenis der Menonieten enz. door Hermanus Sehyn en Gerardus Maatschoen enz. Amsterdam 1743—1745*, drie deelen in 12°. — Daar de genoemde Fortgens in 1663 is geboren, en op gevorderden leeftijd voorgesteld, zoo kan men hieruit afleiden, dat BIDLO zijn kunstbedrijf in het begin der XVIII. eeuw heeft uitgeoefend.

BIE. (ADRIAEN DE) Bij het berigt, door Immerzeel gegeven, voeg ik, dat het jaar 1640 wordt voorondersteld, dat van zijnen dood te zijn. — Zie *Bryan-Stanley*. — Zijne afbeelding komt voor in het Werk van zijnen zoon, *Gulden Cabinet enz. van CORNELIS DE BIE*, — door LUCAS VORSTERMAN gegraveerd, naar de schilderij van P. MEERT, in 4°.

BIE. (CORNELIS DE) Hoewel deze de kunst niet heeft beoefend, zoo is de geschiedenis der Beeldende kunsten in de XVII. eeuw veel aan hem verplicht, en, als zoodanig beschouwd, wil ik aan de nagedachtenis van hem en zijne Werken hier enkele regelen toewijden, te meer daar ik eenige geheel onbekende beschiedenen kan opgeven aangaande zijn voornaamste Werk, het *Gulden Cabinet*. — Dat Werk is onder den volgende titel verschenen: — *Het Gulden Cabinet van de edel vry schilder const inhoudende den lof van de vermarste Schilders, Architecten, Beeldhouwers ende Plaatsnyders, van dese eeuw, door Corn. de Bie, Notaris tot Lier. 1661. t Antwerpen gedrukt by Jan Meyssens Constvercooper op de Eijermert inden goude Rixdaller*. Van dit Werk gaat over het algemeene de meening uit, dat het, zoo als 't daar ligt, in alle opzigten eene eerste uitgave zijn zou; — dit is echter zoo niet, dewijl bijna al de portretten, die in groot aantal er in voorkomen, reeds vroeger als een afzonderlijk Werk, onder den volgende titel, zijn uitgegeven: — *Image de divers hommes d'esprit sublime qui par leur art et science debvrovent vivres eternellement et des quels la louange et renommée fait estonner le monde. A Anvers mis en lumière par Jean Meyssens, peintre et vendeur de l'art au Cammestraet. L'an, M.DC.XLIX*. in klein f°, opgedragen aan Michel le Blon, den Zweedschen Gezant bij het Hof van Engeland; — bevattende 75 portretten, gegraveerd door W. HOLLAR, P. DE JODE, A. VAN DER DOES en anderen. Dit Werk behoort tot de hoogst zeldzame, en mij is er nimmer een tweede exemplaar van voorgekomen, dan dat in mijn bezit is, zijnde al de prenten uitnuntende eerste drukken, een sieraad in mijne verzameling van portretten van kunstenaars. — De portretten van eenigzins grooter formaat, die, meerder dan de genoemde 75, in het Werk van *De Bie* gevonden worden, zijn zeker óók oude, of reeds met een ander doel uitgegeven; want, zoo die daarbij waren gemaakt, zouden ze dezelfde grootte hebben; doch zij zijn zelfs nog van onderscheiden vormen. — Het *Gulden Cabinet* is in den hoogdravenden stijl geschreven der Rederijkers, wier Kamers destijds krachtig bloeiden, en misschien is het de *Faam* en de *Muse* wel nimmer zoo lastig gemaakt, als door dezen *De Bie*. Voor het overige heeft hij zich zeer beijverd, om alles in zijnen tijd op te sporen, wat kunstenaars en kunstzaken betreft, en dit steeds te goeder trouwe verrigt. Men kan bij hem alzoo gerust gaan raadplegen, vooral wat België betreft, en ik heb menige teregtwijzing bij hem gevonden. — Hij heeft een zeer hoogen ouderdom bereikt, daar nog eene afbeelding op 81-jarigen leeftijd hem voorstelt in eene prent, bij mij in bezit. — Hij werd te Lier, in 1627, geboren, en was de zoon van den met roem bekenden kunstschilder ADRIAEN DE BIE. — Als bijvoegsel, wil ik hier nog de bij mij van hem bekende Werken opgeven: — *Faemsmeergalm der nederd. Poësie. Mechelen, 1670, in-8°*. — *s' Werelts sots-cap. ibid. 1670. in-4°*. — *Echos wederklank op den geestelyken wecker tot Godvruchtige oefeningen. Brussel. 1706, in-4°*. — *Den Spiegel van de verdrayende wereld. Antwerpen,*

1708, in-4°. — *Alphonsus en Thebasile, treurspel, enz. Antw.* 1673. in-4°. — *Klucht van de Borsenyder, ibid.* — *Boris en Demetrius, treurspel; ibid.* — *Klucht van een mislucht overspel, ibid.* — *H. Eugenie, treurspel, Antw.* 1701, in-4°. — *De IV. en leste deel van 18 Commedien, Tragedien, enz. ibid.* 1701, in-4°. — *Nederlands schoutoneel of spectoneel, ibid,* 1707, in-4°. — *Toetsteen van den verloren zoon, ibid,* 1689, met platen, en meer anderen van dezen ijverigen en verdienstelijken schrijver.

BIE. (E. DE) Deze kunstenaar is even weinig bekend als K. DE BIE, doch ik ben van meening, dat hij een Belg is geweest, daar ik van hem slechts ééne schilderij vermeld vind, in den *Catalogus der verkooping van schilderijen van den Ridder Augustin de Steenhaut, in 1758, te Brussel, gehouden, zijnde aldaar* Nr. 15: — *Een stuk verbeeldende een keuken met figuren door E. DE BIE, dat toen f 62.— heeft opgebracht.* Welligt heeft deze, even als K. DE BIE, de kunst voor uitspanning beoefend, en is hij ook aan het geslacht van JACOBUS DE BIE vermaagschapt geweest.

BIE. (GYSBERT DE) Een geboren Hagenaar, die de kunst heeft geleerd bij WILLEM DOUDYNS, en waarschijnlijk meer voor liefhebberij, dan uit behoefte heeft geschilderd, „want hij had een goed Ampt.” — Hij werd in 1676 tot Secretaris der Confrerie-kamer benoemd, doch is denkelijk het daaropvolgend jaar overleden. — Of hij vermaagschap was aan ADRIAEN en diens zoon, CORNELIS DE BIE, den schrijver van het *Gulden Cabinet*, is, volgens *Pieter Terwesten, Ms.* onzeker; — doch ik vind geen grond, dat de naam van *De Bie*, in ons land zoo algemeen, juist Vlaamsch moet wezen, terwijl het bekend is, dat de genoemde DE BIE's altijd in *Belyjē* hebben gewoond, zoodat onze GYSBERT, die in 's *Hage* is geboren, ook geen Vlaming behoeft te zijn. — Zie BIE. (CORNELIS DE)

BIE. (JACOBUS DE) Deze beroemde Antwerpsche kunstenaar is door *Inmerzeel* beschreven, doch die tevens hem noemt DE BIE of DE BIJE. Het laatsto is mij echter nimmer in een zijner werken voorgekomen. Do voornaamsto stukken, door hem geleverd, en waarmeê hij een Europeschen naam heeft verworven, wil ik hier in het kort opgeven: — *Les familles de la France illustrées par les monuments des médailles anciennes et modernes, par JACQ. DE BIE. Paris, 1634. in-fol. fig.* — *Idem idem ibid.* 1636. — *Les vrais portraits des Rois de France (jusqu' à Louis XIII inclusiv.), graver par JACQ. DE BIE. Paris, 1634. in-fol. fig.* — *Les vrais portraits des Dauphins de France, graver par DE BIE Paris, 1639 pct. in-fol. fig.* — *La France Métallique, contenant les actions célèbres tant publiques que privées des Rois et des Reines, par JACQ. DE BIE. Paris, 1636, in-fol.* — *Les vrais portraits des Rois de France.... par JACQ. DE BIE. II edit. augm. de nouveaux portraits et enrichie des vies des Rois, par le R. P. H. De Coste. Paris, 1636. in-fol.* — Dit laatstgenoemde exemplaar is verzeld van eene geschreven Noot, die ons ook eenig licht geeft aangaande de verdere eervolle loopbaan van onzen JACOBUS DE BIE, welke ik hier letterlijk afschrijf: — „Chef-d'œuvro de portraits gravés d'après les monuments les plus authentiques par un des meilleurs graveurs de son siècle. Anversois d'origine et maître des plus célèbres graveurs de RUBENS, DE BIE, après avoir travaillé pour un duc de Croy, passa après la mort de son Mécène en service de Louis XIII. C'est alors qu'il exécuta ces portraits avec la plus grande exactitude. On s'ëtonne donc quo *Lenglet du Fresnoy* traite de têtes de caprice ces gravures qui, à plusieurs égards, sont préférables aux portraits même d'EDELINCK. Les plus intéressants sont ceux de Charlemagne, les deux de St. Louis, celui de Louis XI, et celui de François I d'après le tableaux de RAPHAËL URBIN. Une quantité de portraits faits depuis sont des copies de ceux ci.” — Zie *Bibliotheca Hulthemiana etc.* Vol II., p. 156.

BIE. (K. DE) Deze naam komt als die eens kunstenaars voor, bij den Dichter *Jan Vos*, op blz. 366, I. deel.; *Amsterdam, 1726. in 4°.* — Men leest daar:

BLOEMEN DOOR K. DE BIE GESCHILDERD.

*Hier toont de Bie gebloemt waar dat de lent mee-praakt:
Dat Flora hier verscheen zy zou ze zelve roemen.
Waarom of ons de Bie 't gebloemt zoo sierlyk maalt?
De Bieën weten best van d' eigenschap der bloemen.*

Wij moeten vertrouwen, dat *Jan Vos*, die dagelijks met een heir van talenten verkeerde, geen lofdicht op een kladschilder zal gemaakt hebben, en nog wel in verzen, voor den druk bestemd; zoodat ik meende, wèl te doen met er hier aan te herinneren.

BIE DIRCKSZ. (GERRIT DE) Zie, BYE DIRCKSZ. (GERRIT DE)

BIERWEILER (F. C.) was een kunstgraveur, die, naar ik meen, te *Amsterdam*, op het laatst der XVIII. eeuw bloeide. — Een groot portret in een ovaal folio-formaat van *Do. G. H. Lagers*, in zwarte kunst gegraveerd, deed hem mij kennen als een bekwaam kunstenaar, die het schraapijzer meesterlijk te hanteren wist. — Dit portret is echter eenigzins zwaarmoedig van toon, en misschien zullen er te dien opzichte wel betere werken van hem bestaan. — Later zie ik, dat een *Afneming van het kruis, en een jongeling, die op de luit speelt*, door *FRANS HALS* geschilderd, door hem op gemelde wijze zijn gegraveerd. Het laatste draagt het jaarmerk, 1803. Verder vind ik nog de volgende portretten, als door hem gegraveerd: dat van *G. de Haas, W. Holtrop, J. Kinker, J. V. N. Klinkenberg*, en *J. H. van der Palm*. Zie den *Catalogus van Portretten van Frederik Muller*. Het laatstgenoemde portret is bewerkt in meer bevalligen trant.

BILDERDIJK. (Mr. WILLEM) De kunstverdienste van dezen onvergelyklijken man is door zijnen lettervriend *Immerzeel*, beknopt, maar naar waarde, geschetst, — doch hij meldt niets van zijn schilderwerk in olieverf. Dit schijnt hem niet bekend te zijn geweest: daarom boek ik hier het volgende, door mij ontdekte, opdat zulks niet verloren moge gaan. In den *Catalogus* der nagelaten kunstverzameling van *Vegilin van Claerbergen*, te *Leeuwarden*, in 1846, komt, onder N°. 131 voor: „w. BILDERDIJK. Een Geldersch landschap, voorgesteld bij zomer, met fraai geboomte; een watermolen, onder zwaar geboomte gelegen, vormt een kom, welke zich tot den voorgrond uitstrekt; twee lieden en kinderen in een schuitje vormen eene aangename stoffaadje. Hoog 71 d. breed 91 d. Nedl. maat, op dock.” — Dit stuk is bijgevolg zeer zeldzaam, en een relik voor de geschiedenis, doch ik weet niet, waar het is beland. — Onder het aantal afbeeldingen, die er van BILDERDIJK in alle formaten uitgaan, en waarvan ik er eenigen bezit, is wel de voornaamste en zeer zeldzame, die hem voorstelt in den bloei van zijn leven met het portret van prins *Willem V*, aan een (oranje) strik op de borst. Het hoofd is gepoederd en met een haarzak gekapt, in ovaal, met bijwerk, door *M. DE SALLIETH Sculp.* 1790 *et excud. Rotterdam*, naar *SCHMIDT Pinx.* 1787, groot f^o. De bekende afbeelding naar *A. BOON*, door *J. HULSKAMP* — zie aldaar — gegraveerd, zal wel een der eerste zijner portretten, op dertig jarigen leeftijd, wezen. Eene afbeelding van zich-zelfen, door hem-zelfen met potlood geteekend, en die hem, vooral wat de uitdrukking zijner scherpzinnige oogen betreft, volgens getuigenis van zijne vrienden, het best moet gelijken, behoort bij den schat van al zijne Werken en de verdere zeldzaamheden, dien geleerde betreffende, door, nu wijlen, den Heer *B. Klinkert*, te *Amsterdam* verzameld, en vermaakt aan de Koninklijke Akademie van Wetenschappen, gevestigd te *Amsterdam*. Eene getrouwe, keurige kopij dezer afbeelding (door *J. CAMELLI*) werd door den Heer *Klinkert* aan *Dr. Wap, Bilderdijk's* boezemvriend, ten geschenke vereerd.

BILDERS. (JOHANNES WARNARDUS) Deze verdienstelijke landschapschilder, reeds bij *Immerzeel* beschreven, vervolgt met den besten nitslag dit voornaam kunstvak, waarvoor hij de meest overtuigende goedkeuringsblijken mogt ontvangen, bij gelegenheid der Tentoonstelling, te *Brussel* gehouden, in den jare 1843, als wanneer hem door den Raad van Bestuur, op grond van het beoordeelend verslag aangaande gezegde Tentoonstelling, de *zilveren Medaille* werd toegewezen voor zijn fraai geleverd werk, terwijl hij in 1852 tot lid der Koninklijke Academie van Beeldende kunsten te *Amsterdam*, is benoemd. Thans heeft deze kunstenaar zich in het schilderachtig *Oosterbeek*, bij *Arnhem*, waar hij vroeger zijn talent heeft ontwikkeld, wederom met der woon gevestigd.

BILHAMER. (J. JANSZ.) Onder de Nederlandsche historieprenten is mij er eene voorgekomen, *het Beleg van Leyden*, door J. JANSZ. BILHAMER; in den *Catalogus* der uitmuntende kunstverzameling van G. M. Nebe, *Amsterdam*, 1809, blz. 58, Nr. 6. — Meer is mij niet van dezen graveur bekend geworden. — *Le Blanc* noemt dezelfde prent, 1573 en 1574, in twee bladen, doch schrijft zijnen naam J. J. BILHAMMER, en meldt, op grond van *Heincken*, II, 700. — *Zani* — en *Nagler* I, 500, dat hij op het einde der XVI. eeuw in *Holland* werkzaam is geweest.

BILT. (JACOB VAN DER) Deze meester staat als ornamentschilder geboekt, die contribuërend lid was der Haagsche kamer van *Pictura*, en in 1661 vandaar met der woon naar *Amsterdam* vertrokken is — volgens *Pieter Terwesten*, Ms. Ik ben wel van meening, dat hij een-en-dezelfde persoon kan zijn geweest, als die zijne stukken teekende J. BILTIUS. — Zie aldaar.

BILTIUS (J.) is reeds bij *Immerzeel* vermeld als schilder van stillevens en voorwerpen, tot de jacht betrekking hebbende; daar echter de werken van dezen meester zelden voorkomen, zoo kan ik er slechts één van aanwijzen, namelijk, in het Museum te *Antwerpen*: *Een Hoenderverkooper*, waaruit blijkt, dat hij ook figuren heeft geschilderd. De voorletter van zijnen naam is J, zoo als mij is gebleken uit den *Catalogus* eener verkooping, gehouden te 's *Hage*, in 1751, onder Nr. 43 en 44: „*Een uitvoerig stukje, verbeeldende eene tafel met doode vogels, door J. BILTIUS, en eene wederya.*” Wellicht is deze dezelfde als de door mij opgevoerde JACOB VAN DER BILT. — Zie aldaar. — *Bryan* noemt hem FRANCIS BILTIUS, doch het moet zeker J. of wel JACOB zijn; en *Stanley* voegt er bij, dat hij in den jare 1671 nog leefde, zooals uit het jaartal op een zijner stukken, door *Zani* vermeld, is gebleken.

BINNEMAN (W. J.) was een kunstgraveur, van wiens werken ik slechts ééne gravure vermeld vind, zijnde het *Portret van Cornelis Tromp, Luitenant-Admiraal van Holland*, kniestuk van voren, en links, in eenvoudige kleeding, met bandelier over den schouder, in de linkerhand een stok, en van achter een zeeslag; met inschrift, boven in de prent: *Fortes creantur fortibus*, en een vierregelig vers: *Hier toont de kunst aan 't oog*, enz. door W. J. BINNEMAN, in f°. Met het adres van J. *Kralinge*, zijnde deze prent eene veel verkleinde, slechte kopij naar de gravure van M. MOZYN, volgens de schilderij van GERBRANDT VAN DEN BECKHOUT. Zie den *Catalogus van Portretten van Frederik Muller*, Nr. 5415.

BIRICKS (MARTIN) Een kunstgraveur, die in *Vlaanderen* is geboren, en omstreeks 1685 werkzaam was. Meer zegt *Le Blanc*, op gezag van *Zani*, van hem niet. — Als kunstenaar is mij nimmer deze naam voorgekomen, en het zou mij niet verwonderen, zoo de B. voor eene D. diende to worden genomen, en de naam MARTYN DIRIKS of DIRCSZON zal mochten zijn.

BISBINK. (BARENT) Bij *Houbraken*, II. deel blz. 345, vindt men vermeld, dat BARENT BISBINK, die een leerling was van JAN BOTH, op het midden der XVII.

eeuw nog zijn kunstbedrijf uitoefende. Later trof ik niets over hem of zijne werken meer aan.

BISSCHOP. (ABRAHAM) Zie BUSSCHOP.

BISSCHOP, (CHRISTIAN) een kunstgraveur, die, waarschijnlijk, voor uitspanning de etskunst heeft beoefend, doch over wien men geene berigten aantreft. *Brulliot* meent, dat het te vermoeden valt, dat hij een der broeders BISSCHOP is, die door *Van Eynden* en *Van der Willigen*, deel III, bl. 386, als vroegere kunstverzamelaars worden vermeld; en *Le Blanc* zegt, dat hij in het begin der XIX. eeuw werkzaam was, en eene bediening waarnam bij het Ministerie van Oorlog, te 's Gravenhage. Zoo het laatste waar is, en *Le Blanc* uit de jaarmerken, op zijn werk voorkomende, het bedoelde tijdvak heeft gesteld, dan kan hij, dunkt mij, geen der genoemde broeders geweest zijn, dewijl die als kunstminnaars, te *Rotterdam*, een kabinet schilderijen hadden, dat, in 1752, door *Gerard Hoet* beschreven is. Zie zijn *Catalogus*; II. dl. blz. 527, en aldaar het *Register der verkooping*en, waar die broeders JAN en PIETER BISSCHOP heeten, waaruit is op te maken, dat CHRISTIAN wel de zoon van één dezer broeders kan zijn geweest, wilde die nog in het begin dezer eeuw voor uitspanning de kunst beoefend hebben, maar niet een broeder, te meer daar immers zijn doopnaam anders is. — *Le Blanc* beschrijft de volgende door hem geëtsste prentjes: *Beesten-studiën*: 1. *Eene rustende koe*; zij is liggende voorgesteld en naar de linkerzijde gewend; br. 96 streep, h. 65 str., in den bovenhoek beteekend c. v. — 2. *Eene staande koe*, naar de rechterzijde gekeerd, br. 96 str. h. 63 streep, in den bovenhoek beteekend c. v. ft., — 3—6. *Vier stuks koeijen*, genommerd; br. 142, h. 103 str. — 7—10. *De twee paarden*, — *het paard en de twee koeijen*, — *de melker*, — *de melkster*; br. 154 à 158 streep, h. 122 str. — Eerste staat: vóór den naam van c. BISSCHOP en vóór den achtergrond. — Tweede staat: met den achtergrond, maar vóór de lucht en de letters. — 11—12. *Een stierenkop en een koekop*, naar elkander gewend; br. 202, h. 108 streep. — De eerste staat is zeer zeldzaam. De twee koppen zijn op ééne plaat. De naam van c. BISSCHOP wordt er niet op gevonden, en de grond is wit.

BISSCHOP (DIRK ANTHONY) was een, te *Rotterdam*, in het jaar 1709, geboren en in 1758 overleden meester. Hij beoefende de kunst met goed gevolg, zoo als zij destijds een ruim bestaan verschaft, door het schilderen van sieraden, rijtuigen enz., waarin hij door geestigheid en natuurlijke behandeling uitmunte; doch vooral verdient hij vermeld te worden, als zijnde de leermeester van den beroemden DIRK LANGENDYK geweest.

BISSCHOP. (JAN DE) Als eene bijzonderheid kan ik bij het door *Immerzeel* reeds geboekte nog voegen, dat van dezen meester een handschrift voorkwam op de verkooping van den kunstliefhebber *Dirk Versteegh*, gehouden in het Huis met de Hoofden, te *Amsterdam*, 1823, op blz. 46 van den *Catalogus* van Boeken enz.: — *Korte aantekeningen van de namen, manieren, werken en levens-tijden der Italiaansche meesters, par J. DE BISSCHOP, avec un dessin de J. STOLKER, d'après G. TERBURG, en maroquin, doré sur tranche.* — Hetzelfde Ms. was in de nagelaten Bibliotheek van wijlen den baron *Verstolk van Soelen*, verkocht te 's Gravenhage, 12 October, 1846, zijnde Nr. 142, blz. 13 van den *Catalogus*, en vroeger in het bezit van *C. Ploos van Amstel*, op wiens verkooping in 1800 het met f 51.— werd betaald. — Waar het belandde, weet ik niet en men mag het bejammeren, dat het niet in druk tot ons gekomen is: welligt ware de kritiek van de beschreven werken dier kunstenaars, met een oordeelkundig Hollandsch oog beschouwd, voor ons van veel nut geweest. — Zijne afbeelding bevond zich in de beroemde kunstverzameling van *Van der Marck*, te *Leyden*, die, in 1773, te *Amsterdam*, is verkocht, onder Nr. 399 van den

Catalogus: „JAN DE BISSCHOP of BISKOP. Dezen vermaarden kunstenaar ziet men halver lijf, zittende op een stoel, hebbende de eene hand voor zich. Fraai geschilderd door NICOLAAS MAAS, op doek h. 27 $\frac{1}{2}$, br. 24 $\frac{1}{2}$ dm.” Ook gaat zijn portret in gravure uit, door JAN DE BAANE *Pinx.* D. COSTER *Sculp.*, in 4°. Een idem, buste op een pedestaal, in een Eeretempel geplaatst, met veel bijwerk; GERARD DE LAIRESSE *fecit*, zijnde een titel voor het Werk *Paradigmata Graphices Variorum Artificum, per Joh. Episcopium, ex formis Nicolai Vischer*, in kl-1°.

BLAAUW, (WILLEM JANSZON en JOAN) vader en zoon, die zich wereldberoemd hebben gemaakt door de uitgave van hnnne Werken, de eerste over de *Zeevaart* en *Sterrekunde*, en de tweede door de *Atlassen* en *Stedeboeken*. — WILLEM JANSZON werd geboren te *Amsterdam*, in 1571, en is aldaar overleden 1638. Van hem gaat een overheerlijk portret uit, door J. FALCK, met een latijnseh vers van *Barleus*. — JOAN is mede aldaar geboren, en in den jare 1673 overleden, een jaar na den sehriklijken brand, die zijne drukkerij en magazijnen heeft vernield. — Dat ik beide deze beroemde Amsterdammers hier gedenk, geschiedt omdat *Le Blanc* ze onder de kunstgraveurs opvoert, en als werk van den vader noemt de *Kaart der grenscheiding van Trente*, en van den zoon de *Kaart van Tyrol*. — Zij sehreven zich eigenlijk BLEAU.

BLACKERE. (GILLES LE) In de Archiven van *Rijssel* vindt men in de oude Graaflijke Rekenkamer der Hertogen van *Bourgogne*, op het Jaar 1435-36, het volgende aangeteekend: — „A GILLES LE BLACKERE, tailleur d'ymaiges d'albastro, qui lui a esté baillié snr ce que par MdS lui sera deu à cause de la sépulture de feue madame *Michielle de France*, eni Dien pardoinst, qn'il doit faire d'albastro et icelle asseoir en l'église saint Bavon lez Gand, où elle gist. ij^e iiij^x j fr. x S.” — Zie, *le Comte de Laborde, Les Ducs de Bourgogne* etc. Tom I. 2. part. pag. 352. *Paris*, 1849, in-8°.

BLARENBERG. (... VAN) Een onvermeld meester, dien ik hier meende, te moeten boeken, totdat het zal zijn gebleken, dat hij een Nederlander is gewoest, zoo als mij de naam toeschijnt, aan te duiden. Ik heb van hem gezien een *Landschap met eenige jagers te paard, van de jagt komende*, zeer fraai en alleruivoerigst, in den stijl van DIJK MAAS. In de *Notice historique des peintures et sculptures du palais de Versailles, Paris*, 1837, komen meer dan twintig dekverwteekeningen van hem voor, allen betrekkelijk de Fransche geschiedenis, waarvan ééne het jaartal 1781 voert, zijnde Nr. 443: *Siège d'York-Town, 19. Oct., 1781*; zoodat men zijn bloeitijd in de tweede helft der XVIII. eeuw stellen kan.

BLASERE. (LOYS LE) In de Archiven van *Rijssel* vindt men in de oude Graaflijke Rekenkamer der Hertogen van *Bourgogne*, op het jaar 1427—28, het volgende aangeteekend: — „A LOYS LE BLASERE, orfevre, demourant à *Bruges*, pour une coupe d'or laquelle MdS a fait acheter pour présenter au pryeur du Pont Saint Esprit, lequel de par nostre saint père le Pappe estoit venu devers MdS en ambassade ij^exxxij franes.” — Zie *le Comte de Laborde, Les Ducs de Bourgogne*, etc. Tom. I. 2. part. pag. 254. *Paris*, 1849, in-8.

BLECKER, BLEKERS, BLEEKER of BLECKERS. (JAN GASPAR) *Huber* noemt den eerst-gemelden J. G. BLECKER als een Nederlandsch teekenaar en graveur, die, omstreeks den jare 1600, te *Haarlem*, is geboren; — en, volgens *Balkema* en *Zani*, gelden de volgende, verschillende namen voor één persoon, die JAN GASPAR was geheeten, te *Haarlem*, in 1608, geboren werd, historie en landschappen schilderde, en wiens werk in *Hoet's Catalogus* wordt vermeld en aanbevolen. — Ik vind geen woord daarover, noeh in *Hoet*, noeh in het *Vervoly* van *Terwesten*, terwijl er tevens slechts één stukje van zijn werk, zijnde „een *Diana van BLEEKER*, in eene gouden lijst, f 9.—” voorkomt. Al de andere, daarin genoemde stukken, behooren

hij den bekenden kerkschilder DANIEL DE of VAN BLIEK of BLEEK te huis. *Bryan* heeft het eerst-gestelde ook geboekt, en zijn Commentator *Stanley* heeft het tweede er bij gevoegd, op gezag der gemelde auteurs, doch zegt, en te regt, ten slotte, dat het waarschijnlijk is, dat deze beide genoemden wel één-en-dezelfde persoon zullen zijn geweest, van wie *Zani* nopens den tweeden-genoemde meldt, dat die nog in 1643 leefde. Ziehier de opgave van eenige gravuren door hem, naar zijne eigen teekeningen, vervaardigd: — *Een landschap met Jacob en Rachel*; J. G. BLEEKER fecit. — *Een landschap, met Rebecca en den dienaar van Abraham, door denzelfden.* — *Een boer en zijne vrouw in een wagen rijdende, door denzelfden.* — Een dergelijk onderwerp. — *Een landschap met een wagen in de deur van eene herberg.* J. G. BLEEKER, fecit 1643. — *Een landschap met eene boerin, die eene koe melkt, en daarbij een gezeten boer, 1643.* — *Een landschap met vee.* — *Een landschap met eene vrouw te paard.* — *Een landschap met figuren en paarden.* — *Een landschap met een schaapherder, die zijne kudde wascht.* — Onderwerpen naar CORNELIS POELENBURG zijn: — *Jacob en Laban scheiden hunne kudde*; J. G. BLEEKER, aq. fort. 1638. — *Paulus en Barnabas te Lystria.* — Hetzelfde merk 1638. — *De kruisiging* c. p. pinx. J. G. B. — De drie laatsten zijn in den stijl van REMBRANDT gegraveerd. — Zie verder *Bartsch*, Dl. IV. hl. 103, die 12 stuks beschrijft; als ook *Le Blanc*, die daarhij voegt, dat zijn werk, uit 11 stuks hestaande, hij *Verstolk Van Soelen*, met 100 Florijnen werd hetaald. — In welken *Catalogus* dit gehoekt staat, moet *Le Blanc* weten; ik voor mij ken slechts 7 stuks van zijne werken op de genoemde verkooping, in Juni, 1847, te *Amsterdam*, gehouden, die elk afzonderlijk of hij paren zijn verkocht en gezamenlijk de som van f 28.25 hehhen opgehragt; — dat is zeker. Zie bl. 7 van den laatstgenoemden *Catalogus*, waarbii ik de naauwkeurige opgave der prijzen heb gevoegd.

BLEECK (BAPTISTA VAN) is de broeder van RICHARD VAN BLEECK, geboren te 's *Gravenhage*, in den jare 1673, en, in de kracht van leven en opgang in zijne kunst, aldaar, in 1719 of 1720, overleden, volgens opgave van *Pieter Terwesten Ms.* Ik ben in de gelegenheid geweest, van zijn werk te zien, op eene verkooping der nalatenschap van den Wethouder *Gobius*, op het zoogenaamde Suikerhuis (St. Lucas-bolwerk), te *Utrecht*, in 1844, gehouden: een *kindje met druiven in de hand*, en een *Mercurius-beeldje*, als pendant, zeer goed in marmer gebeiteld; doch de teekening was niet in den vereischten stijl, en te veel het gemeene leven gevolgd; echter hebben ze te zamen de som van f 69.— opgebragt.

BLEECK (PIETER VAN) en niet BLEEK. — Zie op BLEECK (RICHARD VAN) — Zijne Monogram-letters zijn duidelijk, in groot-kapitalen, p. v. b. aaneengehecht, waarvan *Immerzeel*, onder zijne geleverde monogrammen, wel tien voorheelden aanhaalt, ten hlijke, dat het VAN BLEECK moet zijn, en toch schrijft hij, in het artikel-zelf, PIETER BLEEK.

BLEECK (RICHARD VAN) en niet BLEEK, zoo als verkeerdelijk bij *Immerzeel* vermeld staat, en dat ook geldende is voor zijnen zoon PIETER, blijkens een uitnuntend, in zwarte kunst gegraveerd groot-folio portret van RICHARD VAN BLEECK *se ipse pinxit* 1723, en door PIETER VAN BLEECK *Junior fecit.* 1735. — Uit dit adres zou men 't moeten betwijfelen, of PIETER wel een zoon van RICHARD kan zijn geweest, daar hij zich *Junior* schrijft; — dan moest zijn vader immers ook PIETER hehhen geheeten? Doch welligt is hij een broeders-zoon: want de hier hoven beschreven afbeelding kan geene fout hevatten, daar beiden hunne namen toch zelve wel het best zullen hehhen gekend. — *Van Gool* en *Weyerman*, die RICHARD vermelden, noemen wel een zoon, doch geen doopnaam van hem, die in alles zijn kunstspoor volgde, en reppen geen woord van hem als Graveur, dat zeker vermeld zou zijn,

daar dat werk fraai en geheel in den stijl van den beroemden Engelschen JOHN SMITH vervaardigd is; zoodat de Graver stellig een andere is, gelijk hier boven wordt vermoed. Op de beroemde verkooping van schilderijen van *G. W. Taylor Esq. te Londen, Junij, 1823*, komt onder Nr. 1. van den *Catalogus* een stuk van hem voor: *Johnson en Griffen voorgesteld als vervolgers van Ananias*, in de Tooneelvoorstelling, *de Alchemist*, die in prent uitgaat en f 138.— heeft opgebragt.

BLEKERS, (N.) geboren te *Haarlem*, omstreeks het jaar 1635, beoefende het historiciële vak, waarin hij zoo wèl slaagde, dat de Prins van Oranje hem zeer aanmoedigde, en voor wien hij een zijner beste stukken heeft vervaardigd, voorstellende den *Triumph van Venus*. *Vondel* heeft den lof zijner kunstwerken bezongen. Hij is in zijne geboorteplaats, ten jare 1682, overleden. Zie *Bryan-Stanley*.

BLERIC. (ADRIAN) In de Rekeningen der Hertogen van *Bouryogne*, die in de Archiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men op den 16. April, 1467, aange-teekend: „A ADRIAN BLERIC, de verlieter d'Ypper, païé pour IJ jours, comprins sa venue et alée, à V S. pour jour. XV S.” Zie over deze werkzaamheden, mede door hem verrigt voor het groote feest van het Gulden Vlies te *Brugge*, op REGNAULT. (AMAND)

BLEULAND, (JANUS) hoogleeraar te *Utrecht*, Doctor in de Genees-, Heel-, Ontleed- en Verloskunde, was onder de verzamelaars van beeldende kunst, zeker, een der hartstogtelijkste liefhebbers, en heeft daaraan dermate botgevierd, dat hij een uitnuntend kabinet heeft bijeen gebragt van 517 stuks schilderijen, zoo oude als nieuwe kunst, en een twintig-tal kunstboeken, enkel met nieuwe kunst, welk een en ander, een jaar na zijn overlijden, te *Utrecht*, den 6. Mei, 1839, is verkoebt. — De schilderijen hebben de aanzienlijke som van f 64,766 opgebragt; daaronder bevond zich een uitnuntend stuk van JAN BOTH: een *Italiaansch bergachtig landschap*, enz., hetwelk hij ten geschenke had ontvangen van Mevrouw *Landsman van den Heuvel*, en dat f 7000.— heeft gegolden; en van JAN KOBELL een *landschap met grazend vee*, enz., f 2,855.— hetgeen diens kapitaalste stuk was. BLEULAND was in *Utrecht* eene ware Meeenas voor aankomende, oppassende kunstenaars; zoo is hij het geweest, die J. KOBELL in zijne ondernemingen steunde, zoowel in het begin zijner studiën, als later, daar in zijne verzameling niet minder dan twintig stuks schilderijen van dezen meester, behalve nog een aantal teekeningen, voorkwamen. Hetzelfde geval had plaats met den bekwamen stads-gezigtsschilder JAN HENDRIK VERHEYEN, van wien twee-en-twintig schilderijen, en eene menigte teekeningen, in den *Catalogus* voorkomen. — Ook J. W. PRINS, de stads-gezigtsschilder, trok zijne aandacht tot zich, en hij trachtte, hem aan te moedigen en te ondersteunen: doch, het mocht hem niet gelukken, daarin naar wensch te slagen. — Behalve dat zijn portret in den Utrechtschen Academischen senaat gevonden wordt, zoo bevindt er zich een idem, tot onder de knieën voorgesteld, in het Anatomisch Museum, hetgeen voor het grootste gedeelte van hem afkomstig en geplaatst is in de van ouds genoemde Statenkamer, te *Utrecht*, beiden zeer kunstig door PIETER CHRISTOFFEL WONDER geschilderd.

BLIEK. (... DEN) Volgens het bericht van den geschiedschrijver *Van Spaan*, in zijne *Beschryving van Rotterdam*, was deze een zeer voornaam beeldhouwer. Meerdere berigten of werken zijn mij niet bekend.

BLOC (KOENRAAD) was een beroemd stempelsnijder, die op het laatst der XVI. en in het begin der XVII. eeuw in de Nederlanden bloeide. *Bolzenthal* meldt in zijne *Kunstgeschichte der modernen Medaillen-Arbeit*, dat deze, naar zijne werken te oordeelen, wel deugdelijk een Nederlander is geweest, en wederlegt het daarover verkeerd vermelde; of wel, dat hij althans zijn meesten tijd in de Nederlanden heeft doorge-

bragt. — *F. Kugler* plaatst hem regtstreeks onder de Nederlanders, daar hij zegt, dat ook *Nederland* optreedt met medaljen-arbeid, als van *PAULUS VAN VIANEN*, *STEVEN VAN HOLLAND*, *COENRAAD BLOC*, en meer anderen. — Hij heeft vele fraaije werken destijds vervaardigd en sneed zijne medaljes in staal, bij voorkeur portretten, die zeer gelijkende en sierlijk zijn voorgesteld. Niet minder dan zeven malen heeft hij, in 1577, het portret van *Prins Willem I* gemaakt, met kleine veranderingen, als ook dat van zijne gemalin *Charlotte van Bourbon*. De medalje van *Prins Maurits van Oranje* van 1602, waarop het inschrift *Tandem. fit. Sarcubus. Arbor.* wordt voor een van zijne laatste werken gehouden, — Voorts wordt daar berigt, dat hij een *Daalder* voor Koning Hendrik IV. van *Frankrijk* heeft gesneden, die het jaartal 1598, en zijnen naam als maker, voert. Ook heeft men van hem een portret van *Philips II*, Koning van *Spanje*, van den *Aartshertog Albert*, en van diens Gemalinne de *Infante Isabella*, die bij de liefhebbers zeer worden geacht.

BLOCK. (EUGENIUS FRANS DE) Na het reeds door *Immerzeel* ons gegeven berigt over het leven en de kunstwerken van den vermelden **DE BLOCK**, heeft deze op de meeste Tentoonstellingen niet weinig roem met zijne uitmuntende voortbrengselen behaald, zoodat zij de aandacht van den Koning der Franschen, Lodewijk Filips, tot zich trokken, die de hooge verdiensten in zijne kunst, op de Tentoonstelling, te *Parijs*, in 1847 gehouden, erkende, en hem de onderscheiding bewees der Ridder-orde van het Legioen van Eer. — Aangaande de graveer- en etskunst van dezen meester ben ik door den Heer *Adolphe Siret* ingelicht, die al de geëtste prenten, sedert 1830 tot 1856, in *België* vervaardigd, en dus ook die van onzen **DE BLOCK** heeft opgenomen, onder den titel van *Les Graveurs Belges*, in de *Annales de l'Académie d'Archéologie de Belgique*; Tom. XIII; 1. Livraison, *Anvers*, 1856. in-8°, pag. 82, alwaar men eene volledige beschrijving der prenten als ook de staten der afdrukken beschreven vindt, waarvan ik hier de titels enz. laat volgen: 1°. *E. DE BLOCK. De dienstmaagd en de schoenmaker*; op zijde onder de prent, links: *Noordstar* 1842, en boven in de prent, zijn monogram **EB**, verkeerd gezet. Gegraveerd voor *De Noordstar*, hoog 130, br. 100 str. (Ned.) — 2°. *De windmolen*; regts beteekend met zijn monogram **EB**, 1840, voor *De Noordstar*, hoog 98, br. 170 str. — 3°. *Het gebed in het bosch*; gegraveerd voor *De Noordstar*; links zijn monogram **E. B.** 1841; hoog 170, br. 101 str. maat der plaat. — 4°. *Rheta*: een tafereel uit een Roman; links, van onder, in de prent, het monogram **EB**; in het midden, naar de rechterzijde, de naam *Rheta*; hoog 102, br. 147 str. maat der plaat. — 5°. *Wat eene moeder lijden kan*; beteekend links van onder **E. DE BLOCK**, hoog 104, br. 148 streep. — 6°. *Verlangen. Eene dame*, gekleed in tijdcostuum van Lodewijk XV, links beteekend **EUG. DE BLOCK f.** 1842. In het midden *Verlangen*, regts, *Noordstar*, als voor dat Tijdschrift gegraveerd; hoog 150, br. 99 str. maat der plaat. — 7°. *De Brandstapel*; een grijsaard, een jonge man en jonge vrouw bevinden zich op een brandstapel, dien men begint aan te steken; regts in den achtergrond, de *L. V. Kerk te Antwerpen*; links ziet men het hoofd van een soldaat en een helbardier; onder, regts in de plaat, zijn monogram **EB**, verkeerd gezet. Het inschrift, *De Brandstapel*, is vlak van onder geplaatst; hoog 145, br. 100 str. maat der plaat. — 8°. *Eene voorstelling in eene binnenkamer*, alwaar eene vrouw aan een kind eten geeft, enz.; gegraveerd voor *De Noordstar*; hoog 103, br. 147 str. — 9°. *Kolmar*; een gewapende krijgsman, die op het ligchaam van een man treedt enz.; van onder links zijn monogram **EB.**, verkeerd gezet; en 10°. *Doodstrijd van lange Margriet*; een jong meisje, met ontbloote borst en hangende haren, ligt uitgestrekt op een bed; links onder de teekening *Noordstar* 1841; en regts, **EUG. DE BLOCK invent. et sculp.** In

het midden: *Doodstryd van lange Margriet*, bladz. 133; hoog 71, br. 115 str. — Hij is mij nimmer anders, dan alléén bij *Immerzeel*, als EUOENIUS FRANS voorgekomen. Ik bezit van hem eigenhandige brieven, enkel geteekend EUG. DE BLOCK, zonder meer. Het is eene dwaze gewoonte, in dezen tijd, anders te teekenen dan men werkelijk heet, hetgeen mij bij velen is gebleken, het geval te zijn.

BLOCK. (JAN) Het volgende leert ons een kunstenaar van *Utrecht* kennen, die, in het begin der XVI. eeuw, aldaar heeft gebloeid. In de Stedelijke archiven wordt, namelijk, in de rekeningen gevonden: „Item JAN BLOCK van een bort te schilderen met wapenen, dat men sette, daer men die paspoorten haelde: 17½ stuiv. (1529). Item gegeven JAN BLOCK, om des keizers wapenen te weten voor de 4 poorten ende voor Hasenberch te stofferen. Item noch de putte op de Noede te stofferen met twee keizers wapenen op de vaert. Item noch gestoffeerd drie ossen die den heere van Hoochstraten gesonken waren (1530).” *Dodt, Archief* III, 213. 215.

BLOEM. (M...) Daar deze kunstenaar tot dusverre niet wordt vermeld, zoo meen ik hem hier eene plaats te moeten inruimen. Hij schilderde allerlei watervogels, dood wild, als ook stillevens, zoogenaamde vanitassen enz. Hij heeft gebloeid op de helft der XVII. eeuw, en waarschijnlijk te *Amsterdam*, omdat de *Burgemeester* aldaar, *Cornelis Witsen*, een plafond door hem heeft laten schilderen, met zinnebeeldige figuren, waarop de dichter *Jan Vos* een vers heeft gemaakt. Zie diens *Gedichten*, I *Dl. blz.* 377; *Amsterdam*, 1726. 4°. Ook komen er onderscheiden kunstwerken van hem op openbare verkoopingën voor, zooals op die van *Lamberts Witsen*, onder No. 25: „Een kapitaal stuk met een hangende kalkoen, patrijs en leggende zwaan, en zwynskop en ander gevogelte daar een hond op loert, door M. BLOEM A°. 1652;” en op eene verkooping te *Amsterdam*, in 1693, heeft een *Zwaan en andere vogels van hem f 73.*— opgebracht.

BLOEMAERT (ABRAHAM) werd reeds bij *Immerzeel* beschreven. — Door het ijverig nasporen van oorspronkelijke stukken, vindt men veelal goede teregtwijzingen aangaande plaats en tijd, die op historische personen betrekking hebben. Zoo wordt er medegedeeld, dat in een manuscript (*Puibook*) behelzende *Aanteekeningen der stad Amsterdam van den jare 1578 tot 1749*, voorkomt het volgende: — „2 Mei 1592. ABRAHAM BLOEMAERT, oud 27 jaren, wonende in het *Clarisseclooster*, geassisteerd met *Cornelis Bloemaert*, zijn vader ter eene, en *Judith Schonenberg*, van *Utrecht*, ter andre zijde, (op eene acte van *Utrecht*, geteekend *G. van der Voort*, inhoudende de toestemming van de ouders der Bruid).” Deze bruid was *Geertruida de Roy*. Zie bij mij op BLOEMAERT. (FREDERIK) *Van Mander* zegt, in 1604, dat hij toen zijne tweede huisvrouw had. Hieruit ziet men zijn huwelijk, en het verschil tusschen *Van Mander* en *Immerzeel* beslist, aangaande het geboortejaar 1567 of 1564, dat alzoo 1565 wezen moet. — Zie *Kronijk van het Historisch Gezelschap, te Utrecht*; 1849; bl. 60. — Hieruit zou men moeten afleiden, dat BLOEMAERT, vader en zoon, destijds te *Amsterdam* woonachtig waren; doch dat, wat in de stadsarchiven van *Utrecht* voorkomt: — „1595 Maart 22: vrye borgher ABRAHAM BLOEMAERT, schilder,” — zou daartegen pleiten, want toen was hij de man nog niet, om op eene bijzondere wijze, als bij vereering, dat regt te hebben verkregen, zoodat men ook kan aannemen, dat hij, tot voortzetting zijner studiën, zich in *Amsterdam* heeft opgehouden, doch te *Utrecht* te huis behoorde. Immers, in eene originele huuracte van den jare 1600, komt zijn woonhuis, aldaar, voor. Ik laat hier een uittreksel er van volgen. „Op conditiën enz. hebben *Anna Direx* dochter, mater, ende die gemeene conventualen van den Convente van *St Maria Magdelenen* binnen der stad *Utrecht*, verhuurt enz. *Franchoys van Dusseldorp*, enz. eene des voorn. Convents huysinghe, staende aan de oostzyde

van de Nieuwegracht, belendende belegghen ten westen die voors. Nieuwegracht, ten oosten des Convents erve, ten noorden die huysinghe van denselven Convente, allehants bewoont by ABRAHAM BLOEMAERT, meester schilder, enz. Actum den 4 Januarij anno 1600 stilo veteri. (get.) Anna Dirx, Mater, F. Duysseldorp." — Verder vind ik hem nog in het *St. Lucas-Gild* op het jaar 1611 als deken en schilder geboekt. — Ik heb in mijn bezit een originelen koopbrief, daar hij, zoo voor zich, als ook voor zijne broeders en zusters, twee huizen, staande in de Brigittestraat, te *Utrecht*, aan den bekenden geleerde *Arnout Buchelius* heeft vercocht, welk stuk ik om het historisch belang, hier laat volgen: „In manieren ende op conditien nae beschreven soo hebben ABRAHAM BLOEMAERT voor hem selven ende van wegen syn broeder ende susters, daer voor hem sterckmakende, ende Johan Thin, mitsgaders Joffrou Alydt Thin, syne suster, erffgenaemen van Schoonenburch, vercocht, gelyck sy vercoopen by deesen *Mr. Aernt van Buchell*, die oock hier by incoope aenneemt, twee cameran, staende achter des selven *Buchels* erve, in de Brigittensteege, daer oostwärts naestgelegen syn de cameran van Oudemunster, met alle haer toebehooren, sulcx als die nu tegenwoordich staen, behouden Goosentgen Goosens dochter daer aen haere lyfftochte, ende dat voor de somme van drie hondert ende vyffentwintich gulden vry gelt, te betaelen de twee hondert ende vyftien gulden *St. Jansmisse* eerstcomende ofte veertien dagen daer aen onbegrepen, ende d'ander hondert ende tien gulden dan noch resterende, soo wanneer Goosentgen voors overleden weesen sall, wanneer oock de vercoopers van de voors. cameran behoorlich transport doen sullen, ten waere den cooper tselve liever by het tellen van de eerste penningen gedaen wilde hebben, dat in dien gevalle sy gehouden sullen syn te doen, mits verseeckert wesende van de resterende penningen. Hiertoe parthyen contrahenten reciproque voor soo veel yder aengaet verbonden hebben haer persoonen ende goederen, d'selve submitterende allen rechteren ende gerechten, met vertydinge van allen weeren, ende vuytvluchten deesen enichsins tegenstrydende. Orcond soo hebben parthyen deesen met haer naemen onderscreven den XXIIII Aprilis stilo veteri A^o. sestien hondert ende negen. Ende syn hiervan twee coopcedullen alle eens luydende gemaect. (get.) A. BLOEMAERT, Jan Thins, Aelken Thins." In dorso staat, met de eigen hand van A. BLOEMAERT: „Ontfanghen by my onderscreven vuyt handen van *Mr. Aernt van Buchell* de somme van twee hondert ende vyftien Carolus gulden, in minderege der cooppenninghen aen de andersyde van dese gemencioneert. Oorconde myn handt. Actum den VI Augusty XVIe ende neghen. A. BLOEMAERT." „Ontfanghen by my onderscreven vuyt handen van *Mr. Aernt van Buchell* de somme van hondert ende tien Carolus gulden waermede dese coopcedulle ten volle voldaan ende betaelt is. Oorconde myn handt van wegghen myn broeder ende susters, als momboer over de selvige. Actum den VII Augusto A^o. XVIe ende elf. A. BLOEMAERT." — Verder vindt men in de Archiven te *Utrecht*, dat hij in den jare 1609 voor zijne minderjarige kinderen eene lijfrente kocht, toen hij 44 jaren bereikt had, waardoor dus zijn vaderlijk zorgen worden gestaafd. Ziehier het afschrift: „Van ABRAHAM BLOEMAERT ontfangen 500 gulden waarvoor hy koopt tot lyve Henrich, oudt 8 jaer, Cornelis, oudt 6 jaer, Hugo, oudt 3 jaer, ende Judith, oudt 5 jaer, zyne kinderen elck tsjaers 12 ponden ende 10 schellingen. — *Kameraars-rekening*, 1609—1610." Nog wordt er in de gemelde Archiven gevonden eene overeenkomst aangaande het leergeld voor het onderwijs, zoowel in het teekenen als schilderen, aan *Samuel Griffet* gegeven, en heeft hij aan zijnen zoon, die dus destijds te *Amsterdam* was gevestigd, volmagt gezonden, om de verschuldigde gelden voor hem te

ontvangen, waaruit blijkt dat de 82-jarige kunstenaar nog onvermoeid zijne zoo doorwrochte lessen mededeelde. Het afschrift luid als volgt: „Op heden 20 May 1647, compareerde ABRAHAM BLOEMAERT constryck schilder wonende binnen *Utrecht*, constitueerde enz. Sr. FREDERICK BLOEMAERT syn soon om uit syns Ed naem enz. te eischen enz. van Sr. *Samuel Griffet* wonende tot *Amsterdam*, de som van 99 gulden, sulcx als hy aen den comparant schuldich is ter zake van leergelt volgens mondelingo verspreek diesacngaende gebad, endo by syns Samuels soon tot syns comparants huise verteert, to weten van 21 December 1644 tot den 21 September 1645, syndo negen maenden in 't teykenen, seven endo twintich gulden, endo van den 21 September 1645 tot den 21 September 1646 int schilderen 72 gulden, makende to samen do voors. 99 gulden, ten dien eynde alle termynen van rechten to observeren, etc. Alsdus gedaen t *Utrecht* ten huysen van do comparant aen St. Marickerkhoff enz. get. A. BLOEMAERT.” *Protocol van den Notaris Ruysch.* — In de Galerij van *Florence*, in de zaal, waar de Portretten der meest beroemde kunstschilders zijn geplaatst, en door den kardinaal Leopold werden verzameld, als eene lovende Academie van kunstenaars en lunnere werken, waar de meesten, zoo zij dit waardig werden gekeurd, hun eigen portret voor hebben vervaardigd, is ook dat van ABRAHAM BLOEMAERT, door hem-zelven geschilderd, bij bet aantal van drie-honderd-een-en-twintig stuks aanwezig. Dit is waarschijnlijk hetzelfde portret, dat in de beroemde verzameling van *Van der Marck*, to *Leyden*, was, en verkocht werd to *Amsterdam*, in 1773, onder Nr. 400 van den *Catalogus* vermeld. Op die zelfde verkoop van *Teekeningen* enz. was, onder Nr. 1842: „het portret van A. BLOEMAERT, door H. BLOEMAERT, met rood en zwart krijt, h. 5½ br. 4½ dm. Rhijnl. maat, met do prent, die daarna gemaakt is.” — Onder het aantal gegraveerde portretten, die van hem uitgaan, moet er een zijn, doch hetwelk ik tot hoden nog niet heb gezien, naar P. MOREELSE, door MATHAM gesneden, dat met veranderingen voorkomt in den *Catalogus* van *Vollenhoven*, *Amsterdam*, 1822, op bl. 48, Nr. 9 en 10. Later vond ik datzelfde, onder Nr. 469, in den *Catalogus* van *Frederik Muller* vermeld. Bij *Le Blanc* vindt men 27 stuks door hem gegraveerde prenten beschreven.

BLOEMAERT, (ADRIAEN) Zoon van ABRAHAM BLOEMAERT, van wien weinige berigten, ook niet betrekkelijk zijn geboorte- of sterfjaar, vermeld zijn. Het laatste kan men echter bij mij vinden op zijnen broeder, FREDRIK BLOEMAERT, dien hij erfgenaam van zijne nalatenschap heeft gemaakt. — Bij *Le Blanc* vindt men de volgende, door hem gegraveerde prenten, beschreven: *Adolphe, princee palatin.* — *Jaques I. roi d'Angleterre.* — *Wolfg. Graf von Aversperg.* — *Hermann Egon, Prince de Furstenberg.* — *L'Empereur Léopold.* — *Wenceslas, princee de Lobkowitz.* — *Johann Hartwig von Nostitz.* — *Christ. Leopold, Graf von Schafgotsch.*

BLOEMAERT, (CORNELIS) vader van den stichter eener kunstschool to *Utrecht*, den beroemden ABRAHAM BLOEMAERT. Zonder twijfel, was hij een zeer ervaren kunstenaar, die in do tweedo helft der XVI. eeuw bloeide, en to *Dordrecht* is geboren, doch het jaar wanneer, vindt men niet vormeld. *Van Mander* zegt, dat hij, „om zekerom eed to ontgaan, vandaar geweken was, komendo na cenigo onaangenamo ontmoetingen to *Gorinchem*. Van hier vertrok hy met zyn huisgezinn naar 's *Hertogenbosch*, en wederom vandaar naar *Utrecht*.” — Verder beschrijft hij de eerste loopbaan van zyn zoon ABRAHAM, tot ongeveer 20 à 22 jarigen leeftijd, en laat daarop volgen: „do oude man eindelyk aen do natuur den tol betaald hebbende, verkoos ABRAHAM weder do stad *Utrecht* tot zyn woonplaats en bleef er sedert onveranderlyk zich ophouden.” — Hieruit zou men kunnen afleiden,

dat hij te *Amsterdam* overleden was; doch, zie hier onder. — In dat verhaal komt tevens voor, dat ABRAHAM op den genoemden leeftijd „van *Parijs* de te huis-reize aannam naar *Utrecht*, en volgde zelfs zyn vader, toen die naar *Amsterdam* metter woon vertrok, en er voor stads Bouwmeester aangenomen was.” — Hoe dit alles nu te zamen hangt, durf ik nog niet voor goed beslissen; want zulks moet dus ongeveer den jare 1587 of 1589 hebben plaats gehad. Dit is zeker, dat ik in het *Gildeboek van St. Lucas te Utrecht* vind aangetekend: „A°. 1576. CORNELIS BLOEMAERT, Bouwmeester, Schilder en Vesting-Bouwmeester,” zoodat hij toen aldaar woonde; en verder in de *Kameraars-rekeningen*, aldaar, van 1578 tot 1587, betalingen aan hem gedaan van kunstwerken en bemoeijingen, die bij feesten enz. aan den man van talent werden opgedragen, waarvan de afschriften hier volgen: „Item CORNELIS BLOEMAERT steenhouwer twe piede stallen onder een schoorsteenmantel geleverd in de kamer van de gedeputeerden. 10 pond.” *Kameraars-Rekening* 1578—79. — „Item CORN. BLOEMAERT cum sociis voor t maken ende stellen van de stucken van triomphje van de blyde incompste van den grave van Ley-eester, gouverneur-generaal. 250 pond. *Kameraars-rekening* 1585—86. — „Item CORN. BLOEMAERT, *Jacob Fransz.* ende *Gerard Splinter* van wapenen ende compermenten als sy gemaeckt ende gehangen hebben aen de meyboomen voor syn Exeell. ende zyn genade. 24 pond.” *In dezelfde rekening.* — Item CORN. BLOEMAERT steenhouwer voor verscheidene werken in de Domkerk gemaeckt.” *Kameraars-rekening* 1586—87. — Nu komt het mij voor, dat hij van 1579 tot 1587, (zijnde de gaping in de rekeningen, waarin hij niet voorkomt) te *Amsterdam* kan hebben vertoefd; want in 1593 woonde hij te *Utrecht* op de *Kamp*, blijkens de hier onder volgende beschikking, welke hij op zijn ziekbed (welligt zijn doodbed) heeft gemaakt: „Dat wy gegaen syn ten huuse van CORNELIS BLOEMART staende op de *Camp*, alwaer wy bevonden hebben deselve CORN. BLOEMERT, cranck enz. ende heeft deselve CORN. BLOEMART voor hem selve ende syn huysvrouw daer hy op dese tyt levende geboorte by heeft enz. overgegeven enz. Willem Willemsz. synde enz. den eigendom van een eamer, erve ende hofstede enz. opt heilig leven enz. de westzyde der straet, daer CORNELIS selfs suytwaerts enz. naest gelegen is.” *Transp. brief* 1593. *Novemb.* 9.

BLOEMAERT, (CORNELIS) Zoon van ABRAHAM BLOEMAERT, is reeds bij *Immerzeel* vermeld, alwaar men tevens vindt aangehaald, dat een volledig exemplaar van al zijne graveerwerken, ten getale van 190 stuks, op de verkooping was van den Grave *Von Fries*, hetgeen de som van f 200.— heeft opgebracht. Daarbij moet ik de aanmerking voegen, dat *Le Blanc* 321 stuks van zijn graveerwerk beschrijft, zonder te zeggen, dat dit alles bevat. — Ik bezit een aantal zijner gravuren, en kan niet nalaten, er ééne te vermelden, die tot het meest geliefkoosde werk van dezen meester behoort, die blijkbaar zich-zelven daarin heeft overtroffen, namelijk, de beroemde Schilderij, voorstellende *Maria met het kind Jezus, staande op haren schoot, waarbij Joannes met een ontrold schrift: Ecce Agnus Dei*; alles omgeven met eene glorie van cherubijnen, naar TITIAAN, waaronder *Ilmo. Dno March. Vincentio Justiniano*, in f°. — Hoezeer herinnert deze voorstelling aan eene gelijksoortige, doch met eenige afwijkingen, van ANTH. VAN DYCK, die, vroeger in de Galerij te *Dusseldorp*, thans in de Pinakothek te *Munchen*, aanwezig is, en wier maker, zeker door inspiratie van het meesterstuk van TITIAAN, al datzelfde in zijn tafereel getraecht heeft, weêr te geven.

BLOEMAERT, (FREDERIK) Zoon van ABRAHAM BLOEMAERT, is reeds bij *Immerzeel* beschreven. Ik voeg hierbij, dat in de Archiven te *Utrecht* de volgende bijzonderheden worden gevonden, waaruit tevens het sterfjaar van zijnen broeder,

ADRIAEN BLOEMAART, dat niet bekend was, blijkt. „Deze plechte is op huyden in Conformité van de ordonnantie van de Staten deser provincie den 26. Maart, 1668 nopens de X ende 4 penning enz. ende gestelt op den naem van FREDERIK BLOMMERT. Actum 17 Decemb. 1668. *Transportbrief van 1574; April 15.*” — „Comparcerde Jac. van Meerkerek als speciale gemachtigde van FREDERIK BLOMMERT, vermogens procuratio voor Mr. Frederik Meerkerek, notaris enz. op dat deses alhier vertoont, weleke FREDERIK BLOMMERT als universele erfgenaem van syn broeder zal. ADRIAEN BLOMMERT, volgens deszelfs testament in date den 28 Marty 1660 ende die beyde t recht by macchgescheyt in date den 16 Decembar 1654 vereregen hadden van haerlieder zaliger ouders ABRAHAM BLOMMERT endo Gerarda de Roy, hebbende deselve Gerarda de Roy, als eenige ende universele erfgenaem van hare zalige suster Geertruyt de Roy hiertoc het recht vereregen, welke Geertruyt de Roy was een mede erfgenaem van Hendrick van Riedt in deso genomineert, ende latende hy comparant in de voors. qualiteit de hoofdsomme van een hondert vier ende veertich guldens met de renten van dien in desen geroert in handen van Gerritgen van Praet, als jegenwoordich boedelherster enz. Consenterendo mitsdien in crachte van de voorschreven procuratio en cassatie deses in register ende cancellatie van de principale plechtbrief. Actum 30 September 1669.” — In het *Gilleboek van St. Lucas te Utrecht* vind ik aangeteekend: „A^o. 1626. FREDERIK BLOEMAERT, *Overman*, Kunstschilder en Plaatsnijder.” — alsmede op hetzelfde jaar zijnen broeder CORNELIS daarin vermeld. Bij *Le Blanc* werden 248 stuks, door hem gegraveerde prenten, opgegeven.

BLOEME. (HERMANUS ANTHONY DE) Deze verdienstelijke historieschilder, naar behooren door *Immerzeel* beschreven, heeft steeds met ijver en goed gevolg zijn kunstvak gehandhaafd, en de aandacht van het Bestuur der Academie van beeldende kunsten en technische wetenschappen, te *Rotterdam*, dermate opgewekt, dat hij in 1856 tot lid van verdiensten er van is benoemd.

BLOEMEN (JOHANNES FRANCISCUS VAN) is reeds bij *Immerzeel* vermeld, doch voeg daarbij, dat hij ook de etskunst heeft beoefend. Men vindt van zes stuks de volgende beschrijving: 1. *Eene obelisk*; aan de regter zijde staan twee figuren; in de marge, links: FRANC. VAN BLOEMEN *det. Horizonti*. — 2. *De twee standbeelden*; landschap, waarin, links, twee standbeelden, op pedestallen, en eene wandelende vrouw met haar kind in het regter gedeelte; beteekend, als Nr. 1. — 3. *De fontein*; op het bovencind van den trap, en in de laagto ziet men twee personen; beteekend J. F. VAN BLOEMEN. — 4. *De monniken*; in het verschiep ziet men geboonte en gebouwen, die op de tinne met beelden zijn versierd; op den voorgrond een staanden monnik, die in gesprek is met een man, die op een steen is gezeten; beteekend als N°. 1. — 5. *De man met de mand*; gezigt eener straat, die op een plein uitloopt, waarop eene kerk met twee torens en eene obelisk; op den voorgrond een man, die op zijnen schouder een mand aan een stek draagt; beteekend als Nr. 1. — 6. *De drie mannen onder een gewelf*; gezigt van het inwendige van eene schouwplaats (*cirque*), van uit een gewelf ziende genomen, waaronder drie mannen staan, met elkander in onderhoud; beteekend als Nr. 1. — Zie *Le Blanc*. — *Brulliot* meldt, dat *Heincken* zegt, dat als de naam JULIUS FR. of JULIUS FRANÇOIS onder kunstwerken wordt gevonden, deze voor dien van JULIUS FRANÇOIS VAN BLOEMEN, gezegd *Horizonti*, moet worden gehouden; doch, hij maakt daarbij de aanmerking, dat hij niet in de gelegenheid is geweest, werk met die beteekening te zien, en dat de hij hem bekende prenten allen met den naam van FRANS VAN BLOEMEN, *det. Horizonti*, beteekend zijn. — Daarbij vraag ik nu, of het JULIUS of JOHANNES moet zijn? Onder de boven beschreven prenten is het alleen Nr. 3. waar J. F. op voorkomt: dus

moet het of JULIUS of JAN WUZEN; maar, bij mij is geen andere dan JAN FRANS VAN BLOEMEN bekend. — *Houbraken* geeft van het dichtstuk *de Roomsche Bent* enz., de verklaring der daarin voorkomende Bentnamen, en zegt, dat *Horisont* JAN FRANCIS VAN BLOEMEN, landschapschilder, van *Antwerpen*, is. Zie II. Dl. blz. 348. — In de *Catalogussen* van *Hoet* en *Terwesten*, wordt ook geen andere dan de laatstgenoemde, met den gemelden Bentnaam, gevonden. Het komt mij echter vreemd voor, dat bij *Hoet*, I. Dl. blz. 192, gesproken wordt van *den ouden* VAN BLOEMME, namelijk, zijn *vrolijk gezelschap*, en eene andere schilderij, de *weêrgâ, kaartspeelders met beesten en gebouwen*, die te zamen met f 215. werden betaald. De stukken zijn op den naam van JAN FRANCIS VAN BLOEMEN, bij vele andere van zijne werken, in het Register vermeld. Deze *Gerard Hoet*, die van zijn vader over dezen naam alle inlichtingen van dien tijd heeft gehad, noemt hem dus zeer gemeenzaam *den ouden*; — dit is mij nog niet helder.

BLOEMEN (NORBERTUS of NOLBERTUS VAN) is reeds bij *Immerzeel* geboekt, doch hij heeft ook het historische vak, met goed gevolg, beoefend, zoo als te zien is in de *R. K. Kerk, de Boom*, te *Amsterdam*, in de *Kalverstraat*, aan een *Altaarstuk*, door hem geschilderd, voorstellende een *Kersnacht*, dat voor een der beste werken van dezen meester wordt gehouden. — Verder vinden wij nog aange teekend, dat hij, te *Rome* zijnde, in de *Schildersbent* den naam van *Cephalus* heeft verkregen. Zie *Kok, Vaderlandsch Woordenboek; Bijvoegsel*; op N. VAN BLOEMEN. In de papieren-kunstverzameling van *Van der Marck, Aegidz*, te *Leyden*, verkocht te *Amsterdam*, in 1773, was, onder Nr. 1866 van dien *Catalogus*, het portret van NOLBERTUS VAN BLOEMEN, door *hem-zelven*, met rood, zwart en wit krijgt geteekend; h. 8 $\frac{3}{4}$ br. 7 $\frac{1}{2}$ dm. Rhijnl. maat.

BLOEMEN (PIETER VAN) staat reeds bij *Immerzeel* geboekt. Ik voeg hier nog bij, dat *zijn Portret*, met rood en zwart krijt, door *hem-zelven*, geteekend, in de papieren-kunstverzameling van *Goll van Franckenstyn, Amsterdam*, 1833, is voorgekomen. Zie den *Catalogus*, blz. 102.

BLOEMENDAAL, (NICOLAAS) „geboortig van *Breda*, en een leerling van R. VERHULST, was een braaf beeld- en steenhouwer, maar is in de kracht van zijn leeftijd hier — te 's *Hage* — overleden.” Uit *Pieter Terwesten Ms.*, die zijnen bloeitijd op het jaar 1675 stelt.

BLOEMERS, (ARNOLDUS) die bij *Immerzeel* reeds met lof is vermeld, heeft zijn vak verder met roem gehandhaafd, en dien zelfs ook buitenslands — zoo als op de Tentoonstelling te *Parijs* van 1844 — mogen inoogsten; doch, een langer genot van zijnen arbeid was in dit leven voor hem niet bestemd: de dood nam hem weg, in den ouderdom van 52 jaren; April, 1844. Zijne plegtige begrafenis, verzeld door zijne kunstvrienden, heeft in zijne geboortestad, *Amsterdam*, een diepen indruk gemaakt, bij het verlies van een algemeen geacht kunstenaar.

BLOIS (ABRAHAM DE) wordt bij *Immerzeel* ter loops vermeld. Eene meer bepaalde aanduiding van graveerwerken is eene taak, welke ik, voornamelijk, bij het zamenstellen van dit boek heb beoogd: — en zoo zijn er van dezen meester onderscheiden afzonderlijke portretten in het licht gekomen, die gewoonlijk met meer zorg dan hockprenten zijn bewerkt, en bijgevolg zijne bekwaamheid juistcr doen kennen, zoo als dat van *Do. Eversdyk*, naar F. BEUCHOLT; *Do. S. Glasius*, naar PH. TIEDEMAN; *A. van Leeuwenhoek*; *S. Pufendorf*; *F. Spanheim, Fred. fils.*; *J. Vollenhove*; *G. Surenhuysen*; *C. Wittichius*; *C. Stalpart van der Wiel*, en *Abraham Bogaert*, naar D. VAN DER PLAES, welk laatste, geplaatst in zijn Werk *de Roomsche Monarchy, Utrecht*, 1697, in-4°. de aandacht wel waardig is, en aanleiding geeft, om dezen kunstenaar méér verdienste toe te kennen, dan

tot dusverre wel het geval is geweest. Zijn bloeitijd wordt door de jaarmerken van 1690 tot 1720, op zijne werken gevonden, aangeduid. Bij *Le Blanc* vindt men 34 stuks zijner gegraveerde prenten vermeld.

BLOIS, (B. DE) een kunstgraveur, dien ik nergens vermeld vind, waarschijnlijk verwant aan ABRAHAM DE BLOIS, en die misschien wel uitlandig is geweest, tenminste, *Bryan* noemt zekeren DE BLOIS, zonder voornaam, die in *mezzo-tinto* graveerde, eenigen tijd in *Engeland* zijn verblijf heeft gehouden, en van wiens werk hij ettelijke portretten bezat, onder anderen, dat van *Eleonor Gwynn*. Deze kan dus wel dezelfde zijn, dewijl ik van zijn werk ook maar alleen Portretten ken, zoo als dat van *Nicolaas Heinsius*, borstbeeld van voren, met lange paruk, en latijnsch vers, door B. DE BLOIS in 8°. naar WILLEM VAN MIERIS, dat zeer goed bewerkt is.

BLOK (DANIEL) wordt door *Fiorillo* als een Antwerpenaar beschreven onder den naam van BENJAMIN BLOK, die, onder meerderen, een zoon had van dien zelfden naam; doch *Sandrart* noemt den vader van BENJAMIN, DANIEL, zoo als *Houbraken* zulks ook opgeeft, en dat diens vader MARTEN BLOK van het sticht van *Utrecht* was. — Hoe het zij, wij moeten *Sandrart* hierin het meest vertrouwen, die dezen BENJAMIN BLOK, en diens huisvrouw, ANNA CATHARINA FISSCHER, — die eene verdienstelijke Bloemschilderes was, en, waarvan hij getuigt, de eer gehad te hebben, haar twee malen af te beelden, — van nabij heeft gekend, en in het belang zijner kunstgeschiedenis, dit alles wel goed zal hebben beschreven, zoodat de vader van BENJAMIN, DANIEL moet zijn, die zijnen zoon in de kunst heeft onderwezen, en een goed portretschilder is geweest, blijkens de gravure van een portret in mijn bezit van den beroemden Lubeeschen geleerde *Henrik Muller*, door J. C. PHILIPS, in 1735, 4°. fraai gegraveerd.

BLOK (JACOB RENOERS) is reeds bij *Immerzeel* vermeld, doch voeg hierbij, dat hij ook in dienst is geweest van den koning van *Polen*, doch haar verliet wegens wangunst der Poolsehe grooten; voorts, dat hij de leermeester was van den vernufteling (Ingenieur) *Percival*, van wien Prins Frederik Hendrik veel werk maakte. — *De Lange van Wyngaarden* meldt ons, als Gouwenaar, dat hij „in den Groenendaal, in het huis alwaar weleer de Hellebaarden nithingen, werd geboren,” en dat zijn dood voorviel door den val van zijn paard, „omtrent *Winoxbergen*, en werd (hij) aldaar in de kerk der Predikheeren begraven.” — *Bryan-Stanley* stelt zijn geboortejaar op 1580, en dat van ziju overlijden op 1632. — Dit kan wezen, doch het is mij nergens anders voorgekomen, en schijnt mij toe, met kennis te zijn bepaald.

BLOKHUYSEN of BLOCKHUYSEN. (A. R.) Bij *Le Blanc* vindt men dezen als een graveur beschreven, die, in den beginne der XVIII. eeuw, te *Leyden*, voor den boekhandel werkzaam was, en dat hij, zonder twijfel, een zoon van RENIER is geweest, en dit op grond van berigten, die bij *P'nessli* en *Nagler* worden gevonden. — Hij noemt geen zijner werken, die trouwens ook mij niet zijn voorgekomen, tenzij het portret van *Joh. Godfr. Reusner*, hetwelk ik op RENIER BLOKHUYZEN, — zie aldaar — heb beschreven, als zijn werk te kunnen zijn, hetgeen niet onaannemelijk is, dewijl het na 1724, zijn bloeitijd, vervaardigd werd, en RENIER toen een zeer hoogen ouderdom moet hebben bereikt, als die reeds vele prenten voor het Werk *Godsdienstige Gedenkteekenen van Brabant*, door *Sanderus*, 1659, te *Brussel*, uitgegeven, had vervaardigd; — onder het genoemde portret staat echter alleen R. B. fe.

BLOKHUYSEN of BLOCKHUYSEN. (RENIER) Het eerste is zeker goed. — Op een portret van *Thomas Sydenham* staat R. V. BLOKH. fe. Ik bezit een zeldzaam portret in groot-^o, door hem *feet*, hetwelk ik nergens vermeld vind,

zijnde dat van *Joh. Goder. Reusner President Burgemeester te Thorn Geb. 1658, den 21 Nov. en onthalt 1724 den 7 December*, waaronder een zesregelig vers tot lof van dezen beroemden man, die, in de Poolsehe beroeringen dier dagen, zijne standvastigheid in de protestantsche leer met den dood moest boeten, hetgeen aan alle protestantsche hoven een diepen indruk maakte. — Bij *Le Blanc* vindt men 16 stuks van zijne graveerwerken vermeld, en teekent hij tevens aan, dat hij, in het midden der XVII. eeuw, te *Leyden*, werkzaam was. — Later zag ik een portret, door hem gegraveerd, in f°. zijnde *Petrus Bartius, J. C. Hagiensis*, waaronder een vier regelig latijnsch vers van *J. D. F. Alphenus*, beteekend r. n. f. Dit is wel van zijn fraaiste graveerwerk, en men zou, in vergelijking van andere portretten, niet gelooven, dat het van zijn stift kon zijn; doch ik heb ontdekt, dat dit eene kopij is, bedrieglijk gevolgd naar eene andere gravure, in mijn bezit, zonder naam, die 10 str. Ned. breeder is, terwijl de naamletters blijkbaar andere zijn. Eerst helde ik over tot de meening, of de originele plaat soms afgedrukt, en, versmald, om ze tot een ander doel te gebruiken, door hem kon zijn opgesneden, en dat hij, om te pronken met zulk fraai werk, zijn monogram daar onder had geplaatst; doch ik heb moeten besluiten, het voor eene kopij te houden. Dit is zeker, dat beide drukken van dit portret zeer zeldzaam en bij geen over zijne werken schrijvenden auteur, bekend zijn. In den *Catalogus van Portretten van F. Muller* komt, onder Nr. 586, voor: *Pt. Bart.*, in alles even zoo gelijk de bovengenoemde drukken vermeld zijn, en ook zonder naam van graveur; of dit nu nog een ander exemplaar is, dewijl de naam niet zooals bovengenoemd wordt, kan ik nog niet beslissen. — In de *Batavia sacra* van *Van Heussen en Van Ryn* komt voor de afbeelding van de *Domskerk en toren*, door hem *fecit* in gr. f°. Ik bezit afdrukken met en zonder het onderschrift. In die prent heeft hij zijnen naam r. BLOKHUYSEN, *sculp.* zelf alzoo geschreven.

BLOKLAND. Zie MONTFOORT.

BLOM. (JAN) Aan dezen verdienstelijken kunstenaar kregen wij kennis door het zien eener fraaije schilderij van zijn werk, voorstellende *eene Italiaansche Villa, waar, op den voorgrond, een heer met een hond, enz.* De stoffagie was fiks en uitmuntend van penseelsbehandeling, en het geheel kenlijk het werk der Nederlandsche school, en dat hem plaatst onder de schilders, die op het einde der XVII. eeuw bloeiden. — In hoeverre de beschreven JAN FRANCISCUS VAN BLOEMEN tot onzen JAN staat, en of deze één-en-dezelfde persoon moet zijn, is nog niet beslist: want, in den *Catalogus van Hoet en Terwesten*, wordt deze naam met zoo velerlei spelling en verandering opgegeven, dat het schijnt, of zij-zelven geene zekerheid hadden van den waren naam der makers van de opgegeven schilderijen.

BLOMME. (VAN) Een schilder van dezen naam, die de *oude VAN BLOMME* wordt genoemd, kan wel de vader der drie beschrevenen, PIETER, JOHANNES FRANCISCUS, en NORBERTUS VAN BLOEMEN zijn geweest, indien of de ééne of de andere spelling eene fout van opgave bevat. Wij vinden in den *Catalogus van G. Hoet* van dezen meester, op eene verkooping, te *Amsterdam*, in 1716, Nr. 62: *Kaertspeelders met beesten en gebouwen*, en een pendant: *Een vrolijk gezelschap, beyde puyk*, die toen f 215. heben opgebracht; — en destijds waren de gemelde drie VAN BLOEMEN allen nog in leven; zoodat het ons voorkomt, dat de bijgevoegde onderscheiding te kennen geeft, dat er een *Jonge* van dien naam moest zijn, en, bijgevolg, de vader een der namen van de drie zonen gevoerd heeft.

BLOMMEN. (A. VAN) Vreemd is het, dat wij dezen meester nergens vinden geboekt, terwijl er toch een fraai portret bestaat van den alom bekenden Amsterdamsehen kunstverzamelaar *Jan Pietersz. Zomer*, door hem geschilderd. Daar deze in

zeer hoogen ouderdom wordt voorgesteld, is zulks in het begin der XVIII. eeuw geschied. Naar dit portret bestaat eene, in folio-formaat, in zwarte kunst gegraveerde prent door AQUILA (ARENT) VAN HALEN. — Zie aldaar. — Het is ook naar dit portret, dat het kleine is genomen, lietgeen staat voor den *Catalogus* der kunstnalenenschap van genoemden *Zomer*. Naar ons inzien, kan hier geen fout bestaan, daar *Zomer*-zelf deze plaat nog bij zijn leven heeft doen vervaardigen. Uit al het aangevoerde blijkt, dat A. VAN BLOMMEN een goed kunstenaar is geweest, die welligt eenig werk nit liefhebberij heeft verrigt, waardoor, gelijk in dergelijke gevallen meer geschiedt, de gewenschte bekendheid van vele zulke kunstenaars ontbreekt.

BLOM (CR.) was een zeer verdienstelijk kunstgraveur, die in den beginne der XVII. eeuw, waarschijnlijk te *Amsterdam*, bleide. Hij heeft eenige der uitmuntende platen gegraveerd naar zijne eigen teekeningen, als ook naar ADRIAEN VAN DER VENNE, in het Werk van *Johannis de Brue's Emblemata of Zinne-werck* enz. die van zijne bekwaamheid getuigen. Men zie vooral die in de eerste uitgave, te *Amsterdam*, 1624, in-4°. bij *E. Kloppenburgh*, als veel met die van *Schippers*, 1661 (beiden in mijn bezit), vershillende.

BLOM. (LE) Zie LEBLOM.

BLOM. (JACOB CHRISTOFFEL LE) Zie LEBLOM.

BLOM. Volgens eene mededeeling van *Van Bynden* en *Van der Willigen*, I. Dl. blz. 4, zou het nit de Gilden- en Stadsbeschrijvingen van *Utrecht* blijken, dat deze, in den jare 1377, aldaar, als schilder bekend was: dit is juist, volgens de naamlijst der Kunstenaars, nit het *Gildeboek* getrokken; doch hij is daar op het jaar 1371 vermeld. — Zie op ARENT. (MEYSTEN)

BLOOTELING of BLOTELINGH (ABRAHAM) staat reeds bij *Immerzeel* vermeld, die zegt, dat hij, „naar men wil, in de school van de VISSCHERS is onderwezen.” Dit is niet zoo: hij was een leerling van CORNELIS VAN DALEN (*den Jonge?*); want men leest, bij zijnen tijdgenoot, *J. Oudaan, Roomsche Mogentheid* enz., *Amsterdam*, 1664, 4°. aan het slot der Voorrede: „De Tafereelen, vorder, met de getallen recht boven de ronden getekent, hebben zich de arbeydzame KORNELIS VAN DALEN, en zynen niet min na vermaartheyd stekende Discipel ABRAHAM BLOTELING toe te eyghen.” — Verder moct ik er nog bijvoegen, dat men bij *Le Blanc* 265 stuks van zijne graveerwerken beschreven vindt. In het belang der geschiedenis, bock ik hier de *Portretten der Nederlanders*, die bij hem vermeld staan, als: *Hieronimus van Beverningh*, naar BERNARD VAILLANT, 1679, in f. *Godefridus Bidloo*, Med^w. Doct^r. et Chirurgus, naar OERARD DE LAIRESSE. *Tieleman van Braecht*, in zijn leven leeraar des II. Evangeliums. *Johannes Cocceus*, S. Theologiae professor, naar ANT. PALAMEDES. *Theod. Craanen. Ph. et Med. Dr.* naar J. TOORNVLIET. *Erasmus*, naar HANS HOLBEIN. *Thomas Ernsthuys*, Directeur-Generaal voor de geootroyeerde West-Indische Compagnie. *Jan Ivertsz*, Vice-Admiraal van *Zeeland*, naar H. BERCKMAN. *Govert Flink*, naar G. (P. VAN) ZYL. *Tjerk Hiddler de Fries*, Admiraal van *Friesland*, naar GERBRAND VAN DEN ECHOUT. *Cornelius Gravesande*, naar JOHANNES VERKOLJE. *Wilhelm van Haren*, ministre plenipotentiaire extraordinaire de *Hollande*, naar B. VAILLANT, 1680. *Abraham Heidanus*, ministre de l'Eglise de *Leyde*, naar JAN LIVENS. *Bartholomeus van der Helst*, naar HEM-ZELVEN. *Wilhelm Heemskerk*, naar FRANS VAN MIERIS. *Constantinus Hugenius*, naar B. VAILLANT. Dezelfde naar GASPAR NETSCHER. *Christianus Hugenius*. *Gerard. Hulft*, Directeur-général des Indes, naar G. FLINCK. *Egbert. Meeuw*. *Kortenaar*, L. Admiraal van *Hollandt*, naar BART. VAN DER HELST. *M. Hermanus Langelius*, Ecclesiastes Amstelædamensis, naar FRANS HALS. *Justus Lipsius. Le*

Père Mensy, Pasteur d'une église catholique à *Amsterdam*, 1698. *Frans van Mieris*, naar HEM-ZELVEN. *Henricus Casimirus*, D. G. *Princeps Nassovius*, naar MICHEL MUSSCHER. *Aert van Nes*, L. Admiraal van *Holl.* en *Westvrieslandt*, naar L. DE JONGH. *Guilielmus Henricus*, D. G. *Prins van Orange etc.* naar P. LELY, 1678. Nog eens *dezelfde*, grooter. Nog eens *dezelfde* veel kleiner. *Maria Princeps Auriaca*, naar P. LELY. Nog eens *dezelfde*, kleiner. *P. Roerstraten*, naar HEM-ZELVEN. *Michiel Adriaensz. de Ruiter* L. Adm. van *Holland*, naar JAN LIVENS. *Dezelfde*, wat kleiner. *Petrus Schout J. V. D. Canonicus Ultraject.* naar GERARD TERBURG en WYNANTS, ten voeten uit, op een paard gezeten, met breeden hoed, een zwaard op zijde, enz. in groot f°. een der schoonste en zeldzaamste prenten. *Cornelis 's Gravesande*, naar N. VERKOLJE. *D'Heer Cornelis Speelman*, Raat van *India.* *Augustus Stellingwerf*, eerste L. Adm. van *Friesland*, naar LODEWIJK VAN DER HELST. *Corn. Tromp*, L. Adm. van *Holl.* en *West-friesland*, naar P. LELY, 1676. *Maria Vaillant*, naar W. VAILLANT. *Johannes Visscherus*, Lugd. Bat. Theologus. *Gerardus Joan Vossius*, naar SANDRART, *Nicolaas Witsen*, Burg. van *Amsterdam.* *Christophorus Wittichius.* *Siles*, naar PIETER VAN SLINGELAND. *Joan de Witt*, Raatpensionaris van *Holland* enz. naar JAN DE BAEN. *Cornelis de Witt*, Ruward van den lande v. *Putten.* *Witte Cornelisz. de With*, Vice-Adm. van *Holl.* en *Westfriesland*, naar H. STORCK. *Tobias Govertsz. van den Wyngaert*, ministre de la commune à *Amst.*, naar J. VAN MUSSCHER.

BLYHOOF. (Z.) Aldus meen ik, dat de voorletter van dezen kunstenaar zal zijn geweest, en niet J, hoewel *Van Eynden* en *Van der Willigen* dit, op gezag van *P. de la Rue*, *Geletterd Zeeland*, hebben gevolgd; doch dan moet zulks in den tweeden druk staan, want, in den eersten van 1734 komt het niet voor. Een zeer groot portret, gegraveerd door J. DE JONGH, — zie aldaar — door z. BLYHOOF geschilderd, zijnde dat van *Joannes de Mey*, *Leeraar te Middelburg*, verduidelijkt den voornaam. *Van der Willigen* voert, in eene Noot op dat artikel, aan, dat hij eene teekening heeft gezien, met de pen en opgewasschen, voorstellende eene *scheetmutseling tusschen ruitery en voetvolk*, waar ook de naam z. BLYHOOF op staat. Indien deze het hierboven genoemde portret had gekend, zou hij, even als ik, opmerkzaam zijn geworden, dat op de kunstvoortbrengselen de letter Z. staat, en de genoemde *De la Rue*, of liever de tweede uitgever—allén aan hem de J toekent. Deze kan echter ligt eene schrijffout hebben begaan, daar hij zijn werk ruim eene halve eeuw later uitgaf, dan den tijd toen het vermelde portret werd vervaardigd; maar ik geloof, dat het niet bij hem bekend is geweest, daar hij wel andere portretten van dezen Middelburgschen geleerde *de Mey* noemt. In den *Catalogus* van *Terwesten* komen voor twee stuks met *kindertjes*, in de manier van DE WIT, door ... BLYHOOF, die f 21. hebben opgebracht; en in dien van *Hoet* was een *fraay kabinet-stukje, verbeeld. een officier, die by een juffrouw zit*, door BLYHOOF, zoo goed als NETSCHER, en gold f 150.— Ook de afbeelding van den Middelburgschen leeraar *Dom. Gravius* is door hem geschilderd en door J. MUNNICKHUYSEN in het koper gebracht, in f°. gelijk ook die van *Wilh. Momma*, Theol. Prof. te *Middelburg*, door HEM pinx. en door den laatstgenoemden graveur vervaardigd in f°. Uit het een en ander blijkt genoeg, dat onze z. BLYHOOF waarschijnlijk een Zeeuw is geweest.

BOBA (GEORGE) vindt men als een goed schilder en teekenaar onder de leerlingen van FRANS FLORIS, door *Van Mander*, opgegeven. Minder is het bekend, dat hij ook de graveer- en etskunst heeft beoefend, waarvan de beschrijving hier volgt. — *Zes stuks landschappen, met historische onderwerpen gestoffeerd*, naar FRANC. PRIMATICCIO, br. 165, bij 175 str. h. — 1. *Op den voorgrond ligt een*

onthoofd man, enz. — 2. *Zes vrouwen smeeken de godin Ceres, enz.* — 3. *Zes vrouwen dansen in een kring om een grooten boom, enz.* — 4. *Te midden van den voorgrond is eene vrouw, staande op eene wolk, die Ceres, op een door draken getrokken kar gezeten, groet, enz.* — 5. *Te midden van den voorgrond staat een grijsaard in gesprek met eene jonge vrouw, die een vischnet uit de rivier trekt, enz.* — en 6. *Drie mannen, die een boom vellen, enz.*, allen met zijn naam of monogram beteekend, zijnde BOBA in kapitale letters digt aan een gevoegd. — Brulliot zegt, dat deze landschappen met een krachtige stift, in den stijl en smaak der school van *Fontainebleau*, vervaardigd zijn. — Zie verder *Le Blanc*.

BOCHOVEN (RUTGER VAN) bloeide als kunstenaar te *Utrecht*, in de eerste helft der XVIII. eeuw, en als zoodanig vind ik in het *St. Lucas-Gild* aldaar, op den jaer 1625, RUTGER VAN BOCHOVEN, *kunstschilder*, aangeteekend. Zie over genoemd *Gildeboek* op ARENT. (MEYSTEN)

BOCK (F.) is een bekwaam, tot nog toe onvermeld kunstenaar, zooals uit het volgende blijkt. Op de kunstverkoop van *Vigelin van Claerbergen*, gehouden te *Leeuwarden*, in 1846, was, onder Nr. 15 en 16, van dezen meester: — „Eene hevige *Bataille*, waarin de Ruitery op het voetvolk stuit en bloedig wordt afgewezen. Op den voorgrond wordt een hoofdman, op een schimmel gezeten, door een vijandelijk ruiter gewond; in het verschiep ontwaart men hevige aanvallen en bewegingen van troepen. H. 47 dm. br. 62 dm. Ned. paneel. — Een uitmuntend schilderij stelt voor, een hevige *Ruiterij-gevecht*; zoowel de figuren als de paarden zijn delicaat gepenseeld en vol werking. H. 44 dm. br. 62 dm. paneel.” — Het is mij gebleken, dat in den genoemden *Catalogus* onderscheiden stukken worden vermeld, waarvan de makers nergens staan beschreven, en die veelal Friezen zijn; ik zou dus wel van meening wezen, dat deze óók een Fries was, van de oude school, want de gemelde stukken zijn in den genoemden *Catalogus* daaronder gerangschikt.

BOCKEL, BOCHIEL of BOEKEL. (G. of C. VAN) Een Nederlandsch graveur die in de eerste helft der XVII. eeuw bloeide. Zijne werken zijn met weinig kunstgevoel vervaardigd, droog en hard van snede. Men kent van hem de kopijen der *Heremiten* naar SADELER, welke hij met andere graveurs gezamenlijk heeft bewerkt. — Ik bezit eene zinnebeeldige prent naar eene teekening van *K. van Mander*, in klein f^o. oblong, door hem gegraveerd, waar eenige landlieden bezig zijn, een *Izel te reinigen*, met Latijnsch en Hollandsch vers: — „*Wie den botten esel wil wasschen schoone, voor moeyt en seep erycht slaghen te loone.*” *J. P. Berendrecht exe.* Deze prent wordt ook wel aan een anderen graveur toegeschreven, namelijk, aan G. VAN BEEN. — Zie aldaar. — *Le Blanc* noemt hem, verkeerd, VAN BOEKEL, en vermeldt van hem twee gravuren, als: 1. *De koning David: Peccatum meum contra me etc.* h. 115, br. 68 str.; en 2. *S. Laurentius Archiepiscopus Siviliensis.*

BOCKHORST, (JAN VAN) ook genaamd *Lange Jan*. Deze voortreffelijke kunstenaar werd, te *Munster*, in den jaer 1610, geboren. Hij was van een voornaam geslacht, dat zich met der woon te *Antwerpen* vestigde, toen hij nog jong was, en aldaar als leerling bij JACOB JORDAENS werd besteld. Onder de leiding van dezen beroemden meester, is hij een uitstekend historieschilder geworden. Er zijn vele van zijne stukken in de kerken van *Vlaanderen* aanwezig, die onder de beste voortbrengselen der Vlaamsche school worden geteld. Het schijnt, dat hij de werken van VAN DYCK tot leidraad heeft gebezigd, want sommige zijner beste schilderijen zijn zoo geheel in den stijl van dezen uitstekenden meester, dat die zeer ligt bij vergissing voor diens werken worden aangezien. In de *Begijnen-kerk*, te

Antwerpen, is een schoon stuk van LANGE JAN, voorstellende de *Opstanding*, geheel geschilderd in de manier van VAN DYCK, en dezen grooten kunstenaar niet geheel onwaardig. Er is ook nog een ander zeer fraai stuk van dezen meester bij het hoogaltaar in de St. Jacobs-kerk, te *Gent*, voorstellende de *Marteldood* van dien Heilige. Hij heeft ook bijzonder uitgemunt als portret-schilder, waarvan vele stukken alléén voor die van VAN DYCK moeten wijken. — Het is vreemd, dat onze geschiedschrijvers dezen beroemden man niet hebben opgenomen, en ook *Immerzeel* hem niet heeft opgemerkt, daar *Descamps* en *De Bie* hem wel dengdelijk hebben vermeld. Ik heb alzoo vermeend, hier die gaping te moeten aanvullen, want hij is geheel en al Nederlander, en behoort tot onze Kunstgeschiedenis, al is het ook, dat hij te *Munster* geboren werd.

BOCKHORST. (JOHANNES) Zie BOUCHORST. (JOHANNES of JAN)

BOCQUET, (MARTIN) geboren in *Vlaanderen*, beoefende aldaar de graveerkunst van 1639 tot 1689 (?). Zie *Le Blanc*, die *Zani* gevolgd is.

BOCQUET, (PIERRE PAUL) geboren in *Vlaanderen*, beoefende aldaar de graveerkunst, in den jare 1679. Zie *Le Blanc*, die *Zani* gevolgd is.

BOCQUET-LE-MOINE, (ELISABETH) geboren in *Vlaanderen*, alwaar zij de schilder- en graveerkunst, in den jare 1689, beoefende. Zie *Le Blanc*, die *Zani* gevolgd is.

BOCQUET of BOCKEL, (ANNA VAN) geboren in *Vlaanderen*, beoefende de graveerkunst, in 1712. Zie *Le Blanc*, die zegt, dat *Zani* haar ANNA VAN BOCKEL noemt.

BODART (PIETER) staat bij *Immerzeel* vermeld als een graveur van boekprenten enz. — Ik voeg hierbij, dat ik vermeen, dat hij van *Utrecht* was, en wel omdat hij tijdens GERARD HOET zich aldaar had gevestigd, en twee *Portretten* van den beroemden historie-schilder HENDRIK TER BRUGGHEN, die een Utrechenaar kan worden genoemd, moet hebben nitgegeven, waarvoor HOET de teekeningen heeft gemaakt, en welke hij geëst heeft in 4°. waar onder een gegraveerd levensberigt. Ik bezit van één der genoemde ook nog een exemplaar, waaronder eene meer uitvoerige beschrijving in druk is gevoegd, zeer zeldzaam. — In de eene afbeelding is hij in mantel gewikkeld, met palet en penseelen in de hand, en in een gordijn, achter hem, staat zijn wapen, zijnde een schild met drie *kulstbladeren*, twee en één, bezet; het tweede portret is geheel anders om, met mantel en eene hand. — Volgens *Brulliot*, zou hij ook de figuren hebben gegraveerd in het Werk: *Favisa de Spoor*. — Het bij *Immerzeel* genoemde Teekenboek, door hem gegraveerd, voert tot titel: GERARD HOET, *Les principaux fondemens du dessin, les figures gravées par Pierre Bodart. Leyden, 1723, in f^o.*

BODDAERT, (SA. AN.) geboren *Le Jolle*, heeft zich als teekenaressen bekend gemaakt door portretten, bij wijze van silhouette, doch geheel opgewerkt, en die in hnnne soort goed voldoen. Een zoodanig gaat in gravure nit, door E. VINKELES, zijnde dat van den geachten kunsthandelaar *Jan Yver*, te *Amsterdam*, op gevorderden leeftijd voorgesteld, zoodat zij in het begin der XIX. eeuw dit teekenvak beoefende.

BÖDEKKER. (J. F.) Deze vermaarde, nog niet vermelde, portretschilder heeft de kunst geleerd bij JAN DE BAEN, en zijn talent hier te laude nitgeoefend. — Eene fraaije gravure van J. HOUBRAKEN, naar zijne schilderij, zijnde het portret van den bij ons zoo algemeen bekenden *Pieter Rabus*, die onder zijne geleerde Werken ook telt de *Boekzaal der geleerde wereld*, welke hij gesticht heeft. — Hij werd in den jare 1660 te *Cleef* geboren, en is in 1737 te *Amsterdam*, waar hij zijne bestendige woonplaats had, overleden. In 1684 komt hij voor, (bij *Pieter*

Terwesten Ms.) als lid der *Confrerie-Kamer van Pictura* te 's Hage. — Volgens *Jan van Gool*, was hij de zoon van den voortreffelijken muzikmeester *Bödekker*, die vele jaren aan het hof des Hertogs van *Brandenburg* zijne kunst heeft doen gelden. Minder is het bekend, dat hij de graveer- en etskunst beoefend heeft. *Le Blanc* meldt zulks, op gezag van *Fuessli*, 86, *Heineken*, III, 71, *Zani* en *De Laborde*, en noemt van zijne werken: 1. het portret van *Charles Louis Auguste Fouquet duc de Belle-Isle*? — 2. Idem *J. Scheelhammer*, *Superintendens Grubenhagensis*, etc. obiit 1820 (1620), en voegt daarbij „eene naamlooze prent, aangehaald in *Weigel's Kunstlager-Catalog*, Nr. 2809.” — Aldaar staat „onbekend, uit den vroegsten tijd der zwarte-kunst-gravure;” en daar is de naam *J. Schellhammer* etc. obiit. 1620, et 81, borstbeeld, gegraveerd en geschraapt; en verder, dat het onderschrift er later onder is geplaatst; in 4°. — 3. Idem *Corneille Solingen*, naar *J. DE BAAN*. — Mij is nimmer iets van zijn graveerwerk voorgekomen. Nog vind ik vermeld het portret van *Henr. Vos*, *Luth. Pred.*, te *Amsterdam*, obiit 1708, et. 66; door hem geschilderd, en door *J. J. WILANT* in f°. gegraveerd.

BOECOP. (CORNELIA VAN) Zio op LICHTENBERG, (MACHTELD VAN) hare moeder.

BOEYERMAN of BOYERMANS. (THEODORE of DIRK) Onder een aantal herigten, vind ik den naam van dezen bekwamen Belgischen historieschilder zóó, als hij hier aan het hoofd is geplaatst, doch nergens BOOIJERMANS, gelijk *Immerzeel* dien opgeeft. — Zio aldaar. — *Bryan* zegt, dat zijne schilderijen zoo schoon van kleur en zoo naauwkeurig geteekend zijn, dat zo menigmaal aanleiding hebben gegeven, om zijn werk voor dat van *VAN DYCK* aan te zien, en hij voegt er bij, dat hij in 1660 nog leefde.

BOEKEL. (. . . . VAN) wordt door *Felix Bogaerts* opgegeven als een kunstenaar, tot de Belgische schilderschool behoorende, die het vak van beestenschilderen uitoefende, en zulks bij *SNEYDERS* had geloerd, zoodat hij in de eerste helft der XVII. eeuw zal hebben gebloeid. *Bryan-Stanley* zegt, dat hij in den jare 1673 overleden is.

BOEKHORST. (JOHANNES) Zie BOUCHORST. (JOHANNES of JAN)

BOEL (CORNELIS) wordt reeds door *Immerzeel* vermeld, die tevens eenige zijner voornaamste graveerwerken opgeeft, en verder zegt, dat hij zich een tijd lang in *Engeland* moet hebben opgehouden, zoo als blijkt uit eene *Titelplaat voor een Bijbel*, in 1611, te *Londen*, uitgegeven. — Onder de bedoelde *Titelprent* staat echter letterlijk dit te lezen: c. BOEL fecit, in *Richmont*, 1611. — Verder heeft hij nog de volgende portretten vervaardigd, als: *Elizabeth, Daughter of King James, Wife of Frederick Viscount of Simmerin*. — *Henry Frederick, Prince of Wales*; h. 233, br. 158 str. Ned. Do eerste druk, vóór het adres van *Peter de Jode* excudit, gold bij *Sykes* 3. L. 5 Shill. — *Ann of Denmark, Queen consort of James I.* — *Justus Lipsius*, naar *OTHO VENIUS*, h. 120, br. 103 str. — en *Joannes Miraeus, Episcopus*, naar *OTHO VENIUS*, h. 150, br. 130 str. — Zio verder bij *Le Blanc*, die 27 stuks zijner graveerwerken beschrijft, waaronder hij er een vermeldt, zonder naam, zijnde eene *Kruken*, waarin men eene vrouw ziet, die bezig is, een kopoen aan het spit te steken. Naar *P. HARLINGENSIS*, in 4°. *C. Visscher* exc.

BOEL. (CORYN) *Immerzeel* noemt hem, even als meer andere auteurs, *QUERNY BOEL*, doch op zijne gravuren staat *CORYN BOEL*. *Le Blanc* noemt hem te regt *CORYN* of *QUIRINUS BOEL*, en geeft eene beschrijving van 52 stuks prenten, door hem gegraveerd of geëst. De daar onder voorkomende portretten zijn de volgende: *Guilielmus ab Angelis, S. T. D. ac Profes.* 1649, h. 169, br. 158 str. Ned. — *King Charles II* van *Engeland*, naar *GONZ. COQUES*. — *H. Brady, Jur. prof. Loran.*

1662 in f°. — *Libertus Fromondus, Theo. Doct.* 1654. h. 148, br. 123 str. — Zijne etsen, naar DAVID TENIERS *den Oude*, zijn bij de liefhebbers van prentkunst zeer geacht. Van deze bezit ik er mede eenige, beteekend CORYN BOEL f. — Zijne gravuren *het Katten- en Apen-Concert, De Barbiers-winkel*, en de zes bladen met *Apen*, naar TENIERS, zijn prenten vol karakter en geestig uitgevoerd.

BOEL. (JOHANNES) *Le Blanc* noemt, bij de drie bekende graveurs van dien naam, nog een JOHANNES BOEL, uitgever en graveur, die, in de eerste helft der XVII. eeuw, te *Antwerpen*, zijn kunstbedrijf uitoefende. Hij beschrijft drie prenten van zijn werk, als: *Arbor vitæ regulæ Fratrum Minorum*, h. 548, br. 400 str. Ned. — R^{vs}. *P. F. Henricus Sedulius totius ord. seraphici Definitor. obiit 26 Feb.* 1621; h. 112, br. 70 str. — en *Effigies D. Thomæ Aquinatis.*, h. 118, br. 81. str. — Mij is nimmer werk, noch eenig nader berigt van dezen meester voorgekomen, die wel een bloedverwant van PIETER, CORYN of CORNELIS BOEL kan zijn geweest, maar zich echter meer bij den kunsthandel heeft bepaald, waardoor hij als kunstenaar minder bekend is.

BOELAART (ANTHONIE) wordt door *Pieter Terwesten Ms.* opgegeven als geboren te 's *Gravenhage*, die de kunst aldaar heeft geleerd, en gestoffeerde Landschappen, benevens vele andere voorkomende zaken schilderde. In het jaar 1767 staat hij op de Lijst der *Confretrie-Kamer van Pictura*, te 's *Hage*, vermeld.

BOELENS (JACOBUS) is mij als teekenaar en plaatetser alleen bekend uit het *Groot Schilderboek van Gerard de Lairese*. — *Van Eynden* en *Van der Willigen* hebben, in hun I. dl., blz. 280, dit reeds medegedeeld.

BOENRE. (WILLEM VAN) In de *Thesauriers-rekening der stad Haarlem*, blz. 181, vindt men het volgende aangeteekend: „A^o. 1435. Meester WILLEM VAN BOENRE (beeldhouwer) maakt twee steenen beelden, het eene verbeeldende den Zaligmaker aan het kruis, en het andere onze Lieve Vrouw met het Kind; eene dezer beelden werdt geplaatst binnen en het andere buiten de Houtpoort.” — Zie *Jacobus Koning, Verhandeling over de Boekdrukkunst enz. Haarlem*, 1816, in 8°., blz. 359.

BOËTHIUS (JULIUS CEZAR) bloeide, in het begin der XVIII. eeuw, te *Gouda*, waar hij als een bekwaam teekenaar bekend staat, die, voor de heeren kerkmeesteren der St. Jans-kerk aldaar, eenige der beroemde kerkglazen in het klein op perkament heeft afgeteekend, en die nog in de kerkekamer worden bewaard, zijnde volgens den rang, bij de kerkmeesters aangenomen, de kerkglazen Nr. 1, 9, 14, 17, 18, 20, 21, 28, 30, en 31. Er staat vermeld, dat, in het jaar 1724, boëthius wederom teekende twee glazen, voor welke hij f 100 op den 21. December ontving. Dit alles geschiedde uit voorzorg, om, bij ongelukken, die aan de glazen mogten komen, ze alsdan, naar deze teekeningen, te kunnen doen herstellen. Zij zijn met zorg bewerkt, en ik heb ze veelmalen met genoegen beschouwd.

BOËTIUS. (C. F.) Er schijnen meer kunstenaars van dezen naam te zijn geweest, behalve den bij *Immerzeel* vermelden ANSELMUS BOËTIUS, blijkens een vrij goed gegraveerd portretje in-8°., zijnde dat van *Maximilien-Emanuel. Duc. de Wirtemberg etc.* Deze, in 1689 geboren, en op den leeftijd van om de 20 jaren voorgesteld zijnde, doet vermoeden, dat dit portret in het begin der XVIII. eeuw is vervaardigd, en wel waarschijnlijk kort na zijnen dood, die na den slag bij *Pultawa* plaats had, daar bij als kolonel van een regiment dragonders in Zweedsehe dienst gevangen werd genomen, en te *Dubno*, in *Rusland*, in 1709 overleed. Onder het portret, in mijn bezit, staat C. F. BOËTIUS *fecit*.

BOGAARD of BAUGART, (MARTINUS VANDEN) of MARTIN DES JARDINS. Dus wordt de naam van dezen alom vermaarden beeldhouwer van *Breda* geschreven; doch ik vermeen dienaangaande eenige teregtwijzing te moeten aanvoeren, ten-

einde verdere verwarring te voorkomen. Op het zeer grooto portret van dezen meester, in mijn bezit, door den beroemden EDELINCK uitmuntend gesneden, staat, namelijk, MARTINUS VANDEN BAUGART (*Gallis DES JARDINS*) *Bredanus, Sculptor regius, regiaeq. Academie pictur. et sculpt. Rect^{or}, pluribus ad Lodouici Magni gloriam monumentis clarus.* HIACINTUS RIGAUD *pinxit. Sculpendum curavit Viro rarissimo obtulit.* — Nu werpt men op, dat deze naam moet zijn MEERTEN VERHOEF of VERHOF, zoo als in het doopboek te *Breda*, op het jaar 1640, wordt gevonden, en dat dezo de gemelde DES JARDINS zou wezen, terwijl do berigtgever, do heer *A. J. van der Aa*, in zijne *Beschrijving van Breda* dit belooft uiteen te zetten en te bewijzen. — Zie *Konst- en Letterbode*, Nr. 9, 1845. — Ik had sints lang aangeteekend, dat *Van Goor*, in zijne *Beschrijving van Breda*, op blz. 306, dezen meester onder do beroemde mannen van zijne stad vermeldt, en hem ook MEERTEN VERHOF noemt. Wel is waar, dat *Van Goor* veel gezag in de schaal dezer berigten kan leggen, tegenover die van het buitenland, en dat de beloofde bewijzen dezer verschillende opgaven alles voor goed zullen kunnen beslissen; — maar geeno meeningen zijn hier geldend, oorspronkelijke stukken-alléén, en men kan gereedelijk het hier boven beschreven portret als een afdoend bewijs beschouwen, tot zoo lang men soortgelijke sprekende stukken niet als tegenbewijs zal hebben aangevoerd. Ik hecht in dit geval aan het gemeldo portret, vooreerst omdat do graveur G. EDELINCK van *Antwerpen* was, dus bijna uit ééne provincie; ten tweede, van een gelijken leeftijd en taal, en tegelijk in *Parijs* woneudo; en ten derde, dowijl beiden in de kunstwereld, tot vergoding toe, door Lodewijk XIV zijn vereerd. — Kan nu, mag men vragen, zijn kunstbroeder, die zijn portret met zooveel zorg heeft bewerkt, een onderschrift geplaatst hebben, dat niet juist zou zijn voor een portret, waarop, en wel voorbedachtlijk, zijn ware naam in het Nederduitsch, tevens mot dien er bij, waaronder hij in de Fransche wereld bekend was, gesteld werd? Integendeel, mag men aannemen, dat BAUGART-zelf, evenmin als een zijner kunstbroeders, zou hebben gedoogd, dat men den naam van VERHOF in BAUGART veranderde, daar deze plaat toch *aan den zoo zeldzamen man* is opgedragen, zoodat hij dio zelf heeft moeten zien, terwijl EDELINCK do taal wel genoeg magtig was, om niet zóó te dwalen; — en, neemt men aan, dat men den Franschen naam verkeerd heeft vertaald, dan moet men het er voor houden, dat noch EDELINCK, noch een zijner kunstvrienden, dio deze prent hebben zien verschijnen, immer zijn waren naam zouden hebben gehoord: doch dit is niet denkbaar, zoodat, wanneer hij VERHOF had geheeten, wel dezelfde zorg op de plaat zou zijn gebleken, als er nu voor is genomen, om ons zijn waren naam te doen kennen, dio geen andere dan MARTINUS VAN DEN BAUGART is.

BOGAERDEN (JEAN VAN) was een beroemd beeldhouwer, dio, in 1480, te *Brussel*, blocide, en, tegelijk met den vermaarden JEAN DE MEER, aldaar vele werken vervaardigd heeft. — Zie *le Comte de Laborde, les Ducs de Bourgogne etc. Paris*, 1849, in-8°. *Introduction*, pag. LXXXI.

BOGAERT. (A. VAN DEN) In den *Catalogus van Portretten van Frederik Muller*, komt, onder Nr. 517, het portret voor van A. VAN DEN BOGAERT, *schilder, te Delft, obiit, 1723*; borstbeeld regts, in ovaal, teekening in kleuren, naar ZICH-ZELVEN, door T. H. J. (ELGERSMA), in f^o. — Ik heb dit hier geboekt, om het aangevoerde niet verloren to doen gaan, hoewel mij nimmer iets van den genoemden kunstenaar of van zijne werken is voorgekomen.

BOGAERTS (FELIX) wordt door *Le Blanc*, in zijn *Manuel de l'amateur d'Estampes, etc.*, als teekenaar en etser opgenomen. Hij noemt eene prent, *Portret van een onbekende*, naar QUINTYN METSYS, en voorts, dat hij een tijdgenoot is, dio de

kunst als liefhebber beoefent, en te *Antwerpen* woont. — Hij is de schrijver van eene *Esquisse d'une Histoire des Arts en Belgique; Anvers, 1841.* — Dit boekje in kl. 8°., en waarvan niet meer dan het I. deel, 195 blz. groot, het licht zag, is mij bekend. Het heeft echter geen zweem van geschiedenis der kunsten, en men moet al zeer goed daarbij zijn ingewijd, om te ontdekken, wat men als bijdrage hiertoe er uit zou kunnen aannemen. Hij is in 1849 (?) overleden.

BOGERTS (C.) staat als graveur vermeld bij *Immerzeel*, die eenige gelegheids- en boekprenten van zijn werk vermeld. Ik voeg daarbij, dat hij ook portretten heeft gegraveerd, als dat van *W. J. G. Baron Bentinck, Petrus Camper, Jhr. Alex. Van der Capellen, R. J. Van der Capellen, Van de Marsch en Lathmer, Jacob Cats, P. Van Damme, J. H. Van Kinsbergen*, enz. Zie den *Catalogus van Portretten van Frederik Muller*.

BOGHE. (C.) Een kunstgraveur, die, op het einde der XVII. eeuw, te *Brugge*, werkzaam was, volgens *Le Blanc*, die tevens het volgende van zijn werk noemt: „*Armoiries d'un cardinal. Pl. pour Paradoxa vite sancti Caroli Borromæi, etc. Brugis, apud Laurentium Doppes, etc. 1684, in 4°.*”

BOGLE. (J.) Een gegraveerd portretje in 8°. door REINIEE VINKELES (proefdruk), voorstellende een *Colonel der Bataafsche republiek*, in mijn bezit, voert dezen naam, als dien van den schilder er van, en toont eene bekwaamheid in dat vak, die lof verdient. Het is in de manier van HODGES bewerkt.

BOIS (... DU?) wordt vermeld in den *Catalogus* van *D. van Dyl, Amsterdam, 1813*, onder N°. 7: *Een zittende vrouw, met een kan en glas in de hand, krachtig en uitvoerig geschilderd; h. 5, br. 4 dm.* — Deze naam, hoewel van Franschen oorsprong schijnende, is echter al zeer vroeg, hier, onder de kunstenaars gevoerd. Zie op BOIS. (AMBROSIUS DU) De bovengenoemde kan wel de vader zijn geweest van CATHARINA DU BOIS. — Zie aldaar.

BOIS. (AMBROSIUS DU) *Fiorillo* meldt, in zijne *Geschiede der Malheroy in Frankreich*, blz. 160, dat deze een Vlaming is geweest, die zich, ten tijde der regering van Hendrik IV, Koning van *Frankrijk*, daar gevestigd, vele scholieren gevormd, en groote schilderwerken vervaardigd heeft.

BOIS. (CATHARINA DU) Deze kunstenaressen was de echtgenoot van den Haagschen Kunstschilder PIETER VAN CUYCK, *de Jonge*, door *Pieter Terwesten Ms.*, op het jaar 1746, vermeld: „die in haar tusschentijd, voor haar plaizier, zoo fraai Bloemen en Vruchten schilderde, dat zij eene grooter opgang en naam daar mede gemaakt zou hebben, zoo dezelve daar in voortgegaan was, en niet eenige jaren voor haar overlijden — dat voorviel in 1776, — 't geheel geabandonneert had.” Zij kan alzoowel eene dochter zijn geweest van BOIS (... DU?) — Zie aldaar.

BOISSENS. (CORNELIS THEODORUS) Welligt is deze dezelfde persoon als CORNELIS BOISSENS. — Zie aldaar. — Hij was een teekenaar en graveur, die somtijds zijn werk beteekende c. BOISS^s, en, in het midden der XVII. eeuw, te *Amsterdam*, werkzaam was, volgens *Le Blanc*, die, op gezag van *Heineken*, III, 102, *Zani*, en *Nagler*, II, 8., zulks mededeelt, en de drie volgende, door hem gegraveerde portretten beschrijft, als: 1. *Guillaume de Nassau, prince d'Orange*, in ovaal, door zinnebeeldige figuren omgeven; h. 245. br. 210 str. — 2. *Maurice de Nassau, prince d'Orange*, in ovaal, gevat in een architecturaal cartouche, waar rond zinnebeeldige figuren gevoegd zijn; h. 565, br. 450 str. — 3. *Maurice, prince de Nassau, prince d'Orange*; h. 245, br. 212 str.

BOISSENS. (CORNELIS) Deze, in de kunstgeschiedenis onvermelde kunstenaar werd te *Enkhuizen* geboren, en was een treflijk schrijver en konstig plaat-snijder, op wiens afbeelding *J. J. Pontanus* een latijnsch vers heeft gemaakt. —

Zie *Egb. van den Hoof, Historie van Enkhuyzen, ibid.* 1666, in-4°. II. Dl. blz. 31. — Of nu CORNELIS THEODORUS BOISSENS — zie aldaar — dezelfde persoon is, als de hier aan het hoofd genoemde, kan ik niet beslissen, maar ik ben geneigd te gelooven, dat dit wel het geval zou kunnen zijn. — Later vond ik een Mr. CORNELIS BOISSENS, schilder, te *Leyden* in 1610. — Zie dezen betreffende op ELZEVIER. (AERNOUT)

BOKSHOORN, (JOSEPH) een portretschilder, geboren te 's *Gravenhage*, die, in 1670, zich te *Londen* vestigde, alwaar hij, in den ouderdom van 35 jaren, overleden is. Hij besteedde het grootste gedeelte van zijn tijd met het kopiëren der portretten van VAN DYCK en P. LELY. — *Weyerman* zegt, dat *Milord Boekingham*, in 1704, een portret bezat van den Graaf *Strafford*, door hem naar VAN DYCK gekopieerd, en lietgeen zoo heerlijk was nagevolgd, dat het genoegzaam niet voor het oorspronkelijke behoefde te zwichten. — Hij was in groot aanzien bij den Ridder LELY, die zich gemeenlijk van BOKSHOORN'S penseel tot het schilderen van de kleederen zijner beelden enz. bediende.

BOL. (FERDINAND) Betreklijk dezen meester, die tot de sieraden der Nederlandsche school behoort, en wiens teekening- en schilderijprijzen weinig worden vermeld, vond ik slechts bij een buitenlander, hoewel lang geleden (en sinds dien tijd zijn zo aanmerkelijk in waarde gestegen), eene aantekening, te weten, bij *Gault de Saint-Germain*, in zijn *Guide d'Amateurs de tableaux, Paris*, 1818. in-12°, die als prijzen van zijne werken opgeeft 800, 2000 en 8000 livres. — Op de verkooping van *Van der Linden Van Slingseland*, te *Dordrecht*, in 1785, waren twee stuks portretten, *de man als een jager, rijk uitgedost, en de vrouw als eene Diana, in landschap met jagthonden*, tot onder de knieën voorgesteld, zoo konstig en krachtig als van REMBRANDT geschilderd, doch die toen slechts te zamen de som van f 405 konden gelden. — Op de verkooping van *Verstolk Van Soelen*, te *Amsterdam* gehouden, in 1847, waren enige teekeningen van BOL, als, N°. 47: *Daar Judas zijne diensten den Hoogepriester aanbiedt*, die f 111, — en N°. 49, *Een mansportret met handen*, dat f 175. — heeft gegolden, en door de Makelaars *Roos* en *Bronckgeest* zijn aangekocht geworden.

BOL. (HANS of JAN) Van dezen gaat eene fraaije afbeelding uit, door HENRIK GOLTZIUS gesneden, als buste, in een ovaal cartouche, waarboven twee Geniën bezig zijn met teekenen: *Joannes Bollius etc. calatam vitrici effigiem etc. M.D.XCIII.* — Om over zijn werk te kunnen oordeelen, zie men de groote ronde prenten, de *Historie van den Profet Jonas* voorstellende, door NIROXIMUS COCK gesneden, en door *Hans van Luyck* uitgegeven, voorkomende in *Jonas de Straf-Prediker enz. door Theod. Petrejum. P. (ers), Amsterdam*, 1623, in 4°.

BOLOGNA. (JAN VAN) Omtrent de geboorteplaats van dezen grooten man, die zich een wereldberoemden naam door zijne beeldhouwwerken heeft verworven, zijn velen het niet eens. *Van Mander* noemt die niet, en *Vasari* zegt, *Douai*, in *Waalsch-Vlaanderen* (1524), zoo als zulk bij *Immerzeel* ook is geboekt; — doch de naauwkeurige *Piorillo* geeft *Gend* als zoodanig op, en rept van geen verschil te dien opzichte, maar voert ook goede gronden aan, waarom hij, in tegenstelling, *Gend* noemt. — Ik, voor mij, zou aan *Vasari* hier de voorkeur geven, te meer daar hij hem in *Italië* goed heeft gekend, en veel belang in zoodanig een talent zal gesteld hebben. Hij noemt hem zijn mede-Academist onder de leiding van MICHEL ANGELO. — Nog moet ik aanvoeren, dat *De Jongh*, in zijne uitgave van *Van Mander*, II. dl. blz. 14, in eene Noot, schrijft: — „*Jan van Bologne*, geboren in den jare 1529, werd in het jaar 1589, en dus in den ouderdom van 60 jaren, geportretteerd, en zijn portret zeer fraai in koper gesneden.” — Men kan hieruit wel

eenige bedenking afleiden aangaande zijn geboorte-tijd, die hier vijf jaren later gesteld wordt; maar, in hoeverre *De Jongh* dit berigt staaft, blijkt niet, tenzij men aanneemt, dat het staat vermeld op de prent, hierboven beschreven, welke hij tot leiddraad heeft genomen, en die alsdan veel grond tot de waarheid bijdraagt, zoodat hij dus in 1529 zou zijn geboren; want in den tekst van *Vasari* zelve wordt het jaar van zijne geboorte niet opgegeven, maar komt daar alleen voor in het Register op dat Werk, in de Fransehe uitgave der Commentators *J. en L. Leclanché, Paris, 1842, 10 tom.*; zonder dat er eenig bewijs voor wordt aangevoerd. In het *Conversations-Lexicon für bildende Kunst, Leipzig, 1846*, wordt zijne levensbaan van 1524 tot 1608 bepaald. — Intusschen kan ik hier bijvoegen, dat zijn grafscript in de kerk der Annunziata, te Florence, alwaar hij is begraven, uit het Latijn vertaald, aldus luidt: — *Jan van Bologna, een Belg, edele kweekeling van het vorstelijk geslacht der Medici, Ridder der Christus-orde, beroemd door Beeldhouw- en Bouwkunst, door deugd vermaard, uitstekend van zeden en godvrucht, heeft Gode deze kapel tot eene begraafplaats, zoo voor zich, als voor alle Belgen, die dezelve kunst beoefenen, in het jaar 1600 opgericht.* — In de genoemde kerk had hij deze kapel verkregen, die door hem met honderd vijftig duizend guldens, tot oprigting van een Altaar, begiftigd werd. — In Florence wordt zijn huis nog getoond; echter sehijnt hij in zijn eersten tijd meer te Bologna verblijf gehouden te hebben, dewijl zijn naam, als van die plaats ontleend, door hem behouden is. — Zie, betrekkelijk een en ander, *Dr. Wap, mijne Reis naar Rome, I. Dl. blz. 221 en 222.*

BOLOGNE, (JEAN, DE) [volgens *Immerzeel*, doch zie bij mij op BOLOGNA. (JAN VAN)]

BOLOMEY. (BENJAMIN) In het bij *Immerzeel* voorkomende levensberigt van dezen meester, wordt niet gemeld, dat hij, behalve de schilderkunst, ook de graveerkunst beoefende. Onderseheiden gravuren, mezzo-tinto, in mijn bezit, werden door hem vervaardigd, zijnde portretten uit het Huis van Nassau; als: *Prins Willem Frederik, de Princessen Isabella en Augusta Maria Carolina van Weilburg, George Frederik Willem, K. G. A. Erfprins van Brunswyk-Wolfenbuttel, enz.*, die niet van kunstverdienste ontbloomt zijn. Vooral zijn de portretten van *Willem de Koning, en Daniel Albert Reguleth, Predikanten te 's Gravenhage, door hem Del. et Sculp. 1788 en 1791, in-4°.*, bevallig en goed uitgevoerd.

BOLSWERT of BOLSWART (BOËTIUS à) staat reeds bij *Immerzeel* geboekt. Het is echter noodig, zijne hooge verdienste in de graveerkunst nog meer bepaald aan te wijzen, door het beroemde groote portret te noemen van *Lodewijk, Graaf van Nassau*, naar de uitmuntende schilderij van M. MIEREVELT, zijnde een sieraad in mijne papieren-kunst-verzameling. Ook kan ik dit Artikel niet sluiten zonder te vermelden, dat hij, in zijnen tijd, almede de pen heeft gevoerd, en een boek geschreven in zedekundigen zin, waarvoor hij ook al de prenten vervaardigde. De titel luidt: *Duyftekens ende Willemynkens Pelgrimage tot haren Beminden binnen Jerusalem, haerlieder teghenspoet, belet ende eynden, beschreven ende met sin-spelende beelden wtghegheven door BOËTIUS à BOLSWERT, met Gratie en Privilegie, t' Antwerpen by Hendrick Aertssens in de Cammerstrate in de witte Lelie 1638.* — De opdracht is *Aen alle Eerbare, Seeghbare ende Deughdenrycke Jongh-vrouwen enz.* en door hem geteekend uit Brussel den 1. dag van de maendt Mey in 't Iaer 1627. — Dit zeldzaam werkje, in mijn bezit, was certijds een tafel-boekje in alle R. Katholijke gezinnen, en de groote aftrek daarvan blijkt hieruit, dat er nog een druk van 1631, 1638, en 1641, behalve den genoemde, van bestaat, en die allen, door het veelvuldig gebruik, als het ware, zijn versleten. — De inhoud-zelf kan uit de eerste *Approbatie* worden

afgeleid: — „Dese gheestige ende gheestelijke t'samensprekinge is seer bequaem om den mensch te waarschouwen van de verscheyden perijekelen, die een yegelijck inde Pelgrimagie zijns levens staet te verwachten. Stelt voor ooghen de manieren om die te ontgaen. Het ellendigh uyt-comen van de quade en den eeuwighen loon van de goede. Sal oversuleks seer nut ende profytelyck moglien gedruckt worden. Ghedaen te Brussel, den 1. dagh Meert 1627. — Jeannes Baptista Stratius, P. Ap. Lib. Censor.” — Thans, ruim twee eeuwen later, maakt het hockje de laehspieren gaande, wegens de eenvoudige beelden en vergelijkingen uit het dagelijksche, ja, zelfs uit het gemeenste leven genomen, teneinde tafereelen te sehetsen, die tot deugd of ondeugd leiden, en het treffende of schrikbarende loon daarvan, op het einde van 's mensehen leven, zoodat de vrome maagd, Duifje genaamd, ontzettend veel te doen heeft met hare reisgenoot, de maagd Willemynke, die eene nieuwsgierige wereldsehgezinde feeks is, doch dan ook eindigt met in een onderaardsche pool, opgevuld met allerlei monsters, te vallen; terwijl Duifje *Jerusalem* bereikt, in allen luister de gloriekroon behaalt, en met haren bruidegom de eeuwige bruiloft viert, te weten in eene groote zaal, waar volop gegeten en gedronken wordt, en het gelukkige paar op een troon aan het hooger einde gezeten is. — Uit de opdracht van dit boekje blijkt, dat BOËTIUS in 1627 te Brussel woonde. — Twee zeer groote gravuren zijn mede door hem geleverd voor het kolossale boekwerk *Académie de Girard Thibault d'Anvers etc.* 1628. Zie over dat werk op SCHELTUS à BOLSWERT. — Bij *Le Blanc*, die hem BOËTIUS ADAM BOLSWERT noemt, vindt men 321 stuks van zijn graveerwerk beschreven. Ik denk, dat de naam ADAM door de letter à, die welligt in het kapitaal op zijn werk voorkomt, ontstaan is, maar als fout en nergens bekend; — bij dien van zijn broeder heeft hij à BOLSWERT geschreven; hoe kan hij dan nu BOËTIUS zonder à BOLSWERT noemen? — Nog vind ik van hem min bekende gravuren in het Werk, getiteld: *Ant. Saquet, Via vite eternæ iconibus illustrata per BOËTIUM à BOLSWERT.* Antw. 1630, in 4°. — Hoe deze graveur van hoogerhand in zijne ondernemingen gesteund en zelfs later gevierd werd, zal uit de onderstaande afschriften der oorspronkelijke stukken blijken, waarvan het laatste behoort bij het portret van den hierbovengenoemden *Lodewijk van Nassau*: „Opte requeste van BOËTIUS NOLSWAERT, plaetsnyder tot Amstelredam, in cooper gesneden hebbende de Effigies van den *Paltzgrave Cheurfurst* ende *Cheurfurstinne*, na de sehildery ofte contrefeytinge, by Mr. MICHEL VAN MIEREVELT, naer 't leven van haere Hoocheden gedaen, is denselven geacordeert privilegie, om deselve Effigies alleene te mogen snyden, met verboth in communi forma, voor den tyt van vyff jaeren.” *Resolutie der Staten-Generael*, 17 Juny 1615. — „Is BOËTIUS NOLSWAERT, copersnyder binnen Amstelredam, toegeleet 72 gulden voor de presentatie die hy haere Ho Mo gedaen heeft van 26 Exemplaren van het contrefeytsel, dat Mr. MICHEL MIEREVELT gedaen heeft naer het leven van hare Hoocheden de *Cheurfurst Paltzgrave* ende de *Cheurfurstinne Paltzgravinne* zijne hoeheys gemalinne, ende by hem in Coopere platen gesneden.” *Resolutie enz.*, 12 Sept. 1615. — „Is BOËTIUS NOLSWAERT, plaetsnyder tot Amstelredam, geacordeert Oetroy voor den tyt van vier jaeren naesteomende, alleene in de Vereenigde Nederlanden in drucke te mogen vuytgeven, de Effigies by hem in koper gesneden van den Welgeboeren heere grave *Wilhelm Loduwich grave van Nassau-Stadtholder van Vrieslandt, stad Groningen ende Ommelanden, Drenthe &c.* ende dat na de sehilderye die Mr. MICHEL VAN MIEREVELT tot *Delft*, selfs naer het leven van den welgemelten heere grave gedaen heeft. Verbiedende enz.” *Resolutie enz.* 15 April 1616. — Zie *Dodt, Archief*, VI. deel.

BOLSWERT of BOLSWART. (SCHELTUS à) Bij al de vroegere auteurs, gelijk ook bij Immerzeel, vindt men opgegeven, dat hij steeds in *Antwerpen* heeft gewoond; doch ik heb bewijzen, dat hij mede te *Brussel* verblijf heeft gehouden, zoo als te zien is uit een even sierlijk als fraai gesneden titelblad, waarop staat SCHELDERIC A BOLSVERT, *Sculp. Bruxella*, alsmede nog uit eenige andere platen, (doch waar de naam goed geschreven op voorkomt) allen in het kolossale Werk: *Académie de l'Espée de Girard Thibault d'Anvers ou se demonstrent par Reigles Mathematiques sur le fondement d'un cercle mysterieux la Théorie et Pratique des vrais et jusqu'a present incognus Secrets du maniemement des Armes a Pied et a Cheval* M.D.C. XXVIII. (*Antwerpen*.) Dit prachtwerk, dat aan bijna alle souvereine vorsten van Europa is opgedragen, bevat tevens, als het ware, een juist maatstaf, om de graveerscholen van dien tijd, bij vergelijking, naar te kunnen beoordeelen, dewijl bijna al de beroemdste graveurs daar, uit eerezucht, aan hebben gewerkt; niet, dat men er de bevalligste voorstellingen in zal vinden: in tegendeel, slechts methodike voorstellingen, die niets behaaglijks opleveren: doch het zijn de bijwerken, die, hier en daar, den kunstzin bevredigen, en waaruit men de behandeling van het burin van al deze kunstgraveurs in die, zoo buitengewoon groote platen, met grond, kan beoordeelen, zoo als ik, in mijn exemplaar, zulks met aandacht nagegaan, en daarbij dit vreemd verschijnsel opgemerkt heb, dat, wanneer velen bijna dezelfde onderwerpen moeten leveren, er niet een zoo groot verschil in kunstverdienste bestaat, dan wanneer elk afzonderlijke werken, naar verschillende meesters genomen, levert, zoodat de voorstelling en de bevalligheid van het tafereel, tevens, niet weinig, bij de goede gravure, daarnaar volvoerd, tot den roem des vervaardigers bijdragen. — Bij *Le Blanc* vindt men 218 stuks van zijne graveerwerken vermeld, waarbij, onder de portretten, de volgende Nederlanders voorkomen, als: *Albertus, princeps, comite d'Artemberg*, naar ANTH. VAN DYCK; — *Joannes Baptista Barbé*, naar ANTH. VAN DYCK; — *Adrianus Brouwer*, naar ANTH. VAN DYCK; — *Andreas van Ertvelt, pictor*, naar ANTH. VAN DYCK; — *Clarissimus Justus Lipsius*, naar ANTH. VAN DYCK; — *Martinus Pepyn, pictor*; — *Maria Ruten uxor Antonii van Dyck, pictoris*, naar ANTH. VAN DYCK; — *Sebastianus Vranca, pictor*, naar ANTH. VAN DYCK; — *Artus Wolfart, pictor*, naar ANTH. VAN DYCK.

BONAVANTUUR. (D. S.) Deze kunstenaar werd mij bekend door eene groote prent, in mijn bezit, waarop is afgebeeld een *Stamboom*, die de *kerkvaders en andere patronen en patronessen* bevat, door den *H. Geest bestraald*; aan den voet van dezen boom staat *Christus, den H. Franciscus omhelzende*, zoodat het geheel de uitdrukking bevat der glorie van het R. Katholijk geloof. — Op de zijde dezer plaat zijn kerkvaders, veel grooter, voorgesteld, die ontrolde linten met opschriften aan den aanschouwer vertoonen. Het geheel is vrij goed geteekend en doet zien, hoe de stand der kunst, in het begin der XVII. eeuw, in *Sevilië* was, want de plaat is aldaar gegraveerd door *Franciscus Heylan*, — zie aldaar — *Antverpiensis, sculpsit Hispani*, in het jaar 1608. — Of nu de schilder een Nederlander is geweest, kan ik nog niet tot zekerheid brengen; doch, dit staat vast, dat nopens hem bij geene, mij bekende auteurs eenig gewag wordt gemaakt, zelfs niet bij die de Spaansche School hebben beschreven, zoodat ik hem hier eene plaats inruim, tot zoo lang juister bescheiden dit mogten doen vervallen. De grond, dien ik voor mijn gevoelen heb, is daarin gelegen, dat de prent door een Nederlander werd gesneden, en dat welligt ook wel in *Spanje* landsmanschap heeft bestaan, daar dit toch in alle oorden der wereld steeds gevonden, en tot onderling voordeel gebezigd werd.

BONEM. (JEHAN) In de rekeningen der Hertogen van *Bourgogne*, die in de Archiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men op den 16. April, 1467, aangeteekend: — „A JEHAN BONEM, paicé pour IX jours, compris sa venue, à

Bondt, Johan de, een Utrechtsch Scheider leger
in 1649 te Wyck by Diericksteede; soveertendertig jaren schel-
denen Hoos by vooral Still wint dan eens een hamma
een timmerman er naast dan weder sessant of twee
een getrouwen beta. Heest ook in verweging met Saans
leven gewaart. Hy was in verweging een leiding van
J 282 de Heem... toe sta... he... 1649.

XI S. pour chacun jour... IIIJ l. XIX S." Zie over deze werkzaamheden, mede door hem, als beeldhouwer, verrigt, voor het groote feest van het Guldenvlies te *Brugge*, op DARET. (JAQUES)

BONNAIS. (JEHAN DE) In de rekeningen der Hertogen van *Bourgogne*, die in de Archiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men op den 16. April, 1467, aangeteckend: — „À JEHAN DE BONNAIS do verlieter, de *Ypper*, païs pour III jours compris sa venue et alée, à pris de V S. pour jour. XV S." Zie verder over deze werkzaamheden, mede door hem verrigt voor het groote feest van het Guldenvlies te *Brugge*, op REGNAULT (AMAND).

BONGAERT (D.) was een kunstgraveur van middelmatige verdienste, die, in het midden der XVIII. eeuw, waarschijnlijk, te 's *Gravenhage*, bloeide, want in eeno 8°-uitgave van *Jacob Cats Ouderdom, Buitenleven, Hofgedachten, Doodkist enz. door de Erven van Abraham Van der Putte*, in 1770, als herdruk, aldaar verschenen, zijn de prenten door hem vervaardigd, en do uitslaando platen, daarin voorkomende, beteekend D. BONGAERT sculp.

BONSER (J.) was een teekenaar en kunstgraveur, geboren in *Holland*; hij heeft aldaar gearbeid, en te *Lyon* (?), van 1629 tot 1642, zijno kunst uitgeoefend, volgens *Zani*, door *Le Blanc* aangehaald, die tevens van zijn werk het volgende beschrijft: 1. *Sancta Franciscæ Benedictina*, h. 100, br. 76 str. — 2 tot 12. Platen voor het I. dl. (blz. 877 tot 968) van do *Annales Minorum Capucinatorum, auctore R. P. Zacharia Boverio etc. Lugduni*, 1632, 3 vol. in f^o. — *Bryan* zegt, dat hij, in 1642, te *Leyden* gevestigd was, zijndo hij dus toen weder van *Lyon* naar zijno vaderstad teruggekeerd? Zou bij *Le Blanc* ook de fout van *Lyon* (*Lugdunum*) voor *Leyden* (*Lugdunum-Bataavorum*) zijn ingeslopen?

BONTMAKER (HEYNRICK) beoefendo de beeldhouwkunst, in do tweedo helft der XV. eeuw, to *Utrecht*, blijkens het hier volgende afschrift: „Item noch gegeven HEYNRICK BONTMAKER, die beeltsnyder, voor dat nijo *Sunter Claes beelt* to maken, dat aen hem verdongen was. 18 Arnh. gulden 10 Cr." *Rekening van St. Nicolai-kerk*, 1488—89. — *Dodt, Archief*; VI. deel.

BOOIJERMANS. (DIRK) Zio bij *Inmerzeel*, — en bij mij op BOEYERMAN. (THEODORE of DIRK)

BOOM. (A. H. V.) *Le Blanc* noemt dezon als een kunstschilder en plaat-ëtser, dio, to midden der XVII. eeuw, in *Holland*, werkzaam was, en beschrijft de twee volgende etsen: 1. *Een Dorps-gehucht*, in den bovenhoek beteekend v. BOOM f. h. 130 br. 175, str. — Zeldzaam. — Eersto staat: vóór de lucht en oen groot gedeelte der bewerking. — 2. *Het Watertje*. h. 130 br. 175, str. Prent, zonder naam; — zeldzaam.

BOON (A.) was een teekenaar, die, to *Rotterdam*, portretten maakte, doch van vrij wat minder gehalto dan RIENK JELGERHUIS. Daar komen er onderscheidene voor, in prent gebragt door J. HULSTKAMP, — zio aldaar — als, dat van den grooten *Billedijk* en van *Kaat Mossel*, in denzelfden tijd, 1786, verschenen. Do laatsto heeft hij naar het leven geteekend; doch, men zal met mij wel instemmen, dat *Catharina Mulder* (want zóó was haar ware naam) het voorregt heeft gehad, boven *Billedijk*, van zelvo voor BOON tot dat doel te hebben gezeten! — Wat voegt do tijdgeest al niet zaam! — Ook zijn door hem vervaardigd do portretten van *H. de Haas*, door J. HULSTKAMP Sculp., en van *H. Hermssen*, dat door J. HOUBRAGEN is gegraveerd.

BOON (ADRIEN) was een kunstgraveur, die in *Holland* werd geboren, en in 1579 werkzaam was, volgens een berigt van *Le Blanc*, naar *Zani*, dio tevens het volgende graveerwerk beschrijft: *Scavola Sammarthanus, anno æt. 40, Sal. 1579*;

in ovaal, door eene guirlande van bloemen en vruchten omgeven; h. 108, br. 75 str.

BOON (DANIEL) wordt als Hollander opgegeven, en dit berigt komt van den Engelschen auteur *Walpole*, die veelal geloof verdient. — Echter geeft *Felix Bogaerts* hem op als geboren te *Borgerhout*, bij *Antwerpen*. Welligt heeft deze, als Belg, dit meer van nabij vernomen; doch, het is jammer, dat, wanneer die schrijver met anderen in strijd is, hij dan voor zijne aangevoerde artikels geene gronden opgeeft, maar enkel eene bloote opgave van namen, als op eene lijst gesteld; — dit heeft geen gezag, en wij hechten aan zulken arbeid weinig waarde. — Het portret van dezen schilder van kluchtige figuren is, bij zijn verblijf te *Londen*, door JAN GRIFFIER *den Oude* geëst, en wordt hij op de viool spelende en zingende afgebeeld. — Zie *Heller (L.)* op JAN GRIFFIER.

BOONE of DOONE. (D. . .) Dezen naam zag ik op een goed geschilderd historiestuk, dat, ten aanzien van licht en bruin, veel verdiensten had. — Daar het voor mij niet duidelijk was, welke van de twee namen er opstond, door het onjuiste van de eerste letter, zoo vermeld ik alleen, wat het zijn kan; — is het eerste waar, dan kon het welligt van den vermelden DANIEL BOON of BOONE zijn; doch zonder zekerheid. Welligt wordt zulks later nog wel eens verduidelijkt.

BOONEN. (T. . .) Van dezen kunstenaar bezit ik eene gravure, mezzo-tinto in ^o. naar de schilderij van C. KELDER, — zie aldaar — zijnde *het portret van Ds. Arnold Monen*, te *Deventer*, dat op het laatst der XVII. eeuw is geschilderd en slechts middelmatige verdienste heeft. — Welligt behoort hij tot het schildersgeslacht van dien naam, te meer daar er eene gravure, door hem vervaardigd, uitgaat van een portret van *Jac. Streso*, hervormd predikant, te *Amsterdam*, overleden 1708, oud 60 jaar, naar de schilderij van ARNOLD BOONEN, zwarte kunst, in ^o. Hiernaar kan men ongeveer zijnen bloeitijd bepalen.

BOONS. (DAVID VAN) *Le Blanc* noemt hem als kunstgraveur, geboren in *Holland*, en zulks op gezag van *Heineken*, III, 168, zonder meer. Het zou mij niet verwonderen, dat de verkorte naam D. V. BOONS die van DAVID VINGBOONS is, zoo als deze op zijne werken voorkomt, en alzoo de V. voor VAN kon zijn genomen.

BOONS. (G. VAN) Een kunstgraveur, die in *Holland* is geboren, en in de XVIII. eeuw werkzaam was. Opgave van *Le Blanc*, op gezag van *Zani*.

BOONS, (J. VAN) geboren in *Holland*, heeft de graveerkunst beoefend in het begin der XVII. eeuw, naar ANT. TEMPESTA. Zie *Le Blanc*.

BOOTH (HERM.) was waarschijnlijk verwant aan het vermaarde Utrechtsche geslacht van dien naam, en beoefende, in de eerste helft der XVII. eeuw, de glaszchilder- en bouwkunst, te *Utrecht*, zoo als de volgende afschriften der stadsrekeningen zulks aanwijzen: „Item HERM. BOOTH, *Glasschryver*, 12 gulden voor een glas in de huysinge van Peter Bor, secretaris van den gerechte. „*Kameraarsrekening*, 1638. — Dit was alzoo een geschenk, waarschijnlijk, aan den zoon van den beroemden Geschiedschrijver der *Nederlandsche Oorlogen* enz., die welligt zijns vaders huis bewoonde, en er tot een aandenken, na diens overlijden (te *Haarlem* in 1635), geplaatst. — „Item HERM. BOOTH, *Glasschryver*, 7 gulden voor 't maken van een teekeninghe van de nieuwe gevel aen den hoeck van de timmeringhe aen 't raedhuys. „*Kameraarsrekening*, 1644. Bij *Dodt, Archief*; III. deel. — Dat is dus de gevel geweest met doorgaande Romeinsche pilasters enz., die aan de Botmarkt-zijde (1850) werd gesloopt, wel te verstaan, die reeds een gedeelte van het stadhuis uitmaakte, en afgescheiden van het hoekhuis — genaamd de stadskelder — dat toen mede gesloopt werd, en nu een omrasterd plein vóór den achtergevel is.

BORCHT (JACOBUS VAN) was een graveur, die eenige platen heeft vervaardigd voor de *Academie de l'Espeé, par G. Thibault*, uitgegeven te *Antwerpen*, in 1628. — Zie op BOLSWERT. (SCHELTUS à) Hij werkte als graveur geheel in eene manier, die veel overeenkomst heeft met die van JACOB DE GHEYN.

BORCHT. (ANDRÉ VAN DER) — Zie bij mij op BORCHT, (HENDRIK VAN DER) *den Oude*.

BORCHT, (HENDRIK VAN DER) *de Oude*, zoon, volgens *Heller, Brulliot* en anderen, die elkander in hunne *Monogrammen-Lexicons* hebben nageschreven, zich (even als zijn zoon) op zijne prenten A. V. D. BORG geteekend hebben. Maar ik vind het wel wat overdreven, dat een A voor een H in het monogram zou moeten doorgaan. Voorbeelden zijn er, ja, vele, doch alsdan van zéér vroegen tijd, en ik geloof, dat er, bij naauwkeurig onderzoek, nog wel eenige voor goed zouden kunnen worden teregt gebracht. — Ik bezit ettelijke prenten, Bijbelsche voorstellingen, naar FRANS PARMIGIANO, LODEWIJK CARRACCI en anderen, die met de naamletters A. V. D. B., aan elkander verbonden, zijn beteekend; — zoodat ik van gevoelen ben, dat, of de vader, of de zoon een vóórnaam, die met een A begint, moet hebben gevoerd; of, zoo het monogram goed is voor beiden, dat alsdan beiden geen *Hendrik* zullen hebben geheeten. — Intusschen kan er toch ook nog wel een graveur hebben bestaan, die den naam van A. V. D. B. voerde. — Nadere inlichtingen kunnen misschien alles voldoende ophelderen. — Later zag ik mijne meening geschraagd door het jongst verschenen Werk van *Le Blanc, Manuel de l'amateur d'estampes etc. Paris* 1853, die daarin zekeren ANDRÉ VAN DER BORCHT noemt, als een kunstgraveur, geboren in *Holland*, die naar J. ROTTENHAMER heeft gewerkt; en zulks volgens een berigt van *Gori*, I, 160, uit *Zani* getrokken; en voorts achter dezo, vader en zoon, HENDRIK VAN DER BORCHT, dus wel afgescheiden gehouden, laat volgen.

BORCHT (JACOB A, of VAN DER) staat reeds bij *Immerzeel* vermeld, doch zie verder bij mij over de verwantschap van dezen met DE GHEYN, op GHEYN. (STEVENDE) — Aangaande de ouders van dezen JACOB vindt men eene aantekening van *R. F.* in de *Navorscher*, deel V, blz. 328, luidende als volgt: „Zijn vader, Mr. *Adriaan van der Borch*, is, te *Amsterdam*, den 4. December, 1593, aange-teekend met *Anna de Gheyn*, van *Antwerpen*, oud 25 jaren. Als getuige verschijnt daarbij haar broeder *Jaques de Gheyn*. Verder blijkt het, dat Mr. *Adriaan van der Borch* te *Brussel* geboren is, en te *Amsterdam* als Chirurgijn gewoond heeft, eene omstandigheid, die onderstellen doet, dat zijn zoon JACOB te *Amsterdam* omstreeks 1594 zal geboren zijn.”

BORCHT. (JOHANNES VAN DER) Volgens *Le Blanc*, zou er bij de vele kunstenaars van dien naam, nog een JOHANNES VAN DER BORCHT, als een Vlaamsch kunstgraveur, moeten gevoegd worden, en zulks op grond van *Heineken* III, 174, en *Zani*.

BORCHT. (PIETER VAN DER) Dit artikel wordt bij *Immerzeel* tweemaal vermeld, alleen met verandering van de o in eene a, in de naamspelling; doch ik geloof, dat dit eene ingeslopen fout is, of er moet een latere kunstenaar van dien naam bij hem bekend zijn geweest, die evenwel mij nimmer is voorgekomen. Naar de volgorde der jaren bij hem te oordeelen, zou zulks het geval kunnen zijn, daar hij dezen achter den laatste van dien naam stelt, maar alles zonder jaartallen te vermelden. *Le Blanc*, zegt, dat hij is geboren in 1540, en overleden in 1608. — Doch, ter zake over dezen PIETER VAN DER BORCHT, zoo heb ik eene zeer groote schilderij gezien, op het stadhuis te *Delft*, voorstellende *Salomons eerste regt*, door hem geschilderd: want het monogram, dat algemeen aan hem wordt toegekend, staat met groote, in elkander gevoegde letters, er op

geschilderd. Het geheel is vrij wel voor toenmaals bewerkt, en zeker van zijn eersten kunsttijd, daar hij later dit vak voor dat van landschappen en de graveerstift verwisseld heeft. Het zal omstreeks het jaar 1570 zijn vervaardigd: want, van den jare 1580 tot 1585 vindt men reeds aanzienlijke werken, door hem in plaat gebracht, als: *Imagines et Figurae Bibliorum.*— *Images et Figures de la Bible, etc.* in f°. oblong, 100 platen. De eerste uitgave 1580; de tweede 1581; de derde te Leyden, by *Raphelensius*, 1593 in f°. oblong; en eene vierde onder den veranderen titel van: *Emblemata sacra, è præcipuis utriusque Testamenti historiis concinnata a Barnardo Sellio, Amstelodami*, 1613.— Zoo zijn verder bij een anderen uitgever al dezelfde platen weder versehene met een nieuwen titel, die aldus luidt: *Emblemata sacra è præcipuis utriusque Testamenti historiis concinnata et a Petro vander Burgio figuris cæneis elegantissimis illustrata et jam recens multis in locis emandata, atque edita a Nicola Johannis Piscatore. Anno 1639*; waarvan ik een exemplaar met goede drukken bezit; doch, dit werk is, wat de uitvoering aangaat, verre verwijderd van dat van hem uit later tijd, hoewel het echte verheven gevoel, voor die gewijde voorstellingen zoo noodig, in alles, door de ordonnantie, zeer goed uitgedrukt en regt bijbelsch gedacht en voorgesteld is.— Het fraaiste werk, wat hij welligt ooit heeft gemaakt, en waarvan ik een keurig exemplaar bezit, is uitgekomen onder den volgenden titel: *Descriptio publicæ Gratulationis, Spectaculorum et Ludorum in adventu sereniss. Principis Ernesti Archiducis Austriae, Ducis Burgundiae, etc. Antverpiæ editorum, etc. omnia a Joanne Bochio S. P. Q. a secretis conscripta. Antverpiæ ex officina Plantiniana. M.D.XCV.* in groot f°. Hierin zijn 34 platen, fiks gegraveerd en geestig met de drooge naald, etsgewijze, opgewerkt; twee plano-prenten, blz. 54 en 140, zijn beteekend *FECIT PETRUS VAN DER BORCHT*: eene oorspronkelijke bijdrage tot de kennis der gebruiken van dien tijd, der vreugdebedrijven bij de blijde inkomsten der vorsten of heeren dezer landen enz.— Nog gaat er onder den volgenden titel van hem uit: *Historica narratio Professionis et Inaugurationis Serenissimorum Belgii Principum Alberti et Isabelle Archiducum etc. Auctore Bochio, Antverpiæ*, 1602, in f°. 31 platen. — *P. Ovidii Nasonis Methamorphoses etc. Antverpiæ, ex officina Plantiniana*; in-8°. oblong, 178 stuks. De beteekening vindt men op plaat 176. — Onder de afzonderlijke prenten vond ik de volgende vermeld: *De goede Herder.* — *De opstanding van J. C.*, zonder naam. — *De inkomst van Albert, Hertog van Brabant en Clara Eugenia Isabella*, te Brussel, in 1599. h. 300, br. 240 str. *Anton Spirinx excud.* — *Landelijke vermakelijkheden, bij Corn. van Tienen: Haec ruris facies etc.* — *Schuttersfeest*, in optogt; *Cornelis van Tienen exc.* — Eene *Boeren-bruiloft*, 1560. — Een *Vlaamsch feest*, naar *BARTHOLOMEUS DE MOMPER*, 1560. h. 362 str. br. 502,

BORCULO. (HERMAN VAN) Deze kunstenaar wordt vermeld als een Nederlandsche vormsnijder, die, in den jare 1538, te Utrecht, arbeidde. — Zie op dien naam het *Conversations-Lexicon für Bildende Kunst*; Leipzig, bij Romberg, 1845. Ik vind dit vrij wel gestaafd door het afbeeldsel van *Henricus à Zyl*, raadsheer in het Hof van Utrecht, overleden 1627; op zijn 82. jaar voorgesteld, als borstbeeld, regts, met ringkraag, in hermelijnen mantel, met twee-regelig vers van hem-zelfen; naar N. VAN BORCULO, door C. PASSE, kl. 4°. Deze prent vindt men vermeld in den *Catalogus van Portretten van Frederik Muller*, onder Nr. 6337. De bedoelde *Van Zyl* werd raadsheer in het genoemde Hof 1592, zoodat zijn portret tussehen dien tijd en 1627 is vervaardigd, waaruit men den bloeitijd van N. VAN BORCULO kan afleiden, die dan wel een zoon of kleinzoon van onzen HERMAN kan zijn geweest.

BORCULO. (N. VAN) Zie op **BORCULO.** (HERMANUS VAN)

BORDIEU. (PETRUS DU) Zie op DUBORDIEU.

BORGHEST. (SIMON en LIEVINA) Zie op BENNINGES.

BORGT. (...) Dezen naam voert vader en zoon, die de beroemde Belgische Tapijtwerkers waren te *Brussel*, en in het laatst der XVI. en het begin der XVII. eeuw bloeiden. — Op het stadhuis aldaar, in de staatszaal, zijn van den vader de schoone tapijten, voorstellende: *de blijde inkomst van Philippus den Schoone, Hertog van Brabant*; — en zijn zoon heeft voor de Aartshertogin gemaakt *de aanbidding van het gulden kalf*, en *Mozes, die de tafelen der Wet ontvangt*, welke kunstvoortbrengselen, nog altijd, voor *België*, den roem in dat vak, handhaven.

BORLAAR. (A. VAN) Als portretschilder is mij dezo naam slechts eenmaal voorgekomen, onder eene gravure in 4°. door RENIER VAN PERSYN, zijnde de afbeelding van *Cornelis van den Brande*, overste van een regiment Infanterie, in *Brazilië*, geharnast, als borstbeeld, in een ovaal, voorgesteld, met vier-regelig vers, en de spreuk *Sonder God is ydelheid*. — Daar genoemde krijgsman in 1652 is overleden, kan men den bloeitijd van dezen kunstenaar hieruit afleiden.

BORLUYT. (GUILLIAUME) *Excellente figuren ghesneden vuyten vppersten poëte Ovidius vuyt vyfthien boucken der Veranderinghen met heurkier bedictsele. Deur GUILLIAUME BORLUYT burger der Stede van Ghendt. Gheprint tot Lions, by my Jan van Tournes, 1557, in-8°*. Onder al de platen, die sierlijk met randen van loofwerk enz. zijn omgeven, is eene legendo, in de Vlaamsche taal, gevoegd. — Dit hoogst zeldzaam Werk, hetgeen, onder Nr. 23872, in de Bibliotheek van wijle *Van Hulthen*, voorkomt, en thans in de Koninklijke Bibliotheek, te *Brussel*, berust, geeft mij aanleiding, zulks hier te boeken, doch zonder te kunnen beslissen of de genoemde BORLUYT, van de bedoelde platen, de vervaardiger is, — op grond, dat hij nog meer werken in het licht heeft gebragt, daar de houtsneë-preuten door BERN. SALOMON, genaamd *De kleine Bernard*, Fransch graveur, zijn gesneden. Zie Nr. 205 van den gemelden Catalogus.

BORN (EWOUT) is een glasschilder geweest, die, in het midden der XVII. eeuw, te *Utrecht*, bloeide, zoo als uit de volgende stadsrekening blijkt: — „Item EWOUT BORN, *glasemaker*, 42 guld. 2 sts. 8 pen. voor 3 formen met glazen, houdende 49½ voet. — Item twe ovalen in ieder form, met stadswapen yder tot een gulden. — Item 24 gulden voor een dubbel glas met wapen in 't Dolhuys. Item 12 gulden voor een glas met wapen, in de huysinghe van Jo. van Ysendoorn, schout tot *Wyck*.” *Kameraarsrekening*, 1643, by *Dodt, Archief*; III. deel.

BORNOY. (JEHAN) In de gemeente-rekeningen der stad *Brussel*, vindt men aangeeteekend, op de maand October van het jaar 1405, dat de Architeet JEHAN BOURNOY de werkzaamheden bestuurde van den bouw van het stadhuis aldaar. — Zie *le Comte de Laborde, les Ducs de Bourgogne*, etc., *Paris*, 1851, in 8°. 2°. partie, Tome II, Introduction, p. XLII.

BORREKENS (MATTHEUS) staat vermeld als een bekwaam graveur, doch die zich meestal met het maken van kopijwerk voor den handel bezig hield. — Dit geeft zeker een niet gunstigen dunk van zijn talent; doch, om dezen weg te nemen, zoo verwijze ik naar een der schoonste portretwerken, die welligt in dien tijd zijn verschenen, namelijk, dat der *Munstersche Vredehandelaars* enzv. — zie op HULLE. (ANSELMUS VAN) — waarin hij oorspronkelijke gravuren heeft geleverd, als het portret van *Willem Ripperda*, *Joannes de Crane* en anderen, die, met de daarvoor door P. PONTIUS, P. DE JODE, CORN. GALLE en andere gesnedenen, kunnen wedijveren, en het is hieruit, dat, in vermeld Werk, 's mans bekwaamheid goed kan worden beoordeeld, zijnde de portretten, in atlasformaat, allen met rijk zinnebeeldig bijwerk versierd, een waar Europeesch pronkstuk, bevattende

honderd-een-en-dertig portretten, van welk zeldzaam Werk ik een exemplaar (eersten druk, vóór de nummers) in mijne bibliotheek bezit.

BORSUM. (ADAM VAN) Deze weinig bekende kunstschilder bloeide in 1666. Hij schilderde *landschappen met beesten*, in navolging van die van A. VAN DER MEER EN PAULUS POTTER. Zijne kleuren zijn natuurlijk, met een fikseh penseel, vrij en geestig behandeld.—*Bryan-Stanley* noemt hem bepaald, en wel onderscheiden VAN ABRAHAM (?) VAN BORSUM. — Ik bezit eene uitvoerige teekening in kleuren op perkament, voorstellende een *landschap*, waarin een wak met eenden met hare jongen, die gestoord worden door een hondje, dat van uit de biezen op hen komt aangeschoten enz., en is beteekend A. VAN BORSSOM *fecit*. Of dit nu van ADAM kan zijn, en deze alsdan VAN BORSSOM moet heeten, kan ik niet beslissen. Welligt zou het ook wel werk VAN ABRAHAM VAN BORSSUM kunnen zijn.

BORSSUM. (ABRAHAM VAN) Het verdient opmerking, dat de twee in *Immerzeels* levensberigt van dezen meester aangehaalde teekeningen met de rietpen vervaardigd en luchtig met kleuren opgewasschen zijn, verbeeldende de eene een *Overhaal met een schuit, aan eene wetering, een molen*, enz., en de andere een *Watergezicht met een dijkje*, en die op de verkooping van *De Vos*, te *Amsterdam*, in het jaar 1833, te zamen hebben gegolden f 995. Zoo ik 't wèl heb, zijn deze dezelfde, die op de Verkoop van *Verstolk van Soelen*, in 1847, mede te *Amsterdam*, door den heer *de Vries* gekocht werden voor de som van f 1256, zoodat, in een tijdverloop van veertien jaren, dat artikel alleen bijna één vijfde gedeelte op het eerst genoemde kapitaal gestegen is. Dit, met nòg zooveel dergelijke bewijzen, doet zien, hoe de goede oude kunst dat verhevene bezit, hetgeen door de meer beschaafde wereld aan de nieuwe kunst nog niet kan worden toegekend.

BOS (CORNELIUS) wordt ook wel BOSCH, BUS en BOISSENS genaamd. Zie op BOSCH (CORNELIS VAN DEN), bij *Immerzeel*, die, zoo als vele anderen, hem verwacht met JERONIMUS BOS van 's *Hertogenbosch*, gelijk *Brulliot* zulks bepaaldelijk aanwijst. — Desniettemin wordt hij voor een Nederlander gehouden. — Zijne graveerwerken komen bij ons weinig voor, dewijl hij reeds in zijnen bloeitijd te *Rome* was gevestigd, alwaar hij zijne kunst, tevens met den kunsthandel, tot zijnen dood toe, uitgeoefend heeft. — Men wil zelfs, dat hij een leerling van ENEA VICO zou zijn geweest, en dat, wat hij naar RAPHAËL EN GIULIO ROMANO heeft gesneden, van eene veel schoonere uitvoering is dan wat hij naar andere meesters, ja, zelfs naar zijne eigen teekeningen vervaardigd heeft. — Zijn geboortetijd wordt opgegeven in 1510, zoodat hij reeds in 1530 een zeer bekwaam graveur moet zijn geweest, gelijk uit de volgende prent, door hem gesneden, zou blijken: — *Het laatste oordeel, met het jaartal 1530*. — Verder worden de volgende als de beste zijner graveerwerken opgegeven. — *Loth en zijne dochters*. 1550. — *David en Uria*. 1546. — *De prediking van Jesus aan de Joden*. — *Venus op hare zegekar*. 1546. — *Venus en Cupido komen bij Vulcanus*. 1546. — *De slag der Centauren en de Lapithen*; in twee bladen. 1550. — *De dood grijpt een Monnik*. — *Het ruitersandbeeld van Marcus Aurelius*. — Een stel van zestien stuks *tropheën, wapenen, en grotesken*; *Rome*, 1550 tot 1553. — *Mozes verbrijzelt de tafelen der Wet, naar RAPHAËL*, 1550. — *Mozes geeft de Wet aan het volk Israël; naar denzelfden*. 1551. — *De Triomf van Bacchus, naar GIULIO ROMANO*, in twee bladen. 1543. — *De graflegging van Christus, naar FRANS FLORIS*. 1554. — *De Reuzenstrijd, en de Aflating van het kruis*. 1545. — Bij *Le Blanc* vindt men 69 stuks zijner graveerwerken beschreven.

BOS (H.) is een zeer bekwaam portretschilder geweest, van wien mij echter geene schilderwerken zijn voorgekomen, maar die mij alleen bekend is geworden

door de fraaije gravure in 4°. van J. HOUBRAKEN, in 1733 gesneden, zijnde het portret van ROMEIN DE HOOGHE, door hem geschilderd. — Dit portret is geplaatst voor zijne *Hieroglyphica*, door A. H. Westerhoyius, in 1735, uitgegeven, zoodat deze kunstschilder daarom hier verdient te worden vermeld. — Later is mij nog voorgekomen het portret van *Ds. Menr. Ravestejn*, predikant, te Zwolle, in 1728 geschilderd door H. BOS, en mede door J. HOUBRAKEN gegraveerd in 7°.

BOS. (R. TEN) „*Jan de Wys*, makelaar in verfstoffen, te Amsterdam,” (aldus met eene oude hand op het portret geschreven, omstreeks 1680) ten halven lijve, regts, met lang haar, in mantel, met groote kraag, met de regterhand aan de kwastjes, die bij de kraag hangen, vasthoudende, in ovaal van lauwertakken; naar R. TEN BOS door J. VAN MUNNICHUUSEN, *Sculp.* in 7°. met geëtste namen van schilder en graveur, doch zonder dien des persoons. — Zie Nr. 6271 van den *Catalogus van portretten van Frederik Muller*.

BOS. (P. VAN) Ook deze naam komt als die eens kunstenaars voor, op eene verkooping in het Huis met de Hoofden, te Amsterdam, gehouden, in 1818, onder Nr. 98 van den *Catalogus*: — „*Een binnenhuis met een spinnend man door P. VAN BOS*. — In welk tijdvak hij heeft gebloeid, is mij nergens gebleken.

BOS (A. VAN DEN) heeft prentteekeningen vervaardigd, in den stijl van die van PLOOS VAN AMSTEL, COOTWYK en anderen. Eenige, naar teekeningen van JACOB DE WIT, zijn in mijn bezit; — als ook een geëtst landschap met *Boeren-erf, aan een water gelegen*, luchtig, doch vast van behandeling, h. 64, br. 200 str. Ned., zonder de marge, oblong. — Op de uitmuntende kunstverkooping van *J. de Vos*, Amsterdam, 1833, kwam eene teekening, onder Nr. 33, op bl. 59 van den *Catalogus*, voor: *Eene kopij naar A. VAN DE VELDE, zeer natuurlijk door A. VAN DEN BOSCH*. — Zonder twijfel zal het BOS moeten zijn, en eene fout in den *Catalogus* wezen: want, op eene der bovengemelde prentteekeningen, naar JACOB DE WIT, heeft hij-zelf de, als met het penseel getrokken letters A. V. D. BOS, gegraveerd. — Bij *Le Blanc* vind ik ook A. V. D. BOS vermeld, als teekenaar en plaatëtser, die in het begin der XIX. eeuw werkzaam was, — doch hij zegt niet waar — en dat men van hem alleen eenige gewijde voorstellingen kent, als ook gezelschap-, landschap- en zee-stukjes. — Hij noemt eene teekening, *Een Vlaamsch boerengezelschap*, bezig met drinken en rooken, naar ADRIAAN VAN OSTADE. — Dit schijnt dus ook uit een *Catalogus* ontleend te wezen, zoo als ik boven heb vermeld, waardoor hij den naam A. VAN DEN BOSCH heeft gevonden. — Slechts ééne prent wordt door hem genoemd, zijnde het portret van den bij ons bekenden kunstenaar JACOB ERNST MARCUS, zonder naam; en het is dit portret, dat, juist als prentteekening, door hem werd vervaardigd, en zich mede in mijn bezit bevindt. — Alzoo heeft hij nimmer de echte handteekening van den kunstenaar gezien, en bijgevolg houde ik mij aan de oorspronkelijke bewijzen, in mijn bezit, en dat het niemand anders is dan onze A. VANDEN BOS. — Later kwam mij ter hand een *Landschap met geboonte, waarbij een boerenstelling aan eene veting*, waarover eene brug met trappen tot toegang derwaarts; een vrouwtje schijnt naar den waterkant te gaan, waarbij een zeer oude, dorre boom, enz. beteekend: A. V. D. BOS. Deze prent behoort bij eene reeks van 6 stuks idem, en die gemerkt zijn 1801, en is h. 240, br. 280 str. Ned. — Ik zag van hem nog 12 stuks idem, maar kleiner, en 2 in 7°., doch niet beteekend.

BOS, of VAN DEN BOS (BALTHAZAR) wordt bij *Bryan* vermeld als een Vlaamsch graveur, die omstreeks het jaar 1520 bloeide. *Le Blanc* noemt hem BALTHAZAR VAN DEN BOS *den Oude*, als een Vlaamsch teekenaar en graveur, die in 1553 werkzaam was, volgens *Zani*; doch, of dit in verband met *den Jonge* van denzelfden naam, dien hij er onmiddellijk op laat volgen, wel juist is, moet ik betwijfelen, daar deze bijna twee eeuwen later reikt, en er alzoo geen sprake van

vader of zoon kan zijn; en bijgevolg de onderscheiding van *den Ouden* en *den Jonge* hier vervalt. Hij heeft eene prent gesneden van middelbare grootte, in de breedte, voorstellende het *Oordeel van Paris*, die waarschijnlijk naar zijne eigen teekening is vervaardigd, daar hij het woord *fecit* bij zijnen naam heeft gevoegd.

BOS. (BALTHAZAR VAN DEN) *Le Blanc*, noemt dezen *den Jonge*, in onderscheiding van den *Oude* van dien zelfden naam. — zie bij mij aldaar — als een Vlaamsch teekenaar en graveur, die in den jare 1663 werkzaam was, en in 1715 is overleden, en dit alles volgens het berigt van *Zani*, zonder meer. — Een en ander wèl overwogen, dan moet men deze opgave van *Le Blanc* met omzigtigheid aannemen, want, ten eerste is deze bos niet als graveur bekend, en hij noemt ook geene graveerwerken, als naar gewoonte, van hem op; ten andere, zoo is de bij ons bekende BALTHAZAR VAN DEN BOSCH te *Antwerpen* geboren, 1675, en overleden 1715. — Zie *Immerzeel*, *Bryan*, enz. — Meer dan waarschijnlijk, is hij dezelfde persoon, als *de Oude* hierbovengenoemd.

BOS (JACOB VAN DEN) was een Vlaamsch teekenaar en graveur, wiens werken van het jaar 1551 tot 1562 bekend zijn, volgens *Le Blanc*, die dit van *Zani* heeft ontleend. — Deze is mij nergens anders voorgekomen, en er worden ook geene zijner werken bij *Le Blanc* genoemd.

BOSBOOM, (DIRK) zoon van SIMON BOSBOOM, heeft zich, nu en dan, met de kunst onledig gehouden, zoo als hij-zelf meldt in de Voorrede van zijn Werk over de *Perspectief*. — Daarover heb ik alleen kunnen oordeelen naar eene titelprent, door hem *inv.* en door J. MULDER *sculp.* voor genoemd Werk, over de *Perspectiva* enz. *Amsterdam*, 1703, in-4°. geplaatst, en die als boekprent redelijk is. — Nog vond ik eene teekening vermeld in den *Catalogus* van den *Marquis de Lagoy, Parijs*, 1834, onder Nr. 199: D. BOSBOOM. *Composition de beaucoup de figures, représentant l'adoration des Mages; à la sanguine et à la plume, lavé au bistre*. — Deze teekening is zeker in die collectie, als *raar*, bewaard geworden, hetgeen wel het geval zal zijn geweest, maar ook welligt eene kopij naar den een of anderen meester is. — Dat ik hem hier opneem, is wegens de uitgave van het genoemde Boekwerk. — Verder kan men nog over hem lezen, in de *Kronijk van het Hist. Gezelschap te Utrecht; II. Jaargang*, 1846; *Utrecht, bij Kemink en Zoon*; 1846, bl. 56, hetgeen daar, als een antwoord en wederlegging, door mij is geschreven op een Artikel over hem in het *Nederlandsch Kunst- en Letterblad. I. Jaargang* enz. *bij L. E. Bosch en Zoon, te Utrecht*, bl. 4. Het sehijnt mij toe, dat hij ook de graveerkunst heeft beproefd: immers, ik bezit eene prent in 4°., voorstellende, *hoe eenige schepelingen op een zee kust handgemeen zijn, over het bezit van een aldaar gevonden rif van een dier*. Dat dit in hongersnood geschied is, zou ik bijna gelooven, te meer, daar mij is verzekerd, dat deze prent te huis behoort, in een *Verhaal van het verongelukken van het jagt Terschelling*. Deze prent is gemerkt 32, met, van onder, D. BOSBOOM *del. et f.* en behoort tot de middelmatige kunst. Later zag ik nog een idem, gemerkt Nr. 27, *waar hetzelfde volk zich bij een vuur zit te warmen*, mede beteekend als boven is gemeld. — Bij *Le Blanc* vindt men hem ook aangeduid als Architect (?) en plaatetser, op gezag van *Nagler*, II, 50; en noemt hij een *plaat voor eene reize*, h. 141, br. 114 str., die dezelfde sehijnt te zijn, als welke ik bezit.

BOSBOOM. (JOHANNES) Deze, in alle opzichten, echte kunstenaar, naar verdienste door *Immerzeel* vermeld, heeft sedert zijnen roem steeds waardig gehandhaafd en nog aanmerkelijk verhoogd, zoodat ik, als vervolg bij het genoemde berigt moet voegen, dat hij tot de reeks van verdienstelijke mannen behoorde, die door Zijne Majesteit Koning Willem II. tot eene bijzondere vereering waren bestemd,

hetgeen door den diep betreunden dood van dien Vorst geen gevolg had; — doeb, bij de troonbestijging van Z. M. Koning Willem III. werd bosboom tot Ridder der Orde van de Eikenkroon benoemd. — Zijn edele kunstenaars-handel en wandel bragt hem voorts tot een allezins glansrijken eelt, te *Alkmaar*, met de even beroemde als geliefkoosde schrijfster Mej. A. L. G. Toussaint, op den 3. April, 1851, voltrokken. Dit huwlijksfeest is luisterrijk gevierd door al, wat *Alkmaar* daartoe kon bijdragen, en hebben de Rederijkers, Liedertafels, Muzijk-gezelschappen enz. allezins den luister er van verhoogd. — „Maar nog grooter was de schare, den volgenden morgen, in het bedehuis zaamgekomen, toen de leeraar Dr. van Oosterzee optrad, om den voltrokken eelt kerklijk te wijden.” — Zie *Handelsblad* van 8 April, 1851. — Later is bij hunne komst te 's *Hage* met fakkellicht hun eene grootsche serenade gegeven door een aantal vrienden, die, onder de leiding van den vermaarden Toonkunstenaar *Verhulst*, versehiden zangstukken hebben uitgevoerd. Een talrijke menigte deed, bij herhaling, door luide kreten hare vreugde blijken, dat deze beroemde eeltelingen zich in haar midden gingen vestigen. — Zie verder *Handelsblad* van 24 April, 1851. — Op de wereldtentoonstelling, te *Parijs*, in 1855, werd aan zijn kunstwerk door de Jury de eeredaillie der derde klasso toegewezen. — Kort daarop mogten wij het aangename berigt lezen, dat Z. M. de Koning, bij Besluit van den 27. Januarij, 1856, den Heer J. bosboom tot Ridder der Orde van den Nederlandschen Leeuw had benoemd. — In October, 1856, schonk de Koning der Belgen hem van de Leopolds-Orde het kruis.

BOSBOOM (P.) vind ik als teekenaar vermeld van landschappen enz., in den *Catalogus* van *Barchman Wuytiers; Utrecht, 1792; bl. 139.*

BOSBOOM. (SYMON) Slechts vier regels druk heeft *Immerzeel* aan een der verdienstelijkste Nederlandse kunstenaars gewijd, die alle aanspraak heeft op onze erkentlijkheid, daar hij een van de eersten is geweest, die, met vrucht en met het grootste nut, de kennis van de regelen van het schoone der Bouwkunde bij ons voor het algemeen heeft verspreid, en daarbij tevens in dat verheven vak der kunst niet alleen in de praetijk, maar ook als leeraar is opgetreden, verdiensten, welko men hoog moet waarderen, te meer daar de meest bekwame bouwkundigen hunne werken wel zelve uitvoeren, en die, als blijvende gedenkstukken van hun genie nalaten, maar alsdan ook al hunno kennis en bekwaamheden met zich nemen in het graf. — Bij de menigte ontwerpen, die, tot den bouw van een nieuw Raadhuis voor de stad *Amsterdam*, aan de Regering werden ingeleverd, als door DANIEL STALPERT, PHILIPS VINGBOONS en meer anderen, werd dat van JACOB VAN CAMPEN aangenomen, niettegenstaande het op de rijkst mogelijke schaal ontworpen was, en dit kolossale werk is het, dat het eerst in de Nederlanden tot zulk een doeleinde werd volvoerd. — Zie hierover op CAMPEN. (JACOB VAN) — Het ligt in den aard der zaak, dat, daar VAN CAMPEN dit ontwerp in zijn geniaal brein van uit *Italië* in zijn vaderland had overgebragt, men, tot de uitvoering er van op onzen grond, geschikte bouwmeesters moest trachten te vinden, die de ware bedoeling der voorgedragen vormen beseften; en dit leverde wel de grootste zwarigheid op. — Het is meer dan zeker, dat STALPERT, die mede met deze zorg belast was, onzen bosboom een groot aandeel heeft gegeven aan al, wat betreft de bouwkundige versieringen, die den vorm van dat groote ligehaam bekleeden, en dusdanig zuiver in de lijnen naar de toen zoo streng heerschende bouwkundige orden zijn uitgevoerd, dat men tot op heden ze nog met innige bewondering aanschouwt. Deze handearbeid, die, onder zijno leiding, door de steenhouwers in de keten en op de steigers moest verrigt worden, werd echter toen niet aangemerkt als een onafscheidlijk deel uitte

maken van wat het geheel—hoe goed ook door VAN CAMPEN op het papier ontworpen—toch eigenlijk in nature eerst verwezenlijken moest. Bij dit alles is het mij voorgekomen, dat er, door naijver, eene planmatige miskenning bestond, om BOSBOOM als zoodanig niet in de eer, die hem waarlijk toekwam, te doen deelen. Immers, grove laster ten aanzien zijner bekwaamheden was er te dien tijde in gang, waar-schijnlijk, dewijl men beweerde, dat hij de regelen der bouwkunde, daar hij zeer in ervaren was, niet uit zich-zelfen kende, maar ze slechts van de oude Italiaansche school had ontleend. Hoe dit ook zij, mijn vermoeden vind ik gesteund in een Vers, hetwelk hij heeft geplaatst voor een Werk in P.^o: „*Cort onderwys van de vyf Colomen door SYMON BOSBOOM, Stadts Steen-houwer tot Amsterdam, uyt den Scherp-zinnigen Vinsent Schamozzy getrocken en in Minuten gestelt zeer gemacklick voor de jonge Leerlingen en dienstich voor alle jonge Liefhebbers der Bouw-Const; 1670, t' Amsterdam by Justus Danckerts, print-, caert- en boeck-verkoper in de Calver-stræet in de Danckers*. Op dezen gegraveerden titel is zijn portret, alzoo oud zijnde 66 jaren, geplaatst. — Zichier het Vers:

Tot alle nydige, en vuylspreekende

LASTERAERS.

Kom schenders, die u macht wel eer ontving van ouder,
 Met ysselick geschreeuw, of rasen als de Donder,
 Beschouwt hier vry mijn werck, 't is voor u niet beschaemt;
 Want Schelders blijven hier gemeenlijk soo befaemt,
 Dat sy uyt enkel haet my schenden en bekneev'len;
 Omdat ik besich ben eenighe donck're neev'len
 Te lichten voor mijn volck, soo wenschen sy die stanck
 Uyt d'helsche Acheron te schenken in myn Dranck;
 Dit Satyrlick ghebroet en kan niet anders dencken,
 Als hoe men eer en faem van goede Luy mach krenken:
 De helse raserny schijnt in haer Hers'nen woont,
 Sy sullen nae haer doen oock eeuwigh zijn beloont.

Dwingh uw' Tongh.

Nog laat ik hier de Voorrede volgen, omdat deze ons den gemoedelijken kunstenaar nader kennen leert. Zij luidt aldus: „NIEUJAERS-GIFTE. Aan alle mijn geweeseene, en noch tegenwoordige Discipelen so kleyn als groot, waarvan ick uyt seven Landtschappen seven sal voordraghen; om dat het getal van seven aenmerckens weerdig is, want daer zijn seven Deugden, en seven wercken van Barmhertigheydt; seven wonderen van de Werelt, seven Planeten ende seven vrije Konsten, ende meer andere dingen die ick om kort te zijn voorhygae. Ende oock soude het getal van al mijn Discipelen te groot zijn om hier te beschrijven. — *Jacob Bosboom, van Embden*. — *Pieter Bellert, van Nieuwmegen*. — *Willem Tes-sinck, van Middelburg*. — *Mathijs Breedan, van Vollenhoo*. — *Jan Pottee, van Amstelredam*. — *Juques Willems, van Feluy*. — *Dirck Wichman, van Nuetelen*. — Konstlievende Discipelen alsoo ecnige van Ul. meenichmael aen myn versocht hebt, of het my soude believen die Vijf-Orders der *Architectura* van *Vincent Scamozzi* tegenwoordig in dese Landen veel gebruyckt ende nochtans swaer te verstaen is, op wat lichter maniere sou willen brengen; soo hebbe ick het sel-vighe Ul. niet wel kunnen weygeren, door dien den vinder deses klaerlick te kennen geeft het selvige voor geen leerlingen gemaect te hebben, maer voor Meesters die in de *Architectura*, als ook mede in de Reecken-konst ervaren zijn, soo hebbe ik de moeyte aengenomen om Ul. een weynigh daer in te onderrichten met het maken van eenighe ruyge Schetsen, die ick Ul. tot een Nicu-jaers-gifte

koom op-offeren; waeruyt Ul. meugt versekert blijven, dat ghy in een korten tijd die Vijf-Orders, met al wat den Vinder daarby ghestelt heeft sult kunnen verstaen: dat alleen uit een Taeffel verdeelt in sestigh gelijke deelen; soodat het werek dat Ul. daeruyt sult komen te ordineeren, voor het ander dat na de maniere van *Seamozzi* gemaeckt is niet sal komen beschaemt te staen. En blijft hiermede in de bescherminge des Alderhoogsten bevoolen, die wil Ul. segenen met wysheydt en verstant, opdat ghy in dit werek tot Ul. voornemen meught komen. Ul. Meester ende Vriendt s. BOSBOOM." — Het is dit Werk, dat alom in ons vaderland is verspreid, als het Handboek voor elken werkmán, waaruit hij de versieringen zijner gewrochten kan putten. Het is verscheiden malen herdrukt, en zelfs vermeerdert, onder den naam van *De dubbelde bosboom*, verschenen; en ik geloof, dat in dit vak van wetenschap geen naam van een Schrijver meer algemeen is, dan die van bosboom, wiens Handboek velen heeft behoed van nog meer gedrogtelijke gebouwen voort te brengen. Doch, de waarde van zijnen arbeid zal te meer stijgen, zoo wij daarbij in aanmerking nemen, dat, terwijl heden ten dage zooveel beter onderwijs in dat kunstvak wordt gegeven, toch nog zoovele monsters van architectuur worden voortgebracht: wat zouden die zoogenaamde talenten dan wel hebben geleverd, wanneer zij eens in het midden der XVII. eeuw hadden gebloeid, zonder de hulp van bosboom, dien zij nu met een glimlach noemen? — Uit het gemelde Werk blijkt, dat hij in 1670 nog leefde, en beloofde, nog méér te zullen leveren, zoodat zijn sterfjaar, omstreeks 1668 bij *Immerzeel* geboekt, vervalt. Het juiste jaar van zijn overlijden is mij intusschen niet gebleken. — In het *Gulden Cabinet van De Bie* komt zijn portret voor, waaronder het volgende staat te lezen: SIMON BOSBOOM *Natif d'Emden en l'an 1614 fut bon architect et tailleur de pierre. Il a esté employé au service du tresillustre Prince Electeur de Brandenburch. NICOLAES DE BELT stocade pinxit. PETRUS DE IODE sculp. JOAN. MEYSSENS excudit.* — De genoemde *De Bie* was zijn tijdgenoot, die den loop der zaak van den bouw van het gemelde Raadhuis zeer van nabij heeft gekend, en tevens zijne landgenooten AERTUS QUELLINUS en zijnen neef van dien naam, *de Jonge* genaamd, als de mannen, die de overkünstige beeldhouwerken van de basreliefs enz. daaraan hebben vervaardigd, gedenkt. Hem wensch ik hier te laten spreken, om mijne meening over het aandeel, hetwelk onzo SIMON aan het scheppen van het zoogenaamde achtste wonder heeft gehad, te staven, namelijk, dat het stilzwijgen daarover alleen in wan-gunst en eerzucht zijnen grond gevonden heeft. — *De Bie* zegt, op blz. 546, na over de bouw- en beeldhouwkunst dichterlijk te hebben uitgeweid: „Daer den grooten Constbarenden Gheest SIMON BOSBOOM een groote ghetuyghen van gheeft, als te sien is aen alle sijn Beelden die van hem ghesneden ende aen het nieuw Stadts-huys van *Amsterdam* te vinden zijn, waer in uyt ghestort is allen de aengenaeme en uysterste volmaecktheydt die een Beldt-snyder in houdt oft steen can voortbrenghen. Den Edelen Heer *Jacobus van Campen*, Heere van *Randbroeck* exc. endo groot *Architect* (die 't selve Stadts-huys gheordonneert heeft ghelijck hier voor breeder compt te blijken) can hiervan rechte grondt-reden gheven, met wat een cloecke neerstigheyt desen bosboom den overvloedt van sijn wetenschap in de weert-befaemde ende hoogh-beroemde wercken heeft laeten dalen, daer ick alle Const-minnende Kenders laet van oordeelen die 't selve sullen comen te sien. 'T is waer dat SIMON BOSBOOM niet alleen de eer en mach toegheschreven worden, van allen de Steenen-beelden, Parquementen, Ovale Formen, Loofwerken, Phistonen, Balusters, Pillaren en sulck danighe ontallijcke bywerken (die daer te sien sijn) ghemaeckt te hebben, daer den voorghemelden AERTUS QUELLINUS met zijne Neven oock den lof en roem van draghen, alsoo aen elk-anders handelingh

aan gheoordeelt worden dat de Hoogh-moghende Heeren Staten (?) van Holland niet anders in huu Stadt-huys voor een eeuwigh werelts Mirakel en wilden uytghewerkt hebben, als van de alderbeste en voornaemste Meesters die in deze eeuw ter wereltd te vinden waren, daar *Musa* wel moech van segghen aldus: —

*Wat wonder wonderheyt en isser niet te zien,
Aen d'AMSTELS schoon Stadt-huys, daer BOSBOOM en QUELLIEN
De hoogste edelheyt van 't leven en Natuer
Bewesen hebben naer de Konst, door hun Sculptuer,
In witten marber-steen, waerin niet en ontbreckt
Als dat elck Beldt den sin van Const niet uyt en spreckt,
Die jeder een bewijst, waer door het altemael
(Soo elleck leven had) schynt eene Goden sael.
Wat cost Natura self aen BOSBOOM gheven meer
Als de onsterflijckheyt van d'hoogste lof en eer
Die Fama schencken can aen jemandt van verstandt,
En maect den Gheest en Konst vermaert door 't heele Landt."*

BOSCH. (CORNELIS) Zie HAEREN. (JURY FAES VAN)

BOSCH. (HIERONIMUS) Deze naam is met der tijd van BOS in BOSCH verhaspeld. Zie BOS. (JERONIMUS)

BOSCH. (JOANNES DE) Deze kunstminnaar en beoefenaar is reeds door *Immerzeel* vermeld. — Zijne kunstnalatenschap werd in Mei, 1785, te *Amsterdam*, verkocht. De *Catalogus* beslaat 129 bladzijden, en aldaar staan vermeld *negenig stuks teekeningen door hem*, in ondersecheiden manieren, vervaardigd, als *Land- en Stadsgezigten, Kasteelen, Ruïnen*, enz. — Als geletterd man, heeft hij zich ook zeer beijverd, allegorische voorstellingen te *ontwerpen*, en daarnaar werden een aantal vignetten en andere prentèn vervaardigd voor boekwerken, die door FOKKE, VINKELLES en anderen fraai gesneden zijn. Zoo werd zijn raad ook buiten af gevraagd bij moeilijke onderwerpen, gelijk mij is gebleken uit een brief, in mijn bezit, aan BAREND CHRISTIAAN VAN CALKER, Medailleur, te *Zeist*, in het Broederhuis der Hernhutters, waarin aan het hoofd twee teekeningen staan door hem ontworpen: De inhoud luidt als volgt: — „*Amsterdam* den 13. Februarij 1776. *Bt. Cn. van Calker*. — Geliefde Broeder. Op UE vriendelijk verzoek, zoo gaat hier nevens twee ruwe ordonnantien, de eene is meest uw gedagten gevolgt, enz.” — en ten slotte: „om de haast heb ik het zelve maar ruw getekend, als er na gewerkt zal worden, zoo moet het netter zijn, en als ik het netter teekenen zal, zoo verzoek ik deze teekeningen wederom. Na hertelijke groetenisse aan UE. vrouw, ben ik, UE. Dw. Dr. en broeder JOANNES DE BOSCH.”

BOSCH. (A. V. D.) Zie BOS (A. VAN DEN)

BOSCH. (CORNELIS VAN DEN) Zie BOS. (CORNELIUS)

BOSCH, (DIRK VAN DEN) „*Mathematische Instrumentmaker, op de Leuven Haven over de Leuven brug, oostzyde, te Rotterdam*.” Zóó luidt zijne adres-kaart, met eenige afbeeldingen van scheep-vaart-instrumenten, beteekend: *Gegraveerd door D. V. D. BOSCH, A. F. 1820*. — Het bovenstaande strekt alleen tot inlichting nopens den kunstenaar, die in het vak der beeldende kunst mag genoemd worden, blijkens een fraai etsprentje, dat voor mij ligt, voorstellende *eene schutshuis, die door een man geopend wordt; op de brug staat een idem met bouwgereedschap op zijn schouder, en die met hem in gesprek schijnt te zijn*. Het prentje is boven aan den hoek beteekend D. VAN DEN BOSCH, 1817, groot, met de marge, 123 bij 100 str. De genoemde voorstelling werd in de nabijheid van *Amsterdam* genomen, daar aan een der hoofden van de brug dat stads-wapenschild is gehecht. De

behandeling is geestig en kenmerkt een stijl van etsen, die aan de vergetelheid moet worden ontrukkt. — Het bedoelde, zeldzame prentje bevindt zich onder de onbeschreven prenten, door den heer *J. Ph. Van der Kellen*, te *Utrecht*, verzameld.

BOSCH. (J. VAN DEN OF VAN DE) *Een geëst Landschapje, met een boeren-erf, enz.* waarop is beteekend *J. B. zou van den gemelden kunstenaar moeten zijn*, alsmede een klein ovaal prentje, voorstellende *een Overhaal, met een gebouw daar nevens*, — het eerste groot 88 bij 75 str., met de marge gemeten, en de groote as of middellijn van het ovaal groot 65 str. — Dit is een mij medegeedeeld berigt, waarin ik veel vrouwen kan stellen. — Hij heeft zeker te *Amsterdam*, als kunst-liefhebber, gewoond.

BOSCH (PHILIPP. VAN DEN) wordt als een Hollandsch teekenaar en graveur opgegeven, die in den beginne der XVII. eeuw werkzaam was, en daarbij als van zijn kunstwerk genoemd: *Plan der stad Praag*. — Zie *Le Blanc*, die zulks uit *Heineken*, III, 190, en *Zani* genomen heeft.

BOSCHIE (ELIAS VAN DEN) wordt door *Le Blanc*, op gezag van *Heineken* III, 190, en *Zani*, genoemd als een Vlaamsch teekenaar en graveur, die in 1607 werkzaam was; hij noemt eene gravure, door hem vervaardigd, en voorstellende *de Geeseling van den Zaligmaker*.

BOSKAM (JAN) is reeds bij *Immerzeel* vermeld, doch ik voeg hier dit nog bij. Als een voorwerp van zijne kunst heb ik voor mij liggen eene groote zilveren Medalje van 60 strepen middellijn, die zeer wel is bewerkt, en waarop het afbeeldsel in profiel van AGNETA BLOK, *Flora batava*, en op de keerzijde *Flora* zelve, waar achter is voorgesteld hare Buitenplaats, gelegen aan de Vecht, kort bij *Nieuwersluis*, genaamd *Vijverhof*. Onder het voetstuk van *Flora* staat: FERT. ARSQ. LABORQ. QUOD. NATURA NEGAT. MDCC. — Deze Medalje behoort toe aan den heer *Jan Blydesteyn*, oud-Donheer van het kapittel te *Utrecht*, die van moederszijde — *De Stoppelaar* — aan de genoemde Blok in maagschap bestaat, en mij heeft medegeedeeld, dat op *Vijverhof* de kunst van vruchten en bloemen te kweeken, des tijds, alles van dien aard elders verre overtrof, zoodat de daarin aan den dag gelegde bekwaamheden dermate deugdelijk bevonden werden, dat *Czaar Peter*, bij zijn bezoek op vele lusthoven langs de Vecht, den uitmuntenden kweeker op *Vijverhof*, onder toestemming van den landheer, met zich naar *Rusland* nam. — Zie verder, betrekkelijk *JAN BOSKAM*, *Dr. Wap.* in zijne *Verhandeling over Nederlandsche Stempelgraveurs en Stempelgravure*, in de *Astrea, Maandschrift voor Schoone Kunst, Wetenschap en Letteren*, IV. Jaarg. blz. 67.

BOSLEDUC. (ARIAN DE) In de rekeningen der Hertogen van *Bourgojne*, die in de Archiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men op den 16. April, 1467, aangeteekend: „A ARIAN DE BOSLEDUC, païé pour XIII jours, à V.S. LXV S.” — Zie over deze werkzaamheden, mede door hem, als Schilder verrigt, voor het groote feest van het Guldenvlies te *Brugge*, op *DARET*. (JACQUES)

BOSMAN (J.) wordt door *Pieter Terwesten*, *Ms.*, vermeld als een zeer bekwaam miniatuurschilder, die te *Amsterdam* is geboren, en zich in den jare 1767 to 's *Gravenhage* met zijn vak onodig hield, doch vandaar weder naar zijne geboorteplaats is vertrokken, waar hij in den jare 1776 zijn kuustbedrijf nog uitoefende. — Welligt is hij verwant aan den miniatuurschilder *BAREND BOSMAN*, bij *Immerzeel* vermeld.

BOSQUE. (LIEVIN VAN DEN) In de rekeningen der Hertogen van *Bourgojne*, die in de Archiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men op den 16. April, 1467, aangeteekend: — „A LIEVIN VAN DEN BOSQUE, païé pour XI jours qu'il a ouvré, au pris de X S. pour jour, CX S.” Zie over deze werkzaamheden, mede door

hem, als schilder, verrigt, voor het groote feest van het Guldenvlies te *Brugge* op DARET. (JAQUES)

BOSSAERT, of BOS^SCHAERT. (THOMAS WILLEBORTS) Deze beroemde meester, die in den bloei van zijn leven door den dood aan de kunst onttrokken werd, is naar waarde bij *Immerzeel* vermeld. Ik voeg hier echter nog bij, wat hem betreffende in het *Gildeboek van St. Lucas*, te *Antwerpen*, staat aangeteekend en waardoor de tijd, waarin hij leefde en werkte, juist wordt bepaald. — „THOMAS WILLEBROD BOSSCHAERT, ontfangen als Discipel bij GERARD ZEGERS, 1629, werd Meester 1636, Deken 1650—51, 18. October. Stierf 23. Januarij 1654, met een Monument en Grafschrift. D. O. M. Hic requiescit THOMAS WILLEBRODUS BOSSCHAERT, Pictor, suæ artis Decus et Decanus, quem *Berga* genuit, *Antverpia* aluit, utraque luget. Obiit 22. Januarii 1654; ætat. 40. etc.” Volgens het bovenstaande, was hij al 6 jaren dood, alvorens, volgens *Houbraken's* berigt, zulks, namelijk in 1660, zou zijn voorgevallen, en werd hij dus in 1614 geboren. — Nog moet ik hier herinneren aan wat een beroemd tijdgenoot, *Samuel van Hoogstraaten*, van hem getuigt, in zijne *Inleiding der Schilderkonst*, *Rotterdam*, 1678, in-4°. blz. 256: „Braband mach zich verhoeverdigen op den Grooten RUBENS en zijnen edelen Discipel ANTONY VAN DYCK, op den beezigen JORDAENS, den graselyken WILLEBOORTS, enz.” — Het Museum te *Berlijn* bezit een schoon tafereel, door hem geschilderd, voorstellende: *het kind Jesus op den schoot van Maria gezeten, steelt den ring, als huwelijksteeken, aan den vinger van St. Catharina, en verder bijwerk*; h. 5 v. 4 dm., br. 4 v. 10 dm. — In idem, te *Weenen*, twee stukken, waar, bij Nr. 18, staat: „geheel van zijne hand:” *Elie wordt in de woestijn gevoed door den Engel des Heeren, die hem brood en water aanbrengt.*” h. 4 v. 10 dm., br. 5 v. 7 dm. — en *eene Rust van Diana*, waarbij vele nimfen, jagtvee en gevogelte. De figuren door hem, en het gedierte door JOHAN FYT, 1650, h. 6 v. 6 dm. br. 9 v. 2 d. — In idem, te *Salzthalen*, komt een stuk voor: *Een Bacchenaal* met Silenus, dansende Bacchanten, en verder gevolg, in feestlijken optogt. — Er gaat een portret van hem uit in klein f^o. *a trois quart*, met eene hand aan den mantel; THOMAS WILLEBOIRTS BOSSCHAERTS, Pictor; *Martinus van den Ende excudit.* — Een idem, meer van voren te zien, zonder hand, komt voor in *De Bic, Gulden Cabinet*.

BOSSCHAERT. (C. A.) Een onvermeld, zeer verdienstelijk kunstenaar. Op eene groote schilderij, voorstellende: *het is al ijdelheid*, afgebeeld door een man, klein leven, die bij eene, met groen laken overdekte tafel staat, waarop een globe, boeken, glazen bloemvaas, waarvan de afgevallen bloemen op de tafel liggen, eene rijke gouden en zilveren vaas, benevens een Nautulus; voorts daarbij een gebroken rijnwijnroemer enz. waarop hij, hemelwaart ziende, met de eene hand wijst. Op twee afhangende gezegelde papieren staat, op het eene *Tis. Al. Idelheyt*, en op het ander c. A. BOSSCHAERT *Fecit.* 1643.— De c. A. zijn sierlijk door elkaër gevlochten. Het zoogenaamde *Stilleven*-werk is zeer uitvoerig en fraai, doch de figuur minder bevallig geschilderd. — Hij is, waarschijnlijk, verwant geweest aan THOMAS WILLEBORTS BOSSCHAERT. Zie aldaar.

BOSSCHERE, (GODEMAER DE) *de Jonge*, was een bouwmeester te *Brussel*, die verscheiden werken aan den gevel van het O. L. Vrouwe-Gasthuis te *Oudenaarde* uitgevoerd, en aldaar, in den jare 1465, de galerij of kolonade, die naar het waschhuis leidt, gebouwd heeft. — *Gilles de Printere*, steenhouwer, *Roland, Colin Baert, Jan* en *Vranke*, metselaars van *Brussel*, hebben hem bij deze werkzaamheden geholpen. — Zie over dit berigt de aangehaalde bron aan het slot van DELEHAYE. (PIERARD)

BOSSUIT (FRANCIS VAN) staat reeds bij *Inmerzeel* geboekt. Ik voeg daarbij, dat, op de verkooping, te *Leyden*, gehouden in April, 1845, van nagelaten kunstwerken van wijlen den verzamelaar *M. van Noort*, — eene *Graslegging van den Zaligmaker* heeft opgebragt de aanzienlijke som van *f 582*, en de *Weg-einding van Hagar*, *f 116*, welke kunststukken door dezen beroemden meester in ivoor zijn bewerkt. — Zijn portret gaat in prent uit, in een ovaal, door kindertjes gedragen: BAREND GRAAT *pinx.* M. POOL *sculp.* in kl. f^o. en behoort bij *Beeldsnijders Kunst-kabinet*, naar F. BOSSUIT, door M. POOL, in 1727, in 4°. uitgegeven.

BOSTHELLE. (ROELAND VAN DER) In de Rekeningen *Ms.* van het O. L. V. Gasthuis te *Oudenaarde*, vindt men aangeteekend op het jaar 1519—20: „ROELAND VAN DER BOSTHELLE, gheluyghietre, van eenen eandeleer by hem ghelevert in de cappelle, wegende ijexxxvj lib. metaels; te xxvj seilde ele hondert heft. lxxiiij lib. viij sch.” — Zie betrekkelijk deze Rekeningen op HOEN. (JACOB)

BOTH. (DIRCK JORIAENSZ.) Deze glasschilder schijnt van *Montfoort* te zijn, en in het begin der XVII. eeuw, zich te *Utrecht* te hebben gevestigd, blijkens de volgende aantekening: „DIRCK JORIAENSZ-BOTH glasschrijver uit *Montfoort*, nieuwe burger te *Utrecht*.” *Kameraarsrekening van Utrecht*, 1603. Bij *Dodt, Archief*; IV. deel. bl. 90. Daar de reeds vermeldde glasschilder DIRCK BOTH, in het zelfde *Archief*, op het jaar 1635 tot 1642 voorkomt, zoo is het niet gewaagd, dezen voor denzelfden, als den bovengemelden te houden. Daar hij, bij het optreden in zijn kunstbedrijf, zich te *Utrecht* is gaan vestigen, moest, te dier gelegenheid, zijn naam wel voluit worden opgegeven, zoodat JORIAENSZ. er bij behoorde te komen, om in het gewone gebruik, toen de vader, *Joriaen*, overleden was, diens naam weër te laten varen, of wel, dat te *Utrecht*, waar deze niet aanwezig was, die aanduiding niet behoefde. Dit alles is eene gissing, die echter nog niets hevestigd, daar DIRCK JORIAENSZ. ook wel de vader van den gedachten BOTH kan zijn geweest, die ontwijfelbaar weder de vader van het beroemde broederpaar, JAN en ANDRIES BOTH (omstreeks 1610, te *Utrecht* geboren) geweest is, en destijds glasschilder was. Zie over het vermaarde geslacht BOTH, *Utrechtsche Volks-Almanak*, 1845 en 1850; *Utrecht, L. E. Bosch en Zoon.* in kl. 8°. — Bij *Sandrart* (en op diens gezag bij alle auteurs) wordt gemeld, dat de genoemde broeders in den beginne het kunstvak van hunnen vader beoefend, en later dit met dat van het olieverwshilderen verwisseld hebben; — dus is hier blijkbaar van den gemelden DIRCK BOTH de rede.

BOTH (DIRK) was de vader van de beroemde broeders JAN en ANDRIES BOTH, waarschijnlijk, afkomstig van *Montfoort*, — zie op BOTH. (DIRK JORIAENSZ.) — en heeft de glasschilderkunst te *Utrecht*, in de eerste helft der XVII. eeuw, beoefend, zoo als uit de volgende stads-rekeningen, en andere legale bescheiden blijkt, als: „DIRK BOTH Glasschrijver constitueert hem borg voor 12 gulden uit den boedel van *Willem Willemsz.*, Glasmaker te *Amersfoort* 1625. 2 Junij.” In het *protocol* van den *Notaris Zwaardkroon*. — „1635. Item DIRK BOTH, Glasschrijver, 4 Glazen met stadswapenen in de huysinghe van den Heer Godart Reede van *Niederhorst*.” *Kameraarsrekening van Utrecht*, 1635. — „1637 Januarij 20. Geordonneert te betalen aen den Glasschrijver BOTH, 60 guldens voor een Glas vereert met de Capittelswapen, (te weten van *St. Jan*) in de kerk te *Montfoort*.” Uit de *Extracta ex protocollis Capituli Ecclesie S. Joannis Traject.* Bij *Dodt, Archief*; III. deel. — „Item DIRK BOTH, Glasschrijver, voor een Glas met Stadswapen in de kereke tot *Baern*, 25 gulden.” — en „Item DIRK BOTH voor een Glas met stadswapen in de huysinge *Drakensteyn*, 15 Guldens.” *Kameraarsrekening van Utrecht*, 1642. Bij *Dodt, Archief*; III. deel. — Van zijne kunstwerken is niets bekend, en hij zal zich wel het meest met glasversieringen hebben onledig gehou-

den, die destijds nog gebruikelijk waren; want, van historiële onderwerpen is mij niets gebleken: trouwens dat behoorde toen ook meer tot den verleden tijd.

BOTH. (JAN en ANDRIES) Aangaande het geslacht van BOTH kan men eene mededeeling vinden van den heer *Lauts*, in den *Utrechtschen Volks-Almanak* voor 1850, blz. 54, alwaar dit Utrechtsche geslacht met dat uit *Amersfoort*, van *Pieter Both*, den Gouverneur van Neêrlandsch Indiën, als tot éénen stam behoorende, wordt afgeleid. — Ik voeg hierbij, dat, alsdan, het stamwapen, zoo als de gemelde *Pieter* zulks heeft gevoerd, is een veld van keel met drie leliën, twee en één, met eene roos in het midden, en *cœur*. — Zie nog over eenen Dordtschen *Corn. Jansz. Both*, blz. 291, in de Noot van *Kerkelijk Dordrecht enz.* door *Dr. Schotel. Utrecht*, 1841. in-8°. I. deel. Behalve de bekende prenten, door ANDRIES BOTH geëst, zijnde tien stuks, bij *Bartsch* beschreven, bestaan er nog meerdere, die slechts bij name zijn bekend, en daardoor bij de auteurs onvermeld bleven. Ik ben in de gelegenheid geweest, zes van deze zeldzame prentjes te zien, bij den ijverigen navorscher in oude prentkunst, den Heer *J. Ph. van der Kellen*, te *Utrecht*, die tevens eene merkwaardige verzameling heeft, en alle onvermelde etsen en gravuren vlijtig opspoort. Elk prentje bevat de afbeelding van een *Apostel*, met den aard zijner ondergane martelingen in het verschiet, luchtig, doch geestig van behandeling, hoog 110 bij 80 str. Ned. — Daar het Artikel BOTH bij *Immerzeel* voor beide de broeders, JAN en ANDRIES, is gegeven, zoo voeg ik hier alleen nog bij de aanmerking, hoe door den vreemde, tot in onze dagen, steeds de domste dwalingen worden begaan en voortgeplant, en zulks tevens met de aankondiging van „geleerde” historische berigten verzeld; zoo bijv. is er een prachtwerk verschenen, onder den titel: *Histoire des Peintres de toutes les Écoles depuis la Renaissance jusqu'à nos jours, etc.* met niet meer of minder dan de volgende geruchtmakende namen, als van *C. le Blanc*, *Th. Gautier* *P. A. Jeanron*, *Armengaud* en *O'reilly*, en waarin men vindt gewag gemaakt van een fraai landschap (*les Muletiers d'Italie*) van JAN BOTH, die aldaar stout weg genoemd wordt BOTH D'ITALIE! — Hoe zeer de kunstwaarde van onzen JAN nog steeds stijgende blijft, blijkt hieruit, dat op de kunstveiling van den baron *De Mecklenbourg*, te *Parijs*, in December, 1854, gehouden, een landschap van JAN BOTH met 28,200 franken is betaald. — Het portret van JAN BOTH komt voor in *De Bie: Mr. ABR. WILLAERS pinxit. C. WOUMANS sculpsit* in 4°. — Er bestaat een geteekend portret van ANDRIES BOTH, dat naar eene schilderij is genomen door hem-zelven geschilderd; immers, op de teekening staat *Ipse pinxit*. Zij is in het bezit van den ijverigen kunstverzamelaar en Raad der stad *Utrecht*, *Dr. G. Munnicks van Cleef*.

BOTH. (PIETER en VOLKERT) Beiden vind ik als schilders ingeschreven in het *Gilde-boek van St. Lucas*, te *Utrecht*, op den jare 1598. Deze twee zijn waarschijnlijk verwant aan den vader van het beroemde broederpaar JAN en ANDRIES BOTH.

BOUCHE. (F.) Een kunstgraveur, die, in het midden der XVII. eeuw, te *Antwerpen*, werkzaam was, volgens het berigt van *Le Blanc*, die het volgende van zijn werk opgeeft: „*Contreras (Retrato del Vene Padre Fernando de) Capellan del Choro de la Sta. Patriarchal Igl^a. de Sevilla*; h. 187, br. 134 str.”

BOUCHE. (PETER PAUL) Volgens *Le Blanc*, was deze kunstgraveur, in de tweede helft der XVII. eeuw, te *Antwerpen*, werkzaam, op gezag van *Heineken, III*, 222, en *Nagler, II*, 79. Hij beschrijft de volgende, door hem gesneden prenten, als: „1. *Titelprent* van het Werk, *T^e Leven ons Heeren Iesu Christi*. — 2. *Ornamenten*, een boekje, te *Londen*, uitgegeven in 1693. — 3. De platen voor de *Métamorphoses d'Ovide, traduites en françois par Pierre Duryer etc. Bruxelles, Foppens*, 1677. — 4. *Casanate (Eminentissimo S. R. E. principi Hieronymo Diacono Cardinali)*; h. 194, br. 140 str.” — Men vindt ook een portret van *Prins*

Willem III, in een euaal, voorgesteld als borstbeeld, van voren; door P. P. BOUCHE, adres *H. Allart*, in 4°.

BOUCHERDON. (ANGELO) Een Vlaamsch teekenaar en graveur, die in den jaer 1805 werkzaam was. Berigt van *Le Blanc*, uit *Zani* ontleend.

BOUCHOLT (L.) is mij alleen voorgekomen als portretschilder in den *Catalogus van portretten van Frederik Muller*, onder Nr. 1572: *W. Eversdyk*, hervormd predikant, te *Rotterdam* en *Utrecht*; godgeleerd schrijver (ob. 1729, *et.* 75), kniestuk, van voren, staande, achter hem een landschap, met een vierregelig Hollandsch vers van *H. Nahuys*. Naar F. BEUCHOLT, door A. DE BLOIS *sculp.* klein 1°. met het adres van *R. van Doesburg*. — Intusschen is deze BOUCHOLT niemand anders dan BEUCHOLT. — Zie aldaar.

BOUCHORST. (JAN) Van dezen meester vind ik, dat hij den fraaijen titel heeft geteekend voor de *Beschryving van Haarlem*, door *L. Ampzing*, uitgegeven door *Petrus Scriverius*, *ibid.* 1628, en die door JACOB MATHAM is gesneden. In hetzelfde Werk komt nog van hem voor de afbeelding van het *veroveren van Damiate*, met zinspelend bijwerk, tot *Haarlems* reem vervaardigd, en door WILLEM AKERSLOOT in het koper gebragt. — Meerdere bijzonderheden zijn mij nepens hem voorgekomen in het bevingenoemde Werk, op blz. 373, waaruit, onder anderen, blijkt, dat hij een Haarlemsch glasschilder is geweest, zoe als *Ampzing* hem onder de kunstenaars dier stad, reeds in zijn eerste opstel, — gelijk ook later, bij zijne in 1621 verbeterde bewerking daarvan (in 1628 gedrukt) — in verzen gedenkt:

„JAN BOUCHORST sal dijn naem niet eeuwelijk beklifven?
 Wat sijt gy in de konst van teyk'nen kloek, en vast!
 'Ksio Sic dat in dij do konst en lust to samen wast.
 Het glas is brooso waer: uw glasen mogen breken,
 Nech salmen niettemin van BOUCHORST altijd spreken:
 Dat word door dijno konst, en hier door mij verriect,
 So ik maer hopen mag het leven van mijn dicht.
 Wel hebt gy ook dijn licht in onse Stad gekregen!
 'Kheb niemand oyt beacmd tot *Haerlem* meer genegen:
 De Tytel van mijn Boek, de prent van Damiaet,
 Getuygen dat ik seg, getuygen 't met der daed.”

Volgens opgave van *Fiorillo*, die hem verkeerdelijk JOHANNES BECKHORST noemt, is hij de leermeester geweest van PETER JANSSEN. *Gessert, Geschichte der Glasmalerei u. s. w.* noemt hem BOEKHORST, doch meent, dat het BRONKHORST zal moeten zijn, en zegt zelfs, dat hij een glas heeft geschilderd, voorstellende *het beleg van Damiate*, voor het Raadhuis te *Haarlem*. — Dit alles is waarheid, dech de naam, aan het hoofd gesteld, is goed, zoe als *Ampzing*, zijn tijd- en stadgenoot, dien heeft opgegeven. — In den *Catalogus* van *J. de Vos*, *Amsterdam*, 1833, komt eene teekening voor op blz. 23, Nr. 31: *Een Heer, ten halven lijve, met de pen*, door BOEKHORST, die alzoo wel als *zeldzaam* te noemen is.

BOUD. (R. D.) Een weinig bekend graveur, wiens werk mij alleen is voorgekomen in een portret in 1°, met bijwerk van *Emanuel van Meteren*, dat voor ééne uitgave zijner *Historie der Nederlanden* staat, namelijk, voor die van 1614 en waar hij op zijn 73. jaer is voorgesteld, in 1607. Hier is hij veel jonger verbeeld met de callot op het hoofd, die in de latere uitgave is weggelaten, en hem als een veel ouder man voorstelt. Dit portret is beter gesneden dan het laatstgemelde, doek kan de grens van het middelmatige niet overschrijden. — *Immerzeel* stelt zijnen bloeitijd op 1590, dat wel met het straks genoemde jaartal kan stroken, en zegt alleen R. BOUD; doch op het hierboven genoemde portret staat, met groote

letters, R. D. BOUD, *Sculp.* alhoewel boven het medaljon te lezen is R. BOUD. Echter begrijp ik niet, tot wat einde deze naam daar staat; welligt is het die van den lettergraveur, en alzoo een andere. — Op de Afbeelding van *Hendrik Goltzius* staat R. BOUD.

BOUDEWYNS. (NICOLAAS) Deze kunstschilder werd, volgens de opgave van *Felix Bogaerts*, te *Brussel* geboren, in den jare 1660, en is aldaar overleden in 1700. Hij schilderde *Landschappen* enz.

BOUDEWYNS. (ANTHONIE FRANÇOIS) Ik vind vermeld, dat zijne *Landschappen* meest door PIETER BOUT, of ook wel door KAREL BREYDEL gestoffeerd zijn; zie daarover op BAUT (FRANÇOIS) en BOUT (PIETER) — waaruit wij zouden mogen afleiden, dat hij voor de figuren ongeschikt is geweest. Doch, ik zag ook, dat, op eene kunstverkoopng, te *Rotterdam*, in 1756, voorkwamen twee fraaije *Landschappjes en watergezigten, vol gewoel van huizen, schepen en verder bywerk, zeer uitvoerig en plaisant, door MICHAU, zijnde de stoffagie door BOUDEWYNS*, en die f 79,— hebben opgebracht; zoodat hij weder door dezen dan toch voor de stoffagie in zijne landschappen werd gebruikt, waaruit ik moet afleiden, dat het eene gezamenlijke speculatie is geweest met BOUT, daar dit werk in dien tijd zeer gewild was, en alzoo geene onbedrevenheid van onzen BOUDEWYNS. — Er komen nog al in ons land stukjes van hem voor: immers, bij *Hoet en Terwesten* in hunne *Catalogussen*, onder anderen, een zeer schoon *Landschap op koper, verbeeldende de jaarmarkt van Gent, door BOUDEWYN en BOUT, vol figuren, een van de allerschoonste, die zy geschildert hebben.* — Dit stuk heeft toen f 171,—mogen gelden. — Het is hier de plaats, te melden, dat hij dikwijls met ANTHOINE FRANCISCUS BAUDOIN, — zie aldaar — verward, en zoo ook bij *Immerzeel* verkeerdelijk BAUDUINS genoemd wordt, en daár ook diens etswerken op dien naam gesteld, dus als onjuist vermeld, voorkomen.

BOUDT. (CORNELIUS DE) Een kunstgraveur, die, in de eerste helft der XVII. eeuw, in *Holland* werkzaam was, volgens *Zani*. Zie *Le Blanc*, die de volgende prent, door hem gegraveerd, noemt: *Christus, zijn kruis dragende*, h. 80, br. 62 str.

BOULAND (J.) is, voor zoo ver ik weet, niet als schilder bekend, en heeft welligt de kunst alleen als liefhebber beoefend, doch mag als zoodanig wel worden genoemd, namelijk, wegens een portret, met handen, door P. GUNST in f^o. gegraveerd, naar zijne schilderij zijnde de afbeelding van *Hero Sibersma*, die zeer veel goeds bevat, en zich in mijn bezit bevindt. — Daar de laatstgemelde een geboren Vries was, zoo vermoed ik, dat BOULAND ook wel in *Vriesland* kan te huis behooren, dewijl de kunstberigten van vroegeren tijd vandaar zeer duister zijn. — Daar *Sibersma* in den jare 1644, te *Harlingen* werd geboren, en hij op een leeftijd van omstreeks 50 jaren is voorgesteld, zoo wijst dit ons aan, dat deze kunstenaar op het einde der XVII. eeuw moet hebben gebleeid.

BOULONGNE, (JEHAN DE) oudste zoon van HUE DE BOULONGNE, ook genaamd JEHAN DE LACHENEL, dit DE BOULONGNE, was, even als zijn vader, „varlet de chambre et Paintre de *Mds.*” — In de Archiven van *Rijssel* vindt men in de oude grafelijke Rekenkamer der Hertogen van *Bourgogne*, op het jaar 1451—52, het volgende aangeteekend: — „A JEHAN DE BOULONGNE etc. pour ung tableau de bois ouquel il a paint et fait les armes d'icellui S pour mettre audessus de son siège au euer de l'église Sainte-Waudruc, en laquelle s'est fait et célébré le service dudit ordre de la Thoison. VII l. III S.” — Zie *Le Comte de Laborde, les Ducs de Bourgogne etc.* Tom. I. 2e parti, 405; Paris, 1849, in 8°. — „Item pour ung tableau de bois paint et fait des armes de monsr. le conte de Charrolois, pour mettre dessus son siège à ladiete feste de la Thoison d'or en ladiete église de Saint Wauldruc... LXXII S.” — Item pour le tableau fait et paint en

bois des armes du royd' Arragon, pour mettre dessus son siège, le jour de la dicte feste de la Thoison en ladicte église de Sainte Waudruc... LXXII S." — „Item pour les tableaux de bois pains des armes de monsr. d'Orléans, monsr. d'Alençon et de monsr. le conte de Commines, pour mettre audessus de leurs sièges au cuer de ladicte esglise de Sainte Wauldrut à ladicte feste de la Thoison, au pris de LXXII S. pièce, et pour leurs cierges dudit service à la feste dudit ordre, à chascun VII S., vallent ensemble ces dictes parties... XI l. XXII S." — Zio blz. 405—407. — De genoemde auteur geeft nog in zijn II. dl., blz. 208, eene vroegere rekening, door hem eerst later in de Archiven te *Rijssel* ontdekt, van 20 Mei, 1427, waarbij waarschijnlijk van denzelfden kunstenaar de rede zal zijn: — „Je, Guy Turpin, seigneur de Laval, — certifie à tous — que Jehan Mariette — a païé à JEUAN DE BOULONGNE, peintre d'icellui seigneur pour estoffes et pour ses pains et salaire d'avoir peinte la plete de *MdS.*, par dehors, à ses armes et devises, la somme de quarante livres — le XXe jour de may l'an mil CCCXXVII."

BOULONGNE (HUE DE) was de vader van JEHAN DE BOULONGNE. — Zie aldaar. — In de gemeente-rekeningen der stad *Rijssel* vindt men aange teekend op den 31. Julij, 1417, dat de genoemde HUE als schilder belast was met een aantal vreemde-soortige werkzaamheden, die door een kunstenaar moesten worden bestuurd. Zie hier het afschrift: „Sacheut tuit quo uous, Gille de Houssoye, — lieutenant de *MS.* le chastelain de Hiesdin — faisons seavoir à tous que Jehan Radoul receveur dudit lieu de Hiesdin a payé — à HUE DE BOULONGNE, peintre et gouverneur de l'orloge, *gayolos* (*vogelkooijen*), verrières et engins (*fonteinien*) d'escabatement dudit chastel de Hiesdin, la somme de trente livres — tant pour avoir visité et ontretenus lesdiz engins, gouverné les dits orloges et petis oyseaux, ouvré de son mestier de peintre, comme en avoir refait lesdites verrières, toutesfois qu'il a esté besoing ès lieux et places plus nécessaires dudit chastel. C'est assavoir: pour ou temps dessusdit avoir mis jus et sus deux grans fourmes en la grant chapelle dudit chastel, ye lles rencassilliés, relavées et nettoïées, et la plus grant partie remis en nouveaux plons et rassis, et semblablement mis jus et sur toutes les verrières de la salle d'inde et ye lles remis rencassilliés — et paint et recuit aucuus des pemaux et fait semblables aux autres anciennes. Item, en la salle au cerf, avoir mis jus et sur la grant fourme de ladicte salle en laquelle avoit peu de voirre de valeur, et pour cela convient touto refaire et remettre en nouveaux plons et y faire plusieurs grans escus d'armoyeure, païus et recuis de voirre de couleurs, ainsi que les autres estoient par avant, et ce avoir ratacquid et rassis bien et souffisamment, et aussi pour avoir livré et fait finance de matières et estoffes qu'il a convenu pour les réparations dosdicts engins et verrières, — le derrain jour de Juillet, l'an mil CCC^e et dixsept." — Onder nog een aantal betalingen, aan hem gedaan, vind ik verder op het jaar 1427: — „A HUE DE BOULONGNE, pour XLV grant escus d'ouvroige de basture, aux armes du dit feu seigneur (de Humbercourt et pour les placer dans la grant église de *Dordrecht*)... XVJ liv. IX S." — En nog verder: „A HUE DE BOULONGNE, varlet de chambre et peintre de *MdS.*, pour don, pour consideracion de ses services... XVJ liv." Voorts: — „Je, Guy Turpin, seigneur de Laval, Chambellan de *MS.* le duc de *Bourgoigne*, certifie à tous, par ses présentes, que HUE DE BOULONGNE, varlet de chambre et peintre de *MdS.*, a paint, de son mestier, de couleurs en batture à oille, bien richement, les armes et devises d'icellui seigneur, tout autour de sa plete, en laquelle il va sur mer, onsemble de voille d'icelle plete; que pour ce faire il a acheté les estoffes et matières à

ce nécessaires, pour lesquelles choses faire il a eu, par marchié fait à lui, la somme de cinquante livres du priz de quarante gros, monnoye de *Flandres*, la livre, tesmoing le seing manuel de maistre George d'*Oostende*, secrétaire d'icellui seigneur, cy mis à ma requeste, le XIIIe jour de juillet l'an mil CCCC vint et sept." — Vervolgens: — „Je, HUE DE BOULOINGNE varlet de chambre et peintre de *MS.* le duc de *Bourgoingne*, confesse avoir eu et receu de Jehan Marlette, commis par *MdS.* à tenir le compte de ses armées, la somme de cinquante escuz de quarante gros, monnoye de *Flandres*, l'escu, à moy tauxée et ordonnée estre baillié et delivrée par *MdS.* tant pour avoir paint, de mon mestier, de couleurs et batture à oille, les armes et devises d'icellui seigneur tout autour de sa plete, en laquelle il va sur mer, — le darrain jour de novembre l'an mil CCCC vint et sept." — En, ten slotte, daar hij nog werkzaam voorkomt, in de „Archiven van *Rijssel.* „*Herlem*, en *Hollande*, 16 *Décembre*, 1427: — Phelippe, duc de *Bourgoingne*, — à nos amez et féaulx les gens de nos comptes à *Lille*, salut et dilection; nous voulons et vous mandons allouer ès comptes et rabattre de la recepte de notre bien amé Jehan Marlette, par nous commis à tenir le compte de nos armées, la somme de cinquante escus, — laquelle somme — il a payée, bailliée et délivrée, comptant, à nostre bien amé varlet de chambre et peintre HUE DE BOULOINGNE, — tant pour avoir paint de son mestier, de couleurs à oille, bien richement, tout autour, à nos armes et devises et couleurs, nostre plete en laquelle alons sur mer, ensamble la voille d'icelle plete, comme pour avoir livré les matières et estoffes que pour ce faire lui a convenu avoir et acheter. Par rapportant avec ces présentes, quittance dudit HUE DE BOULOINGNE — ensamble certification de nostre amé et féal chevalier et chambellan le sire de Laval. — Donné à *Harlem*, en *Hollande*. le XVIe jour de décembre, l'an de grace mil CCCC vingt et sept." — Hij schijnt jaren lang zijne hooge betrekking, en wel ten genoeg van zijne heeren te hebben bekleed, want ik vind hem nog vermeld in dezelfde Archiven op den 12. Julij, 1449. — „Je, HUE DE BOLONGNE, peintre et varlet de chambre de mon très redoubté *S.*, *Ms.* le duc de *Bourgogne* et de *Brabant*, confesse avoir eu et receu de Jehan Mansel, receveur de Hesdin, le somme de quarante une livre unze solz, — qui deue m'estoit par *MdS.* à cause du don de six gros dicté monnoie, de pension, qui m'a fait de sa grace, chacun jour ma vie durant par lettres données en la ville de *Bruges*, le VIIe jour de may CCCCXLV. — L'an mil CCCC quarante et neuf, le XIIe jour de juillet." — Zie *Le Comte de Laborde, les ducs de Bourgogne etc. Paris*; 1851; in 8°. Tome II. pag. 206, 214, 383, 385, 416 en 417.

BOULONOIS. (EDME DE) Deze is een bekwaam kunstgraveur geweest, die voor de uitgave van prachtige boekwerken veel gearbeid heeft. Onder anderen, bewerkte hij, met N. DE LARMESSIN, de platen voor *l'Académie des Sciences et des Arts d'Isaac Bullart, imprimé Bruxelles, chez Foppens* (1682). — Zie over dat Werk op BRUYNS. (ANNA FRANCISCA DE) — Het bevat 245 portretten, die voor dergelijke boekprenten van dien tijd goed zijn gesneden. Daar ik hem niet als een vreemdeling vermeld viud, en hij in de *Nederlanden* zooveel heeft gewerkt, heb ik hem hier opgenomen.

BOURG. (LOUIS FABRICIUS DU) Zie bij *Immerzeel* op DUBOURG.

BOURGOGNE (JEAN DE) wordt vermeld als een Vlaamsch kunstschilder, die, in den jare 1495 in bediening stond van het Huis des Aartsbisschops van *Toledo*, in *Spanje*. — Zie *Le Comte de Laborde, les Ducs de Bourgogne etc. Paris*, 1849; in 8°. Tome I, *Introduction*, pag. cxxxiii.

BOURGUIGNON. (THIEBAULT) In de rekeningen der Hertogen van *Bourgogne*, die in de Archiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men op den 16. April, 1467 aangeteekend: — „A THIEBAULT BOURGUIGNON, païé pour VI Jours, en ce compris sa venue de *Brouxelles* et aussi son retour à X s. pour jonr. LX S.” Zie over deze werkzaamheden, mede door hem als schilder (?) verrigt, voor het groote feest van het Guldenvlies, to *Brugge*, op REGNAULT. (AMAND)

BOURLU. (JEHAN) In de Archiven van *Rijssel* vindt men in de oudo Grafelijke rekenkamer der Hertogen van *Bourgogne*, op het jaar 1420—21, het volgende aangeteekend: — „A JEHAN BOURLU, orfèvre, demourant à *Gand*.” — zonder opgave, wat hij aan het hof geleverd heeft. — Zie *le Comte de Laborde, les Ducs de Bourgogne, etc. Tom I.; 2. partie, pag. 180. Paris, 1849, in-8°.* — Als zoodanig worden er bij latere rekeningen, in het genoemde Werk, nog verscheiden gevonden, welko ik niet heb opgenomen, dewijl waarschijnlijk velen er van gewone goud- en zilversmeden zijn geweest, doch die geene werken hebben verrigt, welko men der vermelding waardig heeft bevonden.

BOURSIER. (JEANNE DE) In de Rekeningen *Ms.* van het *O. L. V. Hospitaal te Oudenaarden*, vindt men aangeteekend op het jaar „1467—68. Item JAENNE DE BOURSIER, steenhouwer (van *Doornicke*), van den hetrocke omme de pilaren van den zyden van den nieuwen Zieckhuuze te maken... x. lvij sch. par.” Zie over deze Rekeningen op HOEN. (JACOB)

BOURSSE of BOUTZE. (A.) Van dezen meester zag ik op eene verkooping van schilderijen, to *Utrecht*, nagelaten door *F. J. Baron van Heeckeren van Brandsenburg*, in Junij, 1846, gehouden, een mansportret in oude kleederdragt, dat in vele opzigten verdienstelijk geschilderd was. Den naam van BOUTZE vind ik vermeld in den *Catalogus* van *Pieter Loquet, Amsterdam, 1783*, onder Nr. 61: *In een binnenkamer ziet men een vrouwtje, zittende te speldewerken nevens een tafel; voor haar staat een houten driestal, waarop een test met vuur, en achterwaarts bij den haard, zit een jongen, die melk uit een pot schijnt te eten; alles is krachtig, en met de natuur overeenkomstig behandeld.* H. 20½ br. 17 dm. — Het is meer dan waarschijnlijk, dat deze twee namen voor één-en-denzelfden persoon moeten gelden, die welligt voor uitspanning do kunst beoefend heeft, en misschien dat de naam van L. BOURSSE daar ook bij behoort, dewijl ik een stuk door dezen geschilderd, heb gezien op het *Museum-Boymans*, to *Rotterdam*, dat onder Nr. 33 van dien *Catalogus* aldus beschreven staat. „L. BOURSSE leefde in het midden der XVII. eeuw. In een deftig oud-Hollandsch binnenhuis is eene damo bezig, haar toilet to maken bij eene tafel, waarop een spiegel staat; verder eene dienstmaagd, die een bed opmaakt.” H. 58 dm. br. 57 dm. Dat de voorletter L. goed is opgegeven, moet ik vertrouwen, het geval to zijn; en die zou alsdan ook wel kunnen behooren bij den naam, zonder voorletter op de schilderij der Verzameling van *Loquet*, hierboven gemeld. — Mij is verzekerd door een kundig liefhebber — die drie schilderijtjes in genoemd genre van denzelfden meester heeft gehad, afkomstig van een klein buitenverblijf te *Vleuten*, bij *Utrecht*, — dat dit plaatsje destijds genoemd werd de *Plaats van Boursse*, zoodat men uit twee der bovengenoemde schilderijen, die ook in Utrechtsche verzameling zijn geweest, zou kunnen besluiten, dat hij in de provincie *Utrecht* te huis had behoord.

BOUT (PIETER) staat bij *Immerzeel* reeds vermeld, als de persoon, die met ANTH. FRANÇOIS BOUDEWYNS gezamenlijk landschappen met stoffago enz. schilderde; doch moet dit niet FRANÇOIS BAUT of BOUT zijn, zoo als *Deseamps*, hem noemt, en die door *Weyerman* ook als zoodanig vermeld wordt? Deze heeft echter zijnen doopnaam niet gekend, dewijl gemelde stukken algemeen genoemd worden, door BOUDEWIJNS en

BOUT, zonder meer, te zijn vervaardigd, zoodat *Descamps* de eerste is, die voor dezen schilder den doopnaam FRANS er bij heeft gevoegd, terwijl vóór dien tijd altijd en nog heden in den naam van PIETER en FRANÇOIS BAUT — zie aldaar — of wellicht BOUT, verwarring bestaat. Dit is zeker, dat er lang vóór den genoemden FRANS, een PIETER BOUT heeft bestaan, die keurige beeldjes schilderde, en voor andere meesters, zoo als bijv. DANIEL VAN HEIL, schilderstukken stoffeerde, zoodat onze hier aan het hoofd geplaatste PIETER BOUT voor dit laatst-vermelde geldend is.

BOUTEILLIER. (HENRY) In de Archiven van *Rijssel* vindt men in de oude Grafelijke rekenkamer der Hertogen van *Bourgogne*, op het jaar 1420—21, het volgende aangetekend: — „A HENRY BOUTEILLIER, orfèvre, demourant à *Bruges*;” — zonder opgave evenwel van wat hij aan het hof geleverd heeft. — Zie *le Comte de Laborde, les Ducs de Bourgogne etc. Tom I, 2e. partie, 180. Paris, 1849; in-8°.*

BOUTTATS. (AUG.) Deze kunstgraveur is zeker verwant aan de overige kunstenaars van dien naam. Zie bij mij op BOUTTATS. (FREDERIK) Ik vond een boekwerk met platen, door hem gegraveerd, ter dienste van doofstommen uitgegeven, en waarvan de uitgave in de Spaansche taal voorkomt in de Bibliotheek van *Van Hulthem*, onder Nr. 4198, en thans in de Rijks-Bibliotheek te *Brussel*, onder den volgende titel, gevonden wordt: — *Abecedario demonstrativo Para Ablar por la mano sebendeyse, estampa en casa de Sgt. Ambrona Cgo. de Hæto.* in klein 8. — Ik kan over de kunstverdienste van dit werk niets berigten, daar ik het niet heb gezien. — Hij is ook te *Keulen* werkzaam geweest, zoo als *J. J. Merlo, Kunst und Künstler in Köln, u. s. w.* ons berigt, dat om den jare 1670 heeft plaats gehad. Ik bezit, zegt hij, van hem de twee volgende bladen, die zeer zeldzaam zijn: Afbeelding van het voormalige Keulsche Klooster „van het ligchaam des Heeren (*Corporis Christi*)”, met zijne aanhoorigheden. Op eene langwerpige-ronde tafel leest men boven aan: *Rmo in Christo Patri, amplissimo, Eximioq' D. Petro à S. Trudone, ordinis Canrum Regul., Capti Windesemensis p. utramq' Germaniam, in quintum triennium electo, et confirmato Generali dignissimo, nec non Canonice Martinianæ Lovanii Priori meritissimo Canonica ssmi Corp. Christi Colonia;* A°. 1670. D. D. AUG. BOUTTATS. *Scul. gr.* — 4°. fol. *De H. Augustinus, die een brandend hart houdt;* van onder regts: *Colonia ad ss: corpus Christi Ao. 1670. A. B. sculpsit.* in 4°.

BOUTTATS. (FREDERIK) Er zijn een aantal graveurs van dezen naam geweest, die, in meerdere of mindere mate van kunstverdiensten dan FREDERIK, onderscheiden werken geleverd hebben. *Immerzeel* zegt reeds, dat hij rijk in kinderen moet zijn geweest; en dit schijnt zich te bevestigen, daar *C. H. v. Heineken, Dict. d. Art.* III, 277, bepaaldelijk zegt, dat FREDERIK BOUTTATS vier dochters en twintig zonen heeft gehad, waarvan er zich twaalf aan het kunstvak van hunnen vader hadden toegewijd. — Zie verder, *Joh. Jac. Merlo, Nachrichten von dem Leben und den Werken Kölnischer Künstler. Köln, 1850.* in 8°. bl. 55. — Hieruit is genoeg op te maken, dat men alle de BOUTTATSEN, die in dit tijdvak als kinderen van FREDERIK zouden kunnen optreden, gerust als zijne zonen boeken kan.

BOUTTATS. (GASPAR) Aldus is de naam, en niet CASPAR, zooals ook bij *Immerzeel* gemeld wordt. — De titel van een Werk *Thoneel der Steden ende Sterckten van 't vereenight Nederlandt enz.* f°. oblong, luidt van onder: *Gheteekent door Jo. PEETERS ende ghemaect met sterk waeter door G. BOUTTATS, woenende aen de Borse in de H. Ma. Magdalena de Pazzi tot Antwerpen, alwaer de selve te coop zyn.* — Nog heb ik een prentje, daar de Patroon van *Utrechts* Bisdom op staat afgebeeld, met den daarin geëtsten naam van GAS. BOUTTATS. Dit is alzoo de bedoelde CASPAR, of, zoo niet, dan is deze weder een andere. — Dit zal echter

wel bij de aanmerkingen behooren, welke ik hier boven reeds heb gemaakt. — Zie op BOUTTATS. (FREDERIK) — *Le Blanc* zegt, dat hij, in 1640, te *Antwerpen* werd geboren; *Immerzeel* meldt 1625, en dit is meer aannemelijk, daar hij een broeder van FREDERIK was, die in 1620 werd geboren, doch dien *Le Blanc* ook al tien jaren later ter wereld verschijnen laat. Dit alles is bij hem over al de BOUTTATSEN eenigzins anders gesteld, doch ik kan niet beslissen, waar de fout schuilt. Onze GASPARD heeft te *Antwerpen* ook gewoond in de straat, gezegd de *Lombard-vest*, en is aldaar overleden, in den jare 1703. — *Le Blanc* beschrijft 20 stuks van zijne graveerwerken, en daaronder platen van grooten omvang.

BOUTTATS, (JOHANN BAPTIST) een teekenaar en plaatetser, die, op het einde der XVII. eeuw, in *Holland*, werkzaam was, en, volgens *Le Blanc*, waarschijnlijk een der talrijke zonen van FREDERIK BOUTTATS. — Zie aldaar. — *Le Blanc* noemt van hem de volgende gravuren: twee zinnebeeldige voorstellingen, de eene getiteld *Ourloken* (ontloken?) *aarde*, en de andere *Ocvenite oryheit* — (een gruwlijk Hollandsch!), welk laatste wel *vrijheid* zal moeten zijn; — *Charles Roi d'Espagne*, en *Le Cardinal de Fleury*.

BOUTTATS (PETER BALTHAZAR) is, waarschijnlijk, een der twintig zonen van FREDERIK BOUTTATS, — zie aldaar — geboren, te *Antwerpen*, in 1666, en in 1731 overleden. Hij was medo een kunstgraveur, die somtijds zijn werk beteekende P. B. B., volgens *Le Blanc*, wiens bronnen *Fuessli*, 99, *Zani* en *Brulliot*, zijn. — Hij beschrijft tien prenten van zijne graveerwerken, waarvan ik Nr. 1 hier laat volgen: „*Figure du corps non corrompu de la Ven. M. Mari Marguerite des Anges . . . Religieuse du couvent des Carmelites . . . d'Anvers décédée . . . le 21de Juin de l'an 1678 . . . comme il a été trouvé . . . le 13mo d'Août 1716.* in-8°. en large.”

BOUTTATS (PETER FRANZ) was een kunstgraveur, in den jare 1694 werkzaam, volgens *Le Blanc*, die dit berigt uit *Fuessli*, 99, en *Zani* heeft ontleend. Deze is, waarschijnlijk, een der zonen van FREDERIK BOUTTATS. — Zie aldaar. —

BOUTTATS, (PHILIBERT) *de Oude*, een kunstgraveur die een P. voor zijnen naam voert, wordt beschreven als een PETER BALTHAZAR BOUTTATS, — zie aldaar. — doch dit is waarschijnlijk eene misvatting. De door mij hier gestelde naam van PHILIBERT is het teeken van de letter P. — Deze is wel de beste van al de graveurs van dien naam, geboren te *Antwerpen*, in 1656, bij anderen in 1650, en aldaar, in den ouderdom van 72 jaren, overleden. — Tot staving mijner meening, voer ik aan eene prent, in mijn bezit, zijnde het groote portret van Karel II., Koning van Engeland, naar de schilderij van den Ridder LELY, en die vrij wel gesneden is. — Een pendant van dat portret, zijnde keizer Leopold I., vertoont duidelijk PHIL. BOUTTATS, *Sculp.*, zoodat de letter P., die ook veel op zijn graveerwerk voorkomt, niet FREDERIK, volgens de meening van wederom anderen, maar eenvoudig FLIPS of FILBERT moet zijn, hetgeen wel het zelfde als PHILIPS of PHILIBERT en hier meer juist zal wezen. — De werken van den thans beschreven kunstenaar, daar ik veelal proeven van bezit, zijn zeer verschillend van verdienste., doch altijd meer van waarde dan die van zijnen zoon, *den Jonge*, die hier volgt.

BOUTTATS, (PHILIBERT) *de Jonge*, is, waarschijnlijk, dezelfde, die bij *Immerzeel* als FILIBERT, Zoon van FREDERIK, ter loops wordt vermeld, doch alles zonder eenige aanwijzing tot staving van het beweerde. — Ik heb een prentje in-8°, voorstellende *Mazimilianus Willibaldus, knielende voor het beeld van de Moeder Gods*, waarop door hem-zelven gesneden staat PHIL. BOUTTATS, *Junior Antw.* Alzoo blijkt hieruit, dat zijn vader ook PHIL. heeft geheeten, en ziet men, dat meestal de namen van de BOUTTATSEN zeer slordig beschreven zijn. Ik meen, den weg geopend te hebben, die naar meerder juistheid, dan tot dusverre het

geval was, heengeleidt. — *Le Blanc* noemt een PHILIPPE BOUTTATS als graveur, die van den jare 1683 tot 1736 in *Holland* werkzaam is geweest, en dus blijkbaar een andere, dan de bij hem vroeger genoemde PHILIBERT BOUTTATS, en deze kan dus wel de zoon zijn geweest, dien ik onder den naam van PHILIPPE *de Jonge* heb opgevoerd. Hij noemt geen zijner werken, waardoor ik moet gelooven, dat hij deze niet met den naam, dien hij opgaf, heeft vergeleken.

BOUTTATS, (PHILIPPE) *de Jonge*. Zie bij mij op BOUTTATS, (PHILIBERT) *de Jonge*. BOUTZE. Zie BOURSSE. (A.)

BOUVERIE. (...) Deze was een kunstenaar, die, volgens *Felix Bogaerts*, in het midden der XVII. eeuw, in *België* bloeide, en gemeend wordt, te *Namen* te zijn geboren. Meer dan deze bescheiden zijn mij niet voorgekomen.

BOUWMEESTER, (JOHANNES ADRIANUS) geboren te *Rotterdam*, in het jaar 1793, werd aanvankelijk in het vak van goudsmeden bij zijnen vader opgeleid, en heeft onderwijs in het teekenen gehad van P. LUITEN, en later bij den jongen LANGENDYK. In 1823, heeft hij den gouden eerepenning behaald met het teekenen naar het naakt mansmodel, bij het kunstgenootschap aldaar. — Hij was vaardig in het schilderen van decorative stukken; ook heeft hij landschap met figuren geschilderd; doch het beste van zijn werk zijn zijne teekeningen, welke bij velen tot meubelsieraad nog al in achting staan. — Hij heeft zich eenige jaren in *Utrecht* opgehouden, doeh is, in 1842, weder naar zijne geboorteplaats vertrokken, daar zijne kunstverdienste hem in het *Sticht* niet genoeg op het standpunt kon brengen van een geregeld bestaan. — Hij is in 1848 aldaar overleden.

BOX. (...) *Een Landschap, met een watermolen, bij een beekje, waarover een vlonder tot toegang tot de werkplaats, op een heuvel met een boom enz.* beteekend *box fec.*; het geheel is vrij wel geëtt, en waarschijnlijk door een kunstliefhebber, die het in het laatst der vorige, of in het begin dezer eeuw heeft vervaardigd. Eene zeldzame en niet beschreven prent, groot met de marge 112 bij 95 str.

BOYMANS. (FRANS JACOB OTTO) *Immerzeel* heeft, in korte woorden, dezen Utrechtschen kunstliefhebber vermeld, en ik voeg er bij, dat hij, in den jare 1774, te *Maastricht* is geboren, steeds te *Utrecht* woonde, alwaar hij Regter was bij het Provinciaal Hof, den 27. Junij van het jaar 1847, aldaar, is overleden, en, bij testament, aan de stad *Rotterdam* zijne geheele kunstverzameling, als ook eene idem van de fraaiste en zeldzaamste poreeleinen voorwerpen, vermaakt, alsmede eenig fortuin met de beschikbaarheid daarover er bij bepaald heeft. — Hij is gehuwd geweest, en zijn eenige zoon, die, tijdens keizer Napoleon I. Garde d'Honneur was, is reeds lang vóór hem gestorven. — In 1849 is dit geheel in het Gemeenelandshuis voor het *Rotterdamseh* publiek, onder den naam van *Museum-Boymans*, geopend, en zal door verdere geschenken, of aankopen van stadswege van tijd tot tijd worden verrijkt. — Deze schoone verzameling had de stad *Utrecht*, reeds bij 's mans leven, kunnen bekomen, doch de regering en BOYMANS konden het destijds niet eens worden: persoonlijke disharmonie was daarvan de hoofdreden, welke ik elders, wèl uiteengezet, zal toelichten. — Reeds in Januarij 1850 las ik, dat de wereldberoemde Nederlander ARY SCHEFFER, te *Parijs*, een portret van den *Rotterdamschen* kunstenaar DIRK LANGENDYK, door den vader van den genoemden SCHEFFER geschilderd, daaraan ten geschenke had gezonden, en dat de Heer E. L. Jacobson, te *Rotterdam*, een kostbaar geschenk aan dat *Museum* had gedaan, namelijk, eene kapitale schilderij van den aldaar ter stede geboren schilder A. NONDIUS, die onder de beste werken van dezen meester geteld wordt. — Zie *Utrechtsche Courant* van 14 Januarij, 1850. — De Heer A. J. LAMME is, in 1852, tot Direeteur van bedoeld *Museum* benoemd.

BOYS (M. DE). Bij geen mij bekend auteur komt deze naam voor, dan alleen bij *Fiorillo*, in zijne Geschiedenis der Schilderkunst in Frankrijk, waar een AMBROSIOUS DU BOIS genoemd wordt als een Vlaming, die zich in *Frankrijk* nedergezet, en aldaar, onder de regering van Hendrik IV., vele kunstwerken uitgevoerd heeft; en een EUSTACHE DU BOIS, die reeds veel vroeger aldaar, met andere kunstenaars, door François I., belast werd met het vervaardigen van het allerpraechtigst schilderwerk, dat voor de ontvangst van Karel V. te *Fontainebleau* moest dienen; en nog een EDUARD en diens Broeder SIMON, van *Antwerpen*, die *Italië* bezoekt, en met veel roem en voordeel in *Engeland* gewerkt hebben. De eerste schilderdo landschappen en gezigten, en de laatstgemelde portretten, paarden enz., die meesterlijk behandeld zijn. EDUARD overleed er in 1699, en SIMON schilderde daarna voor W. VAN DE VELDE. Hij overleed mede aldaar in 1708. Zie gemelden auteur, in zijne *Geschiede der Mahlerey in Grossbritannien, Deutschland u. s. w.*—De aanleiding tot den hier aan het hoofd gestelden naam is, dat ik eene fraaije gravure in f^o. heb gezien, door JACOBUS MATHAM gegraveerd, voorstellende *Maria met het kind Jesus, waarbij Johannes met Anna geknielt in onderhoud zijn*. Het geheel is schoon van ordonnantie, in den geest van RAPHAEL gedacht, en doet den kunstenaar in den rang der eerste meesters plaats nemen. Onder aan staat M. DE BOYS, *pinxit*, en in de prent-zelve, op den stoel van Maria, het jaarmerk 1609. Waarschijnlijk is AMBROSIOUS dezelfde persoon, en heeft MATHAM er op zijn Fransch van gemaakt *M(onsieur) DE BOYS*, en is waarschijnlijk de verfranschte DU BOIS in het Vlaamsch DE BOYS genaamd.

BRAAMCAMP. (GERRIT) Alhoewel slechts verzamelaar en bij *Van Eynden* en *Van der Willigen* reeds vermeld, kan ik hier nog bijvoegen iets, wat niet algemeen bekend schijnt te zijn. Immers, onze auteurs maken geen gewag van een kwarto-boek, onder den volgende titel: *Le Temple des Arts, ou le Cabinet de Mr. Braamecamp, par De Bastide, Amsterdam, 1766.* — Dit Werk is alzoo geschreven, toen deze Europeesch-beroemde, éénige verzameling van een partikulier in vollen luister bestond, vijf jaren vóór zijnen dood; nimmer is mij dit boek ter hand gekomen; doch, het kan veel merkwaardigs bevatten voor de geschiedenis der voorwerpen, die zich aldaar bevonden, dewijl BRAAMCAMP-zelf zijn weten des aangaande daarbij heeft kunnen voegen. Tot nog toe is het bestaan van dit Werk mij slechts uit den *Catalogus* van *Van Hulthem*, ouder N°. 9422, gebleken, welke beroemde Bibliotheek thans in de koninklijke Boekerij te *Brussel* aanwezig is. — Met een paar woorden wil ik voor de geschiedenis der kunst het volgende hier nog bijvoegen. Deze puik-puik verzameling van kunst, die door de milde hand van een vermogenden handelaar, OERRIT BRAAMCAMP, tot stand werd gebracht, is, in den jare 1771, te *Amsterdam*, verkocht. Om zich een denkbeeld van die uitgezochte Collectie te vormen, zij het genoeg, te melden, dat er negen stuks waren van N. BERCHEM, vijf van TERBURO, zes van O. DOU, zeven van JAN VAN DER HEYDEN, acht van JAN VAN HUYSUM, vier van DU JARDIN, tien van O. METZU, vier van den Ouden VAN MIERIS, elf van A. VAN OSTADE, vijf van PAULUS POTTER, zeven van REMBRANDT, zes van JAN STEEN, zes van TENIERS, *den Jonge*, acht van ADRIAAN VAN DE VELDE, zeven van ARY DE VOIS, vier van J. WEENINX, *den Jonge*, zeventien van PH. WOUWERMAN, enz. in 't geheel 313 stuks, die te zamen hebben opgebracht de som van *f* 252,833.— de teekeningen *f* 1896.— de prenten *f* 1807.— en de beelden *f* 5132.— totaal *f* 261,669. — Daar nu de kunstwaarde dier verzameling in de hoogste mate zou deelen in het lot der prijsverhooging, die sinds jaren steeds heeft toegenomen, zoo zou, naar de bekende markten te oordeelen, deze Collectie, tijdens den verkoop der Galerij van wijle Z. M. Koning Willem II., die

in 1850 plaats had, meer dan de genoemde vorstlijke verzameling hebben opgebracht! — Het portret van BRAAMCAMP is door J. B. XAVERY geteekend, en door R. VINKELES in 1766 gegraveerd, in 4°. Het stelt hem voor, staande in zijn kabinet, voor eene balustrade, waarop eene antike buste, daar hij met beide zijne handen op rust. Hij is gekleed in een japon, met een fluweelen muts op het hoofd enz. Een idem, alleen het hoofd, is hiernaar genomen en vóór den *Catalogus* der genoemde Verkoopung geplaatst. — JOHAN VAN GOOL heeft het II. Deel van zijn *Nieuwe Schouburg der Nedl. Kunstschilders, enz. 's Hage*, 1751, aan hem opgedragen.

BRAAU. (C.) De naam van dezen bekwamen kunstgraveur wordt ter loops bij *Immerzeel* vermeld, waar hij NICOLAAS BRAEU genoemd wordt, in navolging van *Heller*, die zijnen naam alleen door zijn monogram N. B. kent, en reeds daarbij doet opmerken, dat *Brulliot* hem zóó heeft opgegeven, en dat deze zich waarschijnlijk heeft vergist door hem met BRIOT te verwarren. — Terwijl deze drie auteurs elkander in den tekst volgen, brengen zij echter geene afdoende bewijzen voor hun beweren bij. — Ik bezit eene zeer groote plaat, voorstellende *Joannes Neercassel Episcopus Castoriensis et per Fœderatum Belgium Vicarius Apostolicus etc. Anno 1686, 6 Junii obiit*, met veel bijwerk, zinspelende op de R. K. Kerk. — Daaronder staat C. BRAAU, *Harlemi*. — Deze plaat schijnt eene kopij te zijn door ROMÉIN DE HOOGHE, en ik zou die, naar de graveerwijze te oordeelen, ook daarvoor houden; — zoo niet, dan is hij een navolger, of een voorganger in dat vak geweest van of vóór DE HOOGHE. — Uit het onderschrift blijkt, dat BRAAU het portret te *Haarlem* heeft vervaardigd, en waarschijnlijk nog wel bij het leven van den vermelden Bisschop van *Kastorië*, die, na zijne wijding, te *Keulen*, in 1662, als zoodanig door het Kapittel van *Haarlem*, in 1664, na den dood van BALDUINUS KATS, is aangenomen. Na den dood van Neerkassel zal het genoemde portret zijn verschenen, hetzij met bijwerk door DE HOOGHE, of van CLAAS BRAAU-zelfen, zoodat de laatste alsdan, in beide gevallen, op de tweede helft der XVII. eeuw heeft gebloeid.

BRACH (NICOLAAS VAN DER) komt bij geen Nederlandsch auteur voor, en wordt alleen door *Roland Le Virloys* als een zeer bekwaam kunstenaar genoemd, die bloemen, vruchten, planten en beesten schilderde. Hij zou van *Messina* geweest zijn, en had langen tijd te *Livorno* gewoond, vanwaar hij zijne kunststukken naar de onderscheiden steden der wereld verzond, die aan hem vandaar besteld werden. — Het zij verre, hier te verzekeren, dat hij een Nederlander is geweest; echter zal men mij moeten toestemmen, dat de naam er wel te huis behoort; en ik opper zelfs de meening — op grond der slordige naamspelingen bij de buitenlanders gebruikelijk — of het misschien niet JACOB VAN DER GRACHT kon zijn, of welligt iemand van zijn geslacht, te meer, omdat deze als een schilder bekend staat te 's *Hage*, in 1634, die toen reeds in vreemde landen had gereisd, doch van wiens werken mij geen spoor bekend werd. Misschien is hij weder buitenlands gegaan en heeft hij zich te *Livorno* gevestigd, waardoor al zijne kunst zoo verre is verspreid. Het portret van NICOLAAS VANDERBRACH is in de beroemde Galerij van afbeeldingen van kunstenaars — ten getale van 321 — te *Florence* opgenomen.

BRACIN. (PIERRE) In de Stads-rekeningen van *Montpellier* komt voor een bewijs van de uitbreiding der Nederlandsche kunst in andere landen, als: — „1495. — PIERRE BRACIN, tailleur d'ymages (aliàs PIERRE BRACY de *Bruxelles* et PETRUS BRACY de *Brucelles*), et GUILLAUME GUILLEM, pintre, ont passé quittance de la somme de cinq livres tournois tant pour une image de Nostre-Dame taillée en pierre de deux pans et demy de long, que pour la peinture d'icelle mise au portal de

Montpellieret." — Zie *Le Comte de Laborde, les Ducs de Bourgogne etc. Paris, 1849. in-8°. Tome I., Introduction; pag. LXXXI.*

BRAEKELEER. (FERDINANDUS DE) Deze in zijn vak zoo algemeen geachte kunstenaar, wiens luimige en geniale opvattingen van het menschlijk leven steeds de wanden onzer woningen zullen blijven versieren, is reeds naar waarde door *Immerzeel* geboekt, en het zou overbodig zijn, hier nog meer daarbij te voegen, zoo niet te zijnen aanzien een slotberigt te lezen stond op blz. 88 van het IV. Deel, of wel het *Aanhangsel op de drie deelen, bevattende de Necrologie enz. van de Geschiedenis der Vaderlandsehe Schilderkunst enz. door Van Eynden en Van der Willigen enz. Haarlem, 1840. in-8°. en luidende als volgt: „Hij overleed, helaas! te Antwerpen, tot groot verlies voor de kunst, in het jaar 1839, en was alzoo slechts zeven-en-veertig jaren oud; hoeveel genoeg en had zijn kunstpen-seel nog kunnen verschaffen!" — Daar *Immerzeel*, die zijn Werk in dien tijd schreef, en het in 1842 heeft uitgegeven, zulks niet heeft opgenomen, zou men gereedelijk gelooven, dat het hem was ontgaan, om zijnen dood te vermelden, die reeds in eene zoo voorname bron staat geboekt, en bij gevolg door hem niet is gelezen, maar ook niet wedersproken in zijn artikel over onzen FERDINAND DE BRAEKELEER, die thans, in 1856, gelukkig nog onder de levende kunstenaars te Antwerpen behoort.*

BRAEMT. (JOZEF PIETER) Het verdient vermelding, dat deze hoogst bekwame kunstgraveur met zijn medaljewerk steeds roemrijk is voortgegaan. Ik zal slechts één dezer werken noemen, welke hij sedert het reeds vermelde in zijn levensberigt, door *Immerzeel* gegeven, vervaardigd heeft, te weten, eene medaille, welke hij in 1841 heeft gemaakt, welligt de schoonste, die ooit in *België* verscheen, en aan den beroemden kunstenaar LOUIS GALLAIT, bij gelegenheid der Tentoonstelling aldaar, geschonken werd. Zij doelt op zijne schilderij *de Abdicatie van Karel V*, welk onderwerp op den stempel is gesneden, met zijn portret op de keerzijde, en dit onderschrift: *Abdication de Charlesquint*; en aan de andere zijde: *A Louis Gallait, de Tournai, temoijnage d'admiration.* Deze medaille zal alzoo een blijvend gedenkstuk voor den roem van twee kunstenaars zijn. — Zie voorts over hem *Dr. Wap*, in zijne *Verhandel. over Nederl. Stempelygraveurs en Stempelygravure*; — *Astrea*, V. Jaarg. blz. 460.

BRAEN (VAN) wordt door *Le Blanc* als een kunstgraveur opgegeven, die, in het begin der XVIII. eeuw, in *Holland* werkzaam was; voorts dat hij naar ADRIAEN VAN OSTADE heeft gegraveerd, en zijne werken dikwijls met zijne naamletters beteekende. Hij noemt als zijne bronnen *Brulliot*, — (deze zegt bepaaldelijk, dat men hem niet met c. VAN BREEN moet verwarren, want die was van de XVI. eeuw) — en *Nagler*, II, 103. — Hij vermeldt 4 stuks gravuren in de hoogte, zijnde *Hollandsche herbergen*, met tabakrookers enz., 1705, waaronder vier *Hollandsche verzen*. — Deze en meer andere prenten zijn in mijn bezit, en hij is niemand anders dan de bij ons bekende WILLEM DE BRAEN, dien *Le Blanc* zelf op WILLEM VAN BRAEN, en alzoo nog eens opvoert, waaruit blijkt, dat hij, als Franschman, het voorzetsel DE in VAN heeft vertaald, waardoor de verwarring ontstaan is. Bij *Brulliot* is geen DE, maar wel VAN BRAEN bekend, en dit zal, mijns insziens, wel de oorzaak zijn van de fout, door *Le Blanc* begaan.

BRAEU. (CLAAS THEODORICUS) Aldus noemt *Le Blanc* den bij ons onder den naam van NICOLAES BRAEU bekenden graveur, doch zegt niet waarom hij diens doopnaam nog met één heeft vermeerderd, die trouwens bij zijne aangehaalde auteurs, als *Brulliot* en anderen, ook niet gevonden wordt. Hij noemt 11 stuks zijner graveerwerken, meestal naar HENDRIK GOLTZIUS en KABEL VAN MANDER vervaardigd.

BRAKELENBURG. (RÉNÉ of RENIER) Deze komt ook voor onder den naam van

RENIER, zoodat de teregtwijzing bij *Immerzeel*, om RICHARD, in plaats van RENIER, vóór den naam van BRAKENBURG, door hem vermeld, te stellen, juist is; maar daarbij moeten wij voegen, dat RENIER of RÉNÉ een andere is, die als graveur bekend staat. *Brulliot* noemt hem RÉNÉ BRAKELENBURG, schilder, geboren te *Haarlem*, in 1649, die, met eene breede naald, schilderachtig heeft geëitst landschappen en binnenhuizen, in den smaak van OSTADE en BROUWER, en dat J. GOLE, ZYLVELD, W. RYLAND en anderen naar *hem* hebben gegraveerd. — Door dat laatste zal men, waarschijnlijk, het werk van RICHARD moeten verstaan. — Zie aldaar. — De naam, door *Brulliot* gemeld is zeker weder verhaspeld, en zal, ongetwijfeld, moeten zijn, zoo als ik dien hier heb opgegeven: want bij de meeste buitenlandsehe schrijvers bemerk ik, dat deze naam hun eene groote moeilijkheid oplevert, als zijnde nagenoeg bij allen anders geschreven, gelijk zulks het meest is geschied met die uit de Nederlandsche school bij hen voorkomen. — Naar het vermelde zou deze RICHARD wel een broeder van RENIER kunnen zijn, daar de laatste ook te *Haarlem*, en wel een jaar vóór RICHARD, is geboren. — Ik zou in twijfel zijn gekomen, of de beide genoemden niet één-en-dezelfde-persoon waren geweest; doch ik vind in den *Catalogus* der verkooping van *Collet d'Escury*, te *s' Hage*, 1846, op blz. 121, eene prent, gegraveerd op den naam van BRAKENBURG, zijnde een Portret, bij 17 stuks idem, Nr. 1275. — Licht hierover zal nog wel noodig zijn. — Welligt is het dat van *Ds. Guil. Hattum*. — Zie op BRAKENBURG. (RICHARD) — *Le Blanc* noemt hem ook schilder en graveur, en al de leermeesters, welke RICHARD heeft gehad; dus schijnt de doopnaam REGNER, dien hij hem geeft, hem ook maar alleen bekend. Hij noemt eene ets, door hem vervaardigd, waar *Abraham Hagar terugzendt*. — Zijn monogram R. B. aaneengehecht, gevolgd door het woord *fecit.*, ziet men onder den voet van *Hagar*. H. 192 br. 242 str.; eene zeer zeldzame prent.

BRAKENBURG (RICHARD). Over dezen voornamen kunstenaar zijn wij het eerste berigt verschuldigd aan *Weyerman*, en verdere toelichtingen, hem betreffende, aan *Van Eynden* en *Van der Willigen*, die ons, als Haarlemmers, den juisten geboortetijd, 1650, en dien van het overlijden op den 28. December, 1702, van hunnen stadgenoot opgeven, zoo als zulks op eene fraaije afbeelding van hem, met de pen geteekend, staat vermeld. — Ook ik bezit eene schoone teekening in kleuren, hem voorstellende in jeugdigen leeftijd, staande voor een schilders-ezel, borststuk, waaronder, op een marmer-plint: RICHARD BRAKENBURG. *Braaf gezelschap- en historie-schilder en Dichter*. Achter op staat vermeld: — *Na het originele schildery van zyn eigen hand*. — Mijn bijvoegsel is hoofdzakelijk het uitvloeiisel eener fout, die bij *Immerzeel* nopens zijn geboortjaar 1605 is ingeslopen, en alzoo 1650 moct worden gelezen. — Men voege hier nog bij, dat ik ook van zijne fraaiste werken zoo te *Dresden*, als te *Berlijn* en in andere beroemde Galerijen, heb aangeetroffen. — Hij heeft mede portretten vervaardigd, zoo als ik eene afbeelding bezit van *Johannes Hasius, Pastor Ecclesiae Harlemensis. Natus Amstelodami, Ao. 1633. R. BRAKENB. delin. A. VAN ZYLVELD fecit*, in groot f^o.; alsmede de wederga, naar en door dezelfde, zijnde het portret van *Guil. Hattum*, Herv. pred. te *Haarlem*. æt. 60, a^o. 1695. Nog gaat er uit: *F. Elgersma*, herv. predikant, te *Grave*, naar hem gegraveerd, zonder naam des graveurs, in klein f^o.

BRAMER. (LEONARD) Als eene bijzonderheid, die tot de kunstwerken van dezen meester behoort, dient te worden vermeld, dat hij twee-en-zeventig schetsen, op gekleurd papier, met wit en zwart, heeft geteekend en geestig geordonnanceerd, te weten: *Het leven en bedryf van den vermaarden Thyl Ulenspiegel*, door L. BRAMER *geinvinteert*, 1656. — Het is een kwarto-boek, van groote zeldzaamheid en dat in 1818 in bezit was van den Heer *A. Iken*, te *Bremen*. Het geheel bevat het

leven van den beroemden *Vilenspiegel*, van af zijne geboorte, tot aan zijnen dood, en het ware wel te wenschen, dat dit werk door de prentkunst algemeen werd gemaakt. — Dat er vele schilderijen voor zijn knustwerk worden aangezien, die nimmer door hem zijn vervaardigd, daarvan heb ik de bewijzen, en hoo men te dezen aanzien in het buitenland in die dwaling heeft verkeerd: namelijk, er gaat eene groote plaat, in de breedte uit, voorstellende eene *Boeren-kegelbaan*, met verscheiden beelden eigenaardig geordonnanceerd, doch blijkbaar tot veel later dagteekening behorende, met figuren uit den tijd van HOREMANS en C. TROOST, zijnde met rokken aan, en steekhoedjes op het hoofd enz. dat met geen mogelijkheid tot den tijd, eene eeuw vroeger, toen hij leefde, kan gebragt worden. De genoemde prent is te Venetië, bij *Nic. Cavalli* uitgegeven, en door FRANC. PEDRO gesneden, naar BRAMER *pinx.* in mijn bezit. — Zijne Afbeelding was in de kunstverzameling van *Van der Marek*, te Leyden, en is verkocht, in 1773, te Amsterdam, waar nagenoeg honderd geschilderde portretten van kunstenaars aanwezig waren. Onder Nr. 401. „LEONARD BRAMER. Door hem-zelf, zeer fix, in ovaal formaat geschilderd, op paneel, h. 5 $\frac{3}{4}$ br. 4 $\frac{1}{2}$ duim” — Wellicht is het naar die schilderij, dat het portret, hetgeen in *De Bie* voorkomt, door hem-zelven geschilderd, en door ANT. VAN DER DOES *sculpsit*, is genomen. Dit is hetzelfde, dat ook in *Houbraken* opgenomen werd. *Inmerzeel* zegt, dat er twee zinnebeeldige ordonnancies, door hem geëst, bij den Grave *Von Fries*, voor f 12,25 verkocht zijn. — Ik moet er bijvoegen, dat men bij *Le Blanc* nog bovendien 3 stuks etsen vindt vermeld, als 1. *Christus bij Nicodemus*, in-^o. raar, en bij *Weigel* op 18 Thl. genoteerd. 2. *Een Muzikant*, in zijn mantel gewikkeld, speelt op eene luit, in eene kamer, waar onderscheiden muzijk-instrumenten aanwezig zijn; naar de rechterzijde, is eene vrouw op den rug te zien, gezeten; h. 284, br. 233 str.; op 10 $\frac{1}{2}$ Thl. bij *Sternberg* genoteerd. 3. *Een reiskoffer*, drinkbokaal en andere voorwerpen, die op eene tafel zijn geplaatst; geheel geëst, met het adres *Matham excudit*.

BRANDEN (JONANNES VAN DEN) was een Hagenaar van geboorte en een leerling van GASPAR NETSCHER, in wiens trant hij zeer fraai schilderde. Hij is van 's Hage, in 1690, met den Engelschen Ambassadeur, naar Engeland vertrokken, waar hij met zijne kunstfortuin heeft gemaakt, en ook is overleden, doch wanneer, onbekend. — Uit *Pieter Terwesten Ms.*

BRANDERS. (P.) Een onvermeld kunstenaar, van wien ik slechts ééne schilderij heb beschreven gevonden, zijnde „*Bloemen en Fruiten door v. BRANDERS*”, in den *Catalogus der Schilderyen van Mr. David Grenier, Schepen en Raad der stad Middelburg, verkocht 18 Augustus, 1712, onder Nr. 136.* Hij is waarschijnlijk een kunstliefhebber geweest, van wien men gewoonlijk weinig werken aantreft, en die wellicht in Zeeland to huis behoorde, over welke provincie men sehaars aantekeningen, betreklijk kunstgeschiedenis, aantreft.

BRANDON (JAN HENDRIK) staat reeds bij *Inmerzeel* vermeld, doch ik voeg daarbij, dat zijn portretwerk in de tweede helft der XVIII. eeuw zeer gezien was, zoodat hij de portretten heeft gemaakt der vijf *Princen van Oranje*, die, tijdens *J. Campo Weyerman* zijn Werk schreef, de raadzaal „van Haer Hoogmogende, de Heeren Staten-Generaal der vereenigde Nederlanden”, versierden.

BRANDT (N. N.) was, volgens *Pieter Terwesten*, een Hagenaar van geboorte, dien hij op het jaar 1683, als in zijn bloeitijd, opvoert, en een leerling van GASPAR NETSCHER, in wiens manier hij zeer fraai schilderde. Hij is in jeugdigen leeftijd, in zijne geboorteplaats, overleden.

BRASSEMARY (WILLEM) wordt bij *Inmerzeel* genoemd als de vervaardiger „van een fabelkundig schoorsteenstuk, dat op de voormalige Assurantiekamer van

het Amsterdamsche Raadhuis gevonden werd." — Ziehier de beschrijving der voorstelling, zooals *Jan van Dyk*, in zijne *Beschrijving van het Stadhuis* — thans het Paleis — *ibid.* 1790, in 8°. bl. 136, die daarvan geeft: — „Nr. 100 in de Assurantiekamer voor de schoorsteen, staat een schilderij, alwaar *Thezeus* het kluwen, dat hem uit het doolhof van *Minos* geholpen heeft, weder terug geeft; den verslagen *Mino Taurus* leit voor het doolhof, in 't verschiet; 't is geschildert van eenen WILLEM BRASSEMARY, alias STRYKER, 1657, van wien ik nergens iets beschreven vinde." Wij leeren dus hier zijnen toenaam STRYKER kennen.

BRASSER. (P. M.) Geene proeven van zijn werk worden opgegeven, en hij schijnt alleen bekend door het noemen van zijnen naam bij de inwijding van het Teeken-collegie te *Middelburg*, in 1778, alwaar hij als een bekwaam vogelschilder en portretteur voorkomt, zoo als *Immerzeel* ons berigt. Een portret, dat vele verdiensten heeft en goed is geteekend, van *Do. Joannes Beukelman*, is door hem geschilderd, waarvan twee gravuren uitgaan, de eene door P. A. WAKKERDAK, en de andere, folio-formaat, door P. TANJE, in 1751, fraai gesneden, en waaruit blijkt, dat deze verdienstelijke man op de helft der XVIII. eeuw bloeide, en, waarschijnlijk, te *Middelburg* woonde. Later zag ik, dat hij in *Zeeland* is geboren, en een leerling van PHILIPPUS VAN DYK is geweest; dat hij portretten schilderde, doch in verre na zoo goed niet als zijn meester; dat hij zich te 's *Hage* lang heeft opgehouden, en aldaar in den jare 1749 voorkomt op de lijst der Confrerie-kamer van *Pictura*, en daarna weder vandaar naar zijne geboorteplaats vertrokken, en in de kracht van zijn leven overleden is. — Uit *Pieter Terwesten Ms.*

BRAUWERE (PASCHIATUS DE) was een uitmuntend plaat-etser, maar van wien de kunstgeschiedenis geen woord rept, ten minste, zegt *Brulliot*, wij hebben geene narigten, hem betreffende, gevonden. Volgens een handschrift van wijle Mr. *Hazard*, heeft deze aan hem de letters P. D. B. toegekend, daarbij voegende, dat die meester de etskunst naar zijne eigen compositiën in den jare 1631 heeft beoefend, en dat hij slechts ééne prent van hem kende, die in zijn bezit was, doch welke hij nimmer in eene andere verzameling gevonden had. — Wij kennen, zegt *Brulliot*, eene fraai gëetste prent van P. DE BRAUWERE; — naar alle waarschijnlijkheid, dezelfde als die van *Hazard*. — Zij is in den smaak van GUIDO: men ziet den beul het hoofd van *Johannes* in een schotel leggen, die hem door de dienstmaagd van *Herodias* voorgehouden wordt. Deze twee figuren beslaan den voorgrond, maar een weinig achterwaarts, tusscheu beiden door, ontwaart men *Herodias*, die tot hare dienstmaagd spreekt. In de marge is eene toewijding van PASCHIATUS DE BRAUWERE aan *Lambert. Vossius*, waaronder men leest: P. D. B. *inv. et incidit* 1631; h. met de marge 225, br. 188 str. Deze prent is zeer goed bewerkt; zonderling genoeg, dat geen schrijver er melding van maakt. *Le Blanc*, die haar later beschrijft, zegt, dat deze plaatetser in *Holland*, en waarschijnlijk wel te *Leyden*, werkzaam was; doch, hij meldt niet, op welken grond hij dit zoo naauwkeurig bepalen kon.

BRAY (DIRK of THEODORUS DE) staat bij *Immerzeel* geboekt, doch daar wordt slechts één geëstst prentje, de *Ruïne van het Kasteel Brederode*, en het keurige in houtsneë gegraveerde portret van zijnen vader, SALOMON DE BRAY, vermeld. Voeg daarbij, dat er nog van hem uitgaat een boekje van 12 stuks prenten, *Visschen, Oesters, enz.* 1672; h. 160, br. 55 str. Nedl., en een idem, *Vogelen, Bloemen, Vruchten enz.* in 8°. — Zie *Weigel's Kunst-Catalog u. s. w.*

BRAY (JACOB DE) is bij *Immerzeel* geboekt, als de zoon van SALOMON DE BRAY, doch zonder vermelding van geboorte- of sterfjaar. *Bryan* zegt, dat hij in het jaar 1680, oud 55 jaren, is overleden; dit is wel aannemelijk, doch onzeker; terwijl *Le Blanc* weder meldt, dat hij werd geboren omstreeks 1596, en omtrent den jare

1664 overleden is. — Doch, hoe dit nu met de geboorte van zijnen vader, die in 1597 plaats had, te vereenigen? Onbekookte redeneringen, die beter waren achterwege gelaten, dan er de goede trouw zóó meê te misleiden! — Immerzeel meldt, dat er ééne ets, *St. Jan in de woestijn*, van hem bekend is; ik voeg daarbij, dat de volgende etsen aan hem worden toegeschreven, als: *Abraham zendt Hagar terug*; — *De rust, in de vlugt naar Egypte*; — *De schoolmeester*; — *De kwakzalver*; — *Een Boer op eene kar, door drie roovers te paard overvallen*. — Zie *Le Blanc*. — In de papieren-kunstverzameling van *Van der Marck Aegidz.*, te *Leyden*, verkocht te *Amsterdam*, in 1773, waren twee afbeeldingen van onzen *JACOB DE BRAY*, als, Nr. 1767 van den *Catalogus*: „Het uitvoerig *Portret* van dien meester, halver lijf, extra uitvoerig met zwart krijt geteekend, door hem-zelf, A^o. 1658, waarnaar de prent is gemaakt, h. 7¹/₄, br. 5³/₄ duim Rhijnl. maat.; en Nr. 6: „Het portret van den Konstschilder *J. DE BRAAY*, omhangen met een mantel, en bef om den hals, halver lijf te zien; zijnde zeer uitvoerig en konstig met zwart krijt geteekend; h. 7¹/₂, br. 5³/₄ duim.” — Het is waarschijnlijk, dat het portret, hetgeen bij *Immerzeel* staat geplaatst, naar het eerstgenoemde, dat in prent gebragt is, werd genomen.

BRAY. (JAN DE) Onder de beroemde Haarlemsche kunstenaars, *DE BRAY*, was er ook één, *JAN* genaamd, een broeder van *JACOB* en *DIRK*. — Voordezen telde de stad *Haarlem*, onder hare kunststukken, „een concept-conterfeytsel van eenige Heeren van den krijgsraad, in plaats van zeker ander stuk, hetwelk door de stad uit den ouden Doele gehaald en in het Prineenhof geplaatst is, welk conterfeytsel gemaakt was door *JAN DE BRAY*, en gekost heeft 275 guldens.” Uit de *Thes. Rek.* van den jare 1687, f°. 86, en hetgeen ons ook reeds door *Van Eynden* en *Van der Willigen* berigt was.

BRAY. (NICOLAES DE) Dit bij *Immerzeel* beschreven artikel is verkeerd, en moet zijn *NICOLAES DE BRUYN*, mede door hem vermeld. — Zie bij mij op *BRUYN. (NICOLAES DE)* — De aangehaalde prent, *Judas Machabeus*, die de letters *NICOLAES DE BR.* voert, heeft hiertoe aanleiding gegeven, dewijl er vele werken van *DE BRAY* met de letters *DE BR.* beteekend zijn. Echter heldert deze zaak zich-zelve op, daar het genoemde prentje tot eene reeks afbeeldingen van een werk behoort, waarbij, onder anderen, er eene is, daar voluit op te lezen staat *NICOLAES DE BRUYN fecit 1598*, voorstellende *Josue Dux*, en, wat kunst en uitvoering betreft, volkomen in alles hetzelfde als het gemelde, en zelfs zóó fraai, dat zijne kunstverdiensle, in mijn oog, wel wat rimer had behooren gewaardeerd te wezen, zoodat dit als bijvoegsel op *NICOLAES DE BRUYN* dienen kan. — De genoemde prentjes zijn in 12°, met sierlijk lofwerk, en het jaarmerk 1594, in mijn bezit. — Wat de prent, een model voor den deksel van een beker aangaat, door *THEODORUS DE BRAY* vervaardigd, zoo als *Immerzeel* zegt, en dat deze *THEODORUS* ook wel tot het geslacht der voorgaande Haarlemsche *DE BRAY*'s zal behooren, dit is niet zoo, maar geheel uit de lucht gegrepen. Zie *BRY* of *DE BRI. (DIRK of THEODORUS DE)*

BRAY. (SALOMON DE) *Immerzeel* spreekt, in het leven van *SALOMON DE BRAY*, over diens afbeelding, door zijn zoon, *DIRK DE BRAY*, in hout gegraveerd, in kl. 4°. Ik ben in het bezit van dat uitmuntend en hoogst zeldzaam portret, hetgeen door bijna alle auteurs voor het werk van *DIRK* wordt gehouden; ik heb daartegen ook geene afdoende bedenking, maar er staat duidelijk op *J. of T. D. BRAY*, de voorletters door elkaêr gevlochten, waardoor de *D.* voor *DIRK* en de trek der *J.* of *T.* voor eene krul of sieraad der *B.* kan worden gehouden. Doch mijne bedenking wordt versterkt, dewijl de naauwkeurige *Heller (L.)*, hetzelfde portret vermeldende, daarop ook opmerkzaam is geweest, en er bijgevoegd heeft: door

DIRK of THEODOR DE BRAY. — Wanneer alleen dit monogram het tot werk van DIRK maakt, zoo moet ik verzoeken, of men dan dat van JACOB DE BRAY daarbij eens wil vergelijken, waardoor men volkomeu overtuigd zal worden, dat het dezelfde naamteekening is. Deze komt voor met groote letters tegen den rug van een stoel, op de fraaije prentteekening, door PLOOS VAN AMSTEL gemaakt in f^o. oblong, voorstellende Regenten van een Godshuis, aan eene tafel gezeten, naar de teekening van JACOB DE BRAY, zoodat deze dan wel de graveur kan zijn geweest. — Ik bezit een eigenhandig geschreven monogram van SALOMON DE BRAY, achter op een prentje, zijnde het portret van *Johannes Zurenus*, A^o. *actatis* 71, *Domini* 88, door HENDRIK GOLTZIUS gegraveerd, naar de schilderij van MAARTEN HEEMSKERK in 8°., zijnde eene der fraaiste gravuren van dezen beroemden meester. Die naamteekening stemt vrij wel overeen met de bij *Immerzeel* voorkomende, en is naar *Brulliot* genomen, die echter verklaart, nimmer eene oorspronkelijke te hebben gezien; en deze auteur maakt tevens ook reeds de opmerking, dat de monogrammen van THEODORUS en JACOB DE BRAY nog verre van juist zijn aangezezen. — Zijn portret was in de papieren-kunstverzameling van *Van der Marck Aegidz.* te *Leyden*, verkoekt te *Amsterdam*, in 1773, onder Nr. 1768 van dien *Catalogus*: „Het portret van SALOMON DE BRAAY, oud 60 jaar, A^o. 1657, met de prent, niet minder geteekend dan het vorige, h. 7¹/₂, br. 6 dm. Rhijnl. maat, door JACOB DE BRAAY.” Dit portret is dus een ander dan de fraaije houtsnede, hier boven vermeld, alwaar hij *trois quart* is gewend, met een kapje op het hoofd en een afhangelenden mantel om. In den grond staat 1664, oud 67, en geheel van onder, SALOMON DE BRAAY, *schilder en bouwmeester tot Haarlem*, beteekend met het reeds gemelde monogram; hoog 183, breed 128 str. Nederl. Het behoort aan het hoofd van een Boekwerk, getiteld: SA. DE BRAY'S *Bedenkingen over het uitleggen en vergrooten der stad Haarlem*, 1667. — Zijn schilderwerk komt hoogst zeldzaam voor, en ik heb alleen in de Galerij te *Dresden* twee stukken van hem gezien, voorstellende eenen met groene takken *bekransten boeren-jongeling*, en het andere, als pendant, een *Boeren-meisje met een stroochoed op het hoofd, en een tak met peren in de hand*, borststukken, elk h. 2 vt. 8 dm., br. 2 vt. 2 dm. Rijnl. maat. Deze zijn in hunne soort fraai geschilderd, doch dragen kenlijk den stempel van eene vroegere school dan het werk van zijnen zoon JACOB. — Voor de geschiedenis is het belangrijk, het volgende hier mede te deelen, hetgeen op het artikel *Harlemer Kunstler*, in het *Conversations-Lexikon für bildende Kunst u. s. w.* van *Romberg* en *Faber*, *Leipzig*, 1855, op SALOMON DE BRAY voorkomt: „Eene schilderij, de geschiedenis van *Hermafrodite* voorstellende, wordt door den Heer *V. Monconys*, in zijne te *Lyon*, in den jare 1665, gedrukte *Reisbeschrijving*, vermeld. Deze reiziger bezoekt *Haarlem* in het jaar 1663, en kocht aldaar het genoemde kunststuk van den schilder SALOMON, voor twaalf daalders.”

BRAY. (THEODORUS DE) Zie BRY of DE BRI. (DIRK of THEODORUS DE)

BRECKERVELD. (H.) Een tot dusverre onvermelde kunstgraveur, die aan mij door zijn werk bekend werd, zijnde een *Portret van Philippus Graaf van Hohenlo*, door hem zeer goed gesneden, beteekend H. BRECKERVELD *fec.*, te *Arnhem*, 1626, en voorkomende in *E. Van Reyd, Nederlandsche Historien*, enz.; *Arnhem*, by *Jan Jansz.*, 1626, in-4°., en later, 1663, weder gebruikt in de uitgave van *Van Meteren*, in-f^o., bij *Schippers*, te *Amsterdam*; zoodat hij in het begin der XVII. eeuw reeds heeft gebloeid. Welligt bevinden er zich vele van zijne werken in boek-uitgaven van dien tijd, die zonder naam zijn, zoo als men er in massa aantreft, en waardoor de verdieusten van menigeen in de vergetelheid geraken. — Later zag ik, dat *Le Blanc* ook eene prent noemt een *Hiems (Winter)*, 1626; br. 356, h. 160

streep. *Broer Jans Exeudit Haga*. Verder is mij door een deskundige medege- deeld, dat hij landschappen met dorpsgezigten, in de manier van HERMANUS SAFT- LEVEN, heeft geteekend, waarvan men er eenigen heeft gezien, die fraai behandeld waren.

BREDA (ALEXANDER VAN) is bij *Immerzeel* vermeld; doch dit zal moeten zijn BREDAEL. (ALEXANDER VAN) Zie bij mij op BREDAEL. (PIETER VAN) — Nog voeg ik hier bij iets, wat niet algemeen bekend is, namelijk, dat er schilderijen bestaan, welke hij, met anderen to zamen, heeft vervaardigd, blijkens bl. 104, I. Dl. van den *Catalogus van Hoet*; „Nr. 27: *Legertenten en veel Beelden van A. Breda, 't Landschap van van Heusem*,” dat met f 37,— is betaald, hetgeen toen, in 1707 een aanzienlijke prijs mogt worden genoemd.

BREDA, (JAN VAN) bij *Immerzeel* vermeld, en, volgens *Felix Bogaerts*, ook VAN BREDAEL, genoemd. Het is wel waarschijnlijk, dat zulks het geval kan wezen omdat hij en zijn vader beiden van *Antwerpen* zijn, en welligt vermaagschapt aan PIETER VAN BREDAEL, die ook wel VAN BREDA genoemd wordt; doch hij geeft voor die verschillende naamspelling geene bewijzen. Zie daarover bij mij op BREDAEL, (PIETER VAN) waar alle bedenkingen over de kunstenaars van die namen worden toegelicht. — Daar er geene voorstellingen van zijn werk worden genoemd, zoo meld ik hier, dat in den jare 1763, te *Brussel*, in de kunstnalatenschap van den Nuntius *Molinari*, onder Nr. 62, voorkwam: „*Een groot stuk, verbeeldende een kermis met eene menigte van menschen en beesten, zijnde van eene schoone ordon- nantie, door JAN VAN BREDA op doek, h. 51, br. 78 dm.*,” hetgeen toen f 80,— heeft opgebracht. — Ook te *Amsterdam* en elders, zijn, van tijd tot tijd, nog al schilderstukken van zijn werk op verkoopingën voorgekomen.

BREDA (L... VAN) is een bekwaam portretschilder geweest, zooals ik moet opmaken uit een fraai portret in mezzotinto bewerkt door N. VERKOLJE, en door hem geschilderd, zijnde dat van *Do. Gerardus Puppius Hondius, van Hoorn*. — Dit portret is fiks geteekend, met eene hand er bij, en ook, naar het haar of do paruik te oordeelen, goed bewerkt, zoodat hij hier onder de Nederlandsche schilders behoort te worden opgenomen.

BREDAEL (PIETER VAN) wordt bij *Houbraken* VAN BREDA genoemd, doch waarom hij dezen naam aldus opgeeft, is onbegrijpelijk, daar hij, niets van zijn werken kennende, als zijne bron *Korn. de Bie* opgeeft, van wien hij zijn artikel heeft ontleend, terwijl deze, die zijn tijdgenoot was, hem zeer juist PIETER VAN BREDAEL noemt. *Immerzeel* heeft daarom den naam tweeledig aan het hoofd van zijn artikel over onzen Antwerpschen kunstenaar geplaatst. Maar, ter zake. In het *Gildeboek van St. Lucas te Antwerpen*, vindt men een aantal schilders geboekt, waarvan er, van 1525 tot 1591, met den naam VAN BEDA EN BREDA zijn ingeschre- ven, doch na dien tijd geene met dien naam meer voorkomen, maar alle met dien van BREDAEL, waaruit ten duidelijkste blijkt, dat onze PIETER de zoon kan zijn geweest van „WILLEM VAN BREDAEL ontfangen bij 1638.” Dan volgt onze „PEETER VAN BREDAAL, ontfangen 1650 — stierf 1719.” — Nu wordt het uit het vol- gende duidelijk, dat deze drie zonen heeft gehad, die de kunst hebben beoefend, als „JAN PEETER VAN BREDAEL ontfangen 1680, — schilders zone van PEETER, Deken in 1689. — JAN VAN BREDAEL ontfangen 1683, schilder, Meesters zone. — ALEXANDER VAN BREDAEL ontfangen 1686, stierf 1720, schilder en Meesters zone.” — Dan volgen nog: „PEETER VAN BREDAEL ontfangen 1720 schilder,” die wel een zoon van een der drie laatst-genoemden kan geweest zijn, oven als: „FRANCISCUS VAN BREDAEL, ontfangen 1726. — Deken 1727—28 den 18. October. In dienst van 1 April tot ultimo Mey 1733 — en van 17 July tot 20 September 1733, — schilder.” —

Bijgevolg is ALEXANDER VAN BREDA, ook bij *Immerzeel* vermeld, de boven genoemde ALEXANDER VAN BREDAEL EN ZOO VAN ONZEN PIETER VAN BREDAEL, die, almede volgens *Füssli*, een zoon van PEETER VAN BREDAEL was, te *Weenen* arbeidde, en aldaar in den jare 1733 is overleden. Zie *Fiorillo*, III; bl. 332. — Maar nu vind ik eene botsing met den bij *Immerzeel* daaropvolgenden JAN VAN BREDA, dien hij den zoon van ALEXANDER noemt. Als dit zoo is, dan moet hij immers mede van BREDAEL genoemd worden. Doch geen JAN is er in de *Gildeboeken* van *Antwerpen*, waar hij moest voorkomen, te vinden, die in 1746 er nog leefde, tijdens Lodewijk de XV, daar zijnde, van hem vier schilderijen kocht, gelijk bij *Immerzeel* staat vermeld, zoodat die JAN welligt de laatstgenoemde PEETER zou kunnen zijn; doch dit stellig te beslissen, ware al te veel gewaagd. Op de aangehaalde plaats bij *Fiorillo*, staat, dat JAN in 1750 stierf, en een zoon, die zijn leerling was, FRANS genoemd, heeft nagelaten. — Dit strookt alweder met het bovengemelde uit het *Gildeboek*, als het maar een PEETER ware; doch zoo dit een fout is, dan heeft de een den ander slechts nageschreven. — Ook zegt *Fiorillo*, dat JAN, na zijne terugkomst uit *Engeland*, te *Antwerpen*, omstreeks 1725 Directeur der Akademie werd. Dat is zoo, maar in 1726, en op de *Gilde-lijst* staat, dat dit toen was „JEAN FRANÇOIS VAN BREDAEL schilder.” — Verder voert *Fiorillo* ook aan, dat hij al de namen van BREDA EN VAN BREDAEL houdt voor die van dezelfde personen. — Een fraai portret van den onzen is voor het Werk van *De Bie* in groot 4°. vervaardigd, door COENR. LAUWERS *sculpteit*, naar ABBE *delineavit*. Hij is op een stoel gezeten, met de eene hand rustende op de rugleuning, en met de andere wijzende, vol smaak, in den stijl van VAN DYCK. Van onder staat: PETRUS VAN BREDAEL, *né dans la ville d'Anvers en l'an 1630, Peintre fort plaisant et rare, il at demeuré quelque temps en Espagne, et aultres provinces*. Ik bezit hiervan een fraai exemplaar, dat niet aan de keerzijde geletterdrukt is, zoo als die meest allen zijn, afkomstig uit het gemelde Werk van *De Bie*. — Zie daarover op MEYSSSENS. (JOANNES)

BREE. (EGIDIUS VAN) Een bij mij als nog onbekend kunstenaar, dien ik echter onder de *Nederlandsche schilders* vermeld vind in den *Catalogus* der kunstverzameling van *Van der Marck Aegidz.* te *Leyden*, verkocht, te *Amsterdam*, in 1773; bl. 218 Nr. 1773: „Het portret van EGIDIUS VAN BREE, door H. GOLTZIUS, op tablet geteekend, h. 4 $\frac{1}{4}$, br. 2 $\frac{1}{2}$ dm. Rhijnl. maat;” zoodat hij op het laatst der XVI. of in het begin der XVII. eeuw heeft gebloeid. Misschien ontdekt men nog wel sporen van zijne kunstwerken, want aan eene fout in den *Catalogus* valt hier zoo ligt niet te denken, dewijl de schrijvers daarvan, *Hendrik de Winter* en *Jan Yver*, bekende bekwame kunstmakelaars zijn geweest, en dit portret hebben gevonden in een kunstboek, waarin meer dan honderd geteekende portretten, allen van Nederlandsche kunst schilders, door den beroemden verzamelaar-zelven gerangschikt waren.

BREE. (MATTHEUS IGNATIUS VAN) Zijn roemrijk leven is door *Immerzeel* beschreven, en ik laat hierbij volgen, wat nog daarna ter eere van dien verheffer der *Antwerpsche Academie* is geschied. Spoedig na zijnen dood, werd hij als zoodanig door allen ook erkend, en vormde zich eene Commissie tot het oprigten van een standbeeld, dat aan zijnen boezemvriend en leerling JAN-BAPTISTE DE CUYPER werd opgedragen, die al het te kort der daartoe noodige middelen vrijwillig op zich nam. Hij heeft hem uit marmere, acht voeten hoog, gebeiteld, met al de kunstinspanning, welke zijn talent slechts gedoogde; doch, voltooid zijnde, op de laatste hand na, welke hij daaraan nog leggen moest, kwam de dood hem overvallen, zoodat hij de oprigting er van in het Museum te *Antwerpen*, in 1852,

niet heeft mogen belevén. — De genoemde Commissie heeft bij die gelegenheid eene *Levensbeschrijving van M. I. VAN BREE* in het licht gegeven, door *Lodewijk Gerrits* vervaardigd; *Antwerpen*, bij *Buschman*, 1852, en tevens hetzelfde boekje groot 48 blz., in de Fransche taal, mede aldaar verschenen, waarvoor een portret vandezen kunstenaar staat geplaatst, dat genomen is naar eene fraaije houtsnede, vroeger door *HENRY BROWN* vervaardigd. Nog bestaat er eene meer uitgewerkte afbeelding door *BAUGNIET* gelithographieerd, naar de schildering van *VAN YSENDYCK*, in f°.

BREEN. (G. DE) Een onvermeld kunstgraveur, van wiens werk mij slechts is bekend geworden het portret van *Pt. Poiret*, godgeleerde en wijsgeer, geboren te *Metz*, overleden te *Rijnsburg*, 1719, oud 73 jaar; borstbeeld regts, in mantel met hef, in ovaal, en met vierregelig Latijnsch vers van *G. van Euyck*; naar *N. VERKOLJE*, door *G. DE BREEN*, in 4°. Zie Nr. 4243 van den *Catalogus van Portretten van Frederik Muller*.

BREEN. (ADAM VAN) Dezen naam vind ik voluit vermeld als van den vervaardiger der platen in het Werk, getiteld: *Le Maniement d'armes de Nassau, avec rondelles, piques, espèces et targes, représentées par figures par ADAM VAN BREEN; imp. à la Haye, 1618, in-f°. fig. color.* Zie *Catalogue des Livres provenant des Bibliothèques du Feu Roi Louis-Philippe etc.; Paris, 1852; bl. 56; Nr. 514.* — Deze is alzoo een andere dan *C. VAN BREEN*, bij *Immerzeel* vermeld, doch een tijdgenoot ook van *GILLES VAN BREEN*, en welligt een broeder van de beide laatst-vermelden. — Waarschijnlijk zijn de 32 stuks zeldzame afbeeldingen van oude Nederlandsche Krijgslieden door *A. VAN BREEN*, die vermeld staan in den *Catalogus* van wijlen den beroemden Dordtschen verzamelaar *Jan Schouten*, verkocht te *Amsterdam*, November 1852, blz. 2, een gedeelte van bovengenoemd werk. — Later vond ik ook bij *Le Blanc* van *AD. VAN BREEM (?)* vermeld: *Les Evolutions militaires, suivant l'idée du Prince de Nassau; La Haye, 1618; een vervolg van 48 stuks prenten.* Dit is waarschijnlijk weder hetzelfde Werk, met een anderen titel, of welligt door *Le Blanc* aldus genoemd, want een jaar te voren, in de maand Maart, is datzelfde boek, dus vóór de uitgave, eerst aan het oordeel van Prins Maurits onderworpen, in hoeverre diens vindingen in de krijgswapenen door hem goed waren begrepen en afgebeeld, waarna hij het in Junij aan de Hoogmogende Heeren Staten heeft aangeboden en opgedragen. Raadpleeg hierover het afschrift der beide Resolutiën op de genoemde jaren door Hoogdezelve genomen: — „Is *ADAM VAN BREEN* met advys van syn Excellentie afgeset hebbende de posturen van de Exercitien met schilt, sweert ende spies, die onder sijn Exc's garde nu geuseert werd, ende deselve laten suyden in coperen platen, geaccordeert octroy, omme voor den tyt van sess jaeren naestcomende alleene in de Vereeniche provincien de voors. figueren te doen drucken, int werek stellen ende vereopen. Verbiedende enz. — Resolutiën der Generale Staten, 1617, Maart 14.” — „Is *ADAM VAN BREEN* schilder alhier in den Ilage, toegeleert honderd guldens cens, voor de dedicatie ende presentatie by hem hare Ho. Mo. gedaen van syn bouck, hondende d'exercitie ende wapenhandeling van de schilt, spies, rappier ende targes, by syne Exc. nieuwelycx geïnventeert. — Resolutie der Gen. Staten, 1617, Junij 29.” — Zie *J. J. Dods van Flensburg: Archief voor kerkelijke en wereldsche Geschiedenissen enz. Utrecht, 1848; in 4°. VII. dl., blz. 5 en 10.* — Hiernit zien wij tevens, dat hij destijds te 's Gravenhage woonde en werkzaam was. — Zie, bij mij over de beleening van een gelijksoortig werk op *GHEYN, (JACOB DE) den Oude*.

BREEN (C. VAN) wordt onder dezen naam bij *Immerzeel* kort beschreven doch de onzekerheid dier naamspelling niet opgegeven. — *De Jongh*, in zijne uitgave van *Van Mander*, noemt hem in eene noot *GILLES VAN BREEN*, die, onder

velen, eene plaat heeft gesneden, voorstellende „*Man en vrouw, die op instrumenten spelen, zijnde eene allegorie op den huwelijken staat.*” Zie II. dl., blz. 113. — *Brulliot* zegt, in de eerste uitgave van zijn Werk van 1817, dat het Monogram, dat aan hem wordt toegeschreven, namelijk c. v. B., hem nimmer alléén is voorgekomen, maar wel c. v. BRENN; doch, in de tweede uitgave van 1832, heeft hij die opmerking weggelaten; — en *Heineken* noemt hem c. v. BRECHT. — Ook maakt *Heller* van hem gewag als Nederlandsch graveur, die omstreeks 1576 bloeide, en noemt hem CLAAS of NICOLAUS VAN BRECHT, of BREEN. — *Bryan* zegt GIBBERT OF CLAAS VAN BREEN; zoodat zij allen denzelfden persoon bedoelen, hetgeen dienstig is, om te worden geweten; vooral ook, dat *Le Blanc* hem GIBBERT VAN BREEN noemt, even als de bovengemelde *De Jongh*, en vijftien stuks van zijne graveerwerken beschrijft, als: 1. *Angleterre; Jaques I, la reine et le prince de Galles*, op ééne prent. — 2. *De Jonggehuwden*, door hunne dwaze verkwistingen, in de armoede gestort; naar CAREL VAN MANDER, in 4°, lang formaat. — 3. *Twee jonggehuwden* verkwisten in dwaasheid het geld van hunnen bruidschat, in 4°. naar *denzelfden*. — 4—9. *Het leven der losbandige jeugd*. Zes stuks. — 10. *Conceert* van heeren en dames; naar HRASSEN (?). 11. *Een wandelende man en vrouw worden door den Nijd verzeld*, naar c. CLOCK. — 12. *Eene studie*, h. 106, br. 87 str. — 13. *De Ellende: Mox miseri lugent*, h. 140 str. br. 210. — 14. *Eene vrouw, naar de markt gaande* met een mand met eijeren, wordt door een man, die een korf met gevogelte draagt, vergezeld; naar c. CLOCK in fol. — 15. *Allegorie*, met een vers, inhoudende, dat die een ezel reinigt en wascht, voor zeep en moeite, schoppen tot loon krijgt.

BREENBERGH (BARTHOLOMEUS) staat reeds bij *Immerzeel* geboekt. Ik voeg het volgende nog daarbij. Het getal zijner geëtste prenten bedraagt, volgens *Bartsch*, 28 stuks, en het hoogere getal, door anderen opgegeven, wordt tegengesproken. — Ik heb evenwel nog een zeldzaam klein prentje van ongeveer 47 bij 53 str. Nedl., door hem geëtst, gezien in de verzameling van den Heer J. Ph. van der Kellen, te Utrecht, voorstellende eenen Beer in een ronden bak, waar deze half met zijne pooten uitsteekt, en verder luchtig bijwerk; op den rand van den bak staat, met gesneden letters — en dus niet geëtst — *Backh, Beer*. Dit prentje, is vóór en met de letter even zeldzaam, zegt *Heller* (L.), die den tweeden druk, bij *Sternberg*, op 121 Thlr., en bij *Weigel* op 38 Thlr. aangeteekend heeft. Hiervan bestaat eene zeer naauwkeurige kopij, welke ik voor mij heb liggen, vóór de letter, door CHARLES HOWARD HODGES, beteekend C. H. — Het is mij volstrekt niet mogen gelukken, te ontdekken, wat de woorden *Backh, Beer* beteekenen; sommige willen het voor een adres of titel houden; doch dan zou BREENBERGH deze woorden daarin hebben geëtst, even goed als zijn naam, wanneer hij het tot dat einde had vervaardigd. — In de kunstverzameling van *Van der Marck Aegidius*, te Leyden, verkocht te Amsterdam, in 1773, was, onder Nr. 1841 van den *Catalogus van Teekeningen*: „Het Portret van B. BREENBERGH, met zwart krijt, op graauw papier, en met wit gehoogd, h. 10½ br. 8½ dm. Rhijnl. maat.” Van dezen verdienstelijken Utrechenaar wordt slechts één landschap in het Haagsche Museum genoemd, benevens eenige stukken, die op de verkooping van *Braamkamp* voorkwamen. — Het is ook waar, dat vreemden met gretigheid die kunst hebben vervoerd: zoo is dat van *De Prediking van Johannes den dooper*, met eene menigte figuren, hetgeen, op de gemelde verkooping, f 925 heeft opgebragt, thans in de *Göttinger Galerij* — of te *Parijs* — en dat aldaar onder de schoone werken, die krachtig en levendig van kleur zijn, vermeld wordt. De Kunst-galerij te *Berlijn* bezit, onder Nr. 431, een fraai landschap met ruïnen en andere gebouwen, waarin een onderwerp is aangebragt, naar eene Novelle der *Decamerone* van *Boccacius*, in 1640 geschilderd.

In die van *Sabthalen* vindt men, onder Nr. 32, *Christus aan het kruis, waarbij Maria Magdalena, Maria en Johannes, met Jeruzalem in het verschieft, en in de wolken eene glorie van Engelen*. In het *Muséo Royal, te Parijs*, zijn zes stuks: — een *Prediking van Johannes*, een *Rust in Egypte*, *De steeniging van Stephanus*, en verder *Gezigten in en buiten Rome*.

BREMSEN. (DANIEL VAN) Hoewel deze kunstenaar reeds bij *Immerzeel* staat vermeld, vind ik het toch noodig, meer juist op te geven, wáár men van zijne werken kan zien, om daarover alsdan te kunnen oordeelen, te weten, in *Adriaan Van der Venne's Tafereel van de Belachende Werelt enz.*; 's *Hage*, 1635, in-4°., door hem bij uitnemendheid fraai gesneden. — Voorts in den *Hymnus oft Lof-sanck van Bacchus, van Daniel Heinsius*, voorkomende in zijue *Nederduitsche Poëmata, uitgegeven door P. Seriverius, Amsterdam*, 1618. in-4°., welke fraaije platen door MATHAM, naar zijne teekeningen, zijn gegraveerd, en die van zijne bekwaamheid getuigen zoowel in het ordonnaneeren, als in het teekenen van naakte en andere voorwerpen. — Ook in *Cats Werken* zijn er, die tot de goede boeckprenten behooren, als in het verhaal van *Jammer en Bedrogh*, blz. 642, en blz. 224 *Plaisierlyke Liefde*, naar s. DE VLEGER ENZ. — Onder de portretten, welke hij heeft gegraveerd, wordt er een vermeld, in het *Kerkelijk Archief van Kist en Royaards, IV. Deel*, 1844, blz. 244, namelijk, dat van D^o. *Hermanus Taukelius*, Zecuwseh Predikant, naar de schilderij van s. MESDACH — zie aldaar — en hetgeen zeer zeldzaam is. — Bij *Le Blanc* viudt men nog de volgende graveerwerken, door hem gesneden, vermeld, als: een *Titelblad*, waarop *Mozes, de tafelen der wet houdende; Amstelodami; apud Joannem Janssonium*, 1650, in-f^o. — *Victoriewagen van den Doorluchtigen Prince van Orangien*, 1630. Gr. f^o. in de breedte. Eerste staat, met een opschrift, te midden van de eartouche. Tweede staat, met vier portretten, in de plaats van het opschrift. — Portret van *J. Swaat (Swaaf?)* — Idem van *Adriaen Van der Venne*, in-8°. — Idem van *Arnold Vinius*. — *Eene oude vrouw, bezig zijnde met in een boek te bladeren*, naar ADR. VAN DER VENNE. — Verder is mij nog van zijn werk voorgekomen het portret van *Will. Teelinck*, herv. Pred., te *Middelburg*, op zijn 50. jaar, in 1630, voorgesteld, als borstbeeld, regts, met een korten baard en togakleed, in ovaal, naar J. LANGNOUWER, in-f^o. en dat van *A. Bursius*, et. 70, in 1634, herv. Pred., te *Middelburg*, borstbeeld, regts, in ovaal, met zinspreuk: *Prudenter et Sincere*; naar s. MESDACH pinx. in 4°.

BREUGEL. (ABRAHAM EN JAN BAPTIST) Deze broeders zijn door *Immerzeel* vermeld, doch zonder zekere tijdbepaling. — ABRAHAM is geboren te *Antwerpen*, 28 October, 1672, en overleden te *Rome*, in 1720, volgens den meergenoemden *Mols, Ms.*, en die dezen zijnen broeder JAN PEETERS, en niet, zoo als anderen, JAN BAPTIST noemt, geboren te *Antwerpen*, in 1670, en to *Rome* overleden in 1719. — Volgens *Houbraken*, droeg de eerstgenoemde den Romeinsehen Bentnaam van den *Rijngraaf*, en, volgens *Descamps*, werd hij ook wel de *Napelsche BREUGEL* genoemd; doch *Van Gool* zegt, dat deze laatste naam aan JAN BAPTIST moet worden toegekend, die ook den Bentnaam van *Meleagar* had verkregen. Hij vermeent van zijno Bloemstukken te hebben gezien, die allen lof verdienen en onder de beste werken in dat vak behooren. — Ik ben van meening, dat dezo BREUGELS van hetzelfde geslacht zijn als de *Oude BREUGHEL*, — zie aldaar — omdat deze zich op zijno schilderijen nagenoeg op gelijke wijze heeft geteekend; en, daarbij in aanmerking nemende, dat op het fraai portret van den *Pluwcelen*, door VAN DYCK-zelven geëst, van onder staat, JOANNES BREUGEL, en niet BREUGHEL, zoo als ook JEAN, zijn zoon, in het *St. Lucas-Gildeboek*, staat vermeld. Zie op BREUGHEL, (JEAN) *de Jonge*. — Men meent, dat

ABRAHAM eenige prenten heeft geëst, en er eene houtsnede-prent aan hem wordt toegeschreven, volgens de opgave van *Le Blanc*, die hem weder BREUGHEL noemt, en zegt, dat hij omstreeks 1690 in *Italië* overleden is.

BREUGHEL (...) *Brulliot* berigt, op gezag van den *Catalogus* der kunstverzameling van Mr. *Hausmann*, te *Hannover*, blz. 32, Nr. 57, dat de letters J. v. B. op een landschap bij winter worden gevonden, hetwelk men geloof van de hand van een schilder te zijn, die tot de familie BREUGHEL behoort; doch hij voegt er bij, dat hem in dit vak geene schilderijen zijn voorgekomen, die genoemde letters voerden, maar dat het mogelijk is, dat ze JAN VAN DER BENT, die aldus teekende, vervaardigd heeft.

BREUGHEL. (AMBROSIUS) In de keizerlijke Galerij te *Weenen*, zijn twee stuks schilderijen van dezen meester, te weten Bloemboeketten, met vele insecten bezet. Zij staan, de een in eene blaauwe, en de andere in eene roode vaas, op eene tafel geplaatst. Men ziet in de laatstgenoemde, op de tafel, een ring en eenige gouden en zilveren gedenkpenningen afgebeeld. Deze schilderij is met het monogram van den kunstenaar en het jaartal 1609 beteekend; h. 1 vt. 7 dm., br. 1 vt. 3 dm. — De schrijver van dien *Catalogus*, de kundige *De Mechel* (1784), heeft zich vergist door er bij te voegen, dat hij omstreeks het jaar 1580 te *Brussel* is geboren, en dat hij Directeur was van de Schilder-Akademie te *Antwerpen*, in 1670. Immers, ik vind hem aangeteekend in het Register van *St. Lucas* aldaar: — „AMBROSIUS BREUGHEL, meesters zone (van JAN den Ouden), meester in 1645, Deken in October 1654—55, 1671—1672. Sterft 1675, den 9 Februarij.” — Hij ligt in het graf van zijne ouders, en daarop staat vermeld: „AMBROSIUS BREUGHEL sterft 9 Februarij An. 1675, oud 58 jaren.” — Zie op BREUGHEL, (JAN) de Oude. — Het is alzoo genoegzaam gebleken, dat hij in 1617 werd geboren, en alzoo geen schilderijen in 1609 heeft kunnen vervaardigen, zoodat, wanneer dit jaartal goed is gezien, dezelfde genoemde schilderijen van een anderen meester zijn, die waarschijnlijk een gelijk Monogram voerde; doch, wellicht moet het 1669 zijn, en is de 6, misschien onduidelijk zijnde, voor eene 0 aangezien geworden. *Brulliot* maakt ook aanmerking op de uitlegging van *De Mechel*, doch heeft niet, zooals ik, de bron, om de dwaling te doen kennen, aangewezen.

BREUGHEL. (CASPAR) Deze wordt door *Fiorillo* vermeld als een zoon van ABRAHAM, die zich door het schilderen van Bloem- en Fruitstukken heeft bekend gemaakt; doch zonder verdere bijzonderheden over zijn persoon of werken. Of hij wel in de Nederlanden geboren is, valt zeer te betwijfelen.

BREUGHEL. (FRANS HIERONIMUS) Onder de monogrammen F. H., die er meermalen op graveerwerken voorkomen, beteekent er één FRANCISCUS HIERONIMUS, dat is FRANCISCUS HIERONIMUS BREUGHEL, zegt *Brulliot*, dien hij aldus gevonden heeft, als ook met den vollen genoemden naam, op prenten, voorstellende zeestukken, die vermeend worden, door hem-zelfen te zijn gegraveerd. Aangaande dezen kunstenaar heeft men geene voldoende narigten; want de aanwijzingen van *Heineken* en van *Gori*, die daarover handelen, hebben geen grond; immers, volgens den eerste, zegt *Brulliot*, heeft die schilder omstreeks 1560 gebloeid, en de tweede laat hem geboren worden te *Breugel*, bij *Breda*, in 1665. — *Le Blanc* zegt, in navolging, ook: geboren in 1665, en dat men aan hem toeschrijft zeestukken, welke hij echter geloof, van F. HUYS te zijn. — Blijkbaar heeft *Le Blanc* geene dezer prenten gezien, en de genoemde F. HUYS is niet bekend, maar wel PETER HUYS: immers, wie het werk van dezen kent, weet, dat het in de tweede helft der XVI. eeuw te huis behoort, terwijl dat van onzen BREUGHEL uit denzelfden tijd is; hoe kan hij dan zijne geboorte

omstreeks 1665 stellen? Altemaal verwarring, zonder eenigen grond, om, wat men wil wederleggen, behoorlijk te logenstraffen. Ik bezit van deze zeestukjes met het merk F. H., en ben nu overtuigd, door *Brulliot*, — die ook den vollen naam op eenigen er van heeft gezien, — dat dit werk van ONZEN BREUGHEL is.

BREUGHEL, (JAN) *de Oude*, wordt ook wel de *Fluwelen* BREUGHEL genoemd, en staat reeds bij *Immerzeel* vermeld. Ik moet hier echter eene mededeeling doen betreffende de zoo alom bekende *vier Jaargetijden*, door hem geschilderd met HENDRIK VAN BALEN, en die voor een meesterstuk van kunst gehouden worden. — Deze schilderij is op de verkooping geweest der nalatenschap van Mr. *Johan Anthony Kinschot*, te *Delft*, in den jaare 1767, onder Nr. 14: — „*Een overheerlyk kunststuk, uitmuntend in dezelfs Velderugten en Bloemgewassen; tusschen beiden een dito festonsgewyze geschilderde krans met diverse soorten van vier- en twee-voetige Gediertens, onderschraagt wordende door twee schoone vrouwen, en boven gekroond door een aantal van gevelrkte Engelen; verbeeldende Cibeles, aan wie door de vier Getyden des jaars de vrugten van ieder saisoen werden opgedragen, door den Fluwelen BREUGHEL en gestofferd door H. VAN BALEN, hoog 3 voet 4½ dm., breed 2 v. 2½ dm. of circa 1 el 5 dm. by 62 dm.* — Dit stuk is toen opgehouden voor f 1290—doch later weder verkocht en in het Kabinet van den Prins Erfstadhouder geplaatst.” — Die schilderij wordt door *Immerzeel* opgegeven, als in het Koninklyk Kabinet te 's *Hage* te zyn. — Alzoo moeten er twee schilderijen, onder dien naam bekend, bestaan: want *Fiorillo* meldt zeer bepaald, dat in de *Ambrosiaansche Bibliotheek*, te *Milaan*, dit stuk, of deze schilderijen aanwezig zyn, zooals ik reeds op PIETER BREUGHEL heb vermeld. — Als dit echter het geval niet mogt wezen, dan heeft er bij hem eene kleine vergissing plaats met de stukken, de *vier Elementen* voorstellende, mede door BREUGHEL met H. VAN BALEN geschilderd, en die vóór de veroveringen van Napoleon, te *Milaan* waren, en, na zynen val, aldaar weder zyn teruggebragt. Welligt zyn het deze stukken, welke *Fiorillo* bedoeld heeft, want dat, wat de *Jaargetijden* wordt genoemd, en hierboven werd beschreven, is op één tafereel, en de *Elementen* zyn vier stukken, zoo als die dan ook voorkomen in de *Notice du Musée Napoléon*, 1801, onder Nr. 202—205: *Les quatre Elemens de BREUGHEL dit le Velours.* — Ik kan niet nalaten, hier nog bij te voegen, dat in de *Notice* van 1815 bij de werken van den genoemden JAN BREUGHEL, onder Nr. 201, staat vermeld: „*Le repas champêtre dans un parc; les figures sont d'ADRIAAN VAN DEN VELDE.*” — Deze BREUGHEL stierf in 1625, en ADRIAAN VAN DE VELDE werd geboren in 1639. — Zoo doende wordt er door zulk soort van geleerden, meer verwarring dan toelichting in de geschiedenis veroorzaakt voor het algemeen. — Tot de merkwaardigste werken van dezen meester behoort eene compositie, welke hij in een ironisch-staatkundigen zin, naar de inzigten van zynen tijd, hetzij als een *Zede-*, of wel *Spot-tafereel* geschilderd heeft. Dit stuk is mij voorgekomen in de nalatenschap van *M. de Jeude*, Drossaard van den Ed. Hove van Holland, verkocht den 18. April, 1735, te 's *Hage*, onder Nr. 91 van den *Catalogus*: — *Een kapitaal stuk, zeer uitvoerig en vol werk, verbeeldende een Rivier vol schuytjes, waarin veel geleerde Mannen visschen, terwyl andere op de wal staen, zynde aen de eene zyde de Gereformeerde, waer onder zig de Familie van den Prins van Oranje en de opwassende spruyt bevind, visschende met de vel en het Evangelium, en oan de andere zyde Roomschezinde, visschende met hunne ceremonien en kerkygebruiken, zeer talryk, vol volk, en alles geschilderd door den Fluwelen BREUGHEL. f 760.* — Dit stuk schijnt veel liefhebbers te hebben gelokt, en, hoewel zyn' werk in die dagen buitengemeen gewild was, is

het toch zéér hoog betaald, in vergelijking met Nr. 101, *de opdracht van Simeon in den tempel*, door Rembrandt, die slechts f 415 opbrengen kon. — Zijn portret is door A. VAN DYCK geëst in f°. — Betrekkelijk zijne beroemde schilderij, voorstellende *Pomona en Vertumnus*, door Houbraeken beschreven, heeft de meer gemelde Raadsheer *Mols, Ms.*, de volgende aantekening gemaakt: „Dit bewuste stuk komt uit het huis 't Loo, uit welkers inboedel d' Heer van Valkenbourg, (Wittert Heere van) hetzelfde kogte, die het voor de hand, 1731, ter koop veilde tot Rotterdam, benevens zijn verder Cabinet; maer wierd alsdan opgehouden voor f 280.— en naa den dood van dezen Heer A°. 1733 weder geveild en afgeslagen voor f 1700, en passeerde in 't Cabinet van d' Heer de Reuvere, hetwelk naderhand, door deszelfs weduwe in 't geheel aan S. S. H. den Prins, Landgraven van Hessen-Cassel verkogt is, waar als nu (1776) dit stuk is berustende. In den tyd van deszelfs verkooping door d' Heere van Valkenbourg, was daar groot krakeel om onder de liefhebbers, om dies wille dat sommige staande hielden dat hetzelfde niet origineel was. — Wat daer van zy of niet; dit is zeker, dat er een diergelyk sujet van *Vertumnus* en *Pomona*, door RUBENS en BREUGHEL geschilderd, tot Rome is te zien geweest, in 't Cabinet van de Princesse van Scalamera, hetgeene naar haar dood in 1771 of 1772 verstrooyd is geworden;— zynde dit stuk zeer uitvoerig geschilderd, zooals my door een liefhebber en kunstenaar uit Rome gemeld is geweest, die hetzelfde verscheide malen beschouwd hadden op myn verzoek.” — Aangaande den geboorte- en voornamelijk den sterftijd van onzen JAN, bestaat er een groot verschil, en vinden wij met elkander strijdige jaartallen geboekt, te veel om hier te noemen. Het zal voldoende zijn, de aantekeningen van het *St. Lucas-Gild*, te Antwerpen, hier als de echte bron op te geven: „JAN BREUGHEL, meesters zoonen ontvangen 1598. sterf 1625.” — Als men nu daarbijvoegt zijne Grafschriften, waarin hij vermeld wordt als 57 jaren oud zijnde, dan is hij overleden in 1625, en in 1568 geboren; en dit staat in verband met het mede teregtgebragte geboorte- en sterfjaar van zijnen vader PETER. — Zie aldaar. — Maar, bovendien, RUBENS, die toeziende voogd over zijne kinderen is geweest — (zoo als door den genoemden *Mols, Ms.* werd aangeteekend) — heeft hem met een Latijnsch Grafschrift van zijne vinding vereerd, en, daar deze in 1640 stierf, zoo kan onze JAN niet in 1642 of in 1645 zijn overleden, gelijk men bij velen geboekt vindt. — Ziehier het Grafschrift, dat in de St. Joriskerk, te Antwerpen, naast het kruisaltaar, te lezen staat: „D. O. M. Hier leyd begraven den Eerzamen JAN BREUGHEL, sterft den 13 January, — oud zynde 57 jaaren. — Ende Peeter, Elisabeth, en Maria zyne kinderen en zyne dochter Catharina, Huisvrouw van J. B^a. Borrekens, sterft 4 December 1654 — en zyne zoone AMBROSIUS BREUGHEL, sterft 9 February A°. 1675, oud 58 jaaren, — Ende Clara van Trist, zyne Huisvrouw, oud 55 jaaren, sterft den 28 Augustus A°. 1682. — B. V. D. Z.” — Het volgende Grafschrift, door RUBENS vervaardigd, staat op zijn Monument, dat geplaatst is tegenover het H. Kruis-altaar in St. Joris met het portret van JAN BREUGHEL, door P. P. RUBENS geschilderd, „hetgeene de kerkmeesters,— zegt: *Mols Ms.*— sedert eenige jaren hebben laten vernieuwen.” — D. O. M. Joannes Brugelius Petri Filius h. s. e. qui artis gloriam a patre et avo materno Petro Cockio Alostano pictoribus sæculi sui primarius velut hereditario jure acceptam ingenio et prudentia adæquavit, Imp. ces. Rudolph. II. aug. omnium bonorum arbit. estimatori, ac patrono gratus et acceptus, et a sereniss. Archiduc. Alberto et Isabella Belgii principibus in familiam adsc., modestia et morum comitate omnes inimicos etiam invitos devinxit. Liberi Isabel. De Jode et Catharina a Marienburg conj. superst. pon. cur. Decessit prid. Idus Januar CIOIOXXV. Erect. anno LVII.

BREUGHEL, (JEAN) dien ik *den Jonge* moet noemen. — *Felix Bogaerts* geeft dezen onder de Belgische Kunstschilders op, die in de XVII. eeuw bloeiden, en zegt, dat hij waarschijnlijk een zoon is van JAN BREUGHEL, *den Fluweelen*, doch zonder tot bewijs daarvan iets hoegenaamd bij te brengen. — In *St. Lucas-Gildeboek* van *Antwerpen* komt hij wel degelijk voor als de zoon van JAN BREUGHEL, *den Fluweelen*, namelijk: „JAN BREUGHEL meesters zonen (van Jan), meester in 16.... Deken 18 October, 1634—55, 1671—72. Sterft 1675, 9 February.”

BREUGHEL, (PIETER) *de Oude*, staat reeds bij *Immerzeel* vermeld, die als zijn geboortejaar 1510, of, zoo als anderen willen, 1530 stelt, zonder dit echter nader te onderzoeken en tot zekerheid te brengen. — Ik heb het *Gildeboek van St. Lucas te Antwerpen*, te dien aanzien, geraadpleegd, om tevens ook nopens den leeftijd der zonen inlichting te bekomen, en vond er PIETER BREUGHEL, *ontfangen meester schilder* A°. 1551. Dit komt derhalve juist overeen met het bericht van *Van Mander*, en is het alzoo eerder aannemelijk, dat hij in 1530 zal zijn geboren, en dus 60 jaren oud werd, waardoor zijn dood in 1590 plaats had. — Nu gaat alles den gewonen loop, zoodat zijn zoon, PIETER BREUGHEL, *de Jonge*, in 1569 werd geboren en „sterft op het einde van 1637, of in het begin van 1638,” en alzoo op zijn 16. jaar als leerling in het *St. Lucas-Gild* ingeschreven is: „PIETER BREUGHEL meesters zonen ontfangen 1585.” Derhalve leefde toen de vader nog, en alle twijfel is ten deze nu verder opgeheven. — PIETER BREUGHEL *de Oude* ligt begraven te *Brussel*, in de kapel der O. L. Vrouwe-kerk, met een grafscript op het Gedenkteeken, dat hem en zijne vrouw, *Maria Coecke*, door hunnen zoon, JAN BREUGHEL, is opgericht, en welk monument, in 1676, door DAVID TENIERS Jr. hersteld werd. — Daar er geene plaatsen worden aangewezen, waar zich thans werk van dezen meester bevindt, zoo laat ik er hier eenige volgen. — In de keizerlijke Galerij te *Wenen* zijn van hem *twaalf stukken*, waaronder Nr. 67, het schoonste en voornaamste is, voorstellende: *de Babelsche Torenbouw, een stuk van treffenden rijkdom door het aantal beeldjes, en de ongelooflijke uitvoerigheid van het schilderwerk, welke dit tafereel oplevert*. Op de schilderij staat BRUEGEL P. MCCCCCLXIII. — Nr. 68. *Eene kruisdraging, 1563*. — Voorts nog andere historien, en ook de vier *Jaargetijden, in dorpen met boeren enz. voorgesteld*. *De Winter is afgebeeld in een Vlaamsch dorp, met sneeuw bedekt, waarbij BREUGHEL heeft vertoond den kindermoord, op eene geheel bijzondere wijze, in het kostuum van zijn landaard en tijd*. Zulk een denkbeeld, kan men, indedaad, wel met geen naam bestempelen. — Deze vier stukken zijn te *Antwerpen*, op de verkooping vanden kunstschilder J. SIEBRECHT, in het jaar 1754, verkocht, te zamen, voor f 66. *Fiorillo* zegt: „Men moet deze *Jaargetijden* niet verwarren met die door JAN BREUGHEL zijn geschilderd, en welke men in de *Ambrosiaansche Bibliotheek te Milaan* vindt.” — Ook in de Galerij van *Dresden* zijn van hem onderscheiden stukken, doch met het werk van zijnen zoon, die een gelijken naam voert, en niet afzonderlijk vermeld. — De Galerij van *Muncheu* bezit van hem eene groote schilderij, *de overspelende vrouw voor Christus*. — Ook in die van *Schleisheim* is van hem een *kermisfeest*, en een *Bruiloft in een dorp, alwaar de boeren enz., voor eene herberg, met drinken, spelen, dansen en wedloopen, zich vermaken*, en meer andere, welke men verder bij *Alfred Michiels*, ten getale van 60 stuks, beschreven vindt. — Onderscheiden portretten gaan er van hem uit, als: een door J. H. WIJERX *sculp.*, en de kopij daarvan door H. HONDIUS, met verzen van *Lampsonius*, beiden in kl. f°, en een in groot f°. B. SPRANGER *inv.* EGIDIUS SADELER *sculp.* enz.

BREUGHEL, (PIETER PIETERSZ.) *de Jonge*, is reeds door *Immerzeel* vermeld, doch zonder zijn geboorte- of sterfjaar op te geven: trouwens, er bestaat te dien aanzien nog al verschil, en wel een zeer aanmerkelijk: immers, terwijl *Balkema* zegt: geboren 1686, overleden 1739, zegt *Bryan-Stanley*, dat dit eene dwaling is, want dat hij, volgens echte berigten, in 1569 is geboren en in 1625 overleden. — Tot teregtwijzing van een en ander dient, dat A. VAN DYCK zijn portret heeft geëtsd; en hoe kan dan PIETER *de Oude* zijn vader wezen, dien zij zeggen, dat in 1570 overleden is? — Hij is in het *St. Lucas-gild*, te *Antwerpen*, ingeschreven: „PIETER BREUGHEL, meesterszonen ontfangen 1585. Sterft op het einde van 1637, of in het begin van 1638.” — Zie verder nog op BREUGHEL, (PIETER) *den Oude*.

BRIE. (G. F. L. DE) *Le Blanc* noemt hem als een teekenaar en graveur, die een leerling was van BERNARD PICART, en, van den jare 1727 tot 1742, zijne kunst, in *Holland*, heeft uitgeoefend.

BRIL, (MATTHYS) *de Oude*. — Zie op BRIL. (MATTHYS EN PAULUS)

BRIL (MATTHYS EN PAULUS) worden als *broeders* beschreven; echter lees ik bij *Van Goor*, *Beschryving van Breda*, blz. 306, het volgende: „MATTHYS BRIL, een beroemd portretschilder, is mede te *Breda* geboren. Hy heeft een zoon nagelaten, met name PAULUS MATTHYSZ. BRIL, welke een der uytgenomenste landschapschilders te *Rome* geweest is.” — Alzoo zou PAULUS de zoon van MATTHYS zijn geweest, of de vader van beiden moet óók den naam van MATTHYS gevoerd, en ieder hunner in dat geval MATTHYS-ZOON geschreven hebben. — Als ik den tekst bij *Van Mander* lees, wordt de zaak mij duidelijk, want PAULUS was reeds op zijn 14. jaar, te *Antwerpen*, ter leer bij DAMIAEN WORTELMANS, en moest met allerlei soort van gemeen schilderwerk zijn bestaan vinden. Hij vertrok naar *Breda*, doch ging vandaar weder terug naar *Antwerpen*, en voorts, in zijn twintigste jaar, en buiten weten en „ten ondank zyner bloedmagen,” naar *Frankrijk* enz.; waaruit blijkt, dat hij vroeg ouderloos was, en door allen, die hem in de kunst hebbengekend, wegens zijn reeds vroegtijdig verblijf in *Antwerpen*, als van die stad geboortig is gehouden, zoodat in dat opzigt *Van Goor* wel regt kan hebben, doch alleen met dit onderscheid, dat hij den broeder niet noemt, die welligt door zijn vroeg verscheiden te *Rome* in het vergeetboek is geraakt, en waaruit als dan zou moeten volgen, dat er nóg een MATTHYS BRIL, *de Oude*, te *Breda* is geweest, die een uitmuntend Fruitschilder was, en op de helft der XVI. eeuw bloeide. — Het portret van PAULUS is, naar dat van WIERX, door H. HONDIUS in 4°. gegraveerd. — Deze broeders zijn ook bij *Immerzeel* geboekt, die meldt, dat PAULUS enkele fraaije prenten, naar zijne eigen teekeningen geëtsd, doch niet dat hij de graverstift gehanteerd heeft. *Le Blanc* zegt het tegendeel, en noemt MATTHYS als plaatetser en PAULUS als graveur, van wiens werken hij, behalve die naar zijne schildcrijnen door andere graveurs zijn vervaardigd, ook de door hem gegraveerde noemt, als: *twee Landschappen*, PAULUS BRIL *inv. et fec. Vincenzo Censiformis Romæ* in f^o. oblong. — *De twee Reizigers; gezien genomen in Campanië*; PAULUS BRIL *invenit et fecit*, 1590. *Nicolo van Aelst formis*. h. 205, br. 280 streep. — *Acht stuks landschappen*, door hem-zelfen gegraveerd, in achtkantig formaat, h. 120, br. 93 streep, waarvan eenige met zijn vollen naam beteekend. Of nu *Le Blanc* regt heeft ten aanzien der geëtsde prenten, welke hij aan MATTHYS toeschrijft, kan ik niet beslissen, want ik heb ze niet gezien, en het schijnt, dat *Le Blanc* ze evenmin gezien heeft, ten minste hij noemt er geene; doch dit is echter zeker, dat *Brulliot* de bedoelde etsen aan PAULUS toekent, en zijnen broeder in het geheel niet vermeldt. — Daar er weinig werk van MATTHYS BRIL hier te lande aanwezig is,

dewijl hij vroeg naar Rome ging, en aldaar op 34-jarigen ouderdom, in 1584, reeds was overleden, zoo komt — maar echter zeer zelden — het volgende toch wel voor: *Topographia variarum regionum etc. ou des vues d'après nature, par MATTHIEU BRIL, très bien gravés sous l'ad. d'Henri Hondius, en 2 diff. suites, l'une de 25 planc. avec le titre datée 1611, et l'autre 1614, de 29 planc. faisant ensemble 54 planc. in 4°. oblong.* — Zie *Catalogue de la rare et nombreuse Collection d'Estampes et Dessains etc. de feu M. PIERRE WOUTERS, chanoine de l'Eglise collégiale de St. Gomer à Lierre en Brabant etc.; Bruxelles, 1797, in 8°. blz. 331.*

BRITSELIUS. (ANT.) Een Belgisch kunstenaar, dien ik nergens als zoodanig heb vermeld gevonden, en die in het midden der XVII. eeuw heeft gebloeid. Ik vond zijn naam als teekenaar op een plaatwerk, dat uiterst zeldzaam voorkomt, en waarvan de beroemde boekverzamelaar *Ch. van Hulthem* een exemplaar bezat, onder Nr. 31065 van zijn *Catalogus*, en die daarvan in eene *Noot* zegt, dat dit het eenigste is, wat hij immer heeft gezien, daar de exemplaren bijna allen verloren zijn geraakt, dewijl ze gewoonlijk op linnen waren geplakt, om aan den wand te worden gehangen, en dus met den tijd zwart en door vocht en lucht bedorven zijn. — De titel daarvan luidt aldus: „*Généalogie des ducs de Brabant, avec leurs portraits, depuis Pépin de Lande jusqu'à Charles II, accompagnée des armes des villes et franchises de la province, des évêques, des abbayes, des nobles titrés; par Denis Waterloos. Brux. 1668; avec figures, dessinées par ANT. BRITSELIUS, gravées par JEAN TROYEN, in f°. atlant. carré.*”

BROECK. (A. VAN DEN) Volgens *Le Blanc*, was hij een kunstenaar, die, in het midden der XVII. eeuw, zijn bedrijf, in *Holland*, uitoefende. Hij vermeldt de volgende, door hem vervaardigde werken, als: *Les environs de l'estang de Longpiedu, comprenant une grande partie du comté de Charolois*; in f°. en larg., *Joannes Janssonius excud.* — *Carte du Duché de Valois*, in f°. en larg., *Joannes Janssonius excudebat.*

BROEDELLET, (J.) bij *Inmerzeel* vormeld, heeft ook met de stift en de naald gegraveerd. In die manier heeft hij gezigten van onderscheiden kasteelen in het Sticht van *Utrecht*, voor den boekhandelaar *Specht*, aldaar, vervaardigd, als: het *Huis Rynenborgh*, en anderen. Bij denzelfden uitgever is versehen het Portret van *Herm. van Halen, Theologisch Professor Ultraject.* en hervormd Predikant aldaar, ob. 1701, *et. 68*; borstbeeld van voren, regts, in toga, in ovaal, met aecht-regelig onderschrift en spreuk: *Disce contemnere et contemni*, zwarte kunst door J. BROEDELLET; 1690, in f°. — Zie Nr. 2138 van den *Catalogus van Portretten van Frederik Muller.* — Zijn zwarte-kunstwerk is van beter gehalte dan dat van zijn burin of etsnaald: immers, do vier *Jaargetijden* in fol., waarschijnlijk naar GERARD HOET, hoewel hij ze heeft betoekend *feet*, zijn vrij wel bewerkt. *De Somer* is voorgesteld door eene rijk-gekleede dame, bij een piedestal gezeten, en die door een Amor met een seherm tegen de zon beveiligd wordt enz.

BROEDERLEIN. (MELCHIOR) Er wordt gemeld, dat deze kunstenaar een Vlaamsch schilder was, en kamerheer aan het hof van Philippus den Stoute, in den jare 1396. — Zie *Splendeur de l'art en Belyique, etc. Brux. 1848. p. 127.*

BROEK. (J. G. TEN) Een onvermeld kunstenaar, door wien een portret, te weten, dat van *J. J. le Sage ten Broek*, hervormd Predikant, te *Rotterdam*, overleden in 1823, ten jare 1798, is vervaardigd, en door L. A. CLAASSENS gegraveerd, in 4°, zijnde een borstbeeld, in ovaal, met aechtregelig vers van *J. Scharp.* — Daar er van hem weinig werk voorkomt, zoo kan hij do kunst wel voor uitspanning hebben gedreven, en misschien aan den persoon, dien het bedoelde portret voorstelt, verwant zijn geweest.

BROEK (MICHIEL VAN DEN) is een op het gebied der kunst weinig bekend persoon, wiens doodberigt ik echter, als ter herinnering, hier wil opnemen: „Heden overleed, in den ouderdom van 77 jaren, mijn waarde oom, de heer MICHIEL VAN DEN BROEK, kunstschilder en retoucheur. *Dordrecht*, 25 April, 1853. (get.) *A. J. Jansse*. — *Haarlemsche Courant van 27 April*, 1853.”

BROEKMAN. (.....) Op de lijst van kunstenaars, welke G. HOER, *de Jonge*, opgeeft, als die behoorden te zijn opgenomen geworden in het Werk: *De Nieuwe Schouwburg der Nederlandsche Schilders* enz., beschreven door *Van Gool*, komt deze voor als een bekwaam portretschilder, en zal dus, zeker, als zoodanig, bij hem zijn bekend geweest, anders toch had hij hem wel niet op deze lijst durven plaatsen, ten grieven tegen *Van Gool*.

BROEN. (GERRIT DE) Deze was te *Amsterdam* graveur en kunsthandelaar, die eenige, mij bekende, middelmatige gravuren heeft gemaakt, als: *Een schutters-kaart, of oproepings-billet voor de burgerwacht, te Amsterdam*, die zeer sierlijk met de afbeeldingen der schutters en verdere zinspelingen daarop voorzien is. Dit briefje luidt als volgt: „Onder de Compagnie van d'Ed'le Manh. Heer Capitein *Balthasar Noltenius* werd UE. *Steve Blankert* de wagt aangeseyd om met UE. volle geweer te compareren ter plaatze als nader by *Trommelslag* sal worden bekendgemaakt, om gelezen te worden, onder het 3e Corporaalschap. *Coenraet Kruysig*, Corporaal. 1743. „Het cursief is geschreven of ingevuld. — Nog eene landkaart, waarop een sierlijk vignet, door hem geteekend en gegraveerd, is te vinden in het II. Dl. van *M. Alting Frisicæ hæreditariæ* etc.

BROEN, (WILLEM DE) *de Oude*.— Zie bij *Immerzeel* en bij mij op BRAEN. (VAN) Het is deze, die bij den genoemden auteur vermeld staat. Ik voeg echter nog daarbij, dat hij ook portretten heeft gegraveerd, als dat van: *Hugo de Groot*, *J. Corver*, Burgemeester van *Amsterdam*, *J. Clericus*, *G. Voetius* en anderen.

BROEN, (WILLEM DE) *de Jonge*. *Le Blanc* noemt hem VAN BROEN, — doch het moet DE BROEN zijn: zie bij mij op BRAEN. (VAN) — en dat hij, ingevolge de berigten van *Heineken*, III, 365, een kunstgraveur was, die voornamelijk voor den boekhandel is werkzaam geweest. Hij zal alzoo een zoon geweest zijn van den genoemden graveur van dien naam.

BROERS (GASPAR) wordt bij *Immerzeel*, even als bij *Houbraken*, zonder doopnaam vermeld, en dat hij *Brabantsche boeremarkten* schilderde. — Ik heb alleen aangeteekend gevonden de beschrijving van eenige *Batailles*, zoodat dit vak dan óók tot zijne kunstvoortbrengselen heeft behoord. — Of hij nu een Hollander is geweest, — zoo als *Immerzeel* bepaaldelijk opgeeft, doch hetgeen bij *Houbraken*, dien hij heeft gevolgd, niet wordt gevonden — moet ik betwijfelen, dewijl ik in het *Gildeboek van St. Lucas te Antwerpen* vind aangeteekend: „GASPAR BROERS ontfangen by JOAN BAPTIST VERMEIREN 1695 — Meester 1704 — sterft 1716.” — Het is hier de plaats, om te berigten, dat aan hem verkeerdelijk etswerk wordt toegeschreven, welke misvatting *Heineken*, *Dict. des Art.* III, p. 366, heeft begaan, door eene ets: *Tobias stelt zijn zoon onder het geleide van den engel*, die van MOZES UYTENBROECK is, doch op wier eerste drukken het adres van *Broer Jans. Exc. Haya*, staat vermeld, en die door hem, bij vergissing, aan BROERS is toegekend geworden. — Zie *Brulliot*. — *Le Blanc* verkeert weder in eene andere dwaling, ten aanzien van genoemde prent, daar hij *Jan Broer* als uitgever te 's *Hage*, en tevens voor den vervaardiger er van schijnt te houden.

BRONCK. (MOZES VEIT VAN DE) Erger kan het wel niet, om den naam van MOZES VAN UYTENBROECK aan de Fransche natie onder dien van MOZES VEIT VAN DE BRONCK bekend te maken, zoo als bij *Le Blanc* het geval is, die tevens

zijne bronnen, te weten: *Heineken*, III, 368 — *Zani* — en *Nagler*, II, 148, opgeeft, maar nog, daarenboven, als werk van dien graveur vermeldt: *Mercurus et Argus*, 1621, en *Front. et pl. pour Hymnus Tabaci*, 1628, in 4°. vier stuks; welke prenten, en vooral de laatstgenoemde, men onder de werken van M. VAN UYTENBROECK vindt beschreven, en welke *Le Blanc* bij *Bryan-Stanley*, op den laatstgenoemden kunstenaar, ten getale van 67, had kunnen aantreffen. Evenwel is deze auteur mede misleid, dewijl hij M. V. BROUCK, als graveur, in 1621 opvoert. — Zie aldaar. — Hij zal, wanneer de letter U onder zijne pen komt, dit met zoovele andere fouten, die reeds in het begin van zijn Werk zijn ingeslopen, waarsehijnlijk wel herstellen. Eene der hoofdredenen, waarom ik mijn Werk niet eerder ter perse heb gelegd, alvorens alles, tot de letter Z toe, was afgewerkt, lag in mijne zucht, om zoodoende niet méér te dwalen, dan anders toch zeer zeker het geval zou moeten zijn.

BRONCKHORST. (GERRIT HUIGENSZ. VAN) In het *Gildeboek van St. Lucas*, te *Utrecht*, vindt men op den jare 1575 ingeschreven: „GERRIT HUIGENSZ. VAN BRONCKHORST: schilder, *Buschmeester*.” Deze kan wel de vader van JAN GERRITSZ. VAN BRONCKHORST en van den bekenden JAN VAN BRONCKHORST — doch die dan veel ouder was — geweest zijn. — Zie over genoemd *St. Lucas Guild*, op ARENT, (MEYSTEN) en op de gemelde VAN BRONCKHORSTEN, maar vooral op JAN, met betrekking tot mijne meening aangaande de genoemde broeders.

BRONCKHORST. (JAN VAN) Aldus staat zijn naam bij *Inmeerzeel* en ook bij *Houbraken* geboekt; en toch schrijft *Heller (L.) JOHANN GEEORG BRONCKHORST*, zonder echter eenigen grond voor die verandering op te geven. Ook moet het VAN BRONCKHORST zijn. — Ik voeg hierbij, dat tot de zeldzame etsen, door hem vervaardigd, behoort, die van het Portret van *Vander Merwede van Clootwyk*, te vinden in diens Werk: *Geestelyke Minnevlamme, enz. 's Gravenhage*, 1653, in 4°, dat van waarde geacht wordt. Deze prent is verkeerdelyk op den naam van CLOOTWYK, als etser, onder Nr. 408 van den *Catalogus* der Verkoopung van *Verstolk van Soelen*, 31 Maart, 1851, te *Amsterdam*, vermeld als het portret van *Matthys van der Merwede*, want deze was *Heer van Clootwyk*. — Ik bezit een geteekend portret van hem, zijnde hij toen 14 jaren oud, in 1617, en waarsehijnlijk door JAN VERBURGH, den glasschilder, zijn eersten meester, vervaardigd. — Zijn afbeeldsel, door hem-zelfen geteekend, *Balliu sculp.*, komt voor in *De Bie, Gulden Cabinet*, bij *Houbraken* en anderen. Nog vind ik verscheiden geteekende afbeeldingen van onzen BRONCKHORST in de papierenkunstverzameling van *Van der Marck Aegidsz, te Leyden*, verkocht te *Amsterdam*, in 1773, onder de volgende nummers, in den *Catalogus* voorkomende, als: Nr. 1782: „Het portret van JOHANNES BRONCKHORST, oud 78 jaar; rondom hetzelfde eenige zinnebeelden; zeer fraai met Oostind. inkt gewasschen door N. VERKOLJE, h. 11½, br. 10 duim Rhijnl. maat. — Nr. 1783 dito van DENZELVEN, met eenige zinnebeelden, en niet minder als het vorige, door DENZELVEN; h. 12. br. 19 duim. — Nr. 1784 dito dito door DENZELVEN, h. 10, br. 7½ duim, — en Nr. 1785 dito van DENZELVEN, in ovaal, door DENZELVEN, b. 6. br. 4 duim.” — Omtrent het jaar van zijn overlijden is men nog in het onzekere. *Bryan-Stanley* schrijft op dat artikel: „*Zani* en *Nagler* zeggen, dat hij in 1680, *Balkema* dat hij in 1659 overleden is.” — Bij *Le Blanc* zijn 32 stuks van zijne etswerken vermeld, waaronder er zich verscheidene bevinden, die alleen met J. G. fecit beteekend zijn, als ook wel J. G. BRONCKHORST fecit. Ik neem de daarbij aangeduide portretten, in het belang der geschiedenis, hier over: *Jan de Laet* (Antwerpenaar, schrijver van een Werk over *Amerika*, en afgevaardigde op de Synode van *Dordrecht*, oud 60 jaren, in 1642); zeer zeldzaam. — *Frederik-Hendrik*, prins van Oranje, boven een cartouche, waariu het beleg van *Breda* is afgebeeld;

groot f^o. in de breedte; zeer raar. — HERMAN SAFTLEVEN, van onder op een muurstuk beteekend: JAN VAN BRONCKHORST, fecit. — In den *Catalogus van portretten van Frederik Muller* vindt men, onder Nr. 169, vermeld: „J. ab Asch van Wyck, kanunnik te Utrecht, borstbeeld regts, in ovaal, met rand- en beeldwerk, doch zonder eenige inscriptie in het randwerk of onderschrift, in f^o., en de auteur zet er tusschen twee haakjes bij (door JAN BRONCKHORST?)” Nog kan ik de vraag niet toelichten, of deze prent al dan niet tot zijne etsen behoort. Ik bezit eene kopij van dit portret, met meerder bijwerk, in eene slechte lithographie, door BRUNO VAN STRAATEN Junior, in 1834, vervaardigd, zeer groot formaat; alsmede, onder anderen, eene ets van hem, die bij *Bartsch* is beschreven, voorstellende: *Een staande jongeling*, met opgeheven hoofd, wijzende met de hand op eene rots. Op een lichtstraal, die boven uit de rots komt, leest men: *se tu echo che così imita il sono*, averegts geschreven en links op den grond beteekend: J. G. BRON fecit; zeer uitvoerig bewerkt, h. 115, br. 95 str. Nederl. Zie *Brulliot*, Part. III, Nr. 635. — Het monogram van hem is, als boven gezegd werd, J. G. of J. G. BRONCKHORST, hetgeen dan toeh wel, als door hem op zijn eigen etswerk gesteld, aanleiding moet geven tot de vraag, waar die G vandaan komt? dewijl geene vroegere levensberigten daar eenigen grond voor opleveren. *Heller (L.)* maakt er GEORGE van, waarvoor ik hoegenaamd geen reden vinden kan, maar wat ik voor eene misvatting houde, daar de G hier niets anders dan GERRIT kan beduiden, van wien hij wel zeker een zoon was. — Zie op BRONCKHORST. (GERRIT HUIGENSZ. VAN) — Zoo dan kan hier alles zich oplossen door den bij mij aangeduiden vader en ouderen broeder, die tot dus verre nog niet waren opgevoerd. Zeker is het, dat hij vóór zijn naam VAN moest voegen, doch deze aanduiding is later vervallen, iets, dat trouwens destijds in die standen zeer dikwerf plaats vond. — Tot dusverre heb ik al de mij voorgekomen oorspronkelijke besehiden medegedeeld, zoo als ik die, met namen en jaren, vermeend heb, afzonderlijk te moeten opgeven, waardoor er drie VAN BRONCKHORSTEN zijn ontstaan, doch waarmeê ik voor mij op verre na nog niet bevredigd ben, en wel om de volgende reden, namelijk, dat alsdan GERRIT HUIGENSZ aan beide zijne levende zonen den naam van JAN zou hebben gegeven, hetgeen niet denkbaar is. — En zoo is de slotsom nu, naar mijne meening, deze, dat, daar GERRIT HUIGENSZ werkelijk reeds lid en busmeester van *St. Lucas-gild* in 1575 was, men kan aannemen, dat zijne kinderen vroeger dan in 1603 — het gestelde geboortejaar bij *Houbraken* voor onzen JAN — geboren zijn, zoo als wij JAN GERRITZ als kunstschilder, en, met de daarbij gevoegde bewijzen, als glasschilder, reeds in 1601 zien verschijnen, die alsdan bezwaarlijk een broeder van onzen JAN kan zijn geweest, zoodat ik het er voor houde, dat zijn bovengenoemd geboortejaar veel vroeger moet gesteld worden, hetgeen geene botsing kan veroorzaken, daar wij hem na 1653 in zijne werken niet meer ontmoeten, en de zaak daardoor geheel vereffend wordt, zoodanig, dat wij de twee genoemde JAN GERRITZ. VAN BRONCKHORST voor slechts één-en-denzelfden persoon mogen houden.

BRONCKHORST. (JAN GERRITZ. VAN) Onder dezen naam vind ik een kunstschilder en glasschrijver in de Archiven te Utrecht vermeld, die in het laatst der XVI. en in de eerste helft der XVII. eeuw aldaar bloeide, te weten, in het *Register van de Momberkamer* komt voor: „JO. VAN BRONCKHORST, constschilder, 1601. February 26.” en in het *Protocol van den Notaris Van Galen*: „JOAN GERRITZ. VAN BRONCKHORST, glasschryver en Syntgen van Noort syn huisvrouw, 1617, July 26.” zoodat deze JAN GERRITZ. wel de zoon van GERRIT HUIGENSZ VAN BRONCKHORST — zie aldaar — kon zijn geweest, en een oudere broeder van den meer bekenden JAN VAN BRONCKHORST; — zie aldaar — want die werd gezegd, eerst in 1603, te Utrecht, geboren

te zijn, en wiens vader een glasschilder was. — Ik vind zijn naam in het *Gildeboek van St. Lucas*, aldaar, op den jare 1638, als kunstschilder ingeschreven. — Zie over dit *Gildeboek* op ARENT. (MEYSTEN) Bij *Heller (L.)* wordt JAN GEORGE BRONCKHORST voor JAN VAN BRONCKHORST genomen; hoe hij daaraan gekomen is, weet ik niet; wellicht heeft *Heller* kennis gekregen aan den naam van JAN GERRITZ., dien hij voor GEORGE gelezen heeft. — Verder zijn mij nog eenige bewijzen van zijn gemaakt en geleverd glasschilder-werk in de stads-rekeningen van *Utrecht*, als ook een in die van het kapittel van *St. Jan*, aldaar, voorgekomen, waai van de afschriften hier volgen, als: „Item JAN VAN BRONCKHORST, glasschryver, 42 pd. 11 sc. voor verscheyden teykeningen, daernaer den tapytwercker de kussenbladen heeft gemaect.” — „Item JAN HERMANZ. VAN HOBOKEN, 432 pond voor 36 tapyt-kussenbladen, yder blad 12 pond deser stadt geleverd” — *Kameraars-rekening der stad Utrecht, 1626.* — „Item gemaect door JO. AERTSZ., JO. CALFF, JA. GERRITZ. VAN BRONCKHORST, JO. VAN SYLL, glazen met stadswapens, geschonken aan den Raetsheer Van Helsdingen, in de huysinghe van de armen van Pollio, aen G. Helmielius, Predikant in Venendael int pastorichuys.” — „Item JAN GERRITZ. BRONCKHORST, glasschryver, 12 pond voor 3 wapens by hem gemaect ende ghestelt int wapenboeck van de heren aelmoeseners, als stadswapen, ende de wapenen van de heren burgemeesters Nypoort en de Weede.” — *Kameraars-rekening, 1630.* — „Item JAN GERITZ. BRONCKHORST, glasschryver, een dubbelt doorgaend glas met stadswapen, vereert in de huysinghe van den heere burgemeester Dirck Velthuysen, 26 gulden.” — *Kameraars-rekening, 1637.* — „Item JAN GERITZ. BRONCKHORST 225 gulden voor 45 caertgens bij hem geïnventeerd van de Belegeringe van *Breda*, ende aen de vroetschap gepresenteert ende aengenomen.” — *Kameraars-rekening, 1637; Dodt, Archief, III. deel.* — „Item JAN GERRITZ. VAN BRONCKHORST voor een glas, vereert aen Anto. van Wyck, schepen, 16 gulden.” — *Kameraars-rekening 1638.* — „Item JAN VAN BRONCKHORST voor een dubbelt glas met deser stadswapen in de huysinghe van Jr. Frederiek Ruysch 24 gulden. Item Aert van Culenborch, gecommiteerde raet ter vergaderinge van de Ed. Mo. heren staten 's lants van *Utrecht*, 70 gulden voor een dubbelt glas in syn huysinghe by *Clarenberch.* — „*Kameraars-rekening, 1642; Dodt, Archief III deel.* — Deze JAN is, meer dan waarschijnlijk, dezelfde als GERRITZ. Zulke afwijkingen zijn mij dikwerf in de Archiven voorgekomen. — „Geordonneert te betalen een glas aen den glasmaker JAN GERRITZ VAN BRONCKHORST 50 gulden, vereert in de kereke van *Hermelen, 1637, Mei.* — *Protocol van St. Jan. bij Dodt, Archief; III deel.* — Zie verder mijne meening over dezen kunstenaar, aan het slot van BRONCKHORST. (JAN VAN)

BRONDGEEST. (ALBERTUS) Met een diep leedgevoel moest ik de bedroevende mare lezen (terwijl ik bezig, was juist deze letter te naderen, bij de bewerking van dit Boek), en schrijf hier woordelijk af, wat aan het publiek, hem betreffende, werd medegedeeld in de *Amsterdamsche Courant*: — „*Amsterdam, 31 Julij, 1849.* — Gisteren overleed alhier, in den ouderdom van ruim 62 jaren, de Heer ALBERTUS BRONDGEEST, ridder der Orde van den Nederlandschen Leeuw, Lid van de vierde klasse van het Kon. Nederl. Instituut, Lid van den Raad van Bestuur van 's Rijks Museum van Schilderijen en Prenten alhier, en van het Paviljoen van *Haarlem*, enz. Zijn afsterven is een onberekenbaar verlies voor de Beeldende Kunsten, waarvan hij een grondig kenner, ijverig voorstander, en loffelijk beoefenaar was. Hoogst zeldzaam vindt men in zoo groote mate theoretische en practische verdiensten in één man vereenigd. Hij was niet alleen de vraagbaak van landgenooten, maar zelfs van vreemden, zoodat zijn naam en roem binnen- en buitenslands bekend en gehuldigd werd. Zijn karakter was vast, zijne beginselen strikt regtvaardig, zijn oordeel juist. Er was iets edels en beslissends in al zijn

doen, dat maar al te zeer afstak bij het zwakke en wankelbare zijner tijdgenooten. Hij wekte ontzag en hoogachting bij hen, die hem regt kenden. Als trouw en hartelijk echtgenoot, als liefhebbend en zorgend vader van een talrijk huisgezin, als trouwhartig bloedverwant en vriend, was hij regt beminnelijk. Men kon op hem staat maken. — Geen wonder, dat zijn afsterven, in veel opzigten, treffend en betreurenswaardig is.” — De Ridderorde van den Nederlandschen Leeuw werd aan hem door Z. M. Koning Willem II, op Hoogstdezelfs verjaardag, den 6. December, 1847, vereerd. — Onafgebroken was hij nog, te midden zijner hoofdbezigheden, vol ijver in gang met de kunst te beoefenen, en de noodige afzondering daartoe van uit de hoofdstad vond hij op zijn buitenverblijf, aan het Zuider-Sparen, bij *Haarlem*, *Vliet-zorg* genaamd, en hetgeen nog aan eene historische bijzonderheid herinnert, namelijk, dat het, tijdens de regering van Lodewijk, Koning van *Holland*, het zoogenaamde Kleine Paviljoen genoemd werd, mede door dien Vorst bewoond, en en waar hij zijne *Abdicatie teekende*. — Nog voeg ik hierbij, dat BRONDGEEST, uit kunstmin, het aandenken van REMBRANDTS woonhuis voor de vergetelheid heeft bewaard, te weten: dat pand werd in 1831 verbouwd en in twee woningen gesplitst, en toen heeft hij, op eigen kosten, een gedenksteen doen vervaardigen, waarin des kunstenaars naam is gebeiteld; welk huis staat op de St. Antonie-Breedstraat, het tweede van de Hoogstraat (naar de Nieuwe markt), nadat hij het oude huis eerst had afgeschilderd, en welke schoone schilderij in handen van een voornaam Britsch liefhebber overgegaan, en voorts naar *Engeland* vervoerd is. Hiernaar is eene staalgravure vervaardigd, en ook eene afbeelding in de *Kunstkronijk* opgenomen. — HENRY BROWN heeft een fraai portret van hem in houtsnede, naar de teekening van JOHAN CONRAD HAMBURGER, gemaakt, hetgeen hoogst zeldzaam is, en waarvan ik een exemplaar bezit. Wat in *Immerzeel* voorkomt, is, naar dezelfde teekening, door eene andere hand gesneden, doch zeer onvolkomen. Een zeer fraai en goed gelijkend portret, door LODEWIJK ANTHONY VINCENT geteekend, is bij zijne familie berustende. — Voorts is er ook nog eene Buste van hem, door den beeldhouwer LOUIS ROYER vervaardigd. — BRONDGEEST heeft zeer geestige etsen gemaakt, waarvan hij, ofschoon zeer zelden, een afdruk aan zijne vrienden gaf, en dan de plaat vernietigde. Ik bezit er ééne in mijne verzameling, zijnde een *Riviergezigt*, met een molen, eene brug en verdere gebouwen enz. in groot 4°, zijnde de laatste prent, welke hij vóór zijn overlijden, doch niet geheel afgewerkt, vervaardigde. — Mij is medegedeeld, dat er 12 à 15 stuks van zijn etswerk moeten bestaan, waaronder er drie zijn naar schilderijen uit de vermaarde verzameling van wijlen den Baron *Verstolk van Soelen*. — Ook heeft hij van den beroemden HOBBEEMA, in genoemd kabinet, eene bij uitnemendheid fraaije kopij vervaardigd, die mede bij zijne familie bewaard wordt. — Al zijn nagelaten kunstwerken zijn onder zijne erfgenamen verdeeld.

BRONKHORST. (HENDRIK) Deze is mij voorgekomen als een hoogst bekwaam teekenaar van gevogelte, geheel in den stijl van den bij ons meer bekenden JOHANNES BRONKHORST, door *Immerzeel* vermeld. — In den *Catalogus* der keurige kunstverzameling van *Mr. J. van Buren, Bailliuw van Noordwykerhout enz.*, verkocht te 's *Gravenhage*, in 1808, worden, op blz. 162, vijf stuks zijner teekeningen als zeer natuurlijk en uitvoerig opgegeven. Dat hier geen fout in den voornaam kan bestaan, en men dit werk niet aan JOHANNES zou moeten toekennen, blijkt uit de beschrijving van Nr. 5, waarbij vermeld wordt, dat het landschapje onder den vogel „delieaat en meesterlijk” geteekend is door B. H. THIER: „een allerkeurlykst tekeningetje;” zoodat deze tijdgenooten waren, in het laatst der vorige eeuw, en welligt beiden te *Leyden* hebben gewoond.

BRONKHUIZE. (...) Onder de menigte kunstverzamelaars te *Leyden* is het vooral de heer BRONKHUIZE, die, om zijno kunstliefde, hier eene bijzondere melding verdient. Hij bezit eene kleine, doch keurige collectie zoo van moderne als van onde kunst. Onder de eerste bevinden zich schilderijen van SCHELFHOOT, KOEKKOEK, WALDORP, H. VAN HOVE, CORNET, enz.; onder de laatste munten vooral uit de schoone portretten van P. MOREELSE en M. MEREVELT, alsmedo Hollandsche landschappen enz. van voornamc meesters. Dio Verzameling wordt van tijd tot tijd nog steeds vermeerderd en verrijkt.

BROSTERHUYSEN, of BROSTERHUSI. (JAN) Volgens *Brulliot* en *Bryan*, die hem anders noemen, werd dezo weinig bekende kunstenaar in *Holland* geboren, en bloeido aldaar in het midden der XVII. eeuw. — Onder andero prenten van zijn werk, komt voor, een stel van zes prentjes, voorstellende landschappen, dorpsgezigten enz. met den titel: JOANN. BROSTERHUSI *Prædia*, die, met gevoel, in eene aangename manier zijn geëtst en zeer zeldzaam voorkomen. — *Heller (L.)* noemt hem JANUS BROSTERHOUS of BROSTERHOUSEN, die in het begin der voorgaande eeuw in de Nederlanden bloeide, en beschrijft de zes genoemde etsen, waarvan de titel aldus luidt: JANI BROSTERHUSI *Prædia*. — *Jacob van Brosterhuysen* was een dichter on vriend van Hooft, Huygens enz., op het slot to *Muiden*, en behoorde waarschijnlijk tot de familie van onzen JAN, die dan ook wel de kunst uit liefbebberij zal beoefend hebben, weshalve er zoo weinig van zijn werk voorkomt. — *Zio Witsen Geysbeek, Biograph. Woordenb. der Nederd. Dicht.* enz. op zijnen Naam.

BROUCK. (M. V.) *Bryan* geeft ons dezen als een Nederlandseben graveur op, die omtrent het jaar 1621 bloeide. „Van dezen kunstenaar, zegt hij, die waarschijnlijk een schilder was, hebben wij eene kleine prent, voorstellende *Mercurius* en *Argus*, en beteekend 1621, in een slechten en zwakken stijl geëtst: zij is met de drooge naald of burin opgewerkt, en tracht, met weinig goed gevolg, den gravertrant van CORNELIS VISSCHER na to bootsen.” — Dit geheelo artikel is bij *Bryan* eene dwaling, — Zie op BRONCK. (MOZES VEIT VAN DE) — daar de genoemde prent door MOZES VAN UYTENBROECK, in 1621, is geëtst, toen de Werken van CORNELIS VISSCHER nog wel niet zullen hebben bestaan, en alzoo door hem niet konden gevolgd worden.

BROUWENAAR. (JAN FRANÇOIS) Ik vermeen mij, bij mijn gevormd plan van Uitgavo, eene uitzondering to mogen veroorloven, om dit jeugdige talent, hetgeen als eene fraai bloeiendo bloem op het veld der seboone kunsten, helaas, zoo spoedig verwelkt is en verdwenen, hier to vermelden, opdat zijn reeds verkregen roem voor de Geschiedenis niet verloren ga. Zoo dan moge thans volgen een openbaar berigt uit *Amsterdam*, van den 20. November, 1855, hetgeen zijn levensbedrijf genoegzaam aanduidt, en waardoor te zijnen aanzien eene gaping in de kunstgeschiedenis voor de toekomst wordt aangevuld. „Voor ruim zes jaren, overleed, to *Amsterdam*, in slechts 34jarigen leeftijd, J. F. BROUWENAAR, van *Vlissingen*. Door echt kunstenaarsvuur beziel, had hij het, door eigen studie, door voorbeeldeloozo vlijt, en to midden van de zorgen voor het dagelijkseh brood, reeds tot eene aanzienlijke hoogte in de beeldhouwkunst gebragt; doch zijn moed en volharding waren to groot voor zijne kraecten: hij werd krank naar ligchaam en ziel, en bezweek op het oogenblik, dat hij het doel van zijn stroven had bereikt, op het oogenblik, namelijk, dat de Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten, alhier, hem bad toegekend den grooten prijs, die hem veroorloofde, de groote Italiaansehe kunstwerken op eigen bodem to gaan bestuderen. Hij leefde nog, toen hem de blijde maro verkondigd werd, doch het zieleleven was uitgebluseht, en hij geloofde, bij verstono niet

meer, wat men bem zeide! Maar BROUWENAAR was ook Dichter, een bevallig gevoelvol Dichter. Als zoodanig is hij misschien minder algemeen bekend. Men zal het dan ook dank weten aan den heer *J. J. L. ten Kate*, dat hij uit de nagelaten Gedichten van BROUWENAAR een bundeltjen heeft verzameld, en dit thans, in netten vorm en met eene diens nagedachtenis gewijde Voorrede, heeft in het licht gegeven. Wij voegen er slechts bij, dat door de uitgevers *Gebr. Abrahams*, te *Middelburg*, voor eene verdienstelijke typographische uitvoering is gezorgd." — Uit dezen bundel blijkt, dat hij den 15. Julij, 1815, te *Vlissingen*, is geboren, en, te *Amsterdam*, overleden, den 24. September, 1849. — Eene waarlijk roerende beoordeeling van dit Werkje vindt men in *de Tijdspiegel*, Februarij, 1856, blz. 105, alwaar hij, als de derde der Zeeuwsche dichters, allen te *Vlissingen* geboren, te weten: *Jacobus Bellamy* en *Antonie van der Woordt*, wordt genoemd, en die thans samen een poëtisch Klaverblad uitmaken.

BROUWER (ADRIAAN) is, bij het algemeen, even als JAN STEEN en FRANS HALS, bekend door de zonderlinge levenswijze, die aan hen wordt toegeschreven, doch waarvan *Houbraken* de schuld is, door in bunne levensberigten voorvallen te hebben geboekt, die, geheel buiten de Kunst, in hun dagelijksch bedrijf plaats hadden, en ook wel altijd in het privaat leven zullen blijven plaats hebben. Intusschen heeft deze auteur maar al veel vermeldt, wat hij, op bloote geruchten, te goeder trouw voor waar hield; doch, buitendien, kan ik mij zijne drijfveer ten deze niet verklaren, namelijk, dat een bekend braaf en geacht man het struikelen van zijne kunstbroeders bij voorkeur boekte: — geschiedde dit, om aardig te willen zijn, en zóó voor zijn Werk, langs dien weg, lezers te vinden? Dat kan ik mij wel van eenen *Weyerman* voorstellen, maar van hem niet. — Ik doel hier op het bekende geval, dat, toen BROUWER leerling bij FRANS HALS was, diens vrouw haar kind aan BROUWER voor een oogenblik ter hand stelde, en hij met dat meisje omsprong, zoo goed hij kon, het nu eens op zijn arm, en dan op zijne schouders droeg enz. totdat het hem bevuilde! BROUWER, dus beklad, legde het kind op den vloer en betaalde het met gelijke munt! De moeder komt op dien stond terug, en, verbaasd, vraagt zij, wat hij deed? Hij antwoordde: „Wij bes malkander". — Dit feit is algemeen bekend, zoodat de herhaling wel achterwege had kunnen blijven; doch ik bad reeds de opmerking gemaakt, dat dit verhaal mij wel wat aprocrief voorkwam, en vond een soortgelijk oordeel bij een zeer bekwamen historischen navorser, *François Mols*, schepen van *Antwerpen*, in een door hem geschreven stuk, Aanmerkingen op *Houbraken* in *Ms.*, omtrent den jare 1775, en ik laat hier letterlijk zijn gevoelen over het gemelde geval volgen, tevens nog opmerkende, dat dit verbaal bij *Houbraken* in het levensberigt van PETER ROESTRATEN voorkomt, wiens vrouw het bedoelde kind van FRANS HALS was. — „PETER ROESTRATEN is in *Engeland* gekomen, en aldaar gestorven, in 1698. Volgens *Horace Walpole*, *Anecdotes of Painting*, T. III. pag. 44, 45, tweede uitgave, geboren zijnde 1627, en BROUWER reeds in 1631 te *Antwerpen* wonende, zoo kon hij dat praatje maar van hooren-zeggen geweten hebben; als ook MICHEL CARÉE, die nog jonger was als deze ROESTRATEN: want *Descamps* stelt zijn geboorte onder de 1656. Doch ik geve er nog tien jaren bij — zoo was CARÉE nog niet geboren, als BROUWER stierf, die in 1640 à 1646 al dood was. — Nu komt bet hier op aan, dat dit praatje van onzen schrijver is opgeraapt, te *Londen* zijnde, uit de derde of de vierde hand, en alware dat hetzelfde waar was geweest, zoo zoude bij zijn Werk daarmede niet moge bevuild hebben: zulke slechtigheden moeten in den vergeetboek blijven." — Ook bij *Houbraken* wordt gemeld, dat hij in den jare 1640 aan de pest in een gasthuis te *Antwerpen* is overleden. Doch dezelfde *Mols* meldt

hierover: „Dit kan gemakkelijk een oud praatje zijn; want, door vrienden verzocht hebbende, de doodregisters van ons Gasthuis te onderzoeken, is mij gezegd, dat ADRIAEN BROUWER niet geboekt staat onder de overledenen;” — en dien ten gevolge moet men dit verhaal van zijn dood in een gasthuis, in twijfel trekken. — De stukken van BROUWER zijn uiterst zeldzaam. De meeste openbare Galerijen kunnen slechts één-enkel stuk van hem aanwijzen. Op de verkooping, in 1771, te *Amsterdam*, was er ook maar één stuk van hem in de beroemde verzameling van *Gerrit Braamcamp*, dat door *P. Fouquet* voor *f* 500 is gekocht, zijnde Nr. 37 van den *Catalogus*, en van welk stuk vermeend wordt, dat de hoofdfiguur op den voorgrond den *schilder-zelven* zou verbeelden. Ik heb nog niet kunnen ontdekken, wáár die schilderij beland is. — *Gault de Saint, Germain* (1818) geeft als hoogsten prijs voor zijne werken op: 1500, 2000, 3600 livres, en op de verkooping van *M. de la Perrière*, April, 1817, 2401 livres. Ook vermeldt deze, dat het *Portret van ADRIAAN BROUWER, door hem-zelven geschilderd*, in de kunstverzameling van den keurvorst van de Paltz berust. — Bij *Saundart* vindt men een vers op den dood van BROUWER, hetwelk hij zegt, bij *De Bie* gelezen te hebben, doch bij wien ik slechts de twee eerste regels (in het Vlaamsch) kon vinden. Het luidt als volgt:

„Nach seinem Tod sah man Niemand um BRAUERS Gut krakelen,
 Dann nichts, als Pensslen, man hier fand, an statt Golds und Jubelen,
 Ein brochner Esel und Balet war hartlich noch vorhanden,
 Sonst nirgend er was übrigs hatt, das für was Gut bestanden.
 Fama soll seinen Witz und Geist der Nachwelt doch bewahren,
 Sprechend, der da *Apelles* heist, ist *Irus* hingefahren.

Zie II. Th. III. Buch, S. 305. zijner *Teutsche Academie der Bau-, Bild- und Mahlereykunste; Nürnberg*, 1675, f°. — Bij het Artikel van *Immerzeel*, die meldt, dat hij eenige prentjes met boeren en boerinnen geëtst heeft, die zeldzaam voorkomen, kan ik voegen de beschrijving van die mij bekend zijn, als: 1. *Een gezelschap van vier boeren*; onderaan leest men: *Tsa vrienden! enz.* — 2. *Een gezelschap, waar eene boerin op eene fluit speelt en twee boeren dansen*; daar onder staat: *Lustig spell* enz. in f°. — 3 tot 6 *rokende boeren*, 4 stuks in f°. — 7. *Een slapende boer en in den achtergrond drie beschonken boeren*, beteekend: BROUWER. — 8—9. *Twee afzonderlijke figuren*, beteekend: A. BROUWER, in 4°. — 10. *Een groote man en eene kleine vrouw, met een aap, die rookt*, waaronder: *Wat is dat voor een gedrocht?* enz. — 11. *Eene vrouw, die koekjes bakt*, rond in 4°. — 12. *Een boer steekt zijne pijp aan in de stoof, die eene vrouw vast houdt*, in 4°. — 13—18. *Boeren en boerinnen*, zes stuks. — Zie *Bryan, Le Blanc*, enz. — Zijne teekeningen zijn, als witte raven, hoogst zeldzaam; slechts eenmaal is er een, die zeker echt was, voorgekomen, namelijk, in de beroemde kunstnatenschap van *Van der Marek*, te *Leyden*, verkocht te *Amsterdam*, in 1773, op bl. 188 van den *Catalogus van Teekeningen*: „Nr. 915. ADRIAAN BROUWER: *Twee boeren zijn voor eene tou gezeten, en verder nog twee aulere, waarvan een op den voorgrond, die eene kruik in de hand heeft.* Eene fraaije teekening, vol geest, met de pen geteekend, h. 8, br. 9/4, dm. Rhijnl.” — In het Museum in de Louvre, te *Parijs*, zag ik eene schilderij van *JOOST VAN CRAESBEECK*, zelven in zijn schildervertrek afgebeeld, bezig zijnde, het portret van BROUWER, zijn meester en vriend, te vervaardigen.

BROUWER. (ANNA CATHARINA) Deze verdienstelijke kunstnresso werd nauw mij bekend door een groot aantal prentjes, bij wijze van vignetten, die alle gezigten van steden en dorpen in de Nederlanden voorstellen. Het Werk, waar ze in geplaatst zijn, is de *Stads- en Dorpbescrijver*, door *Van Ollefen en Bakker*; *Amsterdam*, 1793—1801; in 8 deelen in 8°. Al deze platen zijn door haar vervaardigd, gedeeltelijk gegraveerd gedeeltelijk zeer geestig geëtst, en vele

afbeeldingen door haar daarvoor geteekend; zelfs heeft zij den allegorischen titel voor het V. Deel geheel ontworpen en gegraveerd. Is dit Werk ook al niet van de eerste soort, het verdient echter bewaard te blijven, en eene vrouw, die, waarschijnlijk, haar bestaan heeft gevonden in het hanteren der kunst, bij de reeks der Nederlandsche kunstenaressen mede te worden geboekt.

BROUWER. (ANNA CORNELIA) Op eene boekprent in folio-oblong, voorstellende een gezigt op eene Nederlandsche stad, met een allegorischen rand omgeven, staat ANNA CORN. BROUWER *fecit*.

BROUWER. (CORNELIS) Deze verdienstelijke en ijverige kunstgraveur is bij de levensberigten onzer kunstenaars geheel vergeten. — Hij heeft een aantal prentteekeningen vervaardigd, in den stijl van het bekende Werk van *Ploos van Amstel*, en als Vervolg daarvan uitgegeven, waaronder, tot proef zijner bekwaamheid kan strekken, eene naar ADAM PYNACKER, die zeer fraai is. De titel van dit Werk is als volgt: *Receuil d'estampes, gravés par CORNEILLE BROUWER dans le gout du lavis et du crayon, d'après les dessins orig. des plus fameux peintres et dessinateurs de l'école Flamande et Hollandaise, formant une partie de la célèbre Collection de Mr. J. Goll de Frankenstein, à Amsterdam; I Livr. cont. 4 estampes, d'après J. HACKERT, A. PYNACKER, H. V. SWANEVELT et J. V. D. ULFT (Amsterdam) in folio.* Méér dan deze eerste aflevering, is er niet van die even nuttige als fraaije prenten verschenen. — Ook groote voorwerpen, als portretten, heeft hij niet onverdienstelijk vervaardigd; gelijk men als proef kan beoordeelen dat van *Mr. D. J. van Hogendorp 't Hofwegen, Coll. van 't Oranje-vaandel en Schepen der stad Amsterdam, 1787*, door hem geteekend voor deze 8°. prent, door SCHMID gesneden. — Bij het verschijnen van het Werk van *Le Blanc*, in 1854, vond ik slechts zijn naam vermeld als Hollandsch schilder en graveur, die in den jare 1773 (?) werkzaam was. — Hij heeft gebloeid op het laatst der XVIII. eeuw, en, waarschijnlijk, te *Amsterdam*, blijkens de volgende platen, door hem gesneden: een titel-vignet op de *Alliantie met Frankrijk, in 1785*, door JACOBUS BUYS geteekend. — De groote platen der *Pruissische geschiedenis vóór Amsterdam, in den jare 1787, naar de teekeningen van J. G. TEISSIER*, en meer andere gelegenheidsprenten, die bij menigte voorkomen, en in die jaren, tot 1794, door hem in koper zijn gebracht. — Onder de portretten komen, onder anderen, de volgende van hem voor, als: dat van *P. L. van de Kastelee, J. Bellamy, J. Hazeu, G. J. Nahuys, en W. Krull*.

BROUWER (JAN) is een kunstgraveur geweest, die bij ons nergens vermeld werd; echter heeft hij, met vaste hand, de burin zeer goed gevoerd. Tot eene proef kan strekken, het fraai portret, door hem gesneden, en hetwelk ik bezit, zijnde dat van *Gerardus de Carpentier*, naar de schilderij van H. VAN ALDEWERELD, — zie aldaar — groot 1°, in 1654 uitgegeven. Het is vreemd, dat èn schilder èn graveur van dit portret reeds in vergetelheid kwamen. — Later zag ik, dat *Le Blanc*, in 1854, hem heeft opgenomen, die tevens de volgende gravuren, door hem vervaardigd, vermeldt; als: 1. *Vertumnus en Pomona*. — 2. *Frederik Wilhelm, keurvorst van Brandenburg*. — 3. *Caspar (?) Carpentier*. — 4. *Olivier Cromwell*. — 5. *Pieter Florisz., vice-admiraal*. — 6. *Johannes Hoornbeeck*. — 7. *Albertina van Nassau*. — 8. *Ernest Casimir van Nassau van Catzenellenbogen*. — 9. *Frederik Hendrik van Nassau*. — 10. *Willem van Nassau*. — 11. *Henriette van Nassau*. — 12. *René van Nassau, prins van Chalons*. — 13. *Marie, gemalin van Carel Willem, prins van Oranje*. — 14. *Jacob van Pen (Peen)*. — 15. *Philippus Rovenius*. — 16. *Amalia van Solms, gemalin van den prins van Oranje*. — 17. *Cornelis Tromp, vice-admiraal*. — Ik voeg daarbij, dat, volgens *Bryan*, onder zijne beste werken, het portret van *Keizer Leopold*, naar W. VAILLANT, wordt geteld. — Nog vind ik het portret van *J. Rulitius en A. Visscher Azn.*

door hem gegraveerd. — Van de bovengemelde vorstlijke portretten uit het huis van Nassau, zijn er zeker, die tot het volgende Werk behooren: „*Vijftien Portretten der Prinsen van Nassau* en hunner aanverwanten, van Adolf van Nassau, Duitschen keizer, tot Prins Willem III, als kind; elk in een lauwerkrans, met drie-regelig Latijnsch onderschrift, door J. BROUWER in f^o, onder adres van *H. Allardt*.” Zie *Supplement van den Catalogus van Portretten van F. Muller*, bl. 305, Nr. 38.

BROUWER. (JAN) *Pieter Terwesten Ms.* noemt dezen als een portret- en ornamentalschilder, geboren te *Delft*, die, in den jare 1697, te 's *Hage* bleide, en toen het meesterschap van de Confrerie-kamer aldaar bekomen heeft.

BRUGGE (G. VAN) heeft portretten geschilderd, als dat van *Theodorus Ubink*, hervormd Predikant, te *Alkmaar*, 1706; ten halven lijve, regts, een opgeslagen Bijbel in de regterhand houdende, in ovaal, met randwerk, gegraveerd door PIETER VAN GUNST, in f^o, naar G. VAN BRUGGE. Zie Nr. 5505 van den *Catalogus van Portretten van Fred. Muller*.

BRUGGE (HANS VAN) was een leerling van ROGIER VAN BRUGGE, die den schildertrant van zijnen meester volgde. — *Baldinucci* heeft dezen naam het duidelijkst vermeld, en noemt hem ANS DE BRUGES, en een kweekeling van RUGGIERI DI BRUGES; hij geeft den tijd van zijn bloei in het jaar 1460 op. Volgens *Vasari*, — naar *Fiorillo* zegt — zou hij te *Portinari*, voor *St. Maria-Nuova*, te *Florence*, een klein schilderstuk hebben gemaakt, dat in bezit van den hertog Cosms is gekomen, de *Passie van Christus* voorstellende, als ook nog een schilderstuk te *Careggi*, een vlek, niet ver van *Florence*, aan het huis *Medicis* toebehoorende, gemaakt hebben. De gemelde *Vasari* noemt hem AUSSE, en *Guicciardini*, in zijne *Beschryving der Nederlanden*, verandert dien naam in HAUSSE. — Ook *Füssli* dwaalt met deze namen, in zijn artikel ANS, voor HANS VAN BRUGGE, zoo als hij trouwens vele fouten in de namen begaat. — Zoodoende zou deze beroemde Nederlander zijn naam ligtelijk verloren hebben, enkel dewijl vreemde auteurs dien zoo slordig opgeven.

BRUGGE. (JOANNES VAN) Lofwaardig is de zucht, die in deze eeuw velen bezielt, om de geschiedenis zoo maar niet bloot aan te nemen, gelijk vele laterescrijvers haar, naar hnnne meening en het oordeel hunner voorgangers, hebben geboekt, maar ze op te maken uit authentieke stukken, en, wanneer zulks kan geschieden, die oorspronkelijke bewijzen-zelfo te zien en te toetsen aan het daarvan gegeven berigt. — Moge men dit ook toepassen op den hier boven genoemden JOANNES VAN BRUGGE, wiens werken, om den naam, werden gehouden voor die van den alom beroemden JAN VAN EYCK, buiten 's lands, meer onder den naam van JAN VAN BRUGGE bekend. — *Heinrich Otte* zegt, in zijn Werk: *Grundzüge der kirchlichen Kunst-Archäologie des deutschen Mittelalters, u. s. w. Leipzig, Weigel; 1855*, in 8°., op bl. 170, over HUBERT en JAN VAN EYCK sprekende: „ook de vader CASPAR VAN EYCK zou schilder zijn geweest.” — Hoe of bij, die anders, met uiterst veel kennis van zaken, ons zooveel wetenswaardigs heeft medegedeeld, aan den naam van CASPAR is gekomen, begrijp ik niet; hij-zelf zegt verder niets daarover, hetgeen wel jammer is, daar, indien hij dit kon staven, alsdan VAN EYCK de geslachtsnaam zou kunnen zijn. — Genoemde JOANNES is geweest, naar de meening van onderscheiden historische navorschers, de vader van HUBERT en JAN VAN EYCK, die hofschilder was van Karel V, den Wijze, koning van *Frankrijk*; en tot een afdoend bewijs, dat hij, en niet de bekende JAN VAN EYCK dit was, strekke het volgende: in den jare 1371 heeft hij een boek, Manuscript van een Bijbel, met miniaturen geschilderd, hetwelk hij, half geknield, den gemelden vorst, op zijnen troon gezeten, aanbood. Dit tafereel kan men vinden in *Bern, de Montfaucon, Monuments de la Monarchie française, Paris, 1729—33; plaat CXXX, Nr. 8*, gelijk mede

als titel, voor datzelfde boek, met een Latijnsch onderschrift, vertaald dus luidende: *In het jaar onzes Heeren 1371, zijn deze schilderwerken gemaakt, op bevel en tot eer van den doorluchtigsten Prins, Karel, Koning van Frankrijk, in zijn vijf-en-dertigste jaar, hetgeen het achtste is van zijne regering. Het is JAN VAN BRUGGE, schilder van denzelfden koning, die eigenhandig deze schilderwerken heeft vervaardigd.* Hieruit blijkt, dat deze, die in 1371 reeds 's Konings schilder was, geen der bekende beroemde VAN EYCKEN kan zijn geweest: want JAN is geboren in 1370 (?) en HUBERT in 1366. — *Bryan-Stanley* haalt ook dit Miniatuur-werk aan, doch onder de werken van JAN VAN EYCK ter loops vermeld, zonder op het jaartal opmerkzaam te zijn geweest, wat mij bij *Stanley*, als commentator van *Bryan*, die het aanvoert, zeer bevreemdt. — *Fiorillo* vereenigt zich geheel met het denkbeeld, dat hij de vader van de vindsters der olieverw-schilderkunst kan geweest zijn, en begrijpt niet, hoe eenigen dezen miniatuurschilder, in het onderschrift vermeld, met den beroemden JAN VAN EYCK hebben kunnen verwarren, daar de jaartallen en personen in dat tijdvak zulks tegenspreken. — Meer is er tot nog toe niet met zekerheid te zeggen van dezen kunstenaar, die, in zijnen tijd, wel een der bekwaamste zal zijn geweest, daar Koning Karel, in zijne wijsheid, er zeer op uit was, om alles aan te wenden tot beschaving van zijn volk, en er wordt gemeld, dat hij een der eersten is geweest, die zijn hof met het personeel van een schilder vermeerderde. Dit schijnt vervolgens in gebruik te zijn gebleven, want, zoo leest men, dat onder de regering van zijnen zoon en opvolger, Karel VI, een *Ordonnance de Charles VI pour la Police générale du Royaume* werd gegeven, te *Parijs*, den 25. Mei, 1413, waar het in Nr. 48 luidt: „*Item nostre Peintre, qui prenoit sur nostre Tresor CXXXVI. Livres tournois, n'en prendre plus aucune chose.*” — Zie *Ordonnances des Rois de France, tom. X. p. 80*, in de *Noot*, blz. 85, bij *Fiorillo, Gesch. d. Mahl. in Frankreich.* — *Vasari* meldt in het levensbericht van *Don GIULIO CLOVIO*, den miniatuurschilder, deel VII, bl. 217, dat het beschilderen der getijdeboeken destijds door de kunstmin der drie zonen, (de vierde, Lodewijk hertog van Anjou, werd Koning van *Napels*) van Jan, Koning van Frankrijk, namelijk, Karel V., zijn opvolger, den hertog Jan van Berry, en Philippus den Stoute, hertog van Bourgondië, tot de hoogste volmaaktheid is gebragt; dat de betrekking tusschen *Frankrijk* en de *Nederlanden* zoo gemeenzaam was, dat de kunstenaars dezer twee landen dikwijls te zamen werkten; dat JAN VAN BRUGGE den voorrang had, als eerste schilder van Karel V.; dat de miniaturen der Vlaamsche en Fransche kunstenaars veel overeenkomst hebben, doch dat hij verreweg de voorkeur geeft aan de eerstgenoemde school, die zich oneindig meer onderscheidt door oorspronkelijke, rijke vindingen, door afwisseling van gelaatstrekken, door de edele beweging der beelden, door uitdrukking enz. en ook toen de voorkeur in alle landen gehad heeft.

BRUGGE. (LEVINA VAN) Deze beroemde kunstenaar was de dochter van den kunstschilder SIMON BERNINK VAN BRUGGE, — zie aldaar — en zou dus LEVINA BERNINK VAN BRUGGE moeten worden genoemd; doch, haar roem het meest buitenslands verspreid zijnde, zoo is zij aldaar meer onder den eerstgemelden naam bekend. — Aangaande haar talent, zegt *Sanderus*, in zijn *Verheerlykt Vlaenderen enz., Dl. I, blz. 5*, van den vader, als een der oudste schilders van *Brugge*, sprekende: „Hy had eene dochter, LEVINA VAN BRUGGE genaamd, welke door Hendrik, waarschijnlijk den VII., Koning van *Engeland*, door kracht van geschenken en beloften, werd bewogen, haer vaderland te verlaten, en zich, door hare heerlyke kunststukken en schilderyen, tot verwondering van die natie, niet minder dan in *Vlaenderen*, vermaard gemaakt heeft en dat Ryk daarmede versierd.” —

Zij behoort alzoo tot de Nederlandsche kunstenaressen der XV. eeuw. — Hoe zij en haar vader aan den naam van BENNINGS — zie aldaar — zijn gekomen, gelijk ze bij *Immerzeel* geboekt staan, begrijp ik niet, daar toeh *Sanderus* dien geslachtsnaam wel zou hebben vermeld, wanneer hij door hen was gevoerd geworden.

BRUGGE. (ROGIER VAN) Zie bij *Immerzeel* op ROGIER van *Brugge* en nog op WEIDE; (ROGIER VAN DEN) en bij mij op WYDE of WYDEN. (ROGIER VAN DER)

BRUGGE, (LOUIS VAN DER) bijgenaamd HANSE, „was een der *Anciens* van de Academie te *Parijs* — zegt *Florentine Comte*, — en is er ook Professor van geweest. De portretten in miniatuur heeft hy tot oefening van zijn verstand genomen, en er langen tijd in gewerkt, totdat hy stierf, omtrent het jaar 1660.” — Zie over genoemden Schrijver het *Konst-cabinet der Bouw-, Schilder-, Beeldhouw- en Graveerkunde, enz.; Utrecht, 1744; in 8°, II. deel, bl. 326.* — Aangaande zijne wijze van werken vindt men er, op bl. 325, in het levensbericht van LOUIS DU GUERNIER, den Franschen miniatuur-schilder, aangehaald: „zijne manier was anders dan die van HANSE, hierin verschillende, dat hy geen wit gebruikte, zijn werk op het *Emaus* en op het pergament punteerende, gelijk *Frère SAILLANT*, toenmaals in dat soort van werk beroemd, óók deed. HANSE, integendeel, leide wit op zijn pergament, en trachtte de manier van OLIVIER en COUWER, welke in *Engeland* met veel roem in miniatuur schilderden, na te volgen.”

BRUGGEN. (J. TER) Zie op TERBRUGGEN. (J.)

BRUGGEN (JAN VAN DER) staat bij *Immerzeel* geboekt, als een Vlaamsch graveur in mezzo-tinto; ik voeg daarbij, dat zijne onderwerpen veelal koddige voorstellingen zijn naar TENIERS, BROUWER en OSTADE. — Ziehier de opgave van eenige zijner meest-geachte werken, als: het portret van JAN VAN DER BRUGGEN, naar DE LARGILLIÈRE, h. 266, br. 213 streep Nederl. — Idem van A. VAN DYCK, naar HEMZELVEN in f^o. — Idem *Lodewijk XIV*, 1681, in f^o. — *Franciscus de Baillencourt, Episcopus Brugensis*, in f^o. — *P. Daniel Bartolis e societate Jesu*, in f^o. — *M^e. de Cimay*, naar DE LARGILLIÈRE, h. 301, br. 414 str. — *Carolus Dei gratia Hispania Rex*, in f^o. — *Nicolas Barbo, seigneur de Grand-villars*, naar DE LARGILLIÈRE, 1682, h. 280, br. 215 str.; *Paris, chez Van der Bruggen*. — *Isabelle d'Orléans, duchesse de Guise*, naar MIGNARD, h. 303, br. 218 str. — *Innocentius VI*. — *F. Voet*. — *Th. Howard du Chatel*, h. 305, br. 214 str. — *Anthonius Masson*, h. 188, br. 142 str. Men vindt er afdrucken van, waaronder de letters op eene afzonderlijke plaat zijn gedrukt. — *La Duchesse de Richemont*, naar A. VAN DYCK, h. 305, br. 218 str. — *Jacobus de Riddere*, in f^o. — *M^e. Osorio di Velasco*, naar DE LARGILLIÈRE, h. 302, br. 219 str. Dit zijn alleen de portretten, welke ik, om der geschiedenis wil, meende, hier te moeten vermelden, terwijl de prenten, onderwerpen uit de gewijde geschiedenis, mythologie enz. voorstellende, te zamen nog dertig stuks uitmaken, en vermeld staan bij *Le Blanc*, die tevens berigt, dat hij te *Parijs, rue St. Jacques, à la vieille Poste* heeft gewoond. — Men verwarre dezen graveur niet met J. VAN DER BRUGGEN, die, als graveur en plaatetser, in het begin der XVIII. eeuw, te *Weenen*, werkzaam was, volgens berigt van *Heincken*, III. 388, door *Le Blanc* opgegeven; doch deze kan wel een zoon, of uit het geslacht van JAN VAN DER BRUGGEN, van *Brussel*, hier boven vermeld, geweest zijn.

BRUGGIEN. (GUILLAUME ANNE VAN DER) Deze, met roem bekende kunstenaar is reeds naar waarde door *Immerzeel* beschreven. Ik voeg echter nog daarbij, dat hij, behalve de aldaar vermelde onderwerpen, ook het landschap, met vee gestoffeerd, schilderde, zoo als ik eenige proeven op de Tentoonstellingen heb ontmoet, die de algemeene goedkeuring mogten wegdragen. In het vak van dieren-schilderen, zag ik op die te *Amsterdam* van 1856, eene keurige schilderij,

De wolf, die zijne prooi verdedigt. — Het is in dit zijn geliefkoosd en over het algemeen te weinig beoefend vak, vooral, waar de Hond in voorkomt, dat hij volstrekt ééinig is, hoofdzakelijk door de daarin gelegde moraal, zoo als *Lafontaine* ons de Dieren in de Fabel leert kennen, en gelijk de diepzinnige Engelsche schilder LANDSEER ze ons voor oogen stelt. — Bij het beschouwen van laatstgenoemde schilderij, herinnerde ik mij wat *Bulwer: Engeland en de Engelschen enz.; Zalbommel*, 1835, deel II., bl. 166, dienaangaande, zoo naar waarheid, opmerkt, als hij betrekkelijk LANDSEER zegt: „Hij herinnert ons die bovennatuurkundigen, die aan de dieren eene ziel gegeven hebben. Hij blaast de redelooze wereld eene geestelijke welsprekendheid van uitdrukkingen in, welke geen letterkundig vermogen in staat is, te beschrijven. Zijne stem spreekt luider dan die van alle menschelijke genootschappen in *Engeland*. Het is onmogelijk, na de beschouwing van een zijner schilderstukken, een Dier te mishandelen. Hij wekt onze belangstelling voor de dieren bijna tot eene gelijke hoogte met die in de menschen. Over hetgeen weinig poëtisch is, weet hij een dichterklijk waas te verspreiden; het is hem zelfs gelukt, eene *weduwe eendvogel* hartstogtelijk te maken over den dood van haren Waard. Hij is als een soort van keten, die tot het genie van WILKIE behoort: WILKIE en LANDSEER zijn weldoeners der schilderkunst. *Suidas* heeft van *Aristoteles* gezegd, dat hij de geheimschrijver der natuur was, en dat hij zijne pen in het verstand gedoopt had; men zou dezelfde aanmerking op onze beide schilders kunnen toepassen en zeggen, dat elk hunner, in zijne manier, de geheimschrijver der natuur geweest is, en dat zij hun penseel in het medegevoel gedoopt hebben, want zij bezitten beiden meer de wijsbegeerte des harten, dan die van het verstand”. — Ik ben getuige geweest, op eene Expositie, te *Londen*, in 1827, dat LANDSEER zijne wereldberoemde schilderij, *Monkey who has see the world*, aldaar ten toon stelde, en hoe het volk, als een zwerm bijen, daarvoor al lagchende een oorverdoovend gerucht maakte, zoodat allen er heen vloeiden en het mij in de eerste veertien dagen niet gelukte, om bedaard dat meesterstuk van kunst en zedeleer, doellende op het ontwaarden van het Engelsche volk, te zien; namelijk, door hunne beschaving buiten *Engeland* te zoeken, zoo geestig uitgedrukt door Apen in een bosch, die een aap in vreemd costuum, zijne natuurlijke landgenooten aldaar weder bezoekende, met verachting van zich afwijzen en hem bespotten. — De heer VAN DER BRUGGHEN beoefent, van tijd tot tijd, ook de etskunst: zoo is van hem bekend een *drinkend jagthondje*, dat in *Weigels Kunstlager-Catalog.*, *Leipzig*, 1840, Nr. 9214, als zeldzaam staat vermeld, hetgeen trouwens wel het geval zal blijven, daar het atelier en het geheele huis van onzen kunstenaar in 1850 een prooi der vlam is geworden, en daarbij ook nog een geëtste plaat — *De kop van een Newfoundlandischen hond*, — is verloren geraakt. — In 1856 heeft hij de etsnaald weder opgevat en een op zijde geziene fieren, wakenden *Herdershond*, liggende op een heuvelachtigen grond, in een landschap, meesterlijk en naar den aard zeer natuurlijk bewerkt, waaruit wij zien, dat hij dit vak volkomen meester is, en hopen, dat hij, in het belang der kunst, 't moge vervolgen. Deze prent is hoog 110, br. 150 str. Nederl., waarvan ik een schoonen afdruk, om in mijn Kunstatlas te plaatsen, van hem ten geschenke ontvangen heb.

BRUGIER (GUILLAUME) was een stempelsnijder, naar den naam te oordeelen, waarschijnlijk, van *Brugge*, die, op het laatst der XV. eeuw, in *Frankrijk*, bloeide, zoo als zulks in de stadsrekeningen van *Montpellier* voorkomt, op den jare 1490: „GUILLAUME BRUGIER Sigilla pannorum — pro ingravatura.” Dit zijn de zegels, om het laken meê te stempelen. Zie *le Comte de Laborde, les Ducs de Bourgogne etc. Paris*, 1849, 8°.; T. I, *Introduction*, pag. LXXXI.

BRUIN (A. DE) was een bekwaam beeldhouwer, die, op het laatst der XVIII. eeuw, te *Nijmegen* bloeide; inmers, ik vind hem vermeld als een der onderwijzers van den schilder SEBASTIAAN POST. Zie *Van Eynden en Van der Willigen*, III. dl., blz. 219.

BRUIN (CORNELIS DE) staat reeds bij *Immerzeel* vermeld. Het is echter niet algemeen bekend, dat door de buitenlandsche schrijvers op den naam van dezen verdienstelijken kunstenaar een blaam is gelegd, alweêr door te ligtvaardig de geschiedenis te boeken: namelijk, als hij door hen wordt opgegeven onder de aanranders van het leven van den raadpensionaris *Joan de Witt*, aangezien één van hen denzelfden naam voerde als hij, zijnde dezo zamenzweerders, in 1672, de gebroeders *Pieter en Jacob van der Graaf, Adolf Borrenbagh, en Cornelis de Bruin*, die het feit volvoerden, zoodat onze DE BRUIN een afzonderlijk hoofdstuk aan zijne werken, te weten in *zijn Reizen*, heeft toegevoegd, om te bewijzen, dat hij een andere persoon en geheel onschuldig aan dezen moorddadigen aanslag geweest is. Zie *Witsen Geysbeek en Engelbert Gerrits, Ned. Gesch.*, VI. dl., blz. 344. De reizen, welke DE BRUIN heeft gedaan, zijn met behulp van den „vernaarden Amsterdamschen burgemeester *Witsen*, volbragt”, zoo als *Collot d'Escury* in zijn *Hollands Roem in Kunsten en Wetenschappen* ons mededeelt; „want, naauwelijks had hij dezen DE BRUIN leeren kennen, of hij stelde hem in staat tot het ondernemen zijner reizen, welke met die door *klein-Azië, de Grieksche eilanden, benevens Egypte, Syrië en Palestina* aanvingen, tot zijne terugkomst in 1698”, en kort daarop „door denzelfden *Witsen* daartoe in staat gesteld, ondernam hij zijne tweede reis naar *Moscovië*, en trok door *Perzië* heen naar *Indië* enz.” Dezo *Reizen* zijn zoo belangrijk, datze in het Fransch, Hoogduitsch en Engelsch werden overgezet, zoodat buitenlanders dit werk van DE BRUIN als van Franschen oorsprong noemen. Zie *De Gids* voor Februarij, 1848, blz. 125. — Zijn Romeinsche Bentnaam was *Adonis*. — Daar zijn sterftijd nog niet is vermeld, zoo wil ik dien hier bijvoegen, namelijk, dat hij op de *Zijde-Balen*, bij *Utrecht*, het gewezen Utrechtsche *Versailles* van David van Mollem, in den jare 1726 of 1727, overleden is. Berigt uit *Pieter Terwesten, Ms.* — Zijn portret in ^o. vindt men voor zijne *Reizen* geplaatst. — Men wil, dat hij vele prenten, in die *Reizen* voorkomende, zelf zou hebben gegraveerd. Zie *Le Blanc*.

BRUIN (D. DE) is een onvermeld kunstenaar, nopens wiens werk ik het volgende geboekt vind, onder Nr. 2232 van den *Catalogus van Portretten van Frederik Muller: W. van Heemskerck*, burgemeester en raad der stad *Amsterdam*, (ob. 1784; æt. 66), kniestuk, regts, met lango paruik, een boek in de hand, bij eene tafel onder eene toog, waaronder zijn wapen. *Teekening* in O. I. inkt door D. DE BRUIN in ^o. — Nooit in plaat gebracht.

BRUIN (W. DE) is waarschijnlijk een kunstliehebber geweest, dien ik alleen heb leeren kennen door een klein geëtst prentje, h. met de marge 85, br. 48 str., voorstellende *Een strandgezicht met duinen*, enz. — als bij *Scheveningen — op den voorgrond een heer te paard*, zeer geestig van behandeling en beteekend w. d. n. ^o. 1765. De genoemde naam staat voluit op het opzetspapier, en komt mij voor, als in dien tijd, en met kennis aan den maker, daaronder te zijn geschreven. Dit zeldzaam onvermeld prentje is in het bezit van den Heer *J. Ph. van der Kellen*, te *Utrecht*.

BRUINERS. (D.) Zie bij mij op BRUYNINX. (D.)

BRUN (FRANS) wordt als een kunstgraveur genoemd, die, in het midden der XVII. eeuw, in *Holland*, werkzaam was, volgens *Le Blanc*. — *Bryan* zegt van een van denzelfden naam, dat hij een Fransch graveur is geweest. Hij kon zich evenwel hier to lande gevestigd hebben. Zeker is het, dat wij hem moeten onderscheiden van FRANS BRUN, die, eene eeuw vroeger, naar ALBRECHT DIERER heeft

gekopiëerd, in den smaak van H. S. BEHAM werkte, en over wien *Brulliot* zegt, dat hij nopens hem niet de minste bescheiden heeft gevonden. — Men vindt van onzen FRANS BRUN de volgende werken vermeld, als: 1. *Carolus Lignivus, Arembergii Comes* in 8°. — 2. *Leopold archiduc. . . . vivere cum sanctis. . . in* 4°. — 3. *Ferdinand d'Aval, général.* — 4. *Abraham Calovius, théologien*; — 5. *Ernesto Casimiro comiti Nassavice.* — 6. *La Famille du Prince d'Orange*, h. 215, br. 308. str. — 7. *La Famille du Prince d'Orange*, h. 460 br. 790, str. *Franc. Hoëius ex. Amsterdam* 1627. — 8. *Amélie de Solms, Princesse d'Orange, Franc. Hoëius excud.* h. 465, br. 370 str. — 9. *Exmus Princeps Ambrosius Spinola, à cheval. . .* AUG. BRUN. gr. in f^o. *Petter Ouerradt excud.*

BRUN (JACOB) vind ik alleen bij *Le Blanc* vermeld, als een kunstgraveur, die, in het midden der XVII. eeuw, in *Holland*, werkzaam was. Hij noemt de volgende, door hem vervaardigde prenten, als: 1. *Elisabeth daughter of K. James. . . ?* — 2. *Barbara van Beck of the Urslerins of Augsburg*, 1653. — 3. *Frederich V. électeur Palatin?* — 4. *Jacobus Bongarsius, ministre Calviniste*; h. 273, br. 200 str. 5. *William III?* — 6. *Tombeau d'Otto, Comte de Salms.*

BRUNE. (AUGUSTIN en HENNEQUIN DE) In de rekeningen der Hertogen van Bourgogne, die in de Archiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men op 25 Junij, 1468, aangeteekend: „A AUGUSTIN DE BRUNE, peintre, pour V jours, à VII. S. pour jour.” — en: „A HENNEQUIN DE BRUNE, peintre, idem.” Zie *Le Comte de Laborde, les Ducs de Bourgogne etc., Paris*, 1851. in 8°. Tome II, p. 367 en 368.

BRUNE, (LAURENT DE) In de rekeningen der Hertogen van Bourgogne, die in de Archiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men op den 16. April, 1467, aange- teekend: „A lui païé pour LAURENT DE BRUNE pour IX jours qu'il a ouvré au pris de VIII. S. pour jour LXXII. S.” — Zie over deze werkzaamheden, mede door hem als beeldhouwer verrigt, voor het groote feest van het Guldenvlies te *Brugge*, op DARET. (JAQUES)

BRUSSEL (ANTONI VAN) was, volgens *Vasari*, bij wien hij op ANTONIO VAN BRUSSEL voorkomt, een der meesters, die, in het midden der XVI. eeuw, met PIETER CAMPANA en FERNAND STRUM, uit *Zierikzee*, te *Sevilla*, met grooten roem, in de kunst werkzaam waren, en, met eene menigte andere vermaarde Nederlandsche mannen, die in andere deelen van het Spaansche rijk, op gelijke wijze, de kunst voorlichtten, de hechtste gronden hebben gelegd tot de ontwikkeling der Spaansche schilderschool, zoo als die tot den glans der XVII. eeuw is gestegen.

BRUSSEL. (BERNARD VAN) Zie bij mij op BERNARD VAN BRUSSEL.

BRUSSEL (HERMANUS VAN) staat reeds bij *Immerzeel* vermeld, doch ik moet daarop doen volgen, dat hij ook de etskunst, op eene fiksehe wijze, der Haarlensche school waardig, heeft beoefend; aangezien die kunst, steeds onafgebroken aldaar voortgezet, en ook door onzen VAN BRUSSEL is vervolgd geworden. — Hij heeft een boekje: *Verscheidene landschappen geteekend en geëts van H. V. B.* in 4°., zijnde 21 bladen geestig bewerkt. — De Heer *J. Ph. van der Kellen*, te *Utrecht*, bezit een getal van 45 stuks landschappen, waarbij 24 met al de veranderingen, in de platen aangebragt, alsmede vele dezer teekeningen, waarbij ook meest al de afdrukken, welke ik hier onder heb beschreven, en bovendien eene reeks van 20 stuks afbeeldingen van Nederlandsche kleederdragten uit het begin dezer eeuw, in etsdruk, en *idem* met aqua tint opgewerkt; allen alleen beteekend met blz. en nommers, en zeker behoorende tot een Boekwerk, h. 120, br. 80 str. Nederl. Verder nog een *Portret* in profiel van wijle H. K. Majesteit, de gemalin van Willem I., Koning der Nederl., als opgewerkt silhouet, in ovaal, waaronder een vers van *Wiedenbruck*, niet beteekend, in 4°., en een prentje *Memento mori*, voor de Loge

van *Haarlem*, op een vierkant, als proefdruk, en *idem* de plaat afgesneden als een gelijkzijdige hoek, onbeteekend. — Dit is dus eene zeldzame verzameling van 's mans etswerken, die hooger staan aangeschreven als men zou vermoeden: zoo komt op de verkooping van *Verstolk van Soelen*, te *Amsterdam*, in *Maart* 1851, gehouden, op bl. 1, onder de etsen van SIMON DE VLEIËR voor: Nr. 10. „*Un petit paysage entrecoupé d'une rivière non mentionné et inconnu*; intusschen is deze ets niets anders dan een der bovengemelde van H. VAN BRUSSEL, zooals mij genoemde prentliefhebber heeft medegedeeld. — Van de door hem vervaardigde en minder bekende prenten zijn er welligt sommigen éénig. Onder die, welke ik, bij een aantal proefprenten, zoowel in manier van prentteekening als geëts, uit zijne nalatenschap bij elkander heb gekocht, bevinden zich de volgende, als: *Albertje Kuyskens*. Geboren den 20. Julij 1698. Overleden den 5. February in 't Diaconie- en Aalmoesseniers armhuis te *Haarlem*, 1800. Zij is gezeten, van voren te zien, met een muts op, een schoudermantel om, met de eene hand daar buiten, waaraan een pols-mof, in een geteckend ovaal, weinig bewerkt, alles eerste etsdruk, en door hem-zelfen met O. I. inkt opgewerkt, om die daarna verder af te etsen. Tweede druk, met geëts ovaal, en weinig meer bewerkt, en door hem met kleuren aangewasschen. Derde druk, meer afgewerkt, buiten geheel beëts, zonder onderschrift; om het ovaal alles wit, met het gemelde schrift daaronder, niet beteekend, h. 252, br. 165 str. Nederl. met de marge. Dezelfde prent, vierde druk, geheel afgeëts, alsmede het wit om het ovaal, met eene margo van 10 str. wit gelaten; een plint, met nagenoeg hetzelfde onderschrift, als op den eersten druk staat aangeduid, waarvan bij eenige woorden de letters, die onduidelijk waren, met pen en inkt zijn bijgeschreven, mede niet beteekend; het is deze laatste prent, die bij *Heller (L.)* en *Le Blanc* als zeldzaam wordt genoemd. Van dit portret heb ik de originele teekening voor mij liggen. — Verder eene *meid*, die bij *lamplicht* een koperen kandelaar staat te schuren; op eene tafel of bank, waar zij, in profiel gekeerd, achter staat, beviindt zich een schuurbak, koperen schotel enz., en in den achtergrond een kruis-glasraam. Dit is in *aqua tint* bewerkt, bruine druk. In den hoek der tafel rogts is nog te zien, hoewel bijna weggebeten, n. v. b., met kapitale letters, aan-een-gohecht, h. 187, br. 157 str., zonder de marge; een fraai en zeldzaam prentje. Hiervan bestaat ook een zwarte en onopgewerkte druk. — Voorts eene studie van een *Vrouwenhoofd*, dat er zeer boos uit ziet, luchtig geëts, h. 56, br. 56 str. — Een *idem* van een man, die over eene onderdeur ligt, een pijp rookende, geestig geëts, h. 64, br. 64 str. — De afbeelding van den dooden kunstschilder F. A. MILATS, — zie aldaar — waarvan ik onderscheiden staten bezit, in de manier van prentteekening vervaardigd. — Nog in die zelfde manier het hoofd van *Laurens Koster*, zeer luchtig bewerkt, h. 118, br. 88 str., niet beteekend. — Al verder, nog iets hoogst zeldzaams, zijnde een zeer klein prentje, voorstellende een liggende *Eenhoorn*, in een ovaal, door hem, te *Utrecht* wonende, voor een apotheker, die dat teeken voerde, vervaardigd, om als signature te gebruiken, doch hetwelk niet is aangenomen, en voor een ander, door F. C. WONDER geëts, is verwisseld geworden; dus een geheel *uniek* exemplaar; de plaat h. 62, br. 82 str. — Ten slotte, een monument op *den Verwarden heer Wilhelmus Somveen*, R. K. Pastoor, te *Haarlem*, overl. 30. Nov. 1802. oud 51 jaren, met groote beelden bij de graftombo, de droefheid der geloovigen uitdrukkende; van boven, een geopende wolk, daar het licht doorheen straalt, waarin serafijnen zweven; in gr. f^o. H^o. VAN BRUSSEL, inv. et fecit, en ook onbeteekend. — Ik heb veelmalen, in mijne jeugd, dezen bekwamen teekenaar, die altijd twee brillen, om van verre en dichtbij te zien, boven elkander op had,

in het Genootschap *Kunstliefde*, te *Utrecht*, naar het gekleed model, ongelooflijk vlug, met zwart krijt zien teekenen; en, wat tot het vreemde behoorde, hij maakte nimmer punten aan het krijt, had gewoonlijk twee à drie teekenpennen in de linkerhand, en, naarmate hij de punt fijn noodig had, was die reeds goed, door onder het teekenen, zijn stift in alle rigtingen te gebruiken, voor groote partijen, van kleederen, enz., als waardoor hij telkens weder fijne punten bewam, en zodoende soms wel drie beeldjes op éénen teekenvond, ter grootte van ongeveer twee palmen, vol karakter, goed in de proportie, vervaardigde, waarvan ik er een aantal bezit. — Een gezigt in de bedoelde Teekenzaal is door hem op eene zeer groote schaal ten papiere gebragt, waarop al de voornaamste werkende leden en liefhebbers der kunst waren afgebeeld, zeer goed gelijkende, en alles aangewasschen. Deze schetsteekening zou door hem voor goed afgewerkt, en welligt in prent gebragt zijn geworden, zooals er eene door REINIER VINKELES van eene gelijke Teeken-Academie te *Amsterdam*, naar het naakt mansmodel, bestaat, en een groote idem, te *Londen* door JOANNES ZOFFANU *pinx* en door RICHARDUS EARLOM zoo uitmuntend inzwarte kunst gegraveerd is, van welke beide ik een exemplaar bezit; doch zijn spoedig daarop gevolgde dood heeft dat verijdeld, en wáár de gezegde teekening belandde, bleef mij onbekend, ofschoon ik wel wenschte te weten, wie er bezitter van is, om, bij de geschiedenis van het gemelde Genootschap, welke ik nog verlang uit te geven, te kunnen dienen, zoodat ik hoop, langs dezen weg, daarmede bekend te raken. — Na zijn dood, alhoewel die te *Utrecht* plaats had, konden zijne Haarlemsche vrienden hem niet vergeten, maar hebben hem de hulde van hun hart toegebragt, zoo als uit het volgende Dichtstuk blijkt: *Ter nagedachtenis van den zeer verdienstelijken kunstschilder HERMANUS VAN BRUSSEL, overleden te Utrecht, den 23. Februarij, 1815, vervaardigd door den heer A. Loosjes Jansz. Uitgesproken in het gebouw Kunstliefde, binnen Haarlem, den 10. Maart, 1815, door den heer J. W. Willekes.* Dit vers bestaat uit veertien coupletten, elk van zes regels. Aan het slot is afzonderlijk vermeld: *Voor rekening der nagelaten weduwe met zeven onmondige kinderen.* — Zijn portret, door HENDRIKS *pinx.*, is door zijn kunstvriend den kolonel BAGELAAR zeer uitvoerig geëts, in een ovaal, h. 70 str., waaronder H. VAN BRUSSEL *Pictor*, en wel als Titel voor het vroeger genoemde Boekje, waarbij, als eerste prent, een gezigt op de Ruïne *Brederode*, bij *Haarlem*, en op den voorgrond een steen voorkomt met dit opschrift: *Verscheyden landschappen, geteekend en geëts, H. V. B.*

BRUSSEL. (LOUIS VAN) Deze kunstenaar wordt door *Karel van Mander* genoemd als een leerling van FRANS FLORIS en als „een treffelijk schilder, luitspeelder en harpslager.” — Zeker heeft hij kunstbekwaamheid gehad, anders zou *Van Mander* hem niet hebben geboekt, hoewel verdere berigten over hem en zijne werken mij niet zijn voorgekomen: welligt is hij jong gestorven, of uitlandig gegaan, en zoo in het vergeetboek geraakt.

BRUYN (JOHANNA) staat als teekenaressen vermeld in den *Catalogus van Ploos van Amstel, Amsterdam, 1800*; blz. 230: „*Vier stuks fraaye toneeltyteljes, uit de Molière, zeer uitvoerig met O. I. inkt geteekend, door Juffrouw JOHANNA BRUYN.*”

BRUYN. (ABRAHAM DE) Van dezen, reeds bij *Immerzeel* beschreven kunstgraveur, die in de tweede helft der XVI. eeuw bloeide, werd wel den aard van zijn werk vermeld, maar geene bepaalde aanwijzing daarvan gedaan. Tot aanvulling hiervan strekke dus het volgende Boek: *Les portraits ou les modes de presque toutes les nations, gravés pour Jaspar Rutz, par ABR. DE BRUYN, in 4e. p. en trav. contenant chacune 4 fig. colorées; le discours en latin est par Hadr. Damman de Gand; à Cologne, 1577, in f^o.* Dit zeldzaam voorkomend Werk was Nr. 183, op blz. 325

van den *Catalogue de l'eu M. Pierre Wouters, Chanoine de St. Gomer a Lierre; Bruz.* 1797. Het is in den jare 1581 te Antwerpen weder versehene in 8°. oblong, met 58 platen. Zie *Catalogus* van *Van Hulthem*, Nr. 9624. In den eerstgemelden *Catalogue*, op blz. 85, Nr. 957, *Prenten*, komt nog voor: *Les armes et habits des Bourgeois d'Anvers, en 6 planches, oblongues*, AB. DE BRUYN, inv. et exe. — Bij *Le Blanc*, die zegt, dat hij in 1538 of 1540 geboren werd, vindt men 236 nummers van zijne werken vermeld; hij noemt onder Nr. 235: „*Twee hoofden, een Krijgsmann en eene Dame, op ééne plaat, 1579.*” — Ik bezit, zoo ik 't wèl heb die prent in 8°. oblong, en nog eene *idem*, die met zijn monogram A ^D B beteekend is, zonder marge, zoodat het genoemde jaartal er wel afgesneden kan zijn. Gelijk het mij voorkomt, zijn het alle vorstelijke personen van zijn tijd; de eerstgemelde *Albertus Frederik*, tweede hertog van *Pruissen?*, geboren 1553, overleden 1618, en zijne echtgenoot *Maria* of *Maria Eleonora*, dochter van Hertog *Wilhelmus* van Gulik, Cleef en Berg, geboren 1550, overleden 1608, en de andere zijn stellig *Karel IX*, koning van *Frankrijk*, geboren 1550 en overleden 1574, en zijne gemalin *Elizabeth*, dochter van Keizer *Maximiliaan II.*, geboren 1574, overleden 1592. Het zijn alle borststukken, in ovalen gevat, de eerste in profiel, en de tweede *trois-quart*, zeer rijk gekleed, afgebeeld: *Albert*, in harnas en met gevederden helm, *Maria*, met een hoedje, als eene kroon, op het hoofd; *Karel*, met zijne bekende baret, en *Elizabeth* alleen gekapt met een lauwerkrans van diamanten. Zij sehijnen mij toe, zeer zeldzaam te zijn.

BRUYN. (CLAES DE) Dat wij eenige kennis van het werk en vanden genoemden DE BRUYN-zelven hebben bekomen, zijn wij verschuldigd aan de nasporingen van *M. C. Piot*, die in de Archiven van *Mechelen* het belangrijk berigt heeft gevonden, dat het *Mariabeeld*, in 1412, door de magistraat van *Leuven* aan de kerk ten geschenke is gegeven; en uit welke rekening blijkt, dat de genoemde beeldhouwer ook het hout heeft geleverd, en *RODOLPHE VAN VELX* het heeft beschilderd en verguld, met bijlevering der daartoo benoedigde verwen, zoo als het volgende luidt: „Meester *CLAES DE BRUYN*, XXI in Julio, van Onser Liever Vrouwe beelde te snyden, van sinen hout, dat men voirtanc ommo draghen sal, daer hem de stat voer taxeerden XX saluyten. — *ROELOF VAN VELX* van denselven beelde te stoferen, van seilderyen ende andere parthyen sinen werck aangaende, XX saluyten.”

BRUYN. (CORNELIS JOHANNES DE) Dezo was een bekwaam bloem- en fruit-schilder te *Utrecht*, die aldaar in de eerste helft der XIX. eeuw bloeide. Hij heeft voor wijlen den hoogleeraar *Bleuland* een aantal Anatomische preparaten kunstig afgeteekend, alsmede voorwerpen uit het kabinet van *Natuurlijke historie* van wijlen *Van Klinkenberg* aldaar. — Ook heeft hij de etskunst beproefd, namelijk, met *Twee paarden bij een hek in een weiland*, naar *JAN KOELL*, hetgeen welligt een ééinig exemplaar is, dat aan mij werd geschenken door zijn leerling, den Heer *C. J. VAN MULSTYN*, bloem- en fruit-schilder.

BRUYN. (G... DE) Van dezen teekenaar zijn een aantal teekeningen van *Brabantsehe kasteelen* enz., door hem naar de natuur ontworpen, waarvan er onderscheidene gegraveerd voorkomen in het groot-folio-werk: *L'Erection de toutes les Terres, Seigneuries etc. du Brabant, par le Baron Le Roy; Leide; van der Au; 1699*; als ook in de *Kasteelen en Heeren-Huizen der Edelen van Brabant* enz. van denzelfden auteur en uitgever; en in een later werk van *De Cantillon, Vermakelykheden van Brabant*, enz. *Amst.*; 1770; IV. deelen in 8°. waar de afdrucken natuurlijk veel minder goed zijn.

BRUYN. (NICOLAES DE) Zie bij mij op *BRAY*. (NICOLAES DE) Nog voeg ik bij wat door *Immerzeel* reeds is vermeld, het volgende: *Heller (L.)* zegt, dat hij om-

streeks het jaar 1656, te *Amsterdam*, zou overleden zijn. — De volgende gravuren zijn door hem naar zijne eigen teekeningen gemaakt, als: *Adam en Eva in het Paradijs*, 1600. — *Adam en Eva staande onder den boom der verboden vrucht*, 1631. — *De Israëlitën, met de dochters der Medianitën*. — *Het Jodenfeest na de zesjarige slavernij*, 1617. — *Koning Balach, sprekende tot den profeet Balaäm*. — *De profeet Jeremias met den leeuw*, 1608. — *Het visioen van Ezechiël*, 1608. — *David en Goliath*, 1609. — *David en Abigael*, 1608. — *De droom van Nebuchadnezzar*. — *Daniël in den leeuwenkuil*. — *Susanna en de boeven*. — *Susanna's bevrijding*. — *De steeniging der twee ouden*. — *De geboorte van Christus*, 1621. — *De drie koningen*. — *De rust in Egypte*, 1621. — *De kindermoord*, 1644. — *De prediking van Johannes in de woestijn*. — *Christus prediking op den berg*. — *De hoofdman smeekt tot Christus*. — *Christus intrede in Jeruzalem*. — *De kruisdraging*, 1632. — *De kruisiging*. — *De opstanding*, 1631. — *Twaalf bladen: Dat groote lijden van Christus*, 1632. — *Paulus prediking*, 1621. — *St. Hubert*. — *Orpheus spelende, omringd door gedierten*. — *Een boerengezin*. — *Een landschap met leeuwen, tijgers en herten*. — *Eene Spaansche vergadering in een bosch*. — Een stel van 6 platen: *Modellen voor goudsmeden*. — Een idem van 12 idem, *Van viervoetige dieren*, 1621. — Een idem van 13 idem van *Vogelen*, C. J. *Vischer, exc.* — Een idem van 13 idem van *Visschen*. — Voorts nog de volgende naar onderscheiden meesters. als: *St. Jan predikt in de woestijn*, naar LUCAS VAN LEYDEN. *Het mirakel op het graf van St. Jacobus*, naar DENZELVEN. *De gouden eeuw*, naar A. C. (?) BLOEMAERT, een zijner beste prenten. — *Vier landschappen met historische figuren*, naar G. CONINXLOO. — *Drie landschappen met figuren*, naar D. VINKENBOONS. — *Een landschap met een hertenjagt*, naar JAN BREUGHEL. — *Een landschap, alwaar Mozes de dochters van Jethro beschermt*, naar J. BOL. — *De vier jaargetijden*, naar M. DE VOS. — *St. Cecilia*, naar RAFFAELLE. — *Een ridder te paard, die door den Tijd geleid en door den Duivel gevolgd wordt*, naar ALB. DURER, 1618. — *De H. Nicolaes, borstbeeld*, zeer zwart uitgevallen, enz. — Verder kan men nog de vermelding van 235 nummers van zijne werken bij *Le Blanc* vinden.

BRUYN. (S... DE) Onder de afbeeldingen, in mijn Werk op G. DE BRUYN gemeld, komen er voor, die door S. DE BRUYN zijn geteekend; onder anderen het *Kasteel Treznignies*, dat niet van de minsten is der overige voorstellingen.

BRUYN. (BARTHOLOMEUS VAN OF DE) *Vasari* meldt, dat onder de laatste schilders, die in hunne manier van schilderen, in meerdere of mindere mate, zich bij die der School van VAN EYCK naauwer aansloten, waren: ROGIER VAN DE WEYDE van *Brussel*, QUINTIN MESSYS, de beroemde smid van *Antwerpen*, en BARTHOLOMEUS VAN BRUYN. — Hij was geboortig van *Antwerpen*, en bloeide in het midden der XVI. eeuw. — *Kugler* zegt van hem: „een meester, die een beroemden naam aan de Keulsche School heeft gegeven, is BARTHOLOMEUS DE BRUYN, die den stand harer kunst met dien der gelijktijdige Nederlandsche op ééne lijn bragt; zijne voornaamste werken zijn de schilderijen boven het hoofdaltaar, in de kerk van St. Victor, te *Xanten* (1536); andere, hier en daar, in openbare Museums; als ook in de Lijversbergsche verzameling te *Keulen*.” enz. — Ik meen, dat hij, ofschoon tot de Keulsche School behoorende, daarom toch wel van *Antwerpen* kan zijn geweest, en zich aldaar hebben gevestigd, aangezien die bloeiende stad velen aanlokte; terwijl *Vasari*, die een tijdgenoot van hem was, en zulk een talent met belangstelling heeft beschreven, hem bepaaldelijk bij de Belgische Kunstenaars opgeeft, zoodat men zich hieraan het meest moet houden, daar deze tekst tot zijn Werk behoort en niet tot dat zijner Commentators, waarop men wel acht moet geven, bij het gebruik van de Fransche uitgave van 1841, in 10 deelen, 8°. — Verder moet ik hier nog

mededeelen, dat de kundige en voor zijne Keulsehe kunstschool zoo zeer ijverende *Merlo*, op het artikel BARTHOLOMEUS DE BAUYN, geen woord rept, dat hij van Duitsehen oorsprong is, maar alleen meldt, dat hij het eerst door zijn altaarstuk te *Xanten*, in 1520 vervaardigd, en verder tot den jare 1560, werd gekend, doch dat er aangaando zijn leven weinig te berigten valt. Hij noemt hem een waarlijk groot schilder, met wien de laatste starrenglans der eigendomlijke Keulsehe kunstschool verloren ging enz. Bij hem vindt men ook een aantal zijner schilderwerken met de oorspronkelijke bescheiden vermeld.

BRUYNE, of DE BRUYN. (P. DE) Een kunstgraveur, die met het burin en in de pointilleer-manier, te midden der XVII. eeuw, te *Brugge*, werkzaam was, volgens *Le Blanc*, die tevens de volgende prent van zijn werk noemt: *Effigies... Dni. D. Caroli van den Bosc, noni Brugensium Episcopi*; h. 440, br. 340. — Deze graveur zal wel dezelfde persoon zijn, dien men bij genoemden auteur onder den naam van P. DE BAUYN vermeld vindt, en die ook tevens, omstreeks denzelfden tijd, in *Holland*, heeft gearbeid, en van wiens werk hij noemt *Effigies Cassiani del Pozzo, Abbatis Caburrensis* in f'. — Het komt mij voor, dat de twee gemelde portretten tot één werk behooren.

BRUYNEL (JAC.) is een Vlaamsch kunstgraveur geweest, die, in de tweede helft der XVII. eeuw, te *Antwerpen*, bloeide, blijkens eenige folio-platen, welke hij heeft gesneden voor het Werk van *P. Hazart, Kerkelyke historie van de geheele wereld; Antwerpen, 1668, in f°. 4 deelen*; doch deze verheffen zich, wat de kunstwaarde betreft, niet boven het middelmatige. Nog vindt men van zijn werk bij *Le Blanc* vermeld: 1. *Ventilabrum medico-theologicum, aucthore Michaële Boudewyns. Antwerp. typis Cornelii Woons, 1666. 4°.* — 2. *Execution des Comtes Nadasti, Serini et Franeipani le 30 Avril 1671.*, h. 208, br. 330 str. Ned.

BRUYNIX. (DANIEL) Deze voorname Rotterdamsehe Miniatuurschilder wordt bij *Inmerzeel* opgegeven, als in 1787 te zijn overleden. Doch hij schrijft zijn naam verkeerd: BRUYNIX. — Ik moet hierbij voegen, dat *Pieter Terwesten, Ms.*, op wiens naauwkeurige aantekeningen men wel kan afgaan, dien sterftijd in het jaar 1780 heeft geboekt. — Bij *Frederik Muller* in zijn *Catalogus van Portretten* vindt men onder Nr. 1455 een Portret van *J. J. Elzevier*, en verbeterd *Elzevier*, beschreven, dat door éenen D. BAUYNERS werd geschilderd, en door A. VINKELES in 8°. gegraveerd. Dit is een ingeslopen fout, want op deze afbeelding, ten minste op die, welke ik bezit, staat de naam D. BRUYNIX *ad vivum delin.* duidelijk vermeld. Daar dit blijkbaar eene drnkfont is, zoo heb ik gemeend, haar hier te moeten herstellen, te meer daar de verbeterde naam van *Elzevier* in de Verbeteringen van dien *Catalogus* is opgenomen, zonder in de volgende regels dien van BRUYNERS te verbeteren; en in het er bij gevoegde Register van Schilders, heeft dezo naam, daarin opgenomen zijnde, eene afzonderlijke aanduiding van dien eens kunstenaars verkregen, die in dit geval daar niet t' hnis behoort, en alzoo moet vervallen. — Dat onze D. BRUYNIX zijn naam zoo schreef, blijkt zeer duidelijk onder het Portret van *Nicolaas Versteeg*, door REIN. VINKELES, in 1771, in 4°. gegraveerd, naar zijne teekening, waarbij een vierregelig vers, door hem gemaakt: „*Dus teekende ik Versteeg, wat kon men meerder geven,*” enz. en beteekend D. BRUYNIX.

BRUYNS. (ANNA FRANCISCA DE) Deze kunstenaress was eene nicht en leerling van den beroemden JAQUES FRANQUAAT, architect van Albertus, Aartshertog van Oostenrijk, te *Brussel*, die beiden, op de helft der XVII. eeuw, in *Belyjië*, bloeiden, volgens de opgave van *Felix Bogaerts*. — *Fiorillo* noemt haar als de moeder van den Ridder *Isaak Bullart*, doch *Le Blanc* zegt, dat zij diens echtgenoot was. — Deze *Bullart* is de schrijver van het bij Foppens nitgegeven Werk: *L'Acad-*

démie des Sciences et des Arts, contenant les Vies et les Eloges historiques des hommes illustres depuis environ quatre siècles, Paris, 1682, en 2 tom., avec figures; een kostbaar Boek, dat zeer zeldzaam is geworden, en 245 afbeeldingen bevat van de voortrefflijkste mannen, en die zeer wel zijn gegraveerd. Genoemde *Le Blanc* zegt, dat het waarschijnlijk is, dat zij de bedoelde portretten gegraveerd heeft. Ik kan dit niet beslissen, maar wel, dat, wanneer hij-zelf schrijft, dat zij, in 1605, in *Vlaanderen* is geboren en in 1630 aldaar werkzaam was, het wat kras is, om aan te nemen, dat zij voor het genoemde Werk, in 1682 verschenen, het graveerwerk zou hebben gemaakt. Doch de zaak is deze: zij was de vrouw van gemelden *Bullart*, van *Rotterdam*, die haar te *Brussel* huwde. In 1629 vestigde hij zich te *Arras*, alwaar hij in 1672, oud zijnde 73 jaren, is gestorven. Men heeft hem aldaar bij zijne toen reeds overleden vrouw begraven, in de kerk van *N. D. de Foy*. — *Bullart* heeft, een aantal jaren lang, twee graveurs, voor zijne rekening, tot het genoemde Werk gebezigd, en op het laatst zijn zoon *JAQUES IGNATIUS BULLART*, die de gravuren voltooide; maar ik heb niet gevonden, dat zij het graveerstift heeft gehanteerd. Zie *Paquot, Memoires pour servir à l'histoire littéraire etc.* op *Bullart*, die tevens meldt, twee afbeeldingen van haar te hebben gezien, eene met het opschrift *ANNA FRANCISCA DE BRUYNS, ætatis XXIV. Anno MDCXXIX.*, en van onder: *Clarissima et eximiâ pingendi arte illustrissima Domina D. ANNA FRANCISCA DE BRUYNS, nobilissimi ac generosissimi Domini D. Isaaci Bullart, Regii Ordinis Equitis, Regii Vedastinorum monasterii apud Atrebatas Prætoris primarii, supremi Montium Pietatis in Flandriâ et Artesiâ Prefecti etc. De suâ effigie à se depictâ. — Peniculi norunt nostri miracula Belgæ: — Gallecoles: stupuit, vidit ut Italia. — Galli, Itali, Belgæ, porro hæc mirantur et ora, — Quæ nostrâ hic etiam sunt animata manu. F. BOUTTATS fecit A°. 1648.* En onder het andere portret leest men: *w. HOLLAR, fecit aqua forti, A°. 1648; Antverpiæ.* — Er staat bij aangeteekend, dat *Mevrouw de Bruyns* het portret van haren beroemden leermeester, den schilder en architect *JAQUES FRANQUART*, in den jare 1622 heeft vervaardigd, toen hij den ouderdom van vijf-en-veertig jaren bereikt had. Dit kan welligt dezelfde voorstelling zijn als het portret, dat van hem bij *De Bie* voorkomt.

BRUXELLES. (**HENRY DE**) Zie **HENRY DE BRUXELLES.**

BRY, of DE BRI. (**DIRK of THEODORUS DE**) *Immerzeel* heeft op het artikel **NICOLAAS DE BRAY**, ter loops, nog vermeld zekeren **THEODORUS DE BRAY**, die, tot het *Haarlemsch* kunstenaars-geslacht van dien naam zou behooren, en noemt een ronde prent, die tot model voor drijfwerk van een bekerdeksel heeft gediend. Dit alles is misgetast, want de genoemde ronde prent, die uiterst zeldzaam is, bevindt zich in mijn bezit, en op deze voortrefflijke, uitvoerige gravure staat zeer duidelijk de naam van **THE. DE BRI, f. et ex.**, zoodat dit werk behoort aan den te *Luik*, in 1528, geboren, en te *Frankfort*, in 1598, overleden **DIRK DE BRY of DE BRI**, zooals op zijn portret, door hem-zelven gegraveerd, vermeld staat: **THEODORUS DE BRY, geboren te Luik, in 1528**, en tijdens hij het vervaardigde, in 1597, was hij dus 69 jaren oud, volgens het *Hs.* van *Mariette*, aangehaald door *Le Blanc* op de **DE BRY's**. — Het is hier tevens de plaats, om te doen opmerken, dat *Immerzeel* den genoemden **DIRK DE BRY** twee malen achter een opvoert, te weten één-en-dezelfde persoon. — Om der geschiedenis wille en om den geest van dien tijd, aan te duiden, laat ik hier de beschrijving dezer ronde prent, die even goed voor model eener drinkschaal kan hebben gediend, volgen: zij stelt voor, in het midden, het portret, in profiel, van *Prins Willem den I*, waarrond te lezen staat: *de Hoopman van Weisheyd*, en een zesregelig Fransch vers, aldus:

„*Le vray commencement dicelle,
Cest craindre Dieu d'un ardent zele.
De Dieu vient toute sapience.
Cest de luy seul quelle comence
Et demeure infailiblement
Avec luy eternellement.*”

Daar roud loopt een, in grotesken stijl, geornamenteerde rand, waarin zijn opgenomen eenige historische voorstellingen, als *Salomons eerste regt* enz., en om den buitenrand leest men het volgende:

*De wysheyt welck gheveest heeft voor alle tyden
Soeckt Godsalghe vrede, tot slandts bevryden,
En hout de Prinschen in een gherusten staet,
Sy bemint de Waerheyt en wilt gheensins lyden
Leughen noch bedroch, rechtueerdich is al haer daet
Salich is donerheyt diese behout inden raet.”*

Groot over de middellijn 13 dm. Nederl. — DE BRI heeft een pendant van deze drinkschaal gemaakt, met het portret van den *Hertog van Alva*, waar rond te lezen staat: *de Hoopman van Zotheid* enz. doch dit heb ik niet gezien. — Dat ik den naam DE BRY of DE BRI hier aan het hoofd heb gesteld, geschiedde, omdat hij, in de Biographiën, DE BRY wordt genoemd, doch *Brulliot* zegt, dat hij in de Aantekeningen van zijnen voorganger vermeld vond, dat THEODORUS DE BRY zich teekende TOREMAS BRIANCEIS, doch dat hij dezo aanduiding nog op geene zijner prenten gevonden had. Zie 3. *Partie*, Nr. 1196. — Ik moet daarop aanmerken, dat de bovengemelde ronde prent wel deugdelijk DE BRI, en niet DE BRY beteekend is zoodat dit immers de verkorting van BRI (ANCEIS) kan wezen? — DE BRY schijnt zich ook te *Londen* opgehouden, en aldaar een groot werk gegraveerd te hebben, naar de teekeningen van THOMAS LANT, — die tevens een kenner en schrijver over *Heraldie* was, — voorstellende de plegtige *Begravenis van Sir Philip Sidney*, — bij ons te *Zutphen* gewoond hebbende, en overleden 16 October, 1586 — met eene groote, door elkander wemelende menigte, en zoo als die, te *Londen*, in 1586, op bevel van koningin *Elisabeth*, met ongewonen luister, heeft plaats gehad. De titel van het Werk is: *Sir Sidney's funeral procession, to St. Paul's, 1587, drawn and invented by Tho. Lant, gent. servant to the said hon. Knight, and graven on copper by THEOD. DE BRY in the city of London, 1587. Lat en Eng.* Het bestaat uit vier-en-dertig bladen, die, te zamen gevoegd, een lange rol uitmaken. De gravuren, die gezamenlijk in een 4°. deel in het licht verschenen, en wel tot de fraaisto van dien tijd behooren, zijn onder den volgende titel bekend: *Potentissimorum Turcie imperatorum regumque Persie inde ab Osmanno ad Mahometem II heroum et heroinarum expresse ad vivum icones. (per THEOD. DE BRY) Heidelbergae; Cl. Annon, 1665, in 4°. zijnde 47 Portretten, rijk belijst, en met bloemen, vogelen, insecten, hoornen, schelpen enz. omgeven, naar de teekeningen van HOEFNAGEL. Een zoodanig exemplaar komt voor op blz. 57 der *Thesaurus Bibliothecalis, XVIIIme Catalogue d'Ouvrages de Travail et de Livres rares et curieux, en vente aux prix marqués chez M. Edwin Tross, 11, Place de la Bourse, à Paris, 1855*, en, staat 16 francs genoteerd. — Bij *Le Blanc* vindt men 212 stuks van zijne graveerwerken vermeld, waaronder, als zeer zeldzaam, voorkomt: *Omgang van de Ridders van den Kousenband*, 12 stuks, die, aan-een-geliecht, een fries uitmaken. — Onder het verder door hem vermelde, zijn ook de volgende Portretten als: THEODORUS DE BRY, 1597, in ovaal. — *Erasmus van Rotterdam*. — *Philippus Melancthon* — *Seanderberg en zijne vrouw*, enz. — Hij*

heeft twee zonen, JOHANNES THEODORUS en JOHANNES ISRAËL DE BRY, nagelaten, die de graveerkunst in een hoogen graad van volmaaktheid beoefenden, hetgeen vooral met den eerstgenoemde het geval is geweest; doch zij zijn niet in de *Nederlanden* geboren, en hebben meest te *Frankfort* gewoond, volgens berigt van *Mariette*, hoewel *Le Blanc* zegt, dat JOHANNES THEODORUS te *Luik* geboren is, terwijl hij-zelf het berigt van *Mariette* aanvoert, en niet wederlegt, dat hij, zoo als deze zegt, te *Straatsburg* zou geboren zijn.

BRY. (JOHANNES THEODORUS DE) Volgens *Brulliot, Bryan* en ook *Le Blanc* vindt men dezen kunstgraveur, als een zoon van THEODORUS DE BRY, in den jare 1561, te *Luik* geboren, en te *Francfort-am-Main*, in 1623, overleden, opgegeven. In hoeverre zulks nu met de waarheid strookt, kan ik nog niet beslissen; doch tevens is't zeker, dat laatstgemelde auteur óók een gezag aanvoert, dat hij te *Straatsburg* zou geboren zijn. — Zie op BRY. (THEODORUS DE) — Hij is een uitmuntend graveur geweest, die dat kunstvak verre boven het talent van zijn vader en vooral van zijn vermeenden broeder, JOHANNES ISRAËL DE BRY, heeft opgevoerd. — Bij *Le Blanc* vindt men 108 stuks van zijne prenten vermeld.

BRYER. (...) Onder het groot aantal portretten, welke ik bezit, vind ik er een van een Leeraar, dat zeer fraai, in 1790, door hem geschilderd, en door REINIER VINKELES, in 1797, in 8°. gegraveerd werd. — Daar dit een druk is vóór de letter, zoo meen ik, dat het de afbeelding kan zijn van *H. van Herwerden*, hervormd Predikant, te *Amsterdam*, (ob. 1805) onder Nr. 2351 in den *Catalogus van Portretten van Frederik Muller* vermeld, en in alles daarmede strookende. — Meer is mij van zijn werk niet voorgekomen.

BUCKSHORN. (JOSEPH) *Bryan* meldt, op gezag van Lord *Oxford Walpole*, dat deze een geboren Hollander is geweest, die naar *Engeland* overstak, onder de regering van Karel II., en dat hij een leerling was van den Ridder PIETER LELY, wiens werken hij volmaakt goed kopiëerde, als ook eenige Portretten naar VAN DYCK, en wel voornamelijk dat van den *Hertog van Straffort*, hetgeen in het bezit van *Watson*, den hertog van *Rockingham*, was. — *Vertue* maakt melding van het Portret van Mr. *Davenant*, zoon van Sir *William*, en van zijne vrouw, door BUCKSHORN. — Hij overleed, slechts 35 jaren oud zijnde.

BUGHIER. (JENNIN) In de Rekeningen der Hertogen van Bourgondië, die in de Archiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men op den 16. April, 1467, aangeetekend: „A lui païé pour JENNIN BUGHIER, pour X jours qu'il a ouvré, compris sa venue, au pris de X S. pour chaque jour, pour ce icy C. S.” — Zie over deze werkzaamheden, mede door hem als schilder verrigt, voor het groote feest van het Guldenvlies, te *Brugge*, op DARET. (JAQUES)

BUISEN of BUUSEN, (A. VAN) *Junior*. De bij *Immerzeel* vermelde graveur A. VAN BUUSEN is, waarschijnlijk, dezelfde persoon als de bovengenoemde, hoewel ik den naam voluit vind gesteld onder een der portretten, die in eene serie zijn uitgegeven in 8°, en later, in 1743, weder met randen tot 4°. vergroot, namelijk, der *Doopsgezinde Leeraars*, en wel onder dat van *Abraham Dirksz.*; c. DE PAS, *del.* A. VAN BUISEN *Junior sculp.* — Naar mijne meening, kan deze ook wel een zoon van den bij *Immerzeel* genoemden A. VAN BUUSEN zijn geweest, daar hij bepaaldelijk bij zijnen naam dien van *de Jonge* onder het genoemde portret gevoegd heeft. Al de genoemde Leeraars-portretten zijn vervaardigd voor het Werk, met het Vervolg, onder den titel van: *Geschiedenis der Mennonieten enz. door Herman Schyn en Gerardus Maatschoen, enz., Amst. 1743—45, 3 Dln., 12°.*, alwaar ook het portret van *Ds. Hans Alenson* mede voluit met zijnen naam is beteekend, terwijl, daarentegen, meer andere portretten alleen met dien van A. VAN BUISEN zijn aangeduid. — Ik

moet hier nog bijvoegen, dat A. VAN BUYSSEN, en alsdan *de Oude*, ook teekenaar was, want ik bezit een prentje, zijnde een *landschap bij avondstond*, waar een herder eene kudde schapen stalwaarts drijft, en op de daarbij gelegen rivier eene speelschuit, met gezelschap, zich vermaakt enz. waaronder A. VAN BUYSSEN *inv. del. fecit*, h. 80, br. 122 str., door hem-zelfen in de plaat gesneden en geëtst; en verder, — wat ik nog niet heb vermeld gevonden — dat hij ook in zwarte-kunst heeft gewerkt, onder anderen, het portret van *Johannes van Hoogstraten*, dichter, van *Gouda*, in kl. f°. ten halven lijve, schrijvende en opwaarts ziende, als geïnspireerd; achter hem een beeld van Apollo enz. met een zesregelig Hollandsch vers van *G. Kempfer*; A. VAN BUYSSEN *sculp.* naar *J. WANDELAAR pinx.* Hier heeft de lettergraveur, bij vergissing, twee letters S. in zijnen naam gevoegd, hetgeen blijkbaar eene fout is, daar zijn ware naam op het bovengemelde etsje vermeld staat. — Bij *Le Blanc* vindt men 12 stuks van zijn graveerwerk beschreven, doch hij zegt niet, dat hij mede in zwarte-kunst heeft gegraveerd. — Hij graveerde ook het portret van den dichter *Jan Vos*. Zie op BUYTEN. (A. VAN)

BUITENWEG of BUYTEWECH (WILLEM) is reeds bij *Immerzeel* vermeld. — Ik voeg daarbij, dat in een *Catalogus* van Schilderijen, verkocht te *Amsterdam*, den 20. April, 1695, onder Nr. 22, voorkomt: „*Een Maaltijd van BUITENWEG*”, en men op eene gemeenzame wijze daarop laat volgen: of *Geestige Willem*. — *Immerzeel* noemt 8 stuks landschappen, door hem naar zijne eigen teekeningen gegraveerd; doch die zijn geëtst, en het boekje bestaat uit 10 stuks, onder dezen titel: *Verscheyden landschapjes ghemacekt door WILLEM BUYTEWECH. Gedrukt by Claes Jansz. Visscher, te Amsterdam, in het jaar 1622*; h. 85, br. 126 str., allen genummerd en met zijn monogram wb, aangehecht, beteekend. — Bij *Le Blanc* vindt men nog de volgende etsen vermeld, als: *Bathseba in het bad*, 1618, prent in de hoogte, *C. J. Visscher exc.* — Twee boekjes, het een van zes en het andere van zeven stuks prentjes, voorstellende *Costumes*, en *de Kanonnier en de Markester*, h. 142, br. 94 str.

BULLART. (JACQUES IONATIUS) Zie op BRUYNS. (ANNA FRANCISCA DE)

BULLETEL. (PIETRE) In de Rekeningen der Hertogen van Bourgondië, die in de Archiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men op den 16. April, 1467, aangeteekend: „*A PIETRE BULLETEL paid pour IX jours, en ce comprins sa venue, a XI S. pour jour III l. XIX S.*” — Zie over deze werkzaamheden, mede door hem als beeldhouwer verrigt, voor het groote feest van het Guldenvlies, te *Brugge*, op DARET. (JACQUES)

BUNDELEN. (W. VAN) Professor *G. T. Waagen*, Directeur der Kon. Galerij te *Berlijn*, noemt dezen onder de Nederlandsche kunstenaars. — In den *Catalogus* der genoemde Verzameling, komt het werk van dezen meester voor, onder Nr. 224: *De Propheet Elisa, in een woud van statige eiken, wordt door de kinderen Bethel beschimpt; doch door hem gevloekt, worden ze van de beeren verscheurd. In een doornigt ziet men eene kleine kerk en een welig begroeid verschiet, dat met gebergten eindigt; beteekend W. VAN BUNDELEN*; op paneel, h. 1 vt., 9½ dm., br. 2 vt., 7 dm. — Meer is mij tot nog toe van dezen kunstenaar niet bekend, ook niet in hoeverre de gemelde schilderij als van kunstwaarde moet beschouwd worden, of in welke manier die vervaardigd is. Uit de rangschikking zou ik opmaken, dat het stuk tot de School van de XVII. eeuw behoort. — Het is mij ontgaan, om dit stuk in de Berlijnsche Galerij zelf te beoordeelen.

BURCH (ALBERTUS VAN DER) staat bij *Immerzeel* geboekt, doch ik moet daarbij voegen, dat ik nergens vermeld vond, dat hij ook de graveerkunst beoefend, en als zoodanig zijn eigen *Portret* in mezzotinto gemaakt heeft. Hij is afgebeeld links, van voren, met eene baret op, lang krulleud haar, in een

fluweelen mantel gewikkeld, dien hij met de linkerhand vasthoudt, terwijl hij in de rechterhand een opgerold papier heeft, hetgeen over het ovaal, dat het bevat, heenstrekt; beteekend met de kapitale letters A. V. B., aaneengchecht, en waaronder op het voor mij liggend exemplaar, proefdruk, in sierlijk schrift van zijn tijd, *geschreven* staat: ALBERTUS VAN DER BURGH, *Pictor Delphi*, in kl. f°. — Daar hij het onderwijs in de schilderkunst bij JOHANNES VERKOLJE heeft genoten, kon de bedoelde graveerwijze hem niet vreemd blijven, en heeft hij dit portret, waarschijnlijk, als eene proef vervaardigd, waarvan het alle kenmerken draagt, daar hij, om aan eenige omtrekken meer duidelijkheid te geven, die met het burin heeft opgehaald. Ook het monogram is ingesneden, hetgeen de onzekerheid van in gemelde manier te werken, duidelijk aanwijst. — Of hij meer kunst van dien aard heeft gemaakt, is mij niet gebleken.

BURCHMANN. (F. J.) Een onvermeld kunstenaar, van wien men een portret van den Luitenant-Admiraal J. H. van Kinsbergen bij de gegraveerde portretten, in den *Catalogus van Frederik Muller*, onder Nr. 2900, beschreven vindt, door C. HODGES in zwarte-kunst gegraveerd, in 8°. Het stelt hem voor in laten leeftijd, als Luitenant-Admiraal, kniestuk, links, staande in gala-kleeding; achter hem eene woelende zee. — Meer is mij van dezen portretschilder niet bekend.

BURG. (A. V. D.) Het kunsttalent van dezen A. VAN DEN BURG zal geene verwarring veroorzaken met eenig kunstenaar van dien naam, omdat zijne bekwaamheid in dit vak verre beneden de bekende werken staat van meesters, die denzelfden naam voeren. Hij is, waarschijnlijk, een liefhebber der kunst geweest; ten minste, wat mij is voorgekomen, dat door J. H. — zie aldaar — in prent is gebragt, doet mij vermoeden, dat eerezucht hem heeft aangespoord, zijne schilderwerken ook door plaatdruk algemeen bekend te doen worden. Of hij hierin evenwel naar wensch is geslaagd, moet ik betwijfelen, daar die gravuren zelden voorkomen, en ik van zijn schilderwerk nimmer iets heb gezien, en dus nog niet kan oordeelen, of de graveur-alléén de schuld draagt, dat zijne kunst zoo bitter slecht is voorgesteld. — De mij in gravure bekende onderwerpen zijn van verschillende aard, als: *Eene Maria met het Kind, Joseph en St. Jan.* — *Eene slapende Venus*, tegenden rug te zien, waarbij Amor en een kindje, terwijl een Silenus, eene gordijn opligtende, haar begluurt. — *St. Franciscus* in boetvaardigheid, enz. — Het zou mij niet verwonderen, dat al zijn werk kopij naar schilderijen of prenten is, en wel wat al te vrij gevolgd: tenminste de teekening laat veel te wenschen over.

BURG. (ADRIAAN VAN DER) Deze bij ons bekende Dordtenaar is door *Immerzeel* geboekt. — Ik voeg daarbij, dat hij ook als etser door *Le Blanc*, op gezag van *Fuessli*, 113, *Zani* en *Nagler*, II, 240, is opgenomen, en die de volgende door hem geëetste prenten vermeldt, als: de *Titel van den Kathechismus of Onderwijzinge in den christelyken Godsdienst*. Te Amsterdam, bij *Martin Schagen*. — *Een Dichter wordt door Apollo beziel*d; h. 62, br. 94 str.

BURG (FRANZ VAN DER) vind ik vermeld als een Hollandsch kunstgraveur, die, op het midden der XVII. eeuw, zijn vak in *Holland* heeft uitgeoefend. Tot proeve van zijn werk wordt *Vertumnus en Pomona*, naar ABR. JANSSENS; *N. de Clerck exc.*, h. 390, br. 287 str., door *Le Blanc* opgegeven.

BURG. (*Jonkheer* JAN VAN DER) Het is door dezen naam, die zoo in de geschiedenis, als op kunstvoorwerpen voorkomt, dat ik mij eerst voorstelde, als ware die eene verkeerde naamspelling van *Borg* of *Borgh* enz., en dat daardoor verwarring aangaande den waren naam van dezen kunstenaar kon zijn ontstaan; maar een Portret van *Adriaan Pauw, Heer van Heemstede*, door P. TANJÉ gegraveerd, dat in *Wagenaar, Vaderl. Historie*, voorkomt, is door VAN DER BURG

geschilderd, en, daar hij in *Utrecht* te huis behoorde, zoo kan *Pauw*, die, staande zijn Raadpensionarisschap van *Holland*, 1631—1636, zijne bestendige woonplaats buiten *Amsterdam* nemen moest, haar welligt in *Utrecht*, voor dien tijd hebben genomen, en zoo doende met onzen Jonkheer in aanraking gekomen zijn, en zich door hem hebben doen schilderen, toen, of welligt wat later. In den achtergrond staat: *Act.* 60, 1646. *Munster*, hetgeen klaarblijkelijk later, ter gedachtenis aan zijne belangrijke zending naar dien Vredehandel er op is gezet, want hij is daar veel jonger dan 60 jaren, waartoe men slechts het folio-portret van hem behoeft te zien, dat in het Werk *De Munstersche Vredehandelaars* voorkomt, door ANSELMUS VAN HULLE vervaardigd en uitgegeven, — zie op HULLE. (VAN) — dat veel ouder is, en een leeftijd van 60 jaren aanduidt. Hoe het zij, geen ander reeds beschreven kunstenaar kan dezo afbeelding gemaakt hebben; de gravure van HOUBRAKEN is geene kopij naar VAN HULLE, want die is in vele opzichten anders, en A. SCHOUMAN, die de teekening voor de gravuro heeft gemaakt, was zeer getrouw en had kennis en zorg genoeg, om alles juist te vermelden, zoo als hij er dan ook duidelijk heeft opgezet: naar het origineel van v. d. BURG; — of, als hij zich heeft vergist, dan is het een gewoon portret van GERARD TERBURG, zoo als dat van *Pauw* voorkomt in het klein-folio Werk der *Munstersche Vredehandelaars*, bij *Rombout van den Hoefe* uitgegeven, en door P. HOLSTEYN gesneden. Doeh de vergissing kan even goed bij dezen graveur huizen, daar hij niet meldt, dat het naar het origineel is genomen — zoo als SCHOUMAN zegt — en, door de onbekendheid van VAN DER BURG, den algemeen bekenden TERBURG noemt, en het eerste als eene vergissing beshouwd heeft. — Verder kan ik nog mededeelen, dat hij een Utrechtsch edelman is geweest, die de kunst stellig alleen voor uitspanning heeft beoefend; en dat ik mag verzekeren, dat er een schilder van dien naam, te *Utrecht*, heeft bestaan, blijkens een Werk van *Crispyn van de Pas*, van 't *Light der Teeken- en Schilderkunst*, enz., *Amsterdam*, 1643, in f°. waarin hij in het Voorberigt zegt: „maer hebben daerenboven altijd met d'allerberoemste schilders gemeenschap gehouden, als sonderlyk met wylen den wyt vermaerden heer FREMINET, H. K. Majest. van *Frankryk* voornamc Hofschilder, alsmedo met den Heer P. PAULUS KUBENS, ABRAHAM BLOEMAERT, PAULUS MOREELSE, kunstschilder en bouwmeester der stad *Utrecht*, met welck zoon ik, benevens andere, maer inzonderheyd met den *Weledelen Jonkheer* VAN DER BURO, in een vermaerde teekenschool, die op dien tijd van de voornaemste meesters werd gehouden, heb gegaan.” — Verder vind ik nog bij *Walvis*, *Beschryving van Gouda, Leyden*, 1713, in 4°, in het II. deel, blz. 89, dat „ALEXANDER WESTERHOUT, geboren te *Utrecht*, had de konst geleerd bij JAN VAN DER BURG aldaer, die, van adellijke afkomsto zijnde, zich meer in wapenkonst als in andere oefende,” zoodat uit het een on ander blijkt, dat deze onder de Nederlandsche kunstenaars verdient gemeld te worden. — Hij is, waarschijnlijk, een zoon van, of vermaagsehaft geweest aan Mr. *Jonker Adriaan van der Burg*, die nog in 1588 Griffier's Hoofs van *Utrecht* was, en in 1606 is overleden. — Zie *Van de Water, Utrechtseh Plakaatboek*; III, 1061.

BURGENS (SIMON) is de naam, dien *Gucciardijn*, in zijno *Beschryving der Nederlanden*, geeft aan dezen kunstenaar, die bij anderen als SIMON NORGHST OF BENIC, en bij *Immerzeel* als SIMON BENINOS vermeld staat. Dit-zelfde is dus ook geldende voor zijno dochter, met wie hij, onder het genot van roem en eer, in *Londen*, omtrent het jaar 1530, het miniatuurschildervak nitoeffende, namelijk, LIEVINA BENIC. — Zie aldaar. —

BURGERS. (MICHEL) Zie bij *Immerzeel* en bij mij op BURGHERS. (MICHEL.)

BURGGRAAF. (...) Een Belgisch kunstenaar en tijdgenoot, die zeer vele goede lithographische werken heeft geleverd, waaronder ook een aantal Portretten, als bijv. die van H. CUYPERS, A. C. LENS, G. J. HERREYNS, en G. L. GODECHARLE, allen vrij wel uitgevoerd.

BURGH. (R. VAN) Eene schilderij met doode hazen en verder gevogelte, benevens alle soort van jagt- en vinkentuig, zeer goed geschilderd, hoewel wat droog van kleur, heb ik van dezen meester gezien, met den vermelden naam er op. Naar het geheel te oordeelen, zou ik meenen, dit werk tot de kunstschool van het begin der XVIII. eeuw te kunnen brengen.

BURGH (AART VAN DER) is ook onder den bijnaam van ARY BUURMAN bekend.— Deze kunstenaar, dien ik voor een ander houde en ouder dan ADRIAAN VAN DER BURG, die welligt een zoon van hem geweest kan zijn, staat, voor zoover mij gebleken is, nergens beschreven, en komt alleen voor in de *Catalogussen van Hoet en Terwesten*, waar wel 24 stukken van hem vermeld worden, zoo historische, als gezelschapstafereelen, en die zeer gewild waren. Zoo kwamen er op eene verkooping te *Dordrecht*, in 1743, van *Cornelis van Lill*, 12 stuks voor, waaruit ik zou vermoeden, dat hij in die stad heeft gewoond; als Nr. 15: *Een kapitaal en uitvoerig stukje van A. VAN DER BURGH*, genaamd *Ary Buurman*, h. 1 vt., 2 dm., br. 1 vt., 5 dm., dat f 730 heeft opgebracht. — Nr. 16. *Een dito* bekend onder den naam van de *Dronke Meydt*, beide de laatste en beste van hem bekend zijnde, een wederga van het vorige, mede met f 420 betaald. — Nr. 17. *Een dito*, niet minder in kracht en uitvoerigheid, dan de vorige, verbeeldende *Christus, die voor Pilatus staat*, waarvoor de som van f 360 besteed werd. — Het blijkt alzoo, dat zijn penseel goed betaald werd. — Ik herinner mij niet, van zijn werk iets gezien te hebben, zoodat ik van den aard zijner kunst ook niets berigten kan.

BURGH (MATTHYS VAN DER) wordt door *Pieter Terwesten Ms.* vermeld als een beeldhouwer, te *s' Hage*, die het steenen-beeldhouwers-meesterschap bij de Confrerie-kamer aldaar, in het jaar 1719, heeft verkregen.

BURGERS. (SIMON EN LIEVINA) Zie BENNING. (SIMON EN LIEVINA)

BURGHART. (JACOB) Ik vond tot nog toe bij geen auteur den naam van dezen kunstenaar geboekt. — Ik bezit een zeer groot gegraveerd portret van *Meno Simonis*, met een fraaijen rand en verder sierlijk bijwerk. Hij is gezeten, schrijvende in een boek, enz. waaronder staat: JACOB BURGHART *faciebat*, en *Petrus Grooten excudeb.* — Naar mijne meening, is deze plaat in *Nederland* vervaardigd en uitgegeven, hetgeen nog verduidelijkt wordt door een achtregel vers in de Hoogduitsche taal, in den schrijfstijl gesneden, en daar geen zweem van Hoogduitsche letters in voorkomt, maar dat geheel de Nederlandsche manier van sierlijk lettersnijden is. — Nu ontstaat de vraag, was BURGHART de schilder, of de graveur van dit uitmuntend portret? Waarschijnlijk het laatste, en de naam van den uitgever behoort geheel bij ons te huis; redenen, die mij verpligten, dit hier te boeken, tot welligt betere bescheiden zulks zullen bevestigen of wederleggen. — Later zag ik bij *Le Blanc* (1854), dat hij dezen als een Hollandsch kunstgraveur opvoert, die, in de tweede helft der XVII. eeuw, in *Holland*, zijn bedrijf uitoefende. Hij meldt, dat *Nogler* hem den voornaam van JOHANNES geeft en beschrijft tevens, als proef van zijn graveerstift, hetzelfde, door mij hierboven aangeduide portret; — doch, hoe kon hij dan dien naam dáár lezen, dewijl er toch duidelijk JACOB op staat?

BURGHERS, (MICHEL) en niet BURGERS, zoo als hij bij *Immerzeel* wordt vermeld. Het berigt nopens dezen zeer bekwamen kunstgraveur zijn wij aan *Bryan* verschuldigd, die duidelijk zegt, dat hij zich in *Engeland* nederzette, toen Lodewijk XIV.

Utrecht had ingenomen. Hieruit zou men kunnen afleiden, dat hij zich met do inwendige woelingen had gemeoid, om den Franschen koning die intrede gemaklijk to maken, en hij dus, na diens spoedig vertrek, het land, en *Utrecht*, welligt zijne geboorteplaats, voor goed had moeten verlaten: immers, hij is nimmer teruggekeerd en te *Oxford* overleden. — *Bryan* zegt, dat in den *Collegie-Almanak* van het jaar 1676, zijn eerste graveerwerk voorkomt, doch noemt niet het jaar van zijn overlijden, dat door *Immerzeel* op 1693 wordt gesteld. — *Le Blanc* meldt, dat hij omstreeks 1740 (1640) in *Holland* is geboren, en, in de tweede helft der XVII. eeuw, te *Oxford* werkzaam was. Zeker is het, dat hij in 1699 nog leefde, blijkens het Portret van *John Wallis*, hieronder vermeld. — Hij had eene fiksehe en vaste graveerwijze, die zeer was gewild, en wij zijn, zegt *Bryan*, aan zijno verdienste verschuldigd, dat menig overblijfsel der ondhaid, hetgeen anders verloren zou zijn geweest, behouden is gebleven. — Hij heeft ook in mezzo-tinto gewerkt, als, het Portret van *Anthony Wood*, hieronder vermeld. — Ik hob voor mij liggen den Titel van de Engelsche vertaling der Werken van *Plutarchus*, bij *Immerzeel* genoemd, die, in den volsten zin, onder de fraaije boekprenten gerangschikt worden mag, beteekend M. BURGERS sculp. — Nog heeft bij een *Idem* voor de Werken van *Xenophon* vervaardigd; en onder de curiositeiten behoort het hoofd van *Jesus*, in een onafgebroken of één-enkelen trek gesneden, op de bekende wijze, zoo als het door CL. MELLAN is gegraveerd. — Onder de door hem gegraveerde Portretten vindt men de volgende vermeld, als: *Alfred, koning van Engeland*, naar een manuscript, dat in de *Bodleyansche Bibliotheek* wordt bewaard. — *Karel II. op zijn troon* — *Jacobus II.* Almanaks-prent. — *Roger Ascham, tutor to the queen Elisabeth* in 8°. — *John lord Balliol*. — *Dervorgilla Galloway, lady Balliol*. — *Jone Barefoot*, naar W. CROWNE. — *Jone Barefoot*, naar E. LUTTEREL, in f°. Raar. — *Jacob Bobart, Profess.* naar D. LOGGAN. — *Sir Thomas Bodley*. — *Chicley, Aartsbisschop*. — *Erward Hyde, earl of Clarendon*, naar P. LELY. — *Mary Davis of Saughall, near Chester*. — *Kelenmus Digby*. — *Robert Eggesfield, Rector of Brough*. — *Timothy Hatton* in f°. Raar. — *Thomas Hearne, antiquaire*. — *Franciscus Junius, littérateur*, naar ANTH. VAN DYCK. — *Sir Thomas Morc, kanselier*. — *Medalje op den graaf William Pembroke*. — *Pendrell*. — *John Radcliffe*, in f°. — *Sir William Read, oculist*. — *John Rouss, theologant*, door W. HOLLAR in 8°. — *William Sommer, antiquaire*. — *De Acteur Suter bestijgt een ezel*. — *Henry Frederick, Prince of Wales*. — *John Wallis, profess.* naar D. LOGGAN, in f°. — *Dezelfde* naar SONMANS, 1699, in f°. — *Anthony Wood, historicus*. — Nog een *idem*, — (zijn eenigste prent in mezzo-tinto), en *sir Thomas Wyat*. — Hij voegde moestal bij zijn verkorten naam M. BURG. acc. oxon calc. dat is: *Academiae oxon. calcographus*, en zijn monogram is M. B. ANN-EN-GEHECHT.

BURGHOVEN (ABRAHAM) was een beeldhouwor, te 's *Gravenhage*, die zijn meesterschap, in den jare 1683, van die afdeeling der Confrerie-kamer, aldaar, heeft verkregen, volgens opgave van *Pieter Terwesten Ms.*

BURGT (N. VAN DER) is een Bloem- en Fruitschilder geweest, omtrent het midden der XVIII. eeuw. — Er wordt gemeld, dat hij eenige schilderstukken van LUCAS JORDAENS heeft gekopieerd. — Hoewel *Bryan-Stanley* ons dit berigt geeft, meldt hij er niet bij, welk een landsman hij is geweest, doch het komt mij voor, bij gemis daarvan, dat de naam hier wel als die van een Nederlander mag worden geboekt, tot meer juiste bescheiden dit of zullen wederleggen, of bevestigen.

BURKELOO. (J.) In den *Catalogus* van *G. Hoet*, I. Dl., blz. 130, vind ik twee stuks schilderijen vermeld, als: *Een Rijn-gezigtje van J. BURKELOO*, f 66.— en *Een Italiaansch Druggetje, van dito, alles zeer uitvoerig en fraai*, f 38.— welke

stukken toen goed zijn betaald, dewijl op dezelfde verkooping voor een *Ludolf Backhuysen* en een *Willem van de Velde f 41.*— en *f 33.*— besteed werd.

BURMAN (M.) was een Hollandsch teekenaar en plaatester, van wien wij geene andere narigten hebben bekomen, dan dat hij, nog zeer jong zijnde, in het begin der XIX eeuw, is overleden, zoo als *Brulliot* zegt, en dat hij van hem kent 8 stuks etsjes in 4°. in den stijl van *KLENGEL* bewerkt; waarvan twee met zijn monogram zijn beteekend *MB.* (aanecngehecht) *fecit.* — *Le Blanc*, die hetzelfde vermeldt, noemt hem *M. BURMANN.*

BUS of BOS. (C. VAN DEN) Zie BOSCH. (CORNELIS VAN DEN)

BUSCH. (HENDRIK) Onder meerdere voorname Friesehe kunstenaars, vind ik nopens hem het volgende vermeld: „*Willem van Ranouw* gewaagd in zijn *Natuur-en Kunst-kabinet* van een fraaie vinding, om als in fresco ingelegd bloemwerk op steenen tafelen te schilderen met natuurlijke kleuren, zo heerlijk en konstig, dat deze stukken niet zonder verbaasdheid beschouwd werden. De vinder van die kunst was *HENDRIK BUSCH*, te *Leeuwarden*. Hij is met deze kunst weggestorven, maar men ziet in *Friesland* nog eenige van zijne overgebleeven werken, die de allergunstigste beschrijving van den beroemden *Ranouw* geenszins verlochenen.” — Zie, *Tegenwoordige staat van Friesland* enz. Dl. I, blz. 166. Naar alles te oordeelen, kan hij in het midden der XVII. eeuw hebben gebloeid.

BUSCHMANN. (GUSTAAF) Deze verdienstelijke Antwerpsehe kunstenaar, door *Immerzeel* vermeld, heeft de loopbaan van zijnen roem slechts kort mogen bewandelen, daar hij, op pas 34jarigen leeftijd, in 1852, door den dood werd weggerukt. — Nog moet ik hier bijvoegen, dat hij ook de graveer- en etskunst heeft beoefend, hetgeen door *Immerzeel* niet wordt gemeld, als zijnde welligt eerst na dien tijd, 1842, bij de hand genomen. — Door de zorg van den heer *Adolphe Siret*, werd ik in staat gesteld, het getal en de beschrijving van zijue in die vakken vervaardigde werken hier te kunnen laten volgen, zoo als ze in de *Annales de l'Académie d'Archéologie de Belgique, Anvers, 1856. tom. XIII, p. 86*, Artikel: *Les graveurs Belges*, voorkomen, en waarvan ik de titels afschrijf, als: 1. *Schets*. Zeven manshoofden en twee personen, waarvan er een tegen den rug te zien, en een ander rookende is; van onder aan de prent beteekend, naar de regterzijde heen, *G. Bⁿⁿ*. Deze prent is de eerste van de door hem vervaardigde gravuren, en eene der beste; men bemerkt er eene vrijheid van behandeling in, welke men in geen der volgende nummers ontmoet; h. 125, br. 196 str. Nederl. maat der plaat. — 2. *Romantisch tafereel*. Een man, in Spaansch gewaad, geeft bevelen aan twee personen, die een ligehaam in een zak dragen, en voornemens zijn, dien in het water te werpen; in het linkergedeelte der prent, van onder, staat *G. Bⁿⁿ*, 1842, en boven aan het Nr. 5; h. 107, br. 178 str. — 3. *Eene Graftombe uit de middeleeuwen*. Een man, in een mantel gewikkeld, ligt op de kniën voor eene gothische tombe, waarop het beeld van een ridder rust. Drie Engelen zijn bij dit beeld gekniel. Links in de hoogte der prent-zelve staat *G. Bⁿⁿ*, h. 75, br. 155 str. — 4. *Uitbarsting van den brander, door de stad Antwerpen afgevoerd, ter vernieling der brug van Alexander Farnese, op de Schelde, in 1585*; regts in de hoogte staat *G. Bⁿⁿ*, 1842, f^o. De 2 staat averegts. Hiervan zijn vier vershillende staten in druk bekend; h. 102, br. 151 str.

BUSSCHOP. (A.) Dezen naam zag ik duidelĳk, met groote letters, op eene groote schilderĳ, voorstellende eene levensgroote zwaan, *kalkoen*, enz., fiks gepenseeld, en voerende het jaarmerk 1713. Is deze nu dezelfde *ABRAHAM BISSCHOP*, bij *Immerzeel* beshreven, dan is de naam dáár niet goed, en zou *BUSSCHOP* moeten zijn, en, bij gevolg, de naam van zijn vader *CORNELIS* en broeder *JACOB*, aldaar vermeld, mede zóó moeten worden geshreven. Trouwens, deze naamspelling is zoo ligt

tot die der bekende kunstenaars DE BISSCHOPPEN gekomen, dat men daardoor missehien tot zulk eene fout werd geleid, waarom ik zou durven beweren, dat de beroemde JAN DE BISSCHOP, die ook niet tot den bovengenoemde in betrekking stond, alléén den naam van DE BISSCHOP moet voeren, en de gemelde allen BUSSCHOP heeten moeten.

BUSSERUS. (HENDRIK) Deze vermaarde Amsterdamsehe kunstliefebber staat bij *Van Eynden* en *Van der Willigen* als zoodanig geboekt; doch het schijnt minder bekend, dat hij ook als teekenaar en etscr vermeld is, en prentteekeningen heeft vervaardigd, zooals men zulks bij *Le Blanc*, op gezag van *Heineken* III, 471, en *Nagler*, II, 253, vindt opgegeven, en die de volgende prenten van hem aanduidt, als: 3 stuks, op elk waarvan zijn voorgesteld *twee staande Hollandsehe dienstmaagden*, de eene van voor, en de andere op zijde te zien, naar H. AVERKAMP, 1771. — *Een Landschap, voorstellende boerenwoningen en figuren*, naar J. VAN GOYEN, 1769, f^o. in de breedte. — Ik bezit versehiden Portretten, die hem voorstellen, als, één, in zwarte kunst, *ten halven lijve, van voren, zittende, met eene prent in de hand*, met vierregelig vers van N. A.: *Wie een kunstminnaar mindt, enz.* PIETER LOUW *feit*, kl. f^o. — *Idem* een klein rond, waarin het hoofd van voren, zonder hoed, en in 't ronde HENDRIK BUSSERUS, *geb. XXII. Janua. MDCCI. overl. XVIII. Aug. MDCCLXXXI.* REIN. VINKELES *ad vivum delin. et sculp.*, behoorende voor den *Catalogus* van zijnen nagelaten knustschat. — *Idem, idem, vóór alle letter.* — Verder nog de afbeelding van zijn *Woonhuis, op den Haarlemmerdijk*, H. K. VAN HILTEN *feit*, 1773, kl. f^o. alwaar een heer, met eene portefeulle onder den arm, door een ander vergezeld, naar zijne woning gaat, en, wat curieus is, op den gevel ligt een zoogenaamde Bedrigger, die zijn portret voorstelt in profiel, waaronder HENDRIK BUSSERUS, *Kunstminnaar, geboren 22 Januarij, 1701.* Hiervan heb ik nog, zoo het mij toeschijnt, een averrechtsehen of overdrnk, dus alles anders-om; doch, wat vreemd mag heeten, de naam onder het portretje staat hier met andere letters, zijnde geen overdruk, zoo als met den naam van den maker echter wel het geval is, en die dus omgekeerd staat; van die gezoehite aardigheid begrijp ik niets. — Deze prentjes zijn zeer zeldzaam, en waarvan wel de teekening door H. VAN HILTEN, als ook een *idem* in kleuren in den *Catalogus van Portretten van Frederik Muller*, onder Nr. 839 *b* en *c*, voorkomt, doch niet de genoemde gravuren, die daarnaar vervaardigd zijn.— Verder kan ik bevestigen, wat *Le Blanc* heeft opgegeven van de *twee dienstmaagden*, naar VAN KAMPEN, door hem in prentteekening vervaardigd, dewijl die zijn verkoecht, den 25. November, 1782, en onder de volgende nummers in den bovengenoemden *Catalogus* op bl. 131 voorkomen, als: „Nr. 2565. *Twee staande vrouwtjes*, als met de pen en geeouleurd, door H. BUSSERUS, naar den STOMME VAN KAMPEN, driemaal different, *f* 3,10. — Nr. 2566. *Twee dito* als de vorige, tweemaal, — en Nr. 2567, *dezelfde* nog eens, tweemaal different, te zamen *f* 1,10; en op bl. 254. *Omslag Nr. 21*, zijnde de verzameling van al zijn andere proeven in de gemelde kunst, namelijk, 36 stuks prentjes naar JAN VAN OOIEN (*sic*) en de afbeelding van het Woonhuis, en 13 stuks, met 3 overdrukken en 5 *dito* met coleuren gedrukt, naar den STOMME VAN KAMPEN, alle in de manier van teekeningen, door H. BUSSERUS. *f* 10,10.” — Deze geheele verzameling heeft toen *f* 11,576 opgebracht, en zou, wanneer die nu aan de markt kwam, zeker viermaal dat kapitaal gelden.

BUUREN (H. L. VAN) was een voor zijn tijd bekwaam behangselchilder, die tevens eenige schilderij-landschappen met beesten vervaardigd heeft.— In den jare 1794 staat hij ingeschreven als lid en mede-directeur van het Stads-schilder-Collegie te *Utrecht*, in welke betrekking hij, jaren lang, als lid, een der goede tee-

kenars was, naar het mansmodel. Tijdsomstandigheden hebben zijn denkvermogen beneveld, in welken toestand hij echter altijd nog zijn sober bestaan verdiende, totdat hij, den 21. Maart, 1840, in behoeftigen staat, door mijne tusshenkomst nog, zooveel mogelijk, geleenigd, ten grave daalde. In den volsten zin was hij een braaf en eerlijk burger.

BUURMAN. (ARY) Zie BURGH. (AART VAN DER)

BUYS. (JACOBUS) Bij het berigt over dezen verdienstelijken teekenaar, door *Immerzeel* gegeven, die ook vele prijzen, voor zijne teekeningen in sapverwen op openbare kunstverkoopingen besteed, heeft opgeteekend, voeg ik alleen in hoeverre die prijzen in het laatst der vorige eeuw, en dus nog bij zijn leven, (want hij is 1801 overleden) tot eene verbazende hoogte voor zijne werken zijn opgedreven, en thans, in vergelijking met dien tijd, wel tot één-tiende van die koopsom zijn gedaald. — Ziehier de beschrijving van eene teekening, die in den *Catalogus der Kunstverkooping van Mr. Pieter Cornelis Hasselaar, verkocht te Amsterdam, in 1797*, op bl. 16, Nr. 5, voorkomt: „Deze uitmuntende teekening verbeeldt *het laatste oordeel*, zijnde eene rijke ordonnantie van een menigte beelden; men ziet den Heiland, als regter op de wolken zittende, omringd van een glorie; ter wederzijde verzeld van een gevolg van Heiligen en Seraphijnen, allen in eerbiedige houding; verder Engelen, op bazuinen blazende; beneden op den voorgrond staan verscheiden menschen, van den dood opgewekt, en anderen, uit de graven komende, ten oordeel; te eener zijde daalt een hemelbode, om de uitverkorenen naar hunne zalige bestemming over te voeren; terwijl, ter andere zijde, de straffende Engel de verworpelingen naar hunne rampzalige verblijfplaats verwijst; de bijzondere hartstogten, die van een heilig verlangen, en die van een knagend wanhopigen toestand, worden duidelijk in die onderscheiden voorwerpen ontdekt; het geheel is meesterlijk fraai van schikking, en zeer uitvoerig met sapverwen geteekend door J. BUYS. *In vergulde lijst en glas.*” — Voor die teekening is aldaar *f* 991 betaald. Deze aanteekening heb ik voor de geschiedenis der kunstwaarde hier in haar geheel opgenomen, opdat ze bewaard blijve. Op dezelfde verkooping waren nog een aantal historische teekeningen van onzen BUYS, die, schoon van minder omvang, echter allen het stuk met omstreeks *f* 50. zijn betaald. — Zijne afbeelding, nog jeugdig, vindt men, benevens die van JAN DE BEYER en HENDRIK POTHOVEN, op ééne prent, op gelijke wijze vervaardigd, als die bij *Van Gool* voorkomen, doch bij diens Werk niet zijn uitgegeven. Zie over deze prent op BEYER. (JAN DE) Er bestaat nog een *idem*, ten voeten uit, zittende voor een huis, waar twee biljetten aangeplakt zijn, zonder zijn naam of dien des graveurs, men meent door CORNELIS VAN NOORDE. — De oudste voorstelling van hem vindt men in het bekende prentwerk van J. E. MARCUS. — Ik voeg hierbij eene lijst van door hem vervaardigde, hetzij gegraveerde, of wel geteekende Portretten, als: dat van *Anna van Saxon.* — *Amalia van Solms.* — *Philip van der Aa.* — *E. F. Alberti.* — *Jac. Arminius.* — *Chr. de Assonville.* — *L. Berovius.* — *W. J. G. bar. Bentinck.* — *Hendr. Grave van den Bergh.* — *P. Bertius.* — *Bonifacius.* — *Pt. Crz. Boom,* — *Jhr. Jan van Borselen.* — *Wolf van Borselen.* — *Bern. Bosch.* — *Jan van Brakel.* — *J. D. Brouwer.* — *J. Calvyn.* — *J. Cats.* — *Gasp. de Coligny.* — *C. Coolhaas.* — *E. M. Engelberts.* — *S. Feitema.* — *S. Fokke.* — *Frederik de II.* — *George III.* — *Jac. Gillis.* — *Chr. Goessius.* — *J. Halbema.* — *Y. van Hamelsveld.* — *W. van Haren Junior.* — *G. Hasselaar.* — *N. Hasselaar.* — *D. Heinsius.* — *G. W. baron van Imhoff.* — *J. P. Jones.* — *P. L. van de Kastele.* — *W. Krull.* — *H. G. Oosterdijk.* — *G. Paape.* — *C. Ploos van Amstel.* — *A. Relandus.* — *D. Sony.* — *P. Steyn.* — *J. H. van Swinden.* —

N. Tetterode. — A. Valckenier. — J. Wagenaar. — J. H. Westerhoff. — L. Wolzogen — en J. A. Zoutman.—Zie het *Register*, blz. 357, van den *Catalogus van Portretten van Frederik Muller*, alwaar men tevens elk portret nog afzonderlijk beschreven vinden kan. — Onder de prentteekeningen, door hem in de manier van PLOOS VAN AMSTEL vervaardigd, is wel de fraaiste, die naar eene teekening van REMBRANDT, daar *Jesus in het vertrek bij de Emmausgangers verdweenen is*, in 4°. en verder nog *een heer en eene dame met een parasol. — Twee liggende koetjes*, in een landschap naar P. POTTER, h. 3, br. 5¼ dm. Amst. maat. — *Eene herkaauwendekoe*, liggende op eene hoogte, in een landschap; op den voorgrond ligt een hond; hoog en breed als voren; van welke drie laatstgenoemde de teekeningen zijn verkocht, te *Amsterdam*, in 1775. — Zie den *Catalogus van Frans van de Velde*: Nr. 495, 563 en 564, waar tevens bij vermeld staat: „door JACOBUS BUYS in prent gebracht.”

BUYSEN. (A. VAN) Zie BUISEN. (A. VAN)

BUYSEN (J. VAN) was een kunstgraveur, die, in de eerste helft der XVIII. eeuw, in *Holland*, werkzaam was, volgens *Le Blanc*, die de volgende werken van hem beschrijft: 1. *De dood van Samson*; naar G. HOET, h. 321, br. 210 str. — 2. *David toont aan Saul eene slip van zijn mantel*, naar PICART, h. 321, br. 211 str. — 3. *De dood van de eerstgeborenen der Egyptenaars*, naar G. HOET, h. 323, br. 211 str. — Deze VAN BUYSSEN kan wel een zoon van A. VAN BUYSSEN geweest zijn.

BUYSEN. (P. VAN) *Le Blanc* noemt ook dezen als een graveur, die, in de eerste helft der XVIII. eeuw, in *Holland*, werkzaam was, en haalt de prent, de *Noorderkerk, te Amsterdam* voorstellende, als proef van zijn graveerwerk aan.

BUYTEN. (A. VAN) Bij *Le Blanc* vindt men dezen als een Hollandsch kunstgraveur vermeld, die, in de XVIII. eeuw, in *Holland* werkzaam was, en hij noemt eene prent van diens werk, zijnde: *Een mansportret*, van voren te zien, de rechterhand, waarin hij een rol papier houdt, opgeheven, naar KABEL DU JARDIN; in de hoogte. — Dit geheele artikel is eene fout, en moet zijn A. VAN BUYSSEN, want het genoemd portret is dat van den dichter *Jan Vos*, hetgeen in de uitgave zijner *Gedichten*, te *Amsterdam*, 1662, in 4°, met het fraai-geëtste portret van KABEL DU JARDIN is versehenen; en het genoemde portret is door A. VAN BUYSSEN met het burin gekopieërd, en vóór den tweeden druk van gemeld Werk, *ibid.* 1726, geplaatst. Het is dit portret, dat door *Le Blanc* aan A. VAN BUYTEN als graveur, en wel als aan een geheel onbekende, wordt toegeschreven. Daar de beide genoemde uitgaven in mijn bezit zijn, was dezo fout gemakkelijk te ontdekken, en het scheppen van een nieuw-gevonden kunstenaar zoodoende te verijdelen.

BUZEKIN. (HAINE) In de Rekeningen der Hertogen van Bourgogne, die in de Archiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men op den 16. April, 1467, aangevend: „A. HAINE BUZEKIN pour V jours qu'il a ouvré, en ce compris sa venue et aléa a son hostel au pris de X S. pour jour L. S.”—Zie over deze werkzaamheden, mede door hem als schilder (?) verrigt, voor het groote feest van het Guldenvlies te *Brugge*, op REGNAULT. (AMAND)

B. V. H. Een onvermeld kunstenaar, die de etsnaald met eene vaste en fikse hand heeft gevoerd.—Slechts één prentje heb ik van zijn werk gezien, voorstellende een bejaard en gebaard hoofd, als buste afgebeeld, en bijna van voren te zien, beteekend n. v. n., 1785, h. 75, br. 65 str. Nederl. — Of hij tot onze School behoort, durf ik nog niet beslissen, doch heb hem hier geboekt, tot betere bescheiden dit zullen bevestigen of wederleggen.

BYCKER. (GERARDT) Ik vind dezen vermeld als een bekwaam stempelgraveur, die, blijkens de hieronder volgende Resolutie, in het begin der XVII. eeuw, te *Dordrecht*, bloeide, en maak de bedenking, of, bij het afschrijven van den daarin

voorkomenden naam, welligt niet eene schrijffout is ingeslopen, en of het niet BYLER zal moeten zijn, want het zou minder vreemd schijnen, dat de gevierde kunstenaar WILHELM BYLER, — Zie aldaar. — die te *Dordrecht* het muntmateriaal beheerde, aan hem verwant was, dan dat deze toevallig BYCKER heette. — „Geexamineert de Declaratie van Mr. GERARDT VAN BYCKER, yzersnyder tot *Dordrecht*, van de onkosten gevallen aen 25 fyn gouden penningen, wegende een en de tseventich oncen, twee engelschen, tot 35 guldens d'once, het snyden van de yzers, daertoe noodich, het maecken ende munten van deselve, mette vacatiën ende reyskosten te samen 2596 gulden 10 st. *Resolutie van de Staten-Generael*, 19 Junij, 1609, bij *Dodt: Archief*, V; bl. 13.

BYE, (GERRIT DE) DIRCKSZ. *Bleyswyck*, in zijne *Beschrijving van Delft*, blz. 256, vermeldt ons een voornaam glasschilder van die stad, hier boven genoemd, in dezer voege: „Daer waren oock van oudts seer heerlijke en uytmuntende geschilderde Glazen in dese kerck (de nieuwe-kerk, te *Delft*); boven alle is my een Contract in handen gheraect van 's *Keyzers Glas*, 'twelck door ordre van de Keyserlijke Majesteyt *Carel de V.*, in den jare 1544, by den konstigen Glazen-Schrijver ofte Schilder, GERRIT DE BYE DIRCKSZ. is gestelt in de Lieve-Vrouwe-Capelle deser kercke aen de Noordzyde, waarvan hy een vidimus (schetsteekening?) hadt inghelevert; medc nevens meest alle andere niet te voorschyn gekomen, ende te soecken ghebleven, sulcks alle die treffelijke Glazen deser kercke voor soo veele de onbesuysde kerckplunderinge hare broosheydt wel eer nog hadde verschoont, nu laest door den bekenden Donderslagh van *Delft*, in een ooghenblick t' eenemael vernietigt zynde, in eeuwige vergetenheydt zyn gevallen, enz.” — Deze ramp, die, door het springen van een kruid-magazijn, op den 12. October, 1654, een groot gedeelte van *Delft* in een puinhoop herschiep, vernietigde vele overblijfselen dezer welcer zoo rijke en bloeiende stad, gelijk mede een aantal uitmuntende kunstwerken, waaronder zich ook die van onzen DE BYE DIRCKSZ. bevonden.

BYE (*Jonkheer* MARCUS DE) staat bij *Immerzeel* vermeld, die zegt, dat het getal zijner geëtste prenten, *tam- en wild gedierte* voorstellende, bij *Bartsch* beschreven, 106 stuks beloopt. Ik voeg daarbij, dat men bij *Le Blanc* dit getal tot 123 stuks vindt voortgezet.

BYLAERT (JAN JACOB) en niet BIJLAERD. Van dezen meester wordt gemeld, dat hij een Werkje heeft geschreven over het *vervaardigen van prentteekeningen*; doch met geen woord zegt *Immerzeel*, dat hij-zelf prentteekeningen vervaardigd heeft. *Van Eynden* en *Van der Willigen* geven zulks toch op, en noemen eene proeve daarvan. — Hij heeft er een aantal vervaardigd, waarvan ik er velen bezit, in onderscheiden proeven en varianten, als naar JACOB DE WIT, JAN VAN HUYSUM, CESAR VAN EVERDINGEN enz., waaronder er zoo goed zijn als die door PLOOS VAN AMSTEL en COOTWYK vervaardigd werden. — Op den *Catalogus* eener Kunstverkoopung vind ik vermeld: „Het schoone werk, in de manier van teekeningen, door J. J. BYLAERT, 44 stuks.” — Zoo als het daar staat aangeduid, schijnt het, volledig te wezen, af te leiden naar de woorden: „het werk”, in vergelijking met andere opgaven, waar alsdan slechts alleen het getal prenten genoemd wordt. — Het bedoelde Werk is uit het Hollandsch vertaald, onder den titel van: *Nouvelle manière de graver en cuivre des Estampes coloriées... par JEAN JACQUES BYLAERT, ... traduit du Hollandais par L. G. F. Kerroux, Leide, 1772, in 8°.*, 2 stukken. — In 1773 verscheen datzelfde Werk in de Hoogduitsche taal. — Of-schoon hij te *Rotterdam*, in den jare 1734, geboren, en te *Leyden*, in 1809, overleden is, welk laatste *Le Blanc* zelf ook meldt, geeft deze *Amsterdam* als zijne geboorteplaats op, en voegt daar maar vlug weg bij: „Leerling van ABRAHAM BLOEMAERT.”

Intusschen, werd deze geboren in 1565, en is in 1645 overleden: dus eene gaping van slechts 89 jaren, waarin beide genoemde kunstenaars niet bestonden! — Hij heeft ook geëst, zoo als een klein prentje mij dit bewijst, zijnde een *Zinnebeeld*, daar eene zittende vrouw, te midden van een aantal voorwerpen van nijverheid, eene brandende lamp in hare rechterhand houdt; op een ontrold lint staat: *Door arbeid en nyver*; beteekend J. J. BYLAERT *inv. et fec.* — Later vond ik in de beroemde Kunstverzameling van Mr. J. van Buren, *Balliuw van Noordwijkerhout* enz., verkocht te 's Gravenhage, in November, 1808, op blz. 197 van den *Catalogus*, onder de *Prentteekeningen*, de volgende bladen beschreven: „*Een zittend vrouwtje*, na C. ZAPTELEVEN, met zwart krijt. — 't *Zelfde*, vroeger druk, in 't geheel minder bewerkt. — 't *Zelfde*, vroeger druk en grooter plaat, in 't geheel minder bewerkt. — *Een kinderkopje*, met een muts met pluimen, met zwart krijt. — 't *Zelfde*, op blaauw papier. — 't *Portret van den Boekhandelaar Jan Van der Eyck*, met zwart en rood krijt, *zeer raar*, zijnde het plaatje, na 15 drukjes opgeleverd te hebben, verbroken en uit de wereld gemaakt door den Heer Van der Eyck-zelfen. — *Een landschapje*, naar PAULUS POTTER, met de beschrijving. — 't *Zelfde*, proefdruk. — 't *Zelfde*, grooter plaat, staande het koejtje met het paardje alleen, zonder landschap, *extra raar*. — *Het Landschapje*, naar PHILIP WOUWERMAN, met de beschrijving, op chineesch papier. — 't *Zelfde*, over 't geheel minder bewerkt. — 't *Zelfde*, zonder landschap, doch met den liggenden jongen en zittenden hond, op chineesch papier. — 't *Zelfde*, met het pissend paardje en staande mauwetje alleen, ziende men den jongen en het hondje even in den eersten aanleg. Deze twee laatste drukjes zijn *extra raar*.”

BYLER. (WILHELM) Blijkens de hieronder volgende *Resolutiën*, was hij zeker de voornaamste medailleur en stempelsnijder, die, in het begin der XVII. eeuw, te Dordrecht, bloeide, en waardoor wij tevens met eenige zijner werken bekend worden. — „Is gelesen do requeste van WILHELM VAN BYLER, yzersnyder van de Generaliteyt, versoekende voor eene redelycke recompensio, de affgeslagen ende vergaene stempels van de leggeden weder te vernyeuwen ende opte rechten, ende voorts deselve jaerlycx voor een gering tractement ten dienste ende eere van 't land te onderhouden; ende goet gevouden, alvooren te desponeren, daerop te verstaen het advies van den tresorier generael *De Bie*.” *Resolutie der Staten-Generael* 23 Mei, 1617. — „De Staten-Generael etc. onderriecht zynde dat veelc goudt-ende silversmeden ende andere in de voors. Vereenigde Nederlanden hun van over veelc jaren vervordert hebben, ende noch doen, na te gieten ende doen nagieten ende vereopen van slecht gout ende slecht silver, de groote triumph- ende memoriepenningen dio sy, soo geduerende d'oorloge, als daernae inde trefves hebben doen maecken ende slaen van goet fyn gout ende goet fyv silver, die welcke sy alsoo openhaer inde silvere cassen aen alle man vereopen, tot grooto oneere ende cleynicheyt van haare Ho. Mo. ende bedroeh van deser landen ingesetenen, die meynen dat het is goet fyn gout ende goet fyn silver, gelyck de voors. penningen daervan zyu doeu maecken ende slaen by zekeren persoon in den dienst deser landen wesende, daertoe geordonneert. Soo ist, dat die hooggelmelte heeren Staten-Generael, begeerende hyer tegen te versien, tot maintenement van de eere van 't landt verboden ende geinterdieeert hebben, verbieden ende iuterdieeren mits desen alle ende een yegelyck ingeseten van dese landen, eenige van haare Ho. Mo. triumphpenningen nae te gieten ofte doen naegieten ofte vereopen int cleyn ofte iut groot, van goet ofte slecht gout, ende van goet ofte fyn silver, al waeren die oock schoen in andere coninekrycken ofte republycquen naegegaten ofte gemaect in dese landen gebracht, int heymelick ofte openbaer in cassen ende winckels van goudt- ende silversmeden ofte anderen in eeniger manieren,

behalven alleene by WILLEM VAN BYLER, *yzersnyder van de graeffelycheyt van Hollandts Munte binnen Dordrecht*, denwelcken haere Ho. Mo. consenteerden ende oetroyeeren mids desen, voor den tyd van drye jaeren naestoomende alleene in dese vereenichde provintien te mogen maecken, snyden, gieten ende vercoopen, den nieuwen penninck dien hare Ho. Mo. hem hebben doen maecken van het Synode nationael, verbiedende etc. — *Resolutie, 17 Mei, 1619.* — „Is noch geexamineert de specificatie van WILHELM VAN BYLER, *yzersnyder*, van twee fyne gouden penningen, by hem gemaect, by ordre van haere Ho. Mo. van de Synode, den eenen voor *Den heere Carleton Ambassadeur van syne Maj. van Groot Britannien*, wegende vier oncen drye engelschen, tot 36 guldens thien stuyvers d'once, ende den anderen wegende vier oncen tot gelyeken prys, voor *Den heere President van de voers. Synode D. Bogermanno*, beloopende te samen met het fatsoen 357 gulden thien stuyvers.” — En, eindelijk, nog het volgende: — „Item noch 58 fyne silveren penningen, van de voers. Synode, gedistribueert aen de predicanten ende ouderlingen van de Synode wegende elcken penninck twee oncen, thien engelschen, tot drye guldens twee stuyvers d'once, ende voor het fatsoen van elcken penninck 36 stuyvers, beloopende 104 gulden 8 stuyvers, ende alsoo te samen 551 gulden.” *Resolutie, 18 Julij, 1619. Dodt, Archief, VII. Dl.* — Zie nog op BYCKER. (GERARDT)

BYLER of BYLERT (HERMAN BERNTSZ. VAN) was de vader van den bekenden JAN BYLERT, glasschilder te *Utrecht*, die in het laatst der XVI. en in het begin der XVII. eeuw bloeide: want, in den jare 1627 was hij reeds overleden. De volgende afschriften uit de Archiven te *Utrecht* geven daarvoor de geschiedkundige bewijzen, als ook dat de naam BYLER en niet BYLERT moet worden geschreven, gelijk zij ons tevens dien van zijne vrouw doen kennen. — „HERMAN BERNTSZ VAN BYLER, glasschryver, dezer stadt borger, transporteert voor hem ende Elisabeth Willemsdochter van Laeckervelt, syne huysvrouwe, daer hy op dese tyt wettige levende geboorte by heeft etc. tot behouff van Adolph Hallinek, Juwelier, mede deser stadt borger, die alenge huysinge ende hofstede gelegen aen de zuydtsyde der Steenwech, anders genoemt St. Laurensstraet.” — *Transportbrief, 1605, April 16.* — „Elisabeth Willemsdochter van Laeckervelt, weduwe van HERMAN BERNTSZ. BYLER, glasschrijver, 1627, *Maart 17.* — „Elisabeth van Laeckervelt, weduwe van HERMAN BERNTSZ. VAN BYLER, en JOHAN VAN BYLER, schilder, haer zoon, etc. constitueert N. van Royen, om ten behoeve van etc. 1641, *November 8.*” Beide *Acten* in het *Protocol van den Notaris Zwaerdecroon.*

BYLER (JAN VAN) en niet JAN BIJLERT, zoo als hij bij *Immerzeel* en meest alle auteurs geschreven staat. — Zie over den naam van zijn vader op BYLER. (HERMAN BERNTSZ. VAN) — Ik vind hem in het *St. Lucas-gild*, te *Utrecht*, vermeld: „A^o. 1626, JAN BYLER, *Deken*, kunstschilder en regent van Hiobs-gasthuis.” — Zoo als *Immerzeel* teregt berigt, vindt men zeldzaam van zijne werken in de *Nederlanden*. — In het *Museum-Boymans*, te *Rotterdam*, komt, onder Nr. 44 van den *Catalogus* voor: „*Eene vrouw, in de linkerhand een diamanten slot houdende*, h. 80 dm., br. 67 dm. door JAN VAN BEYLERT.” (?) — Daar er nu verder gemeld wordt, dat zijne kunst, van historielèn aard zijnde, de aandacht trok van buitenlandsehe Hoven, zoo komt het mij toch vreemd voor, dat ik in vele landen, door mij bezocht, in de openbare Museums geen zijner werken heb aangetroffen, evenmin als in de *Catalogussen* van die Galerijen, die mij verder nog voorgekomen zijn. — Zijn *Portret*, door hem-zelfen geschilderd, en door PETER BALLEU *Sculp.*, kan men zien in *De Bie, Gullen Cabinet*, enz. — Zie over de oorspronkelijke uitgave dezer Portretten in een vroeger en ander Werk, op MEYSSSENS. (JOANNES)

C.

C. (...) In de *Hollantse Mercurius, Historisch wys vervattende het voornaamste int Christenryek*. A°. 1655. Tot *Haerlem* gedrukt by *Pieter Casteleyn, boeckdrukker op de Marckt*, 1661 in 4°. vindt men, in Julij, bij het berigt van den dood des Keizers en Grootvorsten van *Moscoviën*, Czaar *Michaël Fedrowitz*, diens afbeeldsel, of dat van zijn zoon en opvolger, *Alexey Michalowitz*, dat niet duidelijk wordt aangewezen, en, eigenaardig, met eene vlugge naald behandeld, is geëst. Het plaatje staat overhoeks, en *losange* genomen, en in den bovenhoek beteekend *C. fecit* 1653; en in September van hetzelfde jaar is een *idem* prentje, voorstellende *Christina*, koningin van *Zweden*, mede in dit Werk te vinden, dat zeer wel is geëst. De vorstin wordt daar voorgesteld als *Sophonisba*, niet zonder beteekenis, zoo als zij, in dien tijd, door *Europa* reisde. Dit prentje is niet beteekend, maar blijkbaar, zoo ik meen, van dezelfde hand, als het eerstgenoemde.—In dit Werk komen meer fraaije prenten, doch allen ongeteekend, voor. — Wie is nu die C., dien ik nergens nader heb aangeduid gevonden?

CABAAY. (...) „*Susanna, zich badende, en door de Ouden bespied, in een treffelyk Hoofgezicht, uitvoerig met delverwen door CABAAY.*” Dit komt voor onder de teekeningen van Nederlandse meesters, in den *Catalogus van P. Fouquet; Amsterdam*, 1801, bl. 39.

CABEL. (ADRIAEN VAN DER) Zie KABEL bij *Immerzeel*, hoewel deze naam aldaar onjuist is geschreven, en zijn moet CABEL, zoo als hij-zelf dien op zijne etsen heeft geplaatst. Zie den folio-titel van: *Premier Livre des Paysages du Sieur VENDRETABLE, qui se vendent à Paris, chez Audran, rue St. Jaques, aux 2 piliers d'or*. Beteekend *ADR. VANDER CABEL inv. et fecit Cu. P. R. en N. Rob. execu. P. R.* Dit is de eerste druk. — Ook zijn voornaam *ADRIAAN* heb ik niet als *ARIE* geschreven gevonden, zoo als bij *Immerzeel* wordt gemeld. — *Bryan* zegt, hij stierf te *Lyon*, in 1695. — Ik laat hier volgen zijne bekende etsen, die uit voorstellingen der gewijde geschiedenis zijn genomen, als: *De rust in Egypte*. — *St. Bruno*; de figuren zijn door *N. OUBERARD*, de eerste staat vóór het adres van *Audran*, de tweede met het adres, en de derde met het adres weggenomen. — *St. Franciscus ontvangt de teekenen der wonden van Jezus*, zonder naam. — *St. Hiëronymus*. De eerste staat vóór het adres van *Audran*, de tweede met het adres, en de derde met het adres weggenomen. — *De twee Heremieten*, zonder naam. — *Cephalus en Procris*, landschap. — En uit de ongewijde geschiedenis: *Plan du Campement des chevalliers de Neufrille dans le Parc de monseigneur l'Archévêque de Lyon, pour le pris royal, jeu de l'arquebuse* . . . *Le premier Juin*, 1670; twee bladen, om aaneen gehecht te worden, h. 425 lang 1070, str. — Verder vindt men 58 stuks zijner landschappen, zeeën enz. bij *Le Blanc* vermeld.

CABEL. (JAN VAN DER) *Bryan-Stanley* boekt dezen kunstenaar, op gezag van *Balkema*, als een schilder van paarden, hoornvee, en landschappen, met beesten en figuren gestoffeerd, maar zonder eenige tijdsbepaling aan te geven. Mij is hij nimmer voorgekomen, doch ik vermeen hem echter hier te moeten opnemen, om des naamwille, en als kennende dit leiden tot verder onderzoek.

CAIGNY, (J. DE) geboren *MOURIAN*. Ter Tentoonstelling van volks- en kunst- vlijt, te *Haarlem*, 1825, vond ik op de *Lijst der Schilderwerken*, onder Nr. 69: „*Een boerenwoning door Mevrouw J. DE CAIGNY, geboren MOURIAN, te Gent.*”

CAIO. (GUILIELMO) Zie KEY. (WILLEM) — Onder het fraaije portret, door *J. H. WIERIX* gegraveerd, in kl. fº., met een vers van *Dom. Lampsonius*, staat: *GUILIELMO*

CAIO, *Bredano, Pictori*. Hetzelfde wordt, met verandering, in de kopij van H. HONDIUS gegraveerd gevonden.

CAISIN. (JEHAN) In de rekeningen der Hertogen van Bourgondië, die in de Archiven te *Ryssel* worden bewaard, vindt men op den 16. April, 1467, aange-teekend: „A JEHAN CAISIN, païé pour X jours à XI S. par jour CX S.” — Zie over deze werkzaamheden, mede door hem als schilder verrigt voor het groote feest van het Guldenvlies, te *Brugge*, op DARET. (JAQUES)

CAISNE. (HENRI DE) Aldus schreef hij zijnen naam, doch zie, bij *Immerzeel*, en bij mij, op DECAISNE. (HENRI)

CALCKER. (JAN VAN) Hoewel deze uitmuntende kunstenaar vroeger, slechts onbeslist, als een Nederlander, en later als van Duitschen oorsprong is voorgedragen zoo acht ik het noodig, den tijd zijner geboorte, 1499, in verband te brengen met zijn geboortegrond, en, hoewel *Calcker*, in *Cleefsland* gelegen, de stad zijner geboorte is, zoo meen ik, met regt, dat het door mij aangevoerde betreffende ISRAËL VAN MECKEN, namelijk, wanneer men in groote trekken over Kunstscholen spreekt, ook op JAN VAN CALCKER toepaslijk is, en wel naar getuigenis van een zijner tijdgenooten, aan wien men de eerste levensberigten, die van hem bekend zijn, verschuldigd is, te weten *Vasari*. Deze, het levensberigt van *Titiaan* schrijvende, vlecht daar het volgende in: „Wij zullen hier — hoewel buiten deze School behorende — den Vlaamschen JAN VAN CALCKER stellen, die, met het beste gevolg, groote en kleine figuren schildert en een bewonderenswaardig talent bezit in het vak van portretteren, zoo als men te *Napels* kan zien, waar hij, slechts een korten tijd gewoond hebbende, overleden is.” — En verder de onderscheiden Vlaamsche Schilders beschrijvende, voert hij nog het volgende aan: „In het jaar 1545 heb ik mij te *Napels* in bijzondere vriendschap gesteld met JAN VAN CALCKER, die den Italiaanschen schildertrant zoo volmaakt weet na te volgen, dat het onmogelijk is, zijn werk voor dat van een Vlaming te houden. Hij is ongelukkig te *Napels* in den bloei van zijn leven gestorven, op het standpunt, dat men van hem de hoogstmogelijke verwachting koesterde. (1546) Het is aan hem, dat wij teekeningen verschuldigd zijn voor het anatomische Werk van den beroemden geneeskundige *Vesalius*.” — De auteur, in tijddorde hierop volgende, is *Carel van Mander*, die met warmte dit talent herdenkt, en ik schrijf hier, om het bijzonder belang dezer zaak, het door hem daarover geboekte letterlijk af uit den druk van 1604, door hem-zelven bezorgd. Onder de *Nederlandsche Schilders* wordt door hem opgevoerd: „*Het leven van den uytnemenden Schilder JAN VAN CALCKER*. Onder alle begonstighde van der Natueren, oft die onder alle onse Nederlanders scheen den uytverkorenste te wesen, om *Italiën* den mond te stoppen, van soo hooghen roem te laten horen, dat geen Nederlander haer Italiaensche Hoof-schilders in de const van wel schilderen Figueren, noyt heeft niet alleen overtroffen, maer oock niet gelyck geweest; dat is (myns achtens) gheweest den uitnemenden constighen JOAN VAN CALCKER, wiens weerde in de coust ick niet en weet hoe luidstemmigh ghenoegh uytblasen nae verdienst: dat my jammer van sulck besonder Meester soo weynigh bescheyt te hebben. Hy is gheboren int landt te *Cleef*, in de stadt *Calckar*: maer waer hy eenigh voorbeeldt hadde dat hem tot de const door dryvinghe der jonstighe Natuer verwekte, oft by wien hy zijn begin ghehadt heeft, weet ik niet: dan dat hy omtrent het jaer 1536 oft 37 woonde te *Venetiën*, en was wech ghetrocken, oft hadde daer zyn wesen met een dochter van *Dordrecht*, welcks ouders huys een moortkuylsche herberghe was, ghelyck in 't leven van *Hemskerck* wordt verhaelt. Hy was te *Venetiën* een weerdigh dicipel van den grooten *Titiaan*, welcks manier van schilderen hy

niet alleen nae en volghde, maer soo achterhaelde dat men hun handelighen ten lesten niet wist t' onderscheyden; want GOLTZIUS, wiens oordeel ick wel vertronwen soude, wesende te *Napels*, werden hem laten sien eenighe conterfeytselen, en voeghde strax daer by te segghen, dat is van *Titiaen*. De schilders die by hem waren seyden: Gy hebt recht en wel geoordeelt, nochtans en ist van hem niet, maer van JAN VAN CALCKER, wiens handelinghe die van *Titiaen* soo eygentlyck ghelyck is datse den constverstandigen van der werelt niet sonden weten onderscheyden; want nae *Vasary* ghetnyghnis, die hem te *Napels* hadde gekent, en conde men zyn manier van wercken voor geen Nederlandsche aansien. Hy was oock wonder uytnemende van te handelen met Cryt en met de Pen, heel cloeck artserende, waerin hy *Titiaen* oock seer ghelyck was, oft niet van handel t' onderscheyden. Hy is degheue geweest, die dat weerdich Boeck voor den Anatomist *Vesalius* heeft gheteykent; welcke beelden seer uytnemende van hem ghehandelt zyn en ghetuyghen, wat een uytmuntigh Nederlander hy is gheweest, in onse const." *De humani corporis fabrica libri VII.—Basilie, Oporin. 1543 f.*, doch hier wordt hij, met zyn vollen naam, als JOANNES STEPHANUS CALCARIENSIS aangeduid, waardoor men in het onzckere geraakt, of er op *calcarsche* houtsneden, of alleen op houtsneden naar *calcarsche* teekening wordt gedoeld. — Zie *Conversations-Lexicon für bildende Kunst*, op CALCAR. — „Oock heeft hy geteykent al of meest alle de conterfeytsels der Schilders, Beeldt-snyders en Architecten van *Italiën*, in de boeken van *Georgius Vasarius* die oock heerlyck en met een vaste handt, staatlyck en wel ghehandelt zyn, wesendo dinghen die met menschen handen niet te zyn te verbeteren. Dan tot een claeghelyck jammer der schilderconst, en de eere onser Nederlande schade, is noch jongh wesende, doch ryp in de consten, ghestorven hinnen *Napels*, omtrent het jaer ons Heeren 1546." — Het spreekt van zelf, dat *Sandrart*, in zijne *Tcutsche Academic* enzv., de geschiedenis der *Nederlanden* wel kennende, oock geene zwarigheid heeft gemaakt, den beroemden kunstenaar, in dat tijdvak, als Nederlander te beschrijven en *Vasari* en *Van Mander* trouw is gevolgd. — De meeste latere vreemde schryfvers, dit niet zoo inziende, hebben, in hun vaderlandsch belang, hem onder de Nederrijnsche School opgevoerd, even als *Piorillo*, die mede denzelfden tekst als *Sandrart* levert, doch de woorden, welke *Vasari* geeft, „dat zijne werken geen het minste spoor van Vlaamsche (Deutsche) kunst verraden", door het tusschen twee haakjes gevoegd. — woord, hij wijze van verbetering, teregtbrengt, dit mede heeft willen doen gelden. — Zoo vindt men ook, als het jongste berigt dienaangaande, in het reeds genoemde *Conversations-Lexicon für bildende Kunst*, door *Romberg* en *Paber*, vermeld, dat hij door de *Nederlanders* wordt geëigend, doch eigenlijk een *Duitscher* is geweest. — Nu wil ik dit thans hun niet betwisten, maar neem hem terug, in dien tijd en op die plaats, zoo als zich dit volkomen regtvaardigt. — Op denzelfden geographischen grond, heeft de vermaarde oudheidkundige navorscher *Heinrich Otte*, in zijn *Handbuch der kirchlichen Kunst-Archeologie des deutschen Mittelalters u. s. w. Leipzig*, 1854, in 8°, S. 214, onzen VAN CALCAR tot de Nederrijnsche School gebragt, en noemt *het Sterfbed van Maria* (hier later te vermelden) als van een onbekend meester uit de tweede helft der XV. eeuw, en waarvan de hoofdoorzaak voor hem daarin ligt, dat er wel van zijne eerste kunstwerken, doch niet van zijne laatste, hier te lande aanwezig zijn. Die reden is echter verre van afdoende te wezen, want, waarom zou er geen kunst van hem kunnen vervoerd zijn naar zijne geboortestad, *Calcar*? Het ligt toch in den aard der zaak, dat diestad en kerk-zelve wel een van zijne in *Italië* vervaardigde kunststukken ingeooft zullen hebben. — Ik neem hem hier dus onbeschroomd voor de Nederlandsche School terug. — Wat aangaat de gemelde schilderij,

die, bij gelegenheid van het in orde maken (hetgeen onlangs is geschied), door alle deskundigen, die haar toen zeer van nabij hebben besehouwd, voor werk van zijne hand is verklaard, zij wordt, op dien grond, in de kerk-zelve, als zoodanig aangewezen, en er bestaat geene reden, die het Pruisische gouvernement zoude nopen, haar daarvoor te doen verklaren, zoo zij niet eelt ware; te meer daar er toeh nog versehiden stukken van zijne hand mede aldaar aanwezig zijn, die tot eer zijner stad kunnen strekken. — De laatstgemelde auteur betwijfelt, wat *Van Mander* zegt, dat hij „al of meest alle de eontrefeytsels” voor het werk van den genoemden *Vasari* heeft gemaakt; doeh deze aanmerking is niet genoegzaam gestaafd, om *Van Mander* te logenstraffen, die met zooveel belangstelling dat Werk heeft geraadpleegd en gehruikt voor zijne beschrijving der *Italiaansche Schilderschool enz.*, en alzoo van nabij er kennis aan heeft gekregen, daar hij in 1574 reeds te *Rome* was, zijnde juist het jaar van *Vasari's* dood. — In hoeverre zijn talent zieh ook in het klein uitstreckte, daarvan staat vermeld, dat hij op een vierkant paneeltje, ruim eene handspan groot, de *Geboorte van Jesus* heeft geschilderd, alwaar de herders des naechts in den stal versehijnen, en door *Joseph* worden ontvangen; de lichtstralen, die van het Kind, dat in de wieg ligt, uitgaan, doen eene heerlijke werking, en juist zóó als in den beroemden *Nacht van Corregio*; het geheel is van teekening, ordonnantie en eoloriet zoo volmaakt, uitvoorig en onvergelyklijk geschilderd, dat *RUBENS* het overal met zieh voerde en tot aan het einde van zijn leven heeft bewaard. — Later, in 1652, is het in handen van *Sandrart* gekomen, die het aan keizer *Ferdinand III.* vertoonde, welke vorst het hegeerde, en in de Galerij te *Praag* heeft doen plaatsen, waar het als eene der grootste kunstzeldzaamheden aangewezen wordt. Zie *Sandrart* op *CALCKAR*. — In de koninklijke Pinakothek, te *Munchen*, wordt, onder Nr. 102, een uitmuntend stuk bewaard, bekend onder den naam van *Mater dolorosa*, welke afbeelding keurig door *STRIXNER* op steen is gebragt. — In de Galerij te *Weenen* zijn twee portretten verkeerdelyk onder de Italiaansche School geplaatst, waarvan een op hetzelfde paneel driemaal voorkomt, als eens *en face*, en twee links en regts *in profiel*, waarsehijnlijk tot model eener buste of voor een standbeeld gemaakt, zoo als ik een dergelyk zag in de *National Gallery*, te *Londen*, van *Koning Karel I.*, door *VAN DYCK* geschilderd, voor het portret, dat gediend heeft bij het vervaardigen van het Ruitersstandbeeld van dien ongelukkigen Monarch. — Onder de zeldzame zaken aangaande *VAN CALCKAR*, laat ik hier, opdat het meer algemeene hekendheid moge verkrijgen, letterlyk volgen eene *Noot*, door *De Jongh*, in zijne uitgave van *Van Mander* in 8°., op *JAN VAN KALKAR* geplaatst: „De heer *CONRAD MARMÉ*, voorheen stempelsnijder van de Provinciale munte en zegelkamer te *Utrecht*, maar vandaar in 1763 weder vertrokken naar *Kleef*, bezit een *Geslachtlijst van Otto Henrik, Keurvorst van de Paltz*, zoo van vaders- als van moeders zijde, waarin men ziet de allernetste oude kleeding der Duitscheren, naar de afbeeldingen der Vorsten van dien ouden tijd, zeer uitmuntend geteekend door *J. VAN KALKAR*. Volgens medege-deelde berigten van denzelfden heere *MARMÉ*.” — En hiermede eindig ik dit Artikel, met ieder kunstminnaar, die daartoe de gelegenheid mogt hebben, aan te raden, de groote kerk te *Calcker* te gaan bezoeken, om het uitmuntend penseelwerk van dezen meester in zijn vollen glans en schoonheid te bewonderen. Al deze stukken vertoonen zich, door de geldelijke bijdragen, tot het in orde brengen dier eerwaardige kunstgewrochten noodig, en welke *Z. M. de Koning van Pruisen* zoo welwillend schonk, nu in hun volle kraecht. — Het *Sterfbed van Maria* heeft mij, wegens de uitdrukking van het gelaat, het meest getroffen. — Overigens zal men daar tevens ook nog, als het ware, een Museum van Houtsnijkunst en evenzoo van Beeldwerken

aantreffen, dat zeker onder het volmaaktste in dat kunstvak gerangschikt worden moet, en welke volmaaktheid men te vergeefs elders zal zoeken. — Zijn portret komt voor in *Sandrarit*, waarnaar dat, hetwelk men in de 8°-uitgave van *Van Mander*, door *De Jongh*, vindt, is genomen, zijnde plaat M., Nr. 1.

CALFF. (Jo.) Glasschrijver. Zie BRONCKHORST. (JAN GERRITZ. VAN)

CALIMBERG of CALIMPERG (JOSEPH) wordt door *Lanzi* als een weinig bekend kunstenaar opgegeven, en hij noemt hem „een Duitscher, die zich zeer lang te *Venetïë* heeft opgehouden, waar hij in 1570 overleed.” — Er is van zijn werk aldaar bekend de *Veldslag van Constantinus*, en *Lanzi* aarzelt niet, hem een bekwaam schilder te heeten, „die in al zijne werken denzelfden smaak, als in den gemelden *Veldslag* toont, doch een weinig plomp is in de figuren.” — Daar hij hem bepaald een Duitscher noemt, zoo behoordo hij hier door mij eigenlijk niet geboekt te worden; doch ik heb vele feilen te dien aanzien bij hem en andere Italiaansehe Schrijvers ontdekt, en daar hij-alléén hem als een vreemdeling vermeldt, zoo heb ik hem hier eene plaats verleend, tot nadere zekerheid ten deze welligt zal volgen.

CALISCH. (MONTZ) Deze hoogstbekwame meester handhaaft steeds met roem zijn kunstvak, voor zoover zulks door *Immerzeel* reeds is beschreven; doch sedert dien tijd heeft hij ook nog andere onderwerpen geschilderd, waartoe de Watersnood in ons land van 1855 hem de levendigste indrukken leverde, en, daardoor opgewekt, heeft hij een onderwerp van historischen aard ontworpen, namelijk: een *Tafereel uit den Watersnood*, tijdens het bewind van Koning *Lodewijk Napoleon*, hier te lande, waarbij die edelaardige Vorst de overstromenden te hulp snelt, en welk schilderstuk hij op de wereldberoemde Tentoonstelling van den jare 1855 te *Parijs* heeft ingezonden. — Wij lazen daarover in de Dagbladen, „dat, bij het bezoek, door keizer *Napoleon III.* aan de Tentoonstelling van schilderijen gebragt, van de *Hollandsche* schilderijen ook zeven stuks tot verkoop zijn ingeschreven”, waaronder, in de eerste plaats, werd genoemd het *Tafereel* uit de geschiedenis van den vader des keizers, hier boven gemeld. Do overige waren twee stuks van *VEAVER*, een van *MERTS*, een van *NYHOFF*, een van *VERSCHUUR*, en een van *TEN KATE*. Zie *Handelsblad* van 17 October, 1855.

CALKER. (BAREND CHRISTIAAN VAN) Eene adreskaart, keurig door hem geschreven, geeft ons zijn kunstbedrijf juist te kennen: BAREND CHA. VAN CALKER, *Medailleur enz., wapensnijder in steen, staal, zilver en goud, te Zeist*. — Ik bezit eenige teekeningen van Medaljes, door hem vervaardigd, waarbij er zijn van eenen gekuischten smaak en goed geteekend. — Hij schijnt bij werken van aanbelang andere deskundigen te hebben geraadpleegd, zoo als zijn vriend JOANNES DE BOSCH, kunstminnaar en beoefenaar, te *Amsterdam*, — Zie aldaar. — die hem dan schriftlijk en met teekeningen bereidwillig ter dienste stond. — Hij heeft op de tweede helft der XVIII. eeuw gebloed, en woonde in het *Hernhutters-Broederhuis*, te *Zeist*. — *Dr. Wap* geeft, in zijne *Astrea*, belangrijke berigten over de Stempelgraveurs in de Nederlanden, en daaronder ook het volgende: „In 1764, 21 Augustus, vervaardigde hij (VAN CALKER) voor den 87jarigen *Jeronimo de Bosch*, als vijftigjarig Inspector van het *Collegium medicum*, te *Amsterdam*, een Gedenkpenning, die voorkomt in *Van Loon's Vervolg* (op bl. 414 van het V. Stuk) onder Nr. 372, en aan de voorzijde des Jubilaris borstbeeld voorstelt, terwijl de keerzijde een toepaslijk Latijnsch opschrift voert. Overigens heeft hij ook de nog in gebruik zijnde Prijsmedalje gegraveerd (1766) voor de *Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde, te Leyden*, en die voorkomt in *Van Loon's Vervolg* onder Nr. 395, (bl. 435, V. Stuk), en wel aan de keerzijde met het opschrift: *Willem V. Beschermmer der Maatschappye*, 1776, welke Medalje door de *Maatschappij den Prins* in het goud werd aange-

boden, en nog in het koninklijk Penningkabinet, te 's Gravenhage, berust." Zie *Astrea's* IV. Jaarg., bl. 215, en *Handelingen der Leidsche Maatschappij* voor 1856, blz. 33.

CALL. (JACQUES VAN) Zie KALL. (JACQUES VAN)

CALL, (JAN VAN) *de Jonge*, is reeds bij *Immerzeel* vermeld, doch ik voeg daarbij, dat een van zijne voornaamste werken bestaat uit 72 bladen, voorstellende de belangrijkste en schoonste gezigten langs *Den loop des Rhyns, van af te Schaffhausen tot Scheveningen* (?); opgewerkt uitgegeven door *P. Schenck*, te *Amsterdam*, onder den titel van: *Admirandorum quadruplex spectaculum pictura delectum, et æri incisum per JOANNEM VAN CALL.* — Verder vind ik nog aangeteekend, dat er *Negen stuks Cleefsche gezigten*, door hem geëst, bestaan, mede bij den genoemden kunsthandelaar uitgegeven. Zie *CLAAS BRUIN, Kleefsche en Zuidhollandsche Arcadia enz. Amsterdam, 1730, in 8°. bl. 30.* — *Le Blanc* zegt, dat hij te 's Gravenhage, in 1688, werkzaam was, en in het jaar 1703 is overleden, en noemt voorts nog het volgende, als zijn werk: *Plan de la bataille près de Donawaart (Donawerth), 2 Julij 1704. Gidion van Berk, ingénieur. Anna Beek, cum privilegio. h. 363. br. 452.* — Hoe kan hij, die in 1703 stierf, nu een veldslag van 1704 gegraveerd hebben? — Doch, zie hier, wat er van deze zaak is: de bedoelde prent, met nog 6 andere van zijne hand, behoorende tot het bekende prachtwerk: *Oorlogskundige Beschryving van de veldslagen en Belegeringen der drie doorl. wydverm. Krygsoversten, Prins Eugenius v. Savoie, den P. Hertog van Marlborough, en den P. van Oranje en Nassau Vriesland. Beschreven door Mr. Bouset, 's Gravenhage, 1729, 2 deelen, gr. f^o.* is eerst verschenen onder den titel van: *Batailles gagnées par le P. Eugène de Savoie etc. ibid. 1720, 3 Dln.*, en vervolgens onder dien van: *Histoire militaire du P. Eugène de Savoie etc. ibid. 1729—1747, 3 Dln.* — Hieruit volgt, dat hij altijd wel tot den jare 1720 geleefd zal hebben, en in geen geval mag men, voorals nog, het bij *Immerzeel* vermelde geboortejaar 1689, en zijn werk voor den koning van *Pruissen*, in 1748, verrigt, betwijfelen. — Intusschen zal het wel hierop neêrkomen, dat *Le Blanc* het sterfjaar van den vader, in 1703, voor dat van den zoon heeft geboekt.

CALL (PIETER VAN) is reeds door *Immerzeel* vermeld; ik voeg echter daarbij eenige zijner bekende krijgskundige onderwerpen, door hem ter dienste van den militairen staf vervaardigd, en in koper gebragt, als: *Plan de la ville d'Aire, assiégée en 1710; à la Haye, chez Anna Beek.* — *Plan de Bethune*, in f^o. bij dezelfde — *Plan de la ville de Dendermonde*, in f^o. bij dezelfde. — *Plan du siège de Gand, 22 Dec. 1708* in f^o. bij dezelfde — *Plan de Lille* in f^o. bij dezelfde — Zie verder op CALL, (JAN VAN) zijn broeder, met wien hij gearbeid heeft aan het prachtwerk, onder den naam van de *Veldslagen van Prins Eugenius en den Hertog van Marlborough* bekend.

CALVART, (DIONYSIUS) buitenslands DIONISIO FIAMINGO genoemd, wordt reeds door *Immerzeel* vermeld, doch geen zijner werken opgegeven. — Hier te lande zijn er kabinetstukken in openbare veilingen geweest, als, te *Amsterdam*, in 1734, in de Kunstnalatenschap van *Mr. Willem Six*, zijnde Nr. 76 van den *Catalogus*: „*Een Heilige Familie*, door DIONISIO CALVART, FIAMINGO, naar RAPHAEL, welk stuk toen met f 100 werd betaald;” — en op eene *idem*, te *idem*, van den kunstschilder JAN SMEES, in 1729, onder Nr. 24 van den *Catalogus*: „*Een stuk, daar Paulus onthoofd wordt*, door DIONISIO FIAMINGO, kunstig geschilderd, f 70.” — hetgeen véél is te noemen, daar er toen gelijktijdig een kapitaal Landschap van *Jan Both* met slechts f 21 werd betaald; — en op eene *idem*, te *idem*, in 1764, uit de Galerij van *Prins Trivulzio*, waren, onder Nr. 62 van den *Catalogus*: „*Eene besnijdenis van Christus, zeer fix op doek geschilderd door denzelfden*,” — en Nr. 78: „*Een heilige familie, zittende aan eene tafel bij het kaarslicht; voor dezelve zit Maria te lezen in een boek, zeer fraai op doek geschilderd door denzelfden, f 40.*” — en nog op eene *idem*, te *idem*, in 1767,

van *Arnoud Leers*, van *Rotterdam*, onder Nr. 3 van den *Catalogus*: „*De Offerhande der drie koningen; vol gewoel, door denzelfden.*” Dit kleine stukje, h. 14, br. 18 dm., heeft f 121 opgebracht; terwijl een *idem* van GERBRAND VAN DEN EECKHOUT, *Christus zittende met 't Samaritaansche vrouwtje in gesprek*, extra-fraai, met f 46 werd betaald; zoodat zijn werk hier den toets van de Hollandsche liefhebbers wel kon doorstaan.

CAMBRAY. (NICAISE DE) In de Archiven van *Rijsel* vindt men in de oude graatlijke rekeningen der Hertogen van Bourgondië, op het jaar 1448—49, het volgende aangeteekend: „A NICAISE DE CAMBRAY, painetre, demourant de la ville de *Douay*, pour luy aedier à deffroier ou mois de Septembre l'an MCCCC XLIX de la ville de *Bruges* quant il a joué devant Mds en son hostel avec autres ses compaignons, certain jeu, histoire et moralité sur le fait de la *dancee macabre* VIIJ franes.” Zie *Le Comte de Laborde, les Duces de Bourgogne etc.; Paris*, 1849, in 8°., pag. 393. — Alzoo heeft men destijds het menschlijk bedrijf door tooneel-spelers vertoond, gelijk de afbeeldingen der bekende *Dooden-dansen* ons zulks doen kennen; — nu is echter de vraag, of deze spelen naar een Duitscher, *Eximius Macaber* genaamd, en uit zijn Latijn overgezegt door *Petrus Defrey, Orator* in 1460, de oudste afbeeldingen der *Dooden-dansen* zijn voorafgegaan, of wel gevolgd? Ik zou van meening zijn, dat deze geestigo zedeleer van zulken invloed is geweest, dat de toepassing daarvan door sommige leeken en door de kerk-zelve is ingevoerd, om den nietigen trots der destijds hooggeplaatste personen in de oogen van het algemeen te fnuiken, tot welk spel de kleine magten het hare wel zullen hebben bijgedragen, tencindo de waarde van den mensch, als zoodanig, meer juist en natuurlijk te doen uitkomen.

CAMP, (JORAYT GERRYTS) een Friesch bouwmeester, die, in het begin der XVII. eeuw, bloeide, gelijk daaruit blijkt, dat hij in den jare 1622 Raad en Bouwmeester van *Lecwarden* was. Zie *Winsemius Chronique van Vrieslant enz. Franeker*, 1622, f^o.; in de *Beschryvinghe der Steden*, achter de *Chronique* gevoegd, blz. 3.

CAMPANNA FIAMINGO. (PETER) Deze beroemde kunstenaar is, in den jare 1503, te *Brussel*, geboren, en aldaar, vermoedelijk, in 1580 overleden; — *Bryan* zegt in 1570. — Hij is vroeg naar *Italië* gegaan, toenmaals het Peru voor de kunsten, te weten onder Paus *Leo X.*, een *Medicis*, die de schatten der kroon ten algemeenen beste daarvoor besteedde. — Na den dood van dezen Meenas ging hij, zoo als vele anderen, naar *Spanje* en wel naar *Sevilla*, alwaar zich door den handel eene voor *Spanje* ongekende welvaart ontwikkelde, en de knustenaars eene ruime belooning genoten, zoodat op dien van kunst verstoken bodem dra de behoefte werd gevoeld aan grondige studiën, en CAMPANNA, met *LOUIS DE VARGAS* en een Italiaan, *TOBAGIANO*, er eene Schilderschool hebben opgerigt, die zulke goede gronden heeft gelegd, dat, ten gevolgo daarvan, deze Instelling, in den jare 1660, tot eene *Academio* werd verheven. — In *Italië* heeft hij zich, onder de leiding van *AARHAËL*, bekwaamd en er twintig jaren vertoefd; ook heeft hij den Patriarch *Grìmani* naar *Venetie* vergezeld, voor wien hij onderscheiden portretten vervaardigde, alsmedo de beroemde *Magdalena*, door *St. Martha* naar den *Tempel* geleid, om de prediking van *Jesus* te hooren. — Deze schilderij heeft die patriarch aan een zijner vrienden vermaakt. Zij is later door versehiden handen gegaan, en, eindelijk, in *Engeland*, in de verzameling van *M. Slade* beland. — CAMPANNA vestigde zich, in 1530, te *Bologna*, en onderscheidde er zich zeer door het schilderen van een Triomfboog voor de intrde van *Karel V.*, die hem naar *Sevilla* zond, waar hij lang vertoefde, veel werkte en uitmuntende leerlingen vorinde, waaronder *MORALES* wordt geteld, aan wien de Spaansche natie den bijnaam van den *Godde-*

lijke heeft gegeven. — Hij oefende zich in het maken van kleine stukken, welke toen de Engelschen sterk zochten en ze naar hun land overbragten, waar zij als zeer zeldzaam en kostbaar werden beschouwd. — Te *Sevilla* zijn onderscheiden groote altaarstukken van hem aanwezig, onder welke men als het meest-geachte noemt *Maria's Zuivering*, in de kathedraal, en de *Afslating van het kruis*, in de kerk van het H. Kruis. — MURILLO, die een echt groot schilder was, kwam, bij herhaling, voor zijne studie, deze schilderij bezigtigen, zelfs nog nadat hij de werken van de groote Italiaansche meesters had gezien, en weidde niet alleen met lof daarover uit, maar stond er bij in bewondering en verrukking. Ter gelegenheid, dat men hem, en wel op het laatst van zijn leven, eens vroeg, waarom hij altijd voor die-zelfde schilderij terugkwam, zeide hij: „Ik wacht het oogenblik af, dat Jesus geheel van het kruis zal zijn neêrgelaten.” — Waarlijk, men mag, op grond van zulke bescheiden, wel gelooven, dat zijn werk tot het uitmuntende behoort, en daarbij den inboorling van *Nederland* in eere gedenken, die, door zijne talenten, op vreemden bodem, zoovele lauweren, ook tot roem van zijn vaderland, heeft geplukt. — Zijne kunst komt onder kabinet-schilderijen weinig voor; zelfs in het Museum te *Madrid* is niets van hem; te *Berlyn* zag ik slechts één stuk van zijn penseel: *Maria beschouwt het kind Jezus, dat op haren schoot is gezeten*; h. 2 voet 2½ dm., br. 1 voet 9½ dm., en wordt in den *Catalogus* van dat Museum, onder Nr. 409, door *Dr. Waagen* bij de Spaansche School geplaatst, terwijl hij er ook niet heeft bijgevoegd FIAMINGO. — Op eene uitmuntende kunstverkoop, gehouden in December, 1826, vond ik in den *Catalogus*, vervaardigd door *M. Perignon*, te *Parijs*, op Nr. 1., de volgende beschrijving, welke ik hier, om het belang der zaak, letterlijk laat volgen: „PIER. CAMPANNA FIAMINGO. *Un ouvrage très-remarquable, représentant le Christ descendu de la Croix; tableau qui provient de l'Eglise Sainte-Croix à Seville, et est cité dans l'ouvrage de Lanzi. — Le moment choisi par le peintre est celui où Joseph d'Aremathie, Nicodème et un autre disciple ont détaché le corps de notre Seigneur et le soutiennent avec respect pour le déposer au pied de la croix, où la mere du Sauveur, les mains croisées sur la poitrine et les regards élevés vers son divin fils, exprime sa douleur. Près d'elle on voit Marie-Madeleine et deux saintes femmes à genoux. Près de ce groupe on remarque saint Jean tenant la couronne d'épine qu'il regarde, en versant des larmes. Ces figures, dont les expressions sont admirables, se détachent sur un fond de paysage, où l'on distingue la ville de Jerusalem. Dans cette belle production on admirera la finesse du dessin, la douceur du princeau, la force de la couleur, le bon choix des draperies. Ces grandes qualités avaient tellement frappé le célèbre MURILLO qu'il admirait et étudiait continuellement ce tableau. CAMPANNA eut pour disciple MORALÈS qui fut surnommé le Divin, et dont la manière de peindre est entièrement inspirée de celle du tableau, que nous décrivons. Ce tableau, digne des plus belles Galeries est repeint dans le ciel et dans le paysage; mais nous sommes très-portés à croire, en raison de la conservation parfaite du reste du tableau, que cela était inutile, ou au moins beaucoup trop étendu. h. 69 po. — l. 63 po. — Bois.*”

CAMPEN. (CORNELIS VAN) Deze was waarschijnlijk de vader van NICOLAAS, en de oom van JACOB VAN CAMPEN, den beroemden Bouwmeester van het Stadhuis, te *Amsterdam*. Zie op CAMPEN. (NICOLAAS VAN)

CAMPEN. (DIEDERIK en JAN STAETS VAN) Zie STAETS VAN CAMPEN. (DIERICK en JAN)

CAMPEN, (JACOB VAN) van *Francker*. Bij een bezoek, te *Francker*, in 1841, het stadhuis bezigtigende, vond ik daar een portret in buste van een kunstschilder

in de Bodenkamer hangen, doch er was niemand, die mij eenige inlichting kon geven aangaande dezen persoon; alleen wist men, dat het sinds onheuglijken tijd daar, als het ware vergeten, had gehangen.— Ik was niet weinig verlangend, iets stelligs hiervan te weten, daar ik in de meening verkeerde, of het welligt niet dat van onzen beroemden MEINDERT HOBBEEMA kon zijn, van wien tot nog toe geene afbeelding bekend is, en die immers in *Friesland* tehuis behoort? In 1852 wilde het toeval, dat ik iemand ontmoette, die, te *Franeker* geboren, er lang had gewoond, en thans raad der stad *Harlingen* was, met wien ik daarover een gesprek aanknoopte, en door wien het belang, hetwelk ik in die zaak stelde, ook levendig begrepen werd: hij beloofde mij, alle mogelijk onderzoek er naar te zullen doen, en ik werd — zecals anders veelmalen het geval is — niet teleurgesteld, daar ik, bij een schrijven van 14 Julij, 1852, van den bedoelden Edel-Achtbaren Heer *Mr. Simon Stinstra*, te *Harlingen*, het berigt ontving, „dat het genoemde Portret niet van HOBBEEMA, maar van JACOB VAN CAMPEN was, die, als kind, in het Weeshuis te *Franeker* werd opgenomen, en er later als schilder en landmeter had gewoond; en dat het schijnt, dat hij *Doof-stom* is geweest, daar hij onder den naam van den STOMME VAN CAMPEN voorkomt. — Wanneer hij gestorven is, werd niet bekend, doch wel, dat hij in 1635 nog leefde, blijkens eene aantekening, dat hij in dit jaar eenige landerijen, aan de stad *Franeker* toebehoorende, heeft opgemeten.” — Het genoemde Portret is zonder naam des schilders, of jaartal, doch, naar de kleeding enz. te oordeelen, tot het gemelde tijdvak behoorende. — Zoo de naam JACOB hier niet stellig werd opgegeven, zou ik aan HENDRIK VAN AVERCAMP, genaamd de STOMME VAN CAMPEN, denken, die immers in de wandeling wel genoemd kan zijn de STOMME VAN CAMP, met weglating van AVER, dewijl betrekkelijk het leven van dezen kunstenaar bijna niets bekend werd. Doch dit is slechts eene gissing, geschikt, om verder onderzoek uit te lekken. Ook is het gemelde berigt, naar mijn inzien, nog niet op het gemelde portret in toepassing gebragt. — Zie HOBBEEMA. (MEINDERT)

CAMPEN, (JACOB VAN) van *Haarlem*, niet de beroemde Bouwmeester van dien naam. — Het is hier de plaats, eene teregtwijzing mede te deelen, daar bij de geschiedschrijvers deze JACOB VAN CAMPEN met den bouwmeester JACOB VAN CAMPEN, *Heer van Randenbroek*, is verward, en als voor één-en-denzelfden persoon opgegeven, waardoor ook zij, die over de geschiedenis der kunst hebben geschreven, zijn misleid geworden. — Dan ter zake. — Door *Ampsing*, in zijne *Beschryvinge van Haarlem*, *ibid.*, 1628, in 4°., op blz. 371, alwaar hij in volgorde de kunstenaars, die te *Haarlem* geboren zijn, of te huis behooren, beschrijft, is letterlijk de uitgave van *Carel van Mander*, 1604, in 4°., gebruikt, en zijn telkens tussehen de Artikels van *Van Mander* weder andere kunstenaars uit zijne aantekeningen, of op het geheugen af, er bijgevoegd, en dit alles in verzen, en daar noemt hij ANDRIES SNELLING, FLORIS VAN DYK, en JACOB VAN KAMPEN (welke namen voluit in de kanteekeningen staan) in één couplet te zamen, zeggende: „VAN KAMPEN en behoofd voor niemand oock te wyken, — Ja, mag de kroon van 't hoofd van alle schilders stryken: — Besiet syn beelden maer in 't Bosc voor synen hof, — En geeft hem syno eer, en spreekt van synen lof.” — Dewijl hij deze gedenkt, tegelijk met FLORIS VAN DYK, die ook bij *Van Mander* in afbeelding, op plaat, YY, Nr. 3, in de 8°-uitgave van *De Jongh* voorkomt, en deze hem den *Oude* noemt, zoo moet ik doen opmerken, dat diens afbeelding is genomen naar de oude bekende portretten in klein f^o. van WIERIX, GALLE en anderen gegraveerd, waaronder de Latijnsche verzen, daarvoor door *Dominicus Lampsonius* vervaardigd, worden gevonden, die in 1532 geboren en in 1599 overleden is, welk gedicht uit vier regels bestaat,

en nagenoeg in twee door *Ampzing* is overgebracht: ik vertrouw, dat hij, alleen op het portret af, waaronder staat FLORENTIUS DIKIUS HARLEMENSIS PICTOR, hem heeft opgenomen. — Uit dit alles besluit ik, dat onze JACOB tot een geslacht vroeger behoort, en alzoo een tijdgenoot van den genoemden FLORIS moet zijn geweest, volgens de tijdsorde, door *Ampzing*-zelve daaraan gegeven, en hij dus met geene mogelijkheid den jeugdigen Bouwmeester kan bedoeld hebben. — Aangaande diens kunst, rept hij geen woord; en zoo hij de door *Scriverius*, in zijn *Lauwerkranen voor Coster van Haerlem* enz., achter het Werk van gemelden *Ampzing* te vinden, bl. 102 en 105 genoemden J. VAN CAMPEN, „kunstrijke schilder, burger tot Haerlem” noemt, is deze waarschijnlijk dezelfde persoon, als dien *Ampzing* heeft beschreven, en zou hij alsdan, zoo die den jeugdigen Bouwmeester had gemeend, wel iets, dáárop doelende, hebben gezegd; doch, niets van dat alles. — Nu komen wij aan den auteur, die de fout in de wereld heeft gebracht, namelijk, den Haarlemschen Latijnschen schoolmeester *Theodorus Schrevehius*: deze heeft, in 1647, in het Latijn, en in 1648 in het Hollandsch, uitgegeven: *Harlemias, ofte om beter te seggen, De eerste stichtinghe der Stadt Haerlem, enz. ibid.*, 1648, in 4°. Hij heeft dus, als het ware, eene verbeterde uitgave wat om- en bijgewerkt, doch den tekst van *Ampzing* op den voet gevolgd, en, naderende tot hetzelfde tijdvak, door den auteur opgegeven, zoo heeft hij al diens verzen doen vervallen, en in den tekst diens berigten ingevuld; hij heeft A. SNELLING en F. VAN DYK laten varen en niet genoemd, maar alleen het volgende (blz. 382) gezegd: „Alle deze noch overtreft JACOB CAMPEN, soo noble Schilder als geswinde *Mathematicus*, ende *Architect* van de Prince van Orangien, syn Hoogheydt, self een man van groote middelen, de welke uyt de konst gheen winst ghesocht heeft, maer de naem.” — Zonneklaar is het, dat hij uit *Ampzing's* ouden Haarlemschen *Schilder den Bouwmeester* van het vorstlijk lustslot *Rijswijk* heeft gemaakt; doch deze Latinist, zooals ik uit zijn Werk heb kunnen opmaken, was in de Kunst weinig te huis, en heeft de geschiedenis daarvan onachtzaam behandeld, blijkens het laten vervallen van personen, welke hij had behooren te vermelden, zooals boven is aangevoerd, en er nog vele zouden aan te wijzen zijn. — Uit al het bovenstaande komt het mij voor, genoegzaam te blijken, dat JACOB VAN CAMPEN, van *Haerlem*, de *Schilder*, door *Ampzing* vermeld, een persoon is, die van veel vroeger dagteekent, dan de gemelde Bouwmeester van dien naam, en dat, bij gevolg, alles, wat, over dezen, bij *Immerzeel*, uit bovengemelde bronnen afkomstig, wordt meêgedeeld, vervalt, en op onzen schilder moet slaan; dat de schilderij, *de Onthoofding van Johannes den Dooper in den kerker* door J. VAN CAMPEN, aldaar voor zijn werk opgegeven, waarschijnlijk, aan onzen JACOB toebehoort, en wel op grond (hetgeen voor mij alles afdoet), dat mij eene fraaije, zeldzame gravure ter hand is gekomen, voorstellende *eenige Nymphen in een bosch*, beteekend JACOB VAN CAMPEN *pinx.* HERM. MULLER *sculp.* in klein f°. Dit werk ademt in alles geheel de School van CORNELIS VAN HAARLEM, en is blijkbaar van vroeger tijd dan van den Bouwmeester, en dit te meer, daar de graveur omstreeks 1585 bloeide. — Het is nu wel zeker, dat het portret van *Laurens Coster*, dat vóór den bovengemelden *Lauwerkranen* staat, óók door onzen JACOB kan zijn geschilderd, en wel toen COSTER reeds meer bejaard was en de vinding van de losse drukletters reeds had gedaan, zooals hij dan ook met de letter A in de hand is afgebeeld. — Zie verder daarover op COSTER. (LAURENS JANSZON) — Er bestaat een groot portret van COSTER, door *P. Scriverius*-zelve uitgegeven, beteekend J. VAN CAMPEN *pinx.* CORNELIS KONING *sculp.*, doch dit is dus van wat later tijd. — Is zijn eigen portret aanwezig? of wáár is het beland, om te kunnen oordeelen, of het ook misschien van den Bouwmeester kon wezen? immers op eene kunst-

verkoopng van *Jeronimus Tonneman, Amsterdam, 1754*, vind ik in den *Catalogus*, blz. 28, Nr. 25: „*Het Portret van JACOB VAN CAMPEN naar zijn zelfs gedaan, met zwart kryt.*”

CAMPEN, (JACOB VAN) de beroemde Bouwmeester, van *Amersfoort*, is reeds door *Immerzeel* in het breede vermeld, en zulks wel naar bronnen, hem daartoe meer bijzonder verstrekt, doch, waarmede hij echter geen genoegzaam licht over dezen buitengewonen kunstenaar heeft verspreid. — Ik moet bovendien opmerken, dat al het bijgebragte, aangaande 's mans al of niet te *Haarlem* geboren wezen, geheel vervalt, en het feit, dat hij te *Amersfoort* het eerste levenslicht zag volkomen is bevestigd. — Zie hierover bij mij op CAMPEN, (JACOB VAN) van *Haarlem*. — Het geboortjaar is tot heden nog niet bekend, en bij zijn overlijden, op den 13. September, 1657, vindt men evenmin zijn ouderdom vermeld. — *Bryan* neemt het sterfjaar voor dat zijner geboorte. — Aangaande het Grafmonument, dat in de St. Joriskerk, te *Amersfoort*, bij zijne begraafplaats, boven tegeu den muur, is opgerigt, wordt bij *Immerzeel* gezegd, dat het door zijne vrienden bezorgd is, hetwelk men bij *Van Bemmelen, Beschryving van Amersfoort enz., Utrecht, 1760*, in 8°. dl. I, blz. 124, vermeld vindt; maar, waaruit valt dit te bewijzen? Dat genoemde schrijver zich weinig moeite heeft gegeven, om ons met den beroemden man zijner stad meer van nabij bekend te maken, blijkt daaruit, dat hij niets anders dan het Monument en eene schilderij, op het stadhuis, welke hij wel zien moest, vermeld heeft, en verder *Houbraken* voor zijne bron aangeeft, die hem intusschen een *Haarlemmer* noemt. Ook heeft hij het vers van *Vondel*, de *Nagtegaal van Amersfoort*, niet gekend, waarin het pleit beslist wordt: „*De Held van Randenbroeck, de Bouwheer van de Vorsten — En 't Raethuys t' Amsterdam, verheerlykt haeren* (de stad *Amersfoort*) *lof; — Want zy hem baerde en zooghde aen haer getrouwe borsten, — Om bou- en teekenkonst te heffen uit het stof.*” — Het Grabschrift-zelf luidt: „*D' Aerts Bouwheer, uyt de stam van CAMPEN rust hieronder, — die 't Raadhuis t' Amsterdam gebouwd heeft, 't achtste wonder.*” — Voorts: „*JACOB VAN CAMPEN, obiit 13 September 1657.*” — Aan dit Monument vertoonen zich twee Wapenschilden van wit marmere, die volkomen goed bewaard zijn gebleven en in de partijwoede van 1795 niet hebben geleden. Het is hier de plaats, te vermelden, waaraan hun behoud is toe te schrijven. De Heer *Van Leilair*, een der regeringspersonen van dien tijd, heeft ze te voren doen dekken met witte specie, zoodanig alsof dit bekleedsel, als 't ware, daaraan behoorde, en dusdoende werd de aandacht der onbezonnen baldadigheid destijds door dit masker afgekeerd, zoodat hij in later tijd nog het genoeg had, de Wapens weder te voorschijn te doen brengen. Gelukkig voor de geschiedenis, die den genoemden Regent dank verschuldigd is, daar anders ook dezo Wapens, bij zooveel anderen, zeker zouden zijn verloren geraakt. — Nu nog iets betreffende die Wapens-zelve. Het eene is een gewoon schild, waarop een geankerd Kruis; het andere is eene Ruit (*Losange*), parti: op de eerste helft, het genoemde kruis; de tweede helft is *écartelé*: 1. drie *Merletten*, regts gewend. 2. een *Eendje*, links gewend. 3. drie *Billetten* 2 en 1, en op het vierde kwartier twee *P'aces ondées*, waarop, en *surtout*, een schildje, en daarin als de punt van een pijl of lans (?), alles zonder eenige aanduiding van kleuren. — Daar onzo *JACOB* niet gehuwd is geweest, zoo kan het van eene zuster zijn, die gehuwd was, en welligt als weduwe haar Wapen en dat van haren man vereenigd op één schild heeft gevoerd, zooals boven is beschreven; anders is er van alles, naar den regel genomen, niets te maken, want het Wapen met gemeld Kruis schijnt stellig van *VAN CAMPEN* te zijn, en het schild en *Losange* is daaraan verwant, zoodat ik, voor mij, hiernit afleid,

*Hij behoort te Amsterdam het zeggende
Houbraken, een vriendig en heilig
hem zelf ontworpen zie Van Bemmelen
pag. 114*

dat deze Zuster het Monument voor haren broeder heeft gesticht, van wien zij dan ook wel erfgenaam zal zijn geweest, terwijl welligt later haar naam is verloren gegaan, en weshalve het dus niet door eenige Vrienden, zooals boven vermeld werd, is opgerigt geworden. — Bij de plegtige begrafenis van graaf *Wilhelm Lodewyk van Nassau*, te *Leeuwarden*, in 1620, vindt men bij den lijkstoet onder de afdeeling *Advokaten by den Hove van Vrieslandt* ook den naam van Mr. JACOB VAN CAMPEN. (Het is opmerkelijk, dat de doopnaam JACOB zoo gedurig bij dien naam wordt gevonden.) Zie *Winsemius, Chronyque van Vriesland, enz.; Franeker, 1622, in f^o.* blz. 908. — VAN CAMPEN had tot buurman, bij *Amersfoort*, *Jonkheer Everard Meyster*, van *Utrecht*, befaamd door de geschiedenis van de zoogenaamde Amersfoortsche „Keitrekking”, die in 1661, dus vier jaren na den dood van VAN CAMPEN, plaats had, en het is *Meyster*, die over alle zaken op eene vreemdaardige, hem geheel eigen wijze, de pen voerde; zoo bijv. vind ik van hem: *Het eerste deel der Goden, Landspel, of Amersfoort van 't Nieuwestadhuis binnen Amsterdam gespeelt, en vertoont aldaar in 1655 in 4°.* Dit hoogst zeldzame boekje heb ik echter niet gezien, doch misschien zou daarin licht over nog eenig duister te viuden zijn, dewijl hij stellig niet verzuimd zal hebben, den lof van den Stichtenaar met de hoogste toonen uit te bazuinen. — „In de raadkamer van het stadhuis te *Amersfoort*, — zegt de genoemde *Van Benmel*, dl. I, bl. 409, — in het vertrek-zelfen vindt men, onder anderen, twee schilderyen, waarvan het eene een kunststuk mag genaamd worden, verbeeldende het *laatste oordcel*, geschilderd door den wydberoemden kunstenaar en bouwheer JACOB VAN KAMPEN, door zyne erfgenamen in den jare 1662 aan de stad geoffereert.” (In dit schildervak heeft HENDRIK GRAAUW zich onder zijne leiding geoeffend.) — In den *Tegenwoord'igen Staat van Utrecht*, II, blz. 27, wordt gezegd, dat men in het-zelfde „vertrek het afbeeldsel ziet van Willem den III., Koning van Groot-Brittanje en Stadhouder van deze provincie”, hetgeen ook aan genoemden VAN KAMPEN wordt toegekend, en dit vindt men juist zoo terug in de *Beknopte beschrijving der Provincie Utrecht enz.* (door *Quint*), *ibid.*, by *Paulus Quint*, 1789, in 4°., bl. 90. Nu mag men vragen, waar dat met zulke geschiedschrijvers heen moet? Prins *Willem III.*, koning van *Engeland*, eerst in 1689 door onzen JACOB geschilderd, die ondertusschen in 1657 reeds in het graf rustte? Als kind van zeven jaren ware het mogelijk geweest, daar Prins *Willem III.* in 1650 is geboren; maar het genoemde portret kan dus niet door hem geschilderd zijn! — Gedurende den bouw van het Stadhuis te *Amsterdam*, heeft er groote vertraging plaats gehad, ja, hij is zelfs eenigen tijd gestaakt, toen er beraadslaagd werd, om het eene verdieping minder hoog op te trekken, aangezien het volk, door de kerkmannen voorgegaan, zeer morde, dat het geld, op zoodanige wijze in hoogmoed verkwist, niet anders, dan de wrake Gods ten gevolge kon hebben, en wat dies meer zij. Doch de Regering bleef volharden, en toen het werk gereed was, riep datzelfde volk: „*het is wonder schoon!*” — In den genoemden tusschen-toestand van den bouw is door JOHANNES LINGELBACH — zie aldaar — eene uitmuntende schilderij vervaardigd, die op de verkooping der kunstnalenschap van Mr. *Pieter Hasselaar*, te *Amsterdam*, onder Nr. 6 van den *Catalogus* voorkomende, voor de som van f 1560, in het jaar 1797, is verkocht: „Dit kapitale stuk vertoont een gezicht te *Amsterdam*, ziende van de Kalverstraat op den Dam naar het nieuw gebouwde Stadhuis (*twelk ten tyde der schildering van dit stuk: nog onvolbouwt zynde, hier met deszelfs stygers en tot de tweede lyst slechts gevorderd, vertoond word*); verder op, de Nieuwe kerk, en het Ellendige kerkhof enz.” — In de Maatschappij *Felix Meritis*, te *Amsterdam*, berust een uitmuntend, in wit earton bewerkt model (zoowel van binnen als van

buiten) van genoemd gebouw; met eene bewonderenswaardige zorg zijn al de lijsten, ornamenten enz., uitvoerig vervaardigd. — Van de afbeelding van het gebouw-zelf zijn onderscheiden drukken uitgegeven in f°.; de volledigste is deze: *Architecture, peinture et sculpture de la Maison de Ville d'Amsterdam etc.; Amsterdam, chez. David Mortier, 1719, in f°. waarvóór zijn bekend Portret, in zeer groot formaat, geplaatst is, doch zonder naam van schilder of graveur. — In dat Werk komen ook de afbeeldingen voor der groote bronzen beelden, die op de gevels enz. van het Stadhuis (thans Paleis) geplaatst zijn. — Ik voeg hierbij de vraag, die ook aan mij reeds vroeger gedaan is, wáár destijds die kunststukken zijn gegoten? en opper, als in antwoord, of ook soms de beroemde klokkengieter *Monsieur Hemoni*, die te *Amsterdam* is komen wonen, en wien de Reg. ring eene plaats, aan de zuidzijde der Keizersgracht, heeft afgestaan tot het bouwen van eene grootegieterij, die beelden ook kan gegoten hebben? Zie over dezen beroemden man: *Beschryving van Amsterdam enz., door M(elchior) Fokkens, ibid. 1662, in 12°, bl. 198. — Ruim eene eeuw later, werd er een Tijdschrift, De Philosoph (door Cornelius van Engelen), uitgegeven, waarvan slechts vier deelen, 1766—1769, zijn verschenen, te Amsterdam, bij P. Meyer, enz. in 8°. Aldaar vindt men, in *Vertoog* Nr. 93, een *Brief van den heer C. over het gebrek van smaak in de Nederlanders*. De schrijver heeft het vooral op *Amsterdam* gemunt, doch ik kan niet zeggen, dat zijne theoriën, even scherpzinnig als natuurlijk, ongegrond zijn; maar met zulk eene kritiek het Amsterdamsche heiligdom te durven aanranden, dat aldáár boven alle kritiek verheven was, riep om wraak, en dien tegevolge kwam er een kampvechter opgetreden, die *De Bouworde van 't Stadhuis van Amsterdam en de Smaak der Nederlanderen, ten opzichte der Kunsten en Wetenschappen, verdedigt, tegen de ongegronde berispingen van den heer C. in zynen brief aan den Philosoph. Te Amsterdam, by Yntema en Tiebout, 1767 in 8°. , met een lief portretje van den Bouwheer, met den hoed, op den titel versierd. — In 39 bladzijden heeft de naamlooze schrijver getracht, aan zijnen titel te voldoen, en het publiek is overtuigd geworden van de ongegrondheid der aanvallen van den *Philosoph*; doch in beide geschriften, in mijn bezit, wordt de kennis der ware gronden, die een bouwkunstenaar (wel een bouwkundige, want dát is juist het hemelsbreed onderscheid), bij de schepping zijner werken, moeten bezielen, geheel gemist. — Er bestaat een portret met zwart krijt van onzen VAN CAMPEN, meesterlijk door hem-zelfen geteekend, h. 972, br. 7 dm. Rhijnl. maat, ea komt voor in den *Catalogus* der Verkoopning van *Vander Marek & z. z.*, verkoelt te *Amsterdam*, 1773, onder Nr. 1864, en een *idem, idem*, door JAN LIVEK, dat in de kunstmalenschap van *J. de Vos*, te *Amsterdam*, in 1833 verkoelt werd. Het stelt hem voor ten halven lijve, met het Stadhuis in 't verschiet. Dit portret was vroeger in bezit van *Ploos van Anstel*. — Ook is er een *idem* door THEODOOR S MATHAM graveerd. — Het is hier de plaats, om het volgende te berigten, namelijk: in een der vertrekken van het Bestuur der Kon. Academie van Beeldende Kunsten, te *Amsterdam*, hangt een portret, aldaar genoemd dat van JACOB VAN CAMPEN, levensgrootte buste, met een muzijk-instrument in de hand, en achter hem een gezigt op het Stadhuis, zeer fraai geschilderd door LODEWIJK VAN DER HELST. Toen ik dit zag, verwonderde het mij zeer, dat deze beeldtenis geen zweem had van alle andere, bij mij bekende afbeeldingen; doch ik gaf het toen op, denkende, dat zij toch wel echt zou kunnen zijn, dewijl het stuk immers dáár geplaatst was! Er bleef echter steeds twijfel bij mij bestaan, en nu vraag ik, of deze afbeelding niet is van die hier volgt: „Een Klokkenist van het Stadhuis te *Amsterdam*“, vers 100, halver lijf te zien, hebbende een blaas-instrument, genaamd een *Cink*, in de rechter***

hand; ziendemen het gemelde Stadhuis in 't verschiet, krachtig geschilderd op doek, h. 32, br. 28½ duim Rhijnlandsche maat." Zie Nr. 491 van den *Catalogus van Schilderyen enz. van Johan van der Marek Aegidz., te Leyden, verkoekt te Amsterdam, in 1773.* — Ik kan wel begrijpen, dat een Beijerman destijds medehelpers bij het bespelen der klokken had, en dus, als eerste persoon, een Roeper behoefde en zich met dit commando-instrument, even als een scheepsoverste zulks noodig heeft, deed afbeelden; maar, voor een Hoofdbouwmeester is mij zulks niet bekend, immer in gebruik te zijn geweest. Hoofdopzigters over groote werken wil ik niet hieronder begrepen hebben, maar JACOB VAN CAMPEN had niets te roepen op karrewij. — Ik zou mij over het bedoelde portret niet hebben uitgelaten, omdat het hier genoeg is, te zeggen, dat LODEWIJK VAN DER HELST het in 1672 (of tenminste altijd in de zeventig) heeft geschilderd, — het laatste cijfer is eenigzins onduidelijk — en dus ONZE VAN CAMPEN, die in 1657 is overleden, daarvoor niet kan hebben gezeten; — maar, dewijl er vervolgens eene blijvende afbeelding algemeen van is verspreid, te weten, eene fraaije lithographie in groot f^o. door BRAET VAN UBERFELDT daarnaar vervaardigd, waaronder staat: „JACOB VAN CAMPEN. Naar het originele schilderij, berustende aan de Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten te Amsterdam. Gedrukt bij Desguerrous enz.”, zoo moet ik doen opmerken, dat de teekenaar den naam van L. VAN DER HELST zeer duidelijk op eene balustrade heeft gecopiëerd, doch, desniettegenstaande, onder de prent schrijft: B. VAN DER HELST *pinx.*: onvergeeflijke feilen, die enkel tot verwarring leiden, en in 1856 nog vermeerderd zijn door de bewering, dat, dewijl er zooveel afbeeldingen van onzen Bouwmeester bestaan, waarvan de eene in het minst op de andere niet gelijk, er nu geenerlei overwegende redenen bestaan, om de gelijkenis van het eene portret beter dan die van het andere te houden, weshalve het, volgens den steller van zeker Courant-artikel, allezins geoorloofd zou zijn, te zeggen, dat 's mans afbeelding niet bekend is! — welligt niet die van „*zijn* VAN KAMPEN,” zoo als hij hem noemt. — Gelukkig, dat zulke theoriën slechts voorbijgaande zijn (zie *Handelsblad van den 10. Junij, 1856*), want, waar zou de geschiedenis met dergelijke stellingen belanden? Men moet eerst in zulke zaken te huis wezen, om, met oordeel, bij zooveel verschil, de ware gronden te kunnen vinden en aanwijzen. En welke twijfel nu kan er bestaan omtrent de afbeelding in groot f^o., zoo als die in de eerste uitgave der Afbeeldingen van het Stadhuis, boven vermeld, bij *Danckertz van Sevenhoven, te Amsterdam, is* verschenen? In diens huis en bij diens vader, CORNELIS DANCKERTZ, die mede aan den beroemden bouw zooveel deel heeft gehad, waar VAN CAMPEN welligt dagelijks in den kunstwinkel kwam, dáár zou men immers geene valsche afbeelding algemeen hebben gemaakt van den man, die genoegzaam tijdgenoot van geheel de toen levende bevolking van *Amsterdam* was; neen, dit is niet denkbaar, gelijk zulks hier aan het slot ook nog duidelijker blijkt; en al de genoemde beweringen bewijzen dus niets tegen de inlichting, welke men daarover reeds vroeger, in genoemd Dagblad, door een uit *Leyden* geschreven antwoord, wegens de ten deze geuite meening had ontvangen; weshalve men dit, even als het door mij aangevoerde, voor waar moet aannemen. — Verder kan men nog een beknopt, doch zaakrijk levensberigt van dezen beroemden Bouwmeester vinden in het *Tijdschrift voor Geschiedenis, Oudheden en Statistiek van Utrecht, ibid., N. van der Monde, 1838, 8°.* door den ijverigen, kunstminnenden Ridder D. D. Büchler, te *Amsterdam*, geschreven, en aan wien wij ook den gedenkdag van 28 October, 1848, als zijnde *Het Tweede Eeuwetijde van het leggen van den eersten steen van het Stadhuis (thans Paleis) van Amsterdam, herdacht door de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst*, door zijne vaderlandsche belang-

stelling, te danken hebben; op welk eenvoudig feest hij, als Voorzitter, de geschiedenis van den genoemden bouw mcêgedeeld en den Bouwmeester, in eene Redevoering, hulde toegebracht heeft, en welk belangrijk stuk, onder den gemelden titel, in 1849 gedrukt en aan de leden dier Maatschappij uitgereikt is geworden. Hierin vindt men tevens verneld, wat bij die gelegenheid ter bezigtiging der leden werd gesteld, als op de geschiedenis van den bouw betrekking hebbende, en wel ten getale van zes-en-veertig stuks, door nu wijlen den heer GERRIT LAMBERTS uit zijne historische verzameling betrekkelijk de stad *Amsterdam* tot dat einde bijgedragen. Bij de Verhandeling is gevoegd eene afbeelding, op de ware grootte, van den „*zilveren troffel, waarmede de jonge heer Jacob de Graeff den eersten steen heeft gelegd, den 28 October 1648*”, alsmede van „*een der vier gouden penningen, den 28 October 1648, ter gedachtenis vercerd aan de vier zonen en neven van de toen regerende Burgemeesteren der Stad Amsterdam.*” Eene eeuw vroeger werd die gedenkdag nog meer algemeen gevierd, want er is een boekwerk onder den volgenden titel verschenen, en dat ons de destijds hooge vaderlandsche belangstelling, thans met een gevoel van schaamte, kenbaar maakt: *Olyfkrans der vrede, door de Doortuchtigste Geesten en Geleerdste mannen van dien tyd gevlochten; enz. Benevens ecnige Gezangen op de grondlegging, bouwning en inwyding van het Stadhuis te Amsterdamme; en Gedichten op de Eeuwe der grondlegging van gemeld Stadhuis, verscheenen den XXVIII. van Wynnemaand, A°. MDCCLXVIII, te Amsterdam, 1750 in 4°.*, groot 250 bladz., met eene menigte historische bijzonderheden, benevens vele dichterlijke uitboezemingen verrijkt, en versierd met een zeer fraaijen, zinspelend gegraveerden bijtitel, door s. FOKKE *inv. et fec.* 1748. — Het vroegste, wat ik over VAN CAMPEN's bouwwerken, bij zijn vriend en kunstgenoot CORNELIS DANCKERTS, bouwmeester van *Amsterdam*, heb gevonden, staat in diens Werk *Architectura Moderna* enz. over de werken van HENDRIK DE KEYSER, — Zie aldaar. — uitgegeven in 1631. Daar lees ik op bl. 24: „*Huys van Sr. Balthasar Koymans binnen Amsterdam: Gedaen by d'Heere JACOB VAN CAMPEN, Bouwmeester en schilder. Desen bouwe welke wy hier te berde brengen, en den beschouweren als in wesen vertoonen en voordragen, is gedaen ende te wege gebracht by den verwonderlycken en dapperen Schilder en Bouwmeester d'Heere JACOB VAN CAMPEN, een Broeders sone van onsen bouw-konstlievende Sr. CORNELIS VAN CAMPEN, en dit ten believe van den stichter desselven, Sr. Balthasar Koymans, zynen seer ghemeensamen vriend, welke werken is staende binnen onse stadt Amsterdam op de Keyzersgraff, tegen over de Westerkerk.*” — Dit gebouw is op plaat XLIII afgebeeld. — Hiernit ontwaart men, dat hij toen nog eerst als Schilder werd genoemd en als uit liefhebberij zijn gemelden vriend, bij het ontwerpen van een nieuw huis, ter dienst stond, waaruit voortvloeit, dat zijn goede smaak werd ingeroepen bij het ontwerpen van belangrijke gebouwen, en hij alzoo later tot den daarin verkregen roem gestegen is. — Zoo ik het wèl heb, dan is gemeld gebouw later bekend geworden onder den naam van dat van *Huydecoper van Maarseveen*.

CAMPEN. (JAN VAN) Dezen vond ik als kunstenaar vermeld in den *Catalogus van Jeronimus Tonnenan, Amsterdam, 1754, bl. 28, Nr. 25: „Het portret van PIETER SAENREDAM, door JAN VAN CAMPEN,”* en er staat duidelijk een nommer vroeger: „*Het Portret van JACOB VAN CAMPEN, naar zyn zelfs gedaan, met zwart kryt,*” zoodat hier de naam van JAN en JACOB wèl is onderscheiden. — Zie op CAMPEN, (JACOB VAN) schilder van *Haarlem*. — Deze JAN en SAENREDAM waren tijdgenooten, te *Haarlem* woonachtig, en kan eerstgenoemde wel dezelfde zijn, die meermalen als J. VAN CAMPEN bij P. Scriverius, in zijn *Laure-crans voor Coster van Haarlem* enz., op blz. 102 en 105, voorkomt; doch ik ben daar niet zeker van, dewijl *Ampting* in

zijne *Beschryving van Haerlem*, bl. 371, van JACOB VAN CAMPEN in de kanteekening spreekt. — Zeker is het, dat JAN een goed schilder is geweest, daar er vermeld staat dat PIETER VAN LAAR, alias *Bamboche*, de eerste gronden der kunst heeft geleerd bij zekeren JOHANNES VAN CAMPEN, die door vreemde auteurs verkeerdelyk JOHANN DEL CAMPO — Zie CAMPO. (JOHANN DEL.) — wordt genoemd, doch te *Kamerijk* te huis behoorde.

CAMPEN. (NICOLAAS VAN) Deze was zeker verwant aan JACOB, den beroemden Bouwmeester van *Amersfoort*, van wien DE BRAY, in zijn Werk, getiteld: *Architectura Moderna enz. tot Amsterdam, by Cornelis Danckertz*, 1631, zegt, dat hij „een broederszoon was van onzen bouwkunstlievendén Sr. CORNELIS VAN CAMPEN,” die een man van hooge jaren schijnt te zijn geweest, in 1635, volgens het schrijven van den Drost van *Muyden, Hooft*, die in een brief aan zijn zwager *Justus Baken*, verzoekt, bij *Cornelis van Campen* berigten in te winnen aangaande het verdrijven der Magistraten en het plunderen der kerken te *Amsterdam*, door hem bijgewoond. Zie *Brieven van P. C. Hooft enz., Amsterdam*, 1738, in fº, bl. 346. — Aan dezen CORNELIS was in 1622, met andere aanzienlijke ingezetenen, op last van Burge-meesteren, het overnemen van *Costers Akademie* opgedragen, terwijl onze NICOLAAS, in 1634, tot raad der stad *Amsterdam* werd benoemd, en, volgens *Wagenaar, Beschryving van Amsterdam enz. ibid.* 1765, in fº, dl. II, blz. 398, tevens Regent was van het Weeshuis, en niet onbedreven in de Bouwkunde, daar hij het opzigt had over het bouwen van de nieuwe Academie, die nu den naam van Schouwburg verkreeg, en den 3. Januarij, 1638, werd ingewijd met het nieuwe Treurspel van *Joost van Vondel, Gysbrecht van Amstel* genaamd. Verder zegt genoemde Schrijver op bl. 400: „De Schouwburg, opdat wy eindelyk tot de beschryving van 't gebouw zelve komen, is, naar de enge plaats, waarin dezelve gesticht werd, een treffelyk gevaarte. *Pels (Gebruik en misbruik des Tooneels*, bl. 14) getuigt er van, dat de Bouwmeester NICOLAAS VAN CAMPEN *het werk, — Schoon klein van omtrek, groot en wyd, gelyk een kerk — Deé schynen; en 't gemak zo met de welstand paarde, — Dat dit gebouw, versierd met zulk een pracht en waarde — Gelyk zo braaf een' kunst, en groot een' Stad betaamt, — Een meesterstuk verstrekte, en SCHOUWBURG wierd genaamd.*” — Hij werd in 1664 gesloopt. Zie ook *Tegenwoordigen staat van Holland enz. bij Tirion*, 1744, 8º. dl. V, bl. 57. — Naar aanleiding van een en ander vind ik het niet gewaagd, hem voor een zoon van genoemden CORNELIS VAN CAMPEN te houden, en kan hij dus, volgens het berigt van gemelden DE BRAY, een neef van JACOB, den beroemden Bouwmeester, geweest zijn.

CAMPER, (ADRIAAN GILLES) zoon van den vermaarden PETRUS CAMPER, geboren te *Amsterdam*, 31 Maart, 1759, heeft tot eer van zijn vaderland, en als geleerde, en als staatsman zich bijzonder onderscheiden. Bij alle nevenzaken was ook de beeldende kunst, voor hem, even als voor zijnen vader, eene behoefte, en op zijne veelvuldige reizen heeft hij zich tot de uitvoering daarvan zeer bekwaam gemaakt. — Te *Dusseldorp* is hij in de beroemde Galerij langen tijd voor zijne studie werkzaam geweest. In verderen leeftijd heeft hij menig kunstgewrocht vervaardigd, dat nog bij zijne erven bewaard wordt. — Hij is te 's *Gravenhage*, in Januarij, 1820, overleden. — In den jare 1791 heeft hij het belangrijke Werk van wijlen zijnen vader, te *Utrecht*, bij *Wild en Altheer*, ter perse bezorgd, onder den titel van: *Verhandeling van PETRUS CAMPER, over het natuurlijk verschil der wezenstrekken in menschen van onderscheiden landaard en ouderdom; — over het Schoon in antique beelden en gesneden steenen. Gevolgd door een voorstel van eene nieuwe manier om hoofden van allerlei menschen met zekerheid te teekenen.* Het daarin meetkundig aangewezen, waardoor de gronden ontwikkeld zijn betrekkelijk

het verschil van den vorm des schedels, van af den *Apollo* tot aan den *Ap*, is, waarlijk, eene voorliechting voor den beoefenaar der teekenkunst, om de ware vormen der schedels, en daardoor ook de gelijkenissen der menschenhoofden, grondig te vatten, en alzoo een onmisbaar iets; — doch de verdere toepassing op de menschfiguur blijft nog slechts eene bespiegeling, die de eerst-genoemde gelukkige resultaten niet oplevert. — Het is hier de plaats, om een paar woorden over genoemd Werk in het midden te brengen: is die meetkundige vinding der gelaatslijn van PETRUS CAMPER? zoo ja, dan geldt ook hier: *les beaux esprits se rencontrent*: want, de gronden van dat geheele stelsel vond ik beschreven en met bijbehorende afbeeldingen toegelicht door den grooten ALBRECHT DURER, aan ons nagelaten in de *Opera Alberti Dureri: das ist: alle Bücher des weitberühmten und kunstreichen Mathematici und Mahlers Albrechten Durers von Nuremberg, so viel deren von ihm selbst in A^o 1525 und 1528 kurtz vor und gleich nach seinem Todt in Truck gegeben u. s. v. zu Arnheim, bey Johan Jansen, A^o. 1604, in f^o*. Daarvan bestaat ook eene Hollandsehe uitgave, *Arnheim*, 1622 in f^o.

CAMPER. (PETRUS) Zie over zijn belangrijk Werk op 's mans zoon CAMPEL. (ADRIAAN GILLES) — Zijn portret is door EENIER VINKELES *ad vivum delin. et sculp.* 1778, 4°., in ovaal, over den schouder te zien, iets meer dan in profiel, met vier-regelig Latijnsch vers, door *Jac. Philipp. de Medenbach Wakker*, vóór zijne *Verhandeling*, enz. to *Utrecht*, 1791, 4°. geplaatst; doch dáár is het zonder bedoeld vers, en alleen met zijnen naam op den plintsteen beteekend. — Ik bezit ook dat vóór alle letter. — Al de verder voorkomende afbeeldingen, in 8°. enz. bij mij bekend, zijn op gelijke wijze voorgesteld. — Later vond ik nog het volgende vermeld: „Het is bekend, dat PETRUS CAMPER, als kind, reeds kleine plaatjes geëitst heeft, en dat hij naderhand ook zijne talenten beproefde, om te werken in de zwarte-kunst-manier. Vier platen: *Een vrolijke drinker, een kinderhoofd, en twee portretten van geleerden*, zijn van die laatste soort nog overig. — Het laatste portret moet, onder opzigt van een kundig meester, te *Londen*, in den jare 1748, vervaardigd zijn. — Weet nu ook iemand op te geven, wie die kundige meester geweest is, en welke geleerden het zijn, van wie PETRUS CAMPER de portretten vervaardigd heeft?” Vraag van W. te H. in de *Navorscher*; *Vijfde Jaarg.*, 1855; bl. 306. — Zie verder over PETRUS CAMPER: *J. Mulder, Oratio de meritis P. CAMPERI in Anatomiam comparatam, cum annotat. biograph. et litter. atque descriptione Musæi Camperiani. Gron.* 1808, 4°.

CAMPHUYSEN. (DIRK RAPHAELSZ.) De berigten, hem betreffende, bij *Immerzeel* te vinden, zijn niet voldoende, om de meening over zijne werken, door vele auteurs uitgebragt, teregt te brengen; namelijk, dat hij ook onder de leiding van PAULUS PETER, of ten minste een streng navolger van diens werk is geweest. Dit kan niet zijn, daar hij in 1627 is overleden, en PETER eerst in 1625 geboren werd; en echter bestaan er kunststukken op naam van hem, die zóó zeer in den geest van den laatstgenoemde zijn vervaardigd, dat er zelfs de geoefendste kenners door zijn misleid. — Zie op CAMPHUYSEN. (HERMAN) — Verder is het noodig, nog te berigten, dat hij, op aanbeveling van Jacobus Arminius, huisonderwijzer werd der kinderen van Gideon Baron van Boetselaer, Heer van *Langerack en Nienpoort*, en later, door diens medewerking, de post van onderwijzer op de vierde Latijnsche schoolklasse to *Utrecht* verkreeg, en zich aldaar, onder de leiding van den leeraar Taurinus, tot den kansel bekwaamde, voor zijn genoemden vriend van tijd tot tijd in de Domkerk predikte, en verder, door de bemiddeling van Gilles van Ledenberg, den bekenden Secretaris der Staten van *Utrecht*, in het nabij gelegen dorp *Meuten* beroepen werd. Kort slechts moet

hij daar vertoeven, dewijl hij in die treurige tijden steeds het slagtoffer bleef van de vervolging der heerschende geloofsfactiën, en daardoor een zwervend leven in zijn vaderland heeft moeten leiden. — Zijn zedelijke invloed moet bij bezadigde christenen op hooge waarde zijn gesteld, want er staat aange tekend, dat hij, op verzoek van den beroemden schilder MIEREVELT, te *Delft* kwam, om zich daar eenigen tijd op te houden, en zeker jongeling, een bloedverwant van dezen schilder, van eene zielsziekte door zijne troostredenen te genezen, waarin hij gelukkig slaagde. — Als hoofdzaak voeg ik hier nog bij — zoo noodig voor het volgende artikel — dat hij gehuwd is geweest met *Anneke Alendorp*, dochter van den Dordtschen Leeraar G. Alendorp, en het is meer dan waarschijnlijk, dat hij een zoon heeft nagelaten, met name HERMAN CAMPHUYSEN, die hierachter volgt. — Hij ligt op het kerkhof te *Dokkum*, bij de gewezen put, begraven, en *Schotanus* verhaalt er van, „dat twee lieden van *Amsterdam* eenige jaren na zijnen dood naar *Dokkum* reisden, om daar het bekkeneel van dezen man te doen opgraven, en 't zelve mede te nemen, als een groot heiligdom, gelijk zij er ook een doodshoofd bekwamen, schoon de doodgraver, dien 't alleen om geld te doen was, naderhand verklaarde, niet zeker geweten te hebben, of hij hun het hoofd van CAMPHUYSEN, dan wel dat van iemand anders, die aldaar mede begraven was, gegeven had.” — Uit het opschrift van den hoofdsteen, op CAMPHUYSENS graf liggende, en, in 1722, door *Dirck Helt* vernieuwd, blijkt, dat hij hier in het jaar 1627 (den 9. Julij), in den ouderdom van 41 jaren, is gestorven.” Zie *Tegenwoordige Staat van Friesland*, dl. II, blz. 275. — *Immerzeel* geeft het jaar 1626 voor dat van zijn overlijden op, hetgeen dus vervalst. — Zijne Werken, waarvan vele uitgaven bestaan, — de uitgever zijner *Gedichten*, in 1688, spreekt reeds van 20 onderscheiden drukken — getuigen van een echt-christlijk gemoed, en zijn in onzen tijd op nieuw weder, bij wijze van bloemlezing, door Prof. *J. Kops*, te *Utrecht*, 1839, in 8°. in het licht gegeven. — Er gaan fraaije portretten van hem uit, in f., in 4°. en in 8°, meest allen geschilderd naar dat van C. CASTELYN, en door *J. SAVRY* en anderen gesneden.

CAMPHUYSEN. (HERMAN) Het is meer dan waarschijnlijk, dat deze een zoon is geweest van DIRK RAPHAELSZ. CAMPHUYSEN, die, zijn vader vroeg verloren hebbende, voor de geschiedenis mede is verloren geraakt. — Stellig heeft hij de beginselen der kunst van zijnen vader geleerd, en welligt later bij PAULUS POTTER zijne studiën voortgezet: want dit is zeker, dat er werken voorkomen, geheel in den stijl en die van PAULUS POTTER zeer nabijkomende. — *Bryan-Stanley* is ook van die meening, en brengt, ter bevestiging daarvan, het volgende bij: „dat er, in den jare 1814, op de Louvre, te *Parijs*, eene schilderij aanwezig was van CAMPHUYSEN, onder den naam van PAULUS POTTER, en die als zoodanig weder werd opgeëischt en teruggevoerd naar de Galerij van *Hessen-Cassel*, in 1815, alwaar zij nog onder denzelfden naam voorkomt; — doch het is stellig een stuk van CAMPHUYSEN.” — Is dit bewezen? dan is het ook bewezen, dat er méér schilders van dien naam (zoo als *Füssli* en *Zani* beweren) bestaan hebben, en hij een zoon HERMAN heeft gehad, die van 1650 tot 1670 bloeide, en er ook nog een landschapschilder, J. C. CAMPHUYSEN genaamd, geweest is, zoodat aan een van dezen de genoemde schilderij moet worden toegekend. — Er zijn in *Engeland* verscheiden werken onder den naam van CAMPHUYSEN aanwezig, die onmogelijk van DIRK kunnen zijn, als blijkbaar in veel later tijd dan 1627 (zijn sterfjaar) vervaardigd, en waarin de liefhebbers steeds eene overeenkomst met die van POTTER meenen te zien: — verkeerde overlevering alleen heeft tot die dwaling geleid.

CAMPO, (JOHANN DEL.) of anders JOHANNES VAN CAMPEN. *Sandart* vermeldt dezen

beroemden kunstenaar, en *Bryan* zegt, (in navolging van *Pilkington*, hem GIOVANNI CAMPINO noemende) dat hij, omstrecks het jaar 1590, te *Kamerijk*, werd geboren. — Hij heeft de kunst geleerd bij ABRAHAM JANSSENS, een tijdgenoot van *Rubens*, te *Antwerpen*, alwaar hij eenige jaren vertoefde, en ging vandaar naar *Rome*, waar hij zich bepaaldelijk tot de werken van *Caravaggio* wendde, als in vele opzichten het meest met die van zijn Vlaamschen leermeester overeenkomende. — Hij heeft te *Rome* verscheiden stukken vervaardigd, met zulk goed gevolg, dat hij eene uitnoodiging ontving van het Hof van *Spanje*, waar hij, volgens het verhaal van *Sandrart*, door den koning werd aangesteld. — Waarschijnlijk, is hij er overleden, hetwelk *Bryan-Stanley* zegt, in 1650 te hebben plaats gehad. — Onderscheiden schrijvers zijn, naar zijne naamsafleiding te oordeelen, van meening, dat hij van Italiaanschen oorsprong is, en nemen hem, slechts alleen op gezag van *Sandrart*, tot Nederlander aan; doch het is, naar mijn onderzoek, meer dan zeker, dat hij een Nederlander was, dewijl hij ook niet voorkomt, evenmin bij *Vasari*, als bij diens Commentators, en ook niet bij den naauwkeurigen Abt *Lanzi*, zoodat er ten dien aanzien wel geene bedenkingen meer zijn. Doch, hoeveel heb ik er niet gevonden, die door de vreemden, alleen door de veritaliaansehte namen, tot hunne landgenooten gemaakt zijn, en evenwel Nederlanders waren.

CAMSEN (R. of J. VAN) wordt als kunstenaar vermeld onder de Nederlandsche meesters in den *Catalogus* van *Louis Metayer*, *Amsterdam*, 1799, bl. 20: „*En buitenhuis, daar een zittend vrouwtje bezig is, een jongeling, die voor haar staat, te berispen over eenige vruchten, die nevens en voor haar liggen; met sapperveen door B. WOLF, naar R. VAN CAMSEN;*” — en op bl. 249 onder de schilderijen, Nr. 1, wordt de schilderij beschreven, daar de genoemde teekening naar vervaardigd is, h. 47, br. 39 d., en met J. VAN CAMSEN (?) beteekend.

CANDIDO. Zie WITTE. (PIETER DE)

CANNEEL. (THEODORUS JOSEPHUS) Het begin zijner loopbaan in de schilderwereld is reeds door *Immerzeel* vermeld, doch ik moet, na dat tijdverloop, het vervolg daarvan hier mededeelen, van af de aanvankelijke pogingen van den Heer CANNEEL, om zich in een meer verheven vak der kunst verder te bekwamen, enden uitslag daarvan tot heden er bijvoegen. — Sedert dien tijd oefende hij zich, met ongewone vlijt, in het vervaardigen van kleine historïele onderwerpen, om alzoo, trapsgewijs, doch ook, langs dien weg, met zekere schreden, tot dergelijke onderwerpen in het grootte en uitgebreide te geraken. Door zijnen onverdroten ijver werden hem de regelen der kunst zoo leerstellig eigen, dat zulks de aandacht van het Bestuur der koninklijke Academie te *Gent* niet ontging, en wenschte het die ten nutte van het algemeen aan te wenden, zoodat hem het Professoraat in de Teekenkunde naar het Antieke Beeld aangeboden, en ook door hem aanvaard werd. — Door zulk eene onderscheiding ten hoogste aangemoedigd, werd hem dit tevens een spoorslag, om eene hoogere vlugt te beproeven, waarvan de proeven op de volgende Tentoonstelling te *Gent*, tot aller genoegen, werden aangetroffen, als: een tafereel, *Keizer Karel V met de bekende Margareta van Gent, van Audenaerde, de vrucht hunner liefde* — later *Margaretha van Parma* — in eene daar bijstaande wieg beschouwende; en, vervolgens, *Roland de Latre*, de beroemde Toonkunstenaar van *Mons (Bergen)*, eene zijner compositiën in de Hertoglijke kapel te *Munchen* uitvoerende. Het eerste stuk is berustende in het Kabinet eener Gentsche familie, en het tweede bij Z. M. Leopold, den koning der Belgen, wien het, uit de kunstloterij, ten deel gevallen is. — Tot verdere voortzetting en opluistering van zijn talent, bezocht hij voor het eerst het kunstrijke *Holland*, in 1842, waar hij een geruimen tijd, in

onderscheiden steden, de voortreffelijke meesterstukken der oude school bestudeerde. — In zijne geboortestad teruggekeerd, vervaardigde hij, voor het stedelijk bestuur, de eerste groote schilderij, namelijk, eene gewijde geschiedenis, met levensgroote beelden: *Christus door Pilatus aan het Joodsche volk voorgesteld*, waaraan eene waardige bestemming in de kerk van het Verbeteringsgesticht te *Ruissselede*, in *Vlaanderen*, werd toegewezen. Hierdoor zag hij zijn streven bekroond in het groote historische vak, waarin hij steeds vol ijver poogde te zullen slagen, en ook reeds in 1838, bij een wedstrijd te *Gent*, door de voorstelling van *Kain na zijnen manslag*, eene eervolle melding verwierf. — Niets was meer natuurlijk, dan dat een zoo ver ontwikkeld talent reikhalsde, om den zetel der schoone kunsten, *Italië*, te zien; doch, alhoewel zich daartoe voorbereid hebbende, zoo werd dit echter vertraagd door het overlijden van den Directeur der Aademic, HENRICUS VAN DER HAERT, dat den 5. October, 1846, voorviel, en in wiens plaats hij, *ad interim*, het bestuur moest waarnemen, tot zoolang er eene benoeming van Directeur, namelijk, die van den Heer JEAN PORTAELS, plaats had, en alstoen kon hij zijn zoo zeer verlangden reistogt ten uitvoer brengen. — Het was in het begin van 1848, dat hij zijne geboortestad *Gent* een tijdelijk vaarwel toeriep, en het seizoen voerde hem met meer dan gewonen spoed over de Alpen te midden van het aan alle kunstenaars zoo dierbaar *Italië*, waar hij omtrent drie jaren verbleef. Hij baadde zich toen daar in den overvloed van klassieke kunst, doch heeft er bijna geene schilderijen vervaardigd, uitgezonderd eenige kleine voorstellingen uit het Italiaansche leven, en dan nog door de schilderachtige kleederdragt van dit land daartoe uitgelokt. Twee er van zijn in bijzondere Kabinetten te *Gent*, en eene te *Rome*, bij den Belgischen Gezant, berustende. — De eenige groote schilderij, welke hij te *Rome* heeft gemaakt, is eene zinnebeeldige voorstelling der menschlijke ziel, in haren levenslangen strijd tusschen goed en kwaad, en voert tot titel: *Leid ons niet in bekoring, maar verlos ons van den kwade*. Eene schoone jonge maagd, in historischen stijl ontworpen, bevindt zich tusschen den Geest des Kwaads en den Beschermengel des Goeds geplaatst; allerlei geneugten zijn haar reeds aangeboden; de strijd is bijna ten einde, en alles, in houding en gebaar, toont aan, dat de zegepraal aan de goede zijde blijven zal. — Toen deze schilderij was voltooid, vernam hij, dat de Directie der Gentsche Aademie vacant was geworden, en dit scheen hem toe, eene gunstige gelegenheid te zijn, om de terugreis te ondernemen, met het doel, om zijnen stadgenooten het bewijsstuk te leveren van de vruchten zijner studiën, te *Rome* vergaërd, in de hoop, dat zulks geen ongunstig denkbeeld zou opleveren nopens de reeds vroeger aan hem toegekende bekwaamheden in dat groote vak der schilderkunst. — Het stuk werd op de Tentoonstelling te *Gent*, in 1850, met een onverdeelden bijval ontvangen door het algemeen, en door bevoegde kunstregters hooglijk geroemd, ja, zelfs, door de koninklijke vereeniging tot aanmoediging der schoone kunsten besloten, die schilderij in steendrukplaat te doen overbrengen, welke taak de heer BILLOIR van *Brussel* op zich genomen heeft. — Deze fraaije schilderij is thans berustende bij den zeer grondigen kunstkenner en Meeenas, den Heer *Velleman Kesteloot*, te *Gent*. — Hierop volgde spoedig zijne benoeming tot Directeur der Koninklijke Aademie aldaar, en, met die hooge onderscheiding vereerd, zag hij al zijn arbeid en streven naar meerdere volmaking in de kunst nu volkomen bekroond. — Op de Tentoonstelling, te *Brussel*, in 1851, was eene schilderij van hem, te weten eene voorstelling uit het Hooglied van Salomo: *Sulamite met haren bruidegom*, welk werk toen zeer gunstig beoordeeld werd. — Behalve de menigte portretten, die, als om strijd,

door zijn penseel uitgevoerd werden, heeft hij nog twee groote gewijde historie-stukken, die aan hem ter vervaardiging werden opgedragen, voltooid, als, een voor de kerk van *Bellem*, in *Vlaanderen*, en een voor *Lede-Sint-Denys*, bij *Audenaerde*. Het eerste stelt voor de *Hemelvaart van Maria*, en is in het hoogaltaar geplaatst; het andere verbeeldt *St. Dionysius, bisschop, zijnen zegen gevende aan hen, die zich onder zijne bescherming hebben gesteld*. Hij is omringd van geestelijken en in groot bisschopsgewaad gehuld. Beido stukken zullen tot blijvenden roem strekken voor onzen kunstenaar, die toch nog altijd trapsgewijze voortgaat, werken, steeds moeilijker en van grooter omvang, te ondernemen, zoo als hij thans zich onledig houdt met de voorbereidende studiën van eene muurschilderij (*Fresco*), die zal worden ondernomen, namelijk, tot versiering eener groote grond-kapel, of der *Abside*, eener parochiekerk te *Genl*, en waartoe men hoopt, de tusschenkomst van het staats- en stedelijk bestuur te verkrijgen, om de geheele volvoering daarvan door zijn talent te doen verwezenlijken. Zoodoende zal dan ook zijn kunstroem voor altoos gevestigd blijven in de stad zijner geboorte, en hem daar vertegenwoordigen in lengte van tijd.

CAPPELLE. (JAN VAN DER) Zie op KAPPELLEN, bij *Immerzeel*, die een zoer bekrompen en dor artikel aan dien beroemden meester heeft gewijd. Gaarno vereenig ik mij dus met *Bryan-Stanley*, die hem met warmte vermeldt, en laat de hoofdpunten daarvan hier volgen. — Dezo uitstekende Hollandsche schilder van zee- en riviergezigten is, waarschijnlijk, omtrent 1635 geboren. 1635
Alhoewel hij zoovele uitmuntende stukken heeft vervaardigd, hebben echter weinig Hollandsche schrijvers over de levens en werken hunner kunstenaars van hem of zijn werk melding gemaakt. — Velo van zijne schilderijen zijn naar *Engeland* vervoerd, en werden aldaar om hare hooge verdienste te regt gewaardeerd. — Aangaande de schildermanier, welko hij zich had eigen gemaakt, loopen de gevoelens zeer uiteen. Zijn eerste schildertrant zou doen gelooven, dat hij dien van WILLEM VAN DE VELDE had bestudeerd, voor zooveel de stukken van dezen meester betreft, die daarmede strooken, doch welke hij niet als in kopij of navolging, maar schildermatig op dezelfde grondslagen heeft vervaardigd. Andere stukken leiden naar overeenstemming met DE VLEGER EN DUBBELS heen; en wederom anderen schijnen geschilderd te zijn met al den genie van REMBRANDT, zoo verrassend is het effect, met den gloed van CUYP vereenigd. — Hij was een groot kolorist, en mag onder de eerste Nederlandsche zeeschilders gerangschikt worden. — Even als VAN DER NEER EN ISAAK OSTADE, schilderde hij landschappen, gewoonlijk bij wintergetijde, met een aantal schaatsenrijders enz. — Do onderscheiden wijze van overeenkomst in zijne werken met die der genoemde meesters is een zeker bewijs, dat hij een tijdgenoot van hen is geweest. — Daar bestaan schilderijen met zijn naam J. v. CAPPELLE, doch met jaarmerken zijn er geeno bekend. — In de collectie van *Lord Charles Townsend* is eene schilderij van hem, voorstellende een voorval op de rivier bij den *Briel*, en die voor een der schoonste van zijne bekende stukken wordt gehouden. — Zijne schilderijen van de beste soort zijn eene plaats waardig in de rijkste verzamelingen der Hollandsche school, en werden in den handel steeds met hoogo prijzen betaald. — Volgens *Le Blanc* zou hij mede geëtt hebben, dowijl die als zoodanig twee *Rivier-gezigten* van hem noemt.

CAR (H.) was een portretschilder, die, waarschijnlijk, te *Rotterdam* heeft gewoond. — Weinig komt er van zijn werk voor. Echter is hij mij bekend geworden uit een portret, in klein f^o, door J. NOUBRAKEN gegraveerd, 1742, zijnde dat van *Ds. Wilhelmus van Brakel, in zijn leven bedienaar van Gods heilij*

Woord, te Rotterdam, zoodat hij in het midden der XVIII. eeuw bloeide. — Het is mij voorgekomen, alsof deze H. CAR welligt niet HENDRIK CARRÉ *de Jonge* zou kunnen zijn; doch, zoo vraag ik weder, waarom zou men dan die verkorting van twee letters in zijnen naam hebben gebracht?

CARDON, (JAN) van *Antwerpen*, wordt door *Felix Bogaerts* opgegeven, als in de tweede helft der XVII. eeuw te hebben gebloeid. — Het is wel waarschijnlijk, dat hij tot het vroegere geslacht behoorde van de in de XVIII. eeuw gearbeid hebbende graveurs ANTOINE ALEXANDER JOSEPH, en ANTOINE CARDON, bij *Immerzeel* vermeld.

CAROLUS, (LUDOVICUS ANTONIUS) wiens verdienste als voornaam kunstenaar naar waarde door *Immerzeel* is vermeld, handhaaft bestendig zijn verkregen roem. Ik moet daar nog bijvoegen, dat hij met goed gevolg de etskunst beoefende, waarvan ik het volgende in *Weigels Kunstlager-Catalog* vermeld vind, als: *een zittende boer met eene kruik*, in de manier van BEGA. in 8°; — *een Mathematicus*, in peinzende houding, in zijne kamer in f^o; — *een Grafgedenkteeken*, met inschrift: *J. B. Smekens* enz. in 8°. — Meer is mij niet voorgekomen, en ik kan dus over de bijzondere verdienste van dit werk niets berigten, dewijl ik, zelfs op mijn aanzoek, niet in de gelegenheid ben gesteld geworden, om het voor de geschiedenis meer juist te beschrijven.

CARON. (MADEMOISELLE) Deze Fransche Dame heeft zich eenigen tijd, in 1769, te 's *Gravenhage* opgehouden, volgens de opgave van *Pieter Terwesten Ms.* Zij schilderde en crayonneerde zeer fraai portretten, doch vertrok vandaar naar *Amsterdam*, waar zij grooten opgang maakte, voordeel genoot, huwde, en in 1776 nog woonachtig was.

CARPI. (JACOB DA) *Immerzeel* levert slechts een paar regels over hem, doch *Van Eynden* en *Van der Willigen* hebben de geschiedenis omtrent hem meer dienst gedaan. Bij hen vindt men vermeld, dat hij in het jaar 1721 zijn naam teekende in het gedenkboek van de Broederschap *Pictura*, te 's *Gravenhage*. — Hij bezat een fraai kabinet van schilderijen, teekeningen en prenten. — Hoewel het vak van historie en portretten door hem werd beoefend, vond hij echter zijn voornaamste bestaan in den kunsthandel, zijnde een groot kenner van schilderijen enz. — De laatstgenoemde auteur bezat een levensgroot portret van JACOB CARPI, met zwart en wit krijt meesterlijk door JACOB DE WIT geteekend, en meldt, dat hij te *Amsterdam*, in 1755 (?) is overleden. — Ook was er in de kunstnalen-schap van *Gerrit Braamcamp*, te *Amsterdam*, aldaar verkocht in 1771, op bl. 163 van den *Catalogus*, Nr. 226: „Het Portret van den joodschen kunstschilder JACOB DE CARPI, zeer actief en als sprekende verbeeld, zittende op een stoel, met een pijp in de hand, zeer fraai in roodaard geteekend, door C. TROOST.” Het is zeer schetsachtig behandeld, als een caricatuur, vol geest en uitdrukking, en om die reden, waarschijnlijk, door TROOST bij de eene of andere gelegenheid gemaakt. Deze teekening is geëtst door E. v. W. *aqua forti*, naar CORN. TROOST, *ad vivum del.* 1743; dit staat er met potlood onder geschreven, op een exemplaar in mijn bezit, en nog lager: „JACOB CARPI joodsch kunstschilder en kunstverkooper, te *Amsterdam*, gestorven 1748, discipel van ARNOLD BOONEN, houdt publieke kunstverkoopingen in de Keizerskroon te *Amsterdam*.” Achter op deze prent staat mede met potlood geschreven: „Geoffereerd in den Atlas van myn vriend den heer H. J. Roulland: (lager) C. P. V. A. J. C.” Dit is alzoo de handteekening van CORNELIS PLOOS VAN AMSTEL *Jacob Corneliszoon*. Hieruit kennen wij hem als Jood, een zeldzaam verschijnsel in de kunstwereld, en tevens uit de aantekening, wie zijn meester was, en ook het jaar 1748 als dat van zijn overlijden, hetgeen echter met het eerstgenoemde berigt niet strookt. Ik voor mij houd

evenwel de laatstgemelde bron, die zoo geheel uit den boezem der stad en tijdgenooten voortvloeit, voor aannemelijker.

CARRÉ (ABRAHAM) staat bij *Immerzeel* vermeld, doch geen sterftijd wordt daar opgegeven. — Hij is te 's Hage, in den jare 1758 of 1759, overleden, volgens *Pieter Terwesten, Ms.*

CARRÉ (ALIDA) was de oudste dochter van den kunstschilder MICHEL CARRÉ, volgens *J. C. Weyerman*, die, IV. dl., bl. 55, zegt, dat zij was „een fraaye kunstschilderesse in waterverw, en die kunstig op het ivoor en inzonderheid op waayers schilderde.”

CARRÉ, (HENDRIK) *de Oude*, is beschreven als geboren te zijn den 2. October, 1656, te *Amsterdam*, denkelijk een fout, door *Van Gool* begaan, daar zijn vader FRANCISCUS CARRÉ — Zie bij *Immerzeel*. — toen in 's *Gravenhage* woonde, blijkens de lijst der zeven-en-veertig Haagsche kunstenaars, die eene nieuwe Kamer van *Pictura*, den 16. October van dat jaar, aldaar hebben opgerigt; en volgens *Pieter Terwesten, Ms.*, is hij in 1658, te *Amsterdam*, geboren, als wanneer FRANCISCUS daar gevestigd zal zijn geweest.

CARRÉ, (HENDRIK) *de Jonge*. — Zijn sterftijd wordt niet bij *Immerzeel* vermeld. Hij is te 's *Gravenhage*, in den jare 1775, overleden, blijkens het bericht van *Pieter Terwesten, Ms.*

CARRÉ, (HENDRIK) zoon van JOHANNES CARRÉ, was een Hagenaar van geboorte, en heeft de kunst bij zijn vader geleerd. — Hij schilderde, zoo men meent, alles wat hem voorkwam, zijnde hij daarbij zeer ervaren in het herstellen van oude schilderijen, hetgeen hem veel voordeel aanbragt, volgens *Pieter Terwesten, Ms.* die hem op het jaar 1767 vermeldt.

CARRÉ, (HENDRIK) zoon van MICHEL CARRÉ, een bekwaam kunstschilder, die te 's *Gravenhage* was gevestigd, en aldaar in 1726 overleden is. Zie *J. C. Weyerman*, IV. dl., bl. 55, die aldaar, in het levensbericht van MICHEL, hem bepaaldelijk een zijner zonen noemt, en tevens nog eene oudste dochter ALIDA CARRÉ opgeeft. — Zie aldaar. — Op dat terrein te 's *Hage* was de genoemde auteur te huis, zoodat ik de opgegeven personen hier wel durf overnemen.

CARRÉ. (JOHANNES) Deze is reeds bij *Immerzeel* geboekt, doch zonder sterftijd; en zoo voeg ik dan daarbij, dat hij, te 's *Hage*, zijne geboorteplaats, in den jare 1772, is overleden, volgens *Pieter Terwesten, Ms.*

CARRÉ. (MAERTE) Bij de onderscheiden kunstenaars van dien naam vond ik dezen MAERTE niet vermeld. Evenwel kwam zijn werk mij voor in een *Catalogus*, onder Nr. 148 en 149: „*Een heuvelachtig landschap met zwaar geboomte, waarin een zittende landman; nevens dezelve verscheiden staande en rustende beesten, en een schaap, dat uit een beekje drinkt; in het verschieft ligt een kasteel op een hoogen berg, zonachtig en uitvoerig behandeld door MAERTE CARRÉ*, h. 28, br. 24 dm. Het volgende nummer is volkomen pendant van het vermelde. — Verder lees ik in de *Catalogussen* van *Hoet* en *Terwesten* van nog een aantal werken van dezen meester, waaronder ook historische onderwerpen voorkomen, zoo die niet van MICHEL — Zie aldaar bij mij. — zijn, daar de letter M. voor beide namen wel aanleiding tot vergissing kon geven, bij werken van meesters van dien stempel, als waaraan wegens de waarde hunner kunst, minder juistheid gecheet werd.

CARRÉ (MICHEL) is bij *Immerzeel* vermeld. Ik voeg daarbij, dat hij ook opgeteekend staat, als de etskunst te hebben beoefend. — Eene prent, *Een landschap met beesten, in het verschieft ziet men den Vesuvius*, door hem getst, wordt door *Le Blanc* opgeteekend. — Bij geen ander auteur is mij dienaangaande iets voorgekomen.

CASEMBROODT. (ABRAHAM) Men vindt in het levensberigt van dezen kunstenaar, bij *Immerzeel* vermeld, dat hij ook de etskunst heeft beoefend. — Ik laat hier de beschrijving volgen, zoo als die bij *Le Blanc*, die hem CASEMBROT noemt, wordt gevonden: *Urbis Messanae, eiusque Maris varius Prospectus*. Bockje van 13 stuks; h. 120 br. 185, str. Ned. — *Le vaisseau en radoub*; h. 80, br. 115 str. zonder naam. *Le pecheur à la ligne*; h. 75, br. 135 str. zonder naam. — Bij *Brulliot* vind ik, op gezag van *Heineken* (*Dict. des Art.* III; 688), berigt, dat de Latijnsche titel van bovengenoemd Prentwerk luidt als volgt: *Urbis Messinae eiusdemque maris, portuum et navium prospectus*. ABR. CASEMBROD *del. et inv.* — Zijn monogram was gewoonlijk AB. aan-een-gehecht, met bijvoeging van F, en hieruit moet men, volgens *Brulliot*, lezen ABRAHAM *Fecit.* — De reeds genoemde vreemde auteurs zeggen bepaaldelijk, dat hij een Vlaming was, hetwelk *Immerzeel* niet vermeld heeft. — Het is wel waarschijnlijk, dat hij tot de afstammelingen van het aanzienlijk Vlaamsch geslacht van dien naam behoorde, namelijk, van *Jan Casembroot*, heer van *Backerzele*, die in het ongelukkig tijdvak van *Spanjes* regering over de *Nederlanden*, door *Philippus* beulen het hoofd op een schavot, tevens met zijn heer en meester den graaf van *Hoorn*, wiens geheimschrijver hij was, heeft verloren, waarna, nog bovendien, het vermogen van dat geslacht verbeurd is verklaard. Standverwisseling werd daarvan het natuurlijk gevolg, om door handel, nijverheid, kunst of wetenschap in de behoeften des levens te voorzien, iets, dat, meer dan waarschijnlijk, het geval kan zijn geweest met één der Vlaamsche takken, waarvan onze kunstenaar afstamt. — Zijne beteekening was gewoonlijk AB. zoo als boven gemeld werd, dus alleen de doopnaam, en die van zijn geslacht daarbij meest weggelaten, hetgeen niet weinig pleit voor mijne meening, dat hij het heden met het verleden niet op die wijze heeft willen vereenigen.

CASPARI (JAN WILLEM) staat bij *Immerzeel* als graveur vermeld. — Ik voeg daarbij nog eenig narigt nopens zijne bekende werken, waarvan ik in mijne uitgebreide verzameling van portretten er eenigen bezit, als: *Simon Gulof Broekman*. — *Willem Bilderdijk*. — *Jan André Offermann*. — *E. A. Borger*, — *Alb. Brink*. — *Jacobus Cramer*, Aartspriester van *Holland*. — *J. Scharp*. — *Jufvrouw Kamp-huyzen, geb. Snoek*. — *G. Azu. Bredero*. — *J. C. Fabius*. — *Corn. Fortuyn*. — *Bernardus Verwey*, enz. meest allen in de gepointilleerde graveerwijze, en naar de teekeningen van zijnen broeder, HENDRIK WILLEM CASPARI, vervaardigd. — Daar zijn er bij, welke hij met A. VAN DER BEEK heeft volvoerd, zoo als die van *Broekman* en *Offermann*, hierboven genoemd.

CASSE. (CORNELLES en IDES) In de rekeningen der hertogen van Bourgondië, die in de Archiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men op den 16. April, 1467, aangeteekend: „A CORNELLES CASSE païé pour VIJ jours demi à IX S. LXVIJ S.” en: „à IDES CASSE païé pour IIIJ jours à VI S. pour jour XXIIIJ S.” — Zie over deze werkzaamheden, mede door hen als schilder verrigt, voor het groote feest van het Guldenvlies te *Brugge*, op DARET. (JAQUES)

CASTEELLEN (J. G.) was een kunstenaar, die, in het begin der XIX. eeuw, te *Leyden*, eerst het beroep van steenhouwer, en later het vak van landschapschilder beoefende. — Op de groote *Tentoonstelling van Volks- en Kunstvljft, gehouden te Haarlem*, in 1825, was, onder Nr. 74 van den *Catalogus van Schilder- en Beeldhouwwerken*: „*Een Wintergezigt, door J. G. CASTEELLEN.*” — Volgens medegedeelde berigten, is hij, omstreeks 1850, te *Leyden*, overleden.

CASTELLO (FRANCESCO DE) was, volgens het berigt van den Abt *Lanzi*, een Vlaamsch kunstschilder, dien hij in bekwaamheid boven ARRIGO FIAMINGO, —

HENDRIK VAN MECHELEN — die vele werken te Rome vervaardigd heeft, stelt; zoo ziet men aldaar in de *St. Roehus-kerk* een van zijne schilderstukken, waarop onderscheiden heiligen zijn afgebeeld, en dit stuk is, waarschijnlijk, het beste van zijne hand, dat in het openbaar voorkomt, want het grootste deel zijner werken bestaat uit kabinetstukken of miniaturen, in welke soort van kunst hij veel talent aan den dag heeft gelegd. — Daar hij onder de regering van Paus Clemens VIII. (van 1592—1605), te Rome, werkte, en in den ouderdom van 80 jaren overleden is, kan men zijn leeftijd hieruit genoegzaam opmaken. — Welligt is de Vlaamsche Batailleschilder ALEXANDER CASTEL een zijner afstammelingen, daar zijn naam zeker VAN DER CASTELEN of CASTEEL zal zijn geweest.

CASTLEYN. (C.) Het portret van den godgeleerden schrijver, dichter, en tevens kunstenaar DIRK RAFAELSZ. CAMPHUYSEN is door hem geschilderd of geteekend, en door s. SAVRY gegraveerd. Hij is voorgesteld met omgeslagen mantel en een lauwerkrans, en met veel zinspelend heeldwerk versierd, waaronder een zes-regelig Hollandsch vers: *Hier siet gy 't beeld* enz. in klein f°. — Uit alles af te leiden, heeft deze CASTLEYN veel verdienste; echter is mij nimmer iets meer van zijne werken voorgekomen. Welligt is het ook alleen door dit portret, hetgeen in gravure is verschenen, dat men hem leerde kennen, daar zijne andere werken misschien niet met zijn vollen naam beteekend, en alzoo in het vergeetboek geraakt zijn. — In den *Catalogus van Portretten van Frederik Muller*, Nr. 914, is, hij vergissing, G. CASTELEYN ingeslopen, als vervaardiger van genoemd portret. — Later is mij nog onder de gravceerwerken van CORNELIS VAN DALEN, *de Jonge*, — zie aldaar, aan het slot. — voorgekomen: *Een herder en herderin, gezeten in een landschap* naar CASTELEYN, in 4°.

CATE. (HENDRIK GERRIT TEN) Deze hoogst verdienstelijke maan- en kaarslichtschilder is naar waarde bij *Immerzeel* vermeld, en heeft ook later door zijne kunstwerken bestendig roem inge oogst, doch werd in de kracht van zijn leven gefnuikt: immers, in de Nieuwsbladen las ik de volgende mare: „De vaderlandsehe schilderkunst heeft wederom een groot verlies te betreuren. Gisteren morgen (den 6. Maart, 1856) overleed alhier (*Amsterdam*), in den ouderdom van 53 jaren, de heer H. G. TEN CATE, vermaard maan- en kaarslichtschilder, wiens verdiensten als zoodanig algemeen erkend en gewaardeerd worden. Eene weduwe, een talrijk gezin, en vele vrienden betreuren met de liefhebbers der kunst zijn vroegtijdigen dood.” — Zijne in 1834 door de Maatschappij *Felix-Meritis*, te *Amsterdam*, met de gouden medailje gekroonde schilderij: *Een stadskermis bij avond*, is in het bezit van den heer Kerkhoven aldaar. — Zijne afhoedling komt bij *Immerzeel* voor.

CATEMBRONC. (HAUNE VAN) In de rekeningen der Hertogen van Bourgondië, die in de Archiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men op den 18. Junij, 1468, aangeteekend: „A HAUNE VAN CATEMBRONC peintre, paie pour VIIJ jours à VIJ S. — Zie *Le Comte De Laborde, les Dues de Bourgogne etc. Paris*, in 8°. tom. II. p. 366.

CATS. (JACOB) Met warinto is het levensberigt van dezen hoogstverdienstelijken teekenaar gehooft bij *Immerzeel*, die tevens melding maakt, dat hij ook eenige prentjes gegraveerd heeft. — Om der kunstwille voeg ik daarbij, dat, voor zoo verre die bekend zijn, door *Le Blanc*, volgens *Heineken*, III; 706, en *Nagler*, II; 438, worden opgegeven drie stuks *Gezigten op Amsterdam*, en zes stuks *Landschappen*. — Hij geeft hier niet bij de maat dezer prenten; doch, daar ik een paar landschapjes, door hem geëst, bezit, en nog een paar van dezelfde grootte heb gezien, vermoed ik, dat ze alle zijn zullen h. 58, br. 83 str. Ned., zonder de marge, beteekend J. CATS *inv. et fec.* 1768. — Van dezelfde grootte heb ik ook nog een paar teekeningjes, door hem vervaardigd, die welligt voor de andere

twee prentjes gediend hebben. — Zijn portret komt voor op plaat C, Nr. 2, in *Van Eynden* en *Van der Willigen*; II. deel.

CAUDUIRS. (ADRIEN FRANÇOIS) Van dezen meester bezit ik eene plaat, zijnde een boomrijk landschap, in den stijl van LUCAS VAN UDEN, ook wel van GASPAR POUSSIN, door hem *inventor et fecit*, waarin veel geëst, doch meest met de burin opgewerkt is, en van eene stoute behandeling. Deze plaat is in groot f°. oblong. — Tot nog toe heb ik dien meester in geene School buiten 's lands aangetroffen, en, daar deze plaat bij een Nederlander, *M. van den Enden excudit*, betekend is, zoo meen ik, dat ik hem vooreerst hier kan boeken, te meer om de genoemde verdienste niet in het duister te laten rusten.

CAUKERCKEN, (CORNELIS VAN) en niet VAN CAUKERKEN, zoo als bij *Immerzeel* staat geboekt. Op vele, door hem gesneden prenten, in mijn bezit, komt de naam voor, zoo als ik dien aan het hoofd van dit Artikel vermeld heb. — Zeer schraal worden zijne verdiensten opgegeven, doch men sla slechts *De Bie's Gulden Cabinet* open, en een portret van TOBIAS VERHAECHT, van PETRUS SNAYERS, doch, voornamelijk, dat van PETRUS MEERTE zal aantoonen, welk een meester hij in de graveerkunst is geweest; en op de verkooping van Prenten van *Verstolk van Soelen*, te Amsterdam, in 1847, heeft Nr. 444: *Trois sujets de Martyrs*, door hem gegraveerd, f 28 opgebracht. — De volgende graveerwerken vindt men bij *Le Blanc* beschreven, als: *Het onderwijs aan de H. Maagd*, naar P. P. RUBENS, in f°, zeer zeldzaam. — *J. C., van het kruis afgelaten, wordt door de H. Maagd en Joannes ondersteund; men ziet achter hen Magdalena, hare handen wringende*, naar A. VAN DYCK; prent in de hoogte. — *Een doode Christus, wiens hoofd rust in den schoot van de H. Maagd*, naar ANN. CARRACCI. — *De H. Geest daalt op de Apostelen neder*, naar ANT. VAN DYCK, prent in de hoogte. — *Christus en de Twaalf Apostelen*, naar ANT. VAN DYCK, veertien stuks prenten in de hoogte; *C. Galle exc.* — *De Marteldood van den H. Livinus, Bisschop van Gent*, naar P. P. RUBENS, 1657; bij *Ploos van Amstel* met f 13.— betaald. — *De Weldadigheid*, voorgesteld door eene zittende vrouw, van drie kinderen vergezeld, en daaronder een twaalfregelig vers; naar ANT. VAN DYCK; prent in de hoogte. *Abra. Diepenbeke exc.* — *De Romeinsche liefdadigheid*, naar P. P. RUBENS in f°, in de breedte. — Portretten: als van *Karel II, Koning van Engeland*, in groot f°. waarvan het bijwerk door WENCESLAUS HOLLAR gegraveerd is. — *Carel van den Bosch, Bisschop van Brugge*. — *Jean de Carandolet* in 4°. — *François de Faino*. — *Henri de Vicq*, buste in ovaal. — *Eene herberg van binnen met dronken boeren, die met messen vechten; met een zes-regelig Latijnsch vers*, naar CORN. MOLENAER; prent in de breedte. — *Eene zittende vrouw, die een kind, hetwelk zij op haren schoot heeft, de borst geeft*, naar ABR. VAN DIEPENBECK.

CAUKERCKEN (IGNATIUS VAN) wordt door *Felix Bogaerts* opgegeven, als onder de Belgische kunstgraveurs te behooren, en dat hij een leerling is geweest van CORNELIS van dien naam. — Welligt was het zijn vader, die, omstreeks 1625, te Antwerpen, werd geboren: immers, daar IGNATIUS in 1680 bloeide, kan zulks het geval wel zijn geweest. — Van zijne werken is mij tot nog toe niets voorgekomen.

CAUSE. (HENDRIK) Deze, reeds door *Immerzeel* beschreven Vlaamsche graveur, die omstreeks 1690 bloeide, heeft, naar ik vermoed, ook gearbeid te Amsterdam: immers, heb ik verscheiden gravures gezien, die in Holland te huis zijn, zoo als het broederpaar *Jan en Cornelis de Witt*, behoorende tot het *Ontroerd Nederland*, uitgegeven te Amsterdam, bij *M. Doornick*; 1676, en het portret in 8°. van *Aern. van Overbeke*, den reiziger naar Java, en dichter, te 's Gravenhage, borstbeeld regts, met geborduurd das, mantel en lauwerkrans, 1680 vervaardigd enz. —

Ik heb voor mij liggen eene prent in f^o., voorstellende: *Een mestice vrouw*, in prachtige oostersche kleeding, met eene landelijke woning enz., beteekend: HENR' CAUSE *sculp.*, en boven: *pag. 113*, dus eene prent uit een boek. — Hij heeft ook medegewerkt aan het prentwerk, dat onder F. ERLINGER vermeld is. — Zie aldaar.

CAUSÉ (LAMBERTUS) is een zeer bekwaam kunstgraveur geweest, die, waarschijnlijk, van H. CAUSE, reeds bij *Immerzeel* geboekt, afstamt, daar zijne werken jonger zijn, dan die van den gemelde, hoewel deze meest in *Vlaanderen* vervaardigd werden. — Ik bezit van zijn werk een portret in 4°. van den kardinaal *Fr. Franciscus Maria Casinus*, dat uitnuntend is gesneden, in het begin der XVIII. eeuw.

CAUWER-RONSSE. (JOZEF DE) Deze hoogst-bekwame Belgische kunstenaar is te *Gent*, in 1854, in den ouderdom van zes-en-zeventig jaren, overleden, waaruit blijkt, dat hij in den jare 1778 geboren werd, en wel te *Beveren*, in het land van *Waas*, hetgeen bij *Immerzeel*, die overigens zijn leven en werken naar waarde heeft vermeld, niet goevonden wordt.

CAVE (F. M. LA) was een teekenaar en graveur van middelmatige verdienste, die, in het midden der XVIII. eeuw, hier te lande, bloeide. Als zijn vroegste werk vind ik den gegraveerden titel voor *C. Tuinman, over de Nederduitsche Spreekwoorden, Middelburg, 1720*, 2 deelen, in 4°.; de bedoelde titel is beteekend 1726, waarop ook een vignet, door hem *invenit et fecit* voorkomt. — Voor de *Tragediën* en de *Henriade* van *Voltaire*, te weten in de Nederlandsche uitgave, zijn verscheiden prenten door hem gesneden. — Nog heeft hij het portret van CASPAR-PHILIPS naar het leven geteekend en geëtst, in den jare 1766, gelijktijdig met dat van den Amsterdamschen zeeschilder ADAM SILO; alsmede gegraveerd dat van *Nic. van der Meer*, R. C. Pastoor, te *Amsterdam*, overleden 1728, *æt. 76*, naar de schilderij van A. DE COXIE. — Zie aldaar. — Hij schijnt ook wel in dien tusschentijd in *Engeland* te hebben gewerkt, blijkens een portret in f^o., mede in mijn bezit, van *Charles le Cene*, beroemd geneeskundige, te *Londen*, waarop staat: *F. M. LA CAVE fecit, London*. — Waarschijnlijk is hij wel een zoon van T. LA CAVE, die de graveerkunst bij BERNARD PICART heeft geleerd, toen deze nog te *Parijs* woonde, zoo als duidelijk blijkt, dat hij zijn leerling was, uit de bekende groote plaat, voorstellende *Alexander en Roxane*, door COUPEL geschilderd, waarop staat: *Gravé par T. LA CAVE, sous la conduite de BERNARD PICART*. — Welligt is deze met PICART naar *Holland* vertrokken, of later door den veelvuldigen arbeid, die hem toevloede, tot hem gekomen, en is toen zijn zoon ook voor dat kunstvak opgeleid, en in *Holland* blijven wonen, waardoor men werken van 1720—1766 van hem aantreft. — Naar mijne meening, is dus de zoon van een Franschen vader hier beland.

CEULEN. (A. VAN) Een weinig bekend teekenaar, die portretten in crayon heeft vervaardigd, en als zoodanig komt er een portret, op parkement geteekend, voor: *Leon. Groenewegen*, hervormd predikant, te *Amsterdam*, overleden in 1696. Deze is voorgesteld als borstbeeld, regts, in een mantel, en ovaal 4°. Zie *Catalogus van Portretten van Frederik Muller*, Nr. 2007, zoodat men zijn bloeitijd naar het genoemde jaartal nagenoeg kan afleiden. — In hoeverre het genoemde portret verdienste heeft, kan ik, als het nooit gezien hebbende, niet mededeelen; bijzonder zal het wel niet zijn, daar anders in gemelden beredeneerden *Catalogus* zulks er nog al wordt bijgevoegd.

CEULEN of KEULEN. (CORNELIS JANSSENS VAN) Zie ook bij mij op JANSSENS, (CORNELIS) vader en zoon van denzelfden naam, hoewel hunne namen moesten geschreven zijn, zoo als ik ze hier aan het hoofd heb geplaatst.

CHALON. (CRISTINA) Deze in het teekenen zoo beroemde kunstenaressen, en

die vooral met de pen huislijke tafereelen uit het gemeene leven wist te vervaardigen, is zonder wedergade, want zij schreef, als het ware, de beeldjes in hunne echte karakters, volkomen in de manier van A. VAN OSTADE. — *Immerzeel* heeft haar met een vijftal regelen vermeld. — Ik voeg daarbij, dat zij de dochter was van *Hendrik Chalou*, — Zie op CHALON. (LOUIS) — en gehuwd is geweest met C. F. RUPPE; — Zie aldaar. — zoodat zij, die alleen onder den naam van CHALON bekend is, eigenlijk CRISTINA RUPPE, geb. CHALON, moest genoemd worden. — De volledigste verzameling van hare teeken- en bekende etskunst werd in den *Catalogus* van haren Mecenas, *Mr. J. van Buren, Bailluw van Noordwykerhout*, enz., verkocht te 's Hage, in 1808, gevonden, waar eene menigte aanteekeningen door hem, als tijdgenoot, tot toelichting voor de geschiedenis, zijn bijgevoegd. Ik heb het volgende daaruit ontleend. Bl. 167: „*Teekeningen door Cristina Chalou*. De verzameling van Tekeningen in deze collectie berustende, is niet alleen uithoofde van de capitaale en importante Tekeningen, daarin voorkomende, zeer pretieus, maar tevens ook van een groote zeldzaamheid, dewyl dezelve in differente manieren opklimt, van de vroegste beginselen der eerste jeugd onzer konstenaresse af, tot de uitvoerigste en capitaalste van haar besten tyd toe, hebbende haer Ed. zelve haar vermaak er in gesteld, om deze raare verzameling zoo compleet by trappen opklimmende te maaken.” — Daarop volgt de uitvoerige beschrijving van niet minder dan *honderd en negen stuks teekeningen*, zijnde Nr. 1 „*Een binnenkamertje, met een kindje*, spelende met een zweep voor een stoel, bij hetzelfde een meisje, hebbende een pop in de hand, die zy vertoont aan een vrouw, naar haar toekomende; verder een meid, de grond dwylende, terwijl eene vrouw met een mandje in de hand de deur inkomt.” Hier staat bijgevoegd: „Dit is 't eerste tekeningetje, dat onze konstenaresse heeft beginnen te wassen met O. I. inkt. een kind zynde van 5 jaaren.” — Nr. 2. „Een schets met de pen en ordinaire schrijffinkt, verbeeldende: *Een boerenhuis* waarvoor drie boeren staan te praten, enz.,” met bijvoeging: „Dit tekeningetje is door haar Ed. gemaakt, nog geen 8 jaaren oud zynde, en nog nimmer onderwys van een meester gehad hebbende.” — In hoeverre hare kunst werd gewaardeerd, kan daaruit blyken, dat twee van hare teekeningen, *Een kapitale Commeny-winkel*, en *Een Binnenvertrek*, met een vronwtje, zittende voor den haard een kindje te bakeren, op de verkooping bij den heer *Van der Dussen*, met f 181. en f 121. werden betaald. Deze beide gaan in prentteekening uit. — Zie bladz. 186 van bedoelden *Catalogus*. — Verder vindt men haar etswerk, waarvan *Immerzeel* zegt, dat het uit eenige prentjes bestaat, op bladz. 180 vermeld: „Dit fraay en extra raar werk in de manier van ADRIAAN VAN OSTADE is zeer geestig en niet minder meesterlyk door deze uitmuntende konstenaresse eigenhandig geëtst, zynde dit exemplaar door de considerable veranderingen en ongemeene zeldzaame drukjes, die daarin voorkomen, voor meer dan compleet, ja, uniek te houden, zynde dit geheele werk onder het oog van onze konstenaresse by den anderen verzameld en aan my van tyd tot tyd gratieus geoffereerd, hebbende zelve dikwerf ooggetuigen geweest van het etsen en drukken haarer bevallige plaatjes, bestaande dit werk in 276 stuks, met alle de veranderingen, en verscheide op Oost-Ind. pap. waaronder die ongemeen raar zyn. Buiten dit werk verdienen de exemplaren, waarvan bezitters zyn geweest de Heer *Hendrik Chalou*, vader van onze konstenaresse, de Heer *Dibbets* en de heer van *Leyden*, heere van *Vlaardingen*, als zeer compleet gerekend te worden, en buiten welken my geen andere compleete werken, maar wel hier en daar enkele Prentjes bekend zyn.” — J. C. JANSON heeft naar hare teekeningen onderscheiden etsen gemaakt, die op blz. 185 van gemelden *Catalogus*, tot 26 stuks, met de veranderingen, zijn beschreven,

alsmede 27 *idem* stuks, met *idem* veranderingen, door NICOLAAS VAN DER WORM — Zie aldaar. — geëst. — Verder zijn nog verschenen: *Geestige prentjes, geteekend door* CHR. CHALON, *gegraveerd door* P. DE MARE, *berymt door* LE FRANCQ VAN BERKHEY, *Leyden, 1772.* Hiervan was in meer gemelden *Catalogus*, op blz. 186, een exemplaar, met veranderingen, proefdrukken enz., ten getalo van 250 stuks.

CHALON. (JAN) *Immerzeel* heeft zijn leven naar waarde beschreven, en zegt, over zijne etskunst sprekende: „vele platen vernietigde hij, als onvoldaan over zijn arbeid, weder even spoedig als zij geëst waren. Hij kreeg nogtans honderd stuks bij elkander, die na zijn overlijden, hetgeen in 1795 te *Londen* voorviel, werden uitgegeven door den heer JOSI, die met de dochter van JAN CHALON gehuwd was, en zich to *Amsterdam* had nedergezet.” — Deze zouden alzoo de overgebleven koperen platen wezen, en het vernietigen van die *velen* zal wel de gewone kunstgreep zijn, om zeldzame afdrukken of exemplaren te maken, en de liefhebbers aan te smeren: dus winzucht en geen kunstzucht, waarmeê de handel zeer besmet is! immers, ware dit hier het geval, dan konden de afdrukken van de vernietigde platen niet zoo menigvuldig bij de verzamelaars worden gevonden. — *Brulliot*, over zijne etswerken sprekende, zegt: „men vermeent, dat zijn werk bestaat uit *vijfhonderd en tien stuks.*” — Ik kan hier op laten volgen, dat dit vermoeden gegrond is, daar ik een exemplaar heb gevonden in den *Catalogus* eener aanzienlijke verkooping te *Amsterdam*, bij *Jan Yver*, enz., blz. 327: „*Oeuvres complètes de* JEAN CHALON, *né à Amsterdam, en 1738, mort à Londres, en 1795, gravées à l'eau forte, la plus part ses propres desseins et de* REMBRANDT, 510 stuks, in 5 omslagen.” — Zijn portret is door hen-zelven geteekend en geëst.

CHALON (LOUIS) is, waarschijnlijk, te *Amsterdam*, in 1687, geboren. — Hij heeft zich als kunstenaar bekend gemaakt door schilderijen en teekeningen, veelal *Rijngezigten* voorstellende, in den smaak van H. SAFTLEVEN en R. GRIFFIER, die in een kunstigen stijl en aangenaam van toon en kleur behandeld zijn. — Hij is te *Amsterdam* overleden, in het jaar 1741, en heeft nagelaten een zoon *Hendrik*, die een voornaam toonkunstenaar en orchestmeester is geweest van den *Amsterdamschen Schouwburg*. Deze verwierf zich de achting van vele aanzienlijke lieden en kunstminnaren. Hij heeft eene fraaije verzameling prentkunst, met veel smaak, bijeengebragt en nagelaten, en is in 1790, hoogbejaard, te *Leyden*, overleden. Hij was de vader van den plaatetser JAN CHALON, — Zie aldaar. — die alzoo de kleinzoon van LOUIS CHALON geweest is.

CHAMBRE (. . . LA) is mij als een bekwaam teekenaar voorgekomen, in den *Catalogus* der Kunstnatenschap van *Vincent van der Vinne*, verkocht te *Haarlem*, Maart, 1816; Kunstboek A., Nr. 52: „*Een Landschap met Paarden, en een ander*, door LA CHAMBRE.” — Hij was, waarschijnlijk, een liefhebber der kunst, daar er weinig van zijn werk voorkomt, en misschien wel een afstammeling van den beroemden schrijfmoester JAN DE LA CHAMBRE, of van diens geslacht, die te *Haarlem*, in 1666, bleefde.

CHAMPAGNE. (JOAN BAPTIST DE) Deze noef van PHILIPS DE CAMPAONE — Zie aldaar. — wordt bij *Immerzeel* DE CHAMPAIGNE genoemd. — Ik voeg hierbij, dat hij vele werken heeft vervaardigd, die voornamelijk te *Vinennes*, in de beneden-vertrekken der *Tuileriën*, en in vele kerken te *Parijs* voorkomen, en aldaar „in de eetzaal der *Carthuizers*, is een crueifix, hetgeen hij haar kort voor zijn dood vereerde, en het tafereel van het groot altaar in haar kerk is ook van hem geschilderd, verbeeldende het kind *Jesus door zyne moeder en St. Joseph, in het midden der Schriftgeleerden, wedergevonden.*” Zie *Florentyn Le Comte, Konst-Cabinet* enz. *Utrecht; 1744, in 8°, dl. II., blz. 337.* — Het is niet alleen bij den abt *De Fontenai*, in

zijn *Dictionnaire des Artistes*, etc. *Paris*, 1776, in 8^e., dat ik vernam, dat niet de dood van de huisvrouw van zijn oom PHILIPS, zoo als algemeen wordt gemeld, de reden was, dat hij zijnen neef van *Brussel* bij zich liet komen, en hem, geheel als zijn zoon, in de kunst opleidde, en die ook alles aan zijn oom verschuldigd was; maar, dewijl hij zijn eenigen zoon, aan de gevolgen van een val op het hoofd, verloren had, zoo schreef hij aan zijnen oudsten broeder, dat deze hem een zijner zonen zou zenden, en op den jongste, tien jaren oud, werd toen de keus gevestigd. — De genoemde *Le Comte* zegt, dat hij in 1681 is overleden, omstreeks 43 jaren oud. Al de auteurs melden, overleden in 1688, doch die hebben allen *Le Comte* nageschreven; dus ligt de fout of aan hen, of is zij welligt bij de vertaling van de straks bedoelde Werken ingeslopen. — Later vond ik vermeld, dat hij in 1630 zou geboren zijn, hetwelk de Baron *De Stassart*, *Belges illustres*, op het artikel PHILIPS DE CHAMPAGNE, als eene verbetering van het gestelde jaar 1643, mededeelt. Zie het Belgisch Tijdschrift, *La Renaissance*, vol. XIV, p. 127, zoodat hij alsdan of 51, of 58 jaren oud geworden is. — De oudste auteur, land- en tijdgenoot onzer kunstenaars van dien naam, *Cornelis de Bie*, noemt hem CHAMPANI, en *Houbraken* zegt DE CHAMPANJE; wanneer de naam van eene der Fransche Provinciën zijn waren naam moet aanduiden, dan zal het CHAMPAGNE moeten wezen. — Zie verder op CHAMPAGNE, (PHILIPS DE) die zijn oom is geweest, doch hetwelk *Houbraken* zeer verward heeft opgegeven.

CHAMPAGNE. (PHILIPS DE) In het bericht over dezen beroemden schilder, door *Immerzeel* gegeven, staat vermeld, dat zijn naam niet CHAMPAGNE, maar CHAMPAIGNE moet zijn. *Houbraken* noemt hem DE CHAMPANJE; doch die heeft weinig van hem geweten, want bl. 224 van het I. dl. zegt hij, dat hij een éénige zoon was, en bl. 225, dat hij naar *Brussel* vertrok, om zijn broeder te bezoeken, zonder aan te voeren, waaruit hij deze bijzonderheid afleidt. Deze zoo gewaagde stelling kon ik op zulk een bloot gezegde niet aannemen, en ik heb mij dus de moeite getroost, al de mij bekende auteurs, maar vooral zijne tijdgenooten, zoo als *De Bie*, daarover te raadplegen, en de slotsom was, dat de naam alsnog moet blijven, zoo als hij hier aan het hoofd is geplaatst. — Het komt mij voor, dat, welligt nog *Kugler's* Werken hierin zijn te rade genomen, die den naam even als *Immerzeel* schrijft, en *Romberg*, in zijn *Conversations Lexicon für bildende Künsten*, heeft dien weder nageschreven; deze zijn, mijns wetens, de twee eenige auteurs van onzen tijd, die den naam als CHAMPAIGNE opgeven. Die beide compileurs melden echter geen woord van deze naamsverandering, en hebben haar dus zonder nadenken geschreven. De vreemden zijn, intusschen, in het stuk van naamspelling zeer weinig te vertrouwen: men hebbe slechts de uitgave van *Vasari*, *Parijs*, 1841, in 10 deelen, op te slaan, en men zal in het Register vinden CHAMPAIGNE, waar verwezen wordt naar dl. IV, 354, en dl. V, 88 en 89: doch dáár komt de naam juist goed voor, CHAMPAGNE, zoodat het Register op dit Werk zeker weder door een ander dan de Commentaristen-zelven gemaakt is. Den naauwkeurigen *Fiorillo*, die in de Kunstlitteratuur zoozeer te huis was, zou het ook niet zijn ontgaan, wanneer de naam fout geweest ware: doch deze schrijft hem goed, even als ook *Bryan-Stanley*. — Nog moet ik er bijvoegen, dat zijne afbeelding, door hem-zelven geschilderd, en in de Galerij der Koninkl. Academie te *Parijs* geplaatst, door den beroemden graveur GERARD EDELINCK uitmunten is gegraveerd, hetgeen voor het schoonste van diens werken wordt gehouden, en waarvan de eerste drukken vóór alle letter met hooge prijzen worden betaald. Deze prent is in plano-formaat, alwaar hij ten halven lijve, in een landschap, is voorgesteld, rustende met den eenen arm op een heuvel, en in welke hand hij een rol papier heeft, waarop staat, 1668; de andere hand

houdt hij op den mantel bij de borst. Van deze fraaije kunstprent heb ik een goeden afdruk in mijne verzameling. — Het schijnt niet algemeen bekend te zijn, dat hij ook eenige prenten heeft geëst, en het is alleen bij *Florentyn le Comte*, in zijn *Konst-Cabinet*, enz., *Utrecht*, 1744, dl. II., blz. 338, dat zulks duidelijk vermeld staat. Daar de genoemde auteur zelf een voornaam kunstgraveur was, zoo kan ik aan zijn berigt geloof hechten, maar uit alles blijkt, dat de bedoelde prenten uiterst zeldzaam zijn. — Zijne werken komen in ons land weinig voor, en zijn meestal in *Frankrijk*, in Museums, Paleizen enz. te zien, zoo als ik zeer schoone portretten, door hem vervaardigd, heb aangetroffen te *Parijs*, in het *Palais Royal*. — Eene merkwaardige verzameling portretten, door hem geschilderd, waren in de rijke kunstverzameling van *le Comte Despinoy*, verkocht te *Parijs*, in Januarij en Februarij, 1850, welke men in den *Catalogus* vindt beschreven, op bl. 149 tot 155, en waarvan ik alleen de namen hier afschrijf, omdat deze voor de geschiedenis van dienst kunnen zijn: Nr. 315. *Henri d'Orléans*, 2. du nom, duc de Longueville. Né en 1595. Mort 1663. — Nr. 316. *Philippe de la Mothe Houdancourt*. Mort en 1657. Maréchal de France. — Nr. 317. *Mazarin Charles de la Porte de la Meilleraye*. Mort 1664. Maréchal de France. — Nr. 318. *Jerôme II. Bignon*. fils de Jérôme, avocat-général en 1697. Né en 1627. Mort en 1697. — Nr. 319. *Jean Baptiste de Colbert*, Contrôleur-général en 1664. Mort en 1683. — Nr. 320. *Oxenstiérne*. Né 1583. Mort 1654. Chancelier de Suède. Nr. 321. *Catherine-Vivonne, Marquise de Rambouillet*. Née en 1599. Morte en 1665. — Nr. 322. *Jean-François-Paule de Gondy*. Né en 1614. Mort en 1673. Cardinal de Rais, (ancienne orthographe du nom), archevêque de Paris, abbé de St.-Dénis et fils de Philibert-Emmanuel. — Nr. 323. *Anne-Geneviève, Duchesse de Longueville*. Née en 1619. Morte en 1679. — Nr. 324. *Cardinal de Berrule*. Né en 1575. Mort en 1629. — Nr. 324. (bis.) *Duverger de Hauranne*. Né en 1581. Mort en 1643. — Nr. 325. *Mathias van den Hove*, dit *Hovius*. Né en 1542. Mort 1620. Archevêque de Malines. — Nr. 326. *Louis-Isaac Lemaistre de Sacy*. Né en 1613. Mort en 1684. — Nr. 327. *Arnauld-Robert d'Andilly*. Né en 1589. Mort en 1674. — Nr. 328. *Antoine Arnauld*, frère du précédent. Né en 1612. Mort en 1694. Docteur en Sorbonne en 1641. — Nr. 329. *Marie Angélique Arnauld*. Née en 1591. Morte en 1661. Abesse de Port-Royale des-Champs dès l'âge de 14 ans. — Nr. 330. *M. de Saint-Laurent*, sage précepteur qu'une mort subite enleva au duc d'Orléans (le Régent), encore jeune. — Nr. 331. *Vincent Voiture*. Né en 1598. Mort en 1648. Le premier bel-esprit en France." — Bij vele Fransche schrijvers, zelfs bij *De Piles*, wordt deze kunstenaar onder de Fransche meesters geplaatst, doch ook weder door anderen, naar waarheid, tot de Vlaamsche school gebracht, zooals door *Taillasson*, in zijne *Observations sur quelques grands peintres, avec un précis de leur vie, etc.* Paris, 1807 in 8°. bl. 51, en die ons tevens eene min bekende geschiedkundige mededeeling doet, welke ik, in het belang der kunst en tot een voorbeeld, hier laat volgen, namelijk, als hij op bl. 56 van hem zegt: „Modèle des vrais artistes, CHAMPAGNE n'eut jamais d'autre divertissement que le plaisir d'exercer son art, et d'autre ambition que celle d'y réussir; le cardinal de Richelieu lui ayant fait demander ce qu'il pouvait faire pour lui, on sait qu'il répondit à cette puissante Eminence: „qu'elle ne pouvait pas le rendre plus habile peintre; et qu'en consequence, il ne désiroit d'elle que l'honneur de ses bonnes graces.” Sa vertu, sa modestie, sa piété, son amour pour le travail, lui donnent beaucoup de ressemblance avec le QUERCHEUX.” — Ten slotte voeg ik nog eene dubbele historische bijzonderheid hierbij, te weten: in de Koninklijke Bibliotheek, te *Parijs*: Prentkabinet, (Portefeuille des Amateurs)

bevindt zich een *Portret van Maria de Medicis*, haar voorstellende negen jaar oud, als buste, naar de regter zijde gewend, bijna in profiel, en in diezelfde rigting heenziende; de mond is een weinig geopend, en het haar gevlochten, hetgeen een soort van Romeinsch kapsel uitmaakt; daar onder leest men: MARIA MEDICI F., MDLXXXII; prent in de hoogte, h. 258, br. 177 str. Ned. — Deze prent is in het bezit geweest van onzen CHAMPAGNE, en werd aan hem vereerd, toen hij het portret van die vorstin schilderde, zoo als hij er achter op, met eigen hand, het volgende heeft geschreven: „*Le vendredi 22 février 1629, la reine mère, Marie de Médicis m'a trouvé digne de ce rare présent, fait de sa propre main.*” CHAMPAGNE. Dit exemplaar is, in 1795, door den vermaarden boekverzamelaar *Ch. van Hulthem*, van *Gent*, aldaar gezien, en deze geeft dit bericht bij een *idem* exemplaar, dat in zijn bezit was, door hem, in 1811, op eene verkooping, te *Brussel*, gekocht, en na zijnen dood wederom verkocht en met 100 Francs betaald werd. Zie zijn *Catalogue raisonné de dessins et d'estampes, etc. Gand*, 1846, in 8°, bl. 737; Nr. 4507. — Naar zijne bovengemelde gegraveerde afbeelding zijn onderscheiden gravuren gemaakt, als door A. OLESCZYNSKI in f^o, C. J. NORDLINGER, 1834, in f^o, — J. G. RABER, 1803, in f^o. en anderen.

CHAMPAIGNE. (JAN BAPTIST EN PHILIPS DE) Zie bij *Immerzeel* en bij mij op CHAMPAGNE. (JOAN BAPTIST EN PHILIPS DE)

CHARLIER (J. GUILLAUME) wordt door *Felix Bogaerts* opgegeven als een Belgisch kunstschilder, geboren te *Luik*, en die een leerling was van GERARD DOUFFLEST — lees DOUFFET, volgens den Graaf *de Bec-de-lièvre-Hamel*, *Biographie Liégeoise*, II. p. 148, — zoodat hij op de helft der XVII. eeuw bloeide. — Voorheen waren er van dezen meester in de kerk der Conceptionisten, te *Luik*, en in die der Karmelieten, eene *Geboorte van den Zaligmaker*, en de *Overspelende vrouw*, die voor *Jesus* gebracht wordt. — Meer bijzonderheden zijn mij nopens dezen kunstenaar niet voorgekomen.

CHARPENTIER. (JAC. LE) Zie LECHARPENTIER. (JAC.)

CHASTEAU. (JEHAN DU) In de Rekeningen der Hertogen van Bourgondië, die in de Archiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men op den 16. April, 1467, aangetekend: „A JEHAN DU CHASTEAU, peintre d'Ypper, païé pour IIJ jours, comprins sa venue et alée à XVI S. pour jour, XLVIJ S.” — Zie over deze werkzaamheden, mede als schilder, door hem verrigt voor het groote feest van het Guldenvlies, te *Brugge*, op REGNAULT. (AMAND)

CHATEL, (FRANÇOIS DU) of ook wel DUCHASTEL, is reeds bij *Immerzeel* beschreven, die als zijn voornaamste werk, op het stadhuis van *Gent* aanwezig, vermeldt: „*Filips IV., den eed van getrouwheid van de Staten van Brabant en Vlaanderen ontvangende*”, — dus aan den overleden Filips den IV., in 1665, afgelegd! Doch, die schilderij stelt voor, dat de Marquis *de Castel Rodrigo*, als Gouverneur-Generaal der *Nederlanden*, Karel II., Koning van *Spanje*, aldaar vertegenwoordigt bij de inhuldiging zijner regering, in den jare 1666. — Dit stuk was in 1831 in het Museum van *Gent*. — Er zijn bijna 1000 figuren op; het is 20 Rijnlandsche voeten lang, en 14 vt. hoog; de figuren op den voorgrond zijn ongeveer een voet hoog. — Het volgende is eene bijdrage van niet algemeene bekendheid, namelijk, dat naar die schilderij eene gravure is gemaakt door LUCAS VORSTERMAN, *den Jonge*, uit verscheiden bladen bestaande, en daarom-heen een rand, zaamgesteld uit honderd en zestien portretten, van den Gouverneur-Generaal, der Wapen-herauten, die bij de plegtigheid tegenwoordig waren, enz. enz., allen door DU CHATEL geschilderd. Dit geheel werd als zoodanig op linnen geplakt, en tot meubelversiering in de apartementen opgehangen,

maar is spoedig door den tijd vergeeld en morsig geworden, of gescheurd en als dan weggegoorpen, en daardoor bijna geheel verloren geraakt, zoodat heden een exemplaar van de uiterste zeldzaamheid is. De grootste verzamelaar en onvermoeide navorscher, die geene schatten heeft gespaard, om het verlorene terug te vinden, is, ongetwijfeld, de Gentsche *Charles Van Hulthem*, die verklaart, dat hij slechts eens in zijn leven een wèlbewaard exemplaar heeft gezien, op de verkoop van Bocken en Prenten van wijlen *De Pather*, proost van St. Pharaïs, en dat door de Kastelenij van *Audenaerde* is aangekocht. — Hij-zelf is slechts alleen in het bezit geweest van de portretten, die door een vroegeren bezitter van een geheel beschadigd en vergaan exemplaar waren afgesneden; doeh do rand was het best bewaard gebleven, en deze had het alzoo voor eene geheele vernieling beveiligd, door het, naar behooren, op te plakken en er een bockdeel van te vormen, dat in het bezit is gekomen van *Van Hulthem* en in diens Bibliotheek, onder Nr. 26892, aldus staat geboekt: „*Recueil de 116 portraits, peints par FRANCOIS DU CHASTEL et gravés par LUCAS VORSTERMAN, du Gouverneur-Général des Pays-Bas, évêques, abbés, dignitaires des chapitres, marquis, comtes, barons, chefs de la magistrature des villes et des chatellenies de Flandre, herauts d'armes etc. etc., qui ont assisté à l'inauguration de Charles II., roi d'Espagne, faite à Gand, le 2 Mai, 1666; en 1 vol. in 4°. rel., zoodat èn te Audenaerde, èn in de koninklijke Bibliotheek, te Brussel, de genoemde overblijfselen worden bewaard, dewijl de vermaarde Bibliotheek van Van Hulthem thans aldaar geplaatst is.*

CHRIST. (JOHANNES FRANCISCUS) Nog na het artikel, hetwelk *Inimmerzeel* over dezen verdienstelijken schilder leverde, heeft hij bestendig van zijnen ijver voor de kunst doen blijken, door alle Tentoonstellingen met de vruchten van zijnen arbeid te helpen versieren, en zelfs ook nog schilderachtige tafreelen buitenslands to gaan afschetsen, zoo als wij op de Tentoonstelling van *Amsterdam*, in 1840, *Een watermolen, te Ahrweiler*, en te 's *Hage*, in 1844, *Het St. Anthonij-klooster, te Maastricht*, met genoegen van hem zagen, doeh welligt van zijn laatsten arbeid, daar hij den 9. Maart, 1845, te *Nijmegen*, zijne geboortestad, in den ouderdom van 56 jaren, is overleden. — Dat onze schilderschool den naam van CHRIST ook in zijnen zoon, PIETER CASPAR, door voortzetting van zijn talent mag blijven bewaren, zal in de kunstgeschiedenis eene aangename bladzijde opleveren. — Zoo zijn doodberigt, oud 56 jaren, juist is, dan zou hij in 1789, en niet in 1790, gelijk bij *Inimmerzeel* vermeld staat, zijn geboren. Intusseben werd zijn overlijden in den *Kunstspiegel*, 1845; blz. 221, óók opgenomen, maar dáár is eene drukfout ingeslopen: „CHRIST bereikte den ouderdom van 45 jaren,” hetgeen hier vermelding vordort, omdat er dáár geen geboortejaar (1790) bij vermeld is; anders zou deze drukfout den lezer wel van-zelf in het oog loopen, en men 55 lezen, zooals ik ook stel, dat het zijn moet.

CHRISTIAN (JEAN) was, volgens het berigt van *Ch. le Blanc*, die zulks van *Heineken*, Dl. IV, blz. 104, ontleent, een kaartgraveur, die, to midden der XVII. eeuw, in *Holland*, werkzaam was. Hij laat daarop alleen volgen: *Deventer*, 1647.

CHRISTOFFEL ADOLFZON. In Dr. *Wap's* bijdrage over *Stempelgraveurs en Stempelgravure in de Nederlanden*, in den IV. Jaarg., blz. 66, der *Astrea*, vind ik het volgende vermeld: „Van CHRISTOFFEL ADOLFZON — 1666 tot 1676 — zijn slechts vier gedenkpenningen bekend, die allen betrekking hebben op de Hollandsehe zeehelden *de Ruyter*, *Van Gelder*, en *Sweerts*. Aan de Medalje, door hem in 1667 gegravoord — bij *Van Loon*, II. Dl., blz. 555 — is eene merkwaardige geschiedenis verbonden. Hare zinnebeeldige voorstelling is *Pallas*, die de Tweedragt vertreedt. In het verschieft ziet men de Engelsehe vloot in brand. Onder de

Pallas staat te lezen: (22 Jun. 1667.) — *Procul hinc mala bestia regnis!* — Van hier, o monster, verderf der Staten. — Dat kwade beest, die *mala bestia*, doelde op de Tweedragt; maar de Engelschen zochten daarin weldra een voorwendsel, om de Staten op nieuw den oorlog aan te doen, ten gevolge waarvan eene diplomatische beweging plaats had;” — het resultaat daarvan was, dat er beleediging werd beschouwd, den koning te zijn aangedaan, en de Engelsche ambassadeur Temple werd van wegen H. Edel Grootmogenden ernstig verzocht, te trachten: „Syne Majesteit applicabel te maaken de woorden, die eigenlijk syne relatiën hebben tot den oorlog, de Nyd en de Tweedragt, met verzoek, dat hij den meer hoogst-gemelden koning daarvan ten besten gelieve te disabuseren.” *Register der Resolutiën* van Holl. en Westvriesland, van den 11. Mei, 1669, bl. 177. — „Men telde CHRISTOFFEL ADOLFZON eene som van duizend ducats toe voor de Medalje, waarvan de uitgegeven exemplaren, zooveel mogelijk, werden ingetrokken en de stempel vernietigd is.”

CHRISTOPH VAN UTRECHT. Deze beroemde kunstenaar was een tijdgenoot en leerling van ANTONIO MORO, en, even als de laatste, van *Utrecht* geboren, in 1491, en overleden 1550. — *Vasari* meldt, dat „onder de regering van Philip II, koning van *Spanje*, MICHEL COXCIE, ANTONIO MOOR, CHRISTOPHE D'UTRECHT, en ANTOINE PUPILER te *Madrid* werkzaam waren;” — en *Fiorillo*: „dat vele van zijne portretten zich in *Portugal* bevonden, en hij in dienst trad van Johan III., koning van *Portugal*, die hem nog in het jaar van zijn overlijden tot den Ridderstand verheven had.” — Deze beide berigten kunnen waar zijn, doch, naar den tijd genomen, zijn ze onjuist, want de regering van Filips in *Spanje* begon 1556; dus was onze schilder toen reeds zes jaren dood, en Johan III. van *Portugal* overleed in 1575, zoodat men zal moeten lezen: onder de regering van keizer Karel V. die MORO naar *Madrid* heeft gezonden; toen kon hij tegelijk met MORO daar hebben gearbeid; en het laat zich zeer goed overeenbrengen, dat CHRISTOPH in dienst kon zijn van den zoon van Karel V., Prins Filips, wiens gemalinne was Maria, dochter van den gemelden koning Johan, en hij dáárdoor aan dat hof beland is.

CHRISTOPHSEN of CHRISTOPHZOON. (PIETER) Onder de voortbrengselen der oude Nederlandsche Kunstschool, worden, van tijd tot tijd, ontdekkingen gedaan, die ons meer en meer van nabij bekend maken met personen en werken, waarvan wij er velen slechts bij naam, en dan nog verschillend geschreven, kennen. Zoo is het ook met dezen uitstekenden kunstenaar gelegen, die enkel, als in het voorbijgaan, door *Immerzeel* wordt vermeld, en, naar mijn inzien, om zijne onbekendheid bij het algemeen, meer van nabij door zijne werken moet worden toegelicht.—*Vasari* is de eerste en éénige van de vroegere auteurs, die een PIETRO CRISTA noemt, als tot de Nederlandsche school te behooren, en die den voortgang van de olieverw-schilderkunst met roem gehandhaafd heeft. — In onze eeuw, en bijzonder in onzen tijd, is bij het navorschen, en wegens de meerdere verkregen kundigheden, door de schilderijcn-zelven te zien, om alzoo, vergelijkende, de kunst te beoordeelen, eene groote schifting ontstaan ten opzigte der kunstwerken van de XV. eeuw, en zoodoende zijn vele stukken van de VAN EYCKEN, HEMLING, VAN DER MEIRE, VAN DER GOES, OUWATER en meerderen ontdekt geworden, als van andere penseelen te zijn, dan waarvoor ze tot dusverre gehouden werden. — Even zoo is het met de werken van dezen meester gesteld, die door één-enkel stuk, dat van zijn werk meer bepaald is ontdekt geworden, en alzoo, bij het vergelijken van meerdere werken van dien aard of karakter, ook in eenige anderen, als van hem afkomstig, is herkend. — *Fiorillo*, die de laatst-bedoelde ontdek-

kingen niet heeft kunnen weten (1817), betwijfelt het bestaan van dezen PIETRO CRISTA, door *Füssli* verkeerdelijk CRISTO genoemd, en heeft het niet kunnen opsporen, uit welke bronnen de genoemde auteur heeft geput, dat hij een schilder uit *Antwerpen* was, die omstreeks 1480 zou hebben gebloeid. Doch latere schrijvers, als *Brulliot*, *Waagen*, *Passavant*, *Rathgeber* en anderen, voeren sprekende bewijzen aan, dat het niet CRISTA, maar CHRISTOPHEX moet zijn, en dat hij tot de vroege Nederlandsche schilderschool behoort, van 1417—1449 bloeide, en een der eerste leerlingen was van de gebroeders VAN EYCK. — Eene schilderij van dezen meester, die bij *Immerzeel* vermeld staat, als in de verzameling van *Aders*, te *Londen*, te zijn, is in handen van *Passavant* te *Frankfort a. M.* overgegaan. Toen deze dit stuk bij *Aders* vond, las hij het opschrift PETRI'S PERS me fecit 1417, en hield dit voor valsch, en de schilderij-zelve voor een werk uit de jeugd van VAN EYCK; doch toen hij in het bezit van het stuk kwam, en de overschildering van het opschrift had laten wegnemen, kwam het opschrift PETRUS. XPS. ME. FECIT 1417, te voorschijn, op de trede van *Maria's troon*, waarop zij zit, en waarvan het rood tapijt, met gouden en zwarte versierselen bewerkt, door twee kristallen zuilen ondersteund wordt; op den schoot heeft zij het kind *Jezus*, waaraan zij een rozentak toereikt. Onder aan staan *Adam* en *Eva*; aan het bovengedeelte van den gouden troon bevinden zich twee profeten. Ter linkerzijde van *Maria* staat de *II. Hieronymus*, en tegen over dezen de *II. Franciscus*, enz. Dit stuk is nu in de kunstverzameling van het *Städtische Institut*, te *Frankfort a. M.*, waar ik het in 1851 met aandacht beschouwd heb. — Verder nog eene schilderij met hetzelfde opschrift. A°. 1419. De heilige *Eliquis* verkoopt, als goudsmid, aan een bruidspaar een tronwring; halve beelden, minder dan levensgrootte, voormaals in de Gildekamer der goudsmiden te *Antwerpen*, en thans in het bezit van den bankier *Oppenheim*, te *Keulen*. — In het Museum te *Berlijn*, door den kundigen *Dr. Waagen* beschreven, is onder Nr. 29, *Eerste klasse*, een stuk, voorstellende: „Het afbeeldsel eener jonge maagd, uit het Engelsch geslacht van *Talbot*; zij is gedekt met een zwarte muts, een zwart onderkleed, met blauwachtig bont, en den hals met sieraden behangen, enz. Op de lijst, die oorspronkelijk om het stuk behoort, en met figuren versierd is, bevindt zich dit opschrift: ORVS PETRI CHRISTOPHORI. Paneel, l. 11, b. 9 dm., Rijnlandsche maat.” — *Rathgeber* zegt van dezen schilderij, „dat zij, om de gebrekkige teekening des ligchaams en den eigenaardigen aangezigtvorm, die den chineschen nabij komt, zou mishagen, indien niet de eenvoudige, natuurlijke en sierlijke uitvoering haar aanlokkelijk maakte.” Ik heb bevonden, dat dit oordeel juist is, toen ik, met de meeste belangstelling, dat stuk, te *Berlijn*, heb beschouwd. — Het genoemde jaartal 1417, in verband gebracht met de bekende daadzaak, dat OERARD VAN DER MEIRE aan het beroemde Gentsche Altaarstuk van VAN EYCK heeft geholpen, wederlegt het beweren van *Vasari*, dat JAN VAN EYCK zijne kunst, om met olieverf te schilderen, zeer langen tijd, aan niemand zou hebben meêgedeed. — Ik heb het voor de kunstgeschiedenis noodig gaeht, om zulk een uitmuntend, bijna onbekend talent, eenigzins uitvoeriger te behandelen, dan in het Werk van *Immerzeel*, op zoo schrale wijze, is geschied. — Zie *Passavant's Bijdragen tot de kennis der Oud-nederlandsche Schilderschool der XV. en XVI. eeuw*. — *Kunstblatt zum Morgenblatt*, 1841. — *Messenger de Gand*, 1841, p. 307, en *ibid.* 1842, p. 212. — Ten slotte moet ik nog doen opmerken, dat, wat *Guicciardyn*, in zijne *Beschrijving der Nederlanden*, aangaande PETRUS CRISTA vermeldt, en daardoor bij velen nog geloof zou vinden, geheel uit *Vasari* is getrokken en bij gevolg voor ons geene oorspronkelijke bijdrage kan zijn, doch wel voor den gemelden auteur. — Nogtans

kunnen beiden wel gelijk hebben, dat een schilder van dezen naam, maar altijd een ander, dan dien wij hier aan het hoofd hebben geplaatst, tot hem is gekomen, zonder werken van hem te kennen — Latere bescheiden bevestigden dit volkomen. — Eene afbeelding van *O. L. Vrouw*, te *Kameryk*, die gezegd wordt, door ST. LUCAS geschilderd, en van *Rome* derwaarts vervoerd te wezen, werd driemaal gecopieërd, op verzoek van den Graaf d'Estampes, in den jare 1454, door PETRUS CRISTUS, waarvan één exemplaar aan het Hospitaal der genoemde stad is ten geschenke gegeven. Ziehier de twee Artikelen der Acten van het Capittel: „Concluserunt domini imaginem bæ Vgis, quam legavit Mgr Furseus du Bruille, archid. Valenchen. ponendam esse in capella stæ Trinitat.” (Zitting van 13 Augustus, 1451.) „Ad requisitionem illustris dni comitis de Stampis, PETRUS CRISTUS pictor incola Brugen. Tornacen. Dioc. depixit tres imagines ad similitudinem illius imaginis bæ Mar. et sanctæ Virg. quæ in capella Trinitat. est collocata” (Zitting van 24 April, 1454.) — Zie *le Comte de Laborde, les Ducs de Bourgogne* etc. Tom. I., seconde part., Introduction CXXVI. *Paris*, 1849, in 8°. — Dat is: „*De Heeren hebben besloten, de beeldtenis van de H. Maagd, welke Mecster Furseus du Bruille, aartsdiaken van Valenciennes geschonken heeft, te plaatsen in de kapel van de H. Drievuldigheid.* — *Ten verzoeke van den Edelen Heer Graaf de Stampis, heeft PETRUS CRISTUS, schilder, uit het Bisdom van Doornik geboortig, en inwoner van Brugge, drie kopijen geschilderd, naar de beeldtenis van de Heilige Maagd Maria, die geplaatst is in de kapel der H. Drievuldigheid.*” — Ik kan dit artikel niet sluiten, dan na alvorens nog hier bij gevoegd te hebben, dat de Nieuwe Catalogus van het Museum te *Antwerpen* van 1851 mij daarna ter hand kwam, waarvoor de Redactie is ingeroepen van Professor *J. A. de Laet*, te *Gent*, die van den genoemden kunstenaar niet al de bekende bescheiden over zijne werken heeft medegedeeld, zooals ik ze hier heb aangevoerd, en die noodig zijn, om, wat duister is, op te helderen, vooral wat men *Geschiedenis* noemt. In genoemden Catalogus komt de beschrijving voor van een stuk, dat tot de verzamling oude kunst van wijlen den Ridder van *Ertborn* behoorde, en welke ik dagelijks te *Utrecht*, in *Paushuizen*, zijne residentie als *Gouverneur* der provincie *Utrecht*, tot in 1830 heb gezien. Ziehier letterlijk wat daar voorkomt: — „Nr. 9. PIERRE CHRISTOPHSEN (1395—1449) *St. Jérôme*. — *A gauche un homme à genoux, habillé de vert foncé. Derrière lui le lion emblématique. A droite, St. Jérôme de bout. Quoique ce saint n'ait jamais été revêtu d'une dignité ecclésiastique, et qu'à peine son humilité lui ait permis de recevoir l'ordination, les peintres du moyen âge l'ont souvent représenté comme il l'est ici, avec la robe et le chapeau rouges. Il porte de plus de la main gauche une crosse papale et de la droite un livre fermé. Un paysage assez accidenté, représentant un château bâti au milieu d'un lac borné par des montagnes, sert de fond à ce tableau. h. 29, l. 19 centimètres.*”

CIERINCX. (ALEXANDER) Zie KEERINCKX. (ALEXANDER)

CIRSEECKE. (...) Op de lijst der door *Felix Bogaerts* geleverde Belgische schilders, die op het einde der XVII. en in het begin der XVIII. eeuw bloeiden, komt deze landschapschilder voor, en wordt gemeld, dat er voorheen in de *Ahdijkerk* van *Baudelo*, te *Gent*, verscheiden landschappen van hem waren, waarin tafereelen uit het leven van den H. *Bernardus* door *JAN VAN CLEEF* zijn geschilderd. Deze stukken bevinden zich (1841) in de kerk van de *Byloke*, te *Gent*.

CLAAS (ALAERT) — Zie bij mij op ALAERT. (CLAES) — wordt ook CLAESSENS of CLAASZON genoemd, en is een-en-dezelfde persoon. — Behalve de op ALAERT (CLAES) vermelde gravuren, noemt *Joseph Heller*, in zijne *Zusätze zu Adam Bartsch's Le Peintre-Graveur, Nürnberg*, 1854, in kl. 8°. bl. 41, nog de volgende: „*Twee mannen*

en eene slapende vrouw, 1554. Nr. 11. Dit blad is eene veranderde kopij naar de prent van ALBRECHT DURER: Ontwerp van vijf figuren, B. N. 70, die ook reeds in mijn Werk: *Leben und Werke* A. DURER's Bd. II, Abth. 2, Nr. 883 beschreven zijn. Nagler voert dit blad in zijn *Künstler-Lexikon*, Bd. II, S. 559, dubbel aan, eens onder ALAERT CLAAS, en andermaal, *het Bad* naar A. DURER. — Vignet met Twee Sphinxen. In het midden bevindt zich eene vaas, aan wier voet twee dolfinen zijn; aan de beide zijden bevinden zich twee Sphinxen; de linksche heeft twee hoornen, de regtsche twee ezelssooren. II. 1 d. 4 l. br. 2 d. 9. l. Par. maat."

CLAES. (ARENTZOEN) In het *Gildeboek van St. Lucas, te Utrecht*, vind ik op het jaar 1376 ingeschreven: „CLAES ARENTZOEN schilder.” — Van zijne werken zullen er wel geene bekend zijn. — Zie aangaande dit Gildeboek op ARENT. (MEYSTEN)

CLAES. (JACOB) In de Rekeningen der Hertogen van Bourgondië, die in de Archiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men op den 16. April, 1467, aangetoekend: „A JACOB CLAES païé pour VIII jours à VIJ S. pour chacun jour LVI S.” Zie over deze werkzaamheden, mede door hem als beeldhouwer verrigt, voor het groote feest van het Guldenvlies, te *Brugge*, op DARET. (JAQUES) — Nog vind ik hem op den 9. Julij, 1468, vermeld. „A JACOB CLAES, tailleur d'ymages, païé pour IJ jours qu'il a onvré aupris de VII S. pour jour XXI S.” — Zie *Le Comte de Laborde, les Dues de Bourgogne etc. Paris*, 1851; in 8°. tom II. p. 378.

CLAESSEN, (AERTGEN) de Jonge, is een ander, dan de oude Utrechtsche schilder van dezen naam, die een leerling van CORNELIS ENGELBRECHTS is geweest, en te *Utrecht* heeft gewerkt van het jaar 1520 tot 1562, volgens *Le Blanc*, die als bronnen opgeeft *Füssli*, 160. — *Bartsch*, IX. 117. — *Brulliot*, I Nr. 168. — *Heller*, *Sup.* 41. — *Nagler*, II. 558. — *Heller*, 128. — Volgens een berigt van *Weigel*, in zijn *Kunst-Catalog*, Nr. 14959, is zijne schoonste gravure: *David, die het hoofd van Goliath afslaat*. — De rijkste verzameling zijner graveerwerken is in het *Rijks-Museum*, te *Amsterdam*, alwaar er 150 bladen van zijn bewaard. — *Bartsch* beschrijft 59 stuks. *Le Blanc* 74 stuks, als: Voorstellingen uit het *Oude Testament*, 10 stuks; idem *Nieuwe Testament*, 5 stuks; *Heilige mannen*, 8 stuks; idem *vrouwen*, 8 stuks; *Mythologie*, 6 stuks; *Kunsten*, 21 stuks; *Zinnebeelden*, 5 stuks; *Geschiedenis*, 1 stuk; *Costumen, zeden en gebruiken*, 10 stuks. — Zijn Monogram was gewoonlijk eene gothische A., met eene C daar tusschen gesteld.

CLAESSENS (J. L.) is een kunstgraveur geweest van middelmatigo verdienste, waarvan wij werken bezitten, die op het laatst der XVIII. eeuw zijn vervaardigd, onder anderen, het portret van den beruchten *Am. Magarius*, bijgenaamd *Cato Kamerling*, dat in den jare 1792 is vervaardigd, naar de teekening van F. DAM. — Deze kan welligt de vader zijn geweest van den beroemden graveur van dien naam; doch dit is slechts eene gissing.

CLAESSENS (PIETER) komt mede op de door *Felix Bogaerts* geleverde lijst voor, als een kunstenaar, die, in den jare 1688, in *België*, bloeide. — Hij heeft tot beoefening zijner kunst *Italië* bereisd, en te *Rome* in de schilderbet den naam van *Vlucht* verkregen. — In hoe verre dit artikel van dezen compilerator al of niet goed is, durf ik, voor wat het geheel aangaat, geenszins beslissen, doch het laatste, wat zijn bentnaam betreft, gaat mank, daar het bekend is, dat de naam *Vlucht* aan F. MOENS werd gegeven, zoo als *Houbraken* en anderen vermelden, en twee eensluidenden zijn niet bekend. — Het zou mij niet verwonderen, dat het zal moeten wezen CLAEYSSENS, en dat hij tot het in *België* bekende schildergeslacht van dien naam behoort.

CLAESSEON. (ARNOLD) Zie KLAASZON, (AART) bij *Immerzeel*.

CLAEYSSENS. (ANTHONIE) Van de twee beroemde schilderijen, voorstellende

het *Vonnis van Cambyses*, die in de Academie der Beeldende kunsten, te *Brugge*, worden bewaard, en door *Immerzeel* vermeld zijn, komen de afbeeldingen in omtrek voor in het *Musée de peinture et de sculpture etc. par RÉVEIL etc. Paris*, 1831, in 8°. tom. X. pl. 705 en 706. — Op het stadhuis, te *Brugge*, is eene schilderij van hem, het *Feestmaal van Ahasveros*, door *Immerzeel* ook vermeld, doch ik moet er deze bijzonderheid nog bijvoegen, dat velen dier personen de afbeeldingen zijn van Magistraten van dien tijd, zoo als hunne namen, op hunne kleedingen of naast hen geschreven, aanduiden. Dit stuk is schoon van kleur, doch hard en droog geschilderd. Beteekend ANTHONIUS CLAEISIUS *me fecit*. De lijst draagt het jaartal 1574. In de St. Salvator-kerk, te *Brugge*: *De Maagd met het kind Jesus*, door *St. Bruno aangebeden*. Dit stuk is van eene ongemeenc uitvoerigheid, en voert het Monogram A. C. — *De Aftaling van het kruis*. Dit stuk is van middelmatige verdienste; ANTONIUS CLAEISSEN F. Op de regter vleugeldeer is *de Schenker* van het stuk, met zijn patroon *St. Charles*, afgemaakt, en op de linker, *Een Heilige*, houdende een kruis en een boek in de hand. — Zie *A. Michiels, Histoire de la Peinture, Flamande et Hollandaise, etc. Bruxelles*, 1846. in 8°. Tom III. blz. 362.

CLAEYSSSENS, (PIETER) dien ik *den Oude* noeme. — Daar er niets betrekkelijk de werken van dezen meester bij *Immerzeel* staat gemeld, zoo voeg ik er bij, dat deze hoogst verdienstelijke schilder, die, in de helft der XVI. eeuw, te *Brugge*, bloeide, heeft vervaardigd: *Eene Madonna*, schoon van kleur en goed geteekend, en in het geheel eene voortreffelijke schilderij, LEONARD DA VINCI waardig, opleverende, die in de rijke verzameling van den Heer *M. van der Schrieck*, te *Leuven*, geplaatst is (1849). Of nu dit stuk van den *Jonge* van dien naam is, — Zie aldaar. — kan ik niet beslissen. — Als eene bijzonderheid teken ik hier ook nog op, dat ik in den *Catalogus* eener rijke kunstverkoop, gehouden te *Kopenhagen*, in Augustus, 1837, nagelaten door den Conferentie-raad *Bugges*, onder Nr. 370, heb gevonden: „*Het uitmuntend Portret van den schilder, door hem-zelfen naar het leven geschilderd, op een ovaal paneel, met verdere eigenaardige sieraden omvat, waaronder staat* PETRUS-CLAEISS. PIC. *Op den groenen achtergrond* A. DNI. 11. 6. O. AETATIS SUAE. 60, b. 15, br. 11 $\frac{1}{4}$ dm.” — Dit afbeeldsel is alzoo voor de *Nederlanden* verloren, en zal wel in *Denemarken* blijven berusten. — Uit het opschrift schijnt te blijken, dat het jaartal 1560 zal moeten zijn, en geeft ons dit tevens ook het jaar zijner geboorte, hetgeen niet vermeld werd; wel, dat hij in 1516 als leerling in het St. Lucas-gild te *Brugge* is ingeschreven.

CLAEYSSSENS (PIETER) moet ik *den Jonge* noemen, in onderscheiding van een oudere van dien-zelfden naam, bij *Immerzeel* vermeld, en die ook wel een broeder van GILLES en ANTHONIE CLAEYSSSENS kan geweest zijn. — Ik vind bepaaldelijk de volgende werken van hem beschreven, als: in de St. Salvator-kerk, te *Brugge*, *Een Ecce Homo*. Christus heeft van af de voeten tot aan het hoofd de kleur van wijnmoer. Beteekend PETRUS CLAEISSSENS *fecit*. 1609. Op de regter-vleugeldeer is een uitmuntend *Portret*, VAN EYCK en HEMLING waardig, en in die manier uitgevoerd, en op de linker deur, *St. Jan met den kelk in de hand*, waarop een gevleugelde draak neêrschiet, terwijl hij deze vaas zalft en zegent. Men gelooft, dat deze deur van de XV. eeuw is. Dit Triptycon is een monument tot aandenken van den Abt Jan Montanus; — en *De Opstanding*, eene groote schilderij. — In het Gasthuis van St. Jan, te *Brugge*, *De Kruisdraging*, een stuk van middelmatige verdienste, beteekend PETRUS CLAEISSSENS *fecit* 1616. — In de Academiezaal aldaar, *De Pacificatie van Gent*. Men ziet er de *Vrede* op een zegewagen, die door Ezels wordt getrokken; de Tweedragt en de Nijd, die

te vergeefs haren loop trachten te stremmen, worden verplet; beteekend als boven, zonder jaartal. — Zie het aangehaalde Werk van *Michiels*, op CLAEYSSSENS. (ANTHONIE) — De schilderij, *Eene Madona*, op PIETER CLAEYSSSENS den Oude beschreven, kan welligt werk van *den Jonge* zijn, doch ik mag dit niet beslissen.

CLAIX. (NICOLAS) In de Gemeente-archiven van *Audenaerde*, vindt men, in de Registers der Rekeningen over de XV. eeuw, aangeteekend: „A^o 1485—1486. CLAIX, (NICOLAS) le peintre, peint deux bannières pour la ville.” Zie *le comte de Laborde, les Ducs de Bourgogne etc. Paris*, 1851, in 8°. tom. II, 398.

CLASENS (D.) is een Nederlandsch graveur geweest, die omstreeks het jaar 1660 bloeide. — Zijn naam komt voor op eene grove ets, voorstellende de *H. Maagd en het kind Jezus, met St. Jan en een Engel, naar PROCACCINI*.

CLASSENS (REYER) was een zeer bekwaam teekenaar, die in de XVII. eeuw bloeide, zoo als zulks is gebleken uit eene geestige en fraaije penteekening, voorstellende *Eene boerenkermis in een dorp*, en beteekend: *Valkenburg naar 't leven*. REYER CLASSENS fecit.

CLATERBOS. (A.) Van dezen verdienstelijken Portretschilder is het afbeeldsel van *R. J. Baron van der Capellen van de Marsch en Lathmer* door R. VINKELES gegraveerd; en van *D. Colonius*, hervormd predikant te *Arnhem* en *Haarlem*, overleden 1782, borstbeeld links, in ovaal door P. DE MARE gesneden, in 8°, waaruit men kan afleiden, dat hij toen in naam was, weshalve ik hem hier wel mag gedenken, ook omdat ik vind, dat hij teekeningen met sapverwen voor de liefhebbers heeft gemaakt, zoo als er twee naar S. BERCHEM in de kunstnataenschap van *Klorenbeek*, te *Utrecht*, 1830, voorkwamen, en in die van *W. P. Kops*, te *Haarlem*, 1808, twee rijke ordonnantiën, zijnde landschappen met verschillende soort van vee, naar schilderijen van *DIRK VAN BERGEN*. — Daar de eerstgenoemde liefhebber óók van *Haarlem* was, en lang daar heeft gewoond, zou onze kunstenaar, dewijl zijn werk juist dáár voorkomt, er ook misschien wel gewoond kunnen hebben.

CLATERBOS. (R.) Of nu deze wederom een ander is dan A. CLATERBOS, moet ik betwijfelen, en echter vind ik hem vermeld, onder Nr. 2867, in den *Catalogus van Portretten van Frederik Muller*, zijnde de beschrijving van het Portret van *P. L. van den Kastele*, Pensionaris van *Haarlem*, Nederlandsch Dichter, Correspondent der 2. klasse van het Koninklijk Instituut, overleden 1810, oud 61 jaar; borstbeeld links, in gekleeden rok, met hoekigen rand, naar R. CLATERBOS, door H. VINKELES, in 8°; alzoo mede een portretschilder, welligt in miniatuur; doch, hier is de vraag, of de letter R niet eene fout van den lettergraveur kan wezen, en of het niet eene A moest zijn; even alsdat eene drukfout, die niet is hersteld, in den gemelden *Catalogus*, weder aanleiding kon geven tot het lezen van twee personen, aangezien er CLATERBOT staat bij het genoemde Nummer, en in het tweede Register CLATERBOS, terwijl het toch zeker de laatste naam moet zijn, daar er één-en-dezelfde persoon bedoeld wordt.

CLAUWART. (JEHAN) In de Rekeningen der Hertogen van Bourgondie, die in de Archiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men op den 16. April, 1457, aange- teekend: „A JEHAN CLAUWART le peintre de *Louvain* païé pour VI jours qu'il a ouvré au pris de X S. pour jour LX S.” — Zie over deze werkzaamheden, mede door hem als schilder verrigt, voor het groote feest van het Guldenvlies te *Brugge*, op REGNAULT. (AMAND)

CLAUWET (DAVID) was waarschijnlijk een broeder of neef van ALBERT of PETRUS CLAUWET, die, in de tweede helft der XVII. eeuw, de graveerkunst beoefende. Men vindt van zijne werken de volgende Portretten vermeld, als: *Jean Baptiste Brou-*

choven, Conseiller, in 8°. — *Franciscus de Horenbeque, Episc. Gandavens*, in f^o. — *Jean Mey, professeur*, in 4°. Zie *Le Blanc*.

CLAYS. (NICOLAS) In de gemeente-archiven van *Audenaerde* vindt men in de Registers der Rekeningen over de XV. eeuw aangeteekend: „A^o. 1499—1500. *Meester CLAYS*, architect der groote toren, boven vermeld.” — te weten van *St. Walburg*, die onder medehulp van den architect JEAN VAN DER EYCKEN, van *Brussel*, — zie aldaar — volvoerd is. — Zie *le comte de Laborde, les Ducs de Bourgogne*, etc. *Paris*, 1851 in 8°., Tome II., 2 partie, bl. 398.

CLAYS. (P. J.) Na het vermelde bij *Immerzeel* over dezen verdienstelijken kunstenaar, heeft hij zijnen roem bijzonder goed blijven handhaven, zoodat hij, met meer andere talenten, ter gelegenheid der Tentoonstelling, te *Brussel*, bij besluit van Z. M. koning Leopold van den 1. November, 1851, met de gouden medalje is vereerd.

CLEEF (GILLIS VAN) was mede een der vier zonen van MARTEN VAN CLEEF, *den Oude*, door *Van Mander* als een goed schilder genoemd, die in den jare 1604, toen hij-zelf zijn Boek uitgaf, niet bepaald kon melden, of hij nog leefde of niet, en slechts een paar regels verder zegt, dat „JORIS en GILLIS reeds zijn overleden.” — Vele zulke onnaauwkeurigheden stichten groote verwarringen bij dezen auteur, zoodat men nimmer voor goed kan beslissen, zonder zijn Werk, als het ware, door en door te kennen, dat trouwens bij nog veel andere auteurs mede het geval is.

CLEEF, (HENDRIK VAN) broeder van MARTEN VAN CLEEF, *den Oude*, bij *Immerzeel* vermeld, doch die niet zegt, dat hij ook in de graveerschool te huis behoort. Ziehier echter de beschrijving van eenige zijner gravuren: — *Een stierengevecht te Rome, voor het paleis van Farnese* in f^o. in de breedte. PH. GALLE exc. — *Een landschap, waarin men volk, in een onderaardsch gewelf, bezig ziet met spijsen te bereiden.* — *Een landschap, waarin men twee mannen aan eene tafel ziet, in een onderaardsch gewelf*, in f^o. in de breedte. PH. GALLE exc. — Zes stuks landschappen, als: *Veneris Templum*, — *Forum Aemilii*, — *Templum Fortune*, — *Caloris*, — *Cataractes Tiburt.* — *Corfu Insula.* — Een boekje van vier stuks landschappen, als: *Gezigt op de brug te Segovia.* — *Gezigt van het voorgebergte van Campanië.* — *Gezigt op de grafsteê der drie Horacen.* — *Gezigt op het meer van Aricia.* Beteekend HENRIC. CLIVENSIS fecit. — Voorts nog een boekje van 12 stuks *idem* gezigten, beteekend als boven PHLS GALLE exc., in mijn bezit; — alsmede een door hem in 1582 geteekend *Portret van Philips van Marnix van St. Aldegonde*, gr. 4°. — Voeg hier verder bij, dat er een portret van hem uitgaat in klein f^o. bij die door WIERIX en anderen zijn gegraveerd, waaronder Latijnsche verzen van *Dominicus Lampsonius*, en waarvan de kopijen met bijwerk door HENDRIK HONDIUS in later tijd zijn uitgegeven. — In de 8°.-uitgave van *Von Mander* door *De Jongh* vindt men op plaat R., Nr. 3., zijn portret, dat naar het bovenbedoelde genomen is.

CLEEF, (JOOST VAN) bijgenaamd de *Zotte CLEEF*, is reeds bij *Immerzeel* vermeld, doch ik voeg daarbij, dat zijn portret voorkomt onder die door WIERIX en anderen zijn gesneden, in kl. f^o., met Latijnsche verzen van *Dominicus Lampsonius*, waarvan de kopijen met bijwerk door HENDRIK HONDIUS later zijn uitgegeven, en waaruit blijkt, dat hij een zoon heeft gehad, die de kunst beoefende. De vertaling luidt aldus: „*Zou u mijn dicht, ô Eer der Schilders waard genoemd, — In Neerlands Kunstrei, den verdienden lof niet geven? — Wis waart, ge door uws zoons en uw Kunst meer beroemd, — Zo gij, och arm, gezond van herssens waart gebleven.*” — Zijne afbeelding is bij *Van Mander* te zien, op plaat O. Nr. 3, in de 8°.-uitgave,

en welk portret naar het bovengemelde is gevolgd. — Nog voeg ik hier bij, dat *Van Mander*, in het Aanhangsel op zijn Werk, tot toelichting meldt: „JOOST VAN CLEEF, den *Sotten* geheeten, was doch van 't geslacht van MARTEN EN HENDRIK, dat iek niet en wist.” — Zijnde dit eene verbetering voor bl. 226 van zijn Werk, uitgave van 1604, in 4°. — Het Monogram, of wel hier het figuurwerk, zijnde een zittende Aap, met een bordje voor den buik, waarop de letters V. C., zou volgens *Christ* op eenige prenten, door MARTEN VAN CLEEF gegraveerd, zijn beteekend, en wel met die verklaring, dat de *Aap* hier *Marteken* of *Martin* in het Vlaamsch uitdrukt. — Zie ook *Brulliot*, 2e partie, Nr. 2919. — Doch, daar de meeste auteurs het als nog betwijfelen, of *Martin*-zelf wel gegraveerd heeft, zoo ontstaat bij mij de vraag of deze *Aap* niet bij onzen *zotten* CLEEF te huis behoort, die in alles een slag van den molen schijnt weg te hebben gehad, en dus ook ligt dit beeld voor zijn Monogram kan hebben gebezigd, terwijl hij immers ook wel kon hebben gegraveerd, en, jong gestorven zijnde, er dus slechts maar eenige met dat teeken bekend zijn, waardoor voor als nog zoo weinig zekerheid voor beide gevallen en meeningen bestaat. — Zijn portret komt voor in de portretverzameling van *H. Cock*, met de verzen van *D. Lampsonius*, alsook in die der uitgave van *H. Hondius*.

CLEEF, (JOOST VAN) te onderscheiden van den *Zotten* CLEEF, wordt door *Carcl van Mander* opgegeven als een bekwaam kunstenaar, die vele *Mariabeelden*, met *Engelen omgeven*, heeft geschilderd, en in den jaro 1511 in het Schildersgild te *Antwerpen* kwam; en verder, dat hij in het beelden-schilderen zeer nitmuntte. Waarschijnlijk, zijn in later tijd de werken van beide deze JOOSTEN niet genoeg onderscheiden gebleven, en op naam van den meest-bekenden, *Zotten* CLEEF, doorgegaan. — Het gedicht van *Dominicus Lampsonius*, dat onder het portret van den *Zotten* CLEEF voorkomt, — Zie aldaar. — „schijnt te kennen te geven, dat hij een zoon heeft gehad, die hem in de knust niet ongelijk was; ook is er nog een andere JOOST VAN CLEEF geweest, die in beelden nitmuntte, en een zekere KORNELIS VAN CLEEF.” Zie *van Mander*.

CLEEF (JORIS VAN) was mede een der vier zonen van MARTEN VAN CLEEF, *den Oude*, die op gelijke wijze bij *van Mander* wordt beschreven als zijn broeder GILLIS, hiervoor vermeld. — Hij zegt verder van hem, dat hij „een goed begin in kleine beeldjes had gemaakt; doch is, door aan *Venus* te veel geofferd te hebben, jong overleden.”

CLEEF (KLAAS VAN) is de vierde zoon van MARTEN VAN CLEEF, *den oude*, die door *van Mander* mede wordt vermeld, even als zijne broeders GILLIS, MARTEN EN JORIS, en dat hij, over hem schrijvende (1604), nog te *Antwerpen* woonde.

CLEEF, (MARTEN VAN) *de Oude*, is reeds bij *Immerzeel*, te gelijk met zijnen broeder HENDRIK vermeld. Wij noemen hem *den Oude*, uithoofde een zijner vier zonen, door mij eveneens beschreven, denzelfden naam voert. — Tot voorkoming van verder misverstand, is het noodig, te weten, dat deze meester dikwijls met anderen verward wordt, zoo als bij *Vasari* MARTINO TEDESCO voor MARTEN SCHOON staat geboekt; terwijl zijn eerste commentator *Bottari*, die hem wil teregt wijzen, de font nog veel erger maakt, daar deze MARTEN SCHOON voor MARTEN VAN CLEEF verwisseld, zoodat men in die artikels meer tot dwaling, dan tot teregtwijzing geleid wordt. — Ook is er in hetzelfde Werk, door de laatste Commentators, in de Noten, eene onbesliste vraag gebleven, namelijk, of MARTEN VAN CLEEF ook de graveerkunst heeft beoefend, aangezien er eenige prenten bestaan, die door sommigen aan hem worden toegekend; doch het legio Monogrammen m. c., op onderscheiden wijze, met bijteekens te zaamgevoegd, maakt, dat men ten deze voor als nog tot geene meer juiste bepaling kan geraken, doch het welligt zich later

nog zal oplossen. — *Brulliot* is mede van deze meening, en zegt, dat *Heineke* wel eene prent beschrijft, *De geboorte van Jezus*, waarbij een herder staat, dragende een mand met vruchten op zijn hoofd, en twee Engelen in de lucht, die bloemen strooijen; prent in f. in de marge beteekend m. c.; doch dat hij nog niet in de gelegenheid geweest is, deze prent te zien; en volgens *Füssli, Allgem. Künstler-Lexikon* zou de prent door M. VAN CLEEF-zelfen gegraveerd zijn. — Verder vindt men bij *Christ* vermeld, dat het figuurwerk, zijnde een zittende Aap, die een bordje voor den buik draagt, waarop de letters v. c., door hem op eenige prenten is beteekend, zinspelende op zijn doopnaam MARTEKEN of MARTIN, hetgeen in het Vlaamsch *Aap* zou beduiden; doch *Brulliot* zegt weder, dat hij zulks op geene prenten van dezen meester heeft aangetroffen. — Zie bij mij op CLEEF, (JOOST VAN) bijgenaamd de *Zotte*.

CLEEF. (MARTEN VAN) Een der vier zonen van MARTEN VAN CLEEF, *den Oude*, die ten tijde van *Van Mander* bloeide, of, toen deze schreef, reeds was overleden, wordt als een kunstschilder genoemd, die in *Spanje* werkzaam was, en zich vandaar naar *Indië* begaf, waarschijnlijk, met eene Propaganda, zoo als destijds veel plaats had, en waarbij men zich door alle soort van wiskundigen en kunstenaars deed verzellen.

CLEEF (WILLEM VAN) wordt door *Van Mander* vermeld, als een broeder van HENDRIK EN MARTEN VAN CLEEF *den Oude* te zijn geweest, en die een goed schilder was van groote beelden. — Hij zal alzoo, even als zijne broeders, te *Antwerpen* zijn geboren, hetwelk *Fiorillo* ook opgeeft, en was reeds lang overleden, toen eerstgenoemde dit schreef, dus vóór den jare 1604, hetgeen de eerste druk is van zijn Werk, door hem nog zelf ter perse bezorgd; en ik zou bijna voor zeker stellen, dat het deze WILLEM is, dien hij ook onder dien-zelfden naam, als vader van JOOST VAN CLEEF, bijgenaamd den *Zotten* CLEEF, opgeeft, en als in het Schildersgild te *Antwerpen* in het jaar 1518 opgenomen; te meer, daar hij doet zien, dat hij, bij het beschrijven der vele schilders van CLEEF, aangaande de maagschap niet zeker was; en in het Aanhangsel herroept hij zijn eerstgegeven berigt, dat JOOST aan HENDRIK EN MARTEN niet verwant zoude wezen, maar zegt daarin, dat zulks wel het geval is, zoodat deze dan ook lang vóór *Van Mander's* berigt natuurlijk niet meer bestond. — Het schijnt aangenomen te zijn, dat hij ook met goed gevolg de graveerkunst heeft beoefend, zooals er eene prent wordt vermeld, die hoogst-zeldzaam is, voorstellende: *De Maagd met het kind Jesus op haren schoot*. Zij is gezeten, in profiel, naar de regterzijde gewend. Het kind Jesus heeft eenen draad in de hand, waaraan een kleine vogel, die op het voetstuk van eene kolom, aan de regterzijde der prent te zien, rust. De achtergrond stelt voor eene kamer, met eene deur en venster. De letters w. c. i. e. f. en het jaartal 1586 zijn van onder regts gegraveerd. H. 10, br. 8 duim, 2 str. Rhijnl. — *Bartsch* rangschikt deze prent onder de naamlooze der Hoogduitsche school, maar de Hollanders, zegt *Brulliot*, 2. partie, Nr. 2715, verklaren deze letters als WILHELMUS CLIVENSIS *invenit et fecit*. — Het jaar 1516 komt overeen met den bloeitijd van WILLEM VAN CLEEF. — Volgens aantekeningen in *Ms.* van wijlen *Hazard* zouden genoemde letters WENCESLAUS COEBERGER *invenit et fecit* beteekenen. — Deze, die een Antwerpenaar was, en leerling van MARTIN DE VOS, moet omstreeks 1580 gegraveerd hebben. — Het is waar, er is grond voor deze tegenwerping, want de genoemde prent heeft veel overeenkomst met den smaak van MARTIN DE VOS; echter heeft geen biograaf, over COEBERGER schrijvende, een woord gerept, dat hij met het burin gegraveerd heeft.

CLEIN (JAN) was een kunstgraveur van grooten naam, die in het kunstvak met zijn burin, en door houtsnede, omstreeks den jare 1478, bloeide. Hij is

gehoortig van *Nuremberg*, doch moet te *Leyden* hebben gewoond, in 1511. Hij leefde nog in den jare 1520. — Zie verder *Brulliot*.

CLEMENS. (PIETER) Men vindt hem in de Archiven te *Utrecht* als een *glazenmaker* vermeld, die in den beginne der XVI. eeuw aldaar bloeide, en onder den gegoeden stand dier stad geteld werd. — Ofschoon het genoemde bedrijf wel niet uitdrukt, dat hij tot het daaraan verbonden kunstvak behoorde, zoo is zulks toch niet onzeker, dewijl aan dat vak meest dat van *glasschrijven* verbonden was, hetgeen zooveel uitdrukt als een, die de glazen met wapens en zinnebeelden in brandverwen bescheef, in het laatste geval alleen in het graauw, hetgeen dan als het ware met eene pen of naald in de witte grondverw werd geëst, gearceerd enz. — Zie hieronder hetgeen in genoemd Archief aangaande hem voorkomt, en daaruit letterlijk is afgeschreven: „Schepenebrieven, anno 1535, des Donredaghs den 28 Januarij. Dat voer ons quamen etc. PETER CLEMENS die *glaesmaecker* ende Hanna Eelgis dochter syn wyff. Ende gaven etc. over den Eersamen heere Johan van Medenblick Canonick toudemunster, t*Utrecht*, die alenge huysinge ende hofstede van voren tot etc. gelegen aent oude kerekhoff optie noertsyde der stracten, daer Gheryken van Rbeynoey phs. die kistemaekers weduwe boven, ende heeren Thomas van Nyekereken, deecken der kereke van sunte Jans t*Utrecht*, etc. beneden naest gelegen zyn, daer Peter ende Janna zyn wyff nu ter tyt selver en wonen, met alle alsulcken huysraet alse daerinne is. Ende zy vertegen etc. ende mede van allen brieven die daer off etc. Ende sy geloefdene hem mede jaer ende dach te waren, opten pacht alse geleyen is, te weten vyftalve Philips gulden tsiaers losrenten, den penn. twyntich, die Jan van Doeyenborehs weduwe daer jaerliex wt heeft, nae den heyligen beloecken paeschdach etc. — Dat voer ons quam intgherechte den Eersamen heeren Johan van Medenblick, Canonick tot Oudeminster t*Utrecht*, ende thoenden ons den staltbrief utsupra. ende doe wij etc. aldaer soe belyeden heeren Johan voers. met zyns etc. aen handen PETER CLEMENS die *glaesmaecker*, ende Janna syn wyff voers. alse tot welke tyt sy beyde ofte hoere enych van hem beyden *wederom bynnen Utrecht vande heyligen grave tJerusalem van overt meer gheecomē zellen weesen*, ende sy hem olte zynen erfgen. ofte executoiren gebraecke zyns dan opleggen ende betalen die somme van eens twee hondert goeden ghouden Karolus Keyzers gulden, alse twyntich brabantsehe off holl. gevaluweerde stuvers voor elke gulden gereeckent. dat hy hemlyuden alsdan terstont wederomme overgheven sell voor den schout ende schepenen t*Utrecht*, int gericht, als recht is, die alenge huysinge ende hofstede metten huysraet voers. soe vry ende losse alse hy die op datum van desen van hemlyuden ontfangen heeft sonder enych beeroen langer vertreck off wedersegge, sonder argelist.”

CLEMENTSZ. (JACOB) Men vindt dezen kunstenaar reeds te midden der XV. eeuw vermeld in de Thesauriers-rekeningen van *Leyden*: „A^o. 1461: Betaelt JACOB CLEMENTSZ die schilder, hy beveel van den burgemeestren, vandat hy dat tafereel met den *eersten* HIJ Graven van *Holland* van schilderie gewrocht heeft, ende mede van die lysten ende die stantvinct van der balc, ende dat daeran dient puntelicken te stofferen met schilderie, te samen vier pont gt. vlaems”. — In 1462 heeft hij weder twee *idem* stukken geschilderd, om te setten op die groene camer, over die nye halle.” Zie *Navorscher*, II. deel, bl. 251. — Wij hopen betrekkelijk de Afbeeldingen der Graven van *Holland* meer bescheiden te ontdekken, en de vraag, in hoeverre die afbeeldingen oorspronkelijk naar het leven genomen, of uit het brein der schilders ontstaan, en tot ons gekomen zijn, afzonderlijk te behandelen.

CLERC. (JENNIN) In de Rekeningen der Hertogen van Bourgondië, die in de Archiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men in de maand Mei, 1468, aangeteekend: „A JENNIN CLERC, peintre, païé pour VI jours, qu'il a ouvré au pris de IIIJ S. pour jour XXIIII S.” Zie *Le Comte de Laborde, les Ducs de Bourgogne, etc. Paris, 1851, in 8°. tom II. p. 365.*

CLERCK. (HENDRIK DE) Zie bij mij en bij *Immerzeel* op KLERK. (HENDRIK DE) Echter wordt zijn naam meestal DE CLERCK geschreven, en ik kan hier nog bijvoegen, dat een van zijne voornaamste kunstwerken zich in de St. Anna-kapel der kerk van La Chapelle, te *Brussel*, bevindt, voorstellende *De Marteling van St. Crispyn en St. Crispine*. — Zie *Splendeur de l'Art en Belgique*, blz. 209.

CLERCK. (JOSSE DE) Zie aan het slot van mijn artikel SCHELDEN. (PAULUS VAN DER)

CLERCQ, (LE) of CLERCK. (DE) Onder de Belgische kunstschilders, die op het einde der XVII. eeuw bloeiden, geeft *Felix Bogaerts* den vermelden naam op, en zegt, dat in de kerk van St. Rumoldus, te *Mechelen*, van hem eene schilderij aanwezig is, *Het inwendige van dat gebouw* voorstellende.

CLEREBAULT. (JEHAN) In de Rekeningen der Hertogen van Bourgondië, die in de Archiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men op den 16. April, 1467, aangeteekend: „A JEHAN CLEREBAULT, le peintre de *Valenchiennes* païé pour VI jours qu'il à ouvré au pris de X S. pour jour LX S.” Zie over deze werkzaamheden, mede door hem als schilder verrigt, voor het groote feest van het Guldenvlies te *Brugge*, op REGNAULT. (AMAND)

CLERK of CLERCK. (N. DE) *Le Blanc* berigt, dat *Heineken*, dl. IV, blz. 135, en *Nagler*, dl. III, blz. 8, dezen N. DE CLERK als kunstgraveur en uitgever opgeven, die, omstreeks 1625, te 's *Gravenhage*, werkzaam was, en noemt de volgende portretten van zijn werk, als: *Ferdinand III, keizer van Oostenrijk*; — *Philips IV, koning van Spanje*, — en *Horatius Vere, Eques, pref. gen. cop. Ser. Reg. Magni Brit. in Palatinu...* in 4°. — Deze DE CLERK is, naar alle waarschijnlijkheid, de bij ons bekende NICLAES DE CLERCK, van *Delft*, die heeft geschreven en uitgegeven *Tooneel der Keyseren en Koningen van Christenryck, enz.*; *Arnhem, 1615 in f^o.*, en *Tooneel der beroemde Hertogen, Princen, Graven ende Krygshelden van Christenryck enz. Delft, 1617 in f^o.* waarvan nagenoeg al de portretten in de genoemde Werken beteeuend staan: N. DE CLERCK *excud.* — De meeste zijn in vroegere Werken reeds verschenen, en werden door hem hiervoor gebruikt, zoodat het mij voorkomt, dat hij de overige voor het eerst-genoemde zelf heeft doen vervaardigen, zoo als hij daarover in de Voorrede zegt: „de conterfeytinghen die wy hier geven, niet slordichlyk, veel min op het onzeker daer henen zyn ontworpen: ghelijc dan wel somtyds tot zonderlinghe cleynicheyt, ja spot der acnschouwers ende lesers pleech te gheschieden: maer met groote moeyten, ooc kosten, uyt geloofwaardige Copyen by een vergadert en de trouwelijc gherepresenteert.” Hierin nu komt geen woord voor van zijn eigen graveerwerk, en zulks doet mij zeer betwijfelen, of het aangevoerde van *Le Blanc* maar niet alleen steunt op het woord N. DE CLERK *exc.*, terwijl veelmalen het geval is, dat de uitgever ook wel zelf de graveerkunst beoefende, en hij niet heeft geweten, dat de genoemde portretten tot boekwerken behooren, alleen door N. DE CLERCK geschreven en uitgegeven.

CLETCHER. (D.) Een onvermeld teekenaar en graveur, dien ik nergens heb beschreven gevonden. — Van hem is het volgende: „*Belegering van Maestricht, met de retranchementen benevens den furieusen aanval van Papenheim*, door D. CLETCHER; A^o. 1633.” Zie bl. 127, Nr. 1453 van den *Catalogus enz. van Collot d'Escury van Heineoord enz.*; s' *Hage*; 1846.

CLINCKE. (JEHAN) In de Rekeningen der Hertogen van Bourgondië, die in de Archiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men op den 16. April, 1467, aangekennend: „A JEHAN CLINCKE, païé pour IX jours qu'il à ouvré, en ee compris sa venue, a XII S. pour jour CVIII S." en verder „Au dessus dit JEHAN CLINCKE païé pour HENNEQUIN VAN MECLE pour les dits IX jours a IX S. pour jour IIIJ L. 1 S." Zie over deze werkzaamheden, medo door hen beiden als beeldhouwers verrigt, voor het grooto feest van het Guldenvlies te *Brugge*, op DARET. (JAKUES)

CLITE. (LIEVIN VAN DEN) Deze onvermelde kunstenaar was in het laatst der XIV. en in het begin der XV. eeuw een voornaam historieschilder, te *Gent*. — Een oorspronkelijk bewijsstuk, dat hieronder volgt, doet ons tevens het gebruik onzer voorvaders weder kennen, dat de straf, door de Jury bepaald, bij de overtreding van ongehoorzaamheid, aan de Overheden van Kerk en Staat, door vermogende lieden gepleegd, gewoonlijk als dan nog verzeld was van eene boete, hun voor eene schilderij, beeld, vensterglas enz. opgelegd, zooals aan Jean le Pelt van *Hughersluys*, om eene schilderij, *het Oordeel van Christus*, tot sieraad van een der raadzaalen van *Vlaanderen* te leveren: „Item à LIEVIN DE LE CLITE peintre, demourant en la ville de Gand, pour le facon d'un tres bel tabelle, tout diré et de fin aisur, du Jugement de Nostre seigneur Jhesu-Christ, par lui livré en la diete chambre en l'an mit quatre cens et treize, qui cousta à faire à tout l'estoffe de marchié à lui fait par le receveur des exploix, par lo seeu (schout?) de mesdiz seigneurs du conseil, soixanto quatre livres, parisis, desquelz LXIIIJ livres Joos de Valmerbeque, lors bailli de *Hulst* et d'*Axeles* pour certain meshus (misslag) et desobeissance par lui commise envers Monseigneur (Jean sans Peur) en paya par sentence et condempnacion de mesdiz seigneurs du conseil XL livres, pour ce qu'il avait fait bannir Jehan le Pelt, filz Jehan par les cehevins de *Huugersluys* à la semonee et recouvrement dix ans hors du pays de Flandre, nonobstant que mes diz seigneurs du conseil lui avaient escript par leur lettres closes, qu'il ne procédât plus avant contro luy à loy, pour ce que le dit Jehan avait composé paravant du meisme fait pour lequel il avait attrait en cause à Robrecht Boudius, lors bailli des quatre Mestiers, pour laquelle desobéissance et meshuus il avait esté condempné par mes diz seigneurs du conseil, le XXVe jour d'aoust mil quatre cens et unze, à payer au dit receveur des diz exploix la somme de XL livres parisis foibles, si commo par ceticification de mes diz seigneurs, du conseil, escripto lo darrain jour de décembre l'an mil quatre cens et quinze, cy rendue a court peut apparoir; pour ce yey la diete sommo de LXIIIJ livres parisis." (Registre Nr. 21795 de la chambre des comptes, aux Archives du Royaume Belgique.) — Deze mededeeling en verdere toelichtingen zijn wij verschuldigd aan den heer *Alexander Pinchart*, te vinden in het *Bulletin de l'Académie royale de Belgique*, tom XXI.; 1854, p. 186, met de daarbij voorafgaande *Rapporten* van den heer *Ed. Fétis* en *Edm. de Busseher*. — *Pinchart* zegt duidelijk, dat DE LIE CLITE de vertaling is van VAN DEN CLITE, en heeft er nog bijgevoegd, dat gemelde schilderij zeker fraai zal zijn geweest, omdat, naar zijne meening, het volgende daartoe behoort: „1482. MEESTER AUGUSTIN DE BRUNNE, schilder wonende te *Gendht*, do sommo van dertieft poudt parisis, over stoffen en faeoen vermaect ende gherepareert te hebbene een tafle van den *Oordeele ons liefs Heeren* hangende in de camero van den rade daar men dinet (pleit) by compositie ghemect metten verscheneu AUGUSTIN, by mynen heeren van den rade, de voorschreven sommo van XXX l. p." (Registre Nr. 21852 *ibidem*). Deze is waarschijnlijk dezelfde als AUGUSTIN BRUNE, door mij geboekt. — Zie aldaar. —

CLOCK of CLOECK. (CORNELIS) Deze verdienstelijke kunstenaar, die op het laatst der XVI. en in het begin der XVII. eeuw bloeide, was een Leydenaar van geboorte, en misschien wel verwant aan den bij *Immerzeel* beschreven kunstgraveur KLAAS KLOK, welligt [CLOEK. — Hij heeft de glasschilderkunst met lof beoefend, getuige *het 25. glas*, in de St. Janskerk, te *Gouda*, zijnde *Het vermaard ontzet der stad Leyden*, waarvoor de Burgemeester dier stad ISAAC SWANENBURG de cartons keurig heeft geteekend, die nog in de gemelde kerk aanwezig zijn; — en *het 26. glas*, mede aldaar te zien, voorstellende *Het ontzet van Samarië*, op gelijke wijze door beiden vervaardigd. — Het eerste werd in den jare 1603 door de stad *Delft*, en het laatste door die van *Leyden*, in 1601, aan de gemelde kerk geschonken. — Het is bekend, dat beide deze glazen uitmunten, en vooral het 26., dat, vóór de veelvuldige herstellingen, zooveel schoons in alle deelen, als eenig glas van de 32 in de kerk aanwezige, bevatte. — Ik moet hier nog bijvoegen het volgende, hetgeen in de door mij geschreven *Geschiedenis* dezer Glazen ook voorkomt, namelijk, dat de schilder WILLEM TOMBERG verhaalt: „Dat de kleindochter van DIRK REYNIEZ VAN DER DOUW, van *Delft*, op den 21. Junij, 1693, hem verzekerd heeft, dat het door haren grootvader was geschilderd,” sprekende van het glas, voorstellende het *Ontzet van Leyden*. „Dan verhalen van TOMBERG (voegt de berigtgever er bij) durf ik weinig gelooven.” — Zie *De Goudsche glazen van de groote of St. Janskerk ter Goude*, enz. door C. Kramm; *Gouda*, G. B. van Goor.; 1853, in 8°.

CLOCK. (NICOLAES of CLAAS) Zie KLOK, (KLAAS) bij *Immerzeel*.

CLOET. (JEHAN) In de Rekeningen der Hertogen van Bourgondië, die in de Archiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men op den 4. September, 1475, aangeteekend: „Nous JEHAN CLOET peintre, *Henry Bonem*, charpentier et huchier, et *Jehan Loutresse*, cordier, tous demourans à Broxelles, confessons avoir receu la somme de trente sept livres quatre sols, qui deue estoit pour plusieurs parties nous faites, vendues et livrées en ce present mois de septembre assavoir: à moy le dit JEHAN CLOET, pour la peinture de vint six pans de paveillons, ou a, en chacun pant, deux fenestres atraillé de rubans que icellui à fait faire par ung Italien, assavoir: pour la poincture des dites fenestres, painctes a deux les dedans et dehors, et chacun pan une creste de fin or et deux ymaiges de sains armoyez aux armes de MdS. de ses pays et de plusieurs aultres ses alyés, au pris de vingt quatre sols — chaque fenestre, par marchié foit avec moy par ledit receveur de l'artillerie en la présence de JEHAN HANNEKART, peintre de MdS, qui a veu et visité l'ouvrage, ensemble une teste dorée a quatre fusils d'or montés, et qu'il m'a esté payé comptant XXXI liv. IIIJ sols. — Le IVe jour de septembre l'an mil CCCC LXXV. — Zie *Le Comte de Laborde, les Ducs de Bourgogne* etc. *Paris*, 1851, in 8°. tom II, p. 228.

CLOTIN. (ERNOUL) In de Archiven van *Rijssel* vindt men, in de oude graaflijke Rekenkamer der Hertogen van Bourgondië, op het jaar 1421—22, het volgende aangeteekend: „A ERNOUL CLOTIN orfèvre, pour l'or et façon d'un signet d'or, atout une chayne, que icelly seigneur lui a fait faire à ses armes outre et pardessus l'autre qui par avant y estoit pour signer ses lettres closes et aultres besongnes et affaires qui journallement lui sourviennent ainsi que on a acoustumé de faire, XVI escus d'or.” Zie *Le Comte de Laborde, les Ducs de Bourgogne*, etc. *Tom I, seconde parti. Paris*, 1849, in 8°, bl. 183. — Verder komt deze nog veelvualen in de volgende Rekeningen, wegens een aantal zilver- en goudwerken, zoowel tot versiering van kleeding als anderzins, voor.

CLOTS (VALENTYN) staat met korte woorden ook bij *Immerzeel* vermeld, doch

zonder tijdsbepaling aan te geven. — Hij bloeide in het midden der tweede helft van de XVII. eeuw: immers ik vind van hem aangeteekend onder de Teekeningen: „Nr. 29. *Eene ruïne van eene kerk, uitmuntend fraai met sapverwen door CLOTS 1667.*” Zie *Catalogus van D. van Dyl; Amsterdam, 22 November, 1813, blz. 35.* — Ook bezit ik van hem eene *idem idem*, geheel in den stijl van SAENREDAM geteekend, met het jaartal 1676. — In de *Beschrijving der Stadt Heusden enz. door J. van Oudenhoven, Amsterdam, 1743, in 4°.* lees ik, op bl. 8., waar over de overblijfselen van het *Oude kasteel te Heusden* wordt gehandeld, het volgende: „Wij geven hier een afbeelding van dien toren en de overblijfselen van het gemelde kasteel, als meerder omtrek vertoonende, dan nu te beschouwen is, getrokken uit eene zeer naauwkeurige schetse in den jare 1691 door den opmerkende teekenaar en *Ingenieur VALENTINUS KLOTZ*, daar ter plaatse naar 't leven geteekend, en onder ons berustende.” enz.

CLOUET of CLOWET. (PIETER) Zie bij mij op CLOUWET. (PETRUS)

CLOUWET. (ALBERT) Bij dit artikel, door *Immerzeel* gegeven, voeg ik, dat hij in den jare 1687 overleden is. — Zie *Bryan-Stanley*. — Bij *Le Blanc* vindt men 17 stuks van zijne graveerwerken vermeld.

CLOUWET. (PETRUS) Aldus staat zijn naam op zijn voornaamste Werk, namelijk, de *Afbeeldingen der Munstersche Vredehandelaars enz.; Rotterdam, 1697, in groot f^o.*, waaraan hij met de voornaamste graveurs van zijnen tijd gearbeid heeft. — Zie op HULLE. (ANSELMUS VAN) — Ik beweere echter gezins, dat deze naam ook niet anders geschreven voorkomt, zooals *Immerzeel* dien als CLOUET of CLOWET reeds heeft vermeld, want ik bezit eenige platen, een fraai portret in f^o., naar A. VAN DYCK, zijnde *Theodorus Rogiers*, door hem gesneden, alwaar PETRUS CLOUET op te lezen staat, maar wel, dat er nog eene derde verandering voorkomt, en welligt nog meerdere op dien naam, waarvan de fout aan de lettersnijders moet worden toegeschreven. — Bij *Immerzeel* wordt het jaar van zijn overlijden niet opgegeven; *Bryan-Stanley* noemt daarvoor 1668. — *Le Blanc*, zegt, op gezag van zijne gewoonlijk aangehaalde auteurs, dat hij, te *Antwerpen*, in 1677, is overleden, en vermeldt tevens 36 stuks zijner graveerwerken. — Onder alle mij bekende werken is, waarschijnlijk, wel het beste van zijn graveerstift, dat van *Henricus Riche Comes Hollandiae Baro de Kensington etc.* ANT. VAN DYCK pinxit, PET. CLOUWET sculp. *Gilles Hendricx executit.* Dit komt voor in *De Kunst-kamer der allerschoonste portretten van Prineen en Prineessen, enz. geschilderd door ANT. VAN DYCK enz. Amsterdam; Covens en Mortier, 1732, in f^o.*, in mijn bezit.

CLOUX (A. DU) wordt als een kunstgraveur, en die tevens den boekhandel, in het begin der XVII. eeuw, te *Leyden* en te *Gorinchem*, uitoefende, door *Le Blanc* vermeld, zonder echter iets van zijne werken aan te wijzen. — Of hier soms ook de bij ons bekende KLAAS KLOK, of wel CLOECK, in het spel is, zou mij niet verwonderen, want ik heb nergens elders van eenen A. DU CLOUX iets vernomen, dan bij *Le Blanc*.

CLUSIUS. (...) Zie over dezen kunstenaar op STERBEECK. (FRANCISCUS VAN)

CLUTINCK. (GYSBERT) Uit de onderstaande bron kennen wij bij name een kunstschilder, die, reeds in de eerste helft der XV. eeuw, te *Utrecht*, bloeide: „GYSBERT CLUTINCK den schilder, in dat Hert.” (een bekend huis van dien naam.) *Huurtspraecckboek der Stad Utrecht, 1444; — bij Dodt; Archief, V. dl.*

CLUYT, (ADRIAEN) en niet KLUYT, zoo als in de derde uitgave in 8°. van *Van Mander* staat. Dat taalkuischen heeft wat moeite in, doch verwenselingen van de latere schrijvers nog veel meer, omdat zulks zelfs op eigennamen is toegepast, waardoor van één-en-denzelfden persoon er onderscheidene voorkomen, zoodat men bijna geene namen vermag te schrijven, zonder grondig onderzoek; een zeer bezwarende last, dien ik, bij het bewerken van deze Levensberigten,

helaas, maar al te zeer heb ondervonden! — De gemelde CLUYT is een verdienstelijke leerling geweest van ANTONIE VAN MONTFOORT, gezegd VAN BLOCKLAND, die het portretschilderen beoefende, te *Alkmaar* werd geboren, en in den jare 1604 overleden is. — Zijn vader was een glasseilder en in het schilderen van geslachtwapens niet onervaren.

COBLEGERS. (ANNA) Bij *Joh. van Beverwyck, Van de uitnemenetheit des vrouwelijken geslachts enz. Dordrecht, 1643, in 8°.* lezen wij, op bladz. 198, het volgende: „ANNA COBLEGERS, dochter van Mr. SEGER COBLEGER van *Breda*, Geneesmeester, tot *Antwerpen*, was seer konstig in 't schilderen.” — Dit is het eenigste berigt, dat mij over deze kunstenaressen is geworden.

COCHET. (JOSEPH ANTOINE) *Le Blanc* meldt, dat deze kunstgraveur, te midden der XVII. eeuw, in *Holland*, werkzaam was, en noemt van hem een portret van DAVIT BECK naar *hem-zelf* in 4°. *Joan Meyssens exc.* in het *Gulden Cabinet*, door *Corn. de Bie*, blz. 161;—en: *De Tijd kroont de Nyverheid en straft de Ledigheid*, naar P. P. RUBENS. — Daar ik deze prenten bezit en dus heb kunnen zien, hoe de naam van den graveur daarop te lezen staat, zoo is het ANT. COGET, maar niet JOSEPH ANTOINE COCHET, en ik durf gerust verklaren, dat de laatstgenoemde naam moet vervallen, en, als van een kunstgraveur zijnde, niet heeft bestaan, in weêrwil van al de Auteurs, door *Le Blanc* als bronnen aangewezen, en welke hij even onjuist als de graveuren-zelve geraadpleegd heeft. — Om slechts één er van aan te voeren: *Bryan*, die immers zeer duidelijk en voorzigtig zegt (als hebbende waarschijnlijk de bewijsstukken niet gezien) COCHET of COGET, zet den naam JOSEPH tusschen twee haakjes, afgescheiden van den naam ANTHONY, omdat hij in het een en ander verschil bij de Auteurs daarover heeft ontmoet. Het is waar, dat onder het portret van DAVIT BECK eerst stond COICET, doch van de ic is eene o gemaakt; maar daarmee kon toch met geene mogelijkheid eene H worden aangeduid. Het is en blijft bewezen, ook blijkens meerdere van zijne graveuren, in mijn bezit, dat het alleen ANT. COGET — Zie aldaar. — zijn moet.

COCHIN. (MARIE MAGDELEINE HORTHEMELS *femme*) Aldus wordt deze dame door *Le Blanc* opgegeven, en wel als geboren te *Utrecht*, in den jare 1687.—Zij was de echtgenoot van den vermaarden Parijsehen kunstgraveur CHARLES NICOLAS COCHIN, *den Oude*, heeft de graveerkunst mede beoefend, en is, te *Parijs*, in het jaar 1774, overleden. — Of nu de naam HORTHEMELS haar geslachtsnaam moet aanduiden (want als doopnaam is die even vreemd), kan ik niet beslissen; in het eerste geval zal er dan, mijns inziens, weder eene verschrikkelijke naamsverhaspeling hebben plaatsgegrepen. — *Le Blanc* noemt 16 stuks van hare graveerwerken, zoo historiën, als portretten, en zegt, dat zij de platen heeft vervaardigd voor het Werk: *Versailles immortalisé... par Jean Baptiste de Monicart. Paris, 1720; 2 vol. in 4°. 10 planches.*

COCK. (CLAES GISB.) Dezen kunstenaar vind ik aangeteekend als met der woon van *Ysselsteyn* naar *Utrecht* te zijn getrokken. „Nye borghers te *Utrecht* CLAES GISB. COCK, van *Ysselsteyn*, glassehrijver.” *Kameraarsrekening 1620—1621. Dodt, Archief, V. dl.*

COCK. (MATTHYS en HERONIMUS of JERONIMUS) Zie op KOCK (MATTHYS en JERONIMUS) bij *Immerzeel*, hoewel de naam COCK moet zijn, en bij mij op KOCK. (JERONIMUS) — Hier wil ik echter nog bijvoegen, dat *Immerzeel*, slechts als in het voorbijgaan, aanhaalt, dat hij zich op de graveerkunst had toegelegd, en dat hij, onder meer anderen, *twaalf landschapjes*, naar de teekeningen van zijnen broeder, geëtt heeft. Waarom dat zoo flauw en sehraal vermeld? Zeker omdat men niet heeft geweten, dat hij een der eerste graveurs van zijn tijd was, die zich alleen

daardoor een grooten naam heeft verworven. — Men vindt niet minder van zijne bekende werken dan 192 stuks vermeld, zoowel voorstellingen uit de gewijde als uit de ongewijde geschiedenis, kunsten, zinnebeelden, portretten, topographische en andere onderwerpen enz. van welko laatste, om het geschiedkundig belang, ik er hier eenige vermelden zal, als: *Antverpis*, 1557. h. 360 br. 148? streep. *Praecipua aliquot Romanae antiquitatis Monumenta. Antverpiae.*; 1551; 59 platen. — *Operum antiquorum Romanorum hinc inde per diversas Europæ regiones*, 21 pl. met den titel: — *Varie variarum regionum typographicæ adumbrationes in publicum pictorum usum, a HIRONIMO COCK delineata, in æs incisa, et editæ Antverpiæ*, 1558. Een vervolg van 12 platen, in f°. in de breedte. — Nog voeg ik hierbij den titel van een Werk, door mij op JERONIMUS COCK vermeld, omdat dezo eenigzins anders luidt, en, dewijl het Boek voor de geschiedenis der kunst van hoog belang is, zoo moge men den waren titel of wel den daarvan verscheidenden juist goed kennen: *Pictorum aliquot celebrium Germaniæ inferioris Effigies etc. una cum doct. Dom. Lamponii elogijs. Antverpiæ apud viduam HIRONIMI COCK*, 1572, in kl. f°. — Zie verder *Le Blanc*. — De portretten van HIRONIMUS en MATTHYS COCK komen in de gemelde Verzameling voor.

COCK (FRANCISCI DE). Van dezen bekwamen kunstenaar vind ik niets geboekt, en toeh heeft hij er aanspraak op, om hier vermeld te worden, gelijk blijkt uit eene zeer grooto folio-plaat, in mijn bezit, voorstellende de afbeelding van den graaf *Alexander Kaunitz*, Ambassadeur van den Keizer, op den Vrede van Rijswijk, in een ovaal gevat, waar zijne hand op rust, door hem geteekend, en waaronder zijn volle wapen, zijnde hij-zelf in groot kostuum, als ridder van het Guldenvlies. Een Latijnsch onderschrift vermeldt in het breede al zijne titels enz., en dat dit portret is vervaardigd ter gedaechtenis van zijn persoon hij den gemelden Vredo, en waaruit verder blijkt, dat genoemde DE COCK, *kanonik was van St. Marie, te Antwerpen*, en hem, *Kaunitz, naar het leven heeft gemaakt, in 1697*. Het geheel is bij uitstek fraai, met smaak behandeld en geteekend, en zeer good gegraveerd. Het bevreemdt mij ten hoogste, dat dezo plaat nog nimmer de aandacht van een aanteekenaar over kunst heeft getroffen, want, inderdaad, zij is die wel waard, om er 's mans talent uit te leeren kennen. — Ik weet niet of DE COCK wel meer iets voor het publiek heeft vervaardigd, of dat misschien zijn arbeid niet binuen de muren des kloosters is gebleven. — Uit alles af te leiden, heeft hij zeker met goed gevolg het miniaturenschilderen beoefend.

COCLERS, (JAN BAPTIST) vader van LOUIS BERNARD COCLERS. — Het levensherigt van dezen kunstenaar, door *Van Eynden* en *Van der Willigen* gegeven, is belangrijk genoeg, om hier letterlijk te worden meêgodeeld. „De vader van JAN BAPTIST COCLERS was PHILIPPUS COCLERS, een portretschilder. JAN BAPTIST, werd te *Maastricht* geboren. In *Italië* had hij zich bijzonder op het historieschilderen toegelegd. In zijno geboorteplaats teruggekeerd, schilderde hij er, onder anderen, de zolderstukken op het Raadhuis. Hij had eene Romeinseho vrouw getrouwd; zij was te *Marscille* gestorven, alwaar hij op de beurs eene grooto muur in *Fresco* schilderde, welk schilderwerk door den tijd verwoest is. Vervolgens hertrouwd zijnde, werd hij door den Prins-bisschop van *Luiik*, *Georgo Louis*, tot hoogstdezelfs hofschilder met een vereerend brevet aangesteld. To *Luiik* vervaardigde hij alzoo niet alleen de portretten van drie op elkander volgende priusen, wier hofschilder hij was, maar ook eenigo kerk- en andere stukken, die ten hlijke zijner bekwaamheid verstrekken. Hij kon onbekrompen leven, bereikte een gewensehten ouderdom van zes-en-zeventig jaren, en liet verscheiden

kinderen na, waarvan de oudste, COCLERS VAN WYK genaamd, bestuurder was van de koninklijke academie der schoone kunsten te *Marseille*, en aldaar overleed; hebbende eenige goede schilders aangekweekt." — Zijne afbeelding is door zijn zoon geëst, waarvan ik eene bedrieglijk geteekende kopij, bij die van zijn vader, bezit.

COCLERS. (LOUIS BERNARD) In zijn levensberigt, door *Immerzeel* en *Van Eynden* en *Van der Willigen* gegeven, wordt vermeld, dat: „zijn prentwerk bestaat uit 80 stuks." Tot beteren verstande, meld ik dienaangaande het volgende, zoo als zulks voorkomt in *Rudolph Weigel's Kunst-Catalog*, Nr. 18, *Leipzig*, 1846, blz. 59, Nr. 15779. L. B. COCLERS. „Het volledige werk van dezen beroemden schilder bestaat uit moderne beelden, studiën van groepen en figuren, afbeeldingen, waarbij er velen van den schilder-zelfen en van verscheiden personen uit zijne familie. Eenige bladen, gedeeltelijk in de manier van prentteekeningen, zijn naar andere meesters, als A. VAN OSTADE, Q. BREKELENCAMP, D. EN F. HALS enz. in 4°. en verscheidene in kleiner formaat. Dit kostelijk exemplaar is als éénig te beschouwen, en uit het bezit van den kunstenaar-zelfen afkomstig; er bevinden zich van alle bladen meer of minder afgewerkte drukken, somwijlen van 5 tot 6 malen, en zijn door den meester met het penceel verbeterd; weder andere zijn op chineesch en gekleurd papier; vele der koperen platen zijn, na de hier-vermelde afdrukken, vernietigd geworden. Bij het blad *de Stranding van het Engelsch schip van den Admiraal Bakker, by Katwyk*, in 1781, bevindt zich de originele teekening, enz. waarvoor, als te bekomen, de prijs van 38 Berl. daalders is genoteerd." — Welligt is dit hetzelfde gebonden exemplaar uit de verzameling van Mr. *J. van Buren*, verkocht te 's *Hage*, 1808, Nr. 1, op blz. 213 van den *Catalogus*, bestaande, met al de veranderingen, uit 165 stuks, welke hij-zelf voor dien kunstbeschermmer heeft verzameld. — Het portret van dezen COCLERS is door hem-zelfen op eene plaat geëst, met nog vier andere luchtige kopjes, waarschijnlijk, zijne vrouw en kinderen voorstellende; hij is in profiel, met een hoed op, beteekend L. B. COCLERS *ad vivum*, 1780. *Lugdini*. Waarschijnlijk is dit dezelfde prent, welke *Van Eynden* en *Van der Willigen*, II. deel, blz. 299, beschrijft, en die zegt, dat de andere de afbeeldingen van zijn zoon en zuster zijn, welke laatste alsdan drie malen verschillend is voorgesteld.

COCLERS, (MARIA LAMBERTINE) dochter van JAN BAPTIST, en zuster van LOUIS BERNARD COCLERS, vind ik alzo opgegeven bij *Van Eynden* en *Van der Willigen*, II. deel, blz. 299, als kunstgraveerster, die in *Basan* voorkomt, doch bij *Brulliot* alleen LAMBERTINE COCLERS genoemd wordt, die twee etsen in den stijl van ADRIAEN VAN OSTADE opgeeft, beteekend L. c. *fec.*, zijnde trekletters, en voegt er bij, dat hij er één heeft gevonden met dezelfde naamletters, voorstellende drie bocren-kinderen, twee meisjes en één jongen, te zamen sprekende; links in den achtergrond is een huis, waar men eene vrouw in de deur ziet staan, bij welke nog twee andere kinderen zijn gezeten. — Ik ken alléén deze prent; maar men vooronderstelt, dat zij meer dan twintig stuks heeft geëst. — Ziehier de ware opgave van „Het compleete eigen geëst Werkje door LAMBERTINA COCLERS, zuster van L. B. COCLERS, nooit verkocht, zijnde extra raar, in alles 13 stuks." Zie Nr. 2, blz. 213 van den *Catalogus* der kunstnatenschap van Mr. *J. van Buren*, verkocht te 's *Hage*, in 1808. — Hare afbeelding komt voor, met die van nog andere, op ééne prent. — Zie het slot van COCLERS. (LOUIS BERNARD)

COCQ of COCK (JEAN CLAUDE DE) is reeds door *Immerzeel* vermeld, doch alleen als beeldhouwer, maar hij heeft ook de schilderkunst beoefend, zoo als *Felix Bogaerts* zulks opgeeft, doch, als gewoonlijk, zonder bewijzen, en dat hij in den jare 1735 overleden is. — Dat hij echter ook in dat vak zich heeft be-

wogen, daarvan bezit ik het bewijs, namelijk: een portret van *Cornelis de Bie*, oud 81 jaar, de schrijver van het *Gulden Cabinet*, door hem naar het leven geteekend in 1708, en door n. f. DIAMAER gegraveerd, hetgeen doet zien, dat hij in dit vak goed was bedreven. — Verder was er op de verkooping van *Pieter Hasselaar*, te *Amsterdam*, 1797, bl. 38 van den *Catalogus*, *Kunstboek* Nr. 3, waarin de „*Afbeeldingen der vier Evangelisten met O. I. inkt geteekent; benevens elf stuks zeer fraaije ordonnanties op het lijden Christi, als: de voetwassing aan de Discipelen; het heilig Avondmaal; het uitreiken van den drinkbeker; Judas ontvangt het geld der verraderlijke kus aan zijn meester; Christus bekomt een vuistslag door den krijgsknecht; de Heiland voor Cajaphas den Hoogepriester, waaronder drie geestelijke zinrijke tytels, zijnde alle zeer meesterlijk en krachtig en tevens uitvoerig met sapverwen geteekent door JOANNES CLAUDIUS DE COCK. No. 1728; in een fr. band.*”

CODDÉ (KAREL) wordt door *Weyerman* wel deugdelijk vermeld als een bekwaam schilder, en op dat spoor door *Van Eynden* en *Van der Willigen*, in het bericht van PIETER CODDE, aangehaald, doch bij *Immerzeel* niet genoemd. De voorhanden zijnde kunstenaars-namen of werken hadden echter door hem behooren vermeld te zijn, want hier toch komt het niet to pas, dat men deze boeke om zijn groot talent, en gene, wegens mindere of weinig bekende bekwaamheden, weglate. — In 't kort, hij is een bekwaam landschapschilder geweest, geboren te 's *Hage*, omstreeks 1640. — Zijn onderwijzer is niet bekend. — Hij schijnt zich bijzonder eigen te hebben gemaakt den schildertrant van JAN en ANDRIES BOTH, zelfs met daarin voorkomende stoffagie, en heeft ook dien van NICOLAES BERCHEM zoo siks en kunstig nagebootst, „dat (zegt *Weyerman*) veel konstkeners zich deswege kwamen te kruissen en te zegenen.” — Hij staat vermeld in het Schildergenootschap van 's *Gravenhage*, op het jaar 1662, en is aldaar overleden in 1698. — Verder zie ik nog in het *Ms.* van *Pieter Terwesten*, „dat hij een leerling van zijn neef ALEXANDER PETIT is geweest, die den 22. November, 1657, een landschapje door zijn neef, den voornomden CHARL CODDÉ geschilderd, ter gemelde Kamer heeft doen brengen, en dat op 30 guldens gewaardeerd is.” — Verder dat „in de familie van wijlen den ouden heer secretaris der Hollandscho rekenkamer van *Bleiswyk* een familiestuk van deszelfs ouders, door gemelde CODDÉ geschilderd, nog berustte (1776), waarin de beeldjes omtrent 1½ voet groot zijn, terwijl voorts alles zeer fraai en uitvoerig in de manier van GERARD TER BURG geschilderd is.” — Zie bij mij op CODDE. (PIETER)

CODDE (PIETER) wordt door *Immerzeel* opgegeven als schilder, enkel van krijgsmans-bijeenkomsten en burgergezelschappen, maar ik kan er bijvoegen, dat hij ook het historic-vak beoefend heeft. — In het jaar 1848 zag ik van dezen meester bij den Heer D. VAN DER KELLEN, eersten stempelsnijder aan 's Rijks munt, te *Utrecht*: *Eene aankondiging der geboorte van J. C., bij de herders in het veld, met eene glorie van Engelen*, welko laatsto uitnuntend waren geteekend; het geheel ademde eene REMBRANDTS-idee, en was overigens goed van kleur, doch wat theoretisch geschilderd. — Eene gelijksoortige schilderij komt voor bij *Terwesten*, in zijnen *Catalogus*, blz. 49, Nr. 44: „*De Boodschap aan Maria door den Engel, met een glorie, en veel Engelen*, door PIETER CODDE, zijnde dezo waarschijnlijk dezelfde schilderij, die reeds veel vroeger bij *Hoet*, in zijn *Catalogus*, dl. II., blz. 120, onder Nr. 321, voorkomt: „*De Boodschap aan Maria enz.* door P. CODDE.” — Waarom nu zulke bewijsstukken laten rusten? — *Bryan-Stanley* zegt, dat hij waarschijnlijk een broeder van KAREL CODDE is geweest, en voert tevens aan, dat *Balkema* meldt, dat KAREL CODDE geboren is te 's *Gravenhage*, in 1640,

en in 1698 overleden, doch, voegt hij daarbij, „dit berigt geeft *Nagler* voor PIETER CODDE, van wien een der schoonste werken zich in *Lormier's Verzameling* bevindt. *Nagler* heeft zich vergist.” — Zie bij mij op CODDE. (KAREL)

CODDESTEYN. (JACOB JANSZ.) Deze Hollander behoort tot de vroege knnst-school, en bloeide, in de tweede helft der XV. eeuw, te *Gouda*. — Ik laat hier volgen het berigt over dezen kunstenaar, zooals ik dat heb gegeven in mijne *Beschrijving der Goudsche Glazen van de St. Janskerk enz. Gouda, 1853 in 8°.*, blz. 27. „Omtrent het jaar 1378 werden in *Ter Goude* voor den nieuwen toren van het slot te *Schoonhoven*, de glazen der drie vensters van de Reken- en Garderobekamer aanbesteed, waarvoor eenige onkosten en wijnkoop in rekening werden gebracht. Daar wordt vermeend, dat CODDESTEYN de eerste glasschilder aldaar niet is geweest, en, dewijl zijn werk reeds getrokken en zeer geacht was, is het niet onmogelijk, dat meer dan tachtig jaren vroeger, dáár ook reeds glasschilders kunnen geweest zijn, en zelfs waarschijnlijk, dat deze aanbestede glazen geschilderd moesten worden. Behalve de vroegere onbekenden, die er waarschijnlijk te *Ter Goude* hebben bestaan, waren als glasschilders, en niet zonder eenige vermaardheid, bekend de reeds boven aangehaalde JACOB JANSZ. CODDESTEYN, glazemaker of glasschrijver, die gewoond heeft op den Tiendenweg, in het jaar 1481: want toen koecht hij een huis aldaar, gelijk hij er een koecht op den korten Tiendenweg (van Thomas Jacobsz., naast hem Jacob voorz. O. W.); dus woonde hij waarschijnlijk op den hoek van beide deze straten. — In een Thesauriers-rekening der stad *Gouda* (van het jaar 1499, fⁿ. 40) wordt het volgende gemeld, waaruit blijkt, dat er reeds vóór de gebroeders CRABETH glazen aldaar door CODDESTEYN werden geschilderd, welke zelfs tot geschenken aan voornamen steden zijn gezonden. In dezelve staat: „CODDESTEYN van 't glas te maken te *Antwerpen*, en was gedaen by consent van de vroedschap, ende was aan 200 voet (vierkant) en 70 voet gebaex (beschilderd en gebrand) en 30 vierendeel noch 180 voet mit lysten en 30 vierendeel en noch 5 schellingen (f 1.50) voor zyn costen om aldaar te reisen, en te setten, facit t samen 19 pond (vlaams) 5 schellingen gr. (f 115.50).” Dus ondernam hij al zeer grote glazen te schilderen, met tafereelen in geschilderde lijsten gevat, waaruit men veilig mag opmaken, dat hij ook verscheidene van die belangrijke glazen, die vóór den brand van het jaar 1552 beroemd waren, en waarvan nog twaalf teekeningen in wezen zijn, in de St. Janskerk zal geschilderd hebben.” — Het wordt, en niet zonder grond, voor zeker gehouden, dat hij een der meesters is geweest van de wereldberoemde Goudsche glasschilders, de gebroeders DIRK en WOUTER CRABETH.

COEBERGER. (WENCESLAUS) Zie KOEBERGER, (WENCESLAUS) alhoewel verkeerdelijk, bij *Immerzeel* en anderen, aldus genoemd.

COECK. (GERAERD) Een bekwaam plaatsnijder, die, in het midden der XVII. eeuw, waarschijnlijk, te *Amsterdam*, bloeide. — In het *Haarlemmer-Meerboek enz. van Jan Adriaensz. Leeuwwater, enz., Amsterdam, 1654, in 4°.*, vindt men eene kaart van dat Meer, en eene *idem* kleine, op den titel: door GERAERD COECK *sculpsit*. — Meer is mij tot heden van zijne werken niet voorgekomen.

COECK VAN AELST. (PIETER) Zie KOEK. (PIETER)

COELER. (G.) *Le Blanc* noemt, op gezag van *Nagler*, dl. III, blz. 27, dezen als een kunstgraveur en uitgever van topografische onderwerpen, die, in de eerste helft der XVII. eeuw, te *Amsterdam*, werkzaam was; en vermeldt de volgende door hem (?) vervaardigde werken: *Allégorie sur la descente de Gustave Adolphe*. — *Effigies Matthai Zubcri in 8°.*

COENRADT. (LAUWERS) *Bryan* voert onder dezen naam nog een kunstgraveur

op, die omtrent het jaar 1680 bloeide, en een gedeelte der portretten heeft gesneden voor de verzameling van Kardinalen, die bij *Rossi* (te Rome) zijn uitgegeven. Ze zijn middelmatig van verdienste. — Het is meer dan waarschijnlijk, dat hij een Nederlander is geweest, en wel van denzelfden naam als de graveur ABRAHAM KOENRAAD, ook wel CONRADUS genaamd, — Zie aldaar. — dewijl de letters c en k niet alleen bij de buitenlandsche, maar zelfs bij onze Auteurs, oneindige verwisselingen in de namen hebben doen ontstaan, die grooten last veroorzaken in de alphabetische schikkingen, en bij sommige Schrijvers aanleiding hebben gegeven tot het opvoeren van twee verschillenden voor één-en-denzelfden persoon. — Bij *Le Blanc* vindt men nog de twee volgende gravures vermeld, als: *La continence d'Alexandre*; naar PIETRO BERETTINI, in f^o, in de breedte, boogsgewijze; — en *Paulus S. R. E. diaconus Card. Sabellus Percutus*, naar GIO. BATT. GAULLI, in 4°.

COEUR. (GUILLAUME) Zie KEUR. (WILHELM)

COGELS. (JOSEPH CHARLES) Het is waarschijnlijk goed, dat dezo JOSEPH CHARLES heet, zooals *Immerzeel* vermeldt, doch op eenige kunstwerken, gelijk op zijn portret, door VERBOEKHOVEN gelithographiceerd, staat alleen J. COGELS, en op een *landschap*, dat onder zijn werk, bij het genoemde portret, in die uitgave behoort, en door hem-zelfen op steen is geteekend, heeft hij-zelf J. COGELS gezet. — Welligt is het zijne gewoonte geweest, zooals bij velen, om al de voorletters niet op zijn werk te plaatsen; doch onder zijn portret geeft mij dat aanleiding, om zulks tot waarschuwing te melden, dewijl toch hier één-en-denzelfde persoon bedoeld wordt. — Verder moet ik daar nog bijvoegen, dat hij ook de etskunst heeft beoefend, en, onder anderen, behalve naar zijne eigen teekeningen, een *landschap* etste naar JAN NOH, in kl. f^o, in de breedte. — De letters J. C. vindt men boven, links, in de lucht. — Zie *Brulliot*. — Ook vindt men wel de c op de grootere J gehecht, als monogram, op andere zijner werken beteekend.

COGET. (ANT.) Van dezen kunstgraveur vind ik een afbeeldsel in 4°. van *Paus Marcellus II.*, door hem *fecit*, voorkomende in het Werk, uitgegeven en gedeeltelijk gegraveerd door PETER DE JODE, *Antwerpen* 1652 in 4°. onder den titel *Theatrum Pontificum, Imperatorum* enz., bevattende 180 platen, die allen door onderscheiden graveurs aldaar zijn vervaardigd, zoodat onze COGET ook wel to *Antwerpen* zal hebben gewoond, en ik zijne verdiensten hier wel mag gedenken, dewijl ik hem nergens vind vermeld. — Nog heeft hij gesneden het portret van den schilder DAVIT BECK, te vinden in *De Bic, Gulden Cabinet* enz., dat fraai is to noemen; — en, naar RUBENS, *De Tijd kroont de Nijverheid en straft de Ledigheid*. — Zie bij mij op COCHET. (JOSEPH ANTOINE)

COHEN PARIARA. (D.) Op de Tentoonstelling van *Volks- en Kunstrijt, te Haarlem*, 1825, vond ik in de *Lijst der Schilderwerken*, enz. onder Nr. 83: „*De Muse Terpsichorc* door D. COHEN PARIARA, to *Amsterdam*.”

COK (JAN MATTHIAS) wordt bij *Immerzeel* verkeerdelijk kok genoemd, gelijk mij zulks duidelijk is gebleken op den titel van een *Catalogus*, daar zijn naam als Makelaar op staat vermeld, zóó gelijk ik dien verbeterd hier aan het hoofd heb geplaatst, en welke *Catalogus* het jaar 1765 voert, zijnde van eeno Verkoopning in het Oude-zijds-Heeren-Logement, to *Amsterdam*; en, wat meer is, waar vóór is geplaatst een door hem *geëste Titel*, voorstellende *de Kunst, door een geblyndlochten Genius, die door de Waarheid geleid wordt, naar den tempel der Onsterfelijkheid gevoerd*; — daar boven staat: *De Waarheid geleid my*; beteekend J. M. COK *del. et fecit* 1765, en, aan het slot van dien *Catalogus*, nog een door hem *geëst Vignel*, met het opschrift: *Door Naarstigheid*, en door hem beteekend als boven. — Ik heb zeer uitvoerige teekeningen in waterverw van hem gezien, namelijk, een

rijke ordonnantie naar de schilderij van M. DE HONDEKOETER, EN JOHANNES LIN-
GELBACH, die in zijn tijd wel zijn betaald geworden.

COLAERT. (J.) Ik bezit een portret in klein f^o. gegraveerd door J. BARY, voorstellende *Gerardus a Wassenaer*, en door J. COLAERT geschilderd, en daar deze voornamelijk Utrechtsche Rechtsgeleerde, ten jare 1664, in den ouderdom van 75 jaren, is overleden, zoo kan men den bloeitijd van dien kunstenaar daaruit afleiden, dewijl het portret hem voorstelt op een leeftijd van omstreeks 70 jaren, weshalve hij zijn kunstbedrijf stellig in het midden der XVII. eeuw heeft uitgeoefend. — Dit werk van dezen meester komt mij vrij goed voor, en daarom bevreemdt het mij, dat hij, voor zoo verre ik weet, ongeboekt is gebleven. — Ik meen, dat hij wel van het geslacht der Antwerpsche ADRIAEN EN HANS COLLAERT's kan zijn geweest, die bij *Immerzeel* en bij mij zijn beschreven geworden, hoewel in die namen twee LL voorkomen, doch hetgeen voor mij geene afdoende reden zou zijn, om het niet te durven gissen, zoo als ik elders zulks al meer heb bewezen, of wel, dat de lettergraveur op het genoemde portret misschien een L te weinig mag hebben gesteld. — Het een en ander wordt door mij, zonder eenige zekerheid, alleen als tot waarschouwing gemeld.

COLEYER of COLYNER of COLIER (EVERT) staat bij *Immerzeel*, doch zonder tijdsbepaling van zijnen arbeid, als een Leydsch schilder van stillevens en huiselijke stukjes geboekt. — Een stuk van hem voerde achter zijn naam het jaarmerk 1691. — Nog berigt ik hierbij, dat in de beroemde Kunstverzameling van wijlen *Van der Marck*, te *Leyden*, verkocht te *Amsterdam*, in den jare 1773, het *Portret* van dezen kunstenaar aanwezig was, hetgeen onder Nr. 402 van den *Catalogus* aldus staat beschreven: „Dezelve is verbeeld zittende voor zijn schilderezel, waarop een stilleven staat: in de eene hand heeft hij een penseel, houdende in de andere een palet, met opgezette verwen, schilderstok en eenige penceelen: naast hem staat aan de eene zijde een houten kistje met een doodshoofd, en een boek daarop, en aan de andere een open koffer, uit welke een teekening hangt, en waartegen, in een opengeslagen boek, een met rood krijt geteekend beeld; verders eenige studiebladen, pleisterbeelden en verder bijwerk; door dezen meester-zelfen zeer uitvoerig geschilderd, op doek, h. 17, br. 20 duim.” — De beschrijving van eene schilderij, door hem vervaardigd, laat ik hier ook nog volgen: *Een schilder in zijne studeerkamer*, en daarbij een tafel, waarop een bas, boeken en een groene roemer met Rijnschen wijn, natuurlijk op doek geschilderd door E. COLYNER. — Ook in den *Catalogus* van *Hoet* komen eenige stukken van hem voor.

COLIN. (ALEXANDER) De groote verdienste van dezen beeldhouwer is reeds door *Immerzeel* vermeld, en het beroemde *Praalgraf van Keizer Maximiliaan II.*, in de Franciscaner-kerk, te *Inspruck*, kort beschreven; daar dit tot de schoonste kunstwerken behoort, zoo verwijs ik dienaangaande naar het uitvoerig berigt over de werken van dezen meester in *Le Messenger de Gand*, 1844, p. 93, waarin onderscheidene afbeeldingen der Basreliefs van dat Mausoleum voorkomen. — Ook wordt aldaar op goede gronden berigt, dat hij, in den jare 1527, te *Mechelen*, is geboren, hetgeen blijkt uit een geschenk, hem, in 1601, op zijn 74. jaar, gedaan door *Dom Wachter van Augsburg*, ook bekend onder den naam van *Dom Custos*.

COLINET. (...) In de Rekeningen der Hertogen van Bourgondië, die in de Archiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men op den 16. April, 1467, aangetekend: „A COLINET le peintre de *Valenchiëne*, païé pour VI jours qu'il a ouvré au pris de X S. pour jour, LX S.” — Zie over deze werkzaamheden, mede door hem

verrigt voor het groote feest van het Guldenvlies, te *Brugge*, op REGNAULT. (AMAND)

COLINS. (N.) *Weyerman* berigt ons, dat hij een kunstenaar is geweest, te *Brussel* geboren, en die landschappen met ruïnen zoo van Romeinse als van andere gebouwen heeft geschilderd, en „een aardig en veelkleurig koloriet wist te geven, aan die, voor het oog niet onaangename schilderijen, die hij dan met bandieten, bedelaars of reizigers stoffeerde.”

COLLAERT'S. (DE) Ik laat hier eene beschouwing volgen over het geslacht van de beroemde graveurs COLLAERT, die op eene zaakkundige wijze uit bunne werken door den vermaarden kunstkenner *Mariette* — zie op COLLAERT (JOANNES ADRIANI) — zijn beschreven geworden, en wel in dezer voege: „Je croirois assez que JEAN COLLAERT seroit l'ainé d'ADRIEN, quoy que je n'aio d'autres preuues, pour le croire que celle que je tiro de l'estampe du frapement du rocher, d'après LAMBERT LOMBAERT quo jo trouue gravé par JEAN, dès l'année 1555, et je n'en vois aucune d'ADRIEN, avec une datte si avancée. Quoy qu'il en soit, JEAN a changé deux ou trois fois de manières, il a quelquo fois affecté, je crois même dans ses commencements, à grauer d'uno manière fino comme WIERIX et d'autres fois il a gravé d'uno manière plus ferme que son frère ADRIAEN, mais en mesmo temps plus roide.... Generallement cependant, JEAN a suiuy la manière de son frere ADRIEN, beaucoup plus habil quo lui et plus curieux de terminer ses ouvrages. Peut-être les deux freres JEAN et ADRIEN étoient-ils fils d'un JEAN COLLAERT, qui étoit graueur et orfèvre. Au reste ADRIEN étoit gendre de PHILIPPE GALLE.... et il so peut faire mesme qu'il en fut lo disciple. J'ay remarqué qu'ADRIEN auoit laissé un fils nommé JEAN dont on voit quelques pieces inarquées ainsi: JOANNES ADRIANI COLLAERT fec.” — Ik moet hierbij doen opmerken, dat in ditzelfde vak een tijdgenoot van bovengemelden heeft bestaan, die zich teekende GUIL. COLLAERT. — Zie aldaar.

COLLAERT, (ADRIAEN) dien ik *den Oude* moet noemen, en wiens geboortejaar bij *Inmerzeel* op omstreeks 1540 is opgegeven, die zijn zoon HANS, of JAN, laat geboren worden in 1545. Dit is echter eene vergissing, want hij de meeste auteurs, die de Graveerschool hebben behandeld, wordt ADRIAEN'S geboorte op 1520 bepaald, en is hij de broeder, en niet do vader van HANS COLLAERT *den Oude* geweest, en die ook een zoon, JOANNES ADRIANI COLLAERT — Zie aldaar. — heeft nagelaten. — Men vindt bij *Le Blanc* 575 stuks van zijne graveerwerken vermeld.

COLLAERT. (CAROLUS of CHARLES) Hij schreef zich CAROL. COLLAERT. — Zie do door mij aangehaalde zeldzame prent op HANS of JAN COLLAERT *den Oude*. — Hij was een graveur en uitgever, die in het begin der XVII. eeuw leefde, volgens *Le Blanc*, die mede de volgende gravuren als zijn werk opgeeft: *S. Guillaume en dévotion*, — en *P. Jacobus Salesius Aruernus Societatis Jesu Theologus*, in 8°. CAR. COLLAERT excud.

COLLAERT (GUILLAUME) was een kunstgraveur, bij zoo velen van dien naam, die in de eerste helft der XVII. eeuw werkzaam was, en van wien men gelooft, dat hij een zoon van JAN, *den Oude*, en alzoo een broeder van JAN COLLAERT, geweest is. — *Le Blanc* noemt van zijn graveerwerk alleen: *Het bezoek der H. Maagd Maria bij Elisabeth*. — Ik heb vóór mij een zeer uitvoerig, geheel in de manier van J. WIERIX gegraveerd prentje in gr. 8°, waarop eene zonderlinge voorstelling, die mijns inziens, niets anders dan één der vijf Zinnen kan uitdrukken, doch in een zeer verheven geest is opgevat: op een prachtig ledekant, met bloemen bestrooid, ligt een vorstlijk persoon, die met de eene hand een bouquet houdt, waaraan hij ruikt, terwijl hij met de andere ook nog bloemen uit eene vaas neemt, die op

een tafel staat, waarop mede een vaas met dampend reukwerk geplaatst is, dat door een daarbijstaanden hoveling gedurig onderhouden schijnt te worden. Door twee bogen, die de zaal sluiten, ziet men, langs den één het Reukaltaar en de Offerande van *Israël*, en langs den anderen de R. K. Misdiens, daar de priester het altaar bewierookt, beteekend VAN DER HORST *inven.*, GUIL. COLLAERT *sculp.*— Om de zeldzaamheid van het werk van dezen graveur, heb ik die voorstelling hier beschreven, teneinde welligt aanleiding te geven, zoo het één der vijf Zinnen is, de vier andere, wanneer die misschien niet beteekend zijn, daardoor te regt te brengen. — Zijne werken schijnen aan *Brulliot* en anderen niet bekend te zijn.

COLLAERT, (HANS of JAN) dien ik *den Oude* moet noemen, is bij *Immerzeel* vermeld, als een verdienstelijke Antwerpsche graveur, die nog in gevorderden leeftijd heeft gewerkt, daar er prenten van hem met het jaartal 1622 voorkomen. Dat werk kon dus wel van zijn zoon van denzelfden naam zijn. — Zie aldaar. — Van al de werken, welke men van hem vermeld vindt, bezit ik er een, onder de uiterst zeldzame en onvermelde gerekend, en dus daarom hier te boeken, namelijk, een zeer groot blad, aan welks hoofd eene fraaije gravure is geplaatst, en van onder met een gedrukten tekst. De voorstelling is die van den *wandelenden Jood*, ten voete uit (h. 18 dm. Ned. maat), op den voorgrond; — op den tweeden grond, de stad *Jeruzalem*, daar Christus het kruis draagt, en voorts de legende van bedoelden Jood, met veel volk er bij; — in den achtergrond eene ontmoeting van den Jood met twee Ridders te paard, in een later tijdvak voorgesteld. — Op een steen, in de prent geplaatst, leest men: *Iudæi oberrantis effigies, Iuxta eam quæ olim Malduia, et a paucis annis Parisijs fuit efformata.*— Onder de prent in letterdruk: *Histoire et pourtraict d'un Jvif errant*, en vervolgens twee kolommen druks in de Fransche taal, de geheele geschiedenis bevattende, voor zooverre die tot den jare 1614 gemeend wordt, bekend te zijn geweest, en alles goedgekeurd door het *Imprimatur*, *L. Beyerlinck, S. T. L. et Censor Libror.*, die te *Antwerpen* te huis behoort. — De prent-zelve is niet beteekend door den vervaardiger, maar wel CAROL. COLLAERT *excud.* — Het is, naar mijne meening, uit alles af te leiden, dat deze prent tot het werk van HANS COLLAERT behoort. — Bij *Le Blanc* vindt men 149 stuks van zijne graveerwerken vermeld.

COLLAERT (HANS of JAN) *den Jonge* vindt men bij *Le Blanc* vermeld, als den zoon van *den Ouden* HANS van dienzelfden naam, en alzoo een broeder van GUILLAUME of WILLEM, die, in de eerste helft der XVII. eeuw, zijn kunstbedrijf uitoefende. — Hij vermeldt twee zijner gravuren, als: *De Paus en de Keizer, door Prelaten gevolgd, aanbidden het II. Sacrament.* — *De vertooning van de Miraculeuze hostie, welke men in de kerk van St. Gudule (te Brussel) bewaart, 1621.* — Het is dus deze JAN, aan wien men ook de werken, tot 1622, vervaardigd, door *Immerzeel* aan zijn vader toegekend, zal moeten toeschrijven, dewijl hij geen in de kunst bekenden zoon heeft gehad, en men dus verkeerdelijk al de jaarmerken, die op de gravuren van HANS of JAN voorkomen, naar die valsche gevolgtrekking, op zijn vader heeft t'huis gebragt. — Verder meent men, dat de *Afbeeldingen der Graven (?) van Brabant* ten voete uit, zijnde 35 stuks, tot Albertus en Isabella, allen gegravced door J. COLLAERT in kl. f^o, door onzen jongen HANS zijn vervaardigd, voor een boekwerk, dewijl de prenten van achter met Latijnschen tekst zijn bedrukt. — Zie *Supplement* van den *Catalogus van Portretten van Frederik Muller*, Nr. 5: 4.— Dit zijn dus zeker kopijen naar PIERRE BALTHAZAR, — Zie aldaar — waarvan ik een keurig exemplaar met Franschen tekst bezit, te *Antwerpen*, bij *Christofe Plantin pour Philippe Galle*, in 1586.

nitgegeven, in ^o, waarin 36 platen, tot en met Philips II., koning van *Spanje*, allen ten voeten nit, voortrefflijk zijn gegraveerd.

COLLAERT, (JOANNES ADRIANI) zoon van ADRIAEN COLLAERT, van wien echter weinig werken voorkomen, tenzij dat ze onder die van de andere COLLAERTS zijn verward, dewijl zij met de namen niet voluit zijn beteekend, welk laatst wel het geval zal zijn geweest. Immers, de vermaarde Fransche kunstkenner *Maricte*, die, eene eeuw verleden, zelfs een der beroemdste kunstverzamelingen had, en in de voornaamste Museën-zelve zijne studiën over de geschiedenis der graveerkunst heeft beschreven, zegt, dat hij heeft opgemerkt, dat ADRIAEN COLLAERT een zoon, JAN genaamd, heeft nagelaten, van wien men eenige prenten aldus beteekend vindt: JOANNES ADRIANI COLLAERT fec. — Zie hij *Le Blanc* op de COLLAERT's, en evenzoo ook bij mij.

COLLASIUS. (...) Een geheel onvermeld portretschilder, die, waarschijnlijk, te *Utrecht* gewoond heeft, doch van wien weinig werken voorkomen. — Ik heb den naam ontdekt in een Werk in 4°. bevattende *Afbeeldsels van Pleinipotentiarissen op de Vreedchandeling te Utrecht, met eenige van hare Principalen*, 1713, zeer fraai met rood krijt geteekend, in ovalen, blijkbaar voor gravuren vervaardigd, ten getale van 32 stuks, thans door mijne zorg op het Stads-archief, te *Utrecht*, aanwezig. — Nog ben ik in de gelegenheid geweest, zijn schilderwerk te zien bij Graaf Nahuys, te *Utrecht*, die een aantal afbeeldingen van het geslacht van *Van der Does*, als familie-portretten zijner Echtgenooten, bewaard heeft. — Aldaar zijn twee broeders, door hem geschilderd, *Jonkheer Johan* en *Cornelis van der Does*, geboeren 1684 en 1691; levensgrootte kniestukken, vrij wel geschilderd, in den smaak van dien tijd. — Nog heb ik gevonden, dat er van zijne portretten in plaat zijn gebragt, als dat van *Johannes Ens Cz. Prof. Theol. Ultraj. ob. 1732, et. 48.*, door J. FOLKEMA, in 4°., waarvan een fraaije afdruk, met nog een vóór alle letter, in de verzameling van Portretten van geboren Utrechtenaren, of op *Utrecht* betrekking hebbende mannen, in het stedelijk Archief aldaar wordt bewaard; — en *Adr. Relandus Prof. Ling. Orient. Ultraj. ob. 1718, et. 42*, door P. GUNST in ^o. — Beido afbeeldingen versterken mijn vermoeden, dat hij te *Utrecht* gewoond, en welligt zijn kunstbedrijf voor uitspanning beoefend heeft.

COLLEMAN. (WILLEM en GILLES) In de Rekeningen der Hertogon van Bourgondië, die in de Archiven te *Rijsel* worden bewaard, vindt men op den 16. April, 1467, aangeteekend: „A WILLEM COLLEMAN, paie pour XIIJ jour qu'il a ouvré, comprins sa venue a XII S. par jour VIJ l. XVJ S. — A GILLES COLLEMAN, paie pour VI jours comprins sa venue à X S. pour jour LX S.” — Zie over dezo werkzaamheden, mede door hen als schilders (?) verrigt, voor het groote feest van het Guldenvlies te *Brugge*, op DARET, (JAQUES) en REGNAULT. (AMAND)

COLLENIUS. (II.) Een onvermeld kunstenaar, die, waarschijnlijk, voor uitspanning portretten heeft geschilderd, en wel op eene groote schaal, zoo als mij is medegedeeld, dat bij de Erven van den WelEd. Heer, *P. de Vries*, te *Leeuwarden*, eene groote schilderij berust, voorstellende eene Groningsche familie, door H. COLLENIUS, in 1707, geschilderd. — Dit Artikel, met nog vele anderen, heb ik te danken aan de beleefde mededeeling, van den ziele voor de Kunst in *Vriesland* zoo bijzonder ijverig betoonenden Jonkheer Mr. S. W. H. A. van *Beyma thoe Kingma*, te *Leeuwarden*.

COLLIER. (E.) Onder de kunstnatenschap van den Heer L., verkocht te *Rotterdam*, April, 1816, komt voor, onder Nr. 30 van den *Catalogus: Een Vanitas*, door E. COLLIER. — Daar ik dezen meester onder geene vreemde school vermeld vind, zoo heb ik hem hier opgenomen, te meer, daar ik geloof, dat het een lief-

hebber der kunst kan zijn geweest, en mitsdien zijne werken zeldzaam voorkomen. — Dat nu deze dezelfde kan zijn, als de vermelde EVERT COLEYER, COLYNER of COLIER, is wel te vermoeden, doch ik durf dienaangaande niets zekers te bepalen.

COLLIN (JOHANNES) was, volgens *Le Blanc*, een kunstgraveur, dien hij, op gezag van *Strutt*, van *Heineken*, dl. IV. blz. 258, en van *Nagler*, dl. III, blz. 49, opvoert, als geboren te *Antwerpen*, en dat hij in *Holland*, te *Rome*, *Parijs* en in *Engeland*, zijn kunstbedrijf heeft uitgeoefend, en die, volgens het jaartal zijner werken (1682), zijn bloeitijd genoegzaam kenbaar maakt. — Hij meldt van hem het volgende, als: *De voetwassching van J. C.*, naar GIROL. MUTIANO; — *St. Nicolaas*, naar HARMANT (?), *Moreau exc.*, h. 279, br. 374, str. — *De H. Petrus uit de gevangenis verlost*, naar FRANC. MOLA. — *Le Tableau de la croix représenté dans les cérémonies de la sainte Messe. Paris; Chiquet.* s. d. in 8°., zijnde 100 bladen — *Fr. D. Gregorius Carafa*, h. 240, br. 178 str. — *Jo. Jacob. de Rubeis formis.* — *Keay Nabe Naja Wi-praia*, ambassadeur van Sultan Abdalla-Char. 1682. — *Le R. P. Moro d'Aviano* in 12°. — *Jaques Thurer*, ovaal in f^o. — *Procession des funérailles de George, duc d'Albemarle.* — Of deze JOHANNES verwant is geweest met RICHARD COLLIN, wordt niet gemeld.

COLLIN (RICHARD) is reeds bij *Immerzeel* beschreven, doch zonder een zijner veelvuldige graveerwerken te vermelden, en zoo noem ik slechts één van de onderscheidene, welke ik bezit, doch dat, zeker, wel het schoonste van allen mag genoemd worden, en waarbij de eerezucht, onder het vervaardigen, gewis de voornaamste drijfveer is geweest, namelijk, het portret van den beroemden Spaanschen schilder BARTHOLOMEUS MORILLUS, door hem in 1682 gegraveerd, fraai en los gesneden, en in vele opzigten het burin van een SUYDERHOEF waardig. — Een *idem* ziet men van *Macarius Simeomo*, aan wien het derde deel van *C. Hazart, Kerckelycke Historie van de gheheele waereld, enz. Antwerpen, 1669*, in f^o. is opgedragen, naar de tekening van *Hub. Quellinus*, uitmuntend gegraveerd. — Hij heeft ook vele platen gesneden voor het Werk van *Joachim de Sandrart, Academia nobilissimæ Artis Pictoriæ*, 9 stuks, en voor *Sculpture veteris Admiranda a Joachimo de Sandrart*, 33 stuks. — *Le Blanc* noemt nog *Esther en Assuerus*, naar P. P. RUBENS; — *de kruisdraging Christi*, naar ABR. DIEPENBEEK; — *Les Saints du Mont-Carmel. Bruxelles, 1685*, in f^o., vervolg van 30 platen; en verder beschrijft hij 38 stuks portretten van zijn werk, waaronder er voorkomen, die in het *Gulden Cabinet van de Bie* te vinden zijn, — en het *Monument sépuleral du jeune Pierre Pasqual, 1670*, in 4°. alsmede de platen voor het Werk: *Castella et prætoria nobilium Brabantia. Antverpice, 1697*.

COLLINET. (CH.) In een openbaar berigt van den 27. Junij, 1855, vond ik het volgende vermeld: „De Heer CH. COLLINET, bekend graveur en letterkundige, is te *Luik* overleden.” — Ik heb gemeend, dit hier te moeten boeken, om zulks voor de vergetelheid te bewaren, hoewel ik verder niets van zijn leven of werken te melden weet.

COLLOM. (J. J. VAN) Ik vond dezen naam als portretschilder geplaatst onder de volgende gravure, zijnde de Afbeelding van *Ab. Volckersz.*, doopsgezind Predikant, te *Amsterdam*, overleden in 1645, oud 76 jaren. Hij is voorgesteld ten halve lijve, regts, met bijzonder grooten neus, een calot op, en een mantel omgehangen, staande, en wijzende met den vinger op den voor hem liggenden, bij de Brieven aan de Ephesen opengeslagen Bijbel, met vierregelig vers: *Dit 's hy die door 't gloof, enz.* naar J. J. VAN COLLOM, door C. VAN DALEN gegraveerd, in 4°. met het adres van *J. Rieuwertsz.* — Zie *Catalogus van Portretten van Frederik Muller, Nr. 5959.* — Daar ik dezen kunstenaar nergens vind beschreven, en, naar alles te oordeelen,

de meening mag uiten, dat hij op onzen boden te huis behoort, gaf ik hem hier eene plaats, om hem voor verdere vergetelheid te bewaren, en totdat welligt nadere bescheiden over hem of zijne werken mogten voorkomen, die mijn gevoelen zullen bevestigen of wijzigen.

COLONIA (ADAM) is reeds bij *Immerzeel* beschreven.—Ik voeg hierbij, dat er schilderijen voorkomen, zijnde *landschappen*, met bouwvallen, fonteinen enz., in do manier van ADAM PYNACKER, en welke hij met J. SNELLINKS heeft uitgevoerd.

COLONIA. (JOHANNES DE) Zio ANCKER VAN ZWOLL. (J.) Ofschoon deze, vermoedelijk, dezelfde persoon is, zoo vind ik echter vermeld, dat JAN VAN CEULEN in de *Registers* der stad Zwol van den jare 1478 voorkomt, gelijk zulks door *Le Comte de Laborde*, in zijn Werk *les Ducs de Bourgogne etc. Paris*, 1851, in 8°, tom II, *Introduction*, blz. LII, in eene Noot, wordt vermeld, en wat ik hier letterlijk laat volgen: „De quel intérêt serait pour nous le nom de JEAN DE COLOGNE inserit au bas d'un tableau, lui que nous connaissons par une courte notice perdue et retrouvée dans les memoriaux de Zwoll à la date de 1478: „*Eodem tempore aderat quidam devotissimus juvenis, dictus JOHANNIS DE COLONIA, qui dum esset in seculo, pictor fuit optimus et aurifaber!*” (*Archief voor Kerkelijke Geschiedenis, inzonderheid van Nederland. Leyden*, 1835, dl. II, blz. 296.) *M. Passavant* voudrait retrouver le nom de ce peintre-orfèvre dans les lettres I. M. DE ZWOLL, suivies de la *Navette*, et serait disposé par conséquent à lui attribuer cette série de planches si bien empreintes des tendances de *Bruges*. Quelque découverte inattendue peut confirmer un jour ces ingénieuses conjectures.” — Het zal, hoop ik, wel éénmaal blijken, of hij, bij zijne komst te Zwolle, zich ANCKER VAN CEULEN noemde, omdat men zegt, dat hij een Duitsch graveur was, en later meer onder den naam van ANCKER VAN ZWOLL is bekend gebleven. — Bij den bekwamen geschiedschrijver *Merlo, Kunst und Künstler in Köln; u. s. w. ibid.* 1850, in 8°, en zijne *Nachrichten von dem Leben und den Werken Kölnischer Künstler u. s. w. ibid.* 1852, in 8°, heb ik, tot mijne bevreemding, niets gevonden, wat de meening, dat hij van Keulen zou zijn, kan bevestigen.

COLYN. (JACOB) Dat er een voornaam beeldhouwer van dien naam heeft bestaan, die, op het einde der XVI. eeuw, te Utrecht, bloeide, vond ik vermeld door een tijdgenoot van COLYN-zelfen, namelijk, in een Regtskundig Advies in het Proces enz., gevoerd tussehen de twee zonen van *Govert van Reede, Heer van Amerongen* enz., omtrent het jaar 1608, volgens het handschrift van *Arnold Buchelius*, waarin vele bedenkingen voorkomen over de ware meening van des vaders Testament, bij een huwelijk, hetwelk de zoon, Frederik, met Jufvrouw Cornelia, dochter van Jan van Oostrum, had aangegaan, die, in het oog van zijnen broeder Adriaan, niet hoog genoeg van geboorte was, om de beschreven heerlijkheden, naar den wil des vaders, te kunnen erven. Frederik bewijst de grootheid van het geslacht zijner echtgenoot, en, daarentegen, Adriaan dat der *Van Reede's*, waarin voorkomt het volgende, dat ons alleen dienstig is: „Ende heeft parthyen vader oock in syn leven by eenen Mr. JACOB COLYN doen houwen in steeco syn tombe ende ligchaem, verheven van der eerden, met syn quartieren verchiert, als oft hy een banderheer ware geweest, om t' *Amerongen* in de kerk gestelt te worden.” Zie *Tijdschrift voor Gesch., Oudh. enz. van Utrecht; ibid.; N. van der Moudt*, 1844, blz. 87. — Of bedoelde Tombe later ooit tot hare bestemming is gekomen, (daar *Govert* in 1585 overleed) weet ik niet, en evenmin of een dergelyk levensgroot beeld, als Baanderheer voorgesteld, hetgeen blijkbaar op eene sarcofhaag heeft gelegen, en wat ik, ten jare 1837, in het koor der kerk te *Amerongen* gezien heb, een overblijfsel der gesloopte Tombe zijn kan; zoo ja, dan kon deze de

genoemde *Govert van Reede* zijn; zoo niet, dan is het een vroegere heer van *Amerongen*, en alzoo niet het werk van JACOB COLYN. — Later zag ik, dat in de Rekeningen van de parochiale Buurtkerk te *Utrecht* het volgende staat aangeteekend: „Item COLYN die beeltsnyder van aensichten ende dolmesgens 12 st. *Rekening van de Buurtkerk*, 1544—45. *Dodt Archief. VI. deel bl. 313.* — Nog komt hij voor als vervaardiger van het model eener grafstede, in de Rekeningen van „*Ontvangsten en Uitgaven van der kercke den Dom, van alzulcke administratie ende bewynt als hy Pauwels Joostensz. Secr. gehadt heeft inden sterfhuyse van den hoogwaerdigen heere Frederick Schenck, vryheer van Toutenborg, enz.*: JACOB COLYN 8 guldens van dat hy door begeerte van mijn E. heeren die gedeputeerden gemaect heeft een Patroon van een sepulture.” *Dodt Archief, IV. deel, bl. 48.* Dit staat in de maand October 1580 geboekt, en, daar Sebenek den 25. Augustus, 1580, is overleden, zoo was er niet veel tijd, om iets goeds afgewerkt te leveren, weshalve ik vertrouw, dat het een eerst, luechtig ontwerp zal zijn geweest, om aan de genoemde Prelaten, beheerders van het Bisdom ad interim, te vertoonen. — Het heeft hier wel allen schijn, dat het gevraagde ontwerp voor den overleden Bisschop moest dienen, doch geen letter drukt het bepaald uit, en er wordt zelfs bij anderen gezegd, dat „hij is begraven in den Dom, beneffens de deur van de Sacrystie, alwaar de Praaltombe, doch zonder eenig grafsehrift, nog hedendaags gezien wordt.” Dit leest men in de *Batavia Sacra* enz. in 8°, dl. III, blz. 29, zoodat die aangeduide Graftombe alsdan wel naar het genoemde ontwerp, of ook wel door COLYN-zelfen kon zijn vervaardigd; doch het komt mij voor, dat het geheel van vroegere kunsttype moet zijn, en het zou, mijns inziens, zeer gewaagd wezen, deze Tombe voor het werk van JACOB COLYN te houden. — Hierbij moet ik ook nog de volgende vragen opperen: zou men in 1580 nog gedoogd hebben, in de reeds ontwijde kerk zulk eene Tombe te stichten? en zouden de prelaten zulk een verzoek hebben gedaan? Welligt zijn reeds daarover mij onbekende besehiden aan het licht gebracht; doch dit weet ik wel, dat, zoo het waar is, dat hij in de Domkerk begraven ligt „beneffens de deur van de Sacrystie,” zooals *Van Heussen en Van Ryn* in genoemd Werk, *Batavia Sacra*, melden, de bedoelde deur nimmer die is geweest van de Sakristij, maar eene van veel later tijd, toen de tegenwoordige kerkekamer is gebouwd, en die destijds daar eerst hare bestemming heeft verkregen; de Sakristij met de sierlijk gewerkte deur was toenmaals aan de noordzijde bij het hooge koor gelegen, thans de kosterwoning, zoodat de gemelde plaatselijke aanwijzing in geen deele juist is, en ik deze zaak, onder inwachting van later licht, nog onbeslist acht.

COLYN (MICHIEL) is reeds bij *Immerzeel*, als graveur, meest van bouwkundige onderwerpen, vermeld; maar ook andere afbeeldingen heeft hij gesneden, als: *Habits des Papes, Evêques, Religieux etc.* in f^o. — *Habits de diverses nations d'Europe, d'Asie, d'Afrique et d'Amerique*, in f^o. — Hij is te *Amsterdam* werkzaam geweest, en de voormalige *Beurs* aldaar werd door hem in plaat gebracht.—Zie verder *Le Blanc*.

COLYNS (MICHIEL) is een beeldhouwer geweest, te *Antwerpen*, die, in de eerste helft der XVII. eeuw, aldaar met roem zijn vak uitoefende. — De vermaarde JAN LIVENS was met zijne dochter gehuwd. — Wat is de reden, dat hij niet bij *Immerzeel* is vermeld, daar hij bij de meeste Auteurs voorkomt. — De plaatsnijder van bijna gelijken naam, MICHIEL COLYN, — Zie aldaar. — zal, waarschijnlijk, een ander geweest zijn.

COMPE. (JAN TEN) Alleen voeg ik bij het artikel, door *Immerzeel* over dezen *Amsterdamschen* stadsgesigtschilder geboekt, dat er een portret van hem bestaat, ten

voeten uit, van voren te zien, staande met het palet in de hand, met O. I. inkt door hem-zelfen geteekend, in f^o., en onder Nr. 1104 van de *Catalogus van Portretten* door *Frederik Mulder* vermeld, met bijvoeging: *niet in plaat gebragt*. — In *Van Gool*, II. deel, plaat Nr. 2, vindt men een fraai, door P. TANJE gegraveerd afbeeldsel van hem. — In de kunstverzameling van *Van der Marck Aegidius*, te *Leyden*, en verkocht te *Amsterdam*, in 1773, was, onder Nr. 403 van den *Catalogus*, het Portret van JAN TEN COMPE, uitmuntend gebouwschilder enz. Hij vertoont zich, zittende op een stoel, voor zijn schilderezel, waarop eene schilderij, verbeeldende het *Stadhuis* te *Delft*, hebbende hij in de rechterhand een penseel, en in de linker een schilderstok, een los penseelen, en een palet met verwen, zeer uitvoerig en fraai geschilderd op paneel, h. 11, br. 9¼, dm. Rhijnl. maat.

CONDET, (GERARD en HERMAN) twee zeer verdienstelijke graveurs, wier werken meest van topographischen aard, als ook keurig van letterschrift waren. Zij bloeiden te midden der XVIII. eeuw, te *Amsterdam*. Men vindt van hunne werken vermeld: *Carte des voyages d'Enée*, naar H. JUSTICE. — *Texte du Virgile en 5 vol. in 8°. publié aux frais d'Henri Justice*. (Le 5. volume publié par son fils est de 1765.) — Tevens vermeldt *Le Blanc* ook eene kunstprent, zijnde figuren naar ANT. WATTEAU.

CONINCK, KONINCK, of KONING (CORNELIS) is bij *Immerzeel* op den naam van CORNELIS KONING vermeld, doch zeer in het onzekere aangaande zijne graveerwerken; derhalvo voeg ik de beschrijving van eenigen er van hierbij, als: *Aankomst van Prins Frederik Hendrik van Nassau te 's Gravenhagen, den 9. Augustus, 1627*, in 8°. in de breedte, naar ADR. VAN DE VELDE. — Dit moet dus in veel later tijd door dezen zijn geteekend of geschilderd, daar hij in 1639 is geboren; — welligt is het naar een der vroegere meesters van dien naam, of van ADR. VAN DE VENNE. — Het Portret van *Lourens Jansz. Coster*, naar J. VAN CAMPEN. Dit is derhalve eene andere gravure, dan die in *Petri Scriverii Laurecrans voor Lourens Coster van Haerlem* enz. *ibid.*, 1625, in 4°. voorkomt, want deze is door J. V. VELDE sculp. — *Udalricus Comes Dominus Frisic*, naar ANDRIESEN in f^o. — *Martinus Luther*. — *Dirk Philius*. — *Meno Simons*. — *Adrianus Tetrodius Harlemensis Pastor*, naar P. DE GREBBER in 4°. in de hoogte. — Het jaar van zijn overlijden selijnt niet bekend. — Zie *Bryan* en *Le Blanc*.

CONINCK. (P.) In de Archiven, die te *Utrecht* worden bewaard, komt deze als kunstenaar dus voor: „P. CONINCK, glasschrijver, 8 Februarij 1630.” In de *Registers der Momberkamer*. — Ik vond hem in het St. Lucas-gilde aldaar niet aange teekend.

CONINCKLOY. (GILLES VAN) Zie bij *Immerzeel*, en bij mij, op KONINGSLOO, (GILLES VAN) alhoewel de naam moet zijn zoo als die hier aan het hoofd is geplaatst.

CONRAD of CONRADUS (ABRAHAM) staat bij *Immerzeel* op KOENRAAD vermeld, doch die naam komt op zijne werken niet voor, maar wel zoo als hij hier aan het hoofd geplaatst is. — Om de ware verdienste van dezen teekenaar en graveur meer uit zijne werken te doen kennen, zal ik eenige, mij voorgekomene hier opnoemen: *Portret van Christopher Love*. — *Jacobus Trigland, 1648*. — *Thomas Mauros van Canterbury*, Leeraar te *Amsterdam*, D. BOUDRINGHES pinx. A. CONRADUS fec.; — *Godefrid Hotton*, Fransch Predikant, te *Amsterdam*, naar H. MERMANS (?), zeer fraai; — dat van *Ileazar Swalmius*, naar REMBRANDT, waarvan ik zelf een paar afdrukken van de koperen plaat heb doen trekken, die echter nu niet van de beste zijn; — en, eindelijk, dat van D^{ns}. *Conradus Gaddæus*, door hem fecit 1652, in f^o. dat vrij en geestig is bewerkt; — en een zeer uitvoerig, dat van *Petrus Wittewrongel, Theo.*

Eccles. Amst. door hem *fecit*, in f^o. — Nog zijn er van hem bekend de *Geeseling van J. C.*, naar A. DIEPENBEEK, en de *Kruisiging*, naar *denzelfden*. — Later vond ik ook het portret van *Casp. Carpentier*, Hervormd Predikant, te *Amsterdam*, overleden 1667, oud 60 jaar, met dat van *Rob. Junius* en *Wittewrongel*, te zamen aan eene tafel zittende, met twaalf-regelig vers: *Wat siet gy van Gods kerck drie lichten afgemaalt*, enz., fraaije gravure door A. CONRADUS, breed f^o. zeldzaam; — *Idem Jac. Hollebeek*, Hervormd predikant, te *Amsterdam*, overleden 1650, oud 57 jaren, in zijn 53. jaar voorgesteld, ten halven lijve, links, zittende voor eene tafel, waarop een opengeslagen bijbel enz. in f^o.; — *Idem Rud. Petri*, Hervormd Predikant, te *Amsterdam*, overleden 1649, oud 64 jaren, in f^o. — Zie den *Catalogus van Portretten van Frederik Muller*, waar de meesten der genoemden voorkomen.

CONRADUS. (ABRAHAM) Zie bij *Immerzeel* op KOENRAAD, (ABRAHAM) en bij mij op CONRAD of CONRADUS. (ABRAHAM)

CONSTANTYN. (N.) Deze kunstenaar werkte te 's *Hage*, in 1712, en beoefende het vak van historie en portret, welke kunst hij bij THEODOOR VAN DER SCHUUR geleerd had, doch is vandaar met een aanzienlijk man naar Duitschland vertrokken, en niet weder teruggekomen, en alzoo bleef het verdere nopens hem en zijne werken onbekend. — Uit *Pieter Terwesten Ms.* — Wanneer nu de voorletter N. als tot aanduiding van een onbekenden voornaam hier moet dienen, gelijk ik bevonden heb, dat veel in gebruik was, (zoo als N. N. nog een onbekende aanduidt) dan zou R. A. CONSTANTYN, door mij vermeld, — Zie aldaar. — één-en-dezelfde persoon kunnen zijn.

CONSTANTYN. (R. A.) Een onvermeld kunstenaar, die, waarschijnlijk, het penceel tot uitspanning heeft gevoerd. — Mij is slechts ééne schilderij van dezen meester voorgekomen, in den *Catalogus* der kunstnalatenschap van Mr. *Iman Pauw*, te 's *Hage*, verkocht in den jare 1779, onder Nr. 64: „*Een Plaisant stukje, zynde Susanna, zich zittende te baaijen, word door twee Boeven beghuurt*, door R. A. CONSTANTYN; op paneel; h. 15, br. 13 dm.” — Zie op CONSTANTYN. (N.)

CONTADUS. (A.) *Le Blanc* noemt dezen, op gezag van *Heineken*, dl. IV, blz. 280, als een kunstgraveur, te *Amsterdam*, zonder meer. — Dat dit nu weder voor ABRAHAM CONRAD of CONRADUS — Zie aldaar. — moet gelden, zou mij in het minst niet verwonderen.

COOGD (ABRAHAM) is een bekwaam graveur geweest. — Van zijn werk heb ik gezien een portret van *Carl van Mander*, door CRISPYN VAN DE PAS geteekend, hetgeen zeldzaam voorkomt, en tot de goede kunst van dien tijd behoort. — Het scheen mij toe, vervaardigd te zijn in het midden der XVII. eeuw.

COOL. (LAURENS VAN) Zie bij *Immerzeel*, hoewel verkeerd genoemd, op KOOL. (LAURENS VAN)

COOMAN. (HENRI) Zie op MOL. (HENRI DE)

COOMANS. (AUGUSTE CHARLES EN JOSEPH) De beroemde Gentsche historieschilder PIERRE OLIVIER JOSEPH COOMANS, bij *Immerzeel* vermeld, wordt aldaar opgegeven, als ook de graveerstift te behandelen, en dat hij, onder anderen, de platen heeft gesneden der *Geschiedenis van België*, door zijnen broeder *J. B. N. Coomans* geschreven. — Doch, als ik, wat in den *Messenger de Gand*, 1840, p. 387, voorkomt, overweeg, dan zal het bovenstaande, waarschijnlijk, moeten worden begrepen, zoo als hier volgt: *Baudouin, Bras de Fer, ou les Normands en Flandre*, par COOMANS aîné, avec cent-et-dix dessins de JOSEPH COOMANS, gravés par AUGUSTE et CHARLES COOMANS; *Bruxelles*; — *Segers*; in 12°. — Dien ten gevolge zijn de laatstgenoemden in ieder geval kunstgraveurs, en is JOSEPH een teekenaar, zoodat dus allen tot de tegenwoordige Belgische schilder- en graveerschool behooren.

COOPSE. (PIETER) *Immerzeel* berigt alleen, dat hij hoofdzakelijk door zijne teekeningen bekend is, doch *Van Eynden* en *Van der Willigen* achten het waarschijnlijk, dat hij ook heeft geschilderd. Dit bevestigt *Bryan-Stanley*, en wel op eene voor onzen zeeschilder zeer vereerende wijze; hij zegt, namelijk: „Er is in de Galerij te *Munchen* eene schilderij van hem, die in den *Catalogus* op naam staat van LUDOLF BACKHUYZEN, doch waarop de naam van COOPSE gevonden wordt; in *Engeland* zouden de kenners met meer omzigtigheid handelen, en zulks herroepen.” — Uit het jaartal, op zijne teekeningen voorkomende, blijkt, dat hij in 1672 bloeide. — De genoemde schilderij staat in den *Catalogus* aldus omschreven: „De Zeehaven voor *Antwerpen*. Een groot schip wordt met volle zeilen door een gunstigen wind in de haven gedreven. Op doek; h. 3 vt., 5 d., 6 lijnen; br. 4 vt., 6 d., 6 lijnen.” — Zie bl. 60 van den *Catalogus* der genoemde Galerij, *Pinakothek zu Munchen*, u. s. w. 1845.

COORNIERT. (DIRK VOLKERTSZ) Deze voortreffelijke Nederlander is, als staatsman, zedeschrijver, godgeleerde, dichter en taalkundige alom, naar waarde, met roem vermeld, terwijl hij ook als kunstenaar bij de meesten, die daarover de pen hebben gevoerd, en dus mede bij *Immerzeel*, geboekt staat. — Ik voeg hier nog bij, dat er letterwerken van hem bestaan, die echter in de meeste zijner biographiën niet worden vermeld; en wel één, in mijn bezit, dat onder zijne geschriften tot de bijna geheel onbekende en hoogst-zeldzame behoort, te weten: *Vijftigh lustighe Historien oft Nieuwigheden Joannis Boecatij. Van nieuws overgheset in onse Nederduytsche spraecke door DIRK COORNIERT, Secretaris der stede van Haerlem. t Amsterdam, Gedrukt by Broer Jansz., woonende op de Nieuwezyds Achterburgh-wal, in de Silvere Kan* (zonder jaartal), met de opdracht door hem aan *Peter Raedt*, groot 137 bladen, in 4°. — De zeldzame zijn: *Homerus, de eerste twaalf Boecken Odyssea, d. i. de Dolinghe van Ulysses, in rym verduytscht door D. COORNIERT. Haerlem, J. van Zuren, 1561* in 8°. (Geheel met Italiaansche schrijffletters gedrukt.) Nog een tweede druk daarvan, bij *H. Barentsz., te Amsterdam, 1607—1609*, in 2 deelen. — Verder: *Rechtgebruyck ende misbruyck van Tydlicke hare: welkers sinrycke afbeeldinge van D. V. COORNIERT zyn bedacht, enz. Amsterdam, P. Ravesteyn, 1620*, in 4°. — Vóór het laatste is zijn portret geplaatst, door *HENRI GOLTZIUS* gesneden. Een *idem*, met den hoed, komt voor in 4°. met vierregelig vers: *Quid valeant Batavi lingua etc. Francisc. Hoeius*. — Een *idem*, in alles hetzelfde, doch zonder naam van uitgever, en door *JAN VAN LONDERSEEL* gegravend, naar de schilderij van *CORNELIS CORNELISSEN VAN HAERLEM*, komt voor in zijn Werk: *Handelingen van schriftuertijcke ende veel leerlycke saken enz.* in 4°. — Zijn groot portret, zeer fraai door *H. GOLTZIUS* gesneden, is zeldzaam. — Verder zijn nog vele van zijne afbeeldingen voorhanden in boekwerken, als van *C. van Mander, De Bie, Brandt's Reformatie* enz. — *Heineken* en *Huber* hebben Catalogussen van zijne graveerwerken gemaakt, doch deze zijn nog zeer onvolledig. — Bij *Le Blanc* vindt men *COORNIERT* verwezen op *CUERENIERT* (*DIRK VOLKART*); dit zij hier in het voorbijgaan, tot teregtwijzing, gezegd. — Onder de afbeeldingen, tot de geschiedenis van zijn tijd behoorende, noem ik de volgende, welke hij naar *MARTEN HEEMSKERCK* enz. heeft gesneden, als: *De Hertog van Saxon, voor Muhlberg verslagen, verschijnt voor Keizer Karel den V.*, in 4°. in de breedte. — *De Landgraaf van Hessen Cassel, geknielt voor Keizer Karel den V.*, als boven. — *Het gevangennemen van François I., Koning van Frankrijk*, in f°. in de breedte. — Hij ligt, nagenoeg vóór het koor, in de Grootte of St. Jauskerk, te *Gouda*, begraven, waar men dit grafchrift leest: *Nu rust — diens lust — en vreuchd' — was deuchd — En t waer — hoe zwaer — t ook viel — Noch sticht — zijn dicht — geschryff —*

maer 't lyff — hier bleeft — God heeft de ziel. — Starft in October XXIX.MDXC. Het is minder bekend, dat HENRICK LAURENSZ SPIEGHEL dit heeft vervaardigd, zooals bij zijn tijdgenoot, *Pieter Bor*, in het 28. boek der *Nederlandsche Oorloghen* in f^o, bl. 9, gemeld wordt, alwaar men tevens vele bijzonderheden, betreklijk zijn leven en werken, vindt opgeteekend. — Dat het gemelde grafchrift in de kerk niet geheel is verloren geraakt, was aan een toeval te danken, namelijk: toen H. K. H. de Kroonprincesse der Nederlanden — thans Koningin-Moeder — deze kerk met een bezoek vereerde, zeide zij, na al het merkwaardige te hebben bezigtigd, aan Notabelen en Kerkvoogden: „Wijst mij nu ook nog het graf van COORNHERT eens aan.” — Allen stonden verbaasd en verlegen, dewijl niemand daarop antwoord kon geven, en het dus daarbij moest blijven. — De Heer Lunenburg, de voor zijne kerk zoo volijverige Koster, heeft mij het feit verhaald, toen ik, bij het beschrijven der Kerkglazen, — bij *Van Goor*, te *Gouda*, in 1853, versehenen — hem over vele zaken, dien Kunstempel betreffende, in 't breede heb onderhouden, en die verklaarde, door het bedoelde voorval geheel te zijn nedergeslagen, aangezien zulks juist met eene zoo hoog geplaatste Persoon moest gebeuren. — Doch, weldra ging alles aan het nasporen, en, de genoegzaam uitgesleten Grafsteen gelukkig weder gevonden zijnde, is het inschrift op nieuw in orde hersteld.

COORTNYCK. (P.) Onder de teekeningen der oude Vlaamsche en Nederlandse school, vind ik, op bl. 36, Nr. 272, in den *Catalogue raisonné de Dessins et d'Estampes etc. de Ch. van Hulthem; Gand*, 1846, in 8°. vermeld: „P. COORTNYCK, son portrait à mi-corps, d'après lui-même. Lavé d'encre de chine et de bistre; en Lemême sujet, — h. 230 str., br. 160 str. Nederl.” — Nimmer is mij ergens elders iets van dezen kunstenaar of diens werken voorgekomen, en dit doet mij aan JURIAAN COOTWYK denken, of deze welligt ook hier in het spel is. De P en J worden toch zoo ligt, door onoplettendheid, met elkaêr verwisseld, en wat den naam-zelven aangaat, deze zou niet de eerste zijn, die er nog zoo goed bij eene Fransehe pen afkwam! — Mijn vermoeden heeft te meer grond, dewijl hij in het algemeen Naamregister op bovengenoemd Werk niet voorkomt.

COOSEMANS, (ALART) en niet ALEXIS, zooals bij *Immerzeel* en dus ook bij latere schrijvers, als *Bryan-Stanley*, uit hem werd overgenomen. — *Brulliot*, die slechts het monogram A. C. heeft gekend, zegt wel ALEXIS COOSEMANS, doch dit is geen afdoend bewijs. — Er is mij slechts éene schilderij van dezen meester voorgekomen, in den *Catalogus* eener Kunstverkoop, gehouden te *Amsterdam*, den 11. Mei, 1756, onder Nr. 68: „Een kapitaal stuk, zynde een krans van bloemen en vruchten, en alles niet minder als DE HEEM, door ALART COOSEMAN; h. 4 vt., 2 d., br. 3 vt. 3 dm.” — hetgeen toen met f 73. — werd betaald, wat men voor dien flauwen kunsttijd een aanzienlijken prijs mag noemen. — Het komt mij voor, dat hij de kunst voor uitspanning heeft beoefend, dewijl er zoo weinig van zijn werk voorkomt; — welligt heeft de kunsthandel het veelal in dat van DE HEEM verdoopt!

COOTWYCK (JURIAAN) wordt door *Immerzeel* beschreven. — Hierbij moet ik melden, dat ik in het bezit ben van zijn portret, ten voeten uit, op een stoel gezeten, over den schouder gewend, waardoor het hoofd zich in profiel vertoont; het is met rood krijt door ANTHONY ANDRIESEN geteekend, in het jaar 1770, in 4°. Mij is gene andere afbeelding bekend.

COPELS. (J.) Waarschijnlijk is deze een liefhebber geweest, die de etskunst voor uitspanning beoefende, omdat zijne werken zeldzaam voorkomen, en ik over hem niets vermeld vind. — Ik heb gezien eene folioplant, in de breedte, voorstellende een *landschap*, naar eene schilderij van JAN BOTT,

zeer verdienstelijk door hem geëst. — Mogten er later nog meerder bescheiden betrekkelijk dezen bekwamen man gevonden worden!

COPPENS. (AUGUSTINUS) Van dezen kunstenaar vind ik niets nopens zijn leven of werken aangeteekend. — Alleen in *België* zijn mij een paar stukken van hem voorgekomen, als in het Kon. Museum, te *Brussel*, zijn *portret*, door hem-zelven geschilderd, en waar hij is voorgesteld levensgroot, tot onder do kniën. In zijne regterhand houdt hij een rol papier, waarop hij aantoot *de stad Brussel, door de Franschen gebombardeerd, in den jare 1694*. Hij rust met zijne linkerhand op de overblijfsels der kroonlijst van een monument, waarop liggen paletten, boeken en eene teekening, met zijnen naam beschreven, voorstellende een vernield gedeelte der genoemde stad. — Hij kan afstammen van DANIEL COPPENS. — Zie aldaar. — In de O. L. Vrouwe-kapel van St. Gudule, te *Brussel*, bevindt zich ook een *landschap*, door hem geschilderd. — Welligt heeft hij do kunst alleen voor uitspanning beoefend, en zal wel een Brusselaar zijn geweest, wiens bloeitijd uit bovenstaande beschrijving is af te leiden. — Als een Nederlandsch graveur, die omstreeks 1690 bloeide, vind ik hem bij *Bryan* vermeld. — Hij heeft eenige prenten gesneden, voorstellende ruïnes en bouwkundige onderwerpen, die in een netten, uitvoerigen stijl behandeld zijn, als: *Perspectives des ruines de la ville de Bruxelles, designées au naturel, par AUGUSTIN COPPENS, 1695*. Een vervolg van 12 platen in f. gegraveerd met R. VAN ORLEY. — *Plan de Luxembourg*. — *Plan de Paris, de César à Louis XIV*. Negen stuks. — *Vue du château et des jardins de Versailles*, naar DUMAS.

COPPENS (DANIEL) vind ik in het begin der XVII. eeuw, waarschijnlijk, als kunstenaar, vermeld, alhoewel het volgende stuk hem alleen als in kunstbemoeijingen betrokken, doet voorkomen: „Gesien do declaratie van do partyen van schilderyen, die DANIEL COPPENS vuyt deso landen versoekt to transporteren, ten dienste endo behouve van zyne Co. Maj. van *Poolen*, vry van convoy ende licent, is in deselvo vuytvoer geaccordeert, onder solvento cautie, dat die facteurs van Zyne Maj. binnen sess maanden naesteommende gebonden zullen zyn over to brengen behoorlyko attestatio bij Zyno Maj. geteekent, dat deselve de voors. partyen van pourtraiten ende schilderyen tot zynen dienst heeft ontvangen.” *Resolutie der Staten-Generaal*, 15 October, 1619; bij *Dodt, Archief*, dl. VII., blz. 87.

COQUES, of QOQUES. (GONZALO of GONZALES) *Immerzeel*, die hem vermeldt en tot meester geeft DAVID RYCKAERT, *den Oude*, schijnt dit uit *Bryan* te hebben ontleend, daar ik zulks noch bij *De Bie*, noch bij *Houbraken* geboekt vind. — Maar bovendien, wio is die *Oude*? In do Biographiën komt hij niet voor, want do bekende DAVID wordt als zoon van MARTEN opgegeven. — Zie bij mij daarover op RYCKAERT. (DAVID) — Mijne bedenking is echter geenzins, dat zulks niet bet geval kan zijn geweest, omdat ik hem niet als leerling in bet St. Lucas-gild te *Antwerpen* vind ingeschreven; immers, dat kan ook wel elders hebben plaats gehad. Ik vind hem aldaar vermeld: „GONZALES QOQUES werd ontvangen als meester 1641, diendo als Deken 1665—1666 18 Oct. (een dienstjaar, dat op den St. Lucas-dag eindigt) en 1680—1681, 18 Oct. Stierf 1684.” — Do Raadsheer *Mols Ms.* berigt: „Hij leit begraven in een gemyn graft in het midden van O. L. V. Capellen van do Gregorius-kerke (te *Antwerpen*) met dit graftschrift: GONZALES QOQUES stierf den 18. April 1684, en Catharyna Ryckaert, zyn eerste huysvrouw, stierf den 2. July 1674. — Uit al deze authentieko bescheiden zou men moeten vermoeden, dat hij eigenlyk QOQUES en niet COQUES heet. — *Stanley*, do commentator van *Bryan*, zegt, dat zijne schilderijen van hooge waarde zijn. Dit werd

allezins bevestigd op de veiling der voortreffelijke kunstverzameling van den Heer Patureau, te Brussel, in April, 1857, te Parijs, gehouden; waar voor eene schilderij van dezen meester door Lord Herfort f 22,500 werd betaald. Merkwaardig is de zoo spoedige verhooging van prijs, die voor een zijner werken heeft plaats gegrepen, dewijl toch datzelfde stuk — zooals de berigten luiden — in de Galerij van wijle Z. M. Koning Willem II, in 1850, onder Nr. 80: *Le repos champêtre*, (pinx. 1647) in den *Catalogus* vermeld — voor slechts f 7,200, verkocht werd, terwijl de genoemde Lord, die destijds op de verkooping was, en er de Portretten van VAN DYCK, HOBBEEMA enz. voor zich deed koopen, niet hooger dan tot f 4000, op dezelfde schilderij had doen bieden. — In *Smith, Catalogue raisonné*, vol. 4, en *Suppl.*, vindt men 44 stuks van zijne werken beschreven, doch het lijdt geen twijfel, of de tijd zal ernog wel méér aan den dag brengen. — Hij was ook zeer ervaren in het schilderen van *landschappen*, alsmede van *honden en ander gedierte*, die zeer schoon zijn. — In het koninklijk Museum te Berlijn zag ik eene afbeelding van een *Fransch geestelijke*, die in de regterhand een brevier houdt; dit was het éénige stuk van hem in deze beroemde Verzameling; trouwens, in geene andere zijn mij er meerdere van hem voorgekomen, dan in die te Dresden, waar twee portretten zijn, als dat van *Karel I, Koning van Engeland*, rustende op zijne rotting, en de weêrgâ daarvan, *Maria Henriette*, gemalinne van genoemden Vorst. Deze zijn uitmuntend en boeijen den aanschouwer door het heerlijk koloriet, de voortreffelijke penseelsbehandeling, edele vormen enz. Er wordt, en met regt, in den *Catalogus* der vorstlijke Galerij bijgevoegd: „men heeft grond, om te gelooven, dat deze beide portretten door VAN DYCK zijn geschilderd.” Het bouwkundige, dat bij deze afbeeldingen voorkomt, is door HENDRIK VAN STEENWYK geschilderd. — Nog is daar aanwezig: *Een familiestuk, waar eenige muzijk-instrumenten op den grond liggen*. — Zijn Portret komt voor in *De Bie*, door hem-zelfen geschilderd, PAULUS PONTIUS *sculpsit*. Daar heeft hij een gouden keten om, welke hij met de regterhand verthoont. Is dat nu die, welke de Prins van Oranje, zoo als gemeld wordt, hem vereerde? In allen geval moest zulks dan hebben plaats gehad vóór 1649, toen hij zich-zelfen daarmede afbeelde, want deze prent behoort eigenlijk in het werk van JOANNES MEYSSENS; — Zie aldaar. — doch dit kan het geval niet zijn, daar immers die Prins in 1650 is geboren, en zoo moet hij reeds eene dergelijke vereering van een *anderen* Vorst verkregen hebben, hetgeen niet is vermeld, en welligt later óók nog een keten van genoemden Prins.

COR. (...) Deze verkorte naam komt voor op eene schilderij van de oude, welligt Bourgondische, school, en, hoewel ik niet weet, of dit stuk tot onze school behoort, zoo heb ik echter raadzaam gevonden, het hier te boeken, te meer omdat het in ons land is voorgekomen, en alzoo aanleiding kan geven, om werken, met het gemelde monogram, nog nader te onderzoeken. — Ik heb in alle mij bekende Werken, over Monogrammen handelende, daarnaar te vergeefs gezocht. — In de Kunstverzameling van *Mr. Pieter Cornelis Hasselaar*, verkocht te Amsterdam, in November, 1797, vindt men, op bl. 13 van den *Catalogus*, onder Nr. 35, de volgende beschrijving der bedoelde schilderij: „Dit ongemeen oud schilderstuk verbeeld op een Goude Grond, Maria halver lijf, houdende het kind Jesus in de Armen; om hoog ter linker zyde gemerkt COR en ter regter zijde IOI; lager ^{i. h. s.} _{x. p. s.} uitvoerig geschilderd op paneel, en beslooten in een gladhoute kastje met Deuren, met het wapen van een Kardinaal.” — Of het werk van JAN COR (NELIS) — Zie aldaar. — kan zijn, is niet te beslissen, doch deze behoort wel tot de oude, maar niet tot de ongemeen oude school.

COR. (NELISZ (?) (JAN) is, waarschijnlijk, een Amsterdammer, die, in het begin der XVI. eeuw, bloeide. — Ik vond in een Testament *Ms.* van *Mr. Jacob Buyck*, van *Amsterdam*, gepasseerd in 1599, zijnde toen kanonik van St. Maartenskerk, te *Emmerik*, het volgende legaat: „Item legateerd den eersamen mynen lieve heeren ende nevnen Wessel ende Claes Corneliszoonen, dese beelden, 't eeno wesende *Een Eene homo door LAMBERT VAN HORST*, — Zie OORT. (VAN) — 't ander: *Een crucefix* door *JACOB HOFFLACK*; — Zie aldaar. — beyde van *Amersfoort*, en den voornoemde Wessel *het groote beeld van de heilige Maget Maria*, hangende in myn eamer tegen den muyr, door *JAN COR* van *Amstelredam* geschilderd, enz.” — Zie verder over dit Testament op LEUVEN. (QUINTIN VAN) — Of deze naam van *JAN CORNELISZ*OON juist is, kan ik nog niet beslissen; wel is mijne meening, dat zulk een stuk voor den genoemden vermogenden Amsterdammer door *JACOB CORNELISZ* van *Oostzaan*, oek wel anders genaamd *ASSEN*, (*JAN WALTER VAN*) — Zie aldaar. — die te *Amsterdam* woonde, of eerder nog voor *Buycks* vader, kan gemaakt zijn.

CORBEEN. (...) *Felix Bogaerts* boekt dezen onder de Belgische kunstenaars, die op de helft der XVII. eeuw bloeiden, en dat hij historie en landschappen schilderde, in de manier van *JEAN DE REYN*. — Zie over dezen laatste op *REYN*. (*IIANS OF JAN DE*)

COR MAT. Zie bij *Immerzeel* en bij mij op *MATSYS* of *METENSIS*. (*CORNELIS*)

CORNELIS. (BROER) Deze was een Collatie-broeder, te *Gouda*, die, op het einde der XV. en in het begin der XVI. eeuw, aldaar bloeide. Hij heeft de glaszchilderkunst tot eene aanzienlijke hoogte gebragt, zoodat van zijne bekwaamheden door de Regering van *Gouda* werd gebruik gemaakt, „want men heeft gevonden, dat, in het jaar 1501, BROEDER *CORNELIS*, tot die Collatiebroeders, van 4 glazen, die in de raadkamer staan, te schilderen, betaald was 1 pond (vlaems) 13 schellingen, 4 groot.” (*f* 10.—) Zie *Kramm*, *Beschrijving der Goudsche glazen*, enz. *Gouda*; 1853, bl. 28. — Men heeft, en niet zonder grond, vernieend, dat de beroemde gebroeders *DIRK* en *WOUTER CRABETH* bij hem de gronden der kunst zouden gelegd hebben. *Ibid.* bl. 23.

CORNELIS CORNELISSEN. Zie bij *Immerzeel* op *HAARLEM*. (*CORNELIS VAN*)

CORNELIS of CORNELY (*LAMBERT*) is met weinige woorden bij *Immerzeel* als een Vlaamsch graveur, die, op het einde der XVI. eeuw bloeide, reeds vermeld, doch zender iets bepaalds van zijne werken aan te wijzen. — Ik vond bij *Brulliot*, *Heller* en anderen zeer onzekere berigten aangaande het Monogram *L. C.*, en, dewijl zij daarbij allen eenen *LAMBERT CORNELIS*, als graveur, naar aanleiding der gemelde letters, opgeven, zoo heeft *Immerzeel* dit gevolgd; maar ik heb er bij te voegen den naam van *CORNELY*, omdat ik dien voluit op zijn werk vond gesneden, namelijk, op eene plaat, voorkomende in het *Itinerarium ofte Voyage ende Schipvaert van Jan Huygen van Linschoten*, *Amsterdam*, 1612, in f^o. zijnde de titel van het derde Deel. — Het portret van *Huygen*, met toepaslijk bijwerk, op zijn 32. jaar voorgesteld, hetgeen bij het begin staat geplaatst, is mede door hem vervaardigd, in 1595. — Deze platen, en die in menigte van andere graveurs in dit Werk voorkomen, zijn dezelve, die voor de eerste uitgave van 1596—1597, in 3 deelen, te *Amsterdam*, bij *Cornelis Claesz*, zijn vervaardigd; waarmede volgt, dat de *LAMBERT CORNELIS*, door *Immerzeel* vermeld, naar alle waarschijnlijkheid, mede te *Amsterdam* is werkzaam geweest, en zich ook schreef *L. CORNELY*, en dat zijne verdiensten niet boven het middelmatige stijgen, daar alles droog en stelsmatig behandeld is. — Nog bezit ik van hem het portretje in 8°. van *Christianus D. G. Danie Norvegie etc. Rex*, en dat van *Sigismundus III., Rex Polonie etc.*, klein ovaal, die beiden tot een boekwerk behooren, hetwelk ik nog niet ken. — In *Bor, Nederl. Oorlogen*, 1621, in f^o., 13. boek, blz. 68, vindt men het portretje van *Alexander Fa-*

nese, Hertog van Parma, hetgeen aldaar is gebruikt, doch blijkbaar reeds vroeger voor een ander Werk vervaardigd werd, en dat, naar vorm en grootte te oordeelen, mij toeschijnt, tot de reeks der eerstgenoemde portretten te behooren. — Verder vond ik nog *Maurits de Nassau, prince d'Orange*. — *Philippe de Nassau, prince d'Orange*. — *Anna D. G. Poloniae Regina, Pologne, 1596*. — *Tycho Braché, astronome*. — als ook: *Plan der Stad Bommel en derzelver omstreken*, in ^o. in de breedte. *Hermanus Allardi excudebat*. — Zie over deze laatste prent *Le Blanc*.

CORNELIS TEUNISSOON, ook *Meester TEUNISSEN* genaamd. Zie bij mij en bij *Immerzeel* op ANTONISZOOM. (CORNELIS) — Ik maak van deze plaats gebruik, om eene bijzonderheid, die mij later is voorgekomen, hier nog bij te voegen, namelijk, eene genoegzaam onbekende prent, *de verstoring van den toren van Babel*, met dat onderschrift en zijn bekend monogram, benevens het jaartal 1547. — Deze groote prent is geëst door hem, die bijna niet, dan als houtgraveur geboekt staat; h. 318, br. 355 str. Ned.; bij *Bartsch* niet bekend; uiterst zeldzaam. — Zie *Catalogue de la Collection choisie d'Estampes etc. laissée par feu Mr. Hermann Detmold, Conseiller de légation de S. M. le roi d'Hanovre. Vente, Leipzig, le 16 avril, 1857*. blz. 58, Nr. 556. — Daar de genoemde Catalogus door den bekwamen *R. Weigel* is uitgegeven, en daarin het bovenvermelde over deze prent voorkomt, zoo heb ik niet gearzeld, dit voor waarheid aan te nemen, hetgeen anders in den tegenwoordigen handel veelal gevaar zou opleveren.

CORNELIS. (TEUNISSOON) — Zie ANTONISZOOM. (CORNELIS)

CORNELISSEN, of CORNELISZ. (DIRK) Zie JACOBSZ. (DIRK of DIEBIK)

CORNELISSEN of CORNELISZ. (DIRK) moet zijn DIRK of DIDERIK JACOBSZOOM of JACOBSZ. — Bij *Immerzeel* wordt deze, zijnde een zoon van JACOB CORNELISZ., DIRK CORNELISSEN genoemd. — Zie aldaar. — De vrijheid van de namen naar eigendunklijke zienswijze te veranderen, is niet geoorloofd. Het ware immers genoeg, *Van Mander* hierin slechts te volgen, die hem duidelijk noemt, zooals ik 't hier aan het hoofd heb gedaan. Wanneer bij den doopnaam die van den vader wordt gevoerd, zooals blijkt, dat JACOB de zoon is geweest van CORNELIS, dan schrijft deze zich JACOB CORNELISZOOM, en wordt het tevens duidelijk, dat onze DIRK JACOBSZOOM zich dus ook JACOBSZ. heeft geschreven. — Die fout zit alweder in kleine aanleidingen, reeds vroeger daartoe gegeven: want, had *Immerzeel* de eerste kwarto-uitgave van *Van Mander*, 1604, opgeslagen, dan had hij gezien, dat deze hem alléén JACOB CORNELISZ., en nergens CORNELISSEN heeft genoemd; terwijl *de Jongh*, die de taal heeft gekuiseht, in zijne uitgave van *Van Mander's Werken*, in 2 deelen in 8°, zulks ook, helaas, op de eigennamen heeft toegepast, en CORNELISSEN aan het hoofd plaatst, maar doorgaande in het levensberigt-zelf hem CORNELISZ. noemt. — Was CORNELISSEN wezenlijk zijn geslachtsnaam, dan zou het goed zijn; doch het is een bekend en aangenomen gebruik, in die dagen, vóórdat de meeste geslachten nog tot het voeren van vaste namen waren gekomen, dat, als bijvoorbeeld DIRK een zoon had, en deze naar zijn' grootvader gedoopt werd, die zoon, zoo lang de gemelde grootvader nog leefde, zich zou hebben geschreven CORNELIS DIRKSZ. CORNELISZ. — Onze DIRK is, in den ouderdom van 70 jaren, overleden, in het jaar 1567, en dezelfde, dien *Wagenaar*, in zijne *Beschryving van Amsterdam*, als een Regeringspersoon opgeeft, uit de XVI. eeuw, en die de schilderkunst beoefende. — Hij noemt hem juist: DIRK JACOBSZOOM, zooals hij op gelijke wijze in het *Bijvoegsel van Kok, Vaderlandsch Woordenboek*, voorkomt.

CORNELISSEN of CORNELISZ., (JACOB) van *Oostzaan*, staat bij *Immerzeel* vermeld, doch dáár heeft eene vergissing plaats, namelijk deze, dat de tweede helft van zijn Artikel over DIRK CORNELISSEN, den zoon, bij zijn Artikel JACOB

CORNELISZ, den vader, behoort, namelijk, voor wat het graveerwerk aangaat; zoodat men, zulks lezende, bij het overlijden van DIRK moet eindigen, en dan het overige als een vervolg op het vorige Artikel van JACOB te verstaan hebbe. — Daar het bedoelde berigt, over de graveerwerken van JACOB handelende, geheel uit eene noot bij *Van Mander*, I. deel, bl. 54, is genomen, zoo slaat de mededeeling van zijn Commentator *De Jongh* niet op DIRK, maar wel op JACOB, hetgeen *Immerzeel* ontsnapt is. — De werken van dezen meester zijn uiterst zeldzaam, en nopens het hier nog te vermelden *Oude Amsterdamsehe Mirakel-Boekje*, waarvoor de prenten door hem zijn vervaardigd, kan ik het volgende wetenswaardige nog berigten, namelijk, dat de prenten, voor den druk van 1518 door hem gesneden, niet ligt in handen van belangstellenden komen: doch deze kunnen, om hunne nieuwsgierigheid te voldoen, er een exemplaar van vinden in de Kon. Bibliotheek, te 's *Gravenhage*. — Nog bestaat er een druk van 1568, en later is er weêr een verschenen, waarvan ik een fraai exemplaar in eigendom bezit: *Amsterdams Eer ende Opcomen door de denekwaardighe Miraklen aldaer geschied aen en door het II. Saerament des Altaers. Anno 1345. T Antwerpen, by Hendrick Aertssens, 1639, door BOETSUS à BOLSWERT*, en zijn dit, waarschijnlijk, kopijen naar den eersten druk, door den genoemden BOLSWERT gesneden, hetwelk ik moet afscheiden uit den aard der voorstellingen, die meer een vroegeren kunstgeest uitdrukken, dan dat ze, zoo als sommigen meenen, door RUBENS zouden geteekend zijn. Anderen wederom beweren, dat ze waarschijnlijk zijn genomen en vervaardigd naar de beschilderde Vanen, die op het Begijnhof, te *Amsterdam*, nog worden bewaard. — Zie daarover *A. J. Pluym, het II. Saerament van Mirakel* enz.; *Amsterdam*, 1845, in 8°, blz. 129. — Maar, wat vreemd is, volgens mijn exemplaar, is dit Werk door v. e. v. opgedragen *Aen d'Edle Eerentfeste Heere Petro Paulo Rubens, Ridder, Heere van Steen*, enz. welke Opdragt acht zijden druks beslaat, en waarin, op de wijdluftigste wijze en meest eerbiedigen toon, dit Boek onder zijne bescherming wordt gesteld, zoodat daarin doorstraalt, dat RUBENS in zijn tijd ook de man was, die, door zijn stand, aan den uitgever ten noodigen waarborg zou strekken. Hoo 't zij, dit heeft mij altijd belust gemaakt, om te ontdekken, waarom in alle andere exemplaren van dezen druk, die mij zijn voorgekomen, dezo Opdragt niet wordt gevonden, en wat de reden mag zijn, dat een eenmaal opgelegd getal exemplaren zulk eene verandering heeft kunnen ondergaan? Zou RUBENS, bij de verschijning van het Werkje, ook tot andere gedachten zijn gekomen? Hij, de groote kunstenaar en diplomaat, zich voorop te zetten bij kerkmysteriën, wier handhaving uitsluitend tot den geestelijken stand behoort, al had ook een *Justus Lipsius* over dergelijke onderwerpen de pen gevoerd, namelijk, over de *L. Vrouw van Halle!* — Iets van dien aard moet, naar mijn inzien, hebben plaats gehad, of wel dat de uitgever, buiten weten van den Auteur, *Leonardus Marius*, wel zóó doordrongen was van de verheven strekking van dit Werkje, dat hij de Opdragt er reeds had voorgeplaatst, zonder RUBENS te voren daarin te kennen, met het volle vertrouwen, dat zij door dezen niet anders dan gretig kon worden aangenomen, en welligt zijn, bij eene weigering van RUBENS, eenige exemplaren met die Opdragt toch nog in de wereld gebleven. — Deze JACOB CORNELISZ. wordt ook onder den naam van JAN WALTER VAN ASSEN door vele auteurs beschreven. Zie dienaangaande mijne meening op ASSEN. (JAN WALTER VAN) — Hier moet ik nog bijvoegen, dat het zeker twee personen zijn geweest, zooals mijn gevoelen daarover op VAN ASSEN is medegedeeld, en dat óók CORNELIS ANTHONISZ. in het verschillen zijner monogrammen, even als de twee andere genoemde personen, deelt. — Dit heeft reeds de aandacht getroffen van den kundigen geschiedvorscher *Collot d'Escury*

in zijn *Hollands Roem* enz., III. dl., blz. 209, blijktens wat ik hier laat volgen: „Niemand zal aan VAN ASSEN's keurige houtsnéeplaten, de geschiedenis van de Passie of het Lijden voorstellende, de bewondering, welke zij verdienen, ontzeggen, daar zij inderdaad een sieraad van de Hollandsche school zijn. Zij zijn alle, met uitzondering van ééne, in een rond, waarop, boven aan, het wapen van de stad *Amsterdam*, en onder aan het jaartal 1517. Deze VAN ASSEN, wiens voornaam JAN WALTHER was, is een Hollander, en stond in het eerste begin van de XVI. eeuw als een zeer bekwaam teekenaar en plaatsnijder bekend. Hoezeer mij zijn op de platen gesteld monogramma vrij duidelijk voorkomt, zoo moet ik toch opmerken, dat sommigen hem alleen voor den graveur houden, en de oorspronkelijke stukken of teekeningen aan zekeren JACOB CORNELIS van *Oostzaan* toeschrijven. Ik zou echter van oordeel zijn, dat het monogramma hier den maker moet aanduiden; dit belet niet, dat er van JACOB CORNELISZ. soortgelijke platen kunnen voorhanden wezen, daar in die tijden de Lijdensgeschiedenis het groote en geliefkoosde onderwerp voor schilders en graveurs opleverde.” — En verder: „Hoezeer, gelijk ik zoo even omtrent VAN ASSEN opmerkte, het monogramma het teeken is, waaraan men den meester herkent, zoo zijn deze echter altijd niet zoo duidelijk, dat men niet wel eens, in het onzekere omtrent de t' huisbrenging van hetzelfde, verschil van meening aantreft. Dit is het geval met zekere allegorische plaat, verbeeldende den Vrede, de Eendragt, en de Liefde, welke men niet zonder waarschijnlijkheid tegen de twisten met de herdoopers, zoo hevig in die tijden, ingerigt beschouwen kan. Op deze staat, zoowel als op de afbeelding van vrouw Maria, Hertogin van Gulik, te paard, een monogram, hetwelk de een aan deze, een ander aan genen heeft toegescreven; doch, wanneer men het groote plan van *Amsterdam* in twaalf bladen, een zeer zeldzaam stuk, door CORNELIS ANTHONIESZ. in 1544 vervaardigd, beschouwt, dan ontmoet men hetzelfde monogram, met bijvoeging van zijnen naam, waardoor alle twijfel benomen wordt omtrent den vervaardiger der twee bovengemelde platen.” — Verder zie ik, dat de Commentator *Stanley* op *Bryan* nog vermeldt, dat een beroemd Bibliograaf, te 's *Hage*, de Heer *Koning*, in het bezit was van een Boek, hetgeen aan dezen kunstenaar had toebehoord, en in hetwelk deze eigenhandig had geschreven: „*Dit Boek behoort toe JACOB CORNELISZ. schilder tot Amsterdam, in de Calverstraat.*” Het was, in 1828, op de Verkoopding der rijke Bibliotheek van gezegden Heer *Koning*, dat het bovengemeld *Mirakel-Boekske* met f 60.— betaald werd. — Volgens algemeene berigten, zijn er slechts twee schilderijen van hem bekend: eene in de Verzameling van wijle Z.M. Koning Willem II., te 's *Hage*, voorstellende *Herodias*, ten halven lijve, welk stuk verkeerdelijk voor *QUINTYN MATSYS* staat geboekt; en eene, die in den *Kunscatalogus van Campe's* Verzameling, te *Leipzig*, vermeld wordt. — Tot mijne bevreemding echter, heeft men een zeer bekend stuk over het hoofd gezien: immers, JAN VAN DYK, in zijne *Beschryving van het Stadhuis* — thans het Paleis — te *Amsterdam* enz., *ibid.*, 1790, in 8°., zegt het volgende: „In de kamer van 't groot *Kramersgild* is nog een gedachtenis der oudheid van de handen voetboogsehutters, waaruit men zien kan, dat deze niet om een appel of een ey geschooten hebben! Nr. 118. 't Bestaat in de afbeelding van een Os, met een krans van groene bladen, geschildert door JACOB CORNELISZ. van *Oostzaanen*. Voor den Os staat dit oude Refereintje op een postement: *Negentim hondert en twaalf pont. — Heeft gewogen dese Osse al ruim — En was hoog seste halve voet als hy stond — En dik X Voeten ic liech niet eene kruym. — De lenkte was just XII. voet min IIII duim. — A^o. 1564.* — Inde fries van de lijst, staat met zwarte en goude letters geschreven: *Dees. Os. is. gewonnen. Scutterlic. — Van. Jacob. Reyerszoon. Boon. — Toen. ten. twiede. maal. die. Papegaay. was. gestelt. vast. suer. schoon.*”

CORNELISZ. (GIJSBERT) Dezen vind ik als kunstenaar vermeld in *Boompamps Beschryving van Alkmaar, Rotterdam, 1747, in 4°, blz. 160*, waar de lijst voorkomt der aanzienlijken en gegoeden van *Alkmaar*, die, op den laatsten Augustus, 1568, door den Hertog van Alva zijn ingedaagd: „GIJSBERT CORNELISZ. schilder.” — Welligt zijn er onder de veelvuldige schilderstukken, op het Stadhuis te *Alkmaar* aanwezig en met zorg onderhouden, nog wel van zijn penseel voorhanden, die, bij een nauwkeurig onderzoek zijn naam konden voeren, en alsdan zou men den aard en de verdiensten zijner kunst bepaald leeren kennen.

CORNET. (JACOBUS LUDOVICUS) Deze oorspronkelijke kunstenaar is in der tijd reeds door *Immerzeel* vermeld, doch heeft sedert aan den van hem verwachten voortgang in het voor Nederland steeds zoo bij uitnemendheid roemrijk genre, door zijne werken, waardig beantwoord. Wie heeft niet, even als ik, met de innigste belangstelling het malsche en uitvoerige penseelwerk, hetwelk onze kunstschool, in de XVII. eeuw, opleverde, in de voortbrengselen van CORNET's kunstgewrochten zien herleven? — Het is hier de plaats, om eenige zijner fraaije werken voor de geschiedenis te boeken, als: zijn *Joost van Vondel*, in hoogen ouderdom, met zijne vrienden, *C. Brandt, Vollenhoven, Antonides van der Goes en Philip de Koning*, in gesprek, uit de verzameling van wijlen Jonkheer Six, te *Amsterdam*, aangekocht, en thans, zoo ik meen, in die van den heer L. Wurfbain. — *De verzoening van Mich. Adriaansz. de Ruiter en Corn. Tromp*, — *Jacob Cats ouderdom* — en *Erasmus* zijn in de keurige verzameling van den Ridder J. de Vos, Jz.; — *C. Huyghens en zijne kleindoughters* in den rijken kunstschat van den heer Fodor; — *Rembrandt en Prof. Nie. Tulp* was bij wijlen den heer Waterhoff Stiffry; — *Hugo de Groot en zijn dienaar, W. van den Velde, op Loevesteyn*, in het kabinet van den heer Mogge Muilman; — en *Joost van den Vondel, ten huize zijner zuster, verbrandt zijne Heckeldichten*, in de kunstverzameling van den heer H. Langenhuizen, allen te *Amsterdam*. — Te *Haarlem*, in *Teylers Stichting* bevindt zich van zijn werk: *Het afscheid van M. Adr. de Ruiter van de zijnen*; — te 's *Gravenhage*, bij den kunst- en letterlievendsten Ridder Schinkel, *Blij door slavernij* (naar Jacob Cats); — bij den heer J. van Waleheren van Wadenoyen: *Het sterfbed van Hugo de Groot*, en *Joan de Witt bij Ben. Spinoza*; — en bij den tegenwoordigen Minister van Buitenlandsehe zaken, Jonkhr. Mr. Gevers van Endegeest, *Réné Descartes, op Endegeest*. — Verder nog, te *Leyden*, bij Mevr. de Wed. Sandifort *M. Adr. de Ruiter, in den Bybel lezende*; — bij den heer J. Kneppelhout, *Adriaan Leeewater*; — en bij Mr. K. J. F. C. Kneppelhout van Sterkenburg, *De moord van de gebroeders De Witt, in twee tafereelen, en Johan van Oldenbarnevelt gaande naar het schavot*; — eindelijk, wat mede nog onder zijne voornaamste werken behoort: *Prins Willem I.*, bij den heer Jacobson, te *Rotterdam*, enz. — Thans moet ik hier nog vermelden, dat CORNET, met het beste gevolg, de otskunst beoefent, waarvan ik een compleet exemplaar, tot heden (1857) door hem vervaardigd, voor mij heb liggen, behoorende in de kunstverzameling van HEEMSTEDÉ; (Jonkh. J. D. C. VAN DEN BERCH VAN) — Zie aldaar. — en daar dezo platen niet in den handel voorkomen, zoo geef ik hier de noodige beschrijving er van, als bijdrage tot de geschiedenis van dat fraaije vak der kunst. — *Een kermisgast*, met draaiorgel, daar popjes in dansen, doch die met een doek bedekt zijn, ten voeten nit, met een hoed op, regts gewend; h. 101, br. 65 str. Ned. met de marge; 2. staat, niet beteekend. — *Een idem, zijnde een jongen, ten voeten uit, die op eene sluit speelt*, en een trom voor zich heeft; daarop slaande, danst een hansworst met zijne schoone, die, aan eene snaar gehecht en deze met de trom verbonden zijnde, in beweging komen, als geplaatst op eene lange plank, welke hij

op zijn liukerschouder heeft hangeu; hij is regts gewend, in profiel; h. 118, br. 82 str. idem; 2. staat, niet beteekend. — *Een idem*, als eerstgemelde, doch hier een jongen, ten voeten uit, met een muts op, van achteren te zien, staande bij de trappen aan een huis te spelen, met zijn orgel, hetwelk hij op een trog doet rusten, aan een kindje, dat vrolijk naar de bewegende figuren ziet; prent, ruitsgewijze, *à losange*, 100 bij 90 str., idem; 2. staat, niet beteekend. — *Een idem*, schijnende een blinde man, die door een hondje geleid wordt, van achter te zien; op zijn rug, met een onderstel van een stoel, waarop een trom ligt, beladen; in zijn linkerhand draagt hij twee kooijen met vogeltjes, in de regter een stokje of gardje; h. 126, br. 67 str., idem; 2. staat, niet beteekend. — *Een idem*, zijnde een spelende liereman, bijna van voren te zien, ten voeten uit, met een hoed op, h. 109, br. 55 str., idem; 2. staat, niet beteekend. — Een studieblad, waarop, in den 1. staat, *Acht verschillende fantastische manshoofden* voorkomen, en een helm; op den 4. staat is de pelgrim met een doodshoofd, en onder den helm een kussen, meer bewerkt; het daaronder zijnde oude manshoofd met baard is verwisseld voor dat van een vischboer; de kapucijn, vooraan, is ook meer bewerkt, en daar zijn nog iu omtrekken bijgevoegd, door het wegnemen van twee der bovengenoemde acht, aan de regterzijde der plaat, vier kopjes, eene bukkende oude vrouw, met een bril op den neus, eene *idem*, in profiel, en enkel de tronie van een man, benevens een gebaard, omhoogziend maushoofd, van onder links geplaatst; h. 168, br. 138 str., idem; niet beteekend. — *Het keldergewelf* van een kasteel, dat op antike zware zuilen rust, met invallend licht, bij een trap; in den achtergrond een man met een lantaarnlicht; 4. staat, bijna voltooid, niet beteekend, doch wel de 5. staat, van onder regts, J. L. CORNET; h. 103, br. 127 str., heeft geene marge. — *Een armoedig binnenvretrek*, bij lamplicht, alwaar in eene bedstede eene gevaarlijke zieke schijnt te liggen, dewijl daarbij een treurig verslagen man, met gevouwen handen, staat, die met eene oude, zittende en biddende vrouw, voor wie een meisje geknield ligt, zich in het gebed verenigt; de lamp is niet zichtbaar, dewijl zij achter de vrouw op eene tafel bij medicijnen enz. geplaatst is; h. 180, br. 144 str., met de marge; 3. staat, niet beteekend, geheel in den stijl van REMBRANDT, — even als *Een zwaar gebaard manshoofd*, in pels, met tulband op, waarop een knoop van edelgesteenten; h. 126, br. 103 str., idem; 3. staat, niet beteekend; proefprent, fraai van toon, in de lichte partijen. — *Eene oude vrouw*, met wangmuts en een bonnet met band op het hoofd, en een schoudermantel om, waarover eene liggende kraag; zij schijnt in vurig gebed, met opgeheven, gevouwen handen, en hemelwaarts ziende; zeer fraai afgewerkt; 8. staat, h. 144, br. 127 str., idem; niet beteekend. — *Een rustende reiziger*, ten voeten uit, gezeten bij den ingang van een kelder of grot, van voren te zien, links gewend, met een zittende hond, die aan den ingang loert. Hij heeft een hoogen hoed, met breeden rand op, een afhangenden mantel, eene tas op zijde, aan een koord, over den regterschouder hangende, en rustende met de handen op zijnen degen; naast hem ligt een stok, met daaraan hangenden knapzak, enz.; h. 270, br. 200 str.; idem, 4. staat, niet beteekend; de 9. staat, beteekend J. L. CORNET, 1851; uitmuntende prent, met een hoog invallend licht, keurig afgewerkt, de oude kunstschool waardig. — *Een Astroloog*, in zijn studievertrek gezeten, leunende met zijn hoofd op zijn regterarm, en lezende, bij lantaarnlicht, in een boek, dat op eene tafel ligt, waarbij een doodshoofd enz.; kniestuk, prent, van boven half-rond; h. 118, br. 102 str.; idem, 3., 4., 6. en 7. staat, niet beteekend. — Een fragment, in een kelder, met een lichtraam bij een trap; h. 70, br. 46 str., idem; 1. 2. en 3. staat, niet beteekend. — Een studieblad: *Een kunstenaar* zit in zijn atelier, aan eene tafel te teekenen, bij hem staan schilderezels enz.; 1. staat, zonder baret op het hoofd;

in de 2. en 3. staat, wél; b. 94, br. 68 str., niet beteekend. — *Een bejaard man*, met gevouwen handen, borststuk, van voren te zien, half kaalhoofd, met een gewone jas en vest aan, enz.; 1. staat, vóór de handen; op de plaat, in den grond leest men nog de gegraveerde letters van een wisselbrief, waarvoor zij vroeger gediend heeft; de 2. staat, veel meer bewerkt, doch in de handen is nog te lezen: *betaald somma*; h. 200, br. 156 str., idem; niet beteekend. — Een studieblaadje voor het *Effeet van een lantaarnlicht*; 1. staat, alleen den omvang bewerkt, en de plaats voor de lantaarn enz. wit; 2. staat, de lantaarn op een trog, en 3. staat, meer op effeet afgemaakt; h. 73, br. 101 str., idem; niet beteekend. — *Een gebaard man, met een sierlijke baret op*, zittende in een stoel, over wiens leuning hij met den linkerarm en beide handen rust, zich naar den aanschouwer wendende. Hij heeft eene schrijfen in de hand; achter hem staat eene tafel met boeken, bij een oud liechtraam, met ruitsgewijze verloodde glazen enz.; 1. proef opgeteekend; 2. tot 7. staat is meer en meer bewerkt; 3. tot 7. zijn beteekend J. L. C. 1851; h. 144, br. 127 str., idem. — Afbeelding van D. P. GIOTTINO HUBERT DE SUPERVILLE, — Zie aldaar. — ten voete uit, met muts en bril op, en eene pen in de hand, bijna ter zijde gezien, bij kaarslicht, aan eene tafel, in zijn studeervertrek gezeten: 1. staat, vlak bewerkt, zonder eenig effect, beteekend J. L. CORNET, 1851, vóór het vers van J. *Kneppelhout*; 3. staat, keurig, in een aangenamen toon en krachtig afgewerkt, waaronder het bedoelde vers; h. 246, br. 173 str., idem. — *Een landschap bij maanlicht*: links een gebouw met geboomte, tuinmuur en open poort, hooiberg, enz., gelegen bij een water, waarover een vlonder, die van den voorgrond daarheen leidt; op den tweeden grond eene schuit, met een man, en verder een watermolen, heuvelachtigen grond, enz.; drie verschillende staten, waarin vele partijen bij- en weder weggewerkt voorkomen, en alle drie op zich-zelf een eigenaardig geheel daarstellen, terwijl de toon en aard van behandeling der tusschentinten vooral zeer verdienstlijk zijn; h. 143, br. 182 str., idem; niet beteekend. — *Een groep opgaande boomen, met waterplanten, bij eene beek*, die tot den voorgrond reikt; 1. staat, geheel in aanleg met de belichting aangegeven; 2. staat, in volle kracht, siks en meesterlijk afgewerkt, van boven half rood; h. 337, br. 225 str., zonder de marge, niet beteekend. — *Een landschap*, waarin, vooraan, een ledige hooiberg; op den voorgrond over water een brug of vlonder, met open hek, waterplanten en, in het vershiet, een gezigt op eene stad; de lucht bijna wit; h. 147, br. 238 str., met de marge; 1. staat, niet beteekend. — *Een landschap*: in 't middeu een breede weg en eene brug met leuningen; over het water links eene boerenwoning, regts een omschoten erf, bij zware wilgenboomen; de lucht wit; h. 67, br. 127 str., idem; 1. staat, niet beteekend. — *Een landschap*: links op den voorgrond een watermolen; op den tweeden grond, twee figuren bij een hek, het vershiet met geboomte, hooge gebouwen, molen, enz.; h. 59, br. 118 str., idem; niet beteekend, de lucht wit. — Een gedeelte van een *oud gebouw met trap vóór den ingang*, en een idem naar het onderhuis; op den grond staat een driestapel en een sebotel, en aan den muur een lange vogelkooi en bloemenplank voor een glasraam, en verder een wingerd tegen den muur, regts, bij eene aldaar staande ton; 1. staat, reeds uitmuntend bewerkt, naar eene schilderij van THOMAS WYCK, h. 135, br. 154 str., idem; niet beteekend. — *Het hoofd van een jongeling*, met een zeer ruime fluweelen baret, op drie vierde gewend, nederwaarts ziende, naar zijne rechterzijde; 1. staat, reeds veel bewerkt, h. 103, br. 94 str. idem; niet beteekend. — *Een gezigt op een gedeelte der stad Leyden*, met een molen, op den wal; h. 127, br. 195 str., idem; beteekend J. L. CORNET, 1853. Hieronder staat het volgende te lezen: „*De vesten van Leyden te sien als men staat op de brug van de Morschpoort*. Dit is de molen waar REMBRANDT VAN RYN is

geboren (Zie het Stedelijk archief), naar de Teekening van BISSCHOP, A^o. 1660, toebehoorende aan den WelEgb. heere Mr. C. Kneppelhout van Sterkenburg, te *Leyden*." 2. staat, hebbende ongeveer de kleur (ros-bruin) der originele teekening; curieus prentje voor de geschiedenis van dat groote, ja, éénige Talent; h. 127, br. 195 str., idem. — Gezigt op de *Ridderhofstad Sterkenburg*, in *Neêrlangbroeck*, het eigendom van genoemden heer; 3. staat, h. 100, br. 195 str., idem; beteekend J. L. C. — *Portret van JAN STEEN*, genomen naar eene gravure van P. DE MARE, geplaatst voor het Werk van den heer *T. van Westrheene*, Wz.: „JAN STEEN. *Etude sur l'art en Hollande, etc.*” Het hoofd drie-vierde regts gewend, waarbij nog een gedeelte van zijne rechterhand en arm, waarin hij een brandend pijpje houdt; hij is afgebeeld, vrolijk naar den aanschouwer ziende, met een platte, zwarte baret op het hoofd; 5. staat, met facsimile, en beteekend J. L. CORNET, f. 1853. J. STEEN *pinx.* h. 205, br. 136 str., idem. — Een *duingezigt achter Wassenaar in de duinen naar Waasdorp*; 2. staat, h. 115, br. 225 str., idem; vóór alle letter. — *Een gezigt op eene stad*, van buiten te zien bij de grachten en omringd van aarden wallen, waarop een rasterwerk en boomgewassen; 2. staat, h. 85, br. 197 str. heeft geene marge, en is niet beteekend. — *Een watergezig*: links een schuitenhoofd, waarbij een man, die in eene schuit staat te baggeren, regts een schuitenhuis, schuur, houtmijten, enz.; over het water een hoog heerenhuis, in het lommer van zwaar geboomte, een zeilend scheepje enz.; deze 1. proef laat reeds zien, dat het geheel op een spiegelend water-effect is aangelegd, hetgeen hier aanvankelijk zich reeds zoo belangwekkend voordoet; de lucht is nagenoeg wit; h. 82, br. 197 str.; heeft geene marge. — *Een Veenplas*, met een strook broekland en eenige wilgenboomen; 2. staat, een zedig prentje, vol waarheid, h. 85, br. 197, idem; in de lucht beteekend J. L. C. 1854. — *De weêrgade*, waarin, vooraan, eene breede brug en daaraanvolgende weg, met eene idem, waarover een hooiwagen rijdt; in het verschiet, dorpen, stad, molen, enz.; 1. staat, in de lucht beteekend J. L. CORNET, 1851. — *Een boomrijke hoek gronds, in de weide tusschen Cronestein en het Delftsche Schouw*; 1. staat, h. 150, br. 276 str., met de marge; vóór alle letter. — Eene fraaije prent, voorstellende een *groep zware boomen, bij den huize Endegeest, bij Leyden*, door den storm van 26 November, 1853, neêrgeslagen; 2 staat, h. 238, br. 300 str., idem; vóór alle letter. — *Een dicht begroeid bosch, bij waterplassen* genomen, welig met alle soort van daarin zich ontwikkelende planten bewassen enz., een waar meesterstuk der etskunst, te regt bij de liefhebbers hooggeschat; h. 162, br. 305 str., idem; niet beteekend. — *De Watersloot-poort te Delft*, met openstaand waterhek, en hooge gebouwen, aan de achterzijde te zien, alwaar, van boven, eene vrouw, die water geput heeft; 1. staat, h. 156, br. 194 str., idem; niet beteekend. — *Roodaardverkoopers*: een groep mannen, vrouwen en kinderen, in armoedigen toestand, zijn met hunne koopwaar bij eene poort, uit bloksteen gevormd, gezeten; van de acht is er één staande en leunende tegen den muur; 2. staat, eene fraaije prent, met goed gevolg, in REMBRANDTS stijl geëts; h. 103, br. 223 str., idem; vóór alle letter; — en, eindelijk, *een koopman in zijn kantoor*, op een hoogen leunstoel gezeten, bezig zijnde met eene pen te versnijden; hij is bijna van ter zijde, voor eene tafel, tot onder de kniën, zichtbaar; vooraan ligt een grootboek, waarop A. 90 staat, op de tafel een idem opengeslagen, met verdere schrijfgereedschappen, globe enz.; voor hem een oud glasraam, met invallend licht, en dat voor een gedeelte met een gordijntje nog dicht is, waarvan ik den 1., 2. en 3. staat voor mij heb liggen, en alzoo reeds tot eene aanmerkelijke hoogte volvoerd, in een aangename toon van licht en bruin, zoodat men, bij de geheele voltooiing, eene prent van dezen zeer bekwamen meester zal ontvangen, waardig, om onder de voornaamste etswerken der eerste kunstenaars in dat vak, gerangschikt te worden.

Dit onderwerp is naar eene schilderij van THOMAS WYCK genomen, in CORNETS bezit, en van dezelfde grootte als de prent, en zal alzoo kunnen strekken tot een pendant van dezelfde grootte en denzelfden meester, *de geleerde in zijn studeerkamer*, welk stuk in 1769 in het *Hagedornische Kabinet te Dresden* was, en waarnaar toen CARL. CHRIST. LIECHSENRING eene ets op dezelfde grootte heeft vervaardigd, zoo ik wel heb, eene onvermelde en zeldzame prent, waarvan een exemplaar berust bij den Heer Dr. Van Kaathoven, te *Leyden*. — De eerstgemelde prent is h. 295, br. 250 str., idem, en al de staten onbeteekend. — *Een oud manshoofd*, met een muts op, en een militaire jas aan, met ridderorde versierd, links gewend, borststuk, in ovaal gevat, het hoofd 't meest bewerkt, de grond luchtig aangegeven. In de prent staat het volgende: *Koevoet, bijgenaamd le Flamand, oud soldaat bij het leger van Napoleon, heeft den veldtogt van Rusland gemaakt, verloor door de lansen der kozakken een stuk van zijn linkeroor, was verder oppasser bij den maarschalk Ney, enz., 71 jaar oud, vlecht thans pantoffels voor een sober loon* 1852. J. L. C. F., h. 275, br. 215 str. meesterlijk geëst. — En, eindelijk, nog eene prent, die werkelijk voor de toekomst voorlichting behoeft, namelijk, *een portret van een jongeling*, borststuk, regts, bijna van voren te zien, met lang golvend haar, en een sierlijke zwarte baret, met pluimen, op, liggende halsboord en sluweel wambuis enz. Bij den eersten staat is dit portret in het vierkant der plaat gevat, fiks en stout geëst, beteekend G. DOU. V. D. B. F., en in het midden der marge *Portret de G. Dou (?)*, en is dus geëst door Jonkh. Mr. J. L. C. VAN DEN BERCH VAN HEEMSTEDÉ. — Zie aldaar. — De 2. staat is hetzelfde portret, in ovaal gevat, met de hoeken betint gebleven, de namen van onder G. DOU en V. D. B. mede nog voorhanden, doch van toen af aan is het door onzen CORNET met de meeste belangstelling voltooid, waarvan ik alle proeven, tot den 7. staat toe, voor mij heb liggen. De 5. is eerst beteekend met J. L. CORNET, 1851, en op den laatsten of 7. staat beteekend G. DOU *pinx.* J. L. C. V. D. N. V. H., voltooid door J. L. CORNET, 1851, en dit onderschrift: *Naar het origineel van dezelfde grootte, toebehoorende aan J. L. C. van den Berch van Heemstede, te Leyden*. II. 184, br. 130 str. idem. — Het kan niet wel DOU-zelfven voorstellen, dewijl de schilderij van zijn besten tijd is, en hij hier zeer jeugdig wordt voorgesteld. Men mag dit werk, inderdaad, als eene ware proeve der etskunst beschouwen, die ons in alles doet zien, hoe CORNET'S etsnaald, met een waar schildersgevoel, door eigen tinten, den toon van het origineel en wel van dien meester daarin heeft weten terug te geven; in een woord, een proef van etskunst, die ons de gegronde hoop geeft, dat deze bekwame Nederlander door zijne onvermoeide vlijt krachtig zal blijven medewerken tot dien ouden roem onzer nationale kunst. — De Heer CORNET is sedert kort tot Directeur van het Kabinet van Pleisterbeelden en Prentverzameling bij de Hoogeschool te *Leyden* benoemd; en, alhoewel deze betrekking hem veel tijd zal beneemen, om onafgebroken zijn kunstarbeid voort te zetten, zoo is hij echter steeds in zijn vak werkzaam en daar te midden der fraaije kunsten gezeten, hetgeen niet weinig kan bijdragen, om zijn talent nog verder te ontwikkelen.

CORRYNS. (...) Deze bekwame belgische beeldhouwer, van *Antwerpen*, is, bij het verrigten van eenig beitelwerk aan het hoogaltaar van St. Jacobskerk aldaar, door het losraken van een plank, van den steiger neêrgerstort, zoodanig, dat hij, eenige uren later, aan de gevolgen van dien ongelukkigen val, het leven heeft verloren. — Hij telde slechts 27 jaren en was een leerling van den Leuvenschen beeldhouwer GEERTS. — Na te *Brussel* eene *H. Elisabeth* ten toon gesteld te hebben, bragt hij, in 1843, een *Moeder Gods met het Kind-Jesus* op de

Tentoonstelling van *Antwerpen*, en verwierf zich daarmede eene algemeene toelichting. — Zie *Kunstspiegel*; 's *Gravenhage*; 1. Jaarg., blz. 352.

CORT. (CORNELIS) Zie KORT, (CORNELIS) bij *Immerzeel*, doch verkeerdelijk alzoo bij velen geboekt, daar al zijn werk, dat mij is voorgekomen, en ik in aantal bezit, duidelijk CORT staat beteekend. — Bij den abt *Marolles* zijn 151 stuks van zijne graveerwerken beschreven, doch men vindt bij *Le Blanc* 177 stuks er van vermeld, zoowel onderwerpen van het Oude als Nieuwe Testament, heilige mannen en vrouwen, en tafereelen hunner handelingen, alsmede Godenleer, Zinnebeelden, Geschiedenis, Volksgebruiken, Grafmonumenten, Landschappen en, eindelijk, Portretten, welke ik, om der geschiedenis wille, hier mededeel, als: *André Alciat.*, in ovaal f^o. — *Don Juan van Oostenrijk*, in ovaal 4°., CORT, exc. 1578. — CORNELIS CORT, ovaal in 8°. — *Democriet*, buste in 12°. — *Henricus II. Gallorum Rex. J. Cock*, exc. ovaal in 4°. — *Catharina de Medicis, Regina Franc.*, wedergâ der vorige. — THEODORUS VAN HARLEM, schilder. — *Heraclet*, buste in 12°. — *Marc. Antonius Moretus*, Romeinsch burger, ovaal. — ROGER VAN ORLEY, schilder, van *Brussel*. — JOACHIM PATENIER, *Dionatensis*, schilder. — Van het afbeeldsel van onzen CORT bezit ik onderscheiden uitgaven, als: een *Borstbeeld*, links, in ovaal, met Latijnsch omschrift in den rand, en een dric-regelig Latijnsch onderschrift, door L. PASSOSERRATUS in 8°. Dit is, waarschijnlijk, het bovengenoemde. — *Idem als voren*, verkleind in klein 8°. waaronder CORNELIS CORTES *Hollanden de Horen creearum formar. incisor salertiss. obiit Romæ A^o. Sal 1578. Ae. suce 42*, door HENDRIK HONDIUS *fecit*, 1598. In den achtergrond van de prent-zelve staat met groote letters *Aetatis 42*, zoodat ik moet vooronderstellen, dat hij nog in het jaar van zijn overlijden is afgebeeld. Onder genoemd jaarmerk staat het teeken van den vervaardiger, zijnde een cylindervormig busje, waaronder, aan eene zijde, eene pijp, bij wijze van eene lamp, doch waarop zaagsgewijze ribben geplaatst zijn; dit is een bekend busje, waarin de goud- en zilverdraadwerkers soldecrvijlsel hebben, om, door middel van dit werktuig, het soldeersel over hun werk te strooijen, voordat zij het met de vlam solderen. Het is dit teeken, volgens *Joh. Friedr. Christen*, dat aan DIETRICH VAN STERN, den goud- en zilverwerker, die tevens de graveerkunst beoefende, wordt toegekend. Zie bij hem blz 399. — *Brulliot* geeft dit niet op, bij THEODORUS VAN STAR of VERSTER. — Ook in *De Bie* ziet men dezelfde afbeelding in 4°., door FRANC VAN DE STEEN *sculpsit*, doch met eene hand er bij. — Nog moet ik hier bijvoegen, dat eene zijner zeldzame gravuren is de beroemde *Graftombe der Medicis* van *Michel Angelo*, in vijf bladen, 1570. Dit schijnt een grooter exemplaar te zijn dan *Le Blanc* aanhaalt. Zie *Christ. Théop. de Murr, Bibliothèque de Peinture, de Sculpture et de Gravure; Francfort*, 1770, in 8°.; dl. I.; blz. 88.

CORT. (J. DE) Ik vind eene teekening vermeld, met dien naam, zijnde een *Gezicht op eene Fabriek in Brabant*; in den *Catalogus*, bl. 9 der Verkoopng van *Gerrit van der Pals*, te *Rotterdam*, 1840. — Is dit juist, zoo heeft er een kunstenaar van dien naam bestaan, die werk in het genre van HENDRIK DE CORT leverde, of het zou ook wel door den beeldhouwer JUSTUS DE CORT kunnen vervaardigd zijn.

CORTENS. (N.) Door dezen kunstenaar zijn eenige schilderijen vervaardigd voor de geschiedenis van het Sacrament van Mirakel in St. Gudule te *Brussel*, als, onder anderen: Nr. 19 in het groote noorderportaal aldaar, voorstellende *hoe de Aarts Hertog Albert en diens Gemalinne Isabella de drie-dubbele kroon en de parelmantel offeren, enz. in tegenwoordigheid der Hoogstaanzienlijke en Edele Heeren Staten van Brabant*. — Van deze schilderij gaat eene prent uit, gegraveerd door J. BERTERHAM. — Zie aldaar.

CORVUS. (HANS) Deze zoo weinig bekende Vlaamsche schilder bloeide in den beginne der XVI. eeuw, en schijnt zijne kunst in *Engeland* te hebben uitgeoefend, tenminste het eenige berigt, hem betreffende, heeft ons *Walpole* medegedeeld, die een schilderstuk noemt met dit opschrift: JOHANNES CORVUS FLANDBUS FACIEBAT, doch hij geeft van de voorstelling geene beschrijving. — Dit is alles, wat ik van dezen kunstenaar heb gevonden. — Zie *Fiorillo, Geschichte der Malhercy in Grossbritannien, u. s. w.; Göttingen, 1808, in 8°, blz. 200.*

COSSIAU. (JOHANNES JOST D.) Een landschapschilder, geboren te *Breda*, doch onzeker, in welk jaar, daar de berigtgevers onderscheiden tijden, als 1654, 1664 en 1666 opgeven. — *Füssli* zegt, dat hij in den jare 1732 is overleden, in den ouderdom van 78 jaren, doch *Nagler* meldt in 1734. — De aard zijner landschappen is de Italiaansche in de manier van GASPAR POUSSIN. — Zijne schilderijen zijn goed geordonneerd en verrijkt met gebouwen en vee. — Eenige beviuden zich in de Galerij te *Dusseldorf* en in verscheiden andere Duitsehe verzamelingen. — *Zani* noemt hem *Dottor Giuda*. — Zie *Bryan-Stanley*.

COSSIERS. (JOHANNES) Bij het berigt van *Immerzeel* over dezen Antwerpschen historieschilder, voeg ik, dat zijn portret te vinden is in *De Bie*, door hemzelven geschilderd, en door PETRUS DE JODE gegraveerd, behoorende eigenlijk bij eene vroegere uitgave door JOANNES MEYSSENS. — Zie aldaar. —

COSTA. (J. MENDES en J. F. DA) Op de Tentoonstelling van *Volks- en Kunstvljt*, te *Haarlem*, in 1825, gehouden, vond ik op de Lijst der schilderwerken enz., onder Nr. 87: „*De Standvastigheid*, door J. MENDES DA COSTA, te *Amsterdam*; — en Nr. 100. *Twee paarden in eene weide* door J. F. DA COSTA te *Brussel*.” — Schoon ik die Tentoonstelling heb gezien, herinner ik mij toch niet, dat deze stukken door kunstwaarde mijne aandacht hebben getrokken.

COSTER (D.) is reeds als graveur bij *Immerzeel* geboekt, en ik voeg daarbij, dat hij ook teekenaar is geweest, blijkens eenige boekprenten in romantischen stijl, door hem *fecit*. Deze prentjes komen mij echter voor, als van lateren tijd te zijn, dan andere prenten, welke ik van denzelfden naam bezit, als den bij *Immerzeel* bedoelden graveur; nu vraag ik, of de genoemde boekprentjes ook soms van een anderen en lateren persoon van dien naam kunnen zijn? — *Le Blanc* noemt nog eene Titelplaat van hem, naar BERNARD PICART, voor het *Journal littéraire, à la Haye*, 1715. — Ook bezit ik een Titel der *Pharmacopœa Hagana*, D. COSTER sculp., alsmede een keurig geteekend en gegraveerd vignet, voorstellende den bloei der kunsten en wetenschappen; van onder, de Nederlandsche Zeevaart en Handel, zinnebeeldig door figuren enz. uitgedrukt; van boven, leest men op een ontrold lint: *Suum cuique tribue*. Dit is zeker van zijn beste werk en wel door hem *inv. et fec.*

COSTER. (DAVID) Zie CUSTOS of CUSTODIS. (DAVID)

COSTER (HERMANUS ALLARDI) is een onvermeld teekenaar en graveur geweest, die, in het begin der XVII. eeuw, waarschijnlijk, te *Amsterdam* bloeide. — Ik heb gezien eene zeer groote afbeelding van een *Gezicht op de Stad Amsterdam*, in vier bladen gedrukt, door hem met NICOLAES JOHANNES VISSCHER vervaardigd en uitgegeven. De plaat is zéér fraai en rijk met zinnebeelden versierd. Een exemplaar er van was berustende in de, voor de Geschiedenis van *Amsterdam*, hoogstbelangrijke verzameling, bij wijlen den Heer G. LAMBERTS, Directeur van 's Rijks-Prentenverzameling, in het Trippenhuys, aldaar, na diens overlijden, verkocht.

COSTER. (LOURENS JANSZON) Zoo er immer eenig sterveling zich bij de nakomelingschap verdienstlijk heeft gemaakt, dan, zeker, is het deze Haarlemsche burger, tot wiens lof men niets meer behoeft te zeggen, dan dat hij de

vinder der Boekdrukkunst was, waaraan het menschdom zoo oneindig veel te danken heeft. — Hij is in de laatste helft der XIV. eeuw, te *Haarlem*, geboren, uit een voornaam geslacht, dat aldaar tusschen de jaren 1428 en 1458 bloeide. — Uit den aard der zaak, mag men aannemen, dat COSTER in het bedrijf der destijds bekende printerij wèl t'huis was, namelijk, in het afdrucken van met figuren besneden vaste vormen, zooals zulks reeds meer dan eene eeuw vóór hem, vooral in *Duitschland*, geoeffend werd, en welke afbeeldingén van Heiligen op kaarten, soms wel met den wrijver (*frotton*) afgedrukt werden, — (Nog heden kan men daarvan voorbeelden zien bij de houtplaatsnijders, wanneer zij met hun bruineerwerktuig proeven trekken) en waaronder alsdan gewoonlijk op hetzelfde blok letterschrift was gesneden, tot verklaring van het bovenstaande, of wel bijbelspreuken waren geplaatst, en welk bedrijf toen den naam voerde van *Briefschilders*, *Briefdrukkers*, *Kaartschilders* en *Vormsnijders*, waarvan de mindere soort met dien van *Verlichter*, dat is prentkleurder, (hetgeen nog in het Fransche *illuminer* is overgebleven) werd aangeduid. Nu meen ik, dat een man als COSTER, wiens geest blijkbaar niet slaperig was, wel zijn tijd in vele overwegingen zal besteed hebben, om de kunst van vormsnijden al meer en meer te volmaken, doch telkens moet zijn gestuit op het eentoonige monnikenwerk, om al de letters, die tot onderschrift dienden, iedere keer te moeten herhalen, voor elke gravure, hetgeen, natuurlijk, in zijn oog een aanmerkelijk tijdverlies opleverde. Daar bij hem niet het dagloon hoofdzaak was, maar de spoedige verspreiding, zoo deed zich eene zucht van navorsching bij hem op, aangaaude dien vervelenden letterarbeid, en het is door het onophoudelijk nadenken, om daarop wat anders te vinden, dat, zooals de Legende zegt, in den Haarlemmerhout, terwijl hij voor uitspanning bezig was, ééne-enkele letter op een stuk hout te snijden, de gedachte in hem opkwam: zóó kunnen die immers allen worden zaamgevoegd, en zóó kunnen ze ook weder anders vereenigd worden; — en zie, de vinding was geschied, de voortgang van dat beginsel volgde weldra, en het leven van den arbeider werd, als het ware, tienvoudig verlengd, terwijl, door COSTERS verspreiding van nuttige kennis onder het menschdom, zijne eeuw en alle volgenden met honderde jaarkringen vermeerderd werden. — Uit het een en ander durf ik gerust afleiden, dat COSTER de hout- of vormsnijkunst heeft beoefend, hetwelk *Enschedé*, de beroemde Haarlemsche drukker, in een opzetlijk geschrift heeft toegelicht; — Zie *Christophe Théophile de Murr, Bibliothèque de Peinture etc. Francfort, 1770, in 8°. dl. II, blz. 426*; — iets, dat wel niet betwist werd, zoo door *Heineken, Huber, De la Serna Santander* en anderen, die alleen de vinding der Typographie te *Haarlem* tegenspreken, doch al welke heftige aanvallen schitterend zijn afgeweerd door *Jacobus Koning*, in zijne bekroonde *Verhandeling over de Drukkunst*, en verder geheel vernietigd door den grijzen letterheld van onzen tijd, *Ds. A. de Vries*. — Ik vind bij genoemden *Koning*, bl. 159, de zeer ge-gronde meening geopperd, dat COSTER onder de Haarlemsche kunstenaars behoort te worden gerangschikt, op grond, dat het bekende oude houtsneêportretje van „LOURENS JANSZON, als het ware, in gezelschap verschijnt van ALBERT VAN OUWATER, JAN VAN HEMSEN, JAN MANDIN EN VOLKERT KLAASZON, allen Schilders, te Haarlem, in de vijftiende eeuw. — Als KOSTER, *Thesaurier, Vroedschap of Schepen*, verdiende hij onder deze mannen niet gerangschikt te worden. Er moet dus eene andere reden hebben bestaan voor het vervaardigen van deze zijne afbeelding, enz.” — Verder wil ik, tot staving van dat gevoelen, nog het volgende afschrijven, uit wat *Jacobus de Jongh*, in de uitgave van *Van Mander* in 8°, in eene *Noot*, op bl. 16 van het I. dl., ons desaangaande meêdeelt: „Te recht behoort KOSTER onder de Schilders, immers de Plaatsnijders, geplaatst en geacht

to worden, aangemerkt de liefhebbers der prentkunst hunne liefhebberij aan hem verplicht zijn, vermits hij zoowel, ja zelfs eerder, uitvinder van de prent- dan van de drukkunst geweest is, en de eerste prenten gesneden en gedrukt heeft; zijne prenten, ofschoon in een zeer ouden Gothischen smaak geteekend, zijn fraai, naar dien tijd, en bestaan uit de volgende houtsnêfiguren: de *Verzoeking van een kranken*, zeven stuks, met eene Latijnsche verklaring; zestien stuks onderwerpen uit het *Hooglied*, met Latijnsche spreuken op baenderollen; eenige *historiën uit het oude en nieuwe Testament*, veertig stuks; acht en veertig stuks onderwerpen uit de *Openbaringen van Joannes*, met Latijnsche spreuken op baenderollen; agt en vijftig figuren in den *Spiegel onzer Behoudnisse*, het eerste boek, dat met gegoten letters gedrukt is; welke figuren, ieder uit twee historiën bestaande, die in het midden door pilaartjes van een gescheiden zijn, meerendeels aan de regterzijde gebeurtenissen uit het Oude, en aan de linkerzijde, geschiedenissen uit het nieuwe Testament, of ook wel ongewijde geschiedenissen, verbeelden, in voege de linkerzijde altijd tot een tegendeel van de regterzijde verstrekt. De overblijfselen der kunst van LAURENS KOSTER, wiens afbeeldsel in de plaat c, Nr. I, vertoond wordt, zijn nog meerendeels op het stadhuis te *Haarlem* te zien, alwaar zij zeer zorgvuldig bewaard worden. Men zegt, dat ook noch een Getijdeboekje, in een langwerpig formaat, voorhanden is, met platen, van den gemelden LAURENS KOSTER, die, naar gissing, in het jaar 1400, of wat vroeger geboren werd, en tussehen de jaren 1428 en 1458 gebloeid heeft. De Heer *Joannes Enschedé*, stadsdrukker te *Haarlem*, bezit het alleroudste portret van L. KOSTER, naar alle waarschijnlijkheid, door ALBERT VAN OUWATER geschilderd. *Uit medegedeelde bijzonderheden.* — Daar dit alles op de plaats der vinding van de drukkunst, sodert onheuglijke, tijden bewaard wordt, mag men aannemen, dat de genoemde houten drukplaten de oorspronkelijke zijn, en ook overeenkomen met de afdrukken daarvan, in de genoemde bekende Werken; tevens moet ik er nog bijvoegen, dat ze niet zijn beteekend, en dat de onderzoeklievende kunstenaar CORNELIS VAN DEN BERG, van *Haarlem*, die een Werk heeft geschreven, met alle bij hem bekende Monogrammen van graveurs, — welk Manuscript, dat nimmer werd uitgegeven, in mijn bezit is — er ook aan hem een heeft toegekend, namelijk, eene Gothische A, omgekeerd voorgesteld, dat mij voorkomt juist te zijn gedaelt en beter dan eene gewone A-letter, — zooals znks in alle andere afbeeldingen gewoonlijk werd voorgesteld, — is begrepen. — De afbeelding van onzen COSTER is, zooals boven gemeld werd, waarschijnlijk, door ALBERT VAN OUWATER geschilderd; echter is het nagenoeg zeker, dat al de overige bekende portretten daarnaar niet genomen zijn, ook zelfs niet het door *Koning* vermelde, in houtsnê, waarvan een afdruk in zijn Werk, op bl. 112, voorkomt, en het is laatstbedoelde type van COSTERS portret, naar hetwelk dat, wat in de *Lauwerkrans van Scriverius* geplaatst is, werd genomen door J. v. VELDE *sculp.*, naar J. v. CAMPEN — Zie aldaar. — *pinxit*, dus wel degelijk naar een met olieverf geschilderd portret, en niet naar een teekening van J. v. CAMPEN, zooals *Koning* verkeerdelijk, op bl. 158, meldt, vervaardigd, en door *Adriaen Roman*, vernaard drukker, te *Haarlem*, in 1618, uitgegeven, met nog eene andere afbeelding van COSTER, ten voete uit voorgesteld, door P. SAENREDAM *sculp.*, en welk portret hetzelfde gelaat wedergeeft, zoo als ook dat, door JAN LADMIRAL in 8°, naar eene originele schilderij, die in het Kabinet van den oudheidkundigen *Pieter van Damme*, te *Amsterdam*, berustende was, en hem iets jonger voorstelt dan de 4°. prent in den genoemden *Lauwerkrans*. — Het eerstgenoemde, bij den heer *Enschedé*, te *Haarlem*, berustende, vertoont hem veel jonger, en werd welligt reeds vervaardigd vóórdat hij de vinding, om met beweegbare letters te drukken, had gedaan, want, wat ia

in den *Lauwerkrans* voorkomt, stelt hem wel het oudst voor, en daar bepaaldelijk het eerst met de letter A in zijne hand. — Nog bestaat er een portret van COSTER, door *P. Screevelius* uitgegeven, *J. VAN CAMPEN*, *pinx.*, *CORNELIS KONING sculp.* — Naar dat, bij den Heer *J. Enschedé* voorhanden, heeft *J. HOUBRAKEN* eene fraaije gravure, volgens de teekening van *A. SCHIUMAN*, in *fº*. vervaardigd. Daarop staat te lezen: *Laurentius Joan. Fil. Scabinus Harlemensis, Typographiae Inventor*, waarbij zijn geslachtswapen, naar eene bevestiging, in was, genomen. — Zie verder nog over een aantal zijner afbeeldingen den *Catalogus van Portretten van Frederik Mulder*, op *KOSTER*. — In den jare 1723 heeft het Geneeskundig Genootschap, te *Haarlem*, het eerst hulde aan *LAURENS JANSZON COSTER* toegebracht, en, naar hunne middelen, een Standbeeld in arduinsteen doen beitelen, om dit in hunnen plantentuin te plaatsen. — Aldaar heeft het eene stille rust genoten tot het jaar 1801; toen verwisselde het, op last der Municipaliteit, zijne nederige standplaats, om in te nemen die, waar het tot 1856, op de groote markt, te *Haarlem*, gezien werd. — Reeds vroeger was het denkbeeld opgevat, om, naar de behoefte van den tijd, een meer der Kunst waardig standbeeld de plaats van het oude te doen innemen: Commissiën werden benoemd, die al het noodige, teneinde zulks naar eisch ten uitvoer te leggen, ijverig behartigden; zoodat, toen men tot het verwezenlijken er van kon overgaan, eene Hoofdcommissie werd benoemd, bestaande uit de Heeren: *A. de Vries*, *A. D. Schinkel* en *J. J. Noordziek*, leden der voorloopige Hoofdcommissie, en uit de overige Commissiën werden gekozen de Heeren *D. D. Büchler*, *C. Kruseman*, *L. Metman*, *N. J. Steengracht van Duivenvoorde*, *J. Geel* en *G. de Vries*, *Abz.* Het zijn deze Heeren, die den dank van het Vaderland in volle mate hebben verdiend en genoten, bij de feestlijke onthulling, die op den 16. Julij, 1856, te *Haarlem*, plaats had. — Het Standbeeld is vervaardigd door den met roem bekenden beeldhouwer *LOUIS ROYER*, — Zie aldaar. — die daarin al de kracht van ziju scheppingsvermogen heeft ten toon gespreid. — Bij gelegenheid van dat feest, werd het publiek door de Heeren Gebroeders *Diederichs*, te *Amsterdam*, verrast met eene allergewichtigste geschiedkundige Verhandeling van 20 compres gedrukte bladz. in gr. 4º, waarbij de afbeelding van het Standbeeld en het Portret van *LAURENS JANSZON COSTER*, door een hoogstbekwamen letterkundige, den heer *Jozef Belinfante*, te 's *Gravenhage*, zaamgesteld, om gratis aan de geabonneerden van het *Handelsblad* te worden uitgereikt, en alzoo mede voor het algemeen eene blijvende geschiedenis te leveren van het ontstaan en de verdere lotgevallen der vinding van de Drukkunst door den *Haarlemmer* *LAURENS JANSZON COSTER*.

COSTER. (*ADAM DE*) Bij dit artikel, door *Immerzeel* beschreven, voeg ik alleen, dat *zijn portret*, door *A. VAN DYCK* geschilderd, door *P. DE JODE* is gegraveerd, in *fº*, waarvan ik een fraaijen afdruk bezit, behoorende in de bekende *Kunst-kamer* enz. van *A. VAN DYCK*.

COSTER (*DOMINICUS DE*) is meer bekend onder den naam van *CUSTOS*, ook wel *CUSTODIS*, gezegd *BALTEN*, onder welken naam hij bij *Immerzeel* reeds is aangehaald. — *Bryan* stelt zijn geboorte-jaar op 1565, en zegt, dat hij de zoon was van *PIETER BALTEN*, een Antwerpsch landschapschilder (?); — Zie op *BALTHAZAR*. (*PIERRE*) — doch anderen zeggen, dat hij de zoon is geweest van een plaatsnijder, wiens voorbeeld hem ten prikkel diende, om mede die schoone kunst te beoefenen, en dat hij geboren werd te *Antwerpen*, omstreeks het jaar 1550. — Naar alle waarschijnlijkheid, hebben de beroerten, die zijn vaderland toen zoo deerlijk teisterden, hem genoodzaakt, om elders een rustig verblijf te gaan zoeken; immers, hij zette zich, nog vóór het einde der XVI. eeuw, te *Augsburg* neder, verkreeg aldaar het burger-

regt, en oefende er zijn beroep uit, ten minste tot op het jaar 1610. — Dáár is van hem in 't licht gekomen: „*Deliciæ Urbis æternæ* (dat is Rome); *August. Vindel.* — *Atrium Heroicum, sive Augg. Imperatorum, Scæviss. Regum, Archiducum, Principum, Comitum, Baronum aliorumque clariss virorum veræ imagines et res gestæ*; 4 vol. in f^o, *Aug. Vindel. apud Georg. Willerum*, 1600—1605. Dit Werk bevat de korte levensbeschrijvingen en afbeeldsels der Graven van Tirol, die der Koningen van Napels, der Hertogen en Keurvorsten van Saven, welke laatste de schrijver beweert, dat van Wittikind afstammen, en oorspronkelijk uit Misien voortkomstig zijn. — Voorts van de Hertogen van Beijeren. — Het tweede gedeelte van dit Werk is andermaal in 't licht gekomen onder den titel van: *Tyrollinensium Principum et Comitum ab anno 1229 usque ad 1599, genuinæ effigies æri incisæ: singulorum insignia, quorundam emblemata*; Ib. 1609 in f^o. — *Sancti Augustani cum explicationibus*; *Aug. Vindel.* — COSTER droeg dit werk op aan Antony Velsler, kanonik van Fricsingen, gesproken uit een der doorluchtigste geslachten van Deutschland, en, ongetwijfeld, een bloedverwant van den beroemden Marcus Velsler, Burgemeester van Augsburg. — *Itinerarium nobiliss. quondam inter Suevos Equitis Georgii ab Ehingen, tabulis et effigiibus illustratum*; die heer (George) was een zoon van Rudolf van Ehingen en van Sophia de Ncuneeck, en een neef van Eberhard, ridder der Duitsche orde, levende ten jare 1552. — *Quorundam illustr. cruditorum Imagines, unum in libellum conjectæ*, benevens andero gelijksoortige portretten, op losse bladen. — *Principum christianorum Stemmata, ab Antonio Albizio, nobili Florentino, collecta; cum brevibus ejusdem notationibus, pars ex Archivis Pp. desc. adjecto Stemmata Othomannico; operâ et impens. DOMINICI CUSTODIS, Antverpiensis, nunc Civis Augustani æri incisæ. Aug. Vind., 1610.* Aan 't slot van dit Werk leest men: *Camperduni, typis Christophori Craus, operâ et impensis DOMINICI CUSTODIS Chalcographi*, 1609. — Dit Werk maakt een foliant uit van een halven duim dikte, atlas formaat. Er zijn XLVI. platen in, voorafgegaan en somtijds gevolgd van korte levensbeschrijvingen der Vorsten, die er in afgebeeld worden. De acht laatste bladzijden bevatten eene korte beschrijving der voornaamste steden in Europa. — Aan het hoofd van het Werk staat een fraaije titelplaat en verder het afbeeldsel van Antony Albizzi, zeer schoon in koper gesneden. — COSTER beloofde ten jare 1610 gelijksoortige verzamelingen van de doorluchtigste Huizen in Europa in 't licht te zullen geven. Waarschijnlijk heeft de dood hem verhinderd, dit plan ten uitvoer te brengen." Zie Chalmot, *Biographisch Woordenboek en Paquot, Mémoire etc. vol. II., pag. 153, in f^o.* — Nog vindt men van zijne graveerwerken vermeld het *Portret van Eduard den VI., koning van Engeland.* — *Idem Maximiliaan, hertog van Beijeren, 1589.* — *Idem Marcus Bragadinus*; J. AB ACH, pinx. 1591. — *Idem Carolus III. Lotharingæ Dux., 1597.* — *Idem Dorothea Lotharingæ Dux.* — *Idem Paus Sixtus V.* — *Idem Cosmo de Medici, 1609.* — *Idem Rudolphus II., keizer.* — *Buste van Sigismund, prins van Moldavië.* J. AB ACH pinx. — *Maria Christina, zijne gemalin.* — Vier platen, zijnde voorstellingen van den *Verloren Zoon*; D. CUSTODIS inv. et fec. — *Judith met het hoofd van Holofernes*, naar J. VAN ACH. — Vier-en-zestig portretten van de *Familie Fugger, 1593*, onder den volgende titel: *Fuggerorum et Fuggerarum Imagines etc. in f^o.* eerste uitgave, zeer zeldzaam. De tweede uitgave is zeer vermeerderd. Zie hier den titel: *Collection de 130 portraits de la riche et illustre famille des Fugger; Augsbouurg; gravés par DOMINIQUE CUSTOS, WOLFOANG et LUCAS KILIAN, avec l'explication en Allemand; Augsburg, 1619, pct. in f^o.* — *Herrn George von Ehingen, Itinerarium, das ist historische Beschreibung der Reisen nach der Ritterschaft vor 150 Jahren in zehn unterschcüllliche Königreiche vollbracht; neben beygefüyten Contrafacturen derer*

Potentaten und Könige, an welcher Hofe obgedachter Ritter sich begeben. Aus Reinund Fuggern Museo colligiret und von DOMINICO CUSTODE in Kupfer gestochen; Augsburg, 1600. f^o. Hoogst-zeldzaam. — Bij Le Blanc vindt men nog de volgende portretten vermeld, als: Johannes Adamus, Abbas Campidonensis. — Andreas Atemstet, naar JOH. VAN ASCH, 1692. (JOH. AB ACH. 1592) — Andreas ab Austria. — Ferdinandus Archidux Austriae in 4°. — Johannes Bauner, Eques Suec. in 8°. — George Basta, generaal, in 8°. — Marco Bragadino, naar JOH. VAN ASCH, (JOH. AB ACH.) ovaal in 8°. — Petrus Canisius, Societatis Jesu Theologus in 4°. — Christianus II. Dux Saxon. et Elector; 1604, in f^o. — Clemens VIII., Pont. Max. in 8°. Twee portretten, — Helius Eobanus, Hessus poeta in 8°. — Gregorius XIII., Pont. Max. — Gregorius XIV., Pont. Max. — Hali Bassa Turksch generaal. — Phil. Ludov. Comes in Hanau in 8°. — Jacob Heilbrunner, theolog. — Georg Hemisch M. D. in 8°. — Innocentius IX. in 8°, drie verschillende portretten. — Jacobus episcopus Constant. — Johan Philipp., bisschop van Bamberg, in f^o. — Henr. Knoringen, bisschop van Augsburg in f^o. — Justus Lipsius in 8°. — Leo XI., Pont. Max. — Dorothea Lotharingiae Dux in 8°. — Carolus III., Lotharingiae dux, 1597, in 8°. — Charles duc du Maines. — Princeps Carolus Mansfeldic in 4°. — Maximilianus Comes Palat. Dux Bavariae, et Elisabeth Lotharingia uxor: 2 ovalen op één blad, versicrd met figuren, 1598 in f^o. in de breedte. — Franc. de Mendosa generaal. — Marie Christina Caroline, archiduchesse d'Autriche, princesse. — Sigismund, prince de Moldavie, en grand costume, naar JOH. VAN ACH. — Joh. Bapt. Montanus. Med. in 4°. — Philipp. Wilhelm prins van Nassau. — Adolphus Occo. Medic. 1594. — Joannes Vincentius Pinellus, Patricius Genuensis in 8°. — Reinoldus de Rosa in 8°. — Rudolph II., empereur des Romains, in 4°. — M. Caspar Santer, theolog. 1599, in 4°. — Hieronimus Scotus, Comes, gr. in 4°. — Sixtus V., Pont. Maxim. in 8°. — Soliman Bassa Budensis in 8°. — Math. Thalman, in 8°. — Thomas de Thomasi, Venetus, Astrologus in 4°, eerste staat vóór het adres van Mariette. — Cosme de Medicis, grandduc de Toscane, 1609, in 12°. — Georgius Tradelius Ictus, 1595, in 4°. — Jul. Caesar Velius, Bononiensis, in 8°. — Vera Effig. Joh. Conradi Ulmeri, Ecclesiae Scaphusianae Pastoris in 4°. — Urbanus VII., Pont. Max. in 8°. — Joh. Georg a Werderstein in 8°. En verder nog de volgende werken: Effigies piorum ac doctorum aliquot Virorum ad vivum delineatae et aeri incisae per DOM. CUSTOS. 1594. Veertien pl. — Tirolensium Principum et Comitum genuinae Eicones, 1599. Acht-en-twintig pl. — Atrium Heroicum Caesarum, Regum, aliorumque Summatum ac Principum, qui intra proximum seculum vivere aut hodie supersunt, Imaginibus LXXII illustratum, 1600. — Habsburgische Cronick, durch Johann Boppenhausen, 1631, f^o. — Het is wel waarschijnlijk, dat de bij mij gemelde graveurs RAPHAEL, DAVID EN JACOB CUSTOS of DE COSTER, die als zonen (?) van hem worden opgegeven, te Antwerpen zijn geboren, even als PIETER DE COSTER, — Zie aldaar. — die dan óók wel een zoon van hem zou kunnen zijn geweest.

COSTER (PIETER DE) is geboren te Antwerpen, in het jaar 1614, en had tot leermeester zijnen oom, ADAM DE COSTER, die door zijne Nachtstukken en Kaarslichten beroemd was. — Vroegtijdig reisde PIETER naar Italië, bezocht Venetië en werd in die stad aan kluisters gebonden, door dien hij op een schoon meisje verliefde, en zich met haar in den echt begaf. — Hij schilderde er, onder anderen, het plafond der *H. Justina-kerk*. — Deze kunstenaar stierf ten jare 1702, en werd in genoemde kerk begraven. — Van zijne zonen maakte zich ANGELUS door zijne uitnemend schoone penseelkunst, te Rome, beroemd. Zie *Chalmot, Biographisch Woordenboek*. — Of de jaartallen juist zijn, is de vraag; zoo ja, dan zou hij 88 jaren oud zijn geworden.

COSYN staat als een Nederlandsch teekenaar vermeld in den *Catalogus* van *J. de Bosch, Amsterdam, 1785, Nr. 735: „In een Binnenhuis zitten twee grappige Boeren op de kaart te spelen, waarbij een vrouwtje, uitvoerig met potlood geteekend op perkament, door COSYN.”*

COTER, (COLIN DE) een zeer bekwaam kunstschilder, die, in het begin der XV. eeuw, in *België*, bloeide, en tot heden geheel onbekend was gebleven; bij ijverige nasporing echter is door *A. d'Auvergne*, op een klein dorpje, *Vieure* genaamd, eenige mijlen van *Moulins (Allier)* gelegen, in de kerk, bij eenige schilderijen, die, even als de kerk-zelve, door den tijd in een slechten toestand zijn geraakt, onder anderen, een stuk ontdekt, voorstellende den *Evangelist Lucas, die de II. Maagd afbeeldt*, eene ordonnantie, zoo als die gewoonlijk werd genomen volgens de overlevering der school. Men leest op het borduursel van den mantel der Maagd: COLIN DÈ COTER — *pingit me in Brabantia — Bruselle VII....* Zie *Le Comte de Laborde, les Ducs de Bourgogne etc.; Paris, 1851, in 8°. Seconde partie; Tome II; Introduction, pag. LI.*

COUCHET. (JOSEPH) Ik vind van dezen kunstgraveur een folio-portret van *Henriette-Maria, koningin van Groot-Brittanje*, door hem gesneden, naar de schilderij van ANTONI VAN DYCK, voorkomende in de *Konstkamer der Allerschoonste Portretten* enz. — door A. VAN DYCK enz.; *Amsterdam; Covens en Mortier: 1732, in f°.*, waarin ook nog eene andere afbeelding van gemelde Vorstin voorkomt. — Dit werk van COUCHET mag zich niet boven het middelmatige verheffen, en staat op ééne lijn met dat van ADM. LOMMELIN, van wien in dit Boek mede afbeeldingen voorkomen. — Ook schijnt op de plaat, hierboven vermeld, bij vergissing, diens naam te staan, als zijnde niet geheel weggeslepen, en laat deze zich alzoo op de afdrukken nog zien; doch duidelijk is die van den bovengenoemde, als graveur, voor goed daarop geplaatst.

COUCKE. (P.) Op de *Tentoonstelling van Volks- en Kunstvlijt, to Haarlem, 1825*, vond ik in de Lijst der Schilderwerken enz., onder Nr. 83: *„Een Wintergezigt bij maanschijn, door P. COUCKE, te Gent.”*

COUCKE. (PIETER) Zie op KOEK, (PIETER) ook bij *Immerzeel*, alhoewel zijn naam is, zoo als die hier aan het hoofd staat geplaatst.

COUERSHOFF (CHRISTIAAN) was, als kunstenaar, een der zeven-en-veertig kunstbroeders, die, te 's *Haage*, in het jaar 1656, eene nieuwe Kamer van *Pictura* hebben opgericht.

COURLAND. (L. E.) Een portret in folio, gegraveerd door PIETER TANJE, in het jaar 1755, naar het geschilderde van dezen meester, kwam mij ter hand, en is in mijn Atlas geplaatst, zijnde dat van Ds. *Johannes van Marle*, oud (toen) 37 jaar, als hervormd leeraar, to *Rotterdam*. — Uit het geheel moet ik afleiden, dat hij een vrij goed portret kon schilderen; doch bescheiden zijn mij niet geworden, over hem, dien ik 't wage, hier als een Nederlander in te voegen, tot zoo lang betere nasporingen dit gevoelen zullen wijzigen of bevestigen.

COURT. (M. D. L.) Dezen naam heb ik gezien op een paar portretten, man en vrouw, levensgroot, met handen, welke afbeeldingen behooren tot de aanzienlijke familieverzameling van Graaf *Nahuys*, to *Utrecht*. — Zij zijn vrij goed geschilderd, vooral de handen, hetgeen dus iets buitengewoons is, als zijnde gemeenlijk de hoofden het best bewerkt. Zij voeren het jaarmerk 1704, zoodat men dit eijfer voor des kunstenaars bloeitijd kan aannemen; ook geloof ik, dat de naam DE LA COURT zal zijn. — Nog is mij voorgekomen eene gravure van P. TANJE, in f°, 1745, zijnde het portret van den *Frieschen Theol. Doct. Johannes à Marck*, en een *idem* door J. HOUBRACKEN in f°, zijnde dat van *J. O. Westen-*

berg, Jur. Prof., te *Leyden*, overleden 1737, oud 70 jaren, voorgesteld als borstbeeld, links, met lange paruik, toga en loshangenden das, in ovaal.

COURT. (P.) Een portret van *Joan. à Marck*, theologisch professor, te *Leyden*, overleden 1731, oud 75 jaren, door hem geschilderd, en door PIETER TANJE gegraveerd, vind ik vermeld in den *Catalogus van Portretten van Frederik Muller*, onder Nr. 3416, voorgesteld ten halven lijve, links, ziende regts, in ovaal, met Latijnsch vers, in f°. — Of nu deze P. èn M. D. L. COURT — Zie aldaar. — ieder dezen hoogleeraar hebben geschilderd, en TANJE de beide afbeeldsels heeft gegraveerd, is mogelijk, doch niet waarschijnlijk, zoodat welligt de P. door den lettergraveur, bij vergissing, is geplaatst, en hij misschien P. *Pinx.* voor eene naamletter heeft genomen; in dit geval zouden de twee gemelden één-en-denzelfden persoon aanduiden.

COURT VAN VALKENSWAARD. (Jonkheer E. J. DE) De nagelaten kunstverzameling van wijlen dien heer, bij *Immerzeel* vermeld, is, in 1847, openbaar, te *Dordrecht*, verkocht, en heeft de som van f 32,000 opgebragt.

COURT VAN DER VOORT, (CATHARINA DE LA) geboren BACKER. Het werd nog niet in Werken over de Kunst vermeld, dat deze aanzienlijke vrouw voor uitspanning het penceel tot eene groote hoogte heeft gebragt, zoo als mij gebleken is uit eenige schilderijen, voorstellende *Bloem- en Fruitstukken*, die malsch, uitvoerig, in den stijl van RACHEL RUYSCH, zeer goed zijn behandeld, en allen nog bij de erfgenamen, tot aandenken, worden bewaard, zoo als bij de familie Swellengrebel, en Van Ewyck, te *Utrecht*, enz. — Er is mij door een harer afstammelingen medegedeeld, dat zij, in haar weduwstaat van ALLARD DE LA COURT, zich uitsluitend met de Kunst onledig hield, en een klein gedeelte van haar prachtig huis te *Leyden* in afzondering bewoonde, om zich daar ongestoord den tijd ten nutte te maken. — Zij was in het bezit van het alom vermaarde kunstkabinet van vader en zoon van dien naam, hetgeen, na haar overlijden, in het jaar 1766, te *Leyden*, is verkocht. — De *Catalogus* bestaat uit 142 stuks, en het *Vervolg* uit 73 stuks, die in een bovenvertrek zijn geplaatst geweest. De laatste zijn, waarschijnlijk, die in haar verblijf, hierboven vermeld, voor hare studie gediend hebben.

COUSTAIN, COSTAIN, of CONSTEYN. (PIERRE) In de Archiven van *Rijssel* vindt men in de oude graaflijke Rekenkamer der Hertogen van Bourgondië, op het jaar 1456—57, het volgende aangeteekend: „A PIERRE COUSTAIN, peintre et varlet de Chambre de Mds., pour plusieurs parties d'ouvrages de son dit mestier, assavoir pour 28 bannières etc. VII^{xx} XIII l.” Zie *Le Comte de Laborde, les Ducs de Bourgogne* etc. tom I., sec. part., pag. 469; *Paris*, 1849, in 8°. — Ibid. op het jaar 1458—59: „A PIERRE COSTAIN peintre, pour la façon de plusieurs cottes d'armes et bannerets qu'il a faits, et autres ouvrages de son mestier IIIe l.” Zie pag. 473; — en op het jaar 1461—62, pag. 479: „A PIERRE COUSTAIN etc. la somme de VIIJ^{xx} livres de XL gros, monnoie de Flandres la livre, qui deue lui estoit. Assavoir: qui lui a été taxé et ordonné par maistre ROGIER, aussi peintre, es présence de messire Michault de Changy, chevalier, maistre d'hostel de Mds. et de feu Ms. *Le Gruyer de Brabant*, pour auoir paint et ouvré deux ymaiges de pierre, l'un de la représentation de saint Philippe et l'autre de sainte Elizabeth, lesquels Mds. a fait meetre et asseoir en son hostel, au dit lieu de Bruxelles, auprès de la chambre, devant la porte par où l'on va au parc. VI^{xx} l.” — In het II. deel van *de Laborde*, bl. 360, vind men het volgende op den jare 1467 aange-teekend: „A JEHAN HENNEKART et a PIERRE COUSTAIN, peintres de Mds. païé pour la despense de bouche qu'ils ont fait, tant aux peintres dessus dits, comme aux tailleurs d'ymages; assavoir: pour cent et une personne par les XIJ jours qu'ils

ont ouvré, depuis le XVIIe jour d'avril dernier passé, jusques a ce dit VIJ^e jour de may incluz et par les IX jours de festes (van het Guldenvlics te *Brugge*) d'icelui temps n'ont esté que IIIJ^{xx} et XV personnes (95) journallement, ainsy icy païé pour chacune personne par jour IIJ S., montent IIJ^e X l. J. S. dont a cause qu'il y avoit aucuns jeunes, et ainsi qu'il sembloit que le taux de IIJ S. par jour, pour chascune personne, estoit trop grant, on leur a rabatu d'icelle somme XV liv. XVIIJ S. au prouffit de MdS." — Overvragen en afdingen heeft toch ten allen tijde, hoe royaal ook, plaats gehad! — Verder komt hij aldaar weder voor op bl. 227, den 30. November, 1474: „Je, PIERRE COUSTAIN, varlet de chambre et peintre de Ms. le duc de Bourgongne, cognoit et confesse avoir eu et receu de Pierre de Saisse, receveur de *Hesdin*, la somme de soixante quinze livres — qui deue m'estoient pour an et demy, escedant an noel prochainement venant, des gaiges que MdS. me donne à cause des galleries de *Hesdin*, assavoir clinquante livres par an; de la quelle somme — je me tiens eomptent. — Le pénultième jour de novembre anno LXXIII." — Zie over de genoemde Galerij te *Hesdin*, een curieus stuk, op VOLEUR. (COLIN of COLARD LE) — *Ibid.* I. deel, blz. 510, op het jaar 1478—79: „A PIERRE COUSTAIN etc. sur ce qui lui seroit deu à cause des tableaux que icellui S. lui avoit mandé faire à toute diligence, armoïés de ses armes et des princes et chevaliers de son ordre de la Thoison d'or. VIIIe l." — In de *Introduction* van het II. deel van bedoeld Boek, bl. XXXVII, vindt men eene lijst van eenige namen, in dit Werk voorkomende, door den abt *Carton* verbeterd, en waarin hij den naam van PIERRE COUSTAIN in PIERRE CONSTEYN, *peintre des princes*, veranderd opgeeft, hetgeen door *Laborde*-zelve als noodige teregtwijzing is opgenomen.

COUSYNS, (PIETER) „geboren in 's *Gravenhage*, dog onbekend in welk jaar, was een braaf bloemschilder, maar alzoo hy ook al in geene levensbeschrijvingen der Schilders voorkomt, zoo is ook niet zeker blykende wie zijn meester geweest is; echter is het bekendt dezelve ook tevens een voornaam musicant geweest is, als zijnde organist geweest van de Grootte of St. Jacobskerk alhier, alsmeede klokke-speelder van den *Haaq*, alwaar hy ook in een zeer hooge ouderdom is overleden." Opgave van *Pieter Terwesten Ms.*, die dit nopens hem, op het jaar 1659, in tijdvolgorde, vermeldt. — Ik heb slechts éne teekening van zijn werk, hoewel in een ander genre, vermeld gevonden, en wel in den *Catalogus van Ploos van Amstel, Amsterdam*, 1800, blz. 96: „Een boer, ten halve lijve, een pijp tabak rookende, uitvoerig met sapverwen door cousyns."

COUTRE. (J.) Een *Boertje*, op een omgekeerde kuip gezeten, bezig zijnde te kluiven, met een mes in de hand; verder een vertrek, open kas aan den muur, enz. beteekend J. C. fecit; — doch ik heb den naam, hoewel bijna onmerkbaar, voluit gevonden op den muur, tusschen de etsstrepen, bij eene aldaar hangende lap. II. 90, br. 88 str. Ned. Het werk is zonder verdienste en blijkbaar eene proef van een zwak teekenaar; doch welligt is er later en beter werk dan door mij is toegelicht, met het merk J. C., van dien maker voorhanden.

COUWENBERG. (ABRAHAM JOHANNES) Reeds moet ik, helaas, hier dezen naam in het boek der levenden doorschrappen, en het treurig berigt voor de Nederlandsche kunst, aangaande een broederpaar, — Zie COUWENBERG. (HENRICHUS WILHELMUS) — dat slechts een jaar na elkander in het graf daalde, hier opnemen. De bovengenoemde is, worstelende met ligchaamszwakte, in April, 1844, te *Arnhem*, in den ouderdom van slechts 38 jaren, overleden, nalatende eene zwangere weduwe en drie jeugdige kinderen. Onafgebroken heeft hij met ijver zijne betrekking als hoofdonderwijzer van het Genootschap *Kunst oefening*, daar ter plaatse, waarge-

nomen, en tevens ons de vruchten zijner kunstvoortbrengslen, zoo op Tentoonstellingen, als elders, gedurig vertoond, die bij het algemeen zeer werden gewaardeerd en bij de Hollandsebe kunstschool in eervol aandenken zullen blijven. — Zijn portret is, nog na zijnen dood, uit de herinnering, zeer gelijkend teruggegeven door zijnen broeder HENRICUS WILHELMUS, die de Lithographie in f^o., welke J. C. ELINK STERK daarnaar vervaardigde, echter niet gezien heeft. Deze plaat werd door hem bestemd ten geschenke voor intekenaars, die een Lot hadden genomen in de Verloting der nagelaten kunstwerken van zijnen broeder, door het Teekengenootschap *Kunstoefening*, te *Arnhem*, aangelegd, blijkens een gedrukt berigt, dat de onderneming vergezeld.

COUWENBERG. (AEGIDIUS of GILLES VAN) Een kunstgraveur, die, in de tweede helft der XVI. eeuw, in *Holland*, bloeide, vind ik bij den naauwkeurigen *Merlo, Kunst- und Künstler in Köln, u. s. w.* aangehaald, in het levensherigt van AEGIDIUS CAWENBERGH, waar hij, ten slotte, tot waarsehouwing zegt, dat men dezen niet moet verwarren met „een Hollandsch kunstgraveur, AEGIDIUS of GILLES VAN COUWENBERG, die omstreeks 1575 werkzaam was.” — Verder is deze kunstenaar mij later nog eens voorgekomen bij *Le Blanc*, als een Hollandsch graveur en uitgever van kunstwerken, die op het einde der XVI. eeuw bloeide; hij noemt van hem alleen het portret van *Elbertus Leonin, 1575*.

COUWENBERG (HENRICUS WILHELMUS) staat reeds bij *Immerzeel* vermeld, en ook hem geldt de treurmare, welke ik bij zijnen broeder ABRAHAM JOANNES — Zie aldaar. — had te boeken. — Weinig kon ik, hij het aantekenen, in 1845, dat deze in zijn aard van kunsteonecpt zeldzaam hekwame man tot Lid van de 4de Klasse van het Kon. Nederl. Instituut was gekozen, vermoeden, zoo spoedig daarop, in de *Haarlemsche Courant* van den 22. November, 1845, het treurig berigt te zullen moeten lezen: — „*Amsterdam*, den 21. November, (1845). De Heer H. W. COUWENBERG, beroemd door zijne zeldzame bedrevenheid in de graveerkunst, is, dezcr dagen, hier overleden, den ouderdom van slechts 31 jaren bereikt hebbende. Heden is het stoffelijk overshot van dien voortreffelijken kunstenaar plegtig ter aarde besteld in de Zuiderkerk. Aan den lijkstoet namen verscheidene leden van het Koninklijk Nederl. Instituut, waarvan de overledene lid van was, en vele vrienden, kunstbroeders van hem, te zamen omstreeks 130 personen, deel. Bij het graf hebben, onder anderen, de Heeren *H. H. Klijn, D. D. Büchler, Jeron. de Vries, Kruseman* en *Bosscha* in treffelijke toespraken hulde bewezen aan de verdiensten van den ontslapene, die ook wegens zijn inborst en wandel door allen, die hem kenden, werd bemind en geacht. Hij laat eene weduwe met vier nog zeer jonge kinderen en dierbare betrekkingen in droefheid na, maar erlangde nu reeds een onvergankelijken roem, met onhevlekten naam.” — Zie ook den *Konst- en Letterbode, Nr. 50, 1845*. — De Heer A. B. B. TAUREL heeft een portret van hem aangekondigd, te graveren naar de schilderij van CHARLES VAN BEVEREN, en zulks kosteloos, ten voordeele van de weduwe, ingevolge een Prospectus daarvan, dat vooraf alom is verspreid geworden, doch tot geen resultaat heeft gelcid. — Wel is er eene fraaije gravure in kl. f^o. door JOHANNES PHILIPPUS LANGE, naar genoemde schilderij, vervaardigd en voor f 5.— aan de intekenaars in 1846 afgeleverd. — Er is ook nog eene afbeelding van hem op steen gebragt door den heer J. CARAMELLI van *Utrecht*, thans te *Amsterdam*, doch niet in den handel gebragt, welk portret van eene goede gelijkenis en fraai bewerkt is in f^o. Hij is gezeten, bezig zijnde met teekenen. Deze druk is zonder eenige beteekening, alleen met dit onderschrift: „*Herinnering aan een vroeg gestorven vriend.*” Ik had het genoeg, een exemplaar van den Heer CARAMELLI ten geschenke to

ontvangen, waaruit blijkt, dat deze de teekenaar dier lithographie is. — Mag mijne gissing grond hebben, dan kan P. C. WONDER dit portret wel oorspronkelijk hebben geteekend: deze toch was zijn oom, wiens zuster, met Romans gehuwd, COUWENBERGS vrouws moeder was. — In den *Almanak voor het Schoone en Goede* van het jaar 1847, komt voor: „Toespraak in de Zuiderkerk te Amsterdam, bij het graf van H. W. COUWENBERG” door den kunst- en letterminnenden *Jeronimo de Vries, Griffier der stad Amsterdam*, en voorts zal men in de kunstberigten, gedurende zijn bedrijvig leven, veelmalen zijne werken met lof vinden vermeld. — Bij zijne reeds door *Inmerzeel* genoemde voortbrengselen moet ik nog voegen de portretten, zoo door hem geteekend als gegraveerd, die in den *Catalogus van Portretten van Frederik Mulder* voorkomen, als dat van den bij ons met roem bekenden dichter en improvisator Mr. *Willem de Clercq*, — en *Mignon et son Père* naar ARY SCHEFFER, eene prent, welke hij met FRANÇOIS heeft gegraveerd. — *C. G. van Baerle*. — *Is. da Costa*. — *P. Canisius*. — *D. D. Büchler*. — *J. B. van Bree*. — *H. Haakman*. — *J. Mendes de Leon*. — *J. Kool*. — *G. Moll*. — *W. Vrolik*. — *W. F. Bar. Roëll*. — De voortreffelijkheid der teekening, door hem naar de wereldberoemde schilderij, *de Schutters-maaltijd* van BARTHOLOMEUS VAN DER HELST, vervaardigd, in het bezit van den heer *J. Moyet*, wordt door den Heer *W. J. Hofdyk* dus kraehtig aangeduid: „Had VAN DER HELST haar aanschouwd, hij zou hebben gezegd „wanneer ik niet die Schilderij had vervaardigd, zou ik gewenscht hebben, de teekenaar dezer kopij te zijn.”” Zie bl. 17 van *De Schutters-maaltijd, Schilderij van VAN DER HELST, gravure van J. W. KAISER*, uitgave van *Frans Buffa en Zonen, Amsterdam*, 1856, in klein 8°, met een etsdruk dier schilderij. Bedoelde teekening was nog vóór zijnen dood voltooid, ofschoon niet gegraveerd, waarvoor eelster een man, eveneens voor de Kunst beziel, gelukkig werd gevonden. Zie op KAISER, (JOHAN WILHELM) en *Kunst- en Letterb.*, Nr. 13, 1856, waar de Heer *T. van Westhrecne Wzn.* van dien reuzenarbeid een waardig verslag geeft.

COVYN (ISREL) was een Brabander, reeds bij *Inmerzeel* vermeld, die zich te *Dordrecht*, in den jare 1647, heeft gevestigd, en een hoogen ouderdom moet hebben bereikt, daar *Houbraken* zegt, dat hij „do oudste in 't Schildersgilde was, tydens hy hem verseheidene jaren achter een op St. Lueas-dag met een wyngaard-rank, gevlogten tot een krans, op het hoofd, aan tafel had zien pryken, dat men noeh voor een gewoonte onderhoud.” — Hij meldt niet, of hij, toen dit in 1721 geschreven werd, reeds was overleden; zulks is wel vreemd, als in zijn eigen stad en bij het Gildeboek aanwezig; wat kan men dan met zekerheid van hem aannemen? — „COVYN schilderde in zyno jeugd portretten, die volgens mondelinge overlevering verdienste hadden; later Historiën, maar meest van 't Spaans Heidinnetje uit het Boek van *Kats*”, zegt *Houbraken*, dl. III., blz. 216.

COXL (A. DE) Meer dan waarschijnlijk, behoort deze tot het bekende schilder-geslacht der VAN COXIE'S, en was, vermoedelijk, een broeder of zoon van J^r. JOHANNES ANTHONIUS DE COXI, — Zie aldaar. — die, zeker, de kunst voor uitspanning heeft beoefend, dewijl er bijna geene werken van hem voorkomen, met zijnen naam beteekend, en het is alleen uit een portret, door hem geschilderd en hetgeen in gravure bestaat, dat ik hem leerde kennen, namelijk, dat van *Nic. Van der Meer*, R. C. Priester en Pastoor, te *Amsterdam*, die aldaar, in 1728, is overleden, oud 76 jaar. Hij is gezeten in lange kleding, naast een lessenaar, waarop een blad papier, daar zijne linkerhand op rust; zijnde het geheel een kniestuk, waaronder een tienregelig Hollandsch vers: *Dit 's Van der Meer, alom beroemt door cierlyk: preken enz.* naar A. DE COXI, door T. M. LA CAVE, met het adres van *F. Sadelaar, op de N. Z. Achterburgwal, by het Spui*, gr. 1°.

COXIE, (MICHEL VAN) dien ik *den Oude* noem, is niet, zoo als *Immerzeel* meldt, in 1499 geboren: men had kunnen volstaan met *Van Mander* en *Vasari* te volgen, die zijne tijdgenooten waren, en beiden het jaar 1497 daarvoor opgeven. — Het is mij niet gelukt, op te sporen eenig grondig berigt, dat zijn vader, van gelijken naam, mede een kunstenaar was. Doch een oorspronkelijk bewijs voor zijn geboortetijd, door hem-zelfen geleverd, is later ontdekt, om hier alles te beslissen, namelijk: „In de collegiale kerk tot *Brussel* op den altaar van St. Gudules, patronesse dezer kerke, ziet men het leven van deze santinne verbeeld, in een stuk met twee deuren; op die van de kast (of hoek) van het Evangelie leest men *Mr. MICHAEL VAN COXIS Pictor Regius me fecit A^o salutis 1592, ætatis vero sue 92.*” — Berigt van den meergemelden Raadsheer *Mols Ms.*, 1775. — *Vasari* meldt, dat hij COXIE in den jare 1532 te *Rome* heeft gekend, en spreekt met uitbundigen lof over zijne kunst. — Ook zegt hij verder, dat de kunstminnaar DOMINICUS LAMPSONIUS, — Zie aldaar. — sprekende van FRANS FLORIS, van WILLEM KEY en van MICHEL COXIE beweert, dat men deze kan vergelijken bij drie toonkunstenaars, waarvan elk zijne partij, in een schoon trio, met volmaaktheid, uitvoert. — Nog vind ik bij den genoemden auteur geboekt, dat onze COXIE, onder de regering van *Philips II.*, koning van *Spanje*, te *Madrid* werkzaam was; doch geen ander sehrijver meldt iets over zijne Spaansehe reizen, en ik vermoed dus, dat *Vasari* zal hebben vernomen, dat hij voor *Philips* werkzaam was, — bijv. te *Gent* het *Altaarstuk* van VAN EYCK voor hem moest copiëren, — en dááruit *Madrid* zal hebben opgemaakt. — *Lanzi* meldt, dat er vele werken van hem naar *Spanje* tot hooge prijzen zijn vervoerd. — Nadere berigten aangaande de COXIES zijn zeer belangrijk, als waaruit men zal kunnen opmaken, dat er nog een tijdgenoot van dien naam, en wel waarschijnlijk een zoon, die even zoo schrijft, moet zijn geweest, die vermoedelijk de vader was van Jr. JOHANNES ANTONIE DE COXIE, en welke artikels ik, als nog niet vermeld, hieronder laat volgen. — De buitelanders hebben dezen onzen *ouden* VAN COXIE ook wel MICHEL FIAMINGO, MICHELE COCKISIEN genoemd, en in de *Nederlanden* werd hij ook RAPHAEL COXIE geheeten. Zie *Heller*, *Romberg* en anderen. — Nog kan ik berigten, dat de kopij naar het beroemde altaarstuk te *Gent* het jaarmerk 1559 voert. Deze schilderij, die langen tijd het oude paleis te *Madrid* versierde, is, tijdens den inval van *Napoleon* in dat land, door den Generaal *Belliard* in haar geheel naar *Brussel* vervoerd, doch dáár stukswijze verkocht; fragmenten er van bevinden zich in het Museum te *Berlijn*, te *Munchen*, en de vleugels in de verkochte (1850) rijke Verzameling van wijle Z. M. Koning Willem II. der *Nederlanden*. — In hoeverre de afbeeldingen van geschiedkundige onderwerpen, door beroemde mannen vervaardigd, soms tot grondslag van Geschiedenis werden genomen en den *Historieschrijvers* hebben gediend, daarvan moge het volgende Werk tot een vreemdsoortig voorbeeld strekken: „*Vie et Miracles de St. Rombaut, patron de la ville de Malines, d'après les tableaux de MICHEL COXIE et autres qui se trouvent à la Cathédrale de Malines, avec une explication par B. Vandale, prêtre. Bruxelles* 1847, in gr. f^o., contenant 26 planches, lith. en noir;” uit welken titel blijkt, dat niet de Legende-zelve van *St. Rombaut*, maar wel die door het penseel is daargesteld, hier de Geschiedenis vormt, en werd alzoo de ware bron omgekeerd door den genoemden auteur. — Zijne afbeelding vindt men onder die van WIERIX in kl. f^o. met de verzen van *Dominicus Lampsonius*, en waarvan ook eene kopij uitgaat, met bijwerk van s. FRISIUS. *H. Hondius*, exc. Het is naar deze, dat het Portret is genomen voor de 8°.-uitgave van *Van Mander* door *De Jongh*, pl. w., Nr. 3.

COXIE, (MICHEL VAN) MICHELSZ. In het *Ms.* van den bekwamen kunstnavorser *Mols* vind ik vermeld, dat er „in de L. Vrouwe kerk te *Mechelen*, op de

Fruiteniers-altaar, staat een *St. Antonius Temptatie*, geschilderd door MICHEL VAN COXIEN, A°. 1607. Wat belangt zyne manieren van schilderen, zy komen gans niet overeen met degeene, die te zien zyn van den *oude COXIE* in onze cathedrale, — *Antwerpen* — noch van een schildery, verbeeldende de Marteldom van *St. Georgius* in de gilde van de jonghe voetboghen alhier, — *Antwerpen* — dat in den jare 1571 door eene van dienzelfden naam, toen 64 jaar oud, is geschilderd en al weder eene anderen moet zyn." — Thans is het zeker, dat beide andere personen dan de *Oude COXIE* zijn, daar het opschrift, op zijne schildery vermeld, alle meeningen dienaangaande doet vervallen, namelijk: de hier vermelde is er een van *Mechelen*, en zal zijn zoon zijn geweest, die aldaar in het Schildersgild trad in 1562, hetgeen bij *Immerzeel* op RAPHAEL COXIE — Zie aldaar. — staat geboekt, als van *Mechelen* zijnde, en een zoon van den *Oude*; doch deze is, waarschijnlijk, de hier vermelde MICHAEL, en werd aldaar „in het Schildersgild ontfangen als meester, 1585," zoodat ik den schilder van de bovengemelde *Temptatie*, 1607, voor den zoon houde van den beroemden *ouden VAN COXIE*, en bijgevolg hem, onderscheidingshalve, MICHAEL VAN COXIE MICHAELSZ. genocind heb.

COXIE. (MICHEL VAN) Een derde kunstschilder van dien naam, die voor een Antwerpenaar gehouden, en betreklijk wien in het *Ms.* van den Raadsheer *Mols* het volgende opgegeven wordt: „verders hebben nog gevonden op zeker stuk schildery, toebehoorende aan de Gilde van den jonghe voetboghen alhier — *Antwerpen* — en verbeeldende de *Marteldom* van *St. Georgius*, — hunnen patroon — dit opschrift: 1571 MICHAELIS COCEN *opus anno etatis* 64. Dezo is zekerlyk een tweede MICHAEL COXIE. — Wat belangt zyne manieren van schilderen, zy komen gans niet overeen met de geene, die te zien zyn van den *oude COXIE* in onze cathedrale, — *Antwerpen* — en noch veel minder met die van *St. Antonis Temptatie*, tot *Mechelen*. (1607) Daar het nu zoude kunnen gebeuren dat deze COXIE vader kon geweest hebben van onzen RAPHAEL COXIE, ontfangen als Meester 1585, — beide Antwerpenaars, en misschien afkomstig van *Mechelen*." — Zie op COXIE. (RAPHAEL) — Zeker is het, dat er in de geslachtsopvolging van den *ouden VAN COXIE* eene gaping is tot zijn kleinzoon, of achterkleinzoon, Jr. JOHANNES ANTHONIUS DE COXIE, te groot, om ze gevoeglijk aan-een te kunnen schakelen. — Zie op gemelden COXIE, (Jr. JOHANNES ANTHONIUS DE) — Ik geef vorenstaando opmerkingen, zoo als ik ze vond, en die mij voorkomen van zoovele sprekende bewijzen te zijn verzeld, dat het voor de kunstgeschiedenis van belang is, dit alles te kennen, opdat daardoor welligt anderen het tot meerdere klaarheid brengen mogen.

COXIE (Jr. JOHANNES ANTHONIUS DE) wordt bij *Immerzeel* vermeld, volgens de opgave van *Hoel*, als een Nederlandsch historie- en portretschilder, en die hofschilder was bij koning Frederik I., zonder meer. — Ik kan als verdere inlichting hier bijvoegen, dat hij tot het beroemde schildergeslacht der Belgische COXIE's behoort, blijkens het hier volgende: „Aan den Heero Jr. JOHANNES ANTHONIUS DE COXIE, *Vermaart Schilder dezer Eeuw, en beminnaar van alle wetenschappen*." Dit staat aan het hoofd der opdracht van een Werk: „*Het Cabinet der Statuen*, door W. DE GEEST, *Amsterdam*, 1702," in 8°, in welke Opdragt voorkomt: „dat men weete, als dat gy een telg van de COXIEN zyt, die altoos in de gemoederen der menschen zullen leven, eensdeels om hunne bedieningen, en eensdeels om de konst, die in hun voor eenige eeuwen uitblonk, voornaamelyk in UEd. Grootvader MICHEL DE COXIE, van wiens konst *C. van Mander* ons de waarheid doet zien." — Deze DE GEEST heeft de kunst bij hem geleerd en, uit erkentlijkheid, dit Werk aan hem opgedragen, en wel in dien zin, dat hij hem ook als een groot Heer afschetst, daar toch de voorletters Jr. mij toeschijnen *Jonkheer* te zullen moeten

beteekenen, welken titel hij, waarschijnlijk, aan het Hof heeft verkregen. — Deze w. DE GEEST is de kleinzoon van w. DE GEEST, die bij *Immerzeel* verkeerdelijk als auteur van gemeld Boek — en dat wel in 1702! — wordt opgegeven. — Zie aldaar. — Van onzen COXIE kan men zien eene fraaije titelplaat in ^o, die hem alle eer aandoet, als een bekwaam teekenaar, voor het Werk: *Nicolas Sansonii Geographiae Sacrae; Amstelodami, Halma, 1704.* — Er blijft bij al de berigten over de COXIE's eene te onoverkomelijke tijdgaping, om die aan te kunnen vullen door twee personen, namelijk, door dezen JOHANNES ANTHONIUS, die in 1702 nog leefde, doch zonder dat wij zijnen ouderdom kennen, en door zijnen vader, die dan, waarschijnlijk, MICHEL MICHIELSZ. zal moeten zijn, om zodoende te komen tot het sterfjaar van den *ouden* MICHEL, dat in 1592 wordt gesteld, zijnde die dus 92 jaren oud. Zoo er nu welligt eene jaarfout is ingeslopen in het berigt van *Mols* aangaande den derden MICHEL, schilder van den *Marteldood van St. Georgius*, en die toen 64 jaar oud was, in 1571, dan zal dit 1671 moeten zijn. Zodoende zou de lijn eene natuurlijke opvolging hebben, en DE GEEST moeten hebben vermeld, dat de *oude* COXIE's mans *overgrootvader* was geweest. — Hoe het zij, iets van dien aard moet hierbij in het spel zijn, en daarom heb ik mij eene ongelooflijke moeite getroost, om dit alles na te slaan en te overwegen, en geef nu mijn gevoelen met de medegedeelde berigten ter verdere beoordeeling over. — Naar aanleiding der Opdragt van straks genoemd Werk, zou deze onze COXIE te *Amsterdam* hebben gewoond, zoo als *Houbraken* ook maar stout weg meldt, omdat het bedoelde Boek te *Amsterdam* is uitgegeven; doch stellig blijkt zulks niet. *Houbraken* zegt, dat hij te *Amsterdam* woonde, toen de kleinzoon van WYBRAND DE GEEST, aldaar, van hem het onderwijs heeft genoten, hetgeen even onjuist is als het laatst-beweerde. — Zie op GEEST, (WYBRAND DE) *de Oude en de Jonge.* —

COXIE (RAPHAËL VAN) vind ik bij *Immerzeel* als een afzonderlijken persoon, en als zoon van MICHEL COXIE *den Oude*, beschreven. Het is mij niet mogelijk geweest, te kunnen ontdekken, hoe de gemelde auteur aan dat Artikel is gekomen, maar wel kan ik begrijpen, dat de naam van RAPHAËL VAN COXIE hem voorgekomen is, en tot zijn persoon heeft geleid; doch dit is verkeerd begrepen: want, het is deze naam, dien de *oude* COXIE in zijn tijd heeft verkregen, als een leerling en overplanter van den schilderstijl van den grooten RAPHAËL in de Nederlanden, en welke vereerende naamstoevoeging onder de kunstenaars in de gewone zamenleving toen niet ongewoon was: zoo had ANTONI MORO — Zie aldaar. — den bijnaam van *Lucas*, als patroon der schilders verkregen. — Als *Immerzeels* verdere berigten op den vermeenden persoon waarheid zijn, dan moeten die doelen op den zoon van den *oude* van dienzelfden naam, dien ik op MICHEL VAN COXIE MICHIELSZ. — Zie aldaar. — vermeld heb, zoodat ik het er nog voor moet houden, dat RAPHAËL VAN COXIE, als een bijzonder persoon, niet bestaan heeft. Alhoewel door *Mols* van een RAPHAËL wordt gesproken, die in 1585 in het Schildersgild te *Antwerpen* ingeschreven is, zoo dient men zulks te verstaan als *Meester*, hetgeen te kennen geeft, dat hij niet als *Leerling* is geboekt, want als zoodanig komt hij niet in het *Gildeboek* voor, waardoor een stellig bewijs wordt geleverd, dat hij geen *Antwerpenaar* kan zijn geweest, daar niemand enig leerling mogt aannemen, zelfs geen vader zijnen zoon, zonder aan de regten van *St. Lucas* voldaan te hebben; ook mogt geen vreemd kunstenaar in steden, waar die Gilden bestonden, enig werk verrigten, zonder eerst aan de Gilden te hebben voldaan, hetgeen het geval met den vader kan zijn geweest, en waarom hij alzoo met den bijnaam van RAPHAËL VAN COXIE geboekt is. — *De Bie*, in zijn *Gulden Cabinet*, spreekt ook duidelijk, op GASPAR DE CRAYER, van een *ouden* RAPHAËL COXIE: „Den *ouden* RAPHAËL COXI

quam met des' Conste — Syn nieuwsgirich ghemoet van jonghs af aen bejonsten, — Waer by dat CAAYER heeft seer neerstiehljik gheleert — Die nu daer door den Naem oock van COXI vermeert." — Elders spreekt hij weder van een ander van dien naam: „Als oock van RAPHAEL COXI Soon van MICHEL — Dio door des Vaders geest soo op de Const verviel." — Hieruit zou men nu kunnen opmaken, dat er twee RAPHAELS zijn geweest, en de oude RAPHAEL welligt een broeder van MICHEL den oude was, van wien de genoemde MICHELEEN, welke ik als nieuwe Artikels heb gegeven, wederom afstammen.

CRABBE of CRABET. (FRANS) Bij *Immerzeel* worden die beide namen afzonderlijk vermeld, als van twee personen, maar het is uit dien-aangaande eensluitende berigten zeker, dat het een-en-dezelfde persoon is. Dit nu was reeds lang en overbekend, en *Fiorillo* berigt 't zelfs naauwkeurig. *Bryan* heeft zich ook wel gewacht, om FRANS CRABBE uit *Immerzeel* over te nemen; bijgevolg moet men de twee genoemde Artikels voor één persoon, dien van FRANS CRABBE of CRABETH, lezen.

CRABETH (DIRK en WOUTER PIETENSZ.) staan bij *Immerzeel* vermeld, die zegt, dat zij voor inboorlingen van *Gouda* worden gehouden. Deze onbepaalde uitdrukking kon twijfel doen koesteren, alsof het nog niet uitgemaakt ware, dat zulks volkomen zeker is; intusschen staat niets meer vast, dan dat zij te *Gouda* zijn geboren, en hun vader *Pieter Krepel* of *Krepele Pieter*, een burger en inwoner dier stad was, en, zoo men meldt, de stedelijke bediening van markt-veger had, hetwelk men liet waarnemen, en dat nog altijd een goed burgerbestaan opleverde. — De Hoogleeraar *Ameloveen* noemt hem *Claudius* of *Claudianus*, omdat hij mank ging, en bijgenaamd was *Pieter Krepel*. — Hij had nog een derden zoon, die welligt de oudste geweest is, en door *Karel van Mander*, in het leven van JAN SWAAT, genoemd wordt, daar hij „ADRIAAN PIETERSZ. CRABETH, wiens vader men *Krepele Pieter* noemde," als leerling van JAN SWAAT opgeeft, doch niets vermeldt aangaande DIRK en WOUTER, hetgeen te meer verwondering moet wekken, dewijl *Van Mander* een tijdgenoot was en op denzelfden grond huisde. Immers, deze woonde twintig jaren te *Haarlem*, en ging vandaar, in 1604, naar *Amsterdam*, waar hij in 1606 overleed, terwijl DIK CRABETH in 1600 nog te *Gouda* leefde. — Misschien behoorden onze broeders CRABETH tot hen, die de door *Van Mander* gevraagde levensberigten niet hebben gegeven, waarover deze zich zeer heeft beklaagd, dewijl hierdoor velen in de geschiedenis onvermeld zijn gebleven. — Het werk van deze twee groote meesters laat niets te wenschen over, en beiden durfden het te ondernemen, om de grootste, zoowel als de kleinste onderwerpen op glas te schilderen, en even uitvoerig te behandelen. Zij ontzagen noch kosten, noch moeite, om hunnen arbeid te verbeteren en te volmaken, en het is ongelooflijk, welk eene vaardigheid zij in dit vak van kunst — getuigen de jaarmerken der glazen — bezaten. DIK schilderde en volvoerde in ruim drie jaren tijds zes glazen in de St. Janskerk, van geen mindere grootte, dan de drie, welke zijn broeder WOUTER in denzelfden tijd had gemaakt. — Aangaande de prijzen en belooningen, die destijds voor dezen arbeid en de daaraan verbonden kunst, als het ware, to zamen gingen, werd de berekening naar het materieel gemaakt, en het blijkt, dat de broeders CRABETH dit zeer goedkoop deden, voor alle glastafereelen, wapens, randen enz. Het is bekend, wat zij voor hunne grootsche tafereelen genoten hebben. Zoo werd b. v. voor het zeer groote glas Nr. 23, in genoemde kerk, te *Gouda*, voorstellende de *Offerande van den Profect Elias* in de bovenafdeeling, en de *Voetwassing door Jezus-zelven aan zyne Leerlingen gedaan*, in de onderafdeeling van dezelfde raamopening geplaatst, — een stuk, door de Hertogin van Parma, in 1562, ten geschenken gegeven, en dat acht-honderd vijf en een halve vierkanten voet groot is, (ongeveer

acht-en-zestig vierkante ellen of meters) — niet meer dan tien en een halve stuiver de voet (twee-en-vijftig en een halve cent) betaald; hetgeen blijkt uit de oorspronkelijke kwijting van WOUTER CRABETH wegens dit glas in 1563, die in de kerkmeesterskamer, bij oude papieren, in lade 45, (1819) aanwezig was, en welke kwijting luidt als volgt: „Iek WOUTER PIETERSZ. kenne en lyde mits desen wel en doehdelick (deugdelijk) betaelt te wesen van een glas ofte glase venster, welck gegeven heeft myn genadigde en hoehgeboren vrouwe van Parma, enz. enz. en is geleverd *Ter Goude* in St. Janskerck. Dit voersz. (gemelde) glas is groot acht hondert vyf voet en een half, en ick WOUTER voersz. hebbe ontfangen van elke voet tien stuvers en een halve ter volder (ter volle) betaling toe, in kennisse der waarheyt soo heb ick WOUTER voersz. hieronder gestelt myn gewoonlick hantteyken „by my WOUTER PIETERZ. CRABETH.” — DIRK CRABETH bleef ongehuwd, is zeer oud geworden en leefde nog in 1600. — WOUTER CRABETH is door huwelijk vermaagchapt geweest aan het oud-adelijk geslacht van *Prooyen* of *Poederooyen*, en liet een zoon, *Pieter*, na, die, in 1604, vroedschap, in 1606, schepen, in 1627, burgemeester werd der stad *Gouda*, en stierf in 1638; in wiens plaats zijn zoon *Johan Crabeth* volgde, die in 1652 overleed; waarna, in 1662, *Renier Crabeth* tot vroedschap werd verkozen, die tot 1676 leefde; en in 1703 *Adriaan Crabeth*, die in 1708 stierf, en door zijn zoon *Renier Crabeth* in 1711 werd opgevolgd. Deze, de toenmalige Stadhouderlijke regering zeer toegedaan zijnde, werd, om die reden, in 1747 van zijne raadsplaats ontzet. — Zie verder het uitvoerig levensbericht van gemelde broeders, gevoegd bij het Werk, getiteld: *De Goudsche Glazen, of Beschrijving der beroemde geschilderde kerkglazen van de groote of St. Janskerk ter Goude, benevens de Geschiedenis der St. Janskerk, der Glazen, der Cartontekeningen enz., waarbij is gevoegd een afzonderlijk Levensbericht der beroemde Glasschilders, de Gebroeders DIRK en WOUTER CRABETH; door CHRISTIAAN KRAMM, enz.; Gouda; G. B. van Goor; 1853, in 8°.*, met de portretten der gemelde broeders. — Reeds vroeger had ik deze beschrijving gereed gemaakt, om in eene behoefte te voorzien, zoo noodig voor de verklaring dier wereldberoemde glasschilderkunst, en tot dat einde tevens gezorgd voor de afteekening er van op eene kleine schaal, om die, met den tekst, de uitlegging behelzende, te zamen het licht te doen zien. Al deze afbeeldingen zijn, als miniaturen, in kleuren geteekend, en daartoe werden groote kosten vereischt, om ze vervolgens in plaat te brengen; zulks zou mij echter niet hebben teruggehouden, om dit alles uit te geven, doch welmeenende waarschouwingen hebben mij er van doen afzien, namelijk, omdat, vóórdat ik mijn werk nog geheel gereed mogt hebben, er reeds een nadruk in *België* voor veel minder prijs zou verschijnen, en ik alzoo daardoor een *drukkend* verlies zou hebben ondergaan! Ik trachtte dus, dit Werk evenwel, maar op eene andere wijze in het licht te doen verschijnen, en het toeval wilde, dat een voornaam Uitgever, te *Londen*, *John Weale*, de genoemde afbeeldingen bij mij kwam zien, en ze dadelijk aankocht, op voorwaarde en belofte, die, met mijne hier boven bedoelde Beschrijving gezamenlijk, uit te geven. Aanvankelijk ging het werk met kracht voort, en hij kondigde reeds in 1845, onder Nr. 510, van den *Catalogus* zijner uitgegeven Werken, het volgende aan: *The magnificent painted Glass of the Cathedral at Gouda, in Holland. An Account with the highly finished Illustrations in facsimile, of the assemblage (the largest and most renowned in the world) of the most finished painted Glass, Windows of the Church, dedicated to St. John the Baptist, in the city of Gouda, in the kingdom of Holland, consisting of thirty-one windows, varying from 70—to 140 feet (lees 50 tot 80 voet) in height and in the most perfect preservation; the combined production of DIRK and WOUTER CRABETH.* —

The drawings in facsimile and in colours were (with much talent; made after the labour and study of many yaers etc. — This work equal in execution to the original, will be published in 3 parts, imperial folio. The Etchings are produced by Mr. JOHN WALLER, Artist, and coloured also by an Artist, under his direction and that of Mr. KRAMM, of Utrecht, Architect so the King of Holland (hoc of hij daar aankomt, begrijp ik niet; — lees: der Provincie Utrecht). Part I. wel appear June 24th, 1845; Parts II. and III. in the following spring.” — De omwenteling van 1848 heeft zijne uitzigten, om het werk voort kunnen te zetten, verijdeld, en tot heden toe is het, volgens de laatst-bedoelde belofte, nog niet verschenen. Niettegenstaande dat, zijn er elf der gemelde glazen in staalgravuren met kleuren uitgekomen, waarvan ik proeven in ets, en opgewerkte drukken, mede in kleuren bezit, welke ik allen in één band, benevens andere zeer zeldzame stukken, met mijn Werk over de Goudsche Glazen heb zamengevoegd, en dat alzoo een éénig exemplaar is. — Deze elf afbeeldingen heeft de Uitgever echter gebruikt in een prachtwerk van gelijken aard, onder de opgave der werken van ALBRECHT DURER en zijne School, en voegt hij de werken der CRABETHEN daarbij, op grond, dat het *Avondmaal*, in een der grootste glazen voorgesteld, naar de ordonnantie van dien grooten kunstenaar is gevolgd. — Het doet mij bijzonder genoeg, dat er dan toch iets van onzen Goudschen kunstroom door *Europa* onder den volgenden titel verspreid is: *Divers Works of early masters in Christian Decoration, with an introduction on the life and works of A. DURER, his masters and his friends. With examples of ancient painted and stained glass from York and St. Georges Chapel, the ancient church at Lun-boury, the works of DIRK and WOUTER CRABETH. Also an account of the painted glass at Gouda and Liège. Edited by John Weale. Londen; 1846, 2 vol. Gr. 8°.* — Zelden is er zulk een prachtwerk verschenen, hetgeen aan den uitgever, bij de verschijning, volgens zijn berigt aan mij, f 12,000, heeft gekost. — De prijs is f 126. — In een *Catalogus* van *Frederik Muller, Amsterdam, 12 Januarij, 1853*, werd, onder Nr. 509, een exemplaar onder gemelden titel gevoeld, en hierbij is, als Noot, het volgende gevoegd: „Met 48 platen, waarbij vele dubbelen, allen uitmuntend fraai uitgevoerd en naar de oorspronkelijke stukken gekleurd. Ook voor de kunstgeschiedenis van *Holland*, bevat het veel merkwaardigs, en is het daarom te meer belangrijk, dewijl in geen ander Werk over de Schilderkunst op Glas, door de gebroeders CRABETH uitgeoefend, zoo uitvoerig gehandeld wordt. Met afbeelding der voornaamste stukken, hier te lande daarover aanwezig. In den tekst zijn eene menigte fraaije gravuren gevoegd van portretten der kunstenaars, afbeeldingen van kerkgebouwen, enz. Het exemplaar is fraai gebonden, met rood maroq. rug en verguld op snede.” — Dit exemplaar is, meen ik, opgehouden voor f 80. — De genoemde tekst werd door mij er voor geschreven en voorts vertaald. — Of er meer exemplaren in ons land zijn geplaatst, is mij onbekend; wel dat er een op de Kon. Bibliotheek, te 's *Gravenhage*, aanwezig zal zijn, hetwelk ik uit het volgende moet besluiten, namelijk: bij het verschijnen van mijn Boek: *De Goudsche Glazen* enz., hierboven vermeld, heb ik een exemplaar, met geleidende Missive, den 27. Maart, 1853, aan zijne Exe. den Minister van Binnenlandsche Zaken gezonden, waarop ik, uit 's *Gravenhage*, een antwoord, bij kabinetschrijven van 2 April, 1853, heb gekregen, van dezen inhoud: „Met bijzonder genoeg ontving ik het Exemplaar van uw Werk over de *Goudsche Glazen* enz., aangeboden bij uw schrijven van den 27. Maart. Ik betuig u daarvoor mijnen dank. Het onderwerp verdiende de zorg en moeite, die gij er aan hebt besteed. Weldra hoop ik nader kennis van uwen arbeid te nemen. Gaarne van mijne zijde willende medewerken, om de afbeeldingen dier *Glazen* meer algemeen bekend te maken, heb ik last gegeven, dat het door u

vermelde Engelsche praechtwerk, waarin de Nederlandsche Glasschilderkunst is opgenomen, ten beboeve der koninklijke Bibliotheek alhier, worde aangekocht. De Minister van Binnenlandsche Zaken: (get.) *Thorbecke*. — Ik heb gemeend, den loop van de geschiedenis der werken van en naar de CRABETHEN, hier boven bedoeld, te moeten vermelden, opdat er, in later tijd, geene gissingen of verkeerde berigten over gegeven worden, boe deze Hollandsehe kunst in een Engelsch Werk, onder den titel der werken van ALBRECHT DURER, is versehenen. — De beide *portretten* van DIRK en WOUTER CRABETH, in buste, levensgroot, met handen, kraebtig geschilderd op paneel, versieren de wanden van de kerkmeesters-kamer, in de St. Janskerk, te *Gouda*, en zijn door den laatstovergeblevene van dit geslaebt, den ouden Burgemeester *Renier Crabeth*, boven vermeld, op den 26. Januarij, 1761, aan de kerkmeesters ter gedachtenis geschonken. In dat jaar zijn deze afbeeldingen door RENIER VAN PERSYN, die gehuwd was met de doebter van den kleinzoon van den beroemden WOUTER, in koper gesneden, *fec. ex ipsorum Prototypo*, 1661, en in later tijd door HENDRIK BARRY gekopieerd, doeh andersom; *J. Endenburg exc., Gouda*, naar welke gravure alle verder voorkomende genomeu werden. Ze zijn in ovalen, op één blad ^o. gedrukt, en daaronder de bekende verzen van *J. van den Vondel*. — In de 8°.-uitgave van *Van Mander*, door *De Jongh*, vindt men op plaat HH. dezelfde afbeeldingen verkleind, als in de kerk-zelve hangende, voorgesteld, waaronder een open graf, het bunne verbeeldende, met een hoop aarde en twee spaden, en daarbij de zerk met het insehriфт: D. et W. P. C. (DIRK en WOUTER PIETERSZOOM CRABETH.) Ik geloof, dat het laatste, zonder te zijn bedoeld, zóó is geworden, want ik bezit een paar eerste afdrukken van deze prent, waar een *grootte hond op eene grafzerk rust*, die dus is afgekeurd. Uit den omtrek van den rug van den bond is de gemelde zandhoop enz. gemaakt. Deze prenten zijn hoogst-zeldzaam, vóór de nummers en de letters, doch waarvan ik, van al de in genoemd Werk voorkomende, versheillende proefdrukken, soms aan beide zijden met portretten gedrukt, bezit. — Van de kerkglazen bestaan twee stel afteekeningen, op eene tamelijk grootte sehaal, op perkament, vervaardigd; een in het zwart, en een in kleuren, die allen vrij goed zijn geteekend, van af 1673 tot 1617; en nog twee in 1724 door CHRISTOFFEL PIERSON, JULIUS BOETHIUS en A. LEPELAAR, die in eene kas in de kerkekamer worden bewaard. Deze teekeningen zijn uit voorzorg gemaakt, om de glazen te kunnen herstellen, zoo ze door storm en hagel mogten te lijden hebben, hetgeen, helaas, reeds dikwijls heeft plaats gehad. — In 1738 werd toegestaan aan *J. en C. Mortier*, te *Amsterdam*, om deze Glazen in plaat te brengen, die door PIETER TANJE zijn gesneden; — en aan WILLEM FORTUIN werd in 1745 door de kerkmeesters veroorloofd het gebruik der kartons of grootte modellen, om daarnaar de afteekeningen der Glazen voor de plaatsnijders te maken. — Er zijn toen slechts *zeven* stuks versehenen, als: — 1. *De zege der vrijheid van geweten*, door UTEWAEL en DE VRY. — 2. *Die van Haarlem of Damiate*, door TYBOUT. — 3. *De Dordtsche Maagd*, door DE VRY. — 5. *De Koningin van Scheba*, door WOUTER CRABETH. — 13. *Christus in den tempel*, 12 jaren oud zijnde, door VAN NOORD en VAN ZYL. — 24. *De doop des Kamerlings*, door DIRK CRABETH. — 25. *Het ontzet van Leyden*, door SWANENBURG. Na het verschijnen van deze zeven stuks zeer grootte platen, met zes verklaringen, is dat Werk mede blijven steken, (even als, op dezelfde grootte, slecht gelitographieerde prenten, in 1845, bij de uitgave, te *Gouda*, van een paar stuks reeds schipbreuk leden), waarna de kerkmeesters de koperen platen en de afdrukken, met de uitlegging, hebben gekocht voor *f* 450 gulden, en daarvan 50 Exemplaren deden trekken, en voor twee gulden het stuk verkrijgbaar stellen. Deze uitgave is fraai, en, jammer, dat ze niet voltooid is; trouwens, ik geloof,

dat, als zij, zoo als de mijne, op de helft der grootte ware gebragt, ze, zeker, wel aftrek zou gehad hebben; nu toeh is zij te groot, om goed geborgen en gebonden te kunnen worden, waartoe een buitengewoon formaat van boek vereischt wordt.— Ik bezit eene volledige uitgave er van.

CRABETH. (FRANS) Zie bij mij op CRABBE. (FRANS)

CRABETH, (WOUTER PIETERSZON) kleinzoon van den beroemden Glassehilder van dien naam, van *der Goude*, is reeds bij *Immerzeel* vermeld, doch ik moet er nog bijvoegen, dat het schilderstuk, in de zaal van St. Joris-doelen aldaar, door hem in 1644 is geschilderd; dit is zijn laatste en het schoonste stuk, door hem gemaakt; en, kapitein der schutterij zijnde, zoo heeft hij zich-zelfen daarin afgebeeld, zijnde de eerste persoon op dat tafereel, een *krijgsraad* voorstellende. — Ook heeft hij geschilderd de *ongeloovigheid van Thomas*, door PERSYN EN VAN DALEN in plaat gebragt. — Nog vind ik vermeld, dat hij voor den pastoor te *Purmerende*, in 1628, het altaarstuk schilderde, verbeeldende *Maria's Hemelvaart*, voor f 360.— Kleine of kabinetstukken schijnt hij niet te hebben gemaakt, tenminste, die zijn mij niet bekend. — Hij trad in 1628 in het huwelijk met Adriana Vroesen, uit een oud Goudsch en Rotterdamsch geslacht. — Onder zijne leerlingen zal wel ADRIAAN VAN DER SPELT behooren, — Zie aldaar. — en niet onder die van zijn grootvader, WOUTER CRABETH, zoo als bij *Immerzeel* gemeld wordt.

CRACO, (JAN) niet CRAKOO, zoo als bij *Immerzeel*, in navolging van *Van Wynden* en *Van der Willigen*, wordt gezegd. Ik vind duidelijk op eene prent, door zijn kunstvriend REINIER VINKELES gegraveerd, zijnde het portret van *William van Braam, kapitein ter zee*, enz. door hem geschilderd, den naam J. CRACO gesneden. — Ik bezit een geteekend portret, hem jeugdig voorstellende, voor eene tafel gezeten, waar hij met den regterarm op leunt, van voren te zien, en waarop te lezen staat JAN CRACO; of dit door hem-zelfen is geteekend, kan ik niet beslissen; zeker is het door eene bekwame en fikse hand gedaan.

CRAEN (LAURENS) een kunstenaar, die nog niet is vermeld. — In den *Kunst-catalogus* der verkooping van *Vegelin van Claerbergen*, te *Lecuwarden*, 1816, komt, onder Nr. 28, het volgende stuk van hem voor: „Een stilleren: op een marmerplint staat een tinnen bord, waarop een krab en garnalen, daarachter een doorgesneden brood, een tros druiven, en een roemer met rijnwijn, alsmede een fluitglas, terwijl een tinnen kan en pijp ter zijde liggen: fraai en hoogst natuurlijk voorgesteld. II. 48 dm., br. 38 dm. Ned., paneel.” — Hij moet tot de oude school behooren, dewijl dit stuk in gezegden *Catalogus* daaronder gerangschikt is.

CRAESBEECK. (JODOCUS of JOOST VAN) Dus is zijne naamspelling, waarom dan CRAASBEEK of VAN ORAASBEEK, gelijk *Immerzeel* en *Houbraken* hem gelieven te noemen? — Ziehier eenige aanteekeningen van den Raadsheer *Mols*: „JODOCUS VAN CRAESBEECK, Bakker, ontfangen als Meester schilder, in het St. Lucas-Gild, te *Antwerpen*, 1634. Maar of hy een Brusselaar was, daar twifelen wy aan; doch dat hy alsdan met der woon t' *Antwerpen* was neêrgeslagen, volgt ten minsten uit het bovenstaande. Daar exteert nog (1775) een fraai portret, door hem-zelfen geschilderd, waarin hy zich vertoont heeft, zittende nevens een tafel met groen bekleed, leunende op zijn regterarm, zijn linkerhand rustende op zijn knie, en ziende naar den aanschouwer. Hy lijkt wel eene volle borst te wezen, met dik gekroeseld haar, vol van tronie en sterk van ligchaam, maar hy schijnt ruim in de 40 jaren oud. Dit stukje is omtrent 7 a 8 dm. h., en 5 a 6 dm. br.” — „Bij deze aanteekening is nog eene bijlage, als Noot van den kunstehilder IGNATIUS JOSEPHUS VAN REGEMORTER, te *Antwerpen*: „In de collectie van den *Duc d'Artemberg* bestaat eene schilderij, voortkomstig uit het Kabinet van den *Graaf de la Marque*,

broeder van den Hertog van Arenberg, verbeeldende het schildervertrek, waar JOOST VAN CRAESBEECK zit te schilderen, en ziet men, dat hij een grof, lijvig mensch, als een Brouwersknecht, geweest is. De kunstschilder HERRYNS verhaalde mij, dat zijn grootvader JOOST VAN CRAESBEECK gekend heeft, en dat hij binnen *Antwerpen* broodbakker was, wonende op de *Oude Koordemarkt*, op den hoek van de Vlaegkens-gang, waar thans (1842) nog een bakker woont." — Zijne werken zijn zeer zeldzaam en vallen meest in het boeren- en gemeene leven, doch ik vond een stuk van hem, dat weder zeldzaam onder de zeldzamen is, en te *Leyden* openbaar werd verkocht, in 1765, nagelaten door den heer *Van Cauwerven*, zijnde Nr. 21: „*Een Heremiet*, zittende in verrukking, met een boek en crucifix voor hem, met veel bywerk, zeer uitvoerig in de manier van DOT, door CRAESBEECK, P.; h. 11, br. 8 dm.,” dat toen *f* 95, opbragt; — en in 1763 te 's *Hage* op de verkooping van *Willem Lormier*, Nr. 100. „*Eene vrouw*, die wortels schraapt en veel bywerk, in de manier van SLINGELANDT, door JOOST VAN CRAESBEECK; br. 2 vt., 2 dm., h. 2 vt., 7 dm.,” waarvoor *f* 310, werd betaald. — De *Weener Galerij* bezit wel een zijner schoonste werken, hetgeen geheel in de manier van REMBRANDT's School is geschilderd, zijnde Nr. 17, blz. 97 van den Catalogus, 1784: „JOSEPH (?) VAN CRAESBEKE. Un paysage où l'on voit deux paysannes assises sur les débris d'une muraille; elles sont en conversation avec trois hommes qui se tiennent debout devant-elles, ainsi qu'un petit garçon. Ce tableau est marqué de deux lettres c. b.” P. h. 1 vt. 4 dm., br. 1 vt. — In den Catalogus van 's Rijks-Museum, te *Amsterdam*, 1809, staat: „*Een Portret van Hugo de Groot*, circa 12 jaren oud, enz., door HEM (CRAESBEECK) geschilderd.” Dit zal wel tot de anachronismen van de eerste soort behooren: *De Groot*, geboren 1583, en onze JOOST, in 1608! of het is eene kopij. — Zijne afbeelding is gegraveerd en komt voor in *Les splendeurs de l'art en Belgique; Brux.*, 1848, in 8°. — Ik bezit een geteekend portret, dat daarmede overeenkomt. — *Descamps* heeft mede een gegraveerd portret, waaronder staat: *Descamps inv.* Of dit nu doelt op het bijwerk, buiten het ovaal aangebragt, weet ik niet, maar zou 't wel denken. *A. Pins. sculp.*

CRAEYVANGER (GYSBERTUS) staat reeds bij *Immerzeel* vermeld. Ik voeg daarbij, dat hij ook de etskunst, voor uitspanning, beoefent. — Mij zijn van hem voorgekomen *Een studieblad*, met figuren, paarden, waarbij ook een ooijevaar, enz. beteekend g. c. f. 1843; h. 110, br. 131 str. Ned., en *Een kockop*, tussehen stalstaken, op zijde te zien, beteekend g. CRAEYVANGER f. 1856; h. 151, br. 119 str.

CRAYER (GASPAR DE) staat bij *Immerzeel* reeds vermeld, doch ik laat daarop volgen eenige aantekeningen, welke ik in het *Ms.* van den Raadsheer *Mols*, op *Houbraken* gemaakt, over sommige zijner schilderwerken heb gevonden, die door hem zoo van nabij gezien en beoordeeld zijn, veel licht er over verspreiden, en menige teregtwijzing betrekkelijk reeds beschreven werken van DE CRAYER geven. — Hij heeft de kunst zeker niet te *Antwerpen* geleerd, daar hij in het Schildersgild van *St. Lucas* niet voorkomt, hoewel er gezegd wordt, dat RAPHAEL COXIE zijn meester is geweest. — Zie hier letterlijk wat *Mols* schrijft, het eerste is uit het *St. Lucas-Gildeboek van Antwerpen*: — „JASPAR DE CRAYER ontfangen 1587, als koopman in schilderijen, die, in vorige tyden, ook onder de gebroeders moesten opgeschreven worden CRAYER, meesterszoone, ontfangen 1640, als koopman in schilderijen. — FRANCIO DE CRAYER, schilder, ontfangen by GILLES (EGIDIUS) BACKEREEL, 1652, meester 16” — Ik gelove dat JASPAR of GASPAR DE CRAYER, den handelaar in schilderyen, vader is geweest van onzen vermaarden GASPAR DE CRAYER, die onder de confraters van *St. Lucas* niet te boek staat, maar vinde dat RAPHAEL COEXYEN (die zijn leermeester was) meester is geworden A°. 1585. Onze DE CRAYER, een deftig en

grootse schilder, waarvan menigvuldige blijken zijn, onderanderen in de vermaerde Abtdy van *Affligem*, te *Antwerpen*, *Brussel* en *Aelst*, daer veelen van zijne stukken te zien zijn, maar vooral zijn overheerlyke schilderye, de *H. Benedictus verscheynende voor Totila*, die in alle deelen niet te wijken heeft voor eenige der beroemste meesters van zynen tyd. Dit stuk is geplaatst in de *Refter*; en tegen over dit zelve moest *CRAYER* nog een ander geschilderd hebben, waarvan de schets ook heden dagsch (1775) aldaar bewaard word, zijnde van gelijke een *H. magie* uit het leven van dien patriarch der *Benedictinen*. — Van een dergelijke schets werd gewach gemaakt in den staet en boedel van het sterfhuys van *RUBENS*, (in zijn leven vermeld) en wel voornamelijk onder de 75°. Artikel: „Nr. 75. item het stuk van de *schilderye van St. Benedictus*, — is gezonden aan *GASPAR DE CRAYER* tot *Brussel*.” Nu kan ik geen ander stuk schildery van onzen *CRAYER* vinden, als dezelve schetsen daar *Descamps* en andero schrijvers van gewach maken; maar die zy abusivelijk aan *RUBENS* toeëigenen; dat misschien voorkomt uit de vorige traditie, die door loop van tyd van den eenen op den anderen kunstschilder is toegepast geworden. Wat daarvan zij of niet, dit is zeker dat de schetse nitvoerig is bedacht en geschilderd, en wat te verwonderen is, zoo ziet men aan dezelve verscheiden veranderingen, die voorkomen van eene andere haat te wezen, wel voornamelijk aan de groepen van *Eugeltjes* in de lucht, die oogsehijnlijk teeenmaal overhilderd zijn; als ook meest aan de trony der figuren, en wel byzonderlijk eene van dezelve op de voorgrond van 't stuk, byna in de midden, waaraan men bemerken kan, dat zyne positie geheelijk schijnt verdraayd te wezen, waaraan men een derde heu bespeurd, onder hetgeene dat nu te voorschijn komt. Deze veranderingen zoude men met regt aan *RUBENS* kunnen toeëigenen, is 't dat men verzekerd was, dat deze schetse dezelve is die by hem noch bevonden wierd, naar zijn afslijvigheid. — Maer eer ik van *CRAYER* scheyde, moct ik een misslag van *Descamps* vermelden, die zich wat te veel op zijn memorie toelaet, in 't beschrijven van schilderyen der *Nederlandsche meesters*; int leven van *CRAYER* door deze kunstschilder beschreven. *T. I. La vie des Peintres* etc. blz. 355—56. Op het laatst zegt hy: *In den Refter van de abtdy van Affligem*, (*Affligem*?) *ziet men een schildery, die de geheele breedte van deze plaate ophoud; zy verbeeld den Rentenier, die van 't paard stapt en zich aan de voeten van Christus werpt*, doch dit verbeterd hy in zijn *Voyage Pittoresque*, blz. 39, en zegt te wezen de *Historie van St. Benoit en Totila*. — Noeh vervolgd hy, is in dezelfde Abdy een ander stuk, verbeeldende: Een uyttreksel van het leven van den *H. Benedictus*, daarvan de schetsen in het *Huys van N. van Sutter* (of *Soster*) bewaardt word. Daarin is geene andere schets van dezen schilder, als diegeen hier boven vermeld, daar nooyt een groot stuk naar geschilderd is geweest, maar hy vermist in 't verhaal daarvan, door anderen opgegeven, en waarschijnlijk heeft dit stuk gehangen in het quartier van de *Bisschoppen*, zoo hetzelfde genoemd werd, daarin den *Heer van Susteren*, bisschop van *Brugge*, onder andereu, dikmaals heeft gelogverd; en dat door deze beschrijvings-makers qualyk zal vermeld geweest zyn. — Ziet ook *Mansart, le Peintre amateur* etc.; *T. I., p. 152—155*, fidele guide de *Mr. Descamps*, *quoi qu'il ne le cite pas d'ordinaire*. — Tot dusverre *Mols*. — Bij *Inimmerzeel* viandt men den *Marteldood van den H. Blazius* vermeld, welk stuk in het *Museum te Gent* aanwezig en beteekend is G. D. *CRAYER* F. A°. 1668 et. 86, terwijl in dat van *Brussel* hetzelfde stuk met dezelfde beteekening mede voorkomt. Waar is dan het origineel? of heeft hij het tweemaal geschilderd? is met grond de vraag, bl. 127 van het *Belgisch Tijdschrift: La Renaissance, tom. XIV.*, en daar viandt men in eene *Noot* bijgevoegd, dat er een dergelijk onderwerp in de kathedrale kerk van

St. Aubain, te *Namur*, bestaat, doch hetgeen een gelukkige kopij is naar het laatstgenoemde werk van DE CRAYER, door den abt D'Auvelois ten geschenke gegeven. — Te *Berlijn*, in het koninklijk Museum zag ik een voortreffelijk stuk: *Christus, met de Emmausgangers aan tafel gezeten*, hetgeen van zijn besten schildertrant is. — Behalve het genoemde stuk van den H. *Blazius* zijn er nog twaalf stukken, zoo historïele als portretten, in het *Museum te Brussel* aanwezig. — ANTHONIE VAN DYCK heeft meer dan eens zijn portret geschilderd. — Behalve het vermeldde bij *Immerzeel*, door PAUL PONTIUS gegraveerd, komt er nog een fraai en geheel ander voor, in het *Gulden Cabinet van De Die*, door JACOBUS NEEFS gesneden, en mede geschilderd door VAN DYCK, doch daar schijnt hij wat ouder te zijn, dan in het eerstbedoelde. — In het grootste meesterstuk van zijn penceel, *De H. Maagd met het kind-Jesus wordt door verscheiden Heiligen aangebeden*, heeft hij zich, op den voorgrond geknield, naar den aanschouwer ziende, met zijne zuster en zijn neef, afgebeeld. Dit stuk is beteekend JASPAR DE CRAYER *fecit*, 1646, dus van zijn besten tijd, zijnde hij toen 64 jaren oud. Voorheen was het in de Galerij te *Dusseldorff*, en door den Keurvorst van de Paltz met f 40,000 betaald; thans berust het in de *Pinakothek te Munchen*. H. 18 vt. 9 dm., br. 12 vt. Par.

CRANENBURGH (HENDRIK VAN) werd den 13. Januarij, 1754, te *Amsterdam*, geboren. — Zijne ouders, tot den deftigen burgerstand behoorende, zoo was hij in staat gesteld, bij zijne opvoeding, aan zijne natuurlijke neiging voor het vak der beeldende kunsten in groote mate te kunnen voldoen. — Het bleef bij hem niet onopgemerkt, dat, terwijl de slaafs-stelselmatige trant van het land- en stadsgezigt-schilderen, destijds, nog meer binnenskamers, dan naar de natuur werd beoefend, echter reeds eenige talentrijke mannen zich aan die schoolsche vormen trachtten te onttrekken, en allcen de Natuur tot leermeestresse namen, waarin de Haarlemsche school, gelijktijdig met die van *Amsterdam*, tot dat einde ééne lijn trok, en hare *Arcadia's* niet in onbekende oorden, maar in de omstreken van *Haarlem* en *Drenthe* vond, en waardoor de hernieuwing van den ouden kunstroem, als het ware, geboren werd. — VAN CRANENBURGH, die zich te midden dier kunstnaarskringen bewoog, en de lessen van BARBIERS ten nutte maakte, beoefende getrouw de Natuur, en slaagde aanvankelijk daarin ook naar wensch. Tot dat einde ondernam hij, met een paar kunstvrienden, eene studiereis in het *Munstersche*, om aldaar ongekunstelde, landelijke tafereelen af te teekenen. — Doch op zijn dertigste jaar, toen hij huwde, veranderde zijne lotsbestemming in die van een kassierskantoor, en, bij gevolg, werd zijne vrije baan in de Kunst nu zoodanig beperkt, dat hij alleen de uren, die voor hem beschikbaar bleven, aan het Schoon kon wijden, en tevens verplicht was, enkel zulke voorwerpen te teekenen, die onder zijn dadelijk bereik lagen. Trouwens, aan goede oude voorbeelden, die tot verdere leiding konden dienen, heeft het hem nooit ontbroken, teneinde ook in den echten kunsttoon zijn gevoel uit te drukken. Doch, voornamelijk, heeft hij zich bijna uitsluitend toegelegd op en bijzonder onderscheiden door het kopiëren van eerste meesterstukken, hetgeen hem eene behoefte werd, om langs dien weg al zijne snipperoogenblikken aan de kunst te kunnen wijden, maar daartoe niet, zooals destijds meestal de gewoonte was, dekverwen, bij het waaier-schilderen gebruikelijk, bezigende, (waarvan allengs, door invloed van de lucht, de kleuren verschoten) doch enkel zich van sapperwen bedienen. — Deze werkeu van VAN CRANENBURGH zijn ééinig in hunne soort, en, naar den tijd geoordeeld, toen ze vervaardigd werden, als oorspronkelijk in dat vak te beschouwen. — Ik heb het genoeg gehad, in 1822, te zijnen huize, een echt kabinet van oude kunst, in eene der zalen van zijne woning te zien, waarbij men, op den eersten oogenblik zou gemeend hebben, dat

het alle oude kunststukken waren, zóó krachtig en eigenaardig als die kopijen in waterverw er uitzagou; evenwel, de glazen, die ze dekten, bewezen dadelijk het tegendeel; maar de vervaardiger, die mij nopens dat alles vele bijzonderheden verhaalde, vond desniettemin eene belooning in die erkenning der hooge verdiensten, welke men, naar waarheid, er aan toekennen moest. Trouwens zijn arbeid, om het origineel terug te geven, was onvermoeid, en nimmer legde hij het penseel neder, dan met de overtuiging, dat het hem niet mogelijk was, het oorspronkelijke nader bij te komen. Het spreekt van-zelf, dat hij de schoonste stukken der oude school, die toenmaals, te *Amsterdam* bij de verzamelaars beruusten, totdat einde kon bekomen, en men nog vele van deze nu reeds wijd en zijd verspreide tafereelen bij zijnen éénigen zoon, den Heer *P. van Cranenburgh*, te *Amsterdam*, aan wien ik de meeste inlichtingen aangaande zijnen Vader verschuldigd ben, thans nog kan vinden, die alzoo voor de geschiedenis der oude kunstschool ware bijdragen zullen blijven, even gelijk 's mans overigo teekeningen, of eigen werk, als afbeeldingen van landschappen, oudo gebouwen enz., welke hij vóór den tijd zijner nadere bestemming vervaardigd had, gelijk medo de stillevens, welko hij later naar de natuur tekende, en die als een familieschat worden bewaard. — Met olie verw heeft hij uimmer geschilderd. — Het ligt in den aard der zaak, dat zijne knnst bijna niet voorkomt, weshalve ik dan ook eenige regelen méér aan hem en zijne werken voor de toekomst heb gewijd. — Bij wijlen den kassier *Gerrit Muller*, te *Amsterdam*, wiens kunstnalatenschap in April, 1827, is verkocht, komt, op bl. 35, onder Nr. 4 van den Catalogus voor: „*Een aangename landelijke voorstelling, zonachtig behandeld, door H. VAN CRANENBURGH.*” — Zijne kunstbekwaamheid werd erkend door het aan hem opgedrageu lidmaatsehap der Koninklijke Akademie van Beeldende Kunsten, te *Amsterdam*. — Hij is in Maart, 1832, aldaar overleden.

CRANSSE (JAN) is, volgens *Bryan*, in 1480, te *Antwerpen*, geboren. — Zie verder, bij *Immerzeel*, op KRANSSE. (JAN)

CRAUL, (..) een Landsehap-teekenaar, in den Catalogus van *C. Buys*, *Amsterdam*: 1828; bl. 18; Nr. 5 vermeld: „*Dreë stuks landschappen, met dekverwen, door CRAUL.*”

CREITE. (E. L.) Eeno prent in kwarto-formaat, waarschijnlijk, een Titel voor een Bockwerk, voorstellende *de Tijd ontdekt de waarheid van het christlijk geloof, bij het vervallen van alle afgoderij*, deed mij hem als graveur er van kennen. — Hij was, naar alles te oordeelen, een Nederlander, daar deze prent hier geheel te huis behoort. — Later zag ik een portret, door hem gesneden, met bijwerk in 4°. van den predikant *Henricus van Velse*, te *s'Hage*, hetgeen meer verdienste heeft dan het voor-vermeldo werk.

CREPU (NICOLAAS) is, volgens *Felix Bogaerts*, te *Antwerpen*, overleden, in 1742. — Zie verder bij *Immerzeel*.

CRESANT (JACOB) en niet CRESSANT, zooals bij *Immerzeel* staat vermeld. Als beeldhouwer behoort hij, zonder tegenspraak, tot de verdienstelijke kunstenaars van zijn tijd in de *Nederlanden*, en, alhoewel een Belg van geboorte en aldaar gevormd, zoo heeft hij zich al vroeg to *Utrecht* gevestigd, waar hij, vermoedelijk, ook overleden is. — Het is meer dan waarschijnlijk, dat de vermogendo heer *David van Mollen* bij het scheppen van zijne wijdvermaarde lustplaats *Zydebalen*, bij de Knollenbrug, buiten *Utrecht*, gelegen, hem derwaarts heeft doen komen en gedurende zijn leven hiervoor heeft doen arbeiden, teuinste het aantal beeldwerken van CRESANT, daar in der tijd aanwezig, bevestigen dit ten volle. — Wanneer hij hier is gekomen, kan niet juist bepaald worden. — Ik bezit boetseerwerk van hem, — Zie lager. — dat het jaartal 1729 voert, en denk, dat hij dit te *Utrecht* heeft vervaardigd. — Als zeker meldt *Immerzeel*, dat zijn zoon JACOB MATTHEUS,

in 1732 of 1733, te *Utrecht* is geboren, zoodat hij dan ongeveer drie jaren of meer daar werkzaam zou zijn geweest, alvorens er aan het St. Lucas-gild te hebben voldaan, hetgeen echter geen plaats mogt hebben. — Ik vind dienaangaande, dat er een vreemdsoortig en moeilijk geval zich bij het Beeldhouwersgild opdeed, dewijl de leden van dat Gild eene proef moesten vergen, ten einde te beoordeelen, in hoeverre iemands bekwaamheden voldoende waren, om er zijn bedrijf uit te oefenen, en ik denk, dat CRESANT zeer ongenegen was, dit aan zijne mindere kunstbroeders te bewijzen, dewijl zijne werken genoeg bij hen bekend waren; — hoe het zij, in dit buitengewoon geval heeft het gemelde Gild, dat de gegrondheid van dit bezwaar volkomen besepte, doch de Statuten moest handhaven, zich tot den stedelijken Raad gewend, en werd er toen op het voorstel van het Gild geantwoord, als volgt: „Extract uit de Resolutie van de Edele Aechtbare Heeren Burgemeesters en Vroedschappen der stad *Utrecht*. Maandag, den 2. Julij, 1736. Gehoord het rapport van Heeren Gecommitteerden tot het Beeldhouwersgild, admitteert de Vroedschap JACOB CRESANT, vermits zijne groote kunst en kundigheid van Beeldhouwen in de Gilde bij dispensatie zonder proef te doen, conform de ordonnantie; mits aan het Gild gevende in eens de somma van vijftientwintig guldens. Accordeerd in kennis van my, (get.) *Van Harscamp*.”—Een zijner voornaamste werken is wel het meer dan levensgroote beeld der *Gerechtigheid*, dat in eene nis in den voorgevel van het laatst gesloopte stadhuis, te *Utrecht*, heeft gepronkt, en thans nog op eene doelmatige plaats, in de groote audientie-zaal van het *Paleis van Justitie*, te *Utrecht*, als een blijvend aandenken bewaard wordt. Mijn doel was, dit Beeld weder eene eigenaardige bestemming te geven, en ik wendde dus pogingen aan bij de stedelijke Regering, om het tot dat einde af te staan, zoo als ik bij die der Provincie, in mijne betrekking als Provinciaal Architect, voorstelde, om wederkeerig een paar Byzantijnsche kapiteelen en bassementen, die in de oude *Abdij van St. Paulus* aanwezig waren, in het stedelijk Museum van Stiechtsche Oudheden te doen plaatsen, welk een en ander door mijne zorgen, toen ik als Architect met den bouw van gezegd Paleis van Justitie belast was, ook tot stand is gekomen, blijkens de volgende Missive: „Nr. 99. *Onderwerp Oudheden. Utrecht*, den 7. Junij, 1838. Volgaarne gebruik makende van het aanbod, ons bij uwen brief van gisteren gedaan, hebben wij de daarbij toegezondene voorwerpen van Oudheden, bij onze verzameling van dien aard, ten stadhuize doen overbrengen. Onder dankzegging voor dat bewijs van attentie, verklaren wij ons gezind, om, in het bezit zijnde van voorwerpen welke de Provincie van nut zouden kunnen zijn, dezelve daar aan af te staan, en hebben de eer als nu reeds een bij ons nog voorhanden beeld der *Gerechtigheid*, hetwelk vroeger in den gevel van het Stadhuis geplaatst was, bij zoo verre hetzelfde nog dienstbaar is, ten behoeve van het Hof van Justitie aan te bieden. Burgemeester en Wethouders der stad *Utrecht*, (get.) *H. M. A. J. van Asch van Wyck*. Ter ordonnantie van dezelve, (get.) *W. G. van Dyk*, L. S. Aan den WelEdelen Heer *C. Kram*, te *Utrecht*.”— Dit beeld is in zijne soort fiks gebeiteld, goed gevormd en vol uitdrukking. Ik heb bevonden, dat het model daarvan geboetseerd bestaat: namelijk, in de kunstnalatschap van *J. B. Krauht*, verkocht te 's *Gravenhage*, den 7. October, 1771, komt, onder Nr. 38 van den *Catalogus*, bl. 28, dit voor: „Een beeldje, verbeeldende *de Justitie*, door den Ouden CRESANT, staande te *Utrecht*, op het Stadhuis.” — In de Academische Bibliothek aldaar zijn vier geboetseerde levensgroote busten geplaatst, allen stout en meesterlijk bewerkt, zijnde de afbeeldingen van *Petrus van Musschenbroek*, *Arn. Drakenburg*, *David Mill*, en *Everard Otto*, allen hoogleeraars aan genoemde Hoogeschool, die daar

door *David van Mollem* ten geschenke zijn gegeven, hetgeen mij uit eene Missive van den 26. April, 1745, is gebleken, voorkomende in de Vroedschapsnotulen, en waarop van wege de Regering, op den 3. Mei, 1745, werd besloten: „De heeren Commissarissen ter directie van stads-bibliotheek of wel eenigen van dien verzocht en gecommiteerd om, uit Vroedschapsnaam, den heer *David van Mollem* te bedanken voor het present aan gezegde Bibliotheek gedaan.” — Men vindt de meeste voortreffelijke beeldhouwwerken, welke hij op *Zydebalen* heeft geleverd, bezongen in het Werk van *Arnold Hoogvliet*, *Zydebalen, Hofdicht; Delft*, 1740, in 4°. — Eene niet algemeen bekende bijzonderheid is mij voorgekomen, namelijk, dat de beroemde marmeren predikstoel, in de groote kerk, te *Dordrecht*, door *JACOB CRESANT* ontworpen, en het model daarvan in was geboetseerd is, en dat de bekwame steenhouwer *A. TRAUNE*, te *Amsterdam*, dien daarna in marmer heeft vervaardigd, terwijl het verder daarvoor vereischte door den Fabrick en Mr. *Timmerman Jan van der Linde*, te *Dordrecht*, is volvoerd, op de helft der voorgaande eeuw. Dit pronkstuk van kunst is dus niet door *TRAUNE*, op wiens naam het doorgaat, uitgedacht en geordonneerd, hetgeen mij duidelijk bleek uit de beroemde kunstverzameling van *Gerard Braamcamp*, verkocht te *Amsterdam*, in 1771, onder Nr. 15, bl. 145 van den *Catalogus*: „Modèle de la chaire laquelle a été exécutée en marbre à *Dordrecht*. Ce morceau est parfaitement travaillé. Haut 31 et large de 15 pouces, — Amst. maat. — en cire.” — Uit dit alles wordt het klaar, dat *Braamcamp*, te *Amsterdam*, de volvoering van dit stuk werk heeft gezien, en daarna dat kunstmodel voor zijne verzameling van beeldhouwwerken heeft aangekocht. Hier kan alzoo geene bedenking desaan gaande meer bestaan, of het ontwerp wel van *CRESANT* zou wezen, want, wáár zijn toch andere dergelijke kunstwerken van *TRAUNE*, die zulks zouden kunnen staven? Geenen zijn er bekend, en een stuk werk van dien aard te maken, als publick persoon, zonder méér bekeudheid, is, als het waro, ondenkbaar. — Ik bezit onder eenige beeldwerken een *Sphinx*, circa 4 palm lang, een meesterstuk van boetseerkunst, afkomstig van *Zydebalen*, vol bevalligheid en in den hoogen antiken stijl gedacht. Hij ligt op een plint, lang 39, breed 14 dm., Ned. Waarschijnlijk zijn hiernaar groote vervaardigd, en werd welligt weder door andere min bekwame steenhouwers dit model gevolgd, zoo als er heden nog voor den ingang van de lustplaats *Heemstede*, bij *Utrecht*, twee te zien zijn. — Voorts nog eene Busto, zijnde de afbeelding van *Carolus Richard*, *Act. VIII. A^o. 1729*. *J. CRESANT* heeft, zeer uitvoerig, op een daaraan vast geboetseerd voetstuk, hoog 36 dm., Ned. maat. — Zie verder over *JACOB CRESANT*, *Zydebalen*, te *Utrecht*, door *C. KRAMM*, in den *Utrechtschen Volks-Almanak*, *ibid. L. E. Bosch en Zoon*; 1851. — *JACOB XAVERY*, de voornamo beeldhouwer, schilderde soms wel portretten. — Zie aldaar. — en heeft ook dat van onzer *CRESANT* vervaardigd, zoo als *Van Eynden* en *Van der Willigen*, II. dl., bl. 290, meldt. — Of dit portret in prent is gebragt, weet ik niet, doch zou zijne afbeelding wel gaarne kennen.

CRIMS (*ANTHONY*) behoort tot de verdienstelijke kunstschilders van *Middelburg*, in *Zeeland*, die daar bloeide toen *Prins Willem V tot Markgraaf van Veere*, in 1766, is gehuldigd, en werd bij die ophanden gelegenheid door de Regering van *Veere* uit *Middelburg* ontboden, om hem de benoedigheden voor deze plegtigheid te doen schilderen. Zie blz. 20 van genoemd folio-werk, door *J. van Iperen* — de bedoelde huldiging beschrijvende — te *Middelburg*, in 1767, uitgegeven.

CRISTA. (*PIETRO*) Zie *CHRISTOPHIJSEN* of *CHRISTOPHIZOON*. (*PIETER*)

CROES (*J... VAN*) was een teekenaar van stadsgezigten, kasteelen enz., welke hij voor de uitgave van zoodanige Beschrijvingen heeft vervaardigd,

gelijk, onder anderen, in *De Cantillon, Vermakelykheden van Brabant* enz. *Amsterdam*, 1770, IV deelen, in 8°. te zien is, als het *Kasteel Ter Heyen*, in de Baronie van *Rotzelaar*, enz. — Die-zelfde platen komen ook voor in het folio-werk bij *Van der Aa*, te *Leyden*, uitgegeven, 1699, onder den titel van *Castella et Practoria Nobilium Brabantie etc. ex Museo Jacobi baronis Le Roy etc.* — Hierin zijn de eerste drukken der prenten, dewijl die voor dit Werk vervaardigd zijn.

CROESE. (F....) Een boekprent in 8°, voorstellende een arm, ongelukkig huisgezin, zag ik, dat door hem geteekend en door N. VAN DER MEER JR. gegraveerd is, en vrij wel aan het oogmerk voldoet. — Een *idem, idem*, door beiden vervaardigd, stelt voor een *Grafmonument voor J. H. van Dongen, obiit 1789*.

CROIX (J. G. DE LA) was een zeer verdienstelijk kunstgraveur, die in het begin der XVIII. eeuw bloeide, en in *Holland* werkzaam is geweest, doch dien ik tot heden nergens vermeld heb gevonden. — Ik bezit een portret in klein f°. voorstellende *Benedictus de Maillet, Lotharinger Edelman, algemeene Consul des konings van Vrankryk in Egypten en Toskaane, daarna generaal opzigtter over de staapels van 't Oosten en Barbaryen, en door Zyne Majestheid benoemt als Envoyé aan den koning der Ethiopen, autheur der Memoires over Egypten en Ethiopiën. J. G. DE LA CROIX sculp., 1737*. Uit deze gravure sehijnt het mij duidelijk, dat hij zijn kunstvak wel bij J. HOUBRAGEN kan hebben geleerd, die, immers, op zijn twintigste jaar, reeds wonderen in dat vak heeft geleverd, namelijk, de fraaije portretten der Schilders, die in het Werk van zijn vader voorkomen, eerste druk, in 1718 uitgegeven. — Het bevreemdt mij zéér, dat er mij niet meer van zijn werk voorkwam, want het is in zijne soort verdienstelijk; welligt bestaat er veel, doch zonder met zijn naam beteekend te zijn. — Daar dit portret met den Hollandsehen tekst bij ons is vervaardigd, kan hij wel de vader zijn geweest van den portretschilder P. F. DE LA CROIX, — Zie aldaar. — dewijl deze van Fransehe afkomst was, maar zich in *Holland* gevestigd had.

CROIX (P. F. DE LA) is een voornaam portretschilder geweest, zoo als blijkt uit de beeldnissen van een aantal aanzienlijke personen, welke hij heeft geschilderd, waaronder die van *Prins Willem V.*, in zijne jeugd, en diens zuster *Princes Caroline*, ten voeten uit, met veel bijwerk, waarnaar PIETER TANJE, in 1750, in atlas-formaat, fraaije gravures heeft gemaakt. — Of de originelen levensgroot, of in kleiner formaat en welligt in erayon zijn vervaardigd, is mij niet gebleken, want in dat laatste vak heb ik fraaijer werk van hem gezien. — Het portret van den admiraal *Zoutman*, dat in de Kweekschool voor de Zeevaart te *Amsterdam* hangt, gegraveerd door REINIER VINKLES in f°, en dat van *Egbert Buys*, schrijver van het bekende *Woordenboek*, door J. HOUBRAGEN gegraveerd in 4°, draagt, als door hem geschilderd, het jaartal 1764. — Nergens vind ik hem afzonderlijk vermeld, doch, daar zijne werken veel bij ons voorkomen, zoo heb ik hem hier geboekt. — *Fiorillo* noemt wel onder de Fransehe schilders eenen DE LA CROIX, zonder voornaam, die een leerling was van den beroemden zeeschilder JOSEPH VERNET, en behangsels in dat vak vervaardigde, in 1765, doch deze kan dezelfde niet wezen, daar zijn werk, hier aangevoerd, de jaren 1754 tot 1764 aanwijst, en het vak ook te veel verschilt. — Nog gaan er in prent van hem uit de volgende portretten: *Carolina, Princes van Oranje. — J. van Spaan. — R. Schutte. — J. P. Courtonne. — A. Martini. — Th. Hoog. — J. J. Serrurier. — W. Muilman, Wilh. fl.* enz. — Later ontdekte ik het volgende, om hier nog bij te voegen, als door zijn kunstbroeder en stadgenoot, namelijk, *Pieter Terwesten Ms.*, geboekt, die meldt: „dat hy herkomstig is uit *Vrankryk*, dat hy vermits hy stom en doof geboren was, zich-zelfen in de kunst heeft gevormd door het

copiëren van goede voorwerpen, en is door eigen vlyt een goed portretsehilder en crayonccerder geworden, die veel werk had, en in 's *Gravenhage* in den jare 1783 is overleden." — Ook vind ik hem ingeschreven in de Konstkamer van *Pictura*, te 's *Gravenhage*, op het jaar 1753, en als portretsehilder vermeld. — Zie nog op CROIX, (J. G. DE LA) die welligt zijn vader geweest kan zijn. — Verder dient nog opgeteekend te worden, dat het reeds gemelde door de *Navorscher* VI, bl. 249, wordt bevestigd: namelijk, in de *Heldendichten, Fabelen en Vertelsels* door E. J. B. *Schonck*, J. U. D. te *Groningen* (later te *Nymegen*), *ibid.*, A. van *Goor*, 1779, 2. deel, 2. druk, bl. 156, leest men: „Onder myn Portret door den stommen LA CROIX." „Dus maalde korts LA CROIX mijn beeld'nis naar het leven, — Die, schoon hem zelfs de spraak ontbreekt, — Het zoo veel trekken van gelijk'nis wist te geven, — Dat ieder, die het ziet, bekennen moet: *het spreekt*." — Bij *Van Eynden* en *Van der Willigen*, III. deel, bl. 202, is in het Levensberigt van PIETER GERARD VAN OS eene Noot gevoegd, die laatstbedoeld feit bevestigt en verder toelicht, en welke ik hier laat volgen: „In ons tweede deel, blz. 334, gaven wij een berigt van den Heer JAN VAN OS, wiens eeltgenoot, *Susanna de la Croix*, eene doelster was des schilders van dien naam, welke zich door het vervaardigen van een aantal crayon-portretten heeft bekend gemaakt, en die doof en stom was; de landschapsehilder VAN OS en zijn broeder, de bloemsehilder, van wien wij nader zullen spreken, zijn dus van één schildersgeslacht, zoo wel van vaders- als moeders zijde." — In genoenden *Navorscher*, blz. 382, wordt nog melding gemaakt van eenen LA CROIX, — gehuwd met Mejufvrouw *Bordcau*, die aan het hoofd stond van eene groote jonge-jufvrouwen Kostschool, te *Utrecht*, — die in het laatst der vorige en in het begin dezer eeuw aldaar zich, ofschoon niet onafgebroken, met het maken van beeldnissen in erayon bezig hield. De *Navorscher* voegt er tevens bij, dat, naar zijne meening, deze de behuwdoom was van wijlen onzen beroemden Beestsehilder P. G. VAN OS, mogelijk ook van diens nog in leven zijnden broeder, den vermaarden Bloemsehilder G. J. M. (J.) VAN OS, en dat hij, in hoogen ouderdom, is gestorven. — Dit een en ander kan zeer goed zamen gaan; maar waarom bij dat alles den naam niet juist gegeven? Inimmers, de onze heet DE LA CROIX, en LA CROIX kan dus wel een ander geslacht zijn, dat, door den bijna gelijkluidenden naam, des *Navorschers* opgoratte meening ingang mocht doen vinden, en daardoor soms in de geschiedenis groote verwarring veroorzaken, zoodat dit laatst nog steeds nadere bevestiging behoeft.

CRONENBURG of CRONENBURCH, (ANNA VAN) eene jonkvrouwe van het oude Friesehe geslacht CRONENBURG, die de kunst heeft beoefend, zoo als mij is gebleken uit eene schilderij, berustende in de Kunstverzameling van *Mr. D. J. A. Baron van Harinxma Thoe Slooten*, Raadsheer in het Prov. Geregts-hof van *Friesland*, te *Lecwarden* (1857), voorstellende: *Een vrouwen-portret, waarbij een kind staat*, beteekend: *Ghedae*n, A^o. 1590 *durch* ANNA CRONENBURCH. Dit stuk is alzoo voor de geschiedenis der kunst van hooge zeldzaamheid. — Ik heb gevonden, dat zij de dochter was van Jacob van Cronenburg, *Medie. Lic.*, geboren 1552, te *Pietersbierum*, trouwt 1.) met Jan Craen, geboren te *Keulen*; hij sterft. Zij hertrouwt 2.) met Jelle Sybes van Wythama, 1579, burgemeester van *Lecwarden*. — Zie A. *Perwerda*, *Genealogie van Van Cronenburg*, 6e. generatie. — Het zou mij niet verwonderen, dat haar eerste man de kunst heeft beoefend, die alzoo in haar geslacht voor uitspanning is aangekweekt. — Zie op haren neef CRONENBURG. (REMBOLT VAN ADELEN VAN)

CRONENBURG of CRONENBURCH, (REMBOLT VAN ADELEN VAN) een onvermeld kunstenaar, die tot den aanzienlijken stand behoorde, en wiens werken, voor

zoo verre mij bekend is, nog niet zijn voorgekomen. — Alleen dewijl hij in de *Genealogie van Van Cronenburg* vermeld staat, als: „REMBOLT VAN ADELEN VAN CRONENBURG, is geweest een excellent schilder” enz., heb ik hem hier opgenomen. Zie *A. Ferwerda, Genealogie van Van Cronenburg, 7e. generatie. Lit. H., Nr. 3.* — Zijn oudere broeder, *Jacob*, werd in 1592, en zijn jongere, *Sjeerp*, in 1599 geboren, zoodat men zijnen bloeitijd hieruit kan afleiden.

CROOS. (J. VAN) Het artikel A. VAN CROOS, bij *Immerzeel* vermeld, zegt, dat er nóg een schilder van denzelfden naam, doch van wat later tijd dan de helft der XVII. eeuw, gebleeid heeft. Dit is, naar mijne meening, zoo niet. — Zie aldaar, bij mij. — Deze J. VAN CROOS is een ander, en, hoewel zijne werken weinig voorkomen zoo vond ik toch in een *Catalogus* (zonder titel) van Schilderijen, zes stuks van dezen meester vermeld als: „*Een Heygezigt, ziende naar het hoog gebergte, gestoffeerd met reizigers*, enz. — *Een fraay en natuurlijk stil watertje, waarby een stad gelegen is*, enz. — *Een heuvelachtig landschap; voor een ouden boom, waarin een Lievevrouwe-beeld staat, liggen eenige boeren op hunne kniën* enz. — *Een strandgezicht met visschers*, enz. — en *Een gezicht, zynde een winter, het ys is ryk gestoffeerd met eene menigte van menschen; in het verschieft ligt de stad Amsterdam*, enz.” — Al deze stukken worden wegens de natuurlijke kleur en fraaije penseelsbehandeling zeer geroemd. — En in een *idem* van *E. P. Cremer, te Middelburg, 1847*, waren, onder Nr. 18, „*Twee landschappen, een heuvelachtig en een boschrijk* enz. en een met ruïnen, aan helder water gelegen, mede met geboomte gestoffeerd, welke beide stukken dun en helder van penseelbehandeling zijn,” waarvoor de naam van J. VAN CROOS jr. 1661 vermeld staat. Blijkbaar is deze van de schilderij genomen, zoodat de *Junior* dan even zoowel op de helft der XVII. eeuw bloeide, als de *oude en jonge A. VAN CROOS*, bij *Immerzeel* vermeld. — Zie bij mij op CROOST, (ANTONIE VAN DER) en KROOS. (N. VAN)

CROOST. (ANTONIE VAN DER) Bij *Immerzeel* wordt een landschapsehilder A. VAN CROOS vermeld, met bijvoeging van nog een van denzelfden naam, geboren te 's *Hage*, en die schilder was van stads- en landgezigten, en dat deze later geboren werd dan de eerstgemelde, en daarom ook wel de *Jonge* genoemd is. — Twee onderscheiden personen van dien naam zijn mij nimmer elders voorgekomen, dan alleen bij *Van Eynden* en *Van der Willigen*, doch het schijnt mij toe, dat het welligt een-en-dezelfde persoon kan zijn, zoodat het werk van den zoogenaamden *Ouden* wel dat van den eersten tijd des *Jongen* kan wezen, waartoe ik in de gelijkkluidende jaartallen aanleiding vind. — Ik vond aangeteekend in het *Ms. van Pieter Terwesten*, dat zijn naam is, zoo als ik dien hier aan het hoofd heb geplaatst, en dat hij één der zeven-en-veertig was, die de Kamer der Confrerie *Pictura*, te 's *Hage*, in 1656 oprigkten. „Dat, alhoewel vermeend werd, dezelve van *Reenen* geboortig zoude zijn geweest, vermits zoovele diverse gezigten van die stad van hem geschilderd voorkomen, of gelijk anderen willen, dat hy van *Dordregt* afkomstig is geweest, zoo is zulks zoo min zeker, als in wat jaar hy geboren is, of wie zijn meester geweest is. Hy heeft vele jaren in den *Haag* gewoont en is aldaar in een goeden ouderdom overleden. Hy is bekend als de eerste, die in de Kamer van gemeld Gild in 1657 een stuk schildery geplaatst en dat op *f* 100 gesteld heeft, en welk stuk met kennis der Regenten in 1659 weder van daar is afgehaald, mits een ander in plaats bezorgende, doch hetwelk, zoo daar by aangeteekend staat, door zijn overlijden niet gedaan is, en waaruit dus af te nemen is zijn overlijden A^o 1659 of 1660.” — Zoo er nu nog een Haagsche A. VAN CROOS de *Jonge* als kunstenaar had bestaan, die den leeftijd van *Pieter Terwesten* naderde, wien de voortbrengselen van kunst in zijne stad niet

ontgaan konden, dan zou deze, in zijne historische aanteekeningen, met zooveel vlijt over zijne stad verzameld, hem zeker wel hebben genoemd. — Ziehier een stuk werk van hem, vermeld in den *Catalogus* van *G. Hoet*, II deel: „Een kapitaal stuk door A. VAN CROOS, verbeeldende *de stad Leiden met zestien dorpen*, rondom, aparte stukjes in ééne lijst 1655” dat f 60.— heeft opgebracht.

CRUSSENAC. (JEHAN VAN) In de Rekeningen der Hertogen van Bourgondië, die in de Archiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men op den 16. April, 1467, aangeteekend: „A JEHAN CRUSSENAC le painctre de Louvain paieé pour VI jours qu'il a ouvré au pris de X S. pour jour LX S.” — Zie over de werkzaamheden, mede door hem als schilder verrigt, voor het groote feest van het Guldenvlies te *Brugge*, op REGNAULT. (AMAND)

CRUYL (LIEVIN) wordt bij *Immerzeel* J. LIEVEN CRUYL genoemd, doch de voorletter J vind ik nergens elders vermeld, hetgeen dus waarschijnlijk eene vergissing zal zijn. Hij schreef zich ook LEVINUS CRUYLIUS. — Onder zijne voornaamste graveerwerken wordt geteld: *De Triumph*, naar *Mantegna*, in tien bladen, en circa 50 stuks *Gezigten in en om Rome*, die fraai met beeldjes gestoffeerd, en bij de liefhebbers van prentkunst geacht zijn. Ze zijn in 1665 en 1667 in f°. oblong uitgegeven en beteekend L. CRUYL *inv. et fec. Romæ*.

CUILENBURG. (ABRAHAM VAN) Zie KUILENBURG. (ABRAHAM VAN)

CUIPERS (HERMAN DIEDERIK) staat bij *Immerzeel* vermeld, doch zonder dat zijn sterftijd wordt opgegeven. — Hij overleed te 's *Gravenhage*, in 1779. Uit *Pieter Terwesten*, Ms.

CULENBORCH (ROELOFF VAN) was een bekwaam stempelgraveur, die, in de eerste helft der XVII. eeuw, te *Utrecht* bloeide, blijkens het hieronder volgende afschrift, uit de Stads-rekeningen aldaar genomen: „Item ROELOFF VAN CULENBORCH 244 gulden 6 st. als 150 gulden voor 't snyden van de muntstempel, mitsgaders ander yzerwerck, hamer ende block, omme mede te slaen die *vereeringingen voor de studenten*, die alhier worden gepromoveert, ende 88 gulden 11 st. voor 500 penningen, wegende te samen 2 oncen, een fierling, met nog 6 gulden 5 st. voor 't munten derselver penningen. Item hem noch betaelt 224 gulden 12 st. voor 12 *promotiepenningen* van ducatengout, wegende 4 oncen, 15 Eng. 12 asen, d'once tot 44 gulden, ende 15 gulden voor 't munten van dien, alse van yder 25 st. Item de voorn. CULENBORCH 125 gulden voor 50 silveren penningen met 't voers. stempel geslaghen, onder de heren schout, burgemeesters, vroetschap etc. gedistribucert, 't stuek tot 2 gulden 10 st. — *Kameraars-rekening*, 1643.” — „Item ROELOFF VAN CULENBORCH 153 gulden 9 st. 8 penn. voor 8 gouden *promotiepenningen* van ducatengout, wegende 3 oncen 3 Eng. 8 asen, endo voor 't slaen yeder penninck 1 gulden 5 st.” — „Item ROELOFF VAN CULENBORCH 32 gulden 10 st. 8 penn. voor 't gene hy anno 1645 als *ykmeester* heeft verdient. *Kameraars-rekening*, 1645.” — „Item ROELOFF VAN CULENBORCH voor 't silver ende snyden van een nieuw *stads signet* in plaets van de vermiste, 30 gulden 8 st. Item hem noch gegeven voor 't snyden van 2 stempels met het *Wapen van de Academie*; daer noch too een instrument off schroef, omme den penning met aan te zetten, 173 gulden. Item voor 12 *promotiepenningen* 470 gulden. *Kameraars-rekening*, 1648.” — „Item ROELOFF VAN CULENBORCH voer ysers tot het slaen van nieuwe duyten in de maenden van Maert, 59 gulden. *Kameraars-rekening*, 1666.” — *Dodt, Archief, III. deel.* — P. VAN CULENBORCH — Zie aldaar. — kan wel een zoon van hem geweest zijn.

CUPPREKIN. (HENNEQUIN) In de Rekeningen der Hertogen van Bourgondië, die in de Archiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men op den 25. Junij, 1468, aangetoekend: „A HENNEQUIN CUPPREKIN peintre pour V jours à VIII S. pour

jour." Zie *Le Comte de Laborde, les Ducs de Bourgogne etc. Paris, 1851, in 8°, Tom. II., p. 368.*

CURLEIN. (...) Dezen vind ik vermeld als een kunstenaar, die, waarschijnlijk, als liefhebber, prentteekeningen heeft vervaardigd, hetwelk ik bij zijn tijdgenoot, den kunstmeenas Mr. *J. van Buren* vond aangeteekend in diens *Catalogus* zijner nagelaten Kunst, verkocht te 's *Hage*, in 1808, blz. 187. Bij de zeldzame eollectie van *Ploos van Amstels* werk werd daar gezegd: „hieronder zijn er uit de nalatenschap van SCHREUDER en CURLEIN, die onder directie van den Heer *Ploos van Amstel* aan 't werk hebben gearbeid;” zoodat er onder de voorkomende onbetekende prentteekeningen wel van hem kunnen wezen.

CURRIER. (P. F.) Van dezen Belgischen kunstenaar waren vier olieverwshilderijtjes in miniatuur op de groote Tentoonstelling van *Volks- en Kunstlijt*, te *Haarlem*, 1825, en staan vermeld in de *Lijst der Schilderwerken* enz., onder Nr. 92, waar wij tevens lezen, dat hij toen te *Hoey* gevestigd was. — Niets is mij verder betrekkelijk hem of zijn leven voorgekomen.

CUSSENS, (CORNELIS YSBRANDSZ.) van *Haarlem* geboortig, was, volgens *Van Mander*, een glassehilder, die uitmunte in die kunst. Hij noemt hem CORNELIS YSBRANDSZ. — Onder het aantal geschilderde Glazen in de St. Janskerk, te *Gouda*, is dat onder Nr. 27, voorstellende *De Phariseër en den Tollenaar*, door hem geschilderd; doch voor het architectonische gedeelte heeft de vermaarde bouwmeester HENDRIK DE KEYZER de teekening gemaakt. Dit glas werd door de Burgemeesters van *Amsterdam*, in 1597, aan de kerk vereerd, doch kon daar niet den lof verwerven, dien *Van Mander* hem toezwaait. — Zie *De Goudsche Glazen van de groote of St. Janskerk Ter Goude, enz. door C. KRAMM; Gouda, bij G. B. van Goor, 1853, in 8°, bl. 129.* — Naar zijne teekeningen zijn eenige prenten uitgegaan, door GILLIS VAN BREEN gesneden, onder anderen, een *Zinnebeeld op den huwelijken staat*, uitgedrukt door een man en eene vrouw, die op muziek-instrumenten spelen. — Hij is te *Haarlem* overleden, in den jare 1618. — Zijn portret komt in *Van Mander* voor; uitgave van *De Jongh*.

CUSTODIO (HIERONYMUS) was een Antwerpenaar, die in de tweede helft der XVI. eeuw in *Engeland* bloeide. — *Walpole*, die versehiden kunstenaars, in dien tijd aldaar werkzaam, vermeldt, zegt, dat in het paleis van den Hertog van *Bedford*, te *Woburn*, een portret van *Elisabeth Bruges*, dochter van *Lord Chandois*, aanwezig is, met het opschrift: HIERONYMUS CUSTODIO *Antwerpensis* fecit 1589, en voegt daarbij: „doch deze Nederlander bewijst, door zijn bleek en krachtloos coloriet, dat hij geen schilder van naam of aanzien was, en is ook verder geheel onbekend gebleven.” — Zie *Fiorillo, Geschichte der Mahlerey in Grossbritannien, u. s. w.*, op het artikel: *Isaac Oliver of Olivier* bl. 250. Het is wel waarschijnlijk, dat hij verwant is aan de bekende Antwerpsehe kunstenaars DOMINICUS en DAVID COSTER, CUSTOS of CUSTODIS, want hij was hun tijdgenoot.

CUSTOS of CUSTODIS. (DAVID) Een tijdgenoot van en, waarschijnlijk, verwant aan DOMINICUS DE COSTER — Zie aldaar. — van *Antwerpen*, vroeger reeds beschreven, en *Bryan* zegt, dat hij een zoon of welligt een broeder van genoemden DOMINICUS was. — Van dezen vind ik nergens iets vermeld; echter heb ik van zijn graveerwerken er eenige gevonden, bij eene reeks van *Landschappen* in f^o, oblong, naar BREUGEL, BRIL en anderen, *Marco Sadeler excudit; Venetië*, die vrij wel zijn behandeld, en op ééne lijn van verdienste aldaar voorkomen met de andere, die door JAN SADELER, PETRUS STEPHANIE enz. zijn gegraveerd. — Er gaat ook een prent uit, een klein *landschap* voorstellende, waar boeren kegelen, mede door hem gesneden. — Later zag ik, dat *Le Blanc*, op gezag van *Heineken*, IV, 466, *Füesli*,

189, en Nagler III., 220, hem een zoon (?) van DOMINICUS CUSTOS noemt, die, omstreeks den jare 1600, te *Augsburg*, werkzaam was, en van hem acht stuks prenten opgeeft, onder den titel van: *Icones operum misericordiae*, en een boekje met *Landschappcn*.

CUSTOS. (DOMINICUS) Zie bij mij op COSTER. (DOMINICUS DE)

CUSTOS of CUSTODIS. (JACOB) *Brulliot* noemt hem een graveur van middelmatige verdienste, en een zoon van DOMINICUS DE COSTER. — Zie aldaar. — Men vindt zijn naam, JACOB CUSTODIS, op onderscheiden prenten, huizen en kasteelen voorstellende, naar de teekeningen van JOSEPH FURTENEACH, gegraveerd; — naar dienzelfden teekenaar heeft hij een stel platen gesneden, zijnde rozetten en grotesque ornamenten, die beteekend zijn JAQUES CUSTOS *sculpsit Augustanus*, ook wel J. C. S. A., waaruit wordt afgeleid, dat hij ook te *Augsburg* werkzaam is geweest. Genoemde auteur noemt nog een RAPHAEL CUSTOS als graveur, die, medo in gemelde stad, de graveerkunst beoefende; maar niet, dat deze aan den bovenvermelde is verwant geweest. — Zie op CUSTOS. (RAPHAEL) — Bij *Le Blanc* vindt men JOSEPH CUSTOS als den zoon van DOMINICUS CUSTOS genoemd, die, even als bovengemelde JACOB en de reeds beschreven DAVID, te *Augsburg*, omstreeks 1600, zijn kunstvak, als graveur, uitoefende, doch hij noemt geen zijner werken, welke hij dan ook zeker niet heeft gezien, en ik moet de bedenking hier opperen, dat zijn opgegeven JOSEPH waarschijnlijk wel JACOB zal moeten zijn.

CUSTOS, (RAPHAEL) kunstgraveur en zoon van DOMINICUS CUSTOS, of wel DE COSTER, die medo, met zijne broeders JACOB en DAVID, te *Augsburg*, werkzaam was, en te *Frankfort a/M.*, in 1651, is overleden, volgens *Le Blanc*, die tevens deze graveerwerken van hem beschrijft, als: *Emblemata Passionis*; een boekje met L. KILIAN zamen gegraveerd. — *Patrologia, id est Descriptio S. Patrum Graecorum et Latinorum; Aug. Vind.*, 1624. twee-en-dertig platen. — *Regum Neapolitanorum Vite et Effigies*; 1605. vijf-en-twintig platen. — JACOBUS CALOTTUS, h. 186, br. 123 str. — *Thomas François, prince de Carignan*. — *Mathias, Comte de Gallas*. — *Joh. Jacob Geyger, chirurgus*, 1624. — *Maria Ludovica Gonzaga, Regina*. — *Adamus Gumpelzhaimer*. — JOSEPH HEINTZ, schilder. — *Sultan Ibrahim, Imperator*. — *M. Paul Jenisch, theol.*, 1643, in 12°. — LUCAS KILIAN, graveur, in klein 8°. — *Joh. Meelführer, theologant*, 1631, in 12°. — *Joh. Georgius, abbas Murbacensis*, in 8°. — *Franc. Molinus, Doge van Venetië*. — *Adolphus Occo, medicus*, 1572. — *Wladislaus IV. Rex Polonic*. — PETRUS PAULI'S RUBENS, schilder. — *Maximiliaan Graaf van Trautmanndorf*. — *Vue de la ville d'Augsbourg*. — *Culte divin des protestants, à Augsbourg*.

CUYCK (CAROLINA PIETERNELLA, CH MARIA VAN) Eerstgenoemde, geboren te 's Gravenhage, in 1749, heeft de kunst geleerd bij baren vader, PIETER JOHANNES, en bij haren oom, KAREL VAN CUYCK. — Zij schilderde fraai gestoffeerde landschappjes, in miniatuur, en was ook zeer bedreven in het crayonneren zoo van historischo onderwerpen, als van portretten, die meesterlijk waren, en waarvan als proeve wordt genoemd het afbeeldsel van den kunstschilder COENRAAD ROEPEL, dat zeer krachtig en schoon, levensgroot geerayonneerd is, naar het geschilderd origineel van R. BLEECK, en door haar aan de Confrerie-kamer van *Pictura*, aldaar, ten geschenke werd gegeven, „zoodat Regenten derzelvo Kamer haar niet alleen als Meesteresse hebben erkend en geaccepteerd, maar ook in 1777 haar als Lid honorair derzelvo Kamer verklaart en geïnstalleert hebben, zulks niet alleen int byzijn van respectieve Regenten, maar ook van dezelve genoemde Oom KAREL en Tante MARIA VAN CUYCK, welke laatst genoemde mede alhier ('s Hage) in 1711 is geboren en door het onderwijs van derzelver vader PIETER VAN CUYCK ook de Teekenkunst niet alleen geleert, maar zelfs sedert veele jaren met roem en voordeel heeft geexeer-

ceert, en als nog daarin continuëert. En is dezelve MARIA VAN CUYCK eindelijk alhier overleden in 1783." Uit *Pieter Terwesten Ms.*

CUYCK. (JAN WOUTERSZ. VAN) Zie bij *Immerzeel* en hij mij op KUIK.

CUYCK (KAREL VAN) was een broeder van PIETER VAN CUYCK, *den Jonge*. — Zie aldaar. — Deze vervaardigde eenige teekeningen voor *A. Vosmaer's Beschryving der Dieren in het vorstelyk Kabinet, enz.*, waarnaar s. FOKKE de platen heeft gegraveerd. — Nog zijn mij berigten nopens hem voorgekomen bij *Pieter Terwesten Ms.*, die opgeeft, dat, hij te 's *Hage* is geboren, in 1724, en de kunst bij zijn vader, PIETER VAN CUYCK *den Oude*, heeft geleerd, zich zeer naar de natuur oefende, schilderde en crayonneerde, zoo portretten als andersints, doch mede een groot liefhebber der musicq zijnde, heeft vervolgens zederd lange tijd meer 't zelve dan wel de kunst geexerceert." — Dus leefde hij nog in 1776, toen *Terwesten* dit schreef.

CUYCK, (PIETER VAN) *de Oude*, wordt bij *Immerzeel*, ter loops, aangehaald, en alleen als teekenaar opgegeven der bekende *Lijkstatie van Prins Willem IV*, door JAN PUNT *gegraveerd*. Dit is niet zoo, maar werk van zijn zoon, PIETER VAN CUYCK, *Junior*, — Zie aldaar. — hetgeen duidlyk op elke plaat dezen naam voert. — Zoo als reeds vermeld is, werd hij geboren te 's *Gravenhage*, in 1687, en was een leerling van MATHEUS TERWESTEN. Ik voeg hierbij: „wiens manier zoo hy aan het schilderen gebleven was, hy vrij wel getroffen zou hebben, zoo als aan eenige historiestukken en vooral aan een kamer in 't rond, onder deszelfs opzigt geschilderd, in 't huis van wijlen den *Hr. Schuyt*, naderhand *Ravens*, in de Nieuwe Molstraat, alhier blykende is; doch naderhand zich zoo met etzen en graveren bezig gehouden hebbende, heeft hy dus weinig meer geschildert, zijnde hy eindelijk alhier, na eene langdurige ziekte en bedlegering, overleden Anno 1765." Uit *Pieter Terwesten Ms.* — Hij heeft twee zonen nagelaten, PIETER en KAREL, die de kunst hebben beoefend. — Zie aldaar. — Als proeve zijner bekwaamheid in de graveerkunst geldt *De graftombe van Heer Gerrit van Assendelft en zijne Vrouw, Beatrix van Dalem*, en die van den Heer *Van der Aa*, voorkomende in *De Riemer, Beschryving van 's Hage; I. dl.*

CUYCK, (PIETER VAN) *de Jonge*, is bij *Immerzeel*, doch alleen als teekenaar, vermeld. Echter heeft hij de schilderkunst bij zijn vader PIETER VAN CUYCK, *den Oude*, geleerd, en schilderde zoo historie-portretten, als moderne stukken. — Het is deze, die de teekeningen voor de *Lijkstatie van Prins Willem IV.*, door PUNT *gegraveerd*, in 1752 gemaakt heeft. — Zie op CUYCK, (PIETER VAN) *den Oude*. — Zijne vrouw, CATHARINA DU BOIS — Zie aldaar. — heeft mede de kunst beoefend. Gedeeltelyk uit *Pieter Terwesten Ms.*, die hem PIETER JOHANNES noemt, dat wel juist kan zijn; doch hij schreef zijnen naam, zoo als die hier aan het hoofd is geplaatst. — Hij heeft een broeder KAREL, en eene dochter CAROLINA PIETERNELLA gehad, die beiden de kunst beoefenden. — Zie aldaar. —

CUYCK VAN MIEROP (FRANS VAN) staat bij *Immerzeel* geboekt, die echter wel zijn geboortejaar, te *Brugge*, in 1640 meldt, doch niet dat van zijn overlijden, te *Gent*, in 1678. — Ik voeg daar nog bij, dat hij mede de etskunst heeft beoefend, maar dat zijne prenten zeer zeldzaam voorkomen. — Zie *Nagler*, dl. III, blz. 229, en *Le Blanc*, die hem alleen FRANS VAN CUYCK noemen.

CUYLENBORCH (P. VAN) vind ik in de rekeningen der stad *Utrecht* vermeld, als stempelsnijder, die er op de tweede helft der XVII. eeuw werkzaam was: „Item P. VAN CUYLENBORCH voor het snyden van een silveren signet voor de mombercamer 16 gulden. *Kameraarsrekening 1688.*" *Dodt, Archief, III. deel.* — Hij kan wel een zoon van ROELOFF VAN CUYLENBORCH — Zie aldaar. — geweest zijn;

bedrijf, tijd en plaats doen mij dit evenwel slechts vermoeden. Het verschil van de Y in den naam levert geen bezwaar genoeg, om zulks niet te durven vooronderstellen.

CUYLENBURG. (ABRAHAM VAN) Zie bij mij en hij *Immerzeel* op KUYLENBURG, (ABRAHAM VAN) hoewel deze welligt op den naam, hier aan het hoofd geplaatst, beschreven moest zijn.

CUYLENBURG (CORNELIS VAN) was een beeldhouwer, te *Utrecht*, die als zoodanig voorkomt onder de Leden van het Schilders- of St. Lucasgild 1764, aldaar, en is, waarschijnlijk, de vader van C^s. VAN CUYLENBURG, hij *Immerzeel* vermeld. — Zio aldaar en bij mij. — Noch iets betrekkelijk zijne werken, noch eenig verder levensbericht is mij van hem voorgekomen.

CUYLENBURG. (C^s. VAN) Deze staat alleen bij *Van Eynden* en *Van der Wiligen* en bij *Immerzeel* met den naam van VAN CUYLENBURGH vermeld, als een Haagsch kunstenaar. Ik moet er bijvoegen, dat hij te *Utrecht* is geboren, en do gemelde beeldhouwer van dien naam, waarschijnlijk, zijn vader is geweest. — Zeker is het, dat onze C^s. VAN CUYLENBURG in den jare 1783 onder de Leden van het Schilders- of St. Lucasgild aldaar vermeld staat, mede als directeur en kunstschilder. Hieruit blijkt, dat zijn naam goed is geschreven; ook vind ik zulks op een van zijne portretten, te weten op dat van *Ds. Michiel Christiaan Vos, emeritus Predicant van Zwartberg, in Zuid-Africa* enz., met vers van T., door P. H. L. V. D. MEULEN *sculp.* in 8°. en C. VAN CUYLENBURG *ad vivum del.* Deze prent is eeno kleine kopij van het hoofd-alleen, naar de grooto plaat in f^o, daar hij aan eene tafel is gezeten, door P. H. JONXIS *sculp.*, en to *Utrecht*, bij *H. van Otterloo*, uitgegeven. — Hij is in het jaar 1814—1816 met der woon naar 's *Hage* vertrokken, en aldaar tot zijnen dood verbleven, waaruit is opgemaakt, dat hij een *Hagenaar* was. — Op vele Tentoonstellingen gaf hij bijdragen van zijn knnstarbeid, doch na die van den jare 1824, to *Amsterdam*, waar hij nog vier stukken leverde, en *Lid van de Koninklijke Aeademie van Beeldende Kunsten* genoemd werd, heb ik nimmer iets meer van hem vernomen, en zal hij, waarschijnlijk, kort daarna overleden zijn. — Ik heb voor mij liggen een geëst prentje, hoog 83, br. 200 str. Ned., voorstellende een *duinachtig landschap* met gehoonte, waar, op den voorgrond, een weg, daar een man, met een piek aan een stok op den schouder, en eene vrouw, met een mand op haar hoofd, te zien zijn; zij sehjuen wel Scheveningers of Zandvoorters to wezen, beteekend c. v. c. Daar ik dit monogram nergens vermeld vind, en het prentje stellig bij ons t' huis behoort, heb ik gemeend, dat het wel van zijn werk kon zijn, to eerder, daar het meer als eeno proef, dan wel als een resultaat van etskunst moet worden hesehouwd, waardoor het dan ook wel onder de onvermeldo en zeldzame zal behooren, daar hij dio kunst welligt niet verder heeft voortgezet. Dergelijke toevalligo omstandigheden zijn mij legio voorgekomen.

CUYLENBURG, (J. VAN) zoon van den, te 's *Gravenhage*, overleden c^s. VAN CUYLENBURG, is hij *Immerzeel* ter loops vermeld, namelijk, dat hij in 1819 drie *landschappen*, waaronder met vee, op de Haagsche Tentoonstelling heeft geleverd. — Dezo verdienstelijko kunstenaar heeft, van tijd tot tijd, proeven van zijn verderen arbeid op volgende Tentoonstellingen te zien gegeven, doch na die van den jare 1823, te 's *Gravenhage*, waar hij drie stukken had in zijn vak, en een mansportret, is hij van ons kunsttooneel verdwenen. — Waarschijnlijk, heeft hij zich reeds vroeger in *Brussel* gevestigd, want mij kwamen ter hand 20 stuks fraaije etsen, zoo *landschappen*, als *vee*, in 8°, die met denzelfden naam en het jaartal 1815—1817, to *Brussel*, op den titel beteekend waren. — Zulk een exemplaar was op eene verkooping, te *Utrecht*, bij *Kemink en Zoon*, 20 *November*, 1848,

bl. 116, Nr. 72 van den *Catalogus*. — *Weigel's Kunstlager-Catalog*, Nr. 16680, noemt 27 bladen van het genoemde etswerk. — Of hij nog in leven is, weet ik niet.

CUYLENBURG. (J. E. VAN) Op de groote Tentoonstelling van *Volks- en Kunstvlucht*, te *Haarlem*, in 1825, vind ik op de *Lijst der Schilderwerken* enz. vermeld: Nr. 97. „*Twee landschappen met vee*; — Nr. 98. *Een dergelijk*, — en Nr. 99. *Een stal met vee*,” die onder den hierboven gemelden naam aldaar voorkomen. Is deze nu nog een andere broeder van J., en een zoon van C^s. VAN CUYLENBURG? Dit zou ik moeten gelooven, zoo de *Catalogus* geene fout bevat, hoewel men daar niet te ligt op moet afgaan. — Dit is het eenige, wat ik op dezen naam kan vermelden.

CUYP. (AELBERT) Dit artikel, voortreffelijk door *Immerzeel* behandeld, met den kunstgloed, zijne dichterlijke pen zoo eigen, laat niets te wensehen over, om den roem diens wereldvermaarden kunstenaars naar waarde te sehatten. Ik zal mij dus slechts veroorloven, eenige latere bescheiden hier nog bij te voegen. — Het jaartal 1683, toen hij nog als H. Geestmeester van de groote kerk, te *Dordrecht*, de Rekeningen van J. Smits, Rentmeester van het krankzinnigen- en betershuis, heeft geteekend, — wat hij als zoodanig ook reeds in 1675 en 1676 had gedaan, — bewijst niet, dat bedoelde rekeningen over het laatstgemelde jaar liepen, zoo als abusivelijk bij *Immerzeel* staat vermeld. Zie *Schull* en *Van der Hoop*, *Bijdragen tot Boeken- en Menschenkennis*, III. deel, IV. stuk, bl. 314, die zeggen, dat, indien het waar is, dat CUYP in 1605 geboren werd, hij toen (in 1683) 78 jaren oud was. — Zijn sterftijd is nog niet ontdekt. — Vergelijk *G.D.J. S(chotel)*, *Konst- en Letterbode*, 1840, Nr. 37. — Later werd ik in staat gesteld, het levensberigt van AELBERT CUYP voor goed te kunnen sluiten, waarmeê alle verdere gissingen uit zijn, door, namelijk, den juisten tijd van zijne begrafenis hier te kunnen mededeelen, mij bij een schrijven van den WelEd. Heer Smits van Nieuwerkerk, te *Dordrecht*, in het belang der geschiedenis, opgegeven, en wien hier de dank wordt betuigd voor het belangrijke berigt, dat thans volgt: „In het Gemeente-archief van *Dordrecht* (kantoor Burgerlijke stand) heeft men het volgende gevonden in een *Register der dooden van 1682 tot 1697*. „Den 7. November, 1691. De Hr. AELBERT KUYP, gewesene mans man van den hove en hoge viersehare van *Zuyt-Hollandt*, is in den Augustinen (kerk) begraven, eens luyens.” — Verder werd aan den algemeen geuiten wensch voldaan, dat, ofschoon „de Buitenplaats *Dordwyk*, alwaar CUYP vroeger gewoond heeft, veranderd en het huis geheel afgebroken is, toch het daaraan gestaan hebbende torentje, ter herinnering aan de oudheid en aan den voormaligen bewoner, werd behouden; de schilderwerken van CUYP op de deuren zijn daarin nog aanwezig. Deze Buitenplaats wordt thans in eigendom bezeten bij Mevrouw de Wed. M. J. van de Wall van Puttershoek, geb. Repelaer, die in 1856 er eene nieuwe woning op heeft doen stichten.” — Over eenige werken van AELBERT CUYP laat ik hier nog uit mijne aantekeningen volgen, dat de bekende zes kleine prentjes *met koetjes* enz., door hem geëtst, door den verdienstlijken kunstlicfhebber, Majoor E. W. J. BAGELAAR — Zie aldaar. — bedrieglijk gekopieerd zijn. — Ik bezit de beide boekjes, doch de kopijen zijn anders-om, en het zijn deze, waarover *Van Eynden* en *Van der Willigen* melden, dat de oorspronkelijke platen met een nieuwen bijgevoegden titel onlangs werden uitgegeven. Zij sehijnen dus hot berigt hierover van *Brulliot* in zijn *Catalogue raisonné d'Estampes du cabinet de feu M. le Bar. d'Arétin etc.*; *Munich*, 1827, niet gekend te hebben. — Nog zijn er, volgens de opgave van *Weigel*, in zijn *Kunstlager-Catalog*, behalve de vermelde zes stuks, twee bladen door hem geëtst, van de hoogste zeldzaamheid, die in geene openbare of vorstlijke verzameling worden aangetroffen: a. *Een staande koe, regts gewend, verder op, een drinkende koc, en links een staande en zittende herder*. Links van onder het teeken des meesters,

A. c. qu. 8°, h. 2 d. 6 $\frac{1}{2}$ str., br. 2 d., 10 str. — *b. Vijf koeijen, waarvan de voorste regts, kop en borst naar voren gewend, op een duingrond liggen, op den eersten en tweeden grond; van onder regts het teeken des meesters A. C. QU. 8°. h. 2 d., 6 str., br. 2 d. 9 $\frac{1}{2}$ str. Rhijnl., nagenoeg gelijk aan de Berlijnsche maat.* — Het overzicht der waarde, aan CUYR's werken in vroeger tijden gehecht, is door Immerzeel met juistheid gegeven, en, volgens zijn berigt, konden dertig stuks schilderijen van dezen meester te zamen slechts de som van ruim f 22,000 opbrengen, in 1785, op de verkooping van *Van der Linden van Slingeland*, te Dordrecht. Om aan dit feit nog meer duidelijkheid te geven, diene het hieronder aangeduid merkwaardig stijgen van den prijs voor ééne en dezelfde schilderij, waarover de volgende aantekeningen gemaakt zijn. Op de vermaarde kunstverkooping, te Londen, in Mei, 1844, gehouden der nagelaten Verzameling schilderijen van *J. Harman*, was een stil water door A. CUYR. Deze schilderij werd in 1777 uit het Kabinet van Paillet verkocht voor f 416; — in 1787, bij den *Chev. du Chesne*, voor f 652; — in 1791, bij *J. Chastlemore*, voor f 593, — en heeft, in 1844, op de hier boven eerst vermeldte Verkooping de som van f 12,720 opgebracht, en dus in een tijd van 67 jaren eene verhooging van bijna 30 kapitalen ondergaan, of, beter gezegd, zij was sedert 1791, en dus in 53 jaren, 21 kapitalen gestegen. — Voor zijne kunst hebben de Engelschen het goud altijd ruimschoots veel: zoo is er mede te Londen, in 1848, in het Kabinet van den Hertog van Buckingham, eene zijner schilderijen verkocht voor de som van f 17,640, voorstellende *Philippus, den gesnedene den doop toedienende*, welk stuk aan den Heer Brown is toegewezen. — In 1842 is nog van hem in het openbaar, te Londen, verkocht: *Eene melkende vrouw* voor f 11,460; — en te Parijs, in 1857, uit de Galerij van den Heer T. Paturcau, „*Een gezicht op de stad Dordrecht*“, dat door Lord Herfort, van Londen, voor 26,000 frances gekocht werd. Dit stuk was vroeger in het kabinet van *Van Linden van Slingelandt*, te Dordrecht, in 1785, en later in dat van den Baron *Van Nagell van Anpsen*, te 's Hage, verkocht in 1851. — De schoonste stukken van CUYR, welke ik immer gezien heb, zijn in de Galerij van den *Marquis of Stafford*, in *Cleverlandhouse*, te Londen, (1827) waar zooveel oorspronkelijk schoons bestaat, dat, van geslacht tot geslacht, aldaar onaangeroerd bewaard blijft. — Er is geen land, waar meer schilderijen, en wel de beste, van CUYR aanwezig zijn dan in *Engeland*, waar de hartstogtelijkste beminnaars zijn van zijne kunst; maar ook geen land, waar zich meer kopijen naar CUYR bevinden, dan daar, maar vooral die door den Dordtschen DIONYS VAN DONOEN zijn vervaardigd, en bij velen voor echt doorgaan, en die heel wat rekening daarbij heeft gemaakt, dewijl de kunsthandelaars ze gestadig bij hem opkochten. — Onder de portretten, welko hij heeft geschilderd, komen ook die van zeer aanzienlijke personen voor, welke ik in den *Catalogue des Tableaux etc. du Comte Despinoy etc., Versailles*, 1850, vermeld vond, en hier letterlijk afschrijf: „Nr. 469, *Amiral Hollandais*. Le bâton de commandement à la main, calotte noire sur des cheveux courts et déjà gris, mais d'une couleur transparente, qui laisse deviner qu'ils ont été roux. Justaucorps en peau de buffle. Collet de dentelle sur un fond jaunâtre. Inscription: AETATIS 66, A. CUYR F. A^o. 1644.” — en „Nr. 470 *sa Femme*. Cheveux bruns, rebroussés sur les tempes et couverts d'un bonnet de tulle noir. Robe de satin noir avec un sautoir de mousseline. Fond jaunâtre. Ce portrait ne le cède en rien au mérite de l'autre. Inscription: AETATIS 40, A^o. 1644. A. CUYR.” — Er gaat ook eene gravure uit naar een door hem geschilderd portret, dat van *Andreas Colvius*, door S. SAVERY sculp., 1665, in f^o. — Het portret van

AELBERT CUYP, dat bij *Immerzeel* voorkomt, is genomen naar de Parijsche lithographie van MORIN. — Wij moeten vertrouwen, dat MORIN het naar het echte afbeeldsel kan genomen hebben; doch er is weinig zekerheid voor wat van de Fransche fabriek herkomstig is; immers, in het werk, waar deze CUYP bij behoort, komt ook voor JACOB RUYSDAEL, hetgeen echter niemand anders is dan HEYMAN DULLAERT; en, dewijl er van RUYSDAEL evenmin als van CUYP met zekerheid een portret bekend is, schijnt het aan die lieden gemakkelijk, ze op zulke wijze te hebben kunnen aanvullen! — In *Frederik Muller's Catalogus van Portretten* vindt men, onder Nr. 1223: „A. CUYP, portret, in zeer laten leeftijd, borstbeeld, links met hoed op, en breeden kraag, zwarte kunst, zonder eenigen naam, 4°., doch hij voegt er wijslijk bij „welligt twijfelachtig.”— Nog vond ik in *Weigels Kunstlager-Catalog u. s. w., Leipzig*, 1856, blz. 157, Nr. 738: A. CUYP, schilder en plaatetser; *Aetat.* 22; 1682, borstbeeld, zonder naam van graveur; prent in 4°. Hier wordt de aanwijzing op de prent door het gevonden sterfjaar, bovengemeld, eene afwijzing der echtheid van deze afbeelding, daar hij in 1605 is geboren. Dat de naauwkeurige *Weigel* dit, zonder zijne, meestal zoo gegronde, opmerkingen, heeft kunnen boeken, bevreemdt mij zeer.

CUYP. (CHRISTIAAN) Van dezen, nog niet beschreven kunstenaar is eene schilderij aanwezig bij den *Baron van Pabst van Bingerden*, te *Nijmegen*, voorstellende *dood wild*, dat zeer uitvoerig, doch niet krachtig van toon en stil van kleur is, maar toch veel bevalligheid in zich vereenigt. — Medegedeeld berigt. — Deze is, wel waarschijnlijk, van de familie van CUYP.

CUYP. (G. J.) Aldus is de prent, door s. SAVERY gegraveerd, beteekend, zijnde het portret van *Joan van Beverwyck, Med. Dr. en Burgemeester te Dordrecht, en Dichter*, oud zijnde 49 jaar, in 1643, prent in 8°. Zie Nr. 398 van den *Catalogus van Portretten van Frederik Muller*. Waar dat portret te huis behoort, is mij niet gebleken; in zijn Werk *Van de uitnemenheit des vrouwelicken geslachts* enz. in 8°. en in den *Schat der gezondheid en dat der ongesontheit* enz. in 4°. welke ik bezit, komt het niet voor. Wel heb ik zijn portret in 8°., in een ovaal gevat, met vier-regelig vers: *Dit 's beeld van Beverwyck, die Dordrecht zoo verlichte*, enz., doch, de marge daar geheel afgesneden zijnde, zoo kan ik niet beoordeelen of dit dezelfde prent is als bij *Muller*, hoewel ze door SAVERY schijnt gesneden, en kan dus de kwestie niet oplossen, namelijk: is de doopnaam, G. J. CUYP, door SAVERY, die een tijdgenoot van ALBERT CUYP was, goed op de plaat gesneden, dan heeft de vader van ALBERT niet JACOB GERRITZ CUYP, maar GERRIT JACOBSZ CUYP geheeten, of er moet nog een CUYP zijn geweest, die zich G. J. schreef, en die óók de kunst heeft beoefend; zoo niet, dan heeft of HOUBRAKEN of SAVERY eene fout in de voornamen van den vader van ALBERT begaan; want ik vertrouw, dat *Muller* juist heeft wedergegeven, wat hij voor zich had.

CUYPER. (JOANNES BAPTISTA DE) Deze beroemde kunstenaar, zoo naar waarde bij *Immerzeel* vermeld, en die sedert zijnen roem zoo zeer handhaafde, is, tot groot verlies voor de kunst en zijne kunstvrienden, te *Antwerpen*, op den 26. April, 1852, overleden. Bij die gelegenheid is er uitgegeven eene *Notice nécrologique sur Monsieur JEAN BAPTISTA DE CUYPER, conseiller et trésorier-adjoint de l'Académie archéologique etc.; Anvers*, 1852.— Op den oogenblik, toen de dood hem overviel, was hij bezig, de laatste hand te leggen aan een marmereen standbeeld, acht voeten hoog, bestemd, om in het Museum te *Antwerpen* te worden geplaatst, en voorstellende MATTHEUS IGNATIUS VAN BREE, zijn ouden leermeester, wien hij eene onbegrensde hoogachting en kinderlijke liefde had toegedragen; hij mogt alzoo de inhuldiging daarvan niet bijwonen. — Onder de werken, die waar-

schijnlijk onvoltooid zijn gebleven, zal zeker nog behooren: *Een standbeeld van Philippus den Goede, Hertog van Bourgondië*, hetwelk aan hem, bij Besluit van den 15. Junij, 1845, door Z. M. Koning Leopold uitgevaardigd, — Zie op BAY (J. B. J. DE), nevens meer andere standbeelden aan onderscheiden Belgische kunstenaars, was opgedragen.

CUYPER (LEONARD DE) wordt alleen vermeld als jongste broeder van JOHANNES BAPTISTA, wiens leerling hij was, en dio den 1. Januarij, 1813, te *Antwerpen* werd geboren. — Reeds in den jaro 1845, op de Tentoonstelling to 's *Hage*, was er van hem een fraai beitelwerk, *Het vinden van Mozes*, dat gunstig beoordeeld werd. Dit stuk heeft hij te *Parijs* vervaardigd, alwaar het, zoowel als in *België*, door kunstkenneren zeer werd geprezen. — Later, in 1852, vond ik vermeld, dat hij de busto vervaardigde van den Antwerpschen romanschrijver A. *Snieders Jr.*, en ze den vrienden van dien letterkundigo aangeboden heeft, en dat hij in hetzelfde jaar het model leverde voor een *Standbeeld van ANTHONIE VAN DYCK*, voor *Antwerpen*, hetgeen zeer geroemd is. Dit beeld heeft hij in het groot vervaardigd, en is, in 1856, bij gelegenheid van het vijftienvintigjarig jubel der Regering van Z. M. Koning Leopold, te *Antwerpen*, onthuld. Tot geeno geringo eer moet hier worden bijgevoegd dat de zoo volijverigo kunstenaar dit alles geheel belangloos, ter liefde van de geschiedenis der beeldende kunsten heeft volvoerd. — Het is opgerigt op de *Museums-plaats te Antwerpen*. — Zie over de daarvoor geslagen Medalje op DYCK. (A. VAN) — In den jaro 1853 ontvingen wij de volgende gedrukte berigten: „M. — Madamo W. J. B. *Verberckt* heeft de eer U het huwelijk aan te kondigen van hare dochter *Theresia* met den Heer LEONARD DE CUYPER, beeldhouwer.” — en: „M. — Mijnheer LEONARD DE CUYPER heeft de eer, U zijn huwelijk aan te kondigen met Jonkvrouw *Theresia M. C. Verberckt*.” — beido geteekend: „*Antwerpen*, den 9. Mei, 1853.” Hieruit blijkt, dat hij alleen den naam van LEONARD voert, terwijl *Immerzeel* hem JOHANNES LEONARD noemt, aan het slot van het levensberigt van zijn oudsten broeder, JOANNES BAPTISTA DE CUYPER.

CUYPER. (PETRUS JOSEPHUS DE) Aan het slot van *Immerzeels* levensberigt des met roem bekenden Antwerpschen beeldhouwers JOANNES BAPTISTA DE CUYPER, wordt deze PETRUS JOSEPHUS DE CUYPER als een van diens jongere broeders ter loops vermeld, en dat hij, medo te *Antwerpen*, werd geboren, op den 16. November, 1808, „aan de koninklijke Akademie aldaar zijne opleiding ontving, en de hoop geeft, zijnen ouden broeder als Beeldhouwer te zullen evenaren.” — Deze hoop heeft hij sedert dien tijd (1842) verwezenlijkt, door zich steeds meer en meer in architectonischen stijl van beeldhouwwerk te bekwamen, hetgeen thans als bij veruieuwing in vele R. K. kerken gewild is, waardoor grooto ondersteuning en aanmoediging in dat kunstvak bestaat, zoodat menigo kerk enz. door zijn fraai beitelwerk versierd werd. Van al de werken, welko onzo DE CUYPER heeft vervaardigd, vindt men vooral van één molding gomaakt in de *Haarlemsehe Courant* van den 3. Maart, 1856: „Men verneemt, dat den 4. Maart, des ochtends ten 10 ure, in de St. Anthonius-kerk, te *Haarlem*, door den H. W. Heer Bisschop van *Haarlem*, het in dezelve opgerigte *Hoogaltaar* pontificaliter zal worden ingewijd, waarna eeno plegtigo mis van *Haydn* vierstemmig zal worden uitgevoerd. De keurige behandeling en de smaakvolle uitvoering van dit prachtigo werkstuk, vervaardigd door den Heer P. J. DE CUYPER, te *Antwerpen*, wordt hoogelijk geroemd.”

CUYPERS. (PETRUS JOSEPHUS HUBERTUS) Deze zoo gunstig bekende jeugdigo Bouwmeester is de zoon van den kunstschilder JOHANNES HUBERTUS CUYPERS en Mejufvrouw Anna Maria Bex, geboren te *Roermonde*, in den jare 1827. Na zijne

letterkundige studie aldaar te hebben volbragt, werd hij, als voor het bouwkundig vak bestemd, onder de leiding van den bekwamen Architect DENTZ, te *Antwerpen*, gesteld, waar hij, gedurende vier jaren, de Academische lessen der Bouw-, Beeldhouw- en Schilderkunst met zooveel ijver en vlijt bijwoonde, dat hij er, zoowel in goud als in zilver, alle bekrooningen op prijsvragen, in de Bouwkunde uitgeschreven, en ook nog op het laatst, in 1849, den *Prix d'excellence* behaald heeft. — Aldus toegerust, deed hij, in 1850, eene studiereis in de Rijnprovinciën, en in 1855 twee malen door *Frankryk*, ter bezigtiging der aldaar bestaande bouwkundige Monumenten. — In dat jaar had de Heer CUYPERS reeds het verlies te betreuren van zijne echtgenoot, Mejufvrouw Maria Rosalia Theresia Van de Vin. — Van een loflijk denkbeeld ging hij steeds zwanger, om, namelijk, de vrucht zijner studiën voort te planten en aan te kweeken, door in eene veelzijdige rigting eene Oefenschool daar te stellen, waarin alles, wat betrekking heeft op het groote vak der Bouwkunst, als Beeldhouw-, en Schilderkunst, en wat tot verdere eigenaardige versiering in R. K. kerken gebruikelijk is, in één punt zaamgevat, en door vele handen, onder zijne leiding, naar zijne ontwerpen, volgens den waren eisch der Kunst, uitgevoerd zouden worden. Reeds in 1854 kwam op eene groote schaal eene dergelijke inrigting tot stand, vooral met het doel, om daardoor de oude beroemde christlijk-monumentale rigting der beeldende kunsten, in onze eeuw, zoo mogelijk weder te doen herleven, en langs dezen weg mannen te vormen, die steeds, bij de veelomvattende werkzaamheden, die daar reeds plaats hebben, de ideën van den talentvollen ontwerper juist weten weder te geven. — Een op zoodanige wijze vervaardigde *Predikstoel* — om vele andere van zijne werken hier niet te noemen — was op de wereld-tentoonstelling te *Parijs*, in 1851, als eene fraaije proeve van zijne gothische bouw- en beeldhouwkennis en tevens van polychromische beschikking, tot een harmonisch geheel te zaamgebracht. — Het ligt in den aard der zaak, dat, bij zooveel talent en onvermoeide vlijt, en door de mare daarvan op het gebied der kunst, een toevloed van werk, van wijd en zijd, naar deze inrigting heenstroomt, terwijl CUYPERS reeds, behalve een aantal heerenhuizen, kasteelen en buitenverblijven, ook eenige pastorijen en kerken heeft gebouwd en met andere in den zoogenoemden gothischen stijl nog in aanbouw bezig is, waarvoor hij eerst de modellen in hout vervaardigt, zoo als er een op de Tentoonstelling te *Amsterdam*, in 1856, bestemd voor den bouw eener gothische kerk te *Wyk*, in *Maastricht*, met belangstelling beschouwd werd. — Bij dat alles houdt hij zich ook onledig met het vervaardigen van cartouteekeningen voor muurschildering, onder anderen, voor eene der R. K. kerken in *Holland*. — Zijne gewone handteekening is P. CUYPERS of P.C. — Het is te hopen, dat het hem zal gelukken, door bovenbedoelde school, de leer der ware middeleeuwsche bouwkunde, en wat daaraan verwant is, in hare oorspronkelijke type te doen voortplanten, en haar weder geheel in eere te herstellen, opdat de hedendaagsche gothische bouwtrant, die voor den deskundige soms zooveel bespotliks oplevert, plaats make voor den echten kunstsmaak in dat verheven vak. — In 1856 werd hij benoemd tot Lid der Koninklijke Academie van Beeldende kunsten te *Amsterdam*. — Het sierlijke ijzeren hek, dat het Standbeeld van den grooten kunstbeschermer, wijlen Z. M. Koning Willem II, op het Buitenhof, te 's *Gravenhage*, omringt, is door onzen CUYPERS ontworpen, waarvan de originele teekening, bij de verzameling van alle mogelijke geschiedkundige bijzonderheden, betreffende de vervaardiging en op rigting van dat Monument, zich in mijn bezit bevindt.

C. V. C. Zie op CUYLENBURG. (C^s. VAN)

86-B5124

GETTY RESEARCH INSTITUTE

3 3125 01095 4341

